

januari 1960

Politiek en Cultuur

de inhoud:

Het PvdA-congres

**Voor democratie en voor een nationaal
coalitie-kabinet in Indonesië**

**Verkenningen in de geschiedenis van
het NVV (III en slot)**

Over ons strafstelsel

JANUARI 1960

Het PvdA-congres	<i>H. Verhey</i>	1
Voor democratie én voor een nationaal coalitie-kabinet in Indonesië	<i>Henk de Vries</i>	10
Verkenningen in de geschiedenis van het NVV — (III en slot)	<i>A. Blokzijl</i>	17
Over ons strafstelsel	<i>Mr. M. D. Proper</i>	29
CRITISCHE NOTITIES		
De vrienden van De Kadet		35
Koersen, lonen en prijzen		36
Oude ideeën in nieuw gewaad		37
BOEKBESPREKING		
Ter verdediging van onze ideologie	<i>F. B.</i>	39
PARTIJDOCUMENTEN		
Communiqué		42
Oproep van de communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa aan alle werkende mensen, aan alle democraten!		42

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.
Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

HET PvdA-CONGRES

HET PvdA-congres, dat 12, 13, 14 november j.l. plaats had, onderscheidde zich van vorige congressen door het feit, dat de PvdA thans voor het eerst geen regeringspartij meer is.

Velen in den lande, die de strijd voor democratie en sociale zekerheid ter harte gaat, zullen met grote belangstelling naar de conclusies en uitspraken van dit congres hebben uitgezien. Temeer, omdat ook in de internationale politieke situatie nieuwe elementen een rol gaan spelen die nieuwe kansen scheppen voor het terugdringen van de reactie ook in ons land. Die belangstelling zal niet altijd begeleid zijn geweest door grote verwachtingen, maar zij was gebaseerd op de vraag: Wat zal de PvdA gaan doen?

De nieuwe, sinds een jaar totaal veranderde politieke situatie in ons land, vond zijn weerspiegeling op dit congres. Aan de harde werkelijkheid valt in de politiek nu eenmaal niet te ontkomen, hoe graag sommige politieke leiders dat ook willen.

Zo moest de PvdA-voorzitter in zijn openingsrede constateren, dat het politieke klimaat was verslechterd en het politieke leven onder conservatieve druk staat. Later werd dit nog eens onderstreept in de rede van mr Burger, die de huidige kabinetsformatie een uitdrukking van confessionele machtswil noemde.

De vraag die onmiddellijk rijst is: Hoe werd het standpunt ten opzichte van die confessionele machtswil en die conservatieve druk dan wel bepaald? Komt er nu van de zijde van de PvdA een stevige gefundeerde strijd tegenover te staan met het doel, de reactie de pas af te snijden en terug te dringen?

Op die vraag moet het antwoord luiden: neen, strijd wil de PvdA-leiding niet. Zij schernt met grote woorden, ze klaagt over de slechte behandeling haar aangedaan, maar ze laat er direkt voor de reactie geruststellende woorden op volgen. Daarom sprak Evert Vermeer over „loyale oppositie”, die hij nog beter omschreven vond met „constructieve oppositie”, omdat de benaming „loyale oppositie” een slechte indruk maakt op de kiezers van de PvdA.

Het was het congres van de tweeslachtigheid. Men sprak voortdurend over het opdringen van de reactie. Men waarschuwde voor de slechte gevolgen voor de belangen van de Nederlandse werkers tengevolge van de totstandkoming van een rechtse regering. Maar de PvdA-leiding

liet verstek gaan voor wat betreft het aangeven van de wegen die de PvdA zou kunnen en moeten gaan om daarmee een bijdrage te leveren voor de belangenbehartiging van de Nederlandse werkers. Het is niet voldoende de regering-De Quay als een regering van de ondernemers te kwalificeren, haar onbekwaamheid en zwakte te verwijten en dan alleen maar een ledenwerfcampagne aan te kondigen met het oog op de parlementsverkiezing van 1963.

Dat betekent afzien van de strijd tegen de regering-De Quay; dit maakt het de reactie mogelijk haar plannen door te zetten.

Sociale politiek

Het congres hield zich behalve met de redevoeringen van E. Vermeer en mr Burger ook bezig met de sociale aspecten van de regeringspolitiek. De rede van E. Vermeer was een toelichting op een program van 10 punten, dat nuttige en belangrijke zaken bevat, zoals het aanpassen van het aantal te bouwen woningwet- en premiewoningen aan de werkelijke behoefte en de versnelde scholenbouw; opstelling en uitvoering van een structuurplan voor het noorden van het land; belastingverlaging voor ongehuwden en voor inkomsten uit arbeid van gehuwde vrouwen; belastingheffing op tot dusver onbelaste kapitaalswinsten. En eveneens een aantal eisen voor het regelen van bijdragen in de studiekosten en beter onderwijs, voor waardevast pensioen, verbetering en uitbreiding van recreatiemogelijkheden, voor sport, spel en lichamelijke ontwikkeling; eisen voor de agrarische gebieden met geleidelijke afschaffing van de gemeenteklassificatie, te beginnen met afschaffing van de vijfde gemeenteklasse, verkorting van de militaire dienstdiensttijd en beperking der militaire uitgaven.

In dit program ontbreekt echter elk woord over het vraagstuk van lonen en prijzen, terwijl dit toch het meest actuele en meest dringende vraagstuk is op het terrein van de sociale politiek.

Men kan daar niet aan ontkomen met het argument dat dit vraagstuk alleen de vakbeweging aangaat, want het vraagstuk van lonen en prijzen raakt direkt het regeringsbeleid en elke politieke partij, die voor geeft de belangen der werkers te willen dienen, is derhalve verplicht haar standpunt hierover duidelijk te formuleren. Op dit moment kan en moet men ook de ernst en de wil tot strijd tegen de reactionaire regering-De Quay afmeten aan de activiteit van de PvdA op het terrein van lonen en prijzen.

Op dit punt staat de regering-De Quay lijnrecht tegenover *alle* werkers. Daar ligt een mogelijkheid de ondernemersregering zware slagen toe te brengen. Maar dat wil de PvdA-leiding kennelijk niet, daarom laat ze verstek gaan.

Ook hier weer een grote mate van tweeslachtigheid.

Mr Burger geeft de schuld aan de regering voor de verstoring van de arbeidsvrede, doordat er onder de arbeiders onzekerheid werd geschapen en hij wijst op achterstand die de arbeiders hebben gekregen door de politiek van de regering-Drees. Hij onthult namelijk het volgende:

„Wij hebben een zodanig bewind gekend voor de economisch zwaksten, dat allerm minst volmaakt was, maar ver uitstak boven

wat elke andere regeringscombinatie, daaronder begrepen de huidige, ook maar zou willen nastreven.

En toch zien wij, de loonronden ten spijt, in de cijfers een merkwaardig resultaat wat betreft de verdeling van de nationale koek. Wanneer wij b.v. de welvaart van de industrie-arbeiders bekijken, dan is die welvaart van 1953 tot 1958 met ongeveer 20 pct, dus met 1/5 gestegen. Een belangwekkend resultaat.

Maar merkwaardig genoeg is over deze zelfde periode het aandeel van de arbeiders in de totale welvaart kleiner geworden. M.a.w. de welvaart van de loontrekkenden is wel gestegen, maar de welvaart van de zelfstandigen is meer gestegen. En deze ongunstige ontwikkeling heeft zich in het jaar 1959 in versneld tempo voortgezet, in strijd met de voorspellingen van het Centraal Planbureau, van de SER en van de minister van Economische Zaken."

(Rede mr Burger, PvdA-congres, nov. '59)

Hier vinden we dus de erkenning, dat de sociale politiek van de regering-Drees de ondernemers bevoordeelde en de arbeidersklasse achterstelde. Het is een onderstreping van de kritiek, die de CPN zo vaak in het verleden uitoefende. Maar tevens vinden we bij mr Burger de ongewilde erkenning, dat de PvdA de kastanjes voor de reactie uit het vuur mocht halen en dat ook heeft gedaan. Hij spreekt over het grote vertrouwen dat Drees genoot en over de bestedingsbeperking van 1956. Het ongedaan maken ervan „is niet in 1958 gebeurd, omdat de conservatieve krachten tijdig voorafgaand het kabinet-Drees lieten vallen,” zegt hij.

De toelag van de reactie is duidelijk. Zij misbruikte de PvdA met medewerking van de PvdA-leiding voor het doorvoeren van de bestedingsbeperking ten nadele van de werkende bevolking en toen de reactie zich sterk genoeg voelde, mede door de toegevendende houding van de leiding der PvdA, nam ze openlijk de teugels in handen en zette de PvdA aan de deur. En inplaats van deze gang van zaken te ontleden, er lessen uit te trekken en er de consequentie aan te verbinden dat tegenover de macht van de reactie de macht van de arbeidersklasse moet worden gesteld, klaagt mr Burger alleen over de slechte behandeling, hem en de zijnen aangedaan. Maar hier geldt een variant op een bekend gezegde: „Niet klagen, maar doen”.

De vraag moet worden gesteld: Hoe is dat te veranderen? Wat moet er worden gedaan? Dat is het waarom het gaat en waarin het PvdA-congres tekort schoot. Ja, tekort moest schieten, omdat haar leiding niet doelbewust de strijd tegen de reactie wil voeren, maar blijft schipperen.

De Nederlandse arbeidersklasse heeft echter het antwoord al gevonden.

Want hoe juist zijn daartegenover de voorstellen en activiteiten van de hoofdbesturen van de EVC '58, ondersteund door talloze NVV-leden en ongeorganiseerde arbeiders, voor de totstandbrenging van de eenheid in de vakbeweging om daarmee tot een machtsformatie te komen, die de reactie het hoofd kan bieden en de sociale belangen van de werkers krachtig kan behartigen.

De ervaringen, thans reeds opgedaan in de strijd en de discussies, laten zien dat de leden en kiezers van de PvdA en de leden van het NVV het standpunt van hun leidingen *niet* delen. Integendeel, zij eisen actief optreden tegen de reactie.

Ondermijning en aantasting der democratie

AL jarenlang roept de CPN op tot waakzaamheid ter bescherming van de democratie in ons land. Eveneens strijdt zij naar vermogen tegen de aantasting en ondermijning van de democratie door de reactie, een aantasting die steeds grotere vormen aanneemt. De juistheid van de politiek van de CPN op dit punt wordt onderstreept door hetgeen mr Burger in zijn rede over de vrijheid en democratie heeft gezegd. Hij wees op een aantal uitlatingen van prof. Romme, die hij terecht als een der meest reactionaire figuren schilderde, over de antwoord-plicht der regering tegenover het parlement en over het adres der 53 hoogleraren dat handelde over vraagstukken der vakbeweging.

Mr Burger waarschuwde: „En van die Rommese vrijheid is niet alleen de democratie de dupe, ook niet alleen de werknemers, maar niet minder de werkgevers.”

In het algemeen kan men het daar mee eens zijn, behalve met het laatste deel van deze uitspraak. Want er zijn werkgevers én werknemers. Het anti-democratische drijven van Romme is geen persoonlijke hobby van Romme, maar een welbewuste politiek van het monopolie-kapitaal. Dat heeft daar belang bij. Hetgeen ook blijkt uit de ontwikkeling in geheel West-Europa, waar de weg naar integratie en Euro-markt, de weg van de grote monopolies, gepaard gaat aan een offensief tegen de democratische krachten.

Men kan niet, zoals mr Burger, tegen het reactionaire drijven van Romme c.s. waarschuwen en zich tegelijkertijd uitspreken voor West-Europese integratie. Dat is lijnrecht met elkaar in tegenspraak, want dat is juist steun aan de concentratie en versterking van de grote reactionaire krachten in Europa.

De uitspraak van de Conferentie te Rome van 17 communistische partijen uit Europese kapitalistische landen geeft de Nederlandse werkers meer houvast en richting.

„De worsteling om de democratie vereist vandaag de strijd om de werkelijke besnoeiing van de macht der monopolies, ten-einde de monopolies te verhinderen hun heerschappij over het gehele economische leven en over de politieke instellingen in stand te houden”.

De juistheid van deze politiek wordt bevestigd door een gedeelte uit de rede van mr Burger, waarin hij uit de doeken doet wie er eigenlijk regeert in Nederland. Hij omschrijft dit als volgt:

„Men wil de comedie opvoeren, dat in onze wereld de toon wordt aangegeven door midden- en kleinbedrijven, die door vrije concurrentie de prijzen op aanvaardbaar niveau houden, maar die midden- en kleinbedrijven zelve weten wel beter, het groot-bedrijf domineert in toenemende mate.”

En dan vervolgt mr Burger even verder met een bespreking van de Naamloze Vennootschappen en hun invloed:

„Te groter een bedrijf, te zeker is het een naamloze vennootschap. Het zijn er duizenden. Maar een aandelenkapitaal van een miljoen gulden of meer, dat hebben slechts 4 pct van alle naamloze vennootschappen. De 4 pct nu beschikken over 4/5 van het totale vermogen van alle naamloze vennootschappen.

Die weinigen zijn het die Nederland economisch regeren en ongecontroleerd het wel en wee van miljoenen in handen hebben.

In het kabinet vaardigen zij vier van hun vroegere secretarissen af, want zelf hebben ze geen behoefte aan een ministersfunctie, wel wetende, dat onder de huidige omstandigheden de werkelijke macht niet door een minister, maar door de economische machten achter de minister wordt uitgeoefend.”

Hoe slaat de Conferentie van de communistische partijen te Rome de spijker op de kop! Beter dan mr Burger, die wel zegt dat er democratische controle nodig is, maar niet de toch voor de hand liggende vraag stelt: Hoe moeten de arbeidersklasse en andere werkende delen der bevolking zich hiertegen doeltreffend verzetten en dit veranderen?

Hier blijkt wel de uitholling van de parlementaire democratie door de monopolisten. Hier blijkt eveneens, dat deze ontwikkeling ook plaats had tijdens de naoorlogse regeringen van dr Drees.

De conclusie ligt voor de hand dat de politiek van de reactie, doorgevoerd door de PvdA-ministers onder het mom van „het dreigende gevaar van het communisme voor onze vrijheid en democratie”, geleid heeft tot uitholling en ondermijning der democratie. Het anti-communisme van de PvdA-leiding is in het voordeel van de grote kapitalisten en ten nadele van de arbeidersklasse. Concreet betekent het, dat de verdeeldheid der arbeidersklasse noodlottig is geweest voor haar belangen. En nog probeert de PvdA-leiding dit onvruchtbare anti-communisme vol te houden. Mr Burger wijst op de uitspraken van prof. Romme om tot een gezamenlijk optreden van de confessionele partijen te komen en daarmee de sterkste politieke machtsformatie in Nederland te scheppen en verbindt daaraan de conclusie, dat daarmee definitief afstand wordt gedaan van de brede basis. Hiertegenover stelt hij niet als het enige alternatief het optreden als klasse van de arbeiders. Wel probeert hij de reactie te bezweren, dat de PvdA een goede meesterknecht is, die over haar belangen waakt, want „het is niet toegankelijk dat het communisme overal heeft gefaald waar het socialisme vaste voet had gekregen.”

Het vraagstuk hier aan de orde gesteld, drong zich in feite aan het PvdA-congres op door de ontwikkeling van het afgelopen jaar. Jarenlang heeft de PvdA-leiding de werkelijkheid niet willen zien of bewust verzwegen, nu viel er niet meer aan te ontkomen. Het congres bracht geen oplossing, kon dat ook niet, doordat de leiding de strijd tegen de reactie niet wil. Toch confronteert de behandeling van dit vraagstuk alle leden en kiezers van de PvdA met het punt van de verdediging van de democratie. Het gaat nu om de machtsvorming tegen de reactie en die strijd loopt ook over de sociaal-economische sector. Het is de CPN die de weg wijst tot daadwerkelijke actie voor het behoud van de democratie. Zowel de strijd tegen de vrijlating van de oorlogsmisdadigers Kotälla-Lages en consorten, als de strijd voor het stakingsrecht,

zijn bijdragen in die strijd. Daarbij kan men zich in de strijd tegen de uitholling van de parlementaire democratie niet beperken tot parlementaire strijdmiddelen. De klassevijand regeert in feite buiten het parlement om, dat bleek uit de woorden van mr Burger voor zover we dat al niet wisten. Daartegen moet men ook van buitenparlementaire middelen en -methoden gebruik maken, anders verliest men die strijd. Het parlementarisme van de PvdA-leiding staat deze strijd in de weg, staat daarom een ontplooiing van een massa-actie voor democratie en vrijheid in de weg. Alleen het optreden van de massa, het eensgezinde optreden van alle democratische krachten kan de reactie terugdringen.

De PvdA-leiding vreest echter nog meer het eventuele optreden van de linkse krachten dan de reactie. Dat bleek uit haar houding jegens het Sociaal-Democratisch Centrum. Het partijbestuur werd gemachtigd maatregelen, tot royement toe, te nemen als het dat nuttig achtte om de activiteiten van het Sociaal-Democratisch Centrum in te perken of te doen ophouden. De discussies over dit punt waren zeer lauw en de argumentatie beperkte zich tot het hanteren van formele gronden. Maar dat was niet de hoofdzaak. Hoofdzaak was, dat de houding van de PvdA-leiding ingegeven is door angst voor het ontwikkelen van een linkse beweging in de PvdA. Niet voor de huidige leidende krachten van het SDC is men bang, maar voor de linkse arbeiders, die het afwachten en capituleren moe, de strijd tegen de reactie gaan eisen. En dat past niet in het straatje van deze leiding. Een deel ervan wil zich voor de reactie aanvaardbaar maken en houden, om eventueel weer in de regering te worden opgenomen.

De Volkskrant voelde dat direkt goed aan en verbond er nog meer eisen aan:

„Men zou kunnen zeggen, dat uit het PvdA-congres voor een deel bleek dat het Nederlandse socialisme zich wil hoeden voor afglijden in extremistische richting. In dat kader past het besluit om zo nodig een einde te maken aan de activiteiten van het linkse Sociaal-Democratisch Centrum, dat zich als partij in de partij gedraagt. In dat kader past ook het nieuwe beginselprogramma, waarmee de PvdA een poging doet om zich van marxistische denkbeelden te ontdoen, die niet meer op de maatschappij van nu passen.

Of de PvdA weer zal gaan meetellen, hangt echter toch vooral af van de manier waarop zij zich in de oppositie zal gaan gedragen”.

(Volkskrant, 17 nov. 1959, pag. 3)

Het recept van de Volkskrant van Romme is, bukken en nog verder bukken.

De weg van de huidige PvdA-leiding helpt de democratische krachten in Nederland niet vooruit, maar achteruit. De PvdA-leiding blijft geen antwoord te hebben op de vraagstukken waarvoor democratisch Nederland zich gesteld ziet. Zijn politiek heeft failliet gemaakt en is niet meer te redden.

Het standpunt van de CPN dat er op gericht is te streven naar de vereniging van alle democratische en vredelievende krachten, ongeacht

hun religieuze of politieke overtuiging, is het enige standpunt dat perspectief geeft. Strijd voor de democratie betekent strijd voor de nationale zelfstandigheid tegen Europese integratie.

Vrede en ontwapening

HET congres van de PvdA werd achterhaald door de snelle ontwikkeling in de internationale politiek. Een resolutie was het congres voorgelegd, die een ondersteuning vormde van de regeringspolitiek van onvoorwaardelijke steun aan de NAVO.

Maar de toelichting op deze ontwerp-resolutie bevatte geheel andere punten.

Het was de heer G. Ruygers, die in zijn redevoering totaal nieuwe geluiden voor de PvdA liet horen. Tot voor kort hoorden de gedelegeerden op de PvdA-congressen alleen maar goeds over de „vrije wereld” en alleen maar slechts over „achter het ijzeren gordijn”. Altijd met de conclusie dat „de democratische wereld” zich met allerlei bewapeningskosten en -middelen moest „beschermen” tegen „het oosten”.

Nu kwam er ineens een ander, een meer reëler geluid.

De heer Ruygers verklaarde, dat het ontwapeningsvraagstuk het belangrijkste vraagstuk is waarvoor de wereld staat en naar zijn mening verdiende het plan-Chroestsjow dan ook alle aandacht en moet het ernstig overwogen worden. Hij achtte het klimaat thans ook gunstiger voor een gesprek over vrede en ontwapening en meende dat geen kans om tot een oplossing te komen ongebruikt voorbij mocht gaan. Hij toonde zich een realist toen hij opmerkte, dat het kenmerk van de nieuwe situatie is, dat „vanuit een willekeurig punt in Rusland het gemakkelijker is New York of Washington te raken dan de maan”. En hij had gelijk met zijn opmerking, dat deze omstandigheden de vraag naar de geoorlooftheid en de zin van de oorlog opnieuw aan de orde stellen.

Het was een realistisch geluid, na de nederlaag van de Amerikaanse politiek van kracht, op een congres van een partij, die altijd deze Amerikaanse politiek had onderschreven en gepropageerd.

Het was tevens de erkenning, dat de gewijzigde krachtsverhoudingen ten gunste van het socialisme, thans dwingend inwerken op het vraagstuk vrede of oorlog.

De oorlog wordt zinloos voor de kapitalisten, want een zekere vernietiging staat hen te wachten. Daarin liggen de nieuwe, grootse kansen op ontwapening, zij steunen op de geweldige krachten van het socialisme. Maar daarmee wordt tegelijk de anti-communistische laster over de oorlogsdreiging van de zijde van de socialistische Sowjet-Unie achterhaald. Want nu zij, voor een ieder duidelijk, de sterkste is, stelt zij de totale ontwapening aan de orde.

G. Ruygers onderkende ook een sterk vredesverlangen in het Nederlandse volk met zijn opmerking, dat een nieuwe oriëntatie van de PvdA op het punt van de buitenlandse politiek de partij ten goede zou komen „wanneer de tijd komt, dat de kiezers opnieuw naar de stembus worden geroepen.”

De rede van G. Ruygers, tezamen met een uitspraak van het Eerste Kamerlid Kropman, werd terecht in een verklaring van het dagelijks bestuur der CPN (zie Waarheid, 24 nov. 1959), een eerste weerspiege-

ling genoemd van de verandering in het denken van belangrijke groepen Nederlanders ten aanzien van het vraagstuk van de vrede.

Opmerkelijk was het, dat de belangrijkste passages uit de rede van G. Ruygers niet in het verslag van Het Vrije Volk of andere PvdA-bladen werden vermeld.

Hij werd ook door de gehele burgerpers gecensureerd. Daaruit blijkt dat er in de PvdA-leiding verschillende stromingen bestaan.

De opvattingen voor vrede en ontwapening winnen veld door druk van onderop en door de gewijzigde internationale verhoudingen.

Maar de groep De Kadt-Goedhart spant alle krachten in om dat tegen te gaan en past daarbij alle haar ten dienste staande middelen en methoden toe, al gaat het tegen eigen partijgenoten. Het is een uitermate belangrijke zaak, dat deze ontwikkeling zich op het PvdA-congres openbaarde. Duurzame winst voor de strijd voor de vrede levert dit op, indien het zich in versterkte mate gaat doorzetten. En dat is geen automatische zaak, maar hangt af van de strijd voor de vrede door de vredeskrachten, in het bijzonder van de communisten. Een nieuwe grootse ontplooiing van de vredesstrijd, gebaseerd op de nieuwe ontwikkeling, heeft prachtige kansen op ondersteuning van duizenden en duizenden tot nu toe passieve of ongeïnteresseerde mensen. Het zal eveneens doorwerken op de PvdA met haar aanhang en de positieve krachten in die partij sterken en helpen.

Want dat zijn de lessen van dit congres; de PvdA kan de werkelijkheid niet ontvluchten, maar is gedwongen, zij het soms schoorvoetend en gehinderd door haar leiding, zich bezig te houden met de essentiële vraagstukken waarvoor ons volk zich gesteld ziet. Terwijl het nieuwe beginselprogramma de kapitalistische structuur van onze maatschappij met zijn klassenstrijd in ons land *ontkent*, moet mr Burger voorbeelden geven die het tegendeel bewijzen.

Terwijl men de NAVO-politiek, met zijn bewapening en gericht op een kruistocht tegen het communisme, wil steunen, moet men toegeven dat er kansen zijn op vrede en ontwapening en dat de Sowjet-Unie de vrede wil.

Terwijl de PvdA-leiding de zijde wil kiezen van de reactie tegen de werkelijke democratische krachten in ons land, is zij gedwongen het optreden der reactie te critiseren en te signaleren.

Dat alles betekent, dat de werkelijke toestand, internationaal en nationaal, het voor de PvdA-leiding onmogelijk maakt haar politiek voort te zetten. De PvdA moet haar keuze maken, daaraan ontkomt ze niet.

Dat bleek in de discussie over het nieuwe beginselprogramma, waar een aantal afgevaardigden die direct in verbinding staan met de arbeidersklasse, veel kritiek op leverden. Zij bestreden de officiële mening van het partijbestuur dat we in een welvaartsstaat leven en dat de klassenstrijd uit een voorbije periode stamt.

Het waren nog zwakke en te weinige stemmen, maar ze vertolkten de gevoelens van zeer velen in en rondom de PvdA.

De rechtse krachten willen naar rechts, de linksen naar links. Zo'n partij kan niet de leiding hebben in de strijd tegen de monopolisten, voor democratie en vrede, voor betere sociale omstandigheden.

Dat kan alleen een doelbewuste, op een wetenschappelijke theorie gebaseerde arbeiderspartij als de CPN. Niet het getal, maar de inhoud van

een partij is de eerste beslissende voorwaarde. De strijd van de CPN kan en moet ook inhoud en richting geven aan de strijd van de socialistische arbeiders die, weliswaar ten onrechte, hun vertrouwen schonken aan de PvdA. Daarom moet de strijd voor de eenheid met alle kracht worden gevoerd.

Eenheid der arbeidersklasse zal het kristallisatiepunt zijn voor de democratische vredelievende krachten in ons land.

Aan de CPN de taak vooraan te gaan. Een andere kracht die dat kan is er niet.

H. VERHEY.

Geldontwaarding

De „First National City Bank of New York” heeft een overzicht gepubliceerd over de geld-ontwaarding in 35 landen in de jaren 1948 tot 1958.

Wij ontlenen hieraan de volgende gegevens:

Landen	Index geldwaarde			Jaarlijkse ontwaarding in pct		
	1948	1953	1958	1948— 1953	1953— 1958	1948— 1958
Portugal	100	99	94	0,2	1,0	0,6
Zwitserland	100	96	90	0,8	1,3	1,1
België	100	94	87	1,2	1,5	1,3
Westduitsland	100	93	84	1,5	1,9	1,7
Ver. Staten	100	90	83	2,1	1,5	1,8
Italië	100	85	76	3,1	2,4	2,8
Denemarken	100	81	69	4,1	3,1	3,6
Nederland	100	78	66	5,0	3,1	4,0
Zweden	100	77	65	5,1	3,4	4,3
Engeland	100	77	65	5,1	3,4	4,3
Noorwegen	100	74	63	5,8	3,1	4,5
Spanje	100	79	56	4,7	6,5	5,6
Finland	100	64	50	8,6	4,7	6,7
Frankrijk	100	60	49	9,7	3,8	6,8
Griekenland	100	63	48	8,9	5,3	7,1

In het volledige staatje zijn een groot aantal „onderontwikkelde landen” opgenomen. Daaruit blijkt, dat de inflatie in Zuid-Amerika — dat voornamelijk door de Ver. Staten wordt uitgebuit — het ergste is. In Bolivia bv. verminderde de geldswaarde jaarlijks met 37,6 pct.

Er blijkt verder dat in de zes Euromarkt-landen Nederland met een jaarlijkse waardevermindering van het geld met 4,0 pct na Frankrijk op de eerste plaats staat. De Belgische franc is met een vermindering van 1,3 pct per jaar nog het meest „stabiel”.

Uit het overzicht blijkt echter ook dat de voortdurende koopkrachtverlaging door waardevermindering van het geld een algemeen verschijnsel in de kapitalistische wereld is.

Voor democratie en voor een nationaal coalitie-kabinet in Indonesië

„Niemand kan ontkennen, dat de landen van het Westen in tijden, dat Indonesië aan moeilijkheden bloot stond, altijd de zijde van Nederland hebben gekozen.

In dit verband moet het Indonesische volk van zijn diepste waardering en dankbaarheid getuigen jegens het Nederlandse proletariaat en zijn partij, de Communistische Partij van Nederland. Het proletariaat en zijn communistische partij heeft vanaf het prille begin voortdurend de koloniale politiek van de Nederlandse regering bestreden en altijd Indonesië's onafhankelijkheid verdedigd, alsook het nationale recht van de Republiek om West-Iran te bevrijden. Het Indonesische volk moet ook van zijn dankbaarheid getuigen jegens het proletariaat en de volkeren van de wereld, die altijd de zijde hebben gekozen van het Indonesische volk in zijn heilige strijd.”

(Aidit in zijn inleiding tot het zesde congres van de PKI)

In haar veertigjarige geschiedenis heeft de Partai Komunis Indonesia slechts zes maal een congres kunnen houden. Wel een bewijs van de vervolgingen en onderdrukking, waaraan zij altijd heeft blootgestaan. Het laatste — zesde congres in september vorig jaar — is nu echter het grootste in haar bestaan geworden. Anderhalf miljoen leden uit alle gebieden en van alle eilanden der Archipel waren er vertegenwoordigd.

Het was het derde congres sinds de Tweede Wereldoorlog. En het werd gehouden in een onafhankelijke Republiek. Maar er waren aan het congres talrijke restricties opgelegd, die soms aan de dagen van weleer deden denken. De imperialisten hebben eerst met alle middelen getracht te verhinderen dat het congres plaatsvond en later trachten zij de werkzaamheden te saboteren.

De enkele buitenlandse gasten, die tot Indonesië werden toegelaten, mochten het congres niet bijwonen. Het was alleen toegankelijk voor de PKI-leden, er mochten geen openbare zittingen zijn en de pers mocht de zittingen niet bijwonen. Publikaties werden door militaire autoriteiten gecensureerd. In de loop van het congres wijzigde zich deze houding enigszins en werden b.v. de buitenlandse gasten door generaal Nasution en de minister van Buitenlandse Zaken Subandrio ontvangen.

Dat het congres kon doorgaan is een overwinning voor de PKI en de democratische krachten geweest. De imperialisten en hun vazallen zijn er niet in geslaagd om de communisten van het volk en van de internationale arbeidersbeweging te isoleren.

In Politiek en Cultuur van april 1959 hebben wij reeds een uiteen-

zetting gegeven van de theses voor het congres. Deze theses zijn in de voorbereiding bediscussieerd door leden en niet-leden en zij vormen tezamen met de talrijke opmerkingen en nieuwe gegevens uit deze discussie, de basis voor de inleiding, die Aidit heeft uitgesproken. In de inleiding vinden we dus terug, dat Indonesië nog een semi-feodaal en semi-koloniaal land is, dat het Nederlandse imperialisme als vijand nummer één en het Amerikaanse imperialisme als gevaarlijkste vijand moet worden beschouwd, dat een onafhankelijke buitenlandse politiek anti-koloniaal en voor wereldvrede moet zijn. Er zijn nu weer meerdere gegevens over de economie. (Indonesië bevindt zich in de greep van een voortdurende crisis. Het is een onderdeel van de kapitalistische arbeidsverdeling in de wereld, die leidt tot een verdieping van de kloof tussen geïndustrialiseerde en achtergebleven gebieden. De achtergebleven gebieden blijven daardoor onderontwikkeld). De grote principiële lijnen van de inleiding vindt men dus in de theses en we willen daarvoor verwijzen naar ons vorige artikel. Hier willen we nu bij enkele andere punten stil staan. De inleiding droeg als titel: „Voor democratie en voor een kabinet van nationale samenwerking” (gotong-rojong-kabinet). En deze titel omvat precies twee van de meest urgente problemen, waarvoor Indonesië zich gesteld ziet en die we in het licht van de ontwikkeling van de laatste tijd nader willen beschrijven.

*

Het vraagstuk van de democratie is van groot belang voor de landen van Azië en Afrika, omdat er een tendens bestaat voor de jonge onafhankelijke staten de militaire dictatuur als de beste regeringsvorm voor te spiegelen. Als gevolg van de sabotage der imperialisten ondervinden deze jonge staten enorme moeilijkheden bij hun opbouw, bij de industrialisatie, bij de pogingen om het levenspeil van hun volkeren te verhogen. Men is niet altijd in staat de dringende economische problemen op te lossen en kortzichtige politici en militairen menen dan een uitweg in een militaire dictatuur te zien.

Het zijn de imperialisten, die deze tendens naar militaire dictatuur aanwakkeren en zowel de materiële als ideologische voorbereiding daartoe willen scheppen. Zij trachten via een militaire dictatuur hun directe zeggenschap in een aantal landen terug te winnen. De SEATO en andere militaire verdragsorganisaties onder Amerikaanse leiding zijn de materiële voorbereiding; zij mengen zich op onbetamelijke wijze in de binnenlandse aangelegenheden van de Aziatische en Afrikaanse landen en zijn er met wapenhulp, omkoperij en geldelijke steun op uit hen welgevallige militairen de macht te verschaffen.

De ideologische voorbereiding gaat onder het mom, dat de Aziatische en Afrikaanse volkeren „nog niet rijp zijn voor democratie”, „nog niet opgevoed zijn tot democratie” enz. Het is een argument, dat door de Nederlandse slippendragers van het imperialisme ook met graagte wordt gehanteerd. Zo schreef dr Van Blankenstein een maand of wat geleden nog in Het Parool: „De volkeren van Azie en Afrika zijn nog niet geschikt gebleken voor de democratie. Bij vele volken in Afrika was de opvoeding daartoe, die van de grond af aan beginnen moest,

nog te kortstondig geweest. Bij de volkeren van Azië en *in het bijzonder ook in Indonesië* (cursief van ons) heeft het vooral ontbroken aan een opvoeding tot het dragen van volle verantwoordelijkheid tegenover het algemeen." Paroels democratisch-socialistische broer Het Vrije Volk, liet ook nog onlangs zijn duidelijk democratische sympathieën blijken, toen hij schreef: „Voor Indonesië is deze verschuiving (een verschuiving naar het militaire zwaartepunt schr. dezes) niet de slechtst denkbare ontwikkeling... Het is te hopen, dat van het leger de *doelbewuste kracht kan uitgaan die in tal van Indonesië's nabuurlanden bij gebrek aan onbaatzuchtige politici tenslotte ook van de militairen moest komen.*” (cursief van ons)

*

Evenals voor de andere Aziatische en Afrikaanse landen is het vraagstuk van de democratie voor Indonesië van levensbelang. Waar — behalve dan in de imperialistische pers — staat echter geschreven, dat deze volkeren „niet geschikt” zouden zijn voor de democratie? Zijn de imperialistische landen misschien zulke schitterende voorbeelden van de uitvoering van de volkswil en de garantie voor vrijheid van drukpers, vergadering enz.? Is Spanje, dat nu tot de kampioenen van de NATO gaat behoren, wellicht het lichtende voorbeeld? Of is Tila-nus, die Nederland knevelwetten wil opdringen om de kleine partijen te verkrachten, de grote Herder? Of De Gaulle, die met zijn nep kiessysteem, elke democratie tot een aanfluiting maakte? De schijnheilige devotie van de knechtjes van het imperialisme voor hun democratie gaat hier gepaard met de verwaande hoogmoed de Aziatisch-Afrikaanse volkeren een regeringsvorm te decreteren. Daar kent men echter het imperialisme en hebben de volkeren in de worsteling tegen koloniale onderdrukking (d.w.z. terreurregiem) teveel bloed en tranen vergoten om zich te laten ringeloren. In de strijd tegen het Nederlandse kolonialisme heeft het Indonesische volk resultaten geboekt, die tot een beperkte democratisering van het regeringssysteem hebben geleid. Het betekent echter niet, dat de taak om democratische veranderingen in het land tot stand te brengen, nu is voltooid. Bovendien trachten de imperialisten zelfs de geringe verworvenheden te vernietigen.

De bijzondere omstandigheid, waaraan bij de Sukarno-Djuanda regering aandacht moet worden geschonken, is het voortduren van de militaire macht. In een verklaring van 7 augustus had het CC reeds ingestemd met „de vragen en twijfel, die onder het Indonesische volk waren gerezen over het grote aantal militairen in het kabinet, iets wat sinds de proclamatie der republiek niet was geschied”.

Nu werd in de inleiding op het zesde congres gezegd: „Zelfs ofschoon de Staat van Oorlog en Beleg van Nederlandse koloniale makelij is ingetrokken en is vervangen door een Staat van Oorlog en Beleg, die door het parlement van de Indonesische Republiek is aangenomen, blijft het feit bestaan, dat het militarisme aan de macht is. Deze militaire macht heeft enige positieve kanten getoond, in het bijzonder in de gebieden van de opstand. Maar zij heeft ook haar negatieve kanten, die, als er niet spoedig een eind aan wordt gemaakt, voor onbepaalde tijd verder door kunnen werken en de positieve aspecten van

de militaire macht teniet kunnen doen. Van deze negatieve aspecten, is de beperking van de rechten van het volk zeer ernstig, zoals het voortbestaan van de staat van oorlog en beleg in de gebieden waar geen onregeligheden zijn. Negatieve aspecten als de beperking van politieke activiteiten, het verbod van partijen om vergaderingen te houden (met inbegrip van die partijen, die de contra-revolutie bestrijden en de grondwet van 1945 ondersteunen), het verjagen van boeren, een ban tegen bepaalde regeringsambtenaren die lid zijn van politieke partijen en andere verboden, leggen ernstige beperkingen op aan de ontwikkeling van de progressieve en democratische beweging."

Zolang deze macht niet wordt misbruikt is de PKI en het volk bereid, indien noodzakelijk en — binnen zekere beperkingen — aan de patriottische gewapende strijdkrachten macht te geven. De uitvoering van de lijn van de „twee-eenheid tussen het volk en het leger” of in andere woorden van de lijn „het volk helpt het leger en het leger helpt het volk” ofwel „wederzijdse bijstand tussen het volk en het leger” vormt een garantie voor de verdediging van de Indonesische soevereiniteit en onafhankelijkheid, die nog voortdurend wordt bedreigd.

*

Het is niet nieuw, dat de Nederlandse en Amerikaanse imperialisten hun hoop op een militaire dictatuur in Indonesië vestigen. Verscheidene malen reeds hebben zij met medewerking van de PSI en Masjumi pogingen tot instelling daarvan gedaan. (In oktober 1952 en in augustus en november 1956. Vervolgens tijdens de opstand en de „tegenregering”). De pogingen zijn echter mislukt. Aidit heeft voor deze mislukking op het zesde congres van de PKI enkele belangrijke redenen opgesomd. Ten eerste het feit, dat president Sukarno weigerde een militaire dictator te worden. Verder laat zich de meerderheid van officieren en manschappen niet gemakkelijk gebruiken voor de liquidatie van de Republiek, omdat het leger als een kind van de revolutie geboren is. En bovendien is het volk niet zo maar voor de democratie, maar verdedigt het deze op actieve wijze onder leiding van een waakzame partij. „Al deze krachten zijn ook nu nog in staat elke contra-revolutionaire poging om de macht te grijpen te verijdelen”, zo merkte Aidit verder op.

Zonder twijfel moet een partij, die zich van zijn verantwoordelijkheid tegenover het volk en de democratie bewust is, zich met deze zaken bezig houden. Dat heeft de PKI ook gedaan. In zijn inleiding tot het congres verklaarde Aidit onder meer: „Zoals reeds herhaaldelijk is verklaard, zullen de communisten zich blijven inzetten om de terugkeer van een militaire dictatuur, zoals het Indonesische volk gedurende de Japanse bezetting onderging, te voorkomen. Zelfs als deze keer de vorm misschien anders zou zijn. Het meest belangrijke voor het Indonesische volk, in het belang van de vooruitgang in Indonesië, is de democratie te behouden en uit te breiden. Maar zelfs indien het niet mogelijk zou blijken een militaire dictatuur te voorkomen, indien zulk een regiem werkelijk aan de macht zou komen, dan zal het de plicht van iedere communist zijn om er zich met al zijn kracht tegen te verzetten.

Bestrijding van een militaire dictatuur betekent verdediging van Indonesië's nationale onafhankelijkheid tegen de onbeschaamde aanvallen door de imperialisten."

*

Als een belangrijk wapen in de strijd ter voorkoming van een militaire dictatuur zien de communisten de vorming van een nationaal-coalitie-kabinet (gotong-rojong), waaraan zij eveneens zullen deelnemen. De vorming van zulk een kabinet is een onderdeel van de uitvoering van president Sukarno's geleide democratie. De hoop van het volk werd echter voor het ogenblik niet vervuld, want de regering Sukarno-Djuanda is geen gotong-rojong-regering, omdat bepaalde personen, bevreesd voor het Amerikaanse imperialisme de vorming van zo een kabinet verhinderden.*)

Zoals in de inleiding tot het zesde congres werd opgemerkt: „Het Indonesische volk zal echter niet halfweg stoppen en het zal president Sukarno's herhaalde verklaringen niet vergeten, dat het volk recht heeft de uitvoering van het regeringsprogramma te verlangen en dat op elk tijdstip de ministers door de president kunnen worden vervangen. Het Indonesische volk, dat de nationale eenheid lief heeft, dat democratisch en progressief is, zal zijn praktische politieke eis voor de vorming van een nationaal-coalitie-cabinet niet opgeven. Of het nu gevormd zal worden door de vervanging van de ministers, waarvan blijkt dat zij ten onrechte zijn benoemd of via de vorming van een nieuw kabinet.”

Als de communisten — zoals nu — niet in een regering zijn opgenomen, kunnen zij niettemin hun steun verlenen op voorwaarde, dat het regeringsprogramma vooruitstrevend is en de samenstelling van de ministerploeg een minimumwaarborg geeft om de uitvoering te garanderen. De PKI zal in de oppositie gaan, wanneer het programma reactionair of slechts demagogisch is en niet aan de minimale politieke en economische verlangens van het volk voldoet.

Het standpunt ten opzichte van de Sukarno-Djuanda regering is: onvoorwaardelijke steun aan een progressieve politiek, critiek op een aarzelende politiek en bestrijding van een schadelijke politiek.

Dat in zo een kabinet anti-democratische maatregelen genomen kunnen worden, bleek uit het besluit van de minister van Binnenlandse Zaken Ipik Gandamana om een eind te maken aan het bestuur van democratisch gekozen districtshoofden. (Tijdens de algemene verkiezingen zijn een aanzienlijk aantal progressieve districtshoofden verkozen. Java heeft 17 communistische districtshoofden.) Hij wilde terug naar de koloniale toestand, waarbij deze hoofden worden benoemd. Voorwaarden om districtshoofd te worden, zouden dan zijn „opvoe-

*) Op een receptie van de PKI, ter sluiting van het Congres, verklaarde president Sukarno: „Achter mij hangt de leuze 'Het zesde congres van de PKI voor democratie en een gotong-rojong kabinet'. Ik zeg hier heel duidelijk mijne vrienden, een gotong-rojong kabinet behoort nog steeds tot de idealen van Bung Karno . . . Wat wij tot nu toe hebben bereikt, mijne vrienden bevredigt ons natuurlijk nog niet. Bevredigt U nog niet, en bevredigt mij nog niet, maar wij gaan verder en wij moeten verder gaan, ofschoon de imperialisten loeien.”

ding, geschiktheid en ervaring in bestuursaangelegenheden", waarbij bijvoorbeeld patriottisme als voorwaarde ontbreekt. Harijan Rakjat merkte terecht op, dat deze voorwaarden tot gevolg konden hebben, dat alleen... vroegere koloniale ambtenaren konden worden benoemd. Er stak dan ook een storm van protest op onder het volk en onder druk daarvan werd de regeling op een aantal punten belangrijk gewijzigd.

Een andere actie schijnt zich nu te ontwikkelen tegen de Staat van Oorlog en Beleg. Zoals bekend werd die op 17 december 1957 door president Sukarno afgekondigd om de rebellen-activiteiten in Indonesië het hoofd te bieden. Hij zou in werking blijven voor een jaar. Voor de periode om was (in 1958) besloot een legerconferentie de Staat van Oorlog en Beleg op geheel Indonesië van toepassing te brengen. Daarna verklaarde de regering deze voor nog een jaar van kracht. Op 7 november 1959 hebben nu 15 leden van het parlement, die tot verscheidene politieke partijen behoren een gemeenschappelijke ontwerp-resolutie ingediend, waarin de hoop wordt uitgesproken, dat de president de Staat van Oorlog en Beleg voor een aantal districten zal opheffen. Zo een opheffing zou ook een nieuwe ontplooiing van de politieke activiteiten mogelijk maken en een verdere versterking voor de anti-imperialistische strijd betekenen.

*

Strijd tegen het imperialisme, dat is de belangrijkste taak van het Indonesische volk op het ogenblik. En in deze strijd wil de PKI de breedst mogelijke lagen van de bevolking verenigen. Zoals Aidit in zijn inleiding vaststelde, heeft de politiek van Indonesië de laatste jaren een ontwikkeling naar links doorgemaakt. De partij onderscheidt drie belangrijke krachten: de diehards, de middengroepen en de progressieven.*) Het congres stelde vast, dat de krachten van de diehards zeer belangrijk zijn verzwakt, de middenkrachten zijn stabiel gebleven, terwijl de progressieve krachten sterker zijn geworden. De voornaamste kracht van die diehards ligt niet langer in het vertrouwen, dat de politiek meest achterlijke delen van het Indonesische volk in hen stelden, maar nog slechts in de hulp in geld en wapens van de Amerikaanse, Nederlandse en Kwo-Min-Tang imperialisten. Zolang echter Indonesië een semi-feodaal en semi-koloniaal land is, zullen zij een kracht blijven, die voortdurend met alle macht moet worden bestreden en ontmaskerd. De middenkrachten aarzelen enerzijds in hun strijd tegen het imperialisme en feodalisme, vanwege hun economische banden met deze groepen. Aan de andere kant moeten zij zich in hun eigen economisch belang van het imperialisme en feodalisme ontdoen.

Van de progressieve krachten heeft het proletariaat tijdens het overnemen van de Nederlandse bedrijven (1957) en het vernietigen van de contrarevolutie, getoond, dat het steeds meer in staat is om zijn leidende rol te vervullen. Het proletariaat wordt op het ogenblik meer en meer als de leider van de nationale strijd erkend. Gedurende de algemene verkiezingen was reeds gebleken, dat het Indonesische volk een niet gering vertrouwen in de communistische partij en de progressieve krachten in het algemeen stelt. Dit vertrouwen is nog gro-

*) Zie hiervoor ook P. en C. juni '58 en april '59.

ter geworden, toen in de districten waar nu communisten aan het hoofd staan, bleek, dat de communisten in het belang van het volk optreden en niet slechts schone woorden bezigen. De houding van de PKI ten opzichte van de drie voornaamste krachten is ongewijzigd gebleven: Ontwikkeling van de progressieve krachten, vereniging met de middenkrachten en isolering van de diehards.

De Indonesische communisten willen hun historische taak vervullen, door heropbouwen van een anti-imperialistisch eenheidsfront, gebaseerd op het anti-feodale bondgenootschap tussen de arbeiders en boeren onder leiding van de arbeidersklasse. Zij willen in geheel Indonesië een partij opbouwen met een breed massa-karakter, welke ideologisch, politiek en organisatorisch volledig geconsolideerd is.

Het zesde congres van de PKI heeft tot deze consolidatie verder bijgedragen en het heeft de communisten nieuw élan gegeven, om de nationale revolutie in Indonesië te voltooien.

HENK DE VRIES

VERANTWOORDING

Na de laatste verantwoording, afgelegd in het meinummer, zijn voor het P. en C.-steunfonds binnengekomen:

- op 3-6-59 van P. B. te C. f 2,50
- op 4-6-59 van G. P. te S. f 10,—
- op 31-8-'59 van N.N. te H. f 10,—
- op 4-11-'59 van G.P. te S. f 10,—.

De gevers hartelijk dank, waarbij we gaarne de hoop uitspreken, dat in 1960 velen op het gironummer 173127 van Pegasus te Amsterdam een bijdrage zullen storten ten behoeve van ons maandblad of een postwissel zullen sturen aan redactie en administratie van P. en C., Leidsestraat 25 te Amsterdam, onder vermelding Steunfonds P. en C.

De verantwoording van alle binnengekomen giften wordt in ons maandblad gepubliceerd.

Administratie.

Verkenningen in de geschiedenis van het NVV

(III en slot)

WE eindigden ons vorige artikel¹⁾ met de vermelding van een groot aantal stakingen in de eerste acht jaren na de oprichting van het NVV, waarvan een belangrijk deel werd gevoerd onder leiding van de moderne vakbeweging. Ook in latere jaren zouden er nog heel wat volgen.

De strijdbaarheid van de leden en andere arbeiders heeft steeds een grote rol gespeeld bij het bepalen van de richting, die de moderne vakbeweging in sloeg. De strijd was de beslissende kracht die het NVV voortstuwde. Reformistische leiders moesten met de strijd ernstig rekening houden en kwamen er meer dan eens niet onderuit dingen te doen, die zelfs lijnrecht stonden tegenover hun eigen opvattingen.

Want had niet de uiterst rechtse bestuurder Jan Oudegeest verklaard, dat de vakbeweging moest worden geleerd stakingen zoveel mogelijk te vermijden en langs de weg van onderhandelingen tot verbeteringen te komen?

En had niet het NVV-hoofdbestuur tijdens de Eerste Wereldoorlog het standpunt ingenomen dat in de strijdpositie van de vakbeweging verandering was gekomen en dat daarom stakingen moesten worden afgebroken?

In de jaren daarna rondom 1930 zo vertelt dr De Jong in zijn boek „Om de plaats van de Arbeid”, was er in de politiek van de reformistische leiders een (princiële) verandering van klassenstrijd naar samenwerking gekomen (blz 191).

In de crisisjaren verkondigde Kupers op een werklozencongres de mening dat het „oude afsterft en de tijden van het ongebreidelde kapitalisme achter ons liggen” (Uit de brochure: „Op voor een krachtige welvaartspolitiek”, blz 22).

Jan Oudegeest had al eerder gezegd, dat door middel van naamloze vennootschappen de scherpe kantjes van het kapitalisme konden worden afgeslepen.

Er zouden meer van dergelijke voorbeelden te noemen zijn. Het bovenstaande is echter voldoende om aan te tonen, dat de reformistische denkbeelden volkomen in tegenstelling stonden met de houding van de massa der NVV-leden, zoals we straks zullen zien.

Bovendien mag het oordeel over schadelijke opvattingen van de reformistische leiders niet bepalend zijn voor de mening ten aanzien van de moderne vakbeweging. En evenmin mag de houding afhankelijk zijn van de vraag of het NVV, in het heden of in het verleden, wel dan

¹⁾ Het tweede artikel werd geplaatst in het november-nummer, het eerste in het september-nummer van 1959.

niet voldoet of voldeed aan de eisen van een strijdbare en klasse-bewuste organisatie.

Het beslissende vraagstuk is hier:

waar is de massa der arbeiders georganiseerd en wat kunnen zijzelf door hun optreden en activiteit, van het NVV maken?

De communistische arbeiders zijn deel van die massa en moeten als meest bewuste werkers in en door middel van de massa-organisaties onverpoosd voor de belangen van de arbeiders-klasse werken.

Crisis en oorlog

HET NVV is zo'n massa-organisatie. Ondanks de moeilijkheden, die bepaalde NVV-bestuurders in de strijd voor een beter levenspeil opwierpen, groeide de organisatie reeds voor de oorlog tot een massabeweging (met 336.000 leden in 1932) en werd er menig stuk strijd onder leiding van de bonden gevoerd. Ook zetten leden acties door, terwijl bestuurders er tegen waren. De laatsten waren meer dan eens verplicht de strijd te erkennen en te ondersteunen. Een van de conclusies uit een NVV-brochure uit 1929 was:

„In honderden gevallen was de vakbeweging genoodzaakt door het middel van de staking te trachten haar eischen doorgevoerd te krijgen. Dit kostte geen duizenden, maar miljoenen” (Uit: „Waar is Uw plaats”, blz 5).

Dat klonk heel anders dan de woorden van Oudegeest c.s. over het „vermijden” van stakingen, over samenwerking, over het beëindigen van het „ongebreidelde” kapitalisme, e.d.

Want het ongebreidelde imperialisme stoorde zich niet aan utopische denkbeelden, maar sloeg toe, waar het de kans kreeg.

Enkele jaren vóór het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog had het een ernstige economische crisis doorgemaakt.

In de oorlog zette het de uitplundering met ongekende hevigheid voort. Volgens een publicatie van de directeur-generaal van de arbeid hadden de arbeiders in 1917 in vergelijking met 1911 ongeveer 13 pct op hun levenspeil moeten inkrimpen. Het rapport concludeerde, dat er een terugval in het levenspeil van de arbeiders was tot de jaren vóór 1910, toen de hevige crisis had gewoed.

In dezelfde oorlogsjaren maakten de OW-ers enorme winsten. Mevr. Roland Holst maakt in „Kapitaal en Arbeid” gewag van dividenden van 60 tot 100 pct (deel II, blz. 120).

Terwijl het kostbaarste voedsel over de grenzen was verdwenen, daalde het broodrantsoen in 1918 tot 200 gram per dag! De ellende was onbeschrijfelijk. De tegenstellingen verscherpten zich uitermate.

In de eerste jaren ná de oorlog haalden de arbeiders onder druk van hun acties en als gevolg van de revolutionaire toestand in Oost- en Midden-Europa de geleden achterstand min of meer in, maar spoedig daarna kwam er opnieuw crisis.

Dr Keesing geeft in zijn studie „De conjuncturele ontwikkeling van Nederland” over de periode 1918—1939 cijfers van het karakter van de stakingen.

Van de in 1919 en 1920 geregistreerde stakingen waren er respectie-

velijk 82 en 88 pct gericht op verhoging van het loon. Vele eindigden met succes.

In de volgende jaren was het heel anders. In 1921, 1922 en 1923 werden gemiddeld 65 pct van de stakingen gevoerd tegen verlagings van het loon. In deze periode had zich namelijk een nieuwe crisis aangekondigd, die tot 1924—1925 onverminderd voortduurde. Maar, zo zegt dr Keesing, ook in de jaren daarna ging het met de algemene conjuncturele ontwikkeling erg traag. Pas in 1928 en 1929 kwam er enige verbetering.

Zoals men weet was dit een kortstondige opleving van een doodzieke maatschappij, die vlak voor het uitbreken van de grote wereldcrisis nog even haar bijeengegaaarde krachten wilde tonen. Er volgden topjaren met 500.000 tot 600.000 werklozen. Eind 1935 waren in de grote steden van de bij het NVV aangesloten arbeiders de volgende percentages werkloos: bouwvakkers 52 pct, diamantbewerkers 66 pct, fabrieksarbeiders 40 pct, kleermakers 38 pct, metaalbewerkers 49 pct, meubelmakers 58 pct, schilders 63 pct en stucadoors 65 pct. Het was de tijd van loonsverlaging op loonsverlaging, van vlees in blik, van crisiscomitees en spaarkwartjes.

Deze periode van crisis, oorlog, armoede, crisis en nog eens crisis, gevolgd door een verschrikkelijke Tweede Wereldoorlog, was heel wat anders dan de utopische wereld van klassensamenwerking en verzachting van het kapitalisme, zoals het reformisme had gedroomd.

De Nederlandse arbeiders hadden de keuze: strijden of zich als een gewillige prooi aan het kapitalisme overgeven. Ze kozen het eerste.

En de rechtse leiders moesten, of ze wel dan niet de klassenstrijd wilden aanvaarden, rekening houden met die werkelijkheid.

Jan van den Tempel b.v. gaat in het in 1920 uitgegeven boek „De Nederlandse vakbeweging en haar toekomst” fel te keer tegen de confessionele bestuurders, die de klassenstrijd niet erkenden en nog minder voerden.

„De waarheid is,” zo zegt hij „ dat de moderne vakbeweging de tegenstelling van belangen van de maatschappelijke klassen erkent en de klassenstrijd, welke uit die tegenstelling is ontstaan, doelbewust wil voeren. En wel om de afdoende reden, dat, naar de ervaring leert, alleen door het voeren van strijd, verbetering van het lot der arbeiders kan worden verkregen. Ontegenzeggelijk is de moderne vakbeweging anti-kapitalistisch. De waarheid is, dat de christelijke vakbeweging in haar opzet burgerlijk is. Haar oorspronkelijke doel is de kapitalistische samenleving, die berust op de uitbuiting van het grotere deel der bevolking door het kleinere, tegen haar socialistische belagers tot steun te zijn”.

Zijn conclusie is, dat de moderne bonden voor de strijd geboren zijn. In en door de strijd komt de arbeider tot klassebewustzijn. Midden in het strijdgewoel recrutereren de moderne vakbonden nieuwe leden uit de ongeorganiseerde massa (blz. 125).

Hoewel Van den Tempel op andere plaatsen in het boek deze stellingen afzwakt, zijn ze duidelijk genoeg en kunnen ze elk NVV-lid ar-

gumenten en voldoende stof tot overdenking geven, tegenover de schadelijke politiek van Roemers c.s. op dit ogenblik.

Trouwens, soortgelijke uitspraken als die van Van den Tempel komen overvloedig in de NVV-geschiedenis tegen, vooral in tijden als de arbeiders massaal naar het stakingswapen grepen. Om in dit verband tenslotte nog een citaat aan te halen.

Toen na de Eerste Wereldoorlog de arbeiders in Oost- en Midden-Europa in fel verzet kwamen, schreef het hoofdbestuur van de NVV-metaalbewerkerbond in de brochure: „Op voor ons minimumprogramma”:

„Wat anders in 50 jaar slechts met moeite en heftige strijd zou zijn verkregen, werd ons in de tijd van 24 uur als het ware in den schoot geworpen. . . . En ware niet de kerkelijke vakbeweging, haar traditie getrouw, de bezittende klasse te hulp gekomen, dan zouden zeer zeker nog grotere positievere resultaten zijn bereikt. Nu hebben de katholieke en christelijke vakorganisaties zich opgeworpen als brandkastbeschermers bij uitnemendheid. De kerkelijke vakorganisaties hebben zich door deze handeling voor eeuwig geblameerd in de ogen van elke voortstrevende arbeider”.

In een andere brochure wordt er schande van gesproken, dat de confessionele organisaties in de beginjaren '30 zo vaak genoegen namen met loonsverlaging.

Dat een groot aantal NVV-bestuurders op dit punt ook lang niet brandschoon zijn, is bekend. We zullen daar straks nog op terugkomen.

Eerst echter iets over de andere kant van de strijd: de vele stakingen, die ondanks alles werden doorgezet en waaraan tienduizenden NVV-leden hun beste krachten gaven om ze met succes te kunnen voeren.

Stakingen

IN de brochure „In de moderne vakbeweging” (1925) wordt vermeld, dat in de jaren 1919 tot en met 1923 door de bij het NVV aangesloten bonden niet minder dan f 7 miljoen aan stakingsgelden werden uitgekeerd. Hiervan werd f 1,4 miljoen door steunbewegingen bijeengebracht. In de volgende jaren werd er nog een paar miljoen aan toegevoegd. In de jaren 1926 tot 1938 werd in totaal f 8,5 miljoen uitgekeerd. Het waren grote bedragen, vooral als men rekening houdt met de grotere waarde van het geld in die dagen. Om de cijfers nog iets duidelijker te laten spreken, noemen we enkele bedragen van per staking verstrekte ondersteuning: In 1920 aan stakende sigarenmakers f 260.000,—, in 1920 aan transportarbeiders f 500.000,—, in 1921 aan metaalbewerker f 420.000; in 1923 aan textielarbeiders f 816.000.—, in 1929 aan landarbeiders f 486.000.—, in 1931—1932 aan cartonbewerker f 900.000.— (vrijwillige bijdragen NVV-leden). Aan dit laatste conflict en aan de staking van de textielarbeiders in hetzelfde jaar werd na felle strijd binnen het NVV bijna f 2 miljoen besteed.

In de periode van 1921 tot 1925 waren er jaarlijks gemiddeld 283 stakingen (verloren arbeidsdagen 1,5 miljoen), in 1926 tot 1931 gemiddeld

215 (493.000 verloren arbeidsdagen), in 1931 tot 1940 gemiddeld 128 stakingen (347.500). Dit was dus het totaal aantal stakingen.

Dr De Jong zegt in het eerder genoemde boek, dat het aandeel van het NVV in deze acties niet veel lager zal liggen.

„In de meeste gevallen beet juist een NVV-bond de spits af”, zo zegt hij.

Deze vaststelling mag overdreven zijn, wat de jaren 1930—1940 betreft, een niet te ontkennen feit is, dat het NVV massa's stakingen heeft geleid. Denken we slechts aan de grote staking van de electriciens in 1912, aan de strijd van de glasblazers en landarbeiders in hetzelfde jaar. Deze NVV-stakingen eindigden met grote overwinningen. In het volgende jaar was de sigarenindustrie aan de beurt. De actie duurde vier maanden. Er namen duizenden arbeiders aan deel. De eensgezindheid van de arbeiders was zo groot, dat ook de confessionele bonden de strijd moesten ondersteunen.

Het jaar 1914 volgde met 267 stakingen. Het was het jaar van het uitbreken van de oorlog, waarin de toenmalige NVV-leiding het beëindigen van de klassenstrijd zag en Troelstra de bekende woorden sprak, dat voortaan de nationale gedachte de nationale geschillen zou overheersen. Het pakte allemaal anders uit. De ondernemers en hun regering zetten de aanval over de gehele linie in.

Door de enorme prijsstijgingen gedwongen, zetten loodgieters, steenzetters, metaalarbeiders, grondwerkers en andere groepen van arbeiders de strijd voor loonsverhoging in. Terwijl het NVV-hoofdbestuur in het algemeen passief bleef wegens de „moeilijke tijden”, nam de strijd steeds scherper vormen aan. Begin juli 1917 kwam het op de Amsterdamse Eilanden tot felle botsingen, toen de arbeiders en arbeidersvrouwen er niet langer genoeg mee namen, dat zij van voldoende voedsel werden uitgesloten. Enkele wagons aardappelen werden leeggehaald. Huzaren en politie schoten met scherp tijdens de twee dagen durende onlusten. Er vielen doden en gewonden. In metaalfabrieken vonden proteststakingen plaats, waaraan ook NVV-ers deelnamen.

In de jaren na 1918 volgde een golf van stakingen. In 1919 waren er niet minder dan 608 conflicten.

Een van de meest bekende stukken strijd was die van de metaalarbeiders in 1920. Veertien duizend arbeiders voerden gedurende tien weken een hardnekkige actie tegen loonsverlaging. In 1923 volgde de massale strijd van 22.000 textielarbeiders tegen loonsverlaging.

Van de stakingen in de periode 1925—1930 noemt dr De Jong die van de Rotterdamse transportarbeiders (1925), de metaalbewerkers van „De Schelde” (1927), de sigarenmakers (1928), de Amsterdamse, Rotterdamse en Utrechtse bakkers, de bouwvakkers (1929) en de Groninger suikerarbeiders (1931).

Uiteraard zijn dit slechts voorbeelden, die met vele andere kunnen worden aangevuld.

Hebben ze betrekking op economisch gebied, ook op ander terrein heeft het NVV zich geroerd, waarbij we denken aan de acties voor **ontwapening**.

Na het verstek laten gaan door het NVV-bestuur bij de strijd tegen de z.g. Landstorm en anti-revolutiemaatregelen in voorgaande jaren,

voerde het NVV rondom 1923 een groots opgezette actie tegen de Vlootwet.

Voor hen, die thans zo'n harde voorstander zijn van de bewapening en tegelijkertijd het NVV willen afhouden van de strijd voor de vrede, als zou dit niet op zijn terrein liggen, is het wellicht goed te herinneren aan het standpunt, dat toen het NVV-bestuur propageerde:

„Alleen reeds de strijd tegen het militarisme wettigt de aansluiting bij de moderne arbeidersbeweging, omdat zij de krachtigste strijdster is voor ontwapening en den wereldvrede”, zo werd geschreven in de in 1929 uitgegeven brochure „Waar is Uw plaats”.

In het geschrift „Waar blijven de miljoenen” werd het nog duidelijker gesteld.

„De strijd tegen het militarisme, het bevorderen van de vrede en de vredesgedachte zijn in het bijzonder voor de arbeidersklasse van belang en betekenis. Waarom zou de vakbeweging zich uitsluitend bezig houden met de arbeidsvoorwaarden en zich niet bewegen op die terreinen, welke beslissend zijn voor het levenspeil van de arbeidersklasse.”

Deze standpunten kunnen zonder twijfel door elke vooruitstrevende arbeider worden onderschreven en staan in scherpe tegenstelling met de grondslagen van de als verlengstuk van de ondernemersbelangen dienende confessionele organisaties, die waren opgericht om de arbeiders van de strijd voor een beter levenspeil af te houden en hen tegen „socialistische smetten” te beschermen. Het ontbreekt ons hier aan de ruimte om verder op deze verschillen in te gaan.

We beperken ons er toe te vermelden, dat in alle beginselverklaringen van de confessionele organisaties de klassenstrijd met klem werd verworpen en dat zij zich baseerden op de „christelijke” en „katholieke” beginselen van verzoening en berusting. Daarbij werd niets nagelaten het NVV zoveel mogelijk afbreuk te doen, onder meer door het episcopaal verbod voor katholieken om lid van het NVV te zijn. Een verbod, dat in 1946 opnieuw werd afgekondigd en in 1954 met het verschijnen van het beruchte „Bisschoppelijke Mandement” verder werd verscherpt.

De beginselen en doelstellingen van het NVV ter behartiging van de sociale en economische belangen, zoals die werden vastgelegd in statuten en beginselverklaringen, hebben daarentegen steeds aan iedere arbeider voldoende ruimte gegeven om die doeleinden te kunnen onderschrijven. Dit doel en streven van het NVV werd voor de oorlog (1939) in artikel 2 van de statuten als volgt omschreven:

„Het Verbond beoogt het bijeenbrengen en bijeenhouden van nationale vakverenigingen van hand- en hoofdarbeiders ter behartiging harer gemeenschappelijke en bijzondere belangen en van die der gehele arbeidersklasse, teneinde te komen tot een productiestelsel, gericht op het algemeen welzijn, en daardoor tot volledige vrijmaking van de arbeidersklasse”.

NVV-ers strijdbaar

REFORMISTISCHE bestuurders hebben niet zelden gezondigd tegen de grondslagen van de moderne vakbeweging, zoals die hierboven, met erkenning van de klassenstrijd, is omschreven. In stakingen, waarvan we enkele noemden; in stukken strijd, waarvan we er nog enkele zullen bespreken en ook op ander terrein. De positieve houding van de massa der NVV-leden en ook van kaders krijgt daardoor een nog grotere betekenis.

Wat de na-oorlogse periode betreft liggen de feiten ons zo vers in het geheugen, dat het niet nodig is herinneringen op te halen. Tot op de dag van heden — denk slechts aan de strijd van de metaalbewerkers, de grafische arbeiders, de schilders en anderen — staan de NVV-arbeiders hun mannetje. Vóór de oorlog was het niet anders.

Met kracht dient hier de vóórkomende opvatting te worden bestreden, dat de NVV-arbeiders verantwoordelijk zouden zijn geweest voor de daden van bepaalde leiders, die in de crisisjaren dikwijls in een door hen aanvaarde loonsverlaging van 5 pct een overwinning zagen als de ondernemers en regering de aanval waren begonnen met een aangekondigde loonsverlaging van 10 pct.

Een goed inzicht hoe de feiten wél lagen geeft b.v. een NVV-brochure over de grote metaalstaking van 1920.

Terwijl bestuurder Dantz in een onderhoud met de ondernemers er geen enkele twijfel aan liet bestaan, dat hij loonsverlaging wilde aanvaarden en de oplossing zocht in harder werken van de metaalbewerkers, spraken bij een referendum over het wel dan niet voortzetten van de actie de NVV-leden zich in grote meerderheid uit voor het voortdueren van de strijd. Ze dachten er niet aan te capituleren op dat ogenblik.

Bij de grote stucadoorsstaking van 1933, waarin de Rode Vakverenigings Oppositie een belangrijke rol vervulde, staakte de massa der NVV-leden eensgezind met de andere arbeiders mee en hield ook vol, toen met medewerking van de bondsbestuurder Poptie de regering en de ondernemers overgingen tot broodroof en steuninhouding, indien men niet bereid was onderkruiperswerk te verrichten.

Een jaar nadien, bij de grote werklozenacties in de hoofdstad, zouden de socialistische en communistische arbeiders, zowel in als buiten het NVV gezamenlijk een hardnekkige strijd voeren tegen de steunverlagingen. Hoewel het NVV-hoofdbestuur „zich verre van de onrust hield”, omdat deze „tot fascistische mentaliteit” zou leiden (dr De Jong, blz. 238) dachten de NVV-arbeiders er zeer terecht anders over.

Hadden niet dezelfde arbeiders hun mannetje gestaan in de stakingen van 1910 en 1911 in de transportbedrijven? En hoe moedig waren de socialistische arbeiders in dezelfde jaren bij de demonstraties in Den Haag op Rode Dinsdag opgetreden, toen zij zich door de dreigende politiemacht niet lieten bang maken en de cordons doorbraken? Voor een aantal NVV-bestuurders was dit aanleiding voor het volgende jaar geen eendagsstaking te houden op Rode Dinsdag, omdat een „dergelijke werkelijk revolutionaire handelwijze gevaarlijk was.”

Het behoeft geen verder betoog, dat de NVV-leden en andere arbeiders lang niet altijd opgewassen waren tegen de reformistische druk

van bepaalde bestuurders, die met hun politiek van samenwerking en verdeeldheid de strijd enorme schade hebben berokkend. Scherp kwam die tot uiting na 1930, toen een verwoed anti-communisme in het NVV werd gepland en de organisatie steeds meer onder politieke voogdij van de SDAP, de rechtse sociaal-democratie, kwam te staan.

Waar in de strijd tegen het fascisme meer dan ooit de eenheid van socialisten en communisten nodig was en ideologische verschillen geen enkel beletsel mochten vormen voor de eenheid in de strijd tegen het dodelijke gevaar, daar werd een verblinde hetze gevoerd, werden communisten en fascistten op een lijn gesteld en blokvorming in de moderne arbeidersbeweging met alle middelen tegengewerkt.

En waarin kon de eenheid van communisten en socialisten tegen de aanvallen van de reactie beter tot stand worden gebracht dan in de vakbeweging, in het NVV?

Anti-communisme

IN 1933, een half jaar nadat Hitler aan de macht was gekomen, werd op een NVV-hoofdbesturenvergadering besloten de communisten uit het NVV te weren. De trotskisten, die later ook onder deze bepaling vielen, hielpen de reformistische leiders een handje door luidkeels te roepen dat er nu maar één weg was: Uit protest massaal voor het lidmaatschap bedanken en zo de leiders op de terugtocht dwingen...! Dus precies hetzelfde wat deze leiders met hun „progroms” beoogden.

Overigens waren de pogingen om de communisten te weren volkomen in strijd met de woorden in de brochure „Waar blijven de miljoenen”, die enkele jaren voordien was uitgegeven. Hierin was gezegd:

„De democratie bestaat in de moderne vakbeweging volkomen. Zowel ten aanzien van het vrije woord als met betrekking tot de verkiezing van het afdelingsbestuur, het bondsbestuur, de bondsraad, de afgevaardigden naar de congressen. De vakbonden zijn een voorbeeld eener goede democratie (blz. 13).”

De communisten hadden dus wel zeer sterke argumenten om de vakbondsdemocratie te verdedigen. Ze deden dat met groot succes. In samenwerking met de socialistische arbeiders! Onverpoosd werden de belangen van de arbeiders verdedigd. Waar NVV-leiders te kort schoten in de verdediging van het levenspeil en bij de strijd tegen het dreigende fascisme, daar stonden de communistische arbeiders met hun socialistische kameraden vooraan.

De Rode Vakverenigings Oppositie, waarvan het hoofddoel was een eensgezinde krachtige en strijdbare vakbeweging te maken, leidde in die jaren tal van stakingen; in Twente, Amsterdam, Krommenie, Tilburg, IJmuiden, Oost-Groningen.

Probeerde de NVV-leiding de weerstand in het NVV tegen de communistenjacht met het roeyement van soms hele afdelingen de kop in te drukken, al spoedig moest zij haar nederlaag erkennen. Paul de Groot, die op het in 1930 gehouden partijcongres het vraagstuk van de massa-politiek had uiteengezet, kon zeven jaar nadien vaststellen:

„De zogenaamde uitzonderingsbepalingen tegen de CPN, waarvan het lidmaatschap door het NVV onverenigbaar was verklaard met dat der moderne vakbonden, zijn in de praktijk in de meeste vakbonden buiten werking gesteld. Sinds een jaar worden geen leden uit de moderne vakbeweging wegens lidmaatschap van de CPN of communistische gezindheid geroyeerd. In verschillende bonden worden communistische arbeiders, die vroeger geroyeerd werden, weer als lid toegelaten. In verschillende afdelingen van vakbonden spreken de leden zich uit voor definitieve opheffing van alle uitzonderingsbepalingen tegen communisten en voor gemeenschappelijk werk met hen in de vakbeweging” (Politiek en Cultuur 1937, blz. 262).

Dat was een belangrijke vaststelling, die nog eens aantoonde dat uiteindelijk de arbeiders zullen beslissen welke richting en politiek de vakbeweging kiest. „De vakbeweging zal zijn wat de arbeiders ervan maken”, zoals in het blauwe boekje van de CPN wordt gezegd. (Verslag partijbestuur van het 19e congres).

In de strijd, waarin vele successen waren bereikt en in bepaalde gevallen de hoofdbesturen bewogen werden de stakingskassen te openen, was het bewijs geleverd hoe verkeerd de opvattingen van sommige lieden waren, die steeds maar spraken over „uitlopen”, „bedanken” enzovoorts.

Hoe duizenden en duizenden NVV-leden over dit sectarisch en machteloos gedoe dachten, werd wellicht het beste gedemonstreerd door het feit, dat in verschillende afdelingen communisten in de besturen werden gekozen, die hier samen met hun mede-NVV-leden en bestuurders de belangen van de organisatie en de arbeiders behartigden. Zonder deze massa-politiek van de communistische partij zou het NVV er nooit in geslaagd zijn in de moeilijke crisisjaren stand te houden. In de jaren rondom 1933 bereikte het NVV het hoogste ledencijfer (300.000 tot 336.000) van voor de oorlog.²⁾ Anders dan thans het geval is, had de organisatie meer leden dan beide confessionele organisaties tezamen.

Het NAS had het veertig jaar na zijn oprichting niet verder kunnen brengen dan tot 20.000 leden. Het waren zeer strijdbare arbeiders, die in de loop der jaren menigmaal de stoot hadden gegeven tot stakingen, maar die, in de boeien van trotskisten geslagen en opgesloten in een sectarische organisatie, hun strijdkracht niet organisatorisch met de massa der arbeiders konden verbinden.

Het was in dezelfde jaren dat Sneevliet in de NAS-brochure „De Daad” de oud-voorzitter van het NVV, Stenhuis, schouderklopjes gaf, omdat deze in „De Vlam” van december 1928 zijn toorn had uitgesproken over de oproep van de communisten het NAS in het NVV op te nemen.

„Ik geloof niet, dat het NVV (-bestuur) daarop gesteld is”, aldus

²⁾ Ter oriëntatie enkele cijfers over de ledentallen van het NVV: 1910: 40.600; 1914: 84.200; 1916: 99.500; 1918: 200.000; 1919: 247.000; 1922: 297.000; 1923: 190.000; 1927: 203.000; 1931: 271.000; 1932: 336.000; 1939: 306.000. (Ontleend aan CBS; wegens een andere berekening kunnen andere gepubliceerde cijfers soms wel eens iets afwijken)

Stenhuis. En daarom mocht die eenheid niet doorgaan...

Een tiental jaren eerder was de eenheid met het NVV ook al afgesprongen op de onwil van de NAS-leiding, die als voorwaarde voor de fusie het aanvaarden door het NVV van het doodlopende syndicalisme stelde. Het was koren op de molen van rechtse NVV-bestuurders, die in de jaren '21 en vlak daarna van mening waren, dat de radicalisering van de arbeidersklasse wel zou af-ebben en dat daarom het praten over eenheid voorlopig wel een einde kon nemen.

NVV - SDAP

DEZE politiek van verdeeldheid, met als dieptepunt het anti-communisme, verscherpte zich naarmate de invloed van rechtse SDAP-leiders in het NVV-bestuur toenam en de samenwerking met het NVV nauwer werd. Vanaf de eerste dag van de oprichting hadden deze SDAP-leiders er op gekoerst het NVV ondergeschikt te maken aan hun politiek.

Dat ging echter niet zo heel erg gemakkelijk. Jarenlang heeft er strijd plaats gevonden tussen SDAP en NVV over de zelfstandigheid van de vakbeweging. In kringen van het NVV wilde men beslissen over eigen zaken en duldde men niet, dat de SDAP zich mengde in het vakbondsleven. Hoewel het nog in het duister van niet gepubliceerde documenten gehuld is, waarom Henri Polak in 1909 plotseling als voorzitter van het NVV aftrad en werd opgevolgd door Jan Oudegeest, moet aangenomen worden dat de pogingen om het NVV politiek sterker aan de SDAP te binden hierbij een grote rol hebben gespeeld. Hij vertrok met stille trom, wat voor Troelstra aanleiding was in een particuliere brief aan Polak te informeren naar de reden van diens aftreden...

Dr De Jong die hiervan melding maakt, concludeert dat er verband is tussen het aftreden en de politieke binding, die het Vakverbond steeds hechter aanging.

Ondanks het organiseren van gemeenschappelijke acties — tegen de duurte, voor het algemeen kiesrecht, tegen wapenring, voor het Plan van de Arbeid e.d. —, ontbrak het intern bijna nooit aan spanningen. Het was het NVV, dat na zijn oprichting bijvoorbeeld alle moeite heeft gedaan de plaatselijke Bestuurdersbonden te ontdoen van vertegenwoordigers van SDAP en Coöperaties. Deze operatie, die met veel pijn gepaard ging, zou meer dan tien jaar duren voordat de bestuurdersbonden waren omgevormd tot plaatselijke organen van het NVV.

In 1914, na een reeks van meningsverschillen over tactiek, over regeringsdeelname door de SDAP en andere zaken, was de verhouding SDAP-NVV zodanig, dat Van den Tempel op de Algemene Vergadering van dat jaar uitriep: „Wij leven als twee groepen gescheiden naast elkaar.”

In 1918, na de wapenstilstand, kwam het tot een gezamenlijk congres van beide lichamen, in 1920 ging de moderne vakbeweging er toe over SDAP-bladen financieel te steunen, maar nog in hetzelfde jaar en nadien namen de geschillen weer toe. NVV-bestuurder Kupers bedankte voor de eer als persoon zitting te nemen in een „socialisatie-commissie” van de SDAP, omdat geen rekening werd gehouden met het NVV, dat

daarop zelf maar een commissie instelde en snel een rapport uitbracht over de socialisatie.

Zestien jaar na de oprichting van het NVV, in 1922, werd het nodig geacht om een commissie in het leven te roepen die de verhouding SDAP—NVV aan een studie moest onderwerpen. De SDAP wilde nauwere samenwerking, omdat zij in zetelaantal achteruit was gegaan en dringend een grotere steun van het NVV nodig had. Het NVV wees echter een voorgesteld permanent orgaan van overleg in dat jaar af. In 1924 en 1926 is er nog steeds sprake van een commissie, zodat op dat punt weinig vooruitgang was gemaakt. De toenmalige NVV-voorzitter Stenhuis, die zonder overleg met zijn medebestuurders een pleidooi had gehouden voor de omvorming van NVV en SDAP naar het voorbeeld van de Engelse Labour Party, moest in 1928 voor zijn houding boeten en werd tot aftreden gedwongen. Na Polak was hij de tweede NVV-bestuurder, die als voorzitter wegens onenigheid over de verhouding SDAP—NVV aftrad.

Pas in dat jaar kwam het tot een permanent orgaan van overleg in de vorm van een Algemene Raad, Plaatselijke Raden en later ook Provinciale Raden. In de meeste bonden hield men echter ook toen min of meer vast aan de zelfstandigheid van de vakbeweging. Men aanvaardde samenwerking, maar wilde baas in eigen organisatie blijven.

Ergers was echter, dat het nu organisatorisch vastgelegde overleg door de SDAP als springplank werd gebruikt voor politieke voogdij over het NVV. Wat vanaf de oprichting van het NVV door sommige figuren steeds was gepoogd, werd nu in versterkte mate doorgezet: de politiek van klassen-samenwerking, van anti-communisme, het ingroeien in de kapitalistische maatschappij, het met alle macht dingen naar zitting nemen in allerlei officiële commissies enz. Ondanks de toegenomen klassen-tegenstellingen werd het stakingswapen voortaan „behoedzamer gehanteerd” en nam het overleg „met de werkgevers in intensiteit toe”. (dr De Jong, blz 179).

Mede daardoor is het te verklaren, dat het aantal stakingen afnam in de dertiger jaren. De hierover eerder gemelde cijfers tonen dit duidelijk aan. De vele gevallen van innige samenwerking van communisten en socialisten in de moderne vakbeweging en in de acties, ondanks de communisten-jacht, voorkwam echter dat het NVV zijn strijddarakter zou verliezen. Die eenheid legde tevens een stevig fundament voor de samenwerking in de oorlog, een samenwerking, waaraan het Nederlandse volk onder meer de roemrijke Februari-staking van 1941 heeft te danken. Hoe het later en in de oorlog met door de SDAP neergezette NVV-bestuurders en andere van de arbeiders vervreemde leiders is gegaan, mag voldoende bekend worden geacht.

De goede niet te na gesproken, waren er zeer velen, die zonder slag of stoot het NVV aan het NAF uitleverden. Na de oorlog resulteerde hun politiek in het ondergeschikt maken van het NVV aan de confessionele organisaties en aan de PvdA-koers van bewapening en koude oorlog.

*

DAAR deze verkenningen zich alleen willen bezighouden met het verleden tot aan de oorlogsjaren, verwijzen we korthedshalve

voor de verdere ontwikkeling van het NVV naar de ledenbrief van de CPN, die in oktober jl. is uitgegeven.

En hoewel we vele vraagstukken slechts zeer vluchtig aanraakten en andere geheel niet aanroerden (zoals de internationale betrekkingen, organisatie-opbouw, sociale wetgeving, CAO's, stakingsrecht en het standpunt van het NVV hierin), bevestigt de door ons aangehaalde geschiedenis van het NVV met zijn vele stukken strijd en zijn massale aanhang volkomen de conclusie van de CPN-ledenbrief als deze zegt:

„De Nederlandse vakbeweging moet over één grote vakcentrale de beschikking krijgen, het NVV als werkelijke massa-organisatie, waarmee de Nederlandse arbeidersklasse in zijn volle omvang en kracht de klassenstrijd kan voeren”. En verder: „...een organisatie op grondslag van zelfstandigheid tegenover de kapitalistische klasse en zijn regeringen — met inwendige vakbondsdemocratie, met gelijke rechten en plichten voor alle leden en bestuurders, ongeacht hun politieke of kerkelijke richting. Tot zulk een vakcentrale wensen wij het NVV te helpen uitgroeien. Wie zal hierbij de arbeiders leiding geven? Dat kunnen alleen de communisten en de linkse arbeiders, die zich op het communisme oriënteren”.

A. BLOKZIJL.

P & C 1959 ingebonden

Door de artikelen van blijvende waarde, het vele documentatie-materiaal en de partij-documenten die in „Politiek en Cultuur” zijn gepubliceerd, koesteren velen de wens de nummers van de jaargang 1959 te laten binden.

Ook dit jaar bestaat hiertoe de gelegenheid, onder de volgende voorwaarden:

- * Voor 1 februari 1960 dient het verschuldigde bedrag voor het binden ad f 3.50 op onze giro 173.127 te worden overgemaakt.
- * Tegelijkertijd gelieve U, met duidelijke vermelding van naam en adres de 12 nummers van 1959 *franco* aan ons op te sturen.
- * Eventuele ontbrekende nummers kunnen door ons worden bijgevoegd indien daartoe het verschuldigde bedrag (f 0.40 per nummer) op onze giro is overgemaakt.
- * Losse banden zijn eveneens verkrijgbaar wanneer f 2.35 (f 2.— band en f 0.35 verzendkosten) aan ons wordt overgemaakt.

Na 1 februari 1960 zal het ons niet meer mogelijk zijn het binden van de jaargang 1959 voor U te verzorgen.

Boekhandel Pegasus, Leidsestraat 25, Amsterdam

Over ons strafstelsel

Naar aanleiding van dr R. Rijkxen: „Meningen van Gedetineerden over de Strafrechtspleging”

Wij leven in een kapitalistische maatschappij met een burgerlijk democratisch regiem. Deze omstandigheden vinden hun neerslag in het geldende strafstelsel en de wijze van de tenuitvoerlegging van de straf.

Volgens de wettelijke bepalingen wordt degene, die verdacht wordt van een strafbaar feit, beschermd tegen ambtelijke willekeur. De duur van de politie-bewaking is beperkt tot 4 dagen voor één strafbaar feit, de voorlopige hechtenis vindt plaats met rechterlijke machtiging voor bepaalde strafbare feiten. Bij de verlening van die machtiging wordt aan de verdachte een advocaat toegevoegd, die vrije toegang tot de verdachte heeft. De voorlopige hechtenis wordt telkens na 30 dagen opnieuw aan het oordeel van de rechtbank onderworpen. Het tenlastegelegde strafbare feit moet op de terechtzitting door wettige bewijsmiddelen worden bewezen. Deze zitting is in beginsel openbaar, evenals de uitspraak. De straf tenslotte dient — zij het eerst sinds 1951 — mede de voorbereiding van de terugkeer van de gedetineerde in het maatschappelijke leven.

Hoe is nu de praktijk in onze maatschappelijke verhoudingen? Onlangs is een boek verschenen getiteld: „Meningen van Gedetineerden over de Strafrechtspleging”, verzameld en ingeleid door de criminoloog dr R. Rijkxen. Dit boek is gebaseerd op een enquête uit 1956, waarbij de gedetineerden de gelegenheid kregen hun meningen te geven over de gehele gang van zaken van de rechtspleging, vanaf de arrestatie tot de terugkeer in de maatschappij. Van de ondervraagden gaf het grote aantal van 901 personen, zijnde ruim 61 pct, schriftelijk zijn mening. Deze meningen heeft dr Rijkxen naar onderwerp gerangschikt en gepubliceerd in bovengemeld boek, dat nog niet door het publiek gekocht kan worden.

Het communistische Eerste Kamerlid B. S. Polak heeft in het voorjaar 1959 bij de behandeling van de begroting van Justitie het eerst in het openbaar de aandacht voor deze publicatie gevraagd en de openbaarmaking van dit boek gevorderd.

De opzet van de enquête was om te ervaren, hoe de gedetineerden reageren op de strafrechtspleging. Heropvoeding, zoals dr Rijkxen en velen met hem beogen, is immers niet mogelijk als degenen, die de straf ondergaan, zich niet menswaardig behandeld voelen, als „de toepassing van het recht door hen als onrecht wordt beleefd”, aldus dr Rijkxen.

Het resultaat van het onderzoek is een stortvloed van critiek, die van ons strafstelsel, dat er op het papier van de wettelijke regelingen toch werkelijk niet zo slecht uitziet, weinig of niets heel laat.

Op deze critiek, die uiteraard tot zijn zakelijke inhoud moet worden

teruggebracht, „valt wel bijzonder weinig af te dingen”, schrijft dr R. Fentener van Vlissingen in het Maandblad voor Berechting en Reclasering. Ook andere deskundigen - zoals prof. P. A. H. Baan uit Utrecht - erkennen in de grote lijn de juistheid van de geuite klachten.

Het contact tussen de delinquent en de dienaren van Vrouwe Justitia

De verdachte en de gestrafte komen in de loop van hun berechting in aanraking met tal van vertegenwoordigers van Vrouwe Justitia in de persoon van politie-ambtenaren, de rechterlijke macht, de advocaat, reclasseringsambtenaren, de medische dienst, het bewakingspersoneel.

De algemene klacht is dat velen van de personen, aan wie de rechtspleging is toevertrouwd, in hun contact met de gedetineerden deze op allerlei wijzen grieven, kwetsen en vernederen, waardoor het vertrouwen in de justitie vernietigd wordt.

In de brieven van de gedetineerden vinden wij b.v. weinig terug van de in pers en radio bewierookte ooms-agenten. Wij citeren: „Ik werd op ergerlijke wijzen uitgescholden. Ze zeiden: als je vlug alles vertelt mag je naar huis. Ik vertelde alles en toen zeiden ze: dacht je nou heus dat we je zouden laten gaan? Dat vind ik een smerige streek”.

„Toen ik dan gearresteerd was, ben ik dagen en nachten verhoord met hoogstens 3 uur slaap per nacht”. Een ander schrijft: „De politie sloeg mij met de hand in het gezicht omdat ik niet bekende. In het bijzijn van een minderjarige meisje werd ik opnieuw geslagen.”

Over de cellen op de politiebureau's: „Net grafkelders” of „een varkenskot”. „Het interieur van de cellen is middeleeuws — misschien is dat speciaal om de moraal te breken.”

Een verdachte wordt voor de Officier van Justitie geleid: „De houding van de officier was ongeveer als die van 'n generaal tegenover 'n soldaat die op kousenvoeten in de stad wordt aangetroffen”.

Wij lezen van pressie, die op de verdachte wordt uitgeoefend: „De Officier wenst geen bezoek want je hebt niet bekend. Na zes weken alleen in een cel en nog steeds geen bezoek. Om waanzinnig te worden. Al gestraft en nog niets besproken.”

Aan de psychiater, die over de verdachte rapporteert, wordt veelal verweten dat zijn onderzoek te kort van duur, te oppervlakkig is geweest om een verblijf voor onbepaalde tijd in een psychiatrische inrichting te mogen adviseren.

Ook de reclasseringsambtenaren ondervinden critiek b.v. over het gebrek aan discretie, dat zij bij hun onderzoek betrachten.

De voorlopige hechtenis wordt volgens verschillende briefschrijvers voor lichte vergrijpen te makkelijk toegepast. „Na een voorarrest van drie maanden, is de uitspraak ook drie maanden, terwijl bij een lopend vonnis de man er met 4 of 6 weken af had gekomen”.

„Waarom wordt een directeur of een oud-wethouder, die een „ton” verduisterd, op vrije voeten gesteld wegens ongesteldheid en wordt iemand, die f. 100 heeft verduisterd en die zware maagpatient is, reeds 3 maanden vastgehouden?”, vraagt een ander.

Ook de lange duur van het voorarrest wekt verbittering. „Ik begrijp niet, waarom een vooronderzoek zo lang moet duren. Ik zelf zit nu al 8½ maand in voorarrest, terwijl verschillende mensen, die ik

hier heb zien komen (en vaak recidivisten) voor hetzelfde feit 8 maanden met aftrek kregen. Een lang voorarrest werkt slopender."

Uiterst gevoelig blijken de verdachten voor de wijze, waarop de behandeling ter terechtzitting plaats vindt. „De terechtzitting is vaak niet meer dan een publieke vermakelijkheid". „De rechters voelen zich geroepen om met humor iemand, die terecht staat, nog zo'n beetje over de hekel halen. Geeft men daarop een terechtwijzend antwoord, dan zijn de rapen gaar."

De toegevoegde advocaat oogst weinig dank van zijn cliënten. „Zij laten zich niet zien of komen vijf minuten op de laatste dag voor de zitting". „De persoon die zelf een advocaat kan betalen is altijd vòòr op hem, die dat niet kan. Mijn advocaat kwam op de ochtend voor de zitting voor het eerst bij mij."

Over het bewakingspersoneel in de gestichten zijn de meningen verdeeld. „Het grootste deel van de bewaarders, kun je zo voelen, beschouwen je als een minderwaardig soort mensch." „De gevangenisdirecteur, iemand, die je geloof ik met Z.K.H. moet aanspreken." „Dan wordt er teveel met de celnummer aangesproken, men krijgt zo het gevoel geen mens, maar een dier te zijn wat opgehaald wordt." Een ander schrijft echter: „Er zijn verschillende bewaarders, die de jongens persoonlijk spreken en 'n opbeurend woord geven of je helpen bij je moeilijkheden". Weer een ander schrijft: „Het personeel dat de gevangenen bewaakt, mogen wel een gezelliger zitkamer hebben zonder tralies voor hun ramen, omdat die mensch ook grotendeels gevangen zitten."

Over de medische verzorging in de gestichten worden harde noten gekraakt. „Bij de gestichtsarts is de gevangene reeds gedoodverfd als simulant." „Sommige doctoren scheren alles over één kam en besteden aan de patient geen aandacht". Enkele gevallen van ernstige verwaarlozing worden vermeld. „Tandartshulp: alleen trekken gaat kosteloos, andere behandelingen als plomberen moet men zelf betalen" n.l. als men minder dan 2 jaar zit.

Ten slotte lezen wij algemeen de klacht dat de maatschappij, speciaal de werkgever, de gewezen gevangene niet meer aanvaardt volgens het spreekwoord: wie eens gestolen heeft, blijft altijd een dief. Vooral de pers maakt het gestraften door de berichtgeving over de strafzitting zeer moeilijk.

Prof. Baan verwijt in een interview met het Parool de meerderheid van degenen, die de strafrechtspleging tenuitvoer leggen, zich te gedragen als bewoners van een ivoren toren. Door een betere selectie van het justitie-personeel wil hij dat bezwaar ondervangen. En de pers zou de publieke opinie moeten ombuigen....

Dit zijn uiteraard illusies. In een klasse-maatschappij als de onze zijn de beschreven verschijnselen haast onvermijdelijk. De meeste personen, die belast zijn met de uitvoering van de strafrechtspleging, voelen zich ver verheven boven de delinquenten en laten dit in hun contact met hen voortdurend merken. Deze mentaliteit leidt vanzelf tot daden, waardoor het rechtsgevoel van de gedetineerde wordt gekwetst. Door deze houding-en dit geldt voor allen, die waar dan ook met gestraften in contact komen-, kan ook niet het vertrouwen worden gewekt dat de grondslag vormt voor de veelbesproken reclassering der delinquenten.

Doel van de straf

Aanvankelijk had de straf in ons strafstelsel naast zijn algemene afschrikwekkende werking alleen als doel het toebrengen van leed, als vergelding voor het begaan van een strafbare handeling.

In de vorige eeuw werd de straf aanvankelijk in algehele gemeenschap ondergaan, waarbij de gevangenen veelal op elkaar waren aangewezen. Tot welke dierlijke ontarding dit leidde wordt door Theun de Vries aangrijpend beschreven in zijn boek Stiefmoeder Aarde.

Daarnaast kwam van liberaal-christelijke zijde de idee op tot zedelijke verbetering der gevangenen. Door eenzame opsluiting moest de misdadiger tot zelfinkeer komen!

Sinds 1886 werd de cel-straf algemeen toegepast behalve in de rijks-werkinrichting voor landlopers en souterneurs, waar later ook de dienstweigerars werden ondergebracht. De werkelijke bedoeling van de celstraf was, de gevangenen gedwee en volgbaar te maken, het resultaat echter was afstomping en verbittering.

In 1924 ging minister Heemskerk over tot verfijning van dit stelsel. Door een systeem van „afwijkingen” kon de gevangene bij goed gedrag bepaalde voorrechten verkrijgen (betere cantine, meer bezoek, e.d.). Dit systeem werkte onderdanigheid en kruiperij in de hand.

Dit geldt ook voor de in 1915 belangrijk uitgebreide mogelijkheid van voorwaardelijke invrijheidstelling, waarbij het gedrag in het gesticht een grote rol speelt.

Een gedetineerde schrijft: „’t klinkt raar, maar om ’t botweg te zeggen: als je ’n strooplikker bent, bereik je veel en dat vind ik fout. Hoe meer je slijmen kan, hoe meer je bereikt.”

Daarnaast werd in 1934 de gemeenschap voor bepaalde doeleinden (b.v. arbeid, lichaamsoefening, onderwijs, zang e.d.) voor bepaalde gevangenen mogelijk gemaakt, waarmede een grote bres in het cellulaire stelsel werd geslagen.

De overbevolking van de gestichten tijdens de jaren 1940/1945 en de na-oorlogse jaren hief het cellulaire stelsel practisch op.

In 1951 werd een modernisering van de tenuitvoerlegging van de straf wettelijk geregeld. Sterk vernederende bepalingen werden geschrapt (water en brood-regiem gedurende eerste twee dagen, lijfstraf voor lang-gestraften, millimeteren van het haar, celkap) en verbeteringen werden ingevoerd (sociale ambtenaar, proefverlof). Tegelijk werd in de strafwet het z.g. individualiserings-beginsel vastgelegd: Iedere gevangene wordt zoveel mogelijk geplaatst in een gesticht, welks regiem het meest met zijn persoonlijkheid strookt, waarbij zowel op de duur der straf als op de reclasseringsmogelijkheden voor de gevangene wordt gelet.

De toepassing van de selectie

Door de selectie-ambtenaar wordt een gesticht gekozen voor de ge-strafte, waarbij wordt gelet op het crimineel verleden van de betrokkene, de aard van de te verrichten arbeid, de aard van het gesticht, dat meer voor de cellulaire straf of voor de gemeenschap kan zijn ingericht.

Deze goede zorgen werpen echter geen bijster goede vruchten af. De sterke uitbreiding van de gemeenschap, die de straf veelal drage-lijker maakt, bevordert het onderling contact van de gevangenen. In 1956 stroomden omstreeks 24.000 personen door onze gevangnissen. De gemiddelde verblijfsduur was 55 dagen per persoon. Gemiddeld waren er per dag 3716 personen gedetineerd. Daarvan waren 70 pct recidivisten, die over het algemeen tot de lang-gestraften behoren. Het blijkt ondoenlijk de z.g. „ouwe jongens” van de groentjes te scheiden. Reeds in de Huizen van Bewaring begint de besmetting. „Gedurende de tijd dat ik gedetineerd ben, heb ik een pracht onderwijs gehad in auto's stelen en inbreken.” „Ik ben nu in staat om op de geraffineerste wijze in te breken, oplichtingen en overvallen te plegen, daar je hier leert wat de fouten zijn die je vermijden moet. Een gevangenis is de school voor de misdaad.” „Wat de glazen broeikas is voor de groente, is de gevangenis voor de misdadigers”.

Gestichtsarbeid

Van de gestichtsarbeid gaat geen reclasserende werking uit. Het werk bestaat vaak uit de beruchte geestdodende gevangenisarbeid, waarvoor de heren werkgevers in het vrije bedrijf geen arbeidskrachten kunnen krijgen. Zakjes plakken, touw uitrafelen, doosjes vouwen, e.d., vormen niet de meest-geslaagde voorbereiding op de terugkeer in de maatschappij.

„De beloning is droevig en mens-onterend. Een schande voor justitie”. „Het loon is aanvang f. 0,15 per dag plus 5 tot 25 cent toeslag bij gratie van de werkmeester. Per week f. 1,20 tot f. 2,40”. Er vinden ook meer gekwalificeerde werkzaamheden plaats speciaal in opdracht van het Rijk. Maar alleen voor vakwerk voor derden kan de beloning stijgen tot f. 1,15 per dag. Voor werk in de z.g. huisdienst wordt echter geen toeslag gegeven, aldus de inlichtingen van de gedetineerden.

„Bouwvakarbeiders-gebrek heeft Nederland momenteel, honderden van die mensen zitten enveloppen te plakken in de gevangenis. Deze mensen moesten m.i. vanuit de gevangenis opgenomen worden in het maatschappelijk arbeidsproces en zodoende een salaris ontvangen. Wij moeten minstens de helft van dit loon kunnen zenden aan degene die in armoede achterblijven. Zo voelt hij zich niet een nummer maar een mens.”

„Geef mij arbeid, waar ik mijn gezin van kan onderhouden”, schrijft een ander, „Maar bij de politieken kon het ook!” Hier doelt de briefschrijver erop dat de gedetineerde NSB-ers, die o.m. in de mijnen werkten, vol loon ontvingen en dit ten dele aan hun gezin konden zenden.

Schrijver dezes was in de gelegenheid ter plaatse enig onderzoek te verrichten naar de practijk van het strafstelsel in de Duitse Democratische Republiek. De activiteit van de gestraften wordt daar speciaal gericht op het uitvoeren van productieve arbeid in groepsverband, ook buiten het gesticht. De lonen van het vrije bedrijf en de sociale wetgeving zijn op de gevangenen van toepassing. Van het loon gaat 60 pct naar het gezin, 5 pct wordt ingehouden als uitgaanskas en 35 pct staat ter beschikking van de gevangene. In de moderne arbeidsstrafkampen geeft normvervulling bij het werk automatisch recht op strafvermin-

dering. Voor het in de D.D.R. geldende stelsel moge ik verder verwijzen naar dr Herbert Kern: Die Erziehung im Strafvollzug, Berlin 1958.

Verzwarend van de vrijheidsbeneming

De vrijheidsbeneming is niet de enige wijze, waardoor de gevangene wordt gestraft. Tegelijk drukken op hem de talrijke bijkomende zwaarigheden van het gevangenisleven, die tot verbittering aanleiding geven. Een gevangene drukt het aldus uit: „Een vloekende rechter, — een knarsend slot — ijzeren tralies — dreiging met strafcel — allerlei kleine pesterijen, afzetten radio — onthouden brieven en andere disciplinaire maatregelen hebben van vele gevangenen in hun eerste strafperiode een recidivist gemaakt”.

Wij wijzen hier speciaal nog op de verouderde tuchtmaatregelen als de strafcel en het sluiten in de boeien, op de gestichtskleding, die ook bij het bezoek gedragen wordt, op het matglas voor de celramen, op het luchten in ijzeren kooien of op een zonloze binnenplaats.

Een probleem apart is de sexuele ontarding, speciaal van de langgestraften, waarover de briefschrijvers ontstellende mededelingen doen. „De flikkers groeien hier aan de boom”, schrijft een der gedetineerden.

Een moedige toepassing van het proef-verlof, dat reeds, voordat het in de wet werd vastgesteld, bij de politieke delinquenten werd gehanteerd, zou een verbetering kunnen brengen.

Samenvatting en conclusie

In zijn toepassing en door zijn sociale gevolgen werkt de straf in ons strafstelsel moreel en maatschappelijk negatief bij de delinquenten.

Een aantal praktische en theoretische beoefenaars van het strafrecht op verschillend terrein streven ernstig naar een menselijker strafrechtspleging, waarbij de straf beperkt blijft tot de vrijheidsbeneming en waarbij de heropvoeding zijn kans krijgt. Het is een illusie dat dit streven binnen de kapitalistische maatschappij tot een ruime ontplooiing zou kunnen komen.

Verbeteringen van het strafstelsel binnen het huidige maatschappelijke stelsel zijn ongetwijfeld mogelijk, zoals de geschiedenis leert. De progressieve arbeidersbeweging dient aan het streven naar verbetering steun en richting te geven.

Mr. M. D. PROPER

AUTOMATIE EN WERKLOOSHEID

„Amerika moet zich van het feit bewust worden, dat de omvang der werkloosheid in de laatste jaren, zelfs in tijden van betrekkelijke welvaart, onduidelijk hoog is. En meer en meer arbeiders komen met de voortgang van de automatie op de arbeidsmarkt, waar al teveel personen zijn, die werk zoeken.”

(Uit het verkiezingsprogramma van de Democratische Partij, december 1959.)

CRITISCHE NOTITIES

De vrienden van De Kadt

HET ligt in de natuur van de politieke opvattingen van J. de Kadt opgesloten, dat hij zijn vrienden zoekt en weet te vinden in de uiterst rechtse vleugel van de koude oorlog. Zijn nieuwste aanwinst in zekere Karl A. Wittfogel, — in het grijze verleden lid van de KPD en sinds vele jaren professor aan de Yale-universiteit in Amerika.

Wittfogel is een „China-specialist”. Zijn glanstijd beleefde hij ten tijde van McCarthy die hem destijds met graagte gebruikt heeft, om progressieve figuren te vernietigen. Voor De Kadt is de verwantschap Wittfogel—McCarthy echter slechts een aanvullend argument om de eerste zijn onwankelbare trouw te betuigen in Socialisme en Democratie (nr. 11, 1959).

Dit doet hij in een bespreking van het laatste boek van Wittfogel over „Oriental Despotism, A comparative Study of Total Power” (Het Oriëntaalse Despotisme, Een Vergelijkende Studie van Totale Macht).

De Kadt voelde zich zelfs zedelijk verplicht Wittfogel te verdedigen, aangezien prof. Wertheim — die ook een en ander weet van Aziatische vraagstukken — het boek minachtend een „politiek pamflet” heeft genoemd. (De Nieuwe Stem, mei 1959).

Nu voelen wij geen enkele behoefte aan het bespreken van een politiek pamflet van de Amerikaanse China-lobby, die het tot dusver met succes heeft klaargespeeld China uit de UNO te houden. Het gaat ons om De Kadt. En De Kadt gaat het om twee zaken: ten eerste om zijn reeds spreekwoordelijke en ziekelijke haat tegen intellectuelen te kunnen botvieren, die van zijn koude-oorlog lijn durven af te wijken, ten tweede om het kolonialisme te verdedigen: Het één behoort kenmerkend bij het ander.

De intellectuelen worden knock-out geslagen met de mededeling dat zij

„meelopers” zijn die zich vastklampen aan het „marxistisch humanisme... als ze sympathie willen wekken voor de uiteindelijke bedoelingen van het communisme”.

Men ziet: De Kadt denkt altijd als een politie-agent; Wie het niet met hem eens is, is een meeloper, die op slinkse wijze sympathie voor het communisme tracht te wekken.

En nu het koloniale vraagstuk. Er zijn er hier in het Westen, die een „schuldgevoel” hebben jegens de Aziatische landen. Maar volgens De Kadt hebben ze dat ten onrechte, want zij gaan er daarbij van uit, „dat onze koloniale politiek tal van respectabele maatschappijen” heeft vernietigd. Maar dat is in het geheel niet zo, want vriend Wittfogel heeft bewezen, dat het hier om „Oosterse despotieën” ging, die waard waren vernietigd te worden. De vraag, of het Westen daarbij „edele motieven” had of „gedreven werd door hebzucht” speelt hierbij geen rol. Het kolonialisme was dus een zegen, want „de eigenlijke vraag die gesteld moet worden, is: of het zulke respectabele maatschappijen en rijken waren die door de expansie der Europese avonturiers worden onderworpen... en tot nieuwe ontwikkeling gebracht”.

Het hele koloniale vraagstuk wordt hier dus opgelost met het alleroudste argument van de alleroudste koloniale avonturiers, die hun rooftochten voor de wereld aannemelijk trachtten te maken met de bewering, dat de christelijke beschaving de onder het Oosterse feodalisme zuchtende volkeren kwam redden.

De Kadt kan dan echter moeilijk verklaren, waarom bv. de Nederlandse veroveraars juist op de despoten bleven steunen. (Nota bene tot 1948 toe! Of heeft van Mook de Malinostaten niet opgericht met behulp en actieve steun van de despoten, te weten de feodale sultans?)

Wij erkennen gaarne dat De Kadet de kunst van de vereenvoudiging van de problemen volkomen beheerst. Hij zegt: Zoals het communisme in het Westen alleen maar natuurlijke aanhang heeft bij „het lompenproletariaat” en niet „bij de geschoolde en ontwikkelde arbeiders”, zo steunt het in de wereld „niet op gezonde maatschappijen”, doch op „stagnerende staten, die de erfenis van het despotisme alleen op despotische wijze te boven kunnen komen”. De kwestie waarop het communisme steunt, kunnen we nog weleens bekijken, hoewel we geen

hoop hebben dat De Kadet er ooit iets van zal begrijpen. Het is echter duidelijk, dat volgens hem alle staten die zich pas onlangs aan het kolonialisme ontworsteld hebben „stagnerende staten” zijn en de staten, aan wier koloniale onderdrukking zij ontsnapt zijn, „gezonde staten”.

En dan te bedenken, dat de PvdA haar best doet zich in haar officiële propaganda van het kolonialisme zo ver mogelijk te distancieren. Wanneer echter distancieert zij zich van de politieke pamflettenschrijver en theoreticus van het McCarthyisme, J. de Kadet?

Koersen, lonen en prijzen

DE Twentsche Bank heeft in haar Weekbericht van 27 nov. 1959 een interessante koers-lijst van aandelen gepubliceerd, die enige aandacht verdient. (Onder de koers verstaat men de actuele waarde van een aandeel). De koers van de aandelen is geen absolute graadmeter voor de waarde van een bedrijf en zijn winsten, maar wel een aanwijzing. Specu-

lantien kunnen de koersen opdrijven of kunstmatig verlagen, naar gelang van hun doeleinden. Maar de ontwikkeling der koersen over een enigszins lange termijn is wel een tamelijk betrouwbare graadmeter voor de ontwikkeling van de ondernemingen.

Aan het lijstje van De Twentsche Bank ontleen wij de volgende gegevens:

	Koers der aandelen		Stijgings-index
	eind 1957	nov. 1959	
Philips	224	735	330
Kon. Hoogovens	239	750	310
AKU	136	400	290
Unilever	245	720	290
Heinekens Bier	177	482	270
Kon. Ned. Zout	260	635	240
Brocades Stheman (medicamenten)	146	337	230
Albert Heyn	184	402	220
Amsterd. Ballast (bouwonderneming)	180	371	210
De Bijenkorf, warenhuis	201	398	200
Van Nelle	80	159	200
Vredestein Rubber	177	348	200
Fokker	140	264	190
Ned. Kabel	218	409	190
Zwanenberg-Organon	281	535	190
Ver. Machinefabrieken (Werkspoor, Stork, enz.)	125	213	170
De Schelde (scheepsbouw)	143	216	150

Uit het lijstje blijkt, dat de waarde van de aandelen der grote monopolies zoals Philips, de AKU en Unilever in nauwelijks twee jaar meer dan verdriedubbeld is. Wie in december 1957 voor een bedrag van bv. 100.000 gulden aandelen van Philips kocht, heeft daarop in de afgelopen twee jaar 230.000 gulden verdiend, het dividend niet meegerekend. (De koers van het grootste monopolie — de Koninklijke Shell Olie — is in dezelfde periode met slechts 10 pct gestegen, waaruit echter niet blijkt dat de winsten geringer waren — in tegendeel! —, maar alleen dat de speculanten de toenemende winsten en waarde van deze reuzenonderneming reeds enkele jaren geleden „verdisconteerd” hadden in de toen snel gestegen koers.)

Over het algemeen blijkt uit de volledige lijst van de Bank, dat de koersen van de aandelen van „binnenlandse” concerns — van de ondernemingen dus, die hun bezittingen voornamelijk in Nederland hebben — in het genoemde tijdvak verdubbeld zijn. Dit geldt zowel voor de metaal-industrie als voor de overige bedrijfstakken. Alleen de werven en scheepvaartondernemingen zijn als gevolg van de ongunstige conjunctuur achter gebleven. Hoewel geen absolute vergelijking met de ontwikkeling van de lonen mogelijk is, biedt zo'n vergelijking toch een aanwijzing voor de algemene gang van

zaken in ons land.

De bruto-lonen „volgens regelingen” zijn volgens de officiële gegevens van 1957 tot juli 1959 in de industrie gemiddeld met 4,6 procent gestegen. Dit houdt echter geen evenredige stijging van de koopkracht in. Want in dezelfde periode zijn de kosten van het levensonderhoud met 4,2 pct gestegen en zij stegen na juli jl. nog verder. Het zou er dus in het beste geval op neerkomen, dat de koopkracht van de industrie-arbeiders gelijk is gebleven, terwijl het bezit der aandeelhouders verdubbeld is en ten aanzien van de grote internationale concerns zelfs verdriedubbeld.

De werkelijkheid is echter nog ongunstiger. Ten eerste omdat de indexcijfers van de lonen en prijzen geen objectieve weergave van de werkelijkheid zijn. Ten tweede omdat de productiviteit per arbeider in dezelfde periode ook gestegen is. Zo steeg zij in de metaal-industrie met naar schatting 10 pct, in de zuivel-industrie (volgens het Productschap) met ca. 8 pct, enz. Zelfs wanneer men aanneemt, dat de lonen sinds 1957 gelijk zouden zijn gebleven, dan houdt de stijging der productiviteit een evenredige achteruitgang van de positie der arbeiders in.

En daar staat, zoals gezegd — een verdubbeling van het bezit der aandeelhouders tegenover. Of moet men zeggen: dit is het directe gevolg ervan?

Oude ideeën in nieuw gewaad

Zowel de Vereniging voor Staathuishoudkunde als het „Centraal Orgaan voor de Economische Betrekkingen met het Buitenland” hebben zich onlangs bezig gehouden met de betrekkingen tussen kapitalistische landen en „onderontwikkelde gebieden”. Dr G. H. J. Abeln heeft in het bijzonder voor de Vereniging van Economen het probleem van de handel besproken. In principe spreekt hij zich uit voor economische ontwikkeling van de „achtergebleven” landen, uitgaande van het ervaringsfeit, dat de goederenruil tussen industrieel hoogontwikkelde landen het grootst is. Hij

is wel van mening, dat industriële ontwikkeling van de onderontwikkelde landen verschuivingen in de goederenruil tot gevolg zullen hebben, maar er zijn volgens hem ook gegronde redenen om aan te nemen, dat de uitvoer naar deze gebieden in zijn geheel zal toenemen. Dr Abeln heeft zich in dit verband voor een zo vrij mogelijke handel uitgesproken.

Het Centraal Orgaan, een overkoepelende instantie van de export-industrieën laat echter andere geluiden horen.

In een „Interim-Nota” aan de regering onderzoekt het het hele vraagstuk

van de verhouding tot de onderontwikkelde gebieden vanuit het standpunt der ondernemers. Het Centraal Orgaan acht het een „belang van de eerste orde” dat de geïndustrialiseerde landen „de toegang tot deze grondstoffenmarkten behouden”.

Aan de andere kant erkent het dat de ontwikkeling van de productie in de kapitalistische landen er toe leidt, dat zij een steeds grotere behoefte aan afzet in deze koloniale of half-koloniale landen hebben. Vergroting van de afzet stuit echter op het lage levenspeil, dat tot dusver kustmatig in stand wordt gehouden juist door de greep der imperialisten op deze grondstoffenmarkten. Om zo te zien heeft men hier dus met een voor de kapitalisten onoplosbaar vraagstuk te maken.

Het offensief van de grote imperialistische landen zoals bv. van West-Duitsland en vooral het voornemen van de Verenigde Staten om de greep op deze gebieden o.m. door groot-scheepse credietverlening te versterken, dwingt echter ook de Nederlandse industrie tot het zoeken naar uitwegen uit dit dilemma.

Het Centraal Orgaan brengt daarbij een reeks wenselijkheden naar voren zoals de „stabilisatie” van de grondstoffenprijzen als middel tot hulp aan de onderontwikkelde landen en het scheppen van gunstiger voorwaarden voor de afzet van deze grondstoffen, — utopische gedachten waarop we hier niet nader ingaan.

In theorie erkent het verder, dat de ontwikkeling van de industrie in deze gebieden het belangrijkste middel tot verhoging van de Nederlandse uitvoer is.

Maar industriële ontwikkeling van de koloniale gebieden gaat „meestal” gepaard met „ernstige schade” voor de „gevestigde belangen van bepaalde export-industrieën”, zegt het Centraal Orgaan.

Wat te doen? De vraag wordt dringend omdat Nederland reeds een achterstand heeft. Het voornaamste vraagstuk hierbij is de uitvoer van zgn. kapitaalgoederen, d.w.z. van machines

en fabrieken. Dit soort uitvoer houdt het gevaar in, „dat (in de koloniale gebieden, red. P. & C.) producten zullen worden gefabriceerd, die tot dusver in Nederland werden vervaardigd”.

Dit is, zoals bekend, voor de socialistische landen geen vraagstuk, omdat zij door de gestadige uitbreiding van hun binnenlandse markt altijd van afzet van hun industrieproducten verzekerd zijn.

Het Centraal Orgaan tracht het probleem op te lossen door handhaving van de koloniale verhoudingen. Het adviseert dat de export van productiemiddelen moet plaatsvinden in de vorm van deelneming „in de in het ontwikkelingsgebied op te richten bedrijven”, zowel ten aanzien van kapitaal als van de leiding. De „politieke risico's” hieraan verbonden, moeten dan echter door de regering gedragen worden!

Als verdere voorwaarde stelt het Centraal Orgaan de eis, dat de betrokken landen de ondernemers in de industrielanden „vrije toegang” tot het oprichten van eigen ondernemingen waarborgen.

Dit hele idee is natuurlijk niet nieuw. Het is slechts een poging om de koloniale afhankelijkheid der betrokken landen op moderne wijze voort te zetten. Het is in feite afgekeken van de ervaringen die de Amerikanen in ons eigen land met de vestiging van bedrijven hebben opgedaan, maar nog meer in de koloniale gebieden. Daarbij steunt men op het plan, om delen van de nationale bourgeoisie in de koloniale gebieden om te kopen. Het is echter naïef te geloven, dat op deze wijze de historische ontwikkeling der koloniale volkeren naar volledige onafhankelijkheid kan worden tegengehouden. Het is voor ondernemers van een klein land als het onze bovendien naïef om aan te nemen, dat zij op deze wijze hun „gevestigde belangen” tegenover de concurrentie der grote imperialisten zouden kunnen verdedigen. Als voorbeeld voor het voortwoekeren der koloniale opvattingen is het rapport echter kenmerkend.

Ter verdediging van onze ideologie

Grundlagen der Marxistischen Philosophie, Duitse editie, Berlijn, Dietz-Verlag.
Politische Oekonomie, Lehrbuch, naar de derde herziene Russische editie, Berlijn, Dietz Verlag.

EEN van de boeiendste boeken, die ik dit jaar in handen heb gekregen is Grundlagen der Marxistischen Philosophie... Het is tenslotte een filosofie — die meer is dan theorie alleen — die handen en voeten heeft gekregen".

Deze uitspraak is van prof. dr. J. v. Peursen te Groningen en men kan haar vinden in de Haagse Post. Zij is tekenend voor de tijd en de veranderingen. Want was het niet tot voor kort zo, dat burgerlijke geleerden hooghartig weigerden, zich serieus met de ideologie bezig te houden?

Het verschijnen van dit leerboek der marxistische wijsbegeerte is inderdaad een historische gebeurtenis. Zoals bekend, hebben noch Marx noch Engels tijd gevonden een systematisch overzicht van de door hen teweeggebrachte revolutie in de filosofie te geven. Hun strijdschriften (vooral die van Engels) bleven gedurende vele jaren het enige middel om de filosofische opvattingen van het Marxisme te bestuderen. Daarna zijn in de loop der jaren talloze geschriften verschenen, die afzonderlijke vraagstukken behandelden (zoals van de Russische sociaal-democraat Plechanow, van Gorter, enz.), maar de eveneens talrijke pogingen een omvattend en afgerond overzicht te geven kan men door de bank weinig geslaagd noemen.

Lenin heeft in zijn korte Marx-biografie een uiteraard nog beknoptere samenvatting gegeven, die vele jaren het enige bestaande systematische overzicht bleef. Daarop volgde de (eveneens beknopte) samenvatting door Stalin in de Geschiedenis der CPSU. Sowjet-schrijvers als M. M. Rosental hebben in de loop der jaren vele bouwstenen aangedragen voor een omvattend werk. Detailstudies bleven ook verschijnen in Engeland, Frankrijk en andere landen. Een populaire uiteenzetting van goed gehalte is het boek van de Fransman Politzer; Grondslagen der Filosofie, dat binnenkort in het Nederlands verschijnt. Maar het hier besproken werk blijft toch de eerste wetenschappelijk verantwoorde samenvatting van de wijsgerige leer van het Marxisme.

Ongeveer gelijktijdig verscheen ook de Duitse vertaling van de derde herziene editie van het Leerboek der Politieke Economie, dat evenals het leerboek der filosofie het resultaat van het werk van een zeer uitgebreid collectief van auteurs is.

Bovendien kan — naar wij hopen — binnenkort de Duitse vertaling van het Leerboek van het Marxisme-Leninisme tegemoet worden gezien, zodat zij die geen Russisch lezen en die belang stellen in een grondige studie van het Marxisme over drie uiterst waardevolle hulpmiddelen zullen gaan beschikken.

Het verschijnen van al deze werken is niet alleen een gebeurtenis van de eerste orde vanwege de grondigheid en nauwkeurigheid waarmee de problemen gerangschikt en behandeld zijn. Hun betekenis neemt nog toe, wanneer men bedenkt, dat de strijd voor de ideologie van het Marxisme in het tijdperk van de vreedzame co-existentie meer dan ooit op de voorgrond zal treden. De tegenstanders van de vreedzame co-existentie en de vreedzame wedijver zeggen dat het hele idee bedrog is, zolang de communisten geen afstand doen van hun ideologie. „Wat zou een verklaring van afstand doen van wedstrijd met de kapitalistische wereld en van ideologische strijd betekenen”, aldus vraagt het theoretische orgaan van de CPSU, „Kommunist” in nummer 16, 1959? „Het zou hetzij huichelarij zijn en iemands werkelijke opvattingen en bedoelingen verbergen — hetgeen nog nooit

tot het bereiken van overeenstemming heeft bijgedragen, tot het regelen van ingewikkelde sociale en politieke vraagstukken — hetzij verraad der communisten aan hun principes en hun opvattingen”.

Aan de andere kant is verdieping van de ideologische kennis juist voorwaarde voor het succesvol voeren van de strijd voor de overwinning van het socialisme.

Hiervan uitgaande mogen we wel zeggen, dat het eerste der twee boeken die we hier bespreken, veruit het belangrijkste is. Beide hebben dit gemeen, dat zij tegelijk een geschiedenis van de ontwikkeling der filosofie en economische wetenschap zijn.

De lezer kan van ons niet verwachten, dat wij hier een systematische inhoudsopgave schrijven. (Beide werken tellen tezamen rond 1500 bladzijden.) Alleen al het opsommen van de talloze vraagstukken die behandeld worden, zou een paar dozijn pagina's vergen.

Wij beperken ons liever tot het bespreken van enkele algemene aspecten, die bij het lezen naar voren komen. Het is algemeen bekend, dat de filosofische werken van Marx en Engels om twee redenen moeilijk leesbaar zijn. Ten eerste veronderstellen zij een zekere kennis van de stof en ten tweede ontwikkelen zij hun denkbeelden in de strijd tegen de argumenten van tijdgenoten, die reeds lang vergeten zijn.

Hiermee willen we geenszins zeggen, dat het bestuderen van de nieuwe werken geen inspanning vereist. Maar het grote voordeel — vooral van de Grondslagen der Marxistische Filosofie — is, dat men een systematisch overzicht van de vraagstukken en hun ontwikkeling krijgt, waarbij met de laatste ontwikkeling van de wetenschappen (zowel de natuurkunde als de maatschappelijke wetenschappen) rekening is gehouden.

Dit is van uitermate groot belang, o.m. ten aanzien van de ontwikkeling der materialistische filosofie. Het is bijvoorbeeld bekend, dat de stelling: „geen materie zonder beweging en geen beweging zonder materie” juist door sommige moderne natuurkundigen is aangevochten. In het nieuwe Sowjet-werk vindt men een afdoende weerlegging van deze en andere theorieën.

Het geeft antwoord op talloze vragen, o.m. ten aanzien van de dialectiek, die in vroegere werken onduidelijk bleven. Het belangrijkste echter achten wij de volledige en indrukwekkende uiteenzetting over de verhouding van het maatschappelijk zijn tot het bewustzijn, over de rol van het denken in de vooruitgang en van de persoonlijkheid in de geschiedenis.

Dit is een waarlijk vernietigende afrekening met al die vulgaire beweringen van reactionaire politici en hun „denkende” achterban, die nimmer opgehouden zijn van de Marxistische stelling: „Het maatschappelijk zijn bepaalt het maatschappelijk bewustzijn” een belachelijke caricatuur te maken.

Juist in deze hoofdstukken, geschreven door de geleerden Sjiskin, Berestnew Kammari en anderen, krijgt het boek „handen en voeten”. Op heldere wijze beschrijven zij het buitengewoon ingewikkelde proces van wisselwerking tussen „basis” en „bovenbouw”. In feite tonen zij aan, dat de Marxistische filosofie door de ideeën hun juiste plaats toe te wijzen én door de onthulling van de wetmatigheden in de ontwikkeling van natuur en maatschappij, de weg vrij maakt voor het denkende handelen der mensen.

Het hele boek is dan ook een schitterende verhandeling geworden over de uitspraak van Engels: vrijheid is het inzicht in de noodwendigheid.

De waarde van het boek wordt nog verhoogd door de bespreking van de meest uiteenlopende burgerlijke theorieën en een enigszins afgeronde critiek op de moderne richtingen in de burgerlijke filosofie.

*

HET leerboek der Politieke Economie kan men beschouwen als een uitwerking van een reeks stellingen in de „Grondslagen der Marxistische Filosofie”.

De eerste editie leed nog aan een zeker dogmatisme, waardoor een reeks vraag-

stukken zoals bv. dat van de absolute verarming niet tot hun recht kwamen. Door het schrappen van de „korte samenvattingen” achter elk hoofdstuk werd ruimte geschapen voor een zeer ingrijpende uitbreiding van de behandeling van een reeks onderwerpen zoals de waardewet, de crisistheorie en vooral van de socialistische productiewijze. Van bijzondere betekenis zijn verder de uiteenzettingen over de internationale monopolies in het na-oorlogse imperialisme en de zeer uitgebreide beschouwingen over het karakter van de economische samenwerking en arbeidsdeling in het socialistische kamp.

Ook hechten wij grote betekenis aan het (verbeterde) hoofdstuk over de „economische theorieën in het tijdperk van het kapitalisme” en in het bijzonder aan de bestrijding van de school van Keynes, die na de oorlog in de kapitalistische landen grote opgang heeft gemaakt.

Verder vindt men er uiteenzettingen over zulke „actuele” onderwerpen als „volkskapitalisme”, staatsmonopolisme enz.

Het werk is niet alleen een doorlopende bewijsvoering voor de levende waarheid van de Marxistische inzichten in de economie van het kapitalisme, maar het geeft voor het eerst ook een in zijn soort volledige uiteenzetting van de ontwikkelingen die zich in het imperialistische en het socialistische kamp na de dood van Lenin hebben voorgedaan.

F. B.

Beide werken zijn bij Pegasus verkrijgbaar.

De prijs van Grundlagen der Philosophie is f 9,60, van Politische Oekonomie f 8,—.

VREDESENGEL ADENAUER

De bedoelingen van kanselier Adenauer met betrekking tot de DDR kunnen geenszins vredelievend genoemd worden. Hij zei in zijn laatste verklaring:

„In plaats van hereniging, zouden we nu een andere uitdrukking moeten gebruiken, nl. het herstel van de vrijheid voor 17 miljoen Duitsers.”

Het jongleren met het woord „vrijheid” zal niemand misleiden. Wat Adenauer bedoelt is de werkende bevolking van de DDR te dwingen opnieuw voor de kapitalisten en grondbezitters te zwoegen. Alleen zo stelt hij zich de hereniging voor... Maar de eis om in de DDR afstand te doen van de socialistische veroveringen zal door ons nimmer gesteund worden...

De tijden veranderen en de muziek verandert met hen. Nu bespeelt Herr Adenauer een ander instrument; hij begrijpt reeds, dat niets door oorlog en de „politiek van kracht” bereikt kan worden; dat deze politiek smadelijk heeft gefaald... Met de dood van de voornaamste leider van deze politiek en in wezen reeds voor diens dood, raakte de politiek van bedreiging en chantage in een impasse. Maar de assistenten van de hoofd-dirigent gaan door haar te steunen. Het is klaarblijkelijk een valse noot en zij begint zelfs de bondgenoten van de hardnekkige solo-speler Adenauer te irriteren”.

(Uit de redevoering van N. S. Chroestsjow op het Congres van de Hongaarse werkerspartij.)

PARTIIDOCUMENTEN

Op initiatief van het Gramsci-instituut te Rome werd van 21 tot 24 november een internationale studiebijeenkomst gehouden over de vraagstukken van de kapitalistische ontwikkeling in Europa.

In de loop van de daaropvolgende dagen had er tussen de vertegenwoordigers van de communistische partijen van de kapitalistische landen van Europa, die aan de studiebijeenkomst hadden deelgenomen, een uitgebreide gedachtenwisseling plaats over de vraagstukken van de eenheid der arbeidersklasse en van de volksmassa's in de strijd voor de vrede, voor de verdediging en vernieuwing van de democratie, voor de welvaart van de werkers.

Als resultaat van deze bijeenkomsten, die plaats vonden in het bureau van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Italië, werd een oproep opgesteld, gericht tot alle werkers en alle democraten in de kapitalistische landen van Europa.

De Communistische Partij van Nederland was vertegenwoordigd door Paul de Groot en Henk Hoekstra.

Oproep van de communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa aan alle werkende mensen, aan alle democraten!

Er zijn beslissende uren aangebroken voor de toekomst van onze volkeren en van de gehele mensheid.

Het is thans mogelijk, de oorlog voor altijd uit te bannen en alle krachtbronnen, alle energieën in dienst te stellen van de menselijke vooruitgang. Het is thans mogelijk, in de strijd tegen ellende en tegen elke mogelijke vorm van vernedering van de mens de overwinning te behalen. Het is thans mogelijk, een nieuwe en machtige ontplooiing van de produktiekrachten te bereiken, wanneer gebruik wordt gemaakt van de geweldige ontwikkeling van wetenschap en techniek, die het de mens thans mogelijk maakt, het heelal te veroveren, waartoe de Sowjet-Unie de weg heeft gewezen. De tijd is gekomen, dat de mogelijkheid van de bevrijding der volkeren, die nog lijden onder uitbuiting en onderdrukking, zichtbaar wordt. Vooruitgang en geluk voor allen liggen voor het grijpen.

Dat is het opwindende vooruitzicht, dat in onze dagen alle mannen, alle vrouwen en in het bijzonder de jeugd tot de daad roept.

Een ommekeer in de richting van internationale ontspanning tekent zich af. Indien de ontspanning zich blijft doorzetten, kan zij leiden tot het uit de weg ruimen van de koude oorlog en tot het tot stand brengen van een nieuw soort internationale betrekkingen, die berusten op wederzijds vertrouwen, gelijke rechten, coëxistentie en vreedzame wedijver. De politiek van de Sowjet-Unie en van alle landen van het socialistische kamp — een politiek, die steunt op de reeds erkende superioriteit op vele gebieden, een superioriteit, die uitsluitend de vrede dient — heeft bij het banen van deze nieuwe en hoopgevende koers een wezenlijke rol gespeeld. Deze verheugende resultaten bevestigen de juistheid van het manifest waarmee thans twee jaar geleden 64 communistische en arbeiderspartijen tot een vastberaden en overtuigende strijd voor de vrede hebben opgeroepen.

Het is thans voor de volkeren een te bereiken doel, oorlogen voor altijd uit te schakelen. Deze mogelijkheid vond haar uitdrukking in het voorstel tot een algemene en totale ontwapening, dat door de Sowjet-regering bij de UNO is ingediend. De rust van de wereld zou verzekerd zijn na de vernietiging van de voor-

raden atoom- en conventionele wapens, door het afschaffen van de legers van alle landen, door het opheffen van alle generale staven. Sprookjesachtige bedragen zouden dan kunnen worden besteed aan werken van het leven, voor de bloei van de cultuur, voor het welzijn en de gezondheid van de mensen. Meer dan 15.000 miljoen dollar, alleen al voor onze landen, gaan aan oorlogstuig weg zonder het geringste voordeel voor de menselijke vooruitgang.

De gunstige reacties op het Sowjet-voorstel niet alleen door de werkende mensen, maar ook door de regeringen, laten duidelijk zien, dat de gedachte van ontwapening en vreedzame wedijver zelfs in bepaalde kringen van de bourgeoisie veld wint.

In dit historische uur dragen de arbeidersklasse, de werkende mensen, de volkeren van onze landen een grote verantwoordelijkheid.

In onze landen heeft het kapitalisme diepe wortels. Van ons continent zijn zeer vaak agressies uitgegaan om volkeren van andere continenten te onderdrukken. Vandaag nog proberen de heersende klassen, die op de meest reactionaire kringen van de Verenigde Staten steunen, van dit deel van Europa een buurch van de reactie te maken, doordat zij zich aan de agressieve politiek van het Atlantische Pact vastklampen. De economische groeperingen, die direct profijt trekken uit de gevolgen van de koude oorlog, en de politieke krachten, die hun macht baseren op het voortduren van de koude oorlog, zijn vijanden van elke ontspanning.

Onze volkeren weten, wat de door het Duitse imperialisme ontketende oorlogen hebben gekost. In West-Duitsland hebben het imperialisme en militarisme hun macht weer opgericht. Hun agressieve macht wordt des te gevaarlijker omdat men hen tegenwoordig met atoomwapens uitrust. De Duitse revanchisten koesteren aanvalsplannen tegen de Duitse Democratische Republiek en stellen aan verscheidene staten territoriale eisen. Zij vormen in Europa het voornaamste gevaar voor de vrede. Zij hebben hun handlangers in de leidende kringen van de Verenigde Staten, Frankrijk, Engeland, Italië enz. Dat is een misdaad tegen de veiligheid van onze landen en van alle landen van Europa. Het Duitse imperialisme aan banden leggen — dat is een gemeenschappelijke taak van al onze volkeren.

De imperialistische en militaristische kringen leggen zich evenmin bij het verlies van de koloniën neer, die hun zovle winsten hebben opgeleverd. Dat blijkt uit de terreur in de Congo, in het Zwarte Afrika, en in het bijzonder uit de oorlog, die sedert jaren in Algerije woedt. Aan deze oorlog moet zo snel mogelijk door onderhandelingen een einde worden gemaakt. Daarbij moet het recht van het Algerijnse volk, zelf zijn eigen lot te bepalen, volledig erkend worden. Slechts wanneer het recht van de koloniale volkeren op onafhankelijkheid wordt erkend, kunnen nieuwe en wederzijds voordelige betrekkingen tussen deze volkeren en de vroegere moederlanden tot stand worden gebracht.

Mannen en vrouwen van de kapitalistische landen van Europa — wij zeggen u:

- laat ons gemeenschappelijk optreden, opdat de topconferentie snel bijeen komt en resultaten oplevert;
- laat ons gemeenschappelijk strijden voor een oplossing van het Duitse vraagstuk door middel van het sluiten van een vredesverdrag met de beide Duitse staten, voor de erkenning van de Duitse Democratische Republiek en het regelen van de kwestie van West-Berlijn.
- laat ons gemeenschappelijk de opheffing van buitenlandse militaire steunpunten, het verwijderen van de lanceerbases voor raketten, de vorming van zones van ontspanning in het centrum alsook in het noorden en zuiden van ons continent eisen;
- laat ons overall, waar de regeringen zich nog onwillig tonen, opkomen voor de erkenning van de Volksrepubliek China en voor de haar toekomstende plaats in de internationale organisaties;
- laat ons echter in het bijzonder onze stem verheffen en onze krachten met die

van alle volkeren ter wereld verenigen teneinde gemeenschappelijk de algemene en totale ontwapening af te dwingen. Laat ons allereerst het verbod van de atoomwapens afdwingen, het definitief staken van de proefnemingen met kernwapens, die de atmosfeer vergiftigen, alsmede het verhinderen van de in de Sahara beoogde proefnemingen, die door de UNO reeds werden veroordeeld.

Laat ons onze bijdrage leveren voor een grote ontwapeningscampagne door het eensgezinde optreden van alle vredeskrachten, van alle organisaties! Laat ons met al onze krachten de initiatieven van de Wereldvredesbeweging ondersteunen! Noch politieke opvattingen, noch religieuze overtuigingen dienen voor de mensen een hinderpaal te zijn om zich te verenigen als het erom gaat, de oorlog voor altijd de weg te versperren.

De stappen, die al op de weg naar ontspanning werden gedaan, laten duidelijk zien, dat onze tot dusverre gevoerde strijd niet vergeefs is geweest. Men mag niet afwachten! De strijd moet versterkt worden! Laat ons uit de reeds bereikte successen nieuw vertrouwen putten in eigen kracht, teneinde eens voor altijd de vrede tussen de naties en de vriendschap tussen alle volkeren te verzekeren.

Werkende mensen, democraten van de kapitalistische landen van Europa!

De gunstige veranderingen, die in de internationale situatie zijn ingetreden, openen nieuwe wegen in de strijd voor de vrijheid, voor de verdediging van de democratie, voor het herstel ervan daar waar dit noodzakelijk is en voor haar vernieuwing. Deze veranderingen brengen het anti-communisme zware slagen toe.

De kapitalistische monopolies en hun helpers hebben van de koude oorlog en in bepaalde landen van het chauvinisme en de geest van kolonialisme gebruik gemaakt om een aanval te doen op Uw rechten en Uw vrijheden.

In Spanje en Portugal handhaven zich nog fascistische dictaturen, in Griekenland vervolgt een reactionair regiem alle democraten, in het Duitsland van Adenauer zijn de Communistische Partij en andere vooruitstrevende en vredesorganisaties verboden.

In Frankrijk heeft het regiem van de persoonlijke macht, dat vorig jaar het roer in handen heeft genomen, praktisch de volksvertegenwoordiging vernietigd, de parlementaire democratie verwoest.

Overal maken de steeds machtiger wordende grote banken en trusts er aanspraak op, het politieke leven van onze landen te eigen bate aan hun scherpe controle te onderwerpen. De zogenaamde Europese supra-nationale organen vormen nieuwe instrumenten in de handen van de monopolies om de volkeren nog meer uit te buiten en de door de volkeren in eeuwenlange strijd veroverde vrijheden te beknotten.

Wij staan derhalve voor de taak, de strijd voor de democratie nieuw leven in te blazen.

De zaak van de volkeren van Spanje en Portugal, die van het Griekse volk, is de gemeenschappelijke zaak van alle vrije mensen. Laten wij hen helpen in hun strijd voor het tot stand brengen van een stelsel van politieke vrijheid en verdraagzaamheid! Moge er een grote campagne worden gevoerd om de bevrijding van Manolis Glezos en zijn makkers, om de vrijheid van Simon Sanchez Montero en de amnestie in Spanje te bereiken, om aan de onwettige hechtenis van Alvaro Cunhal een einde te maken en de andere Portugese politieke gevangenen uit de kerkers te halen! Er moet een eind gemaakt worden aan de vervolging van talrijke democraten in de kapitalistische landen en van functionarissen van de vrijheidsbewegingen in de koloniën! Laat ons optreden, opdat in West-Duitsland het verbod van de moedige Communistische Partij van Duitsland ongedaan wordt gemaakt!

Elke politieke vrijheid, elk recht van de arbeiders moet tot het uiterste verdedigd worden. Tegelijkertijd moeten er steeds sterkere acties worden gevoerd om de democratie te vernieuwen, om haar tegen al haar vijanden sterker te maken.

Daarom komen de communisten op voor een algemene democratisering van het openbare leven.

De toestand van de democratie is in elk van onze landen ongetwijfeld verschillend. Maar al onze volkeren hebben een reeks van gemeenschappelijke eisen: Uitbreiding van de rechten van de gekozen plaatselijke, regionale en nationale gekozen lichamen doordat de invloed van de uitvoerende organen en van de bureaucratie wordt teruggedrongen; strijd tegen de bedrieglijke kieswetten en tegen discriminatie; het nemen van zodanige maatregelen, waardoor de gekozen lichamen een waarachtige afspiegeling zijn van de in elk land werkzame politieke krachten; verzet tegen de steeds sterker aan de dag tredende pogingen de betrekkingen tussen ondernemers en arbeiders te regelen door middel van de politiek van de bedrijfsgemeenschap; acties tegen het voornemen de vakverenigingen aan de ondernemers en regeringen ondergeschikt te maken; het ontnemen aan de monopolies van de rechtstreekse controle over de moderne middelen van meningsvorming opdat alle democratische partijen en organisaties daarvan gebruik kunnen maken.

Werkende mensen, democraten!

De worsteling om de democratie vereist vandaag de strijd om de werkelijke besnoeiing van de macht der monopolies, teneinde de monopolies te verhinderen hun heerschappij over het gehele economische leven en over de politieke instellingen in stand te houden.

Dit doel kan worden bereikt door:

- nationalisering van bepaalde gemonopoliseerde takken van industrie, democratisering van de bestuursorganen van de in openbaar bezit zijnde bedrijven;
- het ontwikkelen van initiatieven en van de invloed van de arbeiders op alle gebieden van het economische leven;
- democratische controle op de investeringsplannen in industrie en landbouw;
- agrarische hervormingen en bescherming van het bezit der kleine boeren alsmede een gewaarborgd bestaan voor alle kleine en middelgrote producenten tegenover de greep der monopolies.

Deze veranderingen zijn in het belang van de gehele natie, in het belang van het gehele volk, in het belang zowel van de arbeidersklasse als van de werkende boeren en van de middenstand; deze veranderingen hebben ten doel, de mogelijkheden voor de monopolisten te beperken om de gevolgen van de economische veranderingen als resultaat van de voortschrijdende technische ontwikkeling op de ruggen der arbeiders af te wentelen. Al deze maatregelen hebben een democratisch karakter. Zij schaffen de uitbuiting van de ene mens door de andere niet af. Maar ze zouden de macht en de middelen van de monopolies beperken; ze zouden de autoriteit en het politieke gewicht van de arbeidersklasse in het openbare leven van onze landen verhogen; ze zouden de isolering van de meest reactionaire groepen van de maatschappij bespoedigen en ze zouden de vorming van een blok van alle vooruitstrevende krachten en van al die lagen vergemakkelijken, die het slachtoffer zijn van het drijven van de trusts.

Wij roepen onze volkeren op tot de strijd — al naar gelang de gegeven omstandigheden van elk land — voor de vorming van democratische regeringen, die, steunend op de werkende massa's, een program van democratische vernieuwing ten uitvoer kunnen brengen.

Werkende mensen, democraten!

De strijd voor de vrede en de worsteling om de democratische vernieuwing zijn ten nauwste verbonden met de dagelijkse strijd voor de directe belangen van de arbeidersklasse, met de verdediging van de gerechtvaardigde verlangens van de werkende boeren, van de intellectuelen, van de handwerkers, de kleine zelfstandigen, de kleine industriëlen en andere middenlagen, die door de politiek van het grootkapitaal worden verdrukt.

De levensomstandigheden verschillen vanzelfsprekend van land tot land, maar overal zijn de monopolies er op uit de werkende massa's de kosten van een politiek op de schouders te leggen, die ons zeer duur te staan komt. Alle illusies alsof het kapitalisme zijn aard zou kunnen verloochenen werden gelogenstraff: een handvol miljonairs heeft enorme rijkdommen opgehoopt, terwijl de uitbuiting van alle werkende mensen werd verscherpt, terwijl de materiële toestand van brede lagen van de bevolking ondanks voortdurend toenemende behoeften niet verbeterd is, maar in bepaalde gevallen zelfs slechter geworden is.

In geen van onze landen is een volledige werkgelegenheid gewaarborgd; in een reeks van landen zijn werkloosheid en verkorte werktijden wijd verbreid. Het kapitalisme is onmachtig gebleken de problemen van de economisch onderontwikkelde gebieden op te lossen, waar de verarming van de werkende mensen een bijzonder hoge graad heeft bereikt. Miljoenen arbeiders en boeren zijn gedwongen hun vaderland te verlaten en moeten in den vreemde onder vaak onmenselijke omstandigheden werk aanvaarden.

In Italië, Spanje, Portugal, Griekenland en andere landen verhinderen de nog aanwezige feodale verhoudingen miljoenen boeren om de grond die zij bewerken, in eigendom te hebben. Overal worden door het toenemende binnendringen van het financierskapitaal steeds grotere massa's kleine en middelgrote boeren geruïneerd en worden miljoenen werkende mensen op het platteland uit het productieproces uitgeschakeld. Hiermee bewijst het kapitalisme — ondanks een lange periode van hoogconjunctuur — dat het niet bij machte is miljoenen mensen werk en brood te verzekeren en dat zelfs in de landen waar eens de wieg van het kapitalisme heeft gestaan.

Deze situatie dreigt zich nog te verscherpen op grond van de steeds sneller plaats vindende concentratie van het financierskapitaal ook op internationaal vlak. De Europese Gemeenschappelijke Markt, de Vrijhandelszone, zijn niet alleen werktuigen in handen van de monopolies om de volkshuishouding van het eigen land uit te plunderen, maar ze leiden ook tot het ontbranden van een economische- en handelsoorlog tussen onze landen, hetgeen de materiële toestand van onze volkeren verslechtert.

Werkende mensen! Alleen door Uw moedige strijd, door Uw steeds aanwezig verzet, hebt U het onheil dat door deze politiek wordt aangericht, kunnen beperken. Uw eenheid en Uw acties hebben de ondernemers veelvuldig genoopt terug te wijken, hebben loonsverhogingen afgedwongen en maatregelen op sociaal gebied tot stand doen komen, die hinderpalen in de weg leggen aan de teugellose uitbuiting die het kapitalisme kenmerkt.

Moge de arbeidersklasse van onze landen tegenover de belangenverenigingen van de monopolies opnieuw haar krachten aaneensluiten en voor gemeenschappelijke eisen optreden!

Er moet een eind gemaakt worden aan de economische verdeeldheid, waarheen de Gemeenschappelijke Markt alsook de Vrijhandelszone leiden. Bereikt moet worden, dat er een eind gemaakt wordt aan de discriminaties in de handel tussen kapitalistische en socialistische landen en dat er een echte economische samenwerking tussen alle landen tot stand gebracht wordt.

Wij roepen U op Uw krachten te verenigen om in elk land en op internationaal vlak de strijd te voeren tegen werkloosheid, voor volledige werkgelegenheid, voor loonsverhogingen, voor verbetering van de sociale voorzieningen, voor gelijke rechten van de vrouwen en van de jonge arbeiders.

Overeenkomstig de roemrijke traditie van de in het verleden door de arbeidersklasse gevoerde strijd zijn wij er voorstanders van, dat de werkende mensen en hun organisaties zich verenigen in een grote internationale campagne voor het bereiken van de 40-urenweek met behoud van het volle loon.

Werkende mensen, democraten van de kapitalistische landen van Europa.

U weet het uit eigen ervaring: de verdeeldheid van de krachten van arbeiders en democraten heeft steeds de reactie gediend en haar successen opgeleverd.

Steeds dan echter, wanneer de volksmassa's hun eenheid tot stand gebracht hadden, hebben zij overwinningen behaald en moesten de krachten van de sociale en politieke reactie terugwijken.

Meer dan ooit is thans de aaneensluiting van alle krachten van het volk noodzakelijk.

De eenheid in de strijd van de werkende mensen en democraten is noodzakelijk, opdat de economische moeilijkheden in onze landen niet langer ten gunste van de trusts en op de ruggen van de werkende massa's opgelost worden.

De eenheid gedooft geen uitstel teneinde van de regeringen van onze landen te bereiken dat zij de zaak van de vrede dienen en niet langer de ontspanning van de internationale situatie in de weg staan.

Wij richten deze roep om eenheid tot alle mensen, wie vooruitgang en vrijheid dierbaar zijn, tot alle werkende mensen welke ook hun politieke opvattingen mogen zijn. Wij richten deze roep tot de christelijke arbeiders en hun organisaties, die betere omstandigheden voor het menselijk bestaan willen scheppen.

Wij richten deze roep om eenheid in het bijzonder tot de socialistische en sociaal-democratische partijen, tot de leden van deze partijen, van de vakbonden en coöperaties, waarmee wij al zo vaak gemeenschappelijke en met succes bekroonde acties hebben gevoerd. De politiek van verdeeldheid — noodlottig voor de belangen van het werkende volk — heeft deze partijen geen winst opgeleverd; in bepaalde landen hebben zij daardoor belangrijke posities moeten prijsgeven aan de conservatieve krachten. Deze partijen kunnen hun posities niet heroveren door verklaringen af te leggen waarbij zij afstand doen van de grondslagen van het socialisme, evenmin door verklaringen van vertrouwen aan het adres van het kapitalisme. Men mag thans niet wijken voor de reactionaire krachten. Thans is het uur gekomen van de eenheid van de arbeiders, van de eenheid van alle democraten!

Zeker — ons scheiden nog uiteenlopende opvattingen en een reeks van vooroordelen die versterkt zijn door de periode van koude oorlog. Maar deze mogen geen hinderpaal vormen voor eensgezinde acties om die doeleinden te bereiken waarvoor in onze dagen de arbeiderswereld en alle democratische krachten zich gesteld zien: de vrede verzekeren, de levensomstandigheden van de werkende massa's verbeteren, de democratie verdedigen en uitbreiden, gemeenschappelijk voorwaarts gaan naar het socialisme.

Wij wensen ontmoetingen en gesprekken die tot doel hebben de middelen te vinden om de verdeeldheid van de krachten van het volk te overwinnen en in onze landen tot een politieke ontwikkeling te komen die aan de belangen van de maatschappelijke vooruitgang, van de democratie en de vrede beantwoordt. Wij zullen in een geest van vertrouwen en wederzijds respect deelnemen aan elk gesprek, aan elke confrontatie van opvattingen tussen vertegenwoordigers van arbeiders- en democratische organisaties.

De zaak van de eenheid is de zaak van de volksmassa's. Neemt deze overal in eigen handen, in de bedrijven, in de steden en in de dorpen!

Werkende mensen, democraten!

In een perspectief van democratische ontwikkeling tekent zich de koers naar het socialisme af. Wij leven in een tijd waarin het socialisme op alle gebieden van het politieke, economische en maatschappelijke leven het bewijs van zijn superioriteit levert. Wij leven in een tijd waarin met het ontwikkelen van het vreedzaam naast elkaar bestaan en van de vreedzame wedijver nieuwe miljoenen mensen uit alle bevolkingslagen sneller voor de grote idealen van het socialisme gewonnen kunnen worden. De communisten zijn vol vertrouwen dat onder de nieuwe omstandigheden die op deze wijze worden geschapen de meerderheid van het volk in elk van onze landen de wegen en middelen tot de eenheid zal vinden, teneinde een socialistische omvorming te verzekeren die het uitoefenen van de politieke macht door de arbeidersklasse en de andere werkende lagen vereist.

Op een moment van beslissende betekenis voor de zaak van de gehele mensheid stellen onze partijen opnieuw hun krachten in dienst van hun volkeren en hun naties.

Deze kracht putten zij uit de trouw aan hun leer, aan de grondslagen van het marxisme-leninisme; die grondslagen die het meest doeltreffend zijn gebleken in dienst van de bevrijding der mensheid, die grondslagen die de mens ten volle in staat stellen de wereld te begrijpen en te veranderen.

Deze kracht ontspruit aan de onaantastbare solidariteit tussen alle communistische partijen van de wereld, in het bijzonder met de grote Communistische Partij van de Sowjet-Unie. Als verdedigers van de belangen van hun naties bepalen onze partijen hun politiek overeenkomstig de omstandigheden van elk land; met elkaar zijn onze partijen verbonden door de banden van het proletarische internationalisme, die nog eens nadrukkelijk werden onderstreept in de Verklaring van de communistische en arbeiderspartijen ter gelegenheid van de 40ste verjaardag van de roemrijke Socialistische Oktober-revolutie, die door hen werd goedgekeurd.

Onze partijen putten hun kracht uit het feit, dat zij steeds beter te belangen en strevingen van hun volken onderkennen en behartigen en op deze wijze hun vertrouwen en ondersteuning pogen te verwerven.

Werkende mensen, democraten van de kapitalistische landen van Europa — luistert naar de stem der communisten:

LATEN WIJ ONS VERENIGEN

in de strijd voor de versterking van de vrede, voor de vooruitgang en de vernieuwing van de democratie, voor het welzijn van de werkende mensen en voor een gelukkige toekomst!

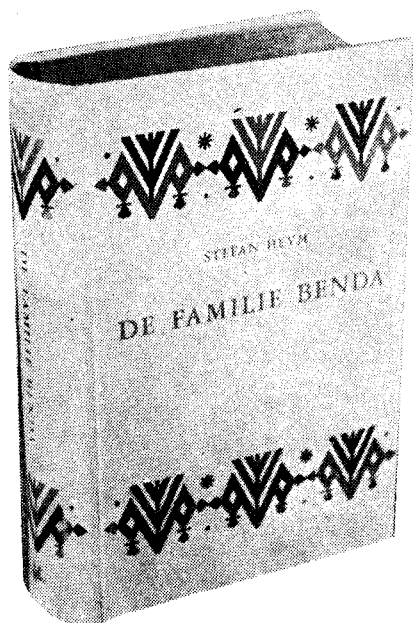
Rome, 25 november 1959.

Communistische Partij van België — Communistische Partij van Denemarken — Communistische Partij van Duitsland — Communistische Partij van Finland — Communistische Partij van Frankrijk — Communistische Partij van Griekenland — Communistische Partij van Groot-Brittannië — Communistische Partij van Italië — Communistische Partij van Luxemburg — Communistische Partij van Nederland — Communistische Partij van Noorwegen — Communistische Partij van Oostenrijk — Communistische Partij van Portugal — Communistische Partij van de Republiek San Marino — Communistische Partij van Spanje — Communistische Partij van Zweden — Partij van de Arbeid van Zwitserland.

Dit boek mag niemand missen!!!

„DE FAMILIE BENDA”

STEFAN HEYM

580 bladzijden
Prachtig papier met
duidelijke letter.
Gebonden in witte
kunstlederen band met
goudstempels en
cellofaan omslag
met bladwijzer.

Niet alleen één der mooiste en spannendste romans, die U ooit heeft gelezen, maar een diep doorvoelde en positieve bijdrage aan de grote maatschappelijke worsteling, waarin thans ieder mens partij moet kiezen.

Prijs f. 12,90

Oorspronkelijke titel:

„The Eyes of Reason”.

Vertaling: Mr. I. E. Prins-Willekes Macdonald

UITGEVERIJ PEGASUS Verkrijgbaar in de erkende boekhandel

Koop nu het speciale novemnummer van het maandblad „SOWJET-UNIE” met uitgebreide fotoreportages van de reis van Chroestsjow door Amerika!

60 bladzijden. Tientallen foto's in zwart-wit en kleuren. Met Nederlandse vertaling en als extra bijlage: Nederlandse vertaling van de rede, die Chroestsjow bij zijn terugkeer in Moskou heeft gehouden.

Maak f0,95 (f0,60 + f0,35 porto) over op giro nr. 173127 of zendt dit bedrag in postzegels en dit **bijzondere nummer** wordt U direct toegezonden. (Afgehaald in onze winkels f0,60)

LEIDSESTRAAT 25 - AMSTERDAM
HOOGSTRAAT 143 - ROTTERDAM
HOBBEMASTRAAT 57 - DEN HAAG

februari 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

Vreedzame coëxistentie
en de ideologische strijd

Nieuwe patronen in de wereldeconomie

Kon.-Shell, 70 jaar olie-monopolie

20ste jaargang, nr **2**

40 cent

FEBRUARI 1960

Vreedzame coëxistentie en de ideologische strijd	49
Nieuwe patronen in de wereldeconomie	<i>G. Verrips</i> 59
Kon.-Shell, 70 jaar olie-monopolie	<i>T. van Stralen</i> 71
Het avontuur met de dieren en de zieke jonker	<i>Th. de Vries</i> 84
(Fragment uit een nieuw werk van Th. de Vries)	

CRITISCHE NOTITIES:

Bronnen van het anti-semitisme	90
--------------------------------	----

BOEKBESPREKING:

Een sluier van het Congo-verleden opgelicht	<i>W. K.</i> 92
---	-----------------

PARTIJDOCUMENTEN:

Partijbestuur CPN bijeen	95
Strijd voor ontwapening van beslissende betekenis.	
Wint 3000 nieuwe leden!	

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.
Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

Vreedzame coëxistentie en de ideologische strijd

Grote ideeën hebben alle hun geschiedenis en de idee van het vreedzaam naast elkaar bestaan van staten met uiteenlopende sociale stelsels heeft eveneens haar geschiedenis.

Deze idee kreeg beslissende politieke betekenis met het ontstaan van de eerste socialistische staat. De overwinning van de arbeidersklasse en andere werkende mensen op een zesde deel der aarde schiep natuurlijk het probleem, hoe en op welke principes de betrekkingen tussen de nieuwe maatschappij en de kapitalistische wereld kunnen en zouden moeten worden opgebouwd. Zijn het betrekkingen van oorlog, waarbij de zege van het ene over het andere stelsel door gewapende conflicten beslist zou worden of relaties van vreedzame coëxistentie, die elk der twee stelsels de mogelijkheid biedt de mensheid zijn voordelen of tekortkomingen te laten zien?

Zoals de meeste mensen wel weten, werd de keuze onmiddellijk na de Oktoberrevolutie gedaan. Het kapitalisme gaf de voorkeur aan oorlog en trachtte de revolutie in haar wieg te verstikken, terwijl het socialisme de vreedzame coëxistentie als hoeksteen van zijn buitenlandse politiek koos. Het eerste decreet, dat door de socialistische staat werd afgekondigd en op voorstel van Lenin aanvaard werd, terwijl de imperialistische oorlog nog voortduurde, was het decreet over vrede. Sindsdien is de idee van de vreedzame coëxistentie altijd het grondbeginsel van de buitenlandse politiek van de socialistische staat gebleven.

Natuurlijk moest de eerste socialistische staat rekening houden met de reële situatie. Vrede vóóronderstelt overeenstemming van weerskanten en het kapitalisme verwierp hardnekkig vreedzame coëxistentie. De bolsjewiki moesten — gezien het feit dat de jonge Sowjetrepubliek door vijanden was omringd en noodgedwongen hun voortdurende aanvallen moest afslaan — beginnen met zich tenminste een adempauze te verschaffen, ondanks hun streven naar een bestendige vrede tussen de naties. Aangezien oorlog onvermijdelijk bleef en er geen reële krachten in de wereld waren, die hem de weg konden versperren, was het noodzakelijk rekening te houden met het feit dat — waar ook een militair conflict zou ontstaan — de imperialistische mogelijkheden dit zouden trachten te gebruiken om de Sowjet-staat een oorlog op te dringen. Dat verklaart, waarom gedurende vele jaren de

politiek van vreedzame coëxistentie concreet tot uiting kwam in de inspanningen om de adempauze zo lang mogelijk te laten duren.

Na de Tweede Wereldoorlog veranderden de historische omstandigheden en dat maakte het voor het 20ste en 21ste Congres van de CPSU mogelijk de conclusie te trekken, dat de in sterkte gegroeide vredeskrachten in de positie verkeerden het uitbreken van nieuwe oorlogen te verhinderen en oorlogen als een middel tot het oplossen van twisten tussen staten uit te bannen. Onder deze omstandigheden was er een reëel vooruitzicht voor permanente vreedzame coëxistentie tussen staten, gedurende de hele historische periode zolang als op onze planeet landen, die tot verschillende sociale stelsels behoren, naast elkaar bestaan.

Ook de houding van de bourgeois-wereld jegens de politiek van vreedzame coëxistentie is in het verloop van veertig jaar veranderd. Eerst trachtten zij de voorgestelde vreedzame coëxistentie alleen als een teken van zwakheid der Sowjets te beschouwen. De Sowjets, zo zeiden ze, vechten zo vurig voor vrede, omdat zij in de oorlog geen overwinning verwachtten. Het duurde enkele tientallen jaren, waarin de imperialisten voortdurend de kracht van het socialisme op de proef stelden — soms door oorlog, soms door de wapens van de economische blokkade en ondermijnende acties — voordat de absurditeit van deze opvatting zelfs tot vele van de domste kopstukken van het imperialisme doordrong. Gedurende deze jaren werd het socialisme zulk een enorme kracht dat niemand, die nog over enig gezond verstand beschikte, de idee van de vreedzame coëxistentie langer als een „formule der zwakheid” kon beschouwen. De pogingen de idee op andere wijze te compromitteren leden eveneens een smadelijke nederlaag, zoals bv. de bewering, dat het een communistische „propagandastunt” zou zijn of „onzin” of tenslotte de poging om eenvoudig het wezen van de opvatting van vreedzame coëxistentie voor het publiek te verdonkeremen.

*

Het succes van de idee der vreedzame coëxistentie kwam niet van zelf. Het is het logische resultaat van ingrijpende historische veranderingen in de wereld van vandaag en vóór alles van de wezenlijk toegenomen macht der Sowjet-Unie en van de andere socialistische landen.

Voor het eerst in de geschiedenis werd een enorme macht in de handen van klassen en staten geconcentreerd, die haar krachtens hun aard niet ten nadele van de mensheid kunnen gebruiken: in de socialistische maatschappij bestaat geen klasse of sociale groep, die belang heeft bij oorlog, bewapeningswedloop en expansie. Voor het eerst in de geschiedenis heeft zich een situatie ontwikkeld, waarin vredelievende krachten niet alleen de vurige wens koesteren, maar ook de praktische middelen tot hun beschikking hebben om elk avontuur van de vijanden van de vrede tot een zekere mislukking te doemen. De rol van de staten die het koloniale juk hebben afgeschud en een vredelievende buitenlandse politiek voeren, is sterker geworden en alle krachten die tegen het gevaar van een nieuwe oorlog vechten treden actiever op; dit alles bij elkaar heeft een geheel nieuwe wereldsituatie geschapen. De voorwaarden ontwikkelen zich, waarbij vreedzame coëxistentie ophoudt

alleen maar een wens van de communisten te zijn. Het wordt een indringende eis van het leven zelf, waarnaar zelfs diegenen moeten luisteren, die er gisteren nog van terugschrokken, zoals de duivel terugschrikt van wierook.

Er mag niet gevochten worden — dat is de conclusie van het leven voor al degenen die hun verstand niet verloren hebben.

Dit is een belangrijke stap voorwaarts naar de aanvaarding van de idee van vreedzame coëxistentie. „Vandaag”, zo zei N. S. Chroestsjow terecht in zijn redevoering tot de Derde Zitting van de Opperste Sowjet, „is het niet meer de vraag, of er al dan niet vreedzame coëxistentie zal zijn, — zij zal en moet bestaan indien wij de waanzin van een kern- en raketoorlog niet wensen. De vraag waar het om gaat is samen te bestaan op een redelijke basis.”

Wat betekent dit?

Het betekent ten eerste, dat er een einde gemaakt wordt aan de „koude oorlog”; dat normale goede nabuurschap tussen socialistische en kapitalistische staten tot stand gebracht wordt en ten tweede, dat betrouwbare garanties worden uitgewerkt tegen iedere verrassing, die de mensheid in de afgrond van een nieuwe catastrofe zou kunnen werpen, en uit de internationale betrekkingen alles te verwijderen, wat het gevaar van gewapende conflicten zou kunnen oproepen.

Vreedzame coëxistentie in haar volledige en ware betekenis is niet slechts een „geen oorlog”-politiek; het is ook een breed positief program voor de normalisering van internationale betrekkingen. „Afgezien van een verplichting tot het afstand doen van agressie”, zo schreef N. S. Chroestsjow, „vooronderstelt het de verplichting door alle staten de territoriale onschendbaarheid en soevereiniteit van elkaar onder geen beding en geen enkel voorwendsel aan te tasten. Het principe van vreedzame coëxistentie betekent het afstand doen van inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere staten, met de bedoeling hun staatsstelsel of levenswijze te veranderen of met welke andere bedoeling dan ook. De leer van vreedzame coëxistentie houdt ook in, dat de politieke en economische betrekkingen tussen landen opgebouwd zullen worden op de grondslag van algehele gelijkheid der partijen en van wederzijds voordeel.”

Zijn de heersende kringen van de kapitalistische landen bereid, zulk een program te aanvaarden? De gebeurtenissen van de jongste maanden geven reden te geloven, dat in dit opzicht een zekere wending zichtbaar begint te worden. De opvatting, dat het, hoewel men oorlog van de hand wijst, nodig is een oorlogssituatie in de internationale politiek in stand te houden, wordt klaarblijkelijk minder populair. De loop der gebeurtenissen in de socialistische landen heeft daartoe in niet geringe mate bijgedragen. Het toonde, hoe ongemotiveerd de verwachtingen van kortzichtige bourgeois-leiders waren ten aanzien van de interne verzwakking van het socialisme; hun hoop, dat zich in deze landen processen zouden ontwikkelen, die — als zij maar door een „koude oorlog” van buiten af gesteund werden — tot ineenstorting van het socialistische stelsel zouden leiden en de „verloren” socialistische zielen weer terug zouden brengen in de schoot van het kapitalisme. De werkelijkheid heeft deze berekeningen weerlegd. Het socialisme is economisch en politiek sterker geworden en de „koude oorlog”-politiek heeft

alle vooruitzichten verloren, zelfs gezien vanuit het standpunt van kapitalisten die de dingen nuchter bekijken.

Het zou echter verkeerd zijn te geloven, dat deze nuchtere zienswijze geheel gewonnen heeft. De strijd rond de idee van de vreedzame coëxistentie is nog geenszins geëindigd. Het is geen geheim, dat er in de kapitalistische landen nog maatschappelijke krachten zijn, die ten koste van alles de internationale spanning, die fabelachtige winsten en grote politieke invloed belooft, willen handhaven. Deze krachten zijn in het geheel niet van plan te capituleren. Terwijl zij trachten zich aan de nieuwe situatie aan te passen, zijn zij gehaast bezig het slagveld te hervormen en te veranderen en werken zij dolzinnig een nieuwe tactiek uit.

Lieden, die gisteren de uitdrukking „vreedzame coëxistentie” nog niet in hun mond wilden nemen, hebben tenslotte geleerd haar uit te spreken. Maar zij doen het op een gevoelloze, koude manier, met een gezicht, dat moet suggereren: wat zit er eigenlijk in om ons blij over te maken? Accoord, laat ons toegeven, dat vreedzame coëxistentie beter is dan „hete oorlog”, maar wat voor nieuws heeft het gebracht, vergeleken met de toestand die sinds 1945 heeft bestaan? En is er werkelijk zo'n groot verschil met de „koude oorlog”? Een van de eersten die deze houding aannam, was vice-president Nixon van de Verenigde Staten, die zei: „Coëxistentie betekent een wereld, verdeeld in twee vijandige kampen, die door een muur van haat en vrees van elkaar gescheiden zijn.”

In de laatste tijd zijn zulk soort verzekeringen letterlijk het stopwoord in de propagandamode van alle tegenstanders van vreedzame coëxistentie geworden en de argumenten van degenen die deze opvattingen koesteren zijn duidelijk onthuld. Zeer tekenend in dit opzicht is een redevoering, die de plaatsvervangende minister van Buitenlandse Zaken der V.S., A. Berding, onlangs op een conferentie van de nationale vereniging voor radio en televisie heeft gehouden. „Vreedzame coëxistentie”, zo zei hij, „klinkt verleidelijk en vele mensen, die niet de moeite hebben genomen, er over na te denken, hebben haar aanvaard. Het is derhalve voor ons zeer belangrijk te weten wat het betekent.” Deze vraag beantwoordende, betreurde Berding het, dat de vreedzame coëxistentie die door de Sowjet-Unie wordt voorgesteld „niet vergeleken kan worden met vrede zoals wij die verstaan”. Waarom? Omdat vreedzame coëxistentie volgens Sowjet-opvatting niet het einde van de wedijver en de ideologische strijd tussen de twee systemen betekent, ziet U! Daarom tracht Berding haar voor te stellen als een minderwaardig vervangingsmiddel voor echte vrede en trekt hij de volgende conclusie: „De mensen hebben recht op iets beters dan vreedzame coëxistentie”.

Dit is een merkwaardige toestand: degenen die langdurig en star aan de positie van de „koude oorlog” hebben vastgehouden, kritiseren nu de vreedzame coëxistentie, omdat zij niet „vreedzaam” genoeg is. Maar het morele aspect van de zaak is niet belangrijk, want het is niet de eerste keer dat wij huichelachtige reactionaire propaganda ontmoeten. Het voornaamste is de kern van de zaak, temeer daar zulke argumenten bestemd zijn voor het brede publiek, waarvan velen onbekend zijn met vraagstukken van theorie en politiek. De critici van de idee der vreed-

zame coëxistentie trachten hen juist ervan te overtuigen, dat deze idee niets nieuws inhoudt voor de internationale betrekkingen en dat het geen doel is, waarvoor het waard is te strijden. Het gevaar van zulk een propaganda kan vanzelfsprekend niet overschat worden.

De kern van de zaak kan teruggebracht worden tot twee vragen die nauw verband houden met elkaar. De eerste zou als volgt geformuleerd kunnen worden: Waarom houdt de Sowjet-Unie, terwijl zij zegt dat haar doel het normaliseren van de internationale betrekkingen is, vast aan een ideologische strijd en waarom strekt zij vreedzame coëxistentie niet uit tot de sfeer van de ideologie? En de tweede vraag: biedt de leer van de vreedzame coëxistentie in de verhoudingen van de ideologische strijd een voldoende grondslag voor het verkrijgen van duurzame vrede en normale betrekkingen van goede burenen, alsmede samenwerking tussen kapitalistische en socialistische landen?

*

Ten aanzien van de eerste kwestie luidt het antwoord kort en goed als volgt: De Sowjet-Unie verbindt vreedzame coëxistentie met ideologische strijd om de eenvoudige reden, dat dit de enige reële benadering van het probleem is. Wat zou een verklaring van het beëindigen van de wedijver met de kapitalistische wereld en van de ideologische strijd betekenen? Het zou óf huichelarij zijn, het verbergen van iemands opvattingen en bedoelingen, hetgeen nog nooit bijgedragen heeft tot het bereiken van overeenstemming om ingewikkelde sociale en politieke vraagstukken op te lossen óf het zou het verraad der communisten aan hun principes en opvattingen inhouden. Klaarblijkelijk is het dit wat velen, die de vreedzame coëxistentie vanuit de positie van de „echte vrede” kritiseren, wensen.

De kern van het vraagstuk der vreedzame coëxistentie is, dat het hier niet eenvoudig gaat om een kwestie van coëxistentie van verschillende staten, maar van staten, die tot tegengestelde sociale stelsels behoren. Derhalve kan de benadering van het vraagstuk niet een eng-diplomatieke zijn, maar zij moet een sociale benadering zijn, — met inbegrip van de historische vooruitzichten die besloten liggen in een klassen-analyse van de wereldsituatie.

De controverse tussen de twee sociale stelsels die meer dan veertig jaar geleden ontstond, zal niet eindigen voordat het meer vooruitstrevende stelsel in de gehele wereld gewonnen heeft. Dat is de wet der geschiedenis. Dit onveranderlijke feit kan niet afgeschaft of veranderd worden door welke overeenkomst ook; het bestaat objectief en hangt niet van de wil der regeringen af.

Maar wat wél van de regeringen, de heersende kringen en partijen afhangt — en wel in hoge mate — dat is de keuze van de vormen, waarin de historisch onvermijdelijke strijd zich zal voltrekken. Met haar voorstel van vreedzame coëxistentie gaat de Sowjet-Unie van de stelling uit, dat het mogelijk is te voorkomen, dat deze strijd op een gewapend conflict tussen staten uitloopt en dat het mogelijk is de strijd in zodanige vormen te leiden, dat hij de beschaving niet met catastrofale oorlogen bedreigt. Deze vormen beantwoorden het best aan de noden en belangen van de mensheid.

Dit is in het kort de sociaal-historische achtergrond van de politiek

der vreedzame coëxistentie, voorgesteld door de Sowjet-Unie. Deze politiek stelt zichzelf geen onmogelijke doelen, te weten, een eind te maken aan de klassenstrijd die op internationaal gebied gevoerd wordt. Zulk een doel gaat boven de kracht van de sterkste en meest ervaren politieke partijen en regeringen uit. Vreedzame coëxistentie echter houdt wel in het afstand doen van vormen van gewapende strijd tussen de staten. In de plaats daarvan wordt de wedstrijd tussen de sociale stelsels om de steun van hun volkeren voorgesteld. Deze vorm van strijd komt het beste overeen met de belangen van de mensheid. De wil der volkeren en niet de wapens behoort uit te maken, welk stelsel beter is, welk stelsel de werkende mensen een hogere levensstandaard, ware vrijheid en een bloeiende cultuur verzekert.

Deze vorm van strijd tussen de twee sociale stelsels houdt onvermijdelijk voortzetting van de ideologische strijd in. Waar kapitalisme en socialisme om de steun der volkeren zullen strijden, is de strijd der ideeën onvermijdelijk.

Slechts hardnekkige vervalsers kunnen beweren, dat tot aan de opkomst van het socialisme een idylle van broederschap en vriendschap, een rijk van algemeen schoudergeklop zou hebben bestaan en dat nu de communisten komen met de eis van wedstrijd tussen de twee stelsels en een ideologische strijd. In werkelijkheid staat de wereld voor een andere keuze, maar geenszins door de schuld der communisten: gewapende conflicten tussen staten en „koude oorlog” aan de ene kant en vreedzame wedijver tussen de twee stelsels en ideologische strijd aan de andere kant. Dit houdt in, dat de communisten een ideologische strijd niet voorstellen ter vervanging van een wereld-idylle, die niet bestaat en niet kan bestaan zolang er klassentegenstellingen bestaan, — maar ter vervanging van „koude oorlog” en bloedige oorlogen. Klaarblijkelijk is dit noch een stap achteruit noch een poging om de pas te markeren, maar een grote vooruitgang naar de normalisering van de internationale situatie.

Wat de vijanden van de Sowjet-opvatting van vreedzame coëxistentie zo razend maakt, is het feit dat de communisten, wanneer zij over vreedzame coëxistentie spreken, zeggen dat zij geheel overtuigd zijn van de overwinning in de wedstrijd met het kapitalisme en de uiteindelijke triomf van hun ideeën. Wat voor een coëxistentie is dit, vragen zij, wanneer de Sowjet-Unie haar overtuiging tot uitdrukking brengt, dat het communisme tenslotte in de gehele wereld zal winnen?

In antwoord op deze gecompliceerde kwesties wees kameraad Chroestsjow in zijn artikel „Over Vreedzame Coëxistentie”, geschreven voor het Amerikaanse blad *Foreign Affairs* er terecht op, dat degenen die zulke vragen stellen, vraagstukken van de ideologische strijd met de kwestie van relaties tussen staten verwarren. „Wij communisten”, aldus schreef hij, „geloven dat de communistische idee uiteindelijk in de gehele wereld zal triomferen, zoals ze overwon in ons land, in China en vele andere staten. Vele lezers van *Foreign Affairs* mogen met ons van mening verschillen. Misschien geloven zij dat uiteindelijk het kapitalisme zal overwinnen. Zij hebben recht op hun geloof. Wij kunnen argumenteren en met elkaar van mening verschillen. De hoofdzaak is, dat men vasthoudt aan de positie van ideologische strijd zonder zijn toevlucht tot de wapens te nemen om gelijk te krijgen.”

Dit is juist het standpunt van de socialistische landen. Zij zijn niet van plan hun ideeën en opvattingen andere volkeren door de kracht der wapens op te dringen. De idee van „export der revolutie” en het van buiten af tot de revolutie „ophitsen” is vreemd aan het marxisme-leninisme. Onze partij heeft, zoals de meeste mensen wel weten, zulke opvattingen die door de trotskisten en Boecharinisten er op na worden gehouden, streng gekritiseerd. Lenin antwoordde hen: „Zulk een „theorie” zou een volledige breuk met het marxisme betekenen, dat altijd de „ophitsing” tot revolutie heeft afgewezen”.

In dit licht lijken de eisen van sommige kapitalistische leiders, dat men hun bepaalde „garanties” zou geven tegen de verdere groei van de invloed van communistische ideeën in de wereld, wel zeer vreemd.

Terwijl hij zulke eisen, naar voren gebracht door de uitgever van het Amerikaanse blad *Look*, verwierp, zei N. S. Chroestsjow aan het diner, dat te zijner ere door de Economische Club van New York werd gegeven: „Wat wenst U? Wenst U, dat ik U een garantie geef dat het Amerikaanse volk altijd in de kapitalistische maatschappij zal blijven leven? Wenst U een recept om het kapitalisme voor de ondergang te behoeden? Ik ben geen arts en ik kan U zulk een recept niet geven. De vraag welk stelsel U in Uw land zult hebben, hangt noch van mij noch van U af. Het hangt af van de Amerikaanse arbeiders, het Amerikaanse volk, dat zal uitmaken, welk stelsel het wil kiezen.”

Dat de Sowjet-opvatting van vreedzame wedijver realistisch is, wordt ook aangetoond door dit feit: de critici van deze opvatting die van mening zijn, dat „de mensen recht op iets beters hebben”, deden geen positieve voorstellen. En dat is begrijpelijk, omdat zij niets voor te stellen hebben. Kan men in tegenstelling tot de Sowjet-opvatting wel een plan voor vreedzame coëxistentie verdedigen bv. op voorwaarde van „ideologische eenheid”? Dat is onmogelijk, want in de praktijk zou het betekenen de eis te stellen tot onmiddellijke aanvaarding óf van de socialistische óf van de kapitalistische ideologie. Aangezien geen van beide partijen haar ideologie wenst te „veranderen”, zou zulk een program geen plan voor vrede en vriendschap tussen de naties zijn, maar een plan voor een kruistocht voor de triomf van het „ware geloof”, — met andere woorden, een program van oorlog en verscherping van de spanning in de wereld.

Een andere zienswijze die we ons zouden kunnen voorstellen is een „ideologische wapenstilstand”, of anders gezegd: „laat een ieder zijn stelsel en zijn ideologie behouden, maar van nu af aan wordt de ideologische strijd gestaakt. Ook deze versie echter is geheel onwerkelijk en alleen mensen die de kern van de sociale processen in de wereld niet begrijpen en die geloven dat de geschiedenis een halt kan worden toegeroepen als men het er maar over eens wordt, kunnen zoiets bedenken.

Nu de massa's met vele miljoenen in beweging zijn gekomen, nu zij voor zichzelf wensen te beslissen welk sociaal stelsel hun een beter leven waarborgt, zijn de ogen van alle mensen gericht op hetgeen in de kapitalistische en de socialistische wereld gebeurt. In deze omstandigheden zijn het niet woorden, die een beslissende ideologische betekenis krijgen, maar daden, — het welvaartspeil van de werkende bevolking in de afzonderlijke landen, hun sociale en economische vooruitgang, hun successen op het gebied van democratie, wetenschap, cultuur en

het tempo van vooruitgang. Men kan de belangstelling van de mensen in hetgeen in de wereld gebeurt niet doden, evenmin als men onze planeet in afgesloten compartimenten kan verdelen door barrières op te richten waar geen blik en geen woord doorheen kunnen dringen.

De ideologische strijd is derhalve geen bevlieging of truc van wie dan ook, maar een onveranderlijk feit der realiteit, dat het bestaan van uiteenlopende sociale stelsels weerspiegelt. Dit feit moet erkend worden door allen die met hun benen op de bodem van de werkelijkheid willen blijven staan.

*

Thans gaat het er niet om de ideologische strijd al of niet als een sociale wet te erkennen. Hij gaat voort en zal dat blijven doen, zolang er verschillende klassen en verschillende sociale stelsels in de wereld zullen bestaan. De kern van het vraagstuk is, dat — terwijl twee sociale stelsels met elkaar wedijveren en de ideologische strijd tussen hen voortgang vindt — militaire conflicten vermeden worden, de „koude oorlog” wordt beëindigd en de internationale betrekkingen gereorganiseerd worden op de grondslag van samenwerking en vriendschap tussen de volkeren.

Kan deze doelstelling verwerkelijkt worden? De communisten zeggen ja en zij gaan daarbij niet uit van goede wensen, maar van een nuchtere analyse van de huidige wereldsituatie. Zulk een analyse bewijst onweerlegbaar, dat aan de meeste problemen die het gevaar van oorlog en spanning in de wereld in zich dragen, geenszins ideologische redenen ten grondslag liggen. Maar ideologische overwegingen en de weigerachtigheid van invloedrijke monopolies om afstand te doen van de winsten die de bewapeningswedloop belooft, dienen als struikelblok voor ontwapening. Het is niet de strijd om ideeën, maar de koloniale politiek die eindeloze en gevaarlijke spanningen in Zuidwest-Azië, het Nabije Oosten en Noord-Afrika veroorzaakt.

De historische ervaring bevestigt overtuigend de communistische opvatting in deze kwestie. Zij bewijst o.m. dat de grootste oorlogen van het jongste verleden niet als gevolg van ideologische strijd of een discussie over de voor- of nadelen van een bepaald sociaal stelsel uitbraken, maar als gevolg van diepgewortelde materiële overwegingen — de jacht der imperialisten op winst, koloniën, invloedssferen, grondstofvoorraden en afzetmarkten.

In het licht van deze feiten lijken de pogingen om alle moderne conflicten en moeilijkheden aan de ideologie toe te schrijven, zeer weinig overtuigend. Dit wordt tegenwoordig door sommige politieke leiders in het Westen ook erkend. Het was Allen, het hoofd van de officiële propaganda-agentuur van Amerika, die onlangs zei: „Zelfs indien wij de ideologische meningsverschillen zouden oplossen, zouden wij niettemin de internationale betrekkingen in de wereld zodanig moeten organiseren, dat ernstige conflicten tussen soevereine staten vermeden kunnen worden. Engeland en Rusland streden gedurende een eeuw met elkaar, tot 1914. De meerderheid der christelijke staten streden even gemakkelijk tegen elkaar als christenen streden tegen heidenen”. En is het soms niet waar, dat de burgerlijke wereld vóór er een communistische staat op aarde verscheen, toen er dus nog niets was om de hemel

van de „ideologische eenheid” te bewolken, voortdurend door conflicten en oorlogen verscheurd werd en niet in staat was, haar tegenstellingen vreedzaam te regelen?

Aan de andere kant levert de geschiedenis voldoende voorbeelden van normale betrekkingen tussen staten met verschillende sociale stelsels en ideologieën.

Derhalve wijzen zowel de ervaringen uit het verleden als de realiteit van het heden op het volgende: indien men niet opzettelijk naar ideologische tegenstellingen zoekt met de bedoeling de betrekkingen te verslechteren, zullen de meningsverschillen een succesvolle organisatie van samenwerking tussen staten met verschillende sociale stelsels niet in de weg staan. Indien er ernstige en volhardende pogingen worden ondernomen en ook onder omstandigheden van wedijver tussen de twee stelsels en ideologische strijd, dan is er alle kans een eind te maken aan de „koude oorlog” en waarlijk goede en vriendschappelijke betrekkingen tot stand te brengen.

Natuurlijk is niet alles wat men gewoonlijk ideologische strijd noemt, in overeenstemming met het principe van vreedzame coëxistentie. De strijd der ideeën, de discussie over inhoud en betekenis van bepaalde ontwikkelingen en verschijnselen der realiteit, over de middelen om idealen te verwerkelijken, die door de meerderheid van de mensheid worden aangehangen, over de voordelen van dit of dat sociale stelsel, — dat is één zaak. Deze strijd en discussie zullen en mogen een beslissende verbetering van de betrekkingen tussen socialistische en kapitalistische mogendheden niet in de weg staan. Maar lasterlijke propaganda, provocaties, het opwekken tot oorlog, ophitsing tot sabotage of andere misdaden, het verspreiden van geruchten die onrust en onenigheid in het maatschappelijke leven kunnen veroorzaken — dat alles is een andere zaak.

Zelfs wanneer het hierbij gaat om ideologische kwesties, dan is zulk een propaganda geen ideologische strijd, maar eerder ondermijnende activiteit, inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere landen.

De ideologische strijd, zoals communisten haar opvatten, is geenszins „koude oorlog”. De „koude oorlog” is een politiek die voorziet in het gebruik van alle middelen, die van de propaganda inbegrepen, vooral ter voorbereiding en ontkenning van een werkelijke „hete” oorlog, evenals de regelmatige inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van andere landen met het doel het bestaande stelsel omver te werpen. Dit bepaalt het wezen en de methode van het soort propaganda (de zogenaamde „psychologische oorlogvoering”) die een groot aantal bewonderaars in de Verenigde Staten had en nog heeft, maar die door de Sowjet-Unie met kracht van de hand wordt geeezen.

Vreedzame coëxistentie heeft een tegenovergesteld doel, nl. het uitbannen van oorlog als een middel tot het oplossen van strijdvragen tussen staten en het verzekeren van niet-inmenging door de ene mogendheid in de interne zaken van de andere. Derhalve kan de ideologische strijd in het raam van deze politiek niet de vorm hebben van „psychologische oorlog”, die de internationale atmosfeer vergiftigt en ernstige obstakels schept voor het versterken van de vrede en de samenwerking

tussen de naties. Vreedzame coëxistentie betekent niet de voortzetting en legalisering van de „koude oorlog”-methodes, — met inbegrip van de propaganda daarvoor; zij vereist hun vastberaden verwerping.

Dit is niet een kwestie van ideologie of sociale principes, maar een kwestie van politieke middelen. Op dit gebied en t.a.v. andere kwesties van betrekkingen tussen de staten zijn concessies en compromissen mogelijk en noodzakelijk en N. S. Chroestsjow zette hun betekenis in zijn verslag aan de Derde Zitting van de Opperste Sowjet der USSR uiteen. Maar een eis dat de communisten hun goede wil moeten tonen, door hun opvatting af te zweren en concessies te doen op het gebied van de ideologie alsmede toegeeflijkheid te betonen t.a.v. bourgeois-ideeën, zulk een eis is geheel irreal. Tot degenen die dergelijke verlangens naar voren brengen, kunnen we zeggen: „Mijne heren, U wacht vergeefs!” „Wederzijdse concessies in het belang van vreedzame coëxistentie tussen staten”, aldus verklaart N. S. Chroestsjow terecht, „mogen niet verward worden met concessies op het gebied der principes, met het wezen van ons socialistische stelsel, met onze ideologie. In deze kwestie kan geen sprake zijn van enige concessie of tegemoetkoming. Wanneer men concessies in principes maakt, in vraagstukken van de ideologie, glijdt men af naar de positie van onze tegenstanders. Dat zou kwalitatieve veranderingen in onze politiek inhouden, het zou verraad aan de zaak van de arbeidersklasse zijn. Hij die dit standpunt inneemt, bewandelt de weg van het verraad aan de zaak van het socialisme en natuurlijk moet het vuur van een genadeloze kritiek daarop gericht worden.”

Derhalve maakt vreedzame coëxistentie — zelfs wanneer haar principes in de betrekkingen tussen staten geheel overwinnen — geen einde aan de onverzoenlijke strijd tegen de ideologie der bourgeoisie. Derhalve zal het altijd de heilige plicht van iedere communist blijven — hoe de internationale betrekkingen zich in de toekomst ook mogen ontwikkelen — zijn ideeën te verdedigen en ze zuiver te houden. Daar ligt het grote verschil tussen degenen die op het standpunt van het werkelijke leninisme staan en degenen die afglijden naar opportunisme en revisionisme.

Er kan geen compromis zijn tussen de opvattingen van de bourgeoisie en de arbeiders. Particulier of volkseigendom, een bourgeoisstaat of dictatuur van het proletariaat, burgerlijke of socialistische democratie — men kan in deze en vele andere belangrijke kwesties slechts één standpunt innemen, er is geen tussenweg. Terwijl de communisten de principes van vreedzame coëxistentie voorstaan, verlangen zij van de bourgeoisie niet, dat zij aan enige ideologische kwestie verraad moet plegen. Maar zij verwerpen ook beslist elke poging om hen tot verraad aan hun ideeën en principes te dwingen.

Een volhardende, principiële en krachtige ideologische strijd is een belangrijke voorwaarde voor de opbouw van socialisme en communisme in de landen van het socialistische kamp. En de communisten zijn voorstanders van vreedzame coëxistentie, niet omdat zij deze opbouw wensen te vertragen, maar juist omdat zij die tot een nog groter succes willen maken.

Verkort overgenomen uit „Kommunist”, orgaan der CPSU, nr. 16, 1959.

NIEUWE PATRONEN IN DE WERELDECONOMIE

In de loop van de geschiedenis zijn alle landen van de wereld op een of andere wijze betrokken bij internationale goederenruil. De internationalisering van het economische leven heeft zich grotendeels voltrokken onder kapitalistische verhoudingen en dat heeft het karakter van het overgrote deel der economische betrekkingen bepaald.

Onder kapitalistische verhoudingen worden de economische betrekkingen tussen de verschillende landen geregeld door kapitalisten en voor kapitalisten. Kapitalisme berust op het particulier bezit van productiemiddelen, concurrentie en uitbuiting. De economische ontwikkeling geschiedt dan ook zonder rekening te houden met de behoeften van de gemeenschap; de meest verfijnde planning binnen de ondernemingen gaat gepaard met de meest onzinnige planloosheid en anarchie buiten de ondernemingen, in de maatschappij. Concurrentie en uitbuiting leiden onvermijdelijk steeds weer tot scherpe ongelijkmatigheden tussen afzonderlijke ondernemingen, productietakken en landen, tot grote of kleine, algemene of beperkte economische crises. Dit karakter van de kapitalistische economie bepaalt ook de internationale economische betrekkingen onder het kapitalisme. De internationale regeling van productie en ruil komt niet tot stand op basis van het streven naar de meest gunstige technische, economische en sociale voorwaarden voor de productie en ruil, die in diverse landen bestaan, maar op basis van de meest gunstige voorwaarden voor het behalen van winst door bepaalde kapitalisten ten koste van concurrerende kapitalisten en berustend op de uitbuiting van de werkers. Onder het moderne kapitalisme, waarin grote monopolies de sleutelposities in het economische en politieke leven beheersen, wordt de concurrentiestrijd niet verzacht, maar verhevigd en de ongelijkmatigheid verscherpt. De concurrentiestrijd tussen de grote monopolies beheerst de internationale betrekkingen in de huidige kapitalistische wereld en heeft de mensheid tot tweemaal toe in een wereldoorlog gestort, nog afgezien van de vele koloniale oorlogen en de bittere koude oorlog.

De ontwikkeling van internationale economische betrekkingen onder het kapitalisme heeft van het begin af aan grotendeels berust op roof en plundering, moord en doodslag, onderdrukking en afpersing. Het is de geschiedenis van honderden kleine en grote, koloniale en handelsoorlogen, slavenhandel en zeeroverij, het organiseren van de hongerdood van miljoenen mensen in de koloniën en daarmee gepaard gaande afpersing. Tot deze geschiedenis behoort ook de uitroeiing van hele volkeren en vernietiging van enorme natuurlijke rijkdommen in Amerika, Azië en Afrika. Het betrekkelijk hoge ontwikkelingspeil van de kapitalistische landen in West-Europa en Noord-Amerika berust grotendeels op de actieve rol die de bourgeoisie van deze landen in dit proces van kolonisering en uitplundering van hele werelddelen, tot op de dag van vandaag, heeft gespeeld. Vanaf het begin is de kapitalisti-

sche wereldeconomie dan ook gekenmerkt door de tegenstelling tussen hoogontwikkelde industriële landen en de economisch onderontwikkelde gebieden van Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Aan deze onderontwikkelde landen wordt in de kapitalistische wereldeconomie de rol toegewezen uitsluitend goedkope leveranciers van grondstoffen te zijn voor de industrieel ontwikkelde landen. Van de bodemschatten van de Aziatische en Afrikaanse landen is 80 à 90 pct direct of indirect in handen van buitenlandse trusts. De imperialistische staten ontvangen jaarlijks een 7½ à 8 miljard dollar winst uit de onderontwikkelde gebieden, hetgeen bijna tweemaal zoveel is als de totale jaarlijkse buitenlandse investeringen in deze gebieden.

Van een groot aantal economisch onderontwikkelde landen bestaat de export voor 60—90 pct uit enkele grondstoffen, zoals bijv. olie (Arabië), thee (Ceylon), katoen (Egypte) en rubber en tin (Malakka). Na de Tweede Wereldoorlog is er tot driemaal toe een economische crisis geweest, die een stevige daling van de prijzen voor grondstoffen met zich mee bracht. Alleen al gedurende de laatste crisis 1957/1958 leden de grondstoffenlanden een verlies van 2 miljard dollar. Dit verlies uit een „recessie” was even groot als alle leningen, die de betrokken landen in de zes voorafgaande jaren voor hun economische ontwikkeling bij de Wereldbank hadden gesloten, bij elkaar. De Wereldbank, die in handen is van de imperialistische mogendheden die van de prijsdaling profiteerden, heeft de onderontwikkelde landen overigens niet vrijgesteld van terugbetaling van deze leningen. Het Amerikaanse en West-Europese monopoliekapitaal, dat de grondstoffenprijzen zo laag en de prijzen voor industrieproducten zo hoog mogelijk houdt, blijft de tegenstellingen verdiepen. Een land als Chili was al in 1956 genoodzaakt om driemaal zoveel koper te exporteren om dezelfde hoeveelheid importgoederen te kunnen kopen, of zevenmaal zoveel salpeter, als in 1950. Voor praktisch alle onderontwikkelde landen zijn soortgelijke voorbeelden te geven. De tendens tot verdere verscherping van deze hoofdtegenstelling in de kapitalistische wereldeconomie blijft bestaan. Volgens een UNO-onderzoek was de industriële productie per hoofd van de bevolking in de onderontwikkelde landen 6 pct groter dan voor de oorlog, die in de industrieel ontwikkelde kapitalistische landen daarentegen 47 pct groter.

Dat de concurrentiestrijd de ontwikkeling van economische betrekkingen tussen kapitalistische landen beheerst, toont bijv. de samenstelling van de Amerikaanse investeringen in het buitenland. Wat de onderontwikkelde gebieden betreft zijn zij hoofdzakelijk gericht op de mijnbouw en de lichte industrie en niet op industrialisatie in het belang van de betrokken landen. In Zuid-Amerika bijv. wordt 32 pct van de Amerikaanse investeringen aangetroffen in de voedingsmiddelenindustrie en slechts 3 pct in die voor de machinebouw. Maar tegelijkertijd is 70—90 pct van de buitenlandse investeringen van Amerika in de metallurgische, machine- en automobiël-industrie geconcentreerd in de industrieel hoogontwikkelde landen van West-Europa en Canada. Een dergelijke politiek heeft niets uitstaande met een streven naar doelmatige internationale regeling van productie en ruil, uitgaande van de maatschappelijke behoeften, maar is alleen uit concurrentieoverwegingen verklaarbaar.

De wet van de concurrentie en anarchie in de productie beheerst ook de betrekkingen tussen de hoogontwikkelde kapitalistische staten onderling en brengt daar sterke ongelijkmatigheden en tegenstellingen voort. Van actueel belang is bijv. dat de economische macht van de Verenigde Staten tegenover zijn West-Europese concurrenten in de laatste jaren duidelijk is afgezwakt. Het aandeel van Amerika in de totale industriële productie van de kapitalistische wereld is in de afgelopen tien jaar gedaald van 56 naar 47 pct. Vooral West-Europa dringt Amerika op de wereldmarkt steeds meer terug. De prijzen van West-Europese en Japanse producten waren in de afgelopen tijd in doorsnee 15—50 pct lager dan die van Amerikaanse goederen; het aandeel van Amerika in de totale export van alle kapitalistische landen daalde in de afgelopen tien jaar van 24 naar 19 pct.

De Europese „integratie” wordt voorgesteld als internationale planmatig geleide economie; er wordt gesproken over „internationale specialisatie”, „rationele aanwending van produktiekrachten op internationale schaal” enz. Maar waar komt „specialisatie” en „rationele” aanwending van productiekrachten op neer in een maatschappij, die berust op particulier bezit van productiemiddelen en concurrentiestrijd? Waar kan het anders op neer komen dan op onderwerping van het zwakke middel- en kleinbedrijf aan de grote monopolies? De kapitalistische „integratie” gaat ten koste van die industrietakken in de aangesloten landen, die bescherming nodig hebben tegen de scherpe concurrentie vanuit het buitenland, ten koste van de arbeiders die in deze bedrijven werkzaam zijn en ten koste van de streken waarin deze industrieën zijn gevestigd. De Belgische Borinage, de economisch achterlijke gebieden van Zuid-Italië en de noordelijke provincies in Nederland leveren hiervoor sprekende voorbeelden. Niet voor niets vreezen alle niet-monopolistische lagen van de bourgeoisie in ons land en de landbouw met groten vreze hun Eurotoekomst.

De Europese „integratie” (KSG, Euromarkt, Euratom) heeft ten doel een politiek-militair blok tot stand te brengen tegen het socialistische wereldstelsel, de nationale bevrijdingsstrijd van de volkeren in de koloniale gebieden en de democratische krachten in Europa zelf. Het is een poging de posities van de grote Europese monopolies op de wereldmarkt te beveiligen en te versterken door blokvorming van de door deze monopolies beheerste staten. Dat is geen uiting van verzachting van de tegenstellingen in de kapitalistische maatschappij, maar van het toespitsen ervan. De planmatige leiding, voor zover daar sprake van is, berust bij de grote monopolies, in het bijzonder bij de Duitse en Franse concerns, en staat in de eerste plaats in dienst van hun concurrentie tegen de middel- en klein-industrie. Maar ook onder elkaar voeren de grote monopolies en financiersgroepen de concurrentiestrijd verder binnen het raam van hun overeenkomsten, van hun „gemeenschap”; de heer Malvestiti, voorzitter van de Hoge Autoriteit van de KSG, verzuchtte in dit verband, dat de verdragen van Rome „een waar paradijs voor de juristen, maar een vagevuur voor de economen zijn”.

Internationale economische samenwerking tussen imperialistische landen is alleen mogelijk op basis van verscherping van de concurrentie, als een tijdelijk samengaan van bepaalde concurrenten tegen andere concurrenten en als onderdeel van een reactionair offensief tegen de

krachten van de vrede en de maatschappelijke vooruitgang in de wereld. Zolang internationale economische samenwerking ontwikkeld wordt onder kapitalistische verhoudingen, zal zij gepaard gaan met toenemende uitbuiting en aantasting van democratische vrijheden van het volk, met afbraak van de nationale zelfstandigheid van de zwakkere landen en met oorlogsgevaaren. Van ontwikkeling van doelmatige internationale arbeidsdeling, in het belang van alle volkeren kan onder kapitalistische verhoudingen geen sprake zijn.

*

In de jaren 1945-1950 kwam het socialistische wereldstelsel tot stand. De economische betrekkingen tussen socialistische landen begonnen zich te ontwikkelen onder de bijzondere omstandigheden van de na-oorlogse periode. In de eerste plaats was er de zeer omvangrijke oorlogsschade in de Sowjet-Unie en andere landen in Oost-Europa. Vervolgens moest er het hoofd worden geboden aan de agressieve politiek van de imperialistische mogendheden, onder leiding van Amerika, die er op was gericht het kapitalisme in de volksdemocratische landen te redden en de opbouw van het socialisme te verhinderen. Er werd een scherpe economische blokkade ingesteld om ook deze landen bij de Amerikaanse „hulp” in te lijven en, net als in de West-Europese landen, de nationale zelfstandigheid te ondermijnen en de democratische vernieuwing van de maatschappijstructuur te blokkeren. Onder deze omstandigheden lag het uitgangspunt voor de nieuwe internationale economische betrekkingen voor de landen van het socialistische kamp in de economische toenadering tot de Sowjet-Unie en kwam de splitsing van de wereldmarkt in een socialistische en een kapitalistische markt tot stand.

In 1949 werd de Raad voor Wederzijdse Economische Bijstand gevormd, waarbij de Sowjet-Unie en de volksdemocratische landen van Europa zijn aangesloten als lid en de Chinese Volksrepubliek en de volksdemocratische landen van Azië als waarnemers. De Raad heeft tot taak het bevorderen van de samenwerking en wederzijdse economische bijstand in het belang van alle aangeslotenen en het socialistische kamp in zijn geheel. Tot 1955 bestond de economische samenwerking in het kader van deze organisatie hoofdzakelijk in de ontwikkeling van de onderlinge handel, de uitwisseling van technische kennis, onderlinge credietverlening en financiële en economische hulp voor herstel van de schade van imperialistische agressie in Korea, Viet-Nam en Hongarije. Vanaf 1955 is de ontwikkeling van de specialisatie en coöperatie op het gebied van de productie het belangrijkste aspect van het werk van de Raad geworden.

De economische betrekkingen tussen de socialistische landen zijn van een geheel nieuw type. Het socialisme berust op de maatschappelijke eigendom van de productiemiddelen, planmatige en evenwichtige ontwikkeling van de volkshuishouding en voortdurende stijging van het levenspeil. De wet van de concurrentie en anarchie in de productie is met de kapitalistische eigendom verdwenen, de ongelijkmatigheden in de economische ontwikkeling verliezen hun spontane en wetmatige karakter en „recessies” behoren tot het verleden. De economische be-

trekkingen met het buitenland, die onder het socialisme meer dan ooit een stabiel en planmatig karakter moeten hebben, worden geregeld door de democratische staatsmacht in overeenstemming met de planmatige ontwikkeling van de nationale economie. Verder is van grote betekenis bij de ontwikkeling van de economische samenwerking tussen de socialistische landen het feit, dat er tussen deze landen geen tegengestelde belangen en doeleinden bestaan in de hoofdvraagstukken van de internationale politiek. Ieder socialistisch land heeft als voornaamste doel het versterken van de vrede, de ontplooiing van de economische krachten van de natie en de opbouw van het socialisme en communisme. Kameraadschappelijke samenwerking op economisch terrein is de praktische consequentie van die gemeenschappelijke belangen en doeleinden. Indien er politieke en ideologische eenheid van socialistische landen bestaat, betekent dat, dat niets de ver doorgevoerde onderlinge economische samenwerking meer in de weg staat. Wanneer een socialistisch land zich apart zou houden en zich zou opsluiten in nationale bijzonderheden, zou het niet alleen de strijd voor de versterking van de vrede en het socialisme in de wereld schade toebrengen, maar vooral de eigen nationale zelfstandigheid en socialistische verworvenheden op het spel zetten en de ontwikkeling van de eigen nationale economie remmen. Joegoslavië is een afschrikwekkend voorbeeld. De socialistische maatschappijstructuur en de internationale proletarische verbondenheid van de landen van het socialistische kamp bepaalt het karakter van hun onderlinge economische betrekkingen.

De internationale economische samenwerking tussen socialistische landen vindt plaats op basis van het versterken van alle betrokken landen afzonderlijk. De „rationele aanwending van productiekrachten op internationale schaal” en de „internationale specialisatie” kunnen geschieden met inachtneming van technische, economische en sociale omstandigheden, omdat zij niet beheerst worden door de concurrentiestrijd. Daarom gaan zij dan ook niet gepaard met de ondergang van reeksen bedrijven en de economische ineenstorting van bepaalde streken, zoals onder kapitalistische verhoudingen.

De internationale economische samenwerking tussen socialistische landen kent ook geen aantasting van de nationale souvereiniteit. De Raad voor Wederzijdse Economische Bijstand is in geen enkel opzicht een supra-nationale instelling, een „Hoge Autoriteit”. Hij heeft geen verdere bevoegdheden dan het doen van aanbevelingen aan de nationale regeringen. Praktische besluiten worden slechts door de afzonderlijke regeringen genomen en in onderlinge overeenkomsten geconcretiseerd. In tegenstelling tot bijv. de EEG bevordert de Raad voor Wederzijdse Economische Bijstand bi-laterale overeenkomsten. Alle activiteiten en aanbevelingen van de Raad kunnen alleen uitgaan van het beginsel, dat de economische ontwikkeling van ieder betrokken land gediend moet worden. Want alleen door versterking van de nationale economieën kan het doel van ieder land afzonderlijk en van alle landen gemeenschappelijk — het tot stand brengen van duurzame vrede en de opbouw van het socialisme en communisme — gediend worden.

Elk land, dat deelneemt aan de planmatige internationale arbeidsdeling in het socialistische kamp, krijgt hierdoor alles ter beschikking

wat het nodig heeft voor zijn economische ontwikkeling en is tevens van een stabiele afzetmarkt voor zijn goederen verzekerd. Geen enkel socialistisch land zou zich zonder deze samenwerking sneller en beter kunnen ontplooïen. Niets staat de verdere uitbreiding en verfijning van de economische samenwerking in het socialistische kamp dan ook in de weg, zolang het proletarisch internationalisme de betrekkingen tussen de socialistische landen blijft bepalen.

*

Dat economische betrekkingen tussen socialistische landen een geheel ander karakter hebben dan die tussen de landen in het kapitalistische deel van de wereld, blijkt verder bij een nadere beschouwing van de hoogste vorm van internationale economische samenwerking: de specialisatie en coöperatie van de productie.

Het is voor socialistische landen van buitengewoon belang, dat zij wat betreft de voorziening met grondstoffen niet afhankelijk zijn van de politieke en economische wisselvalligheden op de kapitalistische wereldmarkt. Daarom wordt grote aandacht besteed aan de onderlinge voorziening van grondstoffen, waarbij ieder socialistisch land zijn natuurlijke rijkdommen als die van het gehele socialistische kamp beschouwt, die beschikbaar zijn om de belangen van alle socialistische landen te dienen en die zonodig gezamenlijk moeten worden geëxploiteerd. Er vindt dan ook een toenemende specialisering plaats wat betreft de leverantie van bepaalde grondstoffen, zoals bijv. van olie en ijzererts, aluminium, nikkel en andere non-ferrometalen door de Sowjet-Unie, steenkool en zink door Polen, lood en koper door Bulgarije, bauxiet en aluminium door Hongarije en koper, chroom en nikkel door Albanië. De grondstoffenvoorziening is vaak niet alleen een kwestie van het al dan niet aanwezig zijn ervan in een bepaald land, maar ook een kwestie van exploitatie. De grondstoffen-productie vergt over het algemeen enorme investeringen, die slechts op lange termijn rendabel zijn. In de kapitalistische landen wordt deze moeilijkheid in de regel opgelost door scherpe uitbuiting van de grondstoffen leverende landen of door de exploitatie van de minder rendabele productietakken in eigen land aan de burgerlijke staat op te dragen, op kosten van brede lagen van de bevolking (mijnen, elektrische centrales, spoorwegen, luchtvaart e.d.). In de socialistische landen is men er toe overgegaan de nodige industriële ondernemingen en installaties in internationale samenwerking te bouwen. Het land, op welks grondgebied de ondernemingen zijn gevestigd, wordt de eigenaar en de betaling van de hulp wordt geregeld door levering van een deel van de productie van de betreffende ondernemingen. Op deze wijze kunnen landen met beperkte natuurlijke voorraden grondstoffen (Tsjecho-Slowakije en de D.D.R. bijv.) deelnemen aan de grondstoffenproductie in andere landen en hebben minder-ontwikkelde landen (Roemenië en Bulgarije bijv.) de gelegenheid zich verder te industrialiseren zonder uit hun eigen zeer beperkte reserves voor de industrialisatie te hoeven putten. De nationale belangen van de betrokken landen worden niet alleen gerespecteerd, maar ook gediend.

In lijnrechte tegenstelling tot de gang van zaken onder kapitalistische verhoudingen, waar de economisch hoogontwikkelde landen de

onderontwikkelde en zwakke naties tot eenzijdig-georiënteerde grondstoffenleveranciers maken en hun industrialisatie zolang mogelijk tegenwerken, is ook op dit punt de gang van zaken onder het socialisme. Het economisch machtigste land van het socialistische kamp, de Sowjet-Unie, is alle volksdemocratische landen behulpzaam bij hun industriële ontwikkeling. Dat blijkt ook op het gebied van de grondstoffenvoorziening. De Sowjet-Unie maakt zich in het kader van de internationale economische samenwerking dienstbaar als voornaamste leverancier van grondstoffen. Het aandeel van de Sowjet-Unie in de totale import van alle bij de Raad van Wederzijdse Economische Bijstand aangesloten landen bedroeg in 1957 voor olie ruim 90 pct, ijzererts ongeveer 80 pct en koper 67 pct; volgens plannen die thans in uitvoering zijn zal de olieleverantie van de Sowjet-Unie aan Tsjechoslowakije bijv. in 1965 vijfmaal zo groot zijn als in 1957 en die van ijzererts driemaal zo groot, terwijl Tsjechoslowakije deze vergrote import zal dekken door een verviervoudiging van zijn export van machines naar de Sowjet-Unie. Onder kapitalistische verhoudingen zijn dergelijke overeenkomsten ondenkbaar.

Sprekende voorbeelden zien we verder in de door de Raad voor Wederzijdse Economische Bijstand ontwikkelde maatregelen voor de olie- en electriciteitsvoorziening, die thans in uitvoering zijn genomen. Door gemeenschappelijke inspanningen wordt vanuit het Wolgagebied een pijpleiding voor olietransport naar Hongarije, de DDR, Polen en Tsjechoslowakije gelegd; de betrokken landen bouwen en plannen de pijpleiding op eigen grondgebied in beginsel op eigen kracht en volgens eigen inzichten. De olieleveranties van de Sowjet-Unie aan de Europese socialistische landen zullen in de periode 1959—1965 verdrievoudigd worden en de 15 miljoen ton benaderen, hetgeen van grote betekenis is voor de industriële ontwikkeling van deze landen. Op basis van de Sowjet-olieleveranties aan de DDR, die in 1965 een omvang van 5 miljoen ton per jaar zullen hebben bereikt, zal er in de DDR een hooggespecialiseerde chemische industrie kunnen worden ontwikkeld. Op het terrein van de electriciteitsproductie worden reeds bestaande verbindingen tussen bepaalde volksdemocratische landen snel uitgebreid en wordt begonnen met de schepping van een enkel hoogspanningsnet voor heel socialistisch Europa, het Europese deel van de Sowjet-Unie er bij inbegrepen.

Zeer ingewikkelde vraagstukken worden opgeworpen door de specialisatie en coöperatie op het gebied van de metaal- en de chemische industrie. Vooral hier worden kostbare investeringen vereist, die slechts rendabel kunnen zijn bij grote afzet en soms slechts op lange termijn. Niet voor ieder socialistisch land bestaan, zeker niet voor ieder onderdeel van deze industrieën, gunstige ontwikkelingsvoorwaarden, hetzij omdat het afzetgebied te klein is, hetzij omdat de nodige productie-ervaring ontbreekt. De snelle technische ontwikkeling verscherpt de vraagstukken op dit gebied. De socialistische landen kunnen zich niet de weelde veroorloven te proberen ieder uitsluitend op eigen kracht bij de ontwikkeling van wetenschap en techniek in de pas te blijven, laat staan deze ontwikkeling vooruit te helpen. Vooral op dit terrein is specialisatie en coöperatie dan ook uiterst waardevol. Het doel van de specialisatie op dit gebied is om te komen tot massapro-

ductie onder de meest geschikte omstandigheden, het vermijden van naast elkaar en langs elkaar heen werken bij technisch en wetenschappelijk onderzoek, het ontwerpen en de bouw van dezelfde soort machines en installaties en het verhogen van de arbeidsproductiviteit door doelmatig gebruik van bestaande capaciteiten, technische ervaring en mankracht.

Op het gebied van de scheepsbouw specialiseren Albanië, Hongarije en Tsjechoslowakije zich op schepen van 1000 tot 5000 ton, Polen, de DDR en de Sowjet-Unie op schepen van 15.000 tot 25.000 ton en de Sowjet-Unie op nog groter schepen. Roemenië en de Sowjet-Unie specialiseren zich in de vervaardiging van installaties voor de oliewinning; de DDR heeft haar productie en onderzoek op dit terrein stopgezet en haar hele technische documentatie overgedragen aan Roemenië. De productie van uitrustingen voor de kogellager-industrie wordt op 55 types gespecialiseerd in de Sowjet-Unie. 40 in de DDR, 10 in Tsjechoslowakije en 10 in Polen. Het verst ontwikkeld is wel de samenwerking tussen de DDR, en Tsjechoslowakije, waar de specialisatie zich ook reeds gaat uitstrekken over de productie van ijskasten, wasmachines, stofzuigers, huishoudelijke artikelen, fijn-mechanische en -optische apparatuur e.d. Inzake het chemisch onderzoek is sprake van een bijzonder snelle ontwikkeling van specialisatie en coöperatie.

De laatstgehouden zitting van de Raad voor Wederzijdse Economische Bijstand besprak o.a. maatregelen inzake de specialisatie en vergroting van de landbouwproductie en het slooptransport.

Bij de beoordeling van de economische samenwerking tussen de socialistische landen dient men in het oog te houden, dat deze zich niet uitsluitend ontwikkelt binnen het raam van de activiteiten en aanbevelingen van de Raad voor Wederzijdse Economische Bijstand. Er zijn ook vele directe contacten tussen staatsplancommissies van de afzonderlijke landen en vooraanstaande bedrijven en instellingen. Een hoofdstuk apart vormt de uitwisseling van wetenschappelijke en technische kennis en de samenwerking tussen de Academies van Wetenschappen van de verschillende landen bij onderzoekswerk en bij de opleiding van geleerden en technici. Het meest sprekende voorbeeld is wel de internationale samenwerking en wederzijdse hulp op het gebied van de toepassing van de kernenergie. Men vergelijk deze vormen van internationale samenwerking ten dienste van de economische ontwikkeling met de toestand onder kapitalistische verhoudingen, waar wetenschappelijke ontdekkingen tot de meest kostbare wapens in de concurrentiestrijd behoren, waar de kapitalistische concurrentiestrijd de grootste belemmering is — en zal blijven! — voor de vrije ontplooiing van het menselijk weten.

Tenslotte dient men bij de beoordeling van de economische samenwerking tussen de socialistische landen te bedenken, dat deze zich nog in de kinderschoenen bevindt.

*

De economische ontwikkeling verloopt in socialistische landen in een beduidend hoger tempo dan in kapitalistische. Bekend zijn hieromtrent vooral vergelijkingen tussen de twee in economisch opzicht be-

langrijkste landen, de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten van Amerika; de gemiddelde jaarlijkse stijging van de industriële productie in de elf vooroorlogse en dertien na-oorlogse jaren bedraagt bijv. voor de Verenigde Staten 2,3 pct en voor de Sowjet-Unie 16 pct. In de burgerlijke propaganda tracht men dit belangrijke feit o.m. te verklaren uit toevallige omstandigheden, die niets te maken hebben met tegenstellingen tussen het maatschappelijke karakter van beide landen; de Sowjet-Unie is een industrieel achterlijk land dat zijn achterstand inloopt, de Verenigde Staten zijn zeer hoogontwikkeld en kunnen daarom geen hoge ontwikkelings tempo's halen, wordt dan bijv. gesteld. Maar er kunnen vele andere vergelijkingen gemaakt worden, die dit soort „toevalligheden” uitschakelen en dan toch hetzelfde beeld te zien geven, zoals bijv. tussen Tsjechoslowakije en Nederland, landen die wat grootte en economisch ontwikkelingspeil betreft goed vergelijkbaar zijn.

Vergelijken we de gegevens over de industriële productie in beide landen, zoals die door de centrale bureaux voor de statistiek in de vorm van indexcijfers worden verstrekt: Nemen we 1929 (het laatste vooroorlogse jaar met hoogconjunctuur) als uitgangspunt (100), dan was de industriële productie in Nederland in 1948 128 en in 1958 233, tegenover in Tsjechoslowakije respectievelijk 104 en 313. Nemen we 1937 (het jaar met de hoogste industriële productie in de depressieperiode voor de wereldoorlog) als uitgangspunt (100), dan geeft Nederland voor 1948 en 1958 de cijfers 113 en 207, tegenover Tsjechoslowakije 109 en 326. Nemen we het gemiddelde groeipercentage van de industriële productie in de na-oorlogse periode, dan blijkt dit in Nederland in de periode 1948—1958 in doorsnee ruim 6 pct te zijn ten opzichte van het voorafgaande jaar, in Tsjechoslowakije ruim 12 pct. Bovendien zijn de afwijkingen ten opzichte van genoemde gemiddelden in Nederland bijna tweemaal zo groot als in Tsjechoslowakije, hetgeen het onevenwichtige karakter van de kapitalistische economie bevestigt. Nederland blijft qua ontwikkelingstempo bij ieder socialistisch land ten achter. Dat het karakter van de „economische ontwikkeling”, in de socialistische landen — gekenmerkt door planmatige, voortdurende verhoging van het levenspeil en vooruitgang op alle terreinen van het maatschappelijk leven — in tegenstelling staat tot de gang van zaken in de kapitalistische „economische ontwikkeling”, laten we hierbij dan verder maar buiten beschouwing.

Een vergelijking van de perspectieven voor de economisch onderontwikkelde gebieden onder beide maatschappelijke stelsels, is van buitengewone betekenis om de superioriteit en het vooruitstrevende karakter van het socialisme duidelijk in het licht te stellen tegenover de achterlijkheid en het reactionaire karakter van het kapitalistische stelsel.

De scheiding tussen economisch hoog- en economisch onderontwikkelde landen in de wereld is voornamelijk door de kapitalistische concurrentiestrijd in het leven geroepen. Zij is een logische consequentie van de internationalisering van de economie op kapitalistische grondslag. Op deze zelfde grondslag is geen tegengesteld resultaat, het opheffen van de economische achterlijkheid van de minderontwikkelde landen, te verwachten. De politiek van de imperialistische mogendheden tegenover de landen in Azië, Afrika en Zuid-Amerika is gericht op

instandhouding van hun afhankelijkheid en eenzijdige economische orientatie. De zgn. „hulpverlening aan onderontwikkelde gebieden” door de imperialisten is in wezen een politieke en economische onderwerping van de betrokken landen aan de internationale monopolies. Een land als Brazilië bijv. heeft in de afgelopen vijf jaar 77 miljard cruzeiros kunnen uitgeven voor de aankoop van doorgaans volkomen verouderde Amerikaanse wapens en slechts 7 miljard ter bestrijding van de economische achterlijkheid van het land. Een tijdelijk nuttig economisch effect is door crises in de kapitalistische economie steeds weer op zijn minst teniet gedaan. Het kapitalisme biedt de volkeren in de economisch onderontwikkelde gebieden dan ook slechts het perspectief van blijvende economische achterstelling en zelfs verdieping van de tegenstelling met de hoogontwikkelde imperialistische landen.

Ook het socialistische kamp kent de kapitalistische erfenis van grote gebieden die in economisch opzicht tot de sterk achtergeblevenen behoren, zoals China en de volksdemocratische landen in Azië, maar ook Roemenië, Bulgarije, Albanië en tot op zekere hoogte Hongarije en Polen. In overeenstemming met de belangen van alle socialistische landen — de opbouw van socialisme en communisme in vrede — en overeenkomstig het planmatig en proportioneel karakter van hun economische ontwikkeling, wordt al het mogelijke gedaan voor de opheffing van de economische eenzijdigheid en achterlijkheid van de betrokken landen. Daarbij speelt industrialisatie de beslissende rol. De Sowjet-Unie leverde in het verleden meer dan 500 volledige fabrieksinstallaties aan andere socialistische landen, waaronder 211 fabrieken voor China. Meer dan 80 pct van deze „industrie-export” diende de ontwikkeling van de zware industrie en de voortbrenging van productiemiddelen in de betrokken landen. Niet minder dan 37 chemische en 46 staal-fabrieken, 11 olieraffinaderijen, 76 fabrieken voor machines en andere vormen van metaalverwerking en 73 krachtcentrales werden reeds met behulp van de Sowjet-Unie gebouwd of zijn nog in aanbouw.

Er zijn ook andere vormen van hulp binnen het socialistische kamp, die het kapitalisme niet kent. De prijzen in de internationale handel tussen socialistische landen worden bepaald op basis van de wereldmarktprijzen, maar zonder voorkeurstarieven, conjunctuurschommelingen en speculatieve elementen. Bovendien is de prijsbepaling gericht op de meest rationele coöperatie en hulp aan de achtergebleven landen. Zij worden op de voor deze landen gunstigste voorwaarden vastgesteld. Ook credietverlening, in de kapitalistische handel een geducht concurrentiewapen, staat in de betrekkingen tussen de socialistische landen in het teken van de hulpverlening en bevordering van de economische ontwikkeling van ieder land. Verder is er de kameraadschappelijke samenwerking en hulp op wetenschappelijk en technisch gebied, in tegenstelling tot het kapitalisme, waar patenten tot de duurste waren behoren.

De uitgebreide en intensieve samenwerking bij de economische ontwikkeling van de minderontwikkelde naties in het socialistische kamp leidt tot het uitermate belangrijke verschijnsel, dat de economieën van de onderontwikkelde landen beduidend grotere groeipercentages vertonen dan die van de meerontwikkelde naties. Dankzij de politiek van deze meerontwikkelde landen, dankzij de gemeenschappelijke belangen

en doelstellingen! Liggen de groeipercentages van de industriële productie in de Sowjet-Unie, Tsjechoslowakije, DDR en Polen bijv. rond de 10 pct, in Bulgarije, Roemenië en Albanië liggen ze tussen de 15 en 20 pct. China en de volksdemocratische landen in Azië vertonen grote sprongen in hun industriële ontwikkeling, waarin laatstgenoemde percentages nog ver overtroffen worden.

Voor de volkeren in de economisch onderontwikkelde gebieden in het socialistische kamp bestaat het perspectief van bijzonder snelle economische ontwikkeling. In historisch korte tijd zullen zij op gelijk niveau met de hoogontwikkelde landen komen, niet door het remmen van de ontwikkeling van deze landen in onderlinge concurrentie, maar door een hoger ontwikkelingstempo. Alle beslissende factoren hiervoor zijn voorhanden: hoge accumulatie dankzij het socialistische karakter van de economie, ontwikkeling van de nationale economie op de grondslag van de modernste techniek, doelmatige internationale specialisatie en coöperatie en kameraadschappelijke hulp van de verbonden volkeren van het socialistische kamp.

Chroestsjow stelde op het 21ste congres van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie dan ook vast, dat „het is aan te nemen, dat de socialistische landen, door met succes gebruik te maken van de mogelijkheden die het socialistische stelsel biedt, min of meer gelijktijdig naar de hogere fase van de communistische maatschappij zullen overgaan.”

*

De socialistische landen hebben zich tot taak gesteld binnen zes jaar het kapitalisme te overtreffen inzake de totale industriële productie. De Sowjet-Unie, Polen, Tsjechoslowakije en de DDR hebben in hun zevenjarenplannen voorzien in een stijging van hun industriële productie met rond 80 pct. De perspectieven die men op dit punt voor Amerika en de EEG durft te stellen, komen niet boven de 5 pct per jaar uit — ijs én weder in de conjunctuur dienende. Hierbij dient men zich te realiseren, dat de cijfers van de socialistische landen gebaseerd zijn op plannen, die bovendien in de regel belangrijk overtroffen worden, terwijl de cijfers voor kapitalistische landen gebaseerd zijn op schattingen van een niet-planmatige, spontane ontwikkeling.

Er wordt in de socialistische landen in alle richtingen naar wegen gezocht om tijd te winnen in de wedijver met het kapitalisme en vooral vanuit dit gezichtspunt de productie en internationale ruil steeds doelmatiger te maken. De ontplooiing van de economische samenwerking tussen de socialistische landen onderling is een van de voornaamste reserves, een van de belangrijkste factoren in de wedijver met het kapitalisme. In het raam van de zevenjarenplannen wordt voorzien in een uitbreiding van de goederenruil tussen de Sowjet-Unie en de volksdemocratische landen in Europa van 70 pct. Kortgeleden werd een handelsverdrag gesloten tussen de Sowjet-Unie en de DDR, dat voorziet in een goederenruil ter waarde van 50 miljard roebel in de jaren tot 1965. Het is de grootste handelsovereenkomst, die ooit tussen twee staten is gesloten. Er is een reële kans, dat de werkelijke omvang van de wederzijdse goederenleveranties zelfs 10—15 pct hoger komt te

liggen dan in deze overeenkomst op lange termijn is voorzien. Dit jaar zal de omvang van de betreffende handel reeds een waarde van 1,9 miljard dollar vertegenwoordigen, hetgeen 100 miljoen dollar meer is dan de totale handel tussen de twee belangrijkste kapitalistische mogendheden, de Verenigde Staten en Groot-Brittannië, in het afgelopen jaar.

De socialistische landen streven niet naar autarkie. Er bestaat natuurlijk tot op bepaalde hoogte voorkeur voor handel met andere socialistische landen. Dat spruit voort uit het planmatige karakter van de socialistische economie. Maar er is geen sprake van het belemmeren van de vrije wereldhandel door economische blokvorming van socialistische landen. De Raad voor Wederzijdse Economische Bijstand bijvoorbeeld is nadrukkelijk een open organisatie, waar ieder land zich bij kan aansluiten. De splitsing van de wereldmarkt is een resultaat van de koude oorlog, maar de socialistische landen zijn zonder ophouden opgekomen voor uitbreiding van de Oost-West-handel. In principe is een autarkische economie van het socialistische kamp natuurlijk mogelijk, maar de communisten beschouwen dat als „een kostbaar genoeg, een onvoordelige zaak”, zoals Mikojan zich kortgeleden uitdrukte; zij streven naar een doelmatige internationale arbeidsdeling, naar vrije wereldhandel in dienst van de vrede en de maatschappelijke vooruitgang.

De uitbreiding van de Oost-West-handel in de afgelopen periode betrof voor het belangrijkste deel economisch minderontwikkelde landen in de kapitalistische wereld. In de jaren 1953—1958 werd alleen al de omvang van de Sowjethandel met deze landen verzesvoudigd. De socialistische landen helpen de volkeren in de achtergebleven gebieden van de kapitalistische wereld bij hun industrialisatie en verovering van volledige nationale onafhankelijkheid. Zij vormen daardoor een belangrijke tegenkracht voor de reactionaire monopolies en dwingen deze tot verzachting van de politieke en economische voorwaarden bij hun „hulpverlening”.

Ook voor hoogontwikkelde kapitalistische landen is de grotere rol van socialistische landen in de wereldhandel van belang. Afgezien van de directe voordelen voor die kapitalistische landen, die het betreft, zijn er de algemene indirecte voordelen, zoals die bijv. worden vastgesteld in het economisch overzicht van de UNO over 1958—de verzachting van de economische crisis 1957—1958 door versterking van handelsbetrekkingen tussen socialistische en kapitalistische landen.

Sommige politici in het Westen stellen uitbreiding van de Oost-West-handel voor als bijdragen om de zevenjarenplannen in de socialistische landen te doen slagen, als hoogverraad aan het anti-communisme. Zij zien daarbij in de eerste plaats over het hoofd, dat deze plannen onafhankelijk van de handel met kapitalistische landen opgesteld zijn en zullen slagen, en vervolgens dat de handelsovereenkomsten die werden gesloten ook voor de kapitalistische partners voordelig en wenselijk waren. Deze reactionairen schijnen bijzonder moeilijk te begrijpen dat zij de maatschappelijke ontwikkeling niet meer kunnen keren. Maar dat wordt ook door de nieuwe verhoudingen in de wereld-economie juist aangetoond.

G. VERRIPS

Kon. Shell - 70 jaar olie-monopolie

Er ligt een goudader in Den Haag. Hoewel reeds bijna zeventig jaar geleden ontdekt, neemt zijn waarde nog van dag tot dag toe.

Echter niet het matglanzende edelmetaal vormt de grote aantrekkingskracht voor de moderne goudzoekers, die zich aan de deftige Haagse Carel van Bylandtlaan hebben gevestigd. Het goud, dat hen daar bijeen bracht, is van een ander soort dat in alle werelddelen uit de bodem te voorschijn komt; soms in de vorm van een moeizaam vloeiende dikke brei, maar meer dan eens als een krachtig spuitende bron waarvan de kracht nauwelijks te temmen is.

De Haagse goudader gaat schuil achter de gevel van een groots gebouw: het hoofdkwartier van de N.V. Koninklijke Petroleum Maatschappij. Het is de Nederlandse tak van de onder Engelse leiding staande olietrust, het op één na grootste concern ter wereld: de Royal Dutch-Shell.

Sinds de oprichting in 1890 — toen de N.V. zich nog aandiende onder de naam „Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Exploitatie van Petroleumbronnen in Nederlandsch Indië” — hebben de aandeelhouders van de Koninklijke voortdurend grotere bedragen aan dividend in de wacht gesleept.

In 1894, het eerste jaar dat er een winstverdeling plaats had, was er nog maar *f.* 136.000.— voor de (kleine) schare couponknippers. In 1958 ontvingen de gewone aandeelhouders in totaal *f.* 342.162.825.— aan dividend; dat wil zeggen bijna één miljoen per dag.

In de 69 jaar van het bestaan der Koninklijke ging op deze manier ongeveer vijf miljard gulden over de balk. Aanvankelijk verhuisde de oliewinst in hoofdzaak naar plaatsen als Wassenaar, Bloemendaal en Laren, doch reeds voor de Tweede Wereldoorlog en daarna in versterkte mate, gingen de uitkeringen tot ver over de grens.

Volgens mededelingen van de Koninklijke zelf bevond zich in 1958 slechts 33 pct van het aandelenbezit in Nederlandse handen. Dertig procent was Amerikaans bezit, 24 pct berustte bij Fransen.

Let wel, het betreft hier uitsluitend de Nederlandse tak van de Kon. Shell.

Voor het gehele bedrijf gold toen een andere verdeling, als gevolg waarvan de Engelsen met 36 pct van het totale kapitaal in de meerderheid waren. Nederlanders kwamen met 19,8 pct op de 2de plaats, terwijl de Amerikanen met 19,6 pct de derde machtsgroep binnen de trust vormden. Interessant is het bovendien te vermelden, dat 6,4 pct van de Kon. Shell-aandelen in Westduitse handen was.

Hierbij wijzen wij er op, dat het aandeel van de Nederlandse kapitalisten in de groep binnen een halve eeuw van 60 pct tot het huidige peil is gedaald. In de Shell hebben wij trouwens geen aandeel meer. Maar de Britse invloed is nauwelijks verminderd.

Om een beeld te geven van het fortuin, dat de Koninklijke aandeelhouders hebben gemaakt, die van meet af aan deelnamen aan de olie-

jacht, kan het geen kwaad een passage aan te halen uit het officiële gedenkboek, uitgegeven door de maatschappij in 1950 ter gelegenheid van het 60-jarig bestaan. Daarin kan men het volgende lezen:

„Beroemd is het verhaal van de aandeelhouder die in 1890 één aandeel genomen had, van al zijn voorkeursrechten gebruik heeft gemaakt en daardoor in 1906 al zó ver was, dat hij 7 aandelen bezat, waarvoor hij f. 17.000.— had betaald, terwijl hij aan dividend ook f. 17.000.— had ontvangen. Indien deze zelfde aandeelhouder zijn gelukkige beleggingspolitiek zou hebben voortgezet ook na 1906, zou hij thans — na 60 jaar werkzaamheid der Koninklijke — zich eigenaar kunnen noemen van 406 aandelen Koninklijke, waarvoor hij in totaal zou hebben betaald f. 400.000.— hetgeen voor hem niet zo moeilijk zou zijn geweest, want aan dividenden zou hij ruim f. 1.800.000.— hebben ontvangen. Bij een beurskoers van 280 zou hij een winst hebben gemaakt van ruim f. 2.500.000.—”.

GROVE KOLONIALE UITBUITING

De samenstellers van het gedenkboek waren in deze passage niet volledig. Zij zouden er aan toe hebben kunnen voegen: de man werd miljonair, zonder dat hij ook maar een vinger behoefde uit te steken. Hij plukte slechts de vruchten van een periode grove koloniale uitbuiting, gepaard gaande met een verbitterde strijd om de internationale oliemarkt. Daarbij was geen middel te grof om de macht van de Royal Dutch te vestigen en uit te breiden, teneinde in staat te zijn een complete oliedictatuur door te voeren. De man, die zich dit alles tot doel stelde, was wijlen **H e n r i D e t e r d i n g**.

„De periode Deterding van 1901 tot einde 1936, toen hij als directeur-generaal aftrad, is,” aldus het eerder aangehaalde gedenkboek, „voor de maatschappij van een voorspoed, van een bloei en grootheid geweest als geen Nederlandse vennootschap sinds de dagen der Gouden Eeuw ooit te zien heeft gegeven”.

Zo groot was de verdienste van deze man echter voor het Engelse grootkapitaal, dat hij door de Engelse regering in de adelstand werd verheven.

Zijn levensdroom was het, zo schreef later de CHU-politicus prof. Gerretson, een overeenkomst te treffen met de „Standard Oil of New Jersey” (Rockefeller’s olietrust) waarbij de Standard en de Koninklijke als gelijken de wereldmarkt zouden verdelen en regelen.

Die droom is min of meer in vervulling gegaan. Weliswaar is men steeds getuige van verbeterde strijd om het bezit van rijke olievelden, zoals die van het Midden Oosten, maar ten aanzien van de afzetmarkten en de te bedingen verkoopprijzen bestaan tussen de tegenwoordige oliemagnaten afspraken op „hoog niveau”; afspraken, die ook de Nederlandse verbruiker in zijn portemonnaie treffen.

De aandeelhouders van de Koninklijke varen er echter wel bij. Zij hebben tegen deze situatie allerminst bezwaar. In hun gezelschap be-

vond zich ook prof. Gerretson, getuige zijn boek: „Geschiedenis der Koninklijke”. In een van die dikke banden van dit standaardwerk doet de voormalige particulier secretaris van de AR--voorman Henri Colijn de uitspraak:

„De Koninklijke was een dochter der Vrijheid: geboren en getogen in een wereld, die de staatkundige grenzen beschouwde als schadelijke, de ontwikkeling van de natuurlijke orde der wereldhuishouding belemmerende slagbomen. Vrij wereldverkeer van personen, goederen en vermogens was de voorwaarde van haar bestaan en bloei. Haar leiders waren simpele kooplieden, en dat was hun kracht. Individualisten in merg en been, waren zij uit op eigen voordeel en wonden daar geen doekjes om. Hun was het eigen belang de alleen-waarachtige en daarom alleen-werkzame drijfveer van alle menselijk streven”.

En elders schreef Gerretson over deze „simpele” kooplieden, dat zij handelden uit de overtuiging, dat „individuele winzucht en collectieve welvaart moeder en dochter zijn”. Hij is dus nooit verder gekomen dan tot Adam Smith, die reeds tegen het einde van de 18de eeuw de komst van het kapitalisme met een beroep op dit argument verdedigde.

In het jaarverslag over 1958 is Noord-Amerika geel gekleurd, Zuid-Amerika licht oranje, West-Europa licht groen, Afrika donker groen en het gebied van Azië en Australië blauw. De Sowjet-Unie, de volksdemocratische landen en de Chinese Volksrepubliek ontbreken aan het imperium van de Koninklijke. Dit deel van de wereld is op de kaart wit gelaten en men ziet er geen cijfertjes, zoals op het gekleurde gedeelte waar ze met kwistige hand uitgestrooid zijn.

Er is practisch geen land in het kapitalistische werelddeel, waar de Koninklijke niet in de een of andere vorm de kop heeft opgestoken om als „dochter der Vrijheid” aan de „individuele winzucht” van „simpele kooplieden” bij te dragen. Zo is de situatie anno 1960.

Anno 1900 zag de Koninklijke er nog heel anders uit. De olieindustrie stond toen als het ware in de kinderschoenen. In die dagen concentreerde haar macht zich in de archipel, waar zij onder de salvo's van het Nederlandse koloniale leger de rijke oliegebieden van Sumatra in bezit nam. Zo brutaal ging men zelfs te werk, dat de barkassen waarmee de soldaten naar het binnenland trokken, tevens dienst deden als sleper voor een boot van de Koninklijke met boormateriaal. . . .

In een der jaarverslagen uit die periode kan men de volgende ontboezeming lezen van de directie der Koninklijke:

„De exploitatie dezer gronden wacht op de openstelling van het landschap Tamiang voor de particuliere industrie. Nu het Indische gouvernement op zulk een flinke en voortvarende wijze het gezag vestigt en handhaaft in het noorden van Sumatra en ons moedige leger dappere wapenfeiten met succes ziet bekrond, is het te wachten dat binnen korte tijd ook Tamiang geheel voor de particuliere industrie zal worden opengesteld”.

Het was de sociaaldemocratische afgevaardigde Albarada, die in

het jaar 1905 in de Tweede Kamer de stelling verkondigde, dat in die dagen „het tijdperk van ethische koloniale politiek” opgeld deed. Zijn woorden vonden een prachtige illustratie in de winstuitkering van de Koninklijke:

1895 44%, 1897 52%, 1903 65%, 1906 73%.

Aandelen Koninklijke waren geworden tot het nationale gokfonds bij uitstek. Enerzijds was dit te danken aan de fabelachtige winsten die de trust-in-opkomst toen al maakte, anderzijds aan het feit dat het Nederlandse koloniale kapitaal bijzonder veel vertrouwen had in de leidende figuren van de maatschappij. Hadden een aantal hunner geen vooraanstaande rol vervuld bij het Indische gouvernement?

DRIE GOUVERNEURS

De eerste directeur van de Koninklijke, J. A. de Gelder, was hoofd-ingenieur bij de havenwerken van Batavia en had deel uitgemaakt van de Raad van Nederlands-Indië. Onder de eerste commissarissen trof men mr N. P. van den Berg, directeur van de Java-sche Cultuur Mij.; W. J. K. Hekmeijer, luit.-kolonel van het Ned. Ind. leger en mr H. D. Levysohn Norman, toen lid van de Tweede Kamer, doch daarvoor eveneens lid van de Raad van Nederlands-Indië.

Voor de Koninklijke was het als het ware een traditie om dergelijke personen in de topleiding op te nemen.

Drie „koninklijke” figuren hebben zelfs de post van gouverneur-generaal bekleed, een machtspositie waarvan de betekenis juist in de jaren omstreeks 1900 van bijzonder gewicht was. Twee van hen, te weten J. W. Landsberge en v.d. Wijck, deden hun intrede bij de olie-maatschappij na hun hoge functie te hebben neergelegd. Bekend is, dat laatstgenoemde kort voor zijn aftreden als G.G. nog enkele olieconcessies aan de Koninklijke toewees, zo groot als de provincies Zuid- en Noord-Holland samen.

De derde man, die het tot gouverneur-generaal bracht en banden had met de „Koninklijke” was de onlangs overleden jhr mr B. C. de Jonge. Vóór zijn benoeming tot grootheer van de Indonesische archipel voerde hij de directie van de Bataafse Petroleum Mij, een der „dochteren” van de Koninklijke. Hij had deze functie gekregen door de invloed van zijn vriend Colijn, toen reeds een der machtige mannen in het gebouw aan de van Bylandtlaan te Den Haag.

Over de benoeming van jhr de Jonge tot gouverneur-generaal schreef prof. G. G. G. G. G. in De Telegraaf van 28 juni 1958, dat deze niet in enig verband stond met zijn Bataafs-commissariaat, „maar omdat Indië op dat ogenblik voor alles behoefte had aan een kundige sterke financiële leiding, om het land door de diepe crisis heen te helpen”.

Typerend voor de opvattingen onder de topfiguren van de Koninklijke was bovendien het standpunt van jhr de Jonge, dat het Nederlandse koloniale regiem in Indonesië op de gehele aldaar gevestigde

Europese groep behoorde te steunen d.w.z. ook op de NSB. Om dit te illustreren ontving hij in 1935 meneer A n t o n M u s s e r t tijdens diens officiële bezoek aan Java....

Het bovenstaande geeft op zich zelf reeds een goed beeld hoe hecht het oliekapitaal verstrengeld was met het staatsapparaat. Teneinde de banden zo stevig mogelijk te doen zijn, zocht de leiding van de Koninklijke steeds nieuwe wegen om haar invloed tot gelding te brengen. Zo deed zich het geval voor, dat toen in 1913 mr T. B. P l e y t e minister van Koloniën werd, diens neef toe mocht treden tot de rij van directeuren der Koninklijke. Men vond het al zo vanzelfsprekend, dat ministers in olie gingen doen, dat Het Handelsblad van die dagen de directie-benoeming meldde met de toevoeging: „Wij staan nu weer voor een vacature aan het departement van Koloniën”. Daar had men niet door, dat het de neef van de minister was die promotie maakte.

In hetzelfde kabinet waar minister Pleyte de post van Koloniën bezette, vervulde een broer van de toenmalige directeur der Koninklijke, jhr L o u d o n, het ambt van minister van Buitenlandse Zaken. Toen deze in 1918 werd opgevolgd door jhr mr dr v a n K a r n e b e e k, hoefde men aan de Van Bylandtlaan niet te treuren. Hij was immers de zwager van jhr d e J o n g e. Tot 1927 bleven op deze manier de belangen der Koninklijke op Buitenlandse Zaken veilig. Voor ongerustheid bestond trouwens geen enkele reden. Op het departement van Koloniën zat toen al een trouwe vriend van C o l i j n in de persoon van de heer A. W. F. I d e n b u r g, terwijl Colijn zelf omstreeks die tijd aan het hoofd had gestaan van het departement van Marine en Binnenlandse Zaken als een soort voorspel tot het premierschap in de jaren '25—'26 en '33—'39.

De banden met de regering en het staatsapparaat bleven ook daarna, in de Tweede Wereldoorlog en later, gehandhaafd. De Koninklijke is er nooit slechter op geworden.

VAN DE PUT TOT DE PIT

De leiding van de Kon. Shell is van meet af aan er op uit geweest een overheersende positie op de oliemarkt te veroveren en het gehele bedrijf van top tot teen in handen te krijgen. „Van de put tot de pit”, was de leus waaronder men in het Nederlands-Indië van weleer ten strijde trok om de miljoenenbevolking in de koloniën te onderwerpen aan het lampolie-monopolie te Den Haag.

In de eerste jaren van haar bestaan was het namelijk uitsluitend om olie voor verlichtingsdoeleinden te doen. Pas later zag men brood in het vervaardigen van benzine, stookolie, kerosine en andere soorten brandstoffen die thans tot de voornaamste producten van de Koninklijke behoren.

Om in het voormalige Nederlands-Indië een monopolie-positie te verwerven, legde de Koninklijke zich toe op het uitschakelen van mogelijke concurrenten. Dat was geen gemakkelijke taak. Omstreeks 1900 telde Nederland niet minder dan 28 zelfstandige oliemaatschappijen, die het allen gemunt hadden op de natuurlijke rijkdommen van Indonesië. Men rook als het ware fabelachtige winsten....

Met haar uitstekende relaties in de kringen van het koloniale bestuur en haar verbindingen met machtige koloniale ondernemingen als de Nederlandse Handel Maatschappij was het voor de Koninklijke nochtans mogelijk stuk voor stuk de voornaamste Indische olieproducenten onder haar gezag te stellen. Dat gebeurde al vòòr 1900 en daarna in versneld tempo.

In 1904: Moeara Enim; 1906 Moesi Ilir; 1907 Sumatra Palembang en de Nederlands Indische Industrie en Handel Maatschappij; 1910 Mij. tot mijn- bosch- en landbouwexploitatie; 1911 Dortsche Petroleum Mij.

Zo ongeveer ziet het lijstje van veroveringen eruit. De Koninklijke kreeg op deze wijze niet alleen talrijke olieconcessies in haar bezit alsmede reeds geplaatste uitrustingen, maar wist aldus tevens beslag te leggen op een groot afzetgebied in de Indonesische archipel.

In de dagen, dat generaal Van Heutsz het gouverneurschap bekleedde, ontbrandde tussen het Nederlandse oliekapitaal en de Amerikaanse „Standard Oil” een felle strijd om het Indonesische gebied. Directeur D e t e r d i n g was door generaal Van Heutsz gewaarschuwd tegen Amerikaanse plannen om zich op Sumatra te gaan vestigen en bracht alle reservetroepen waarover hij beschikte, zijn ministers in de Nederlandse regering inbegrepen, in het geweer om de Amerikaanse rivaal R o c k e f e l l e r de voet dwars te zetten.

Met alle middelen werd er gevochten: Rockefeller stuurde helemaal uit Amerika lampolie om deze tegen veel lagere prijzen op de Indonesische markt te spuien. Deterding liet olie uit het Russische centrum Bakoe komen om tegen de Amerikaanse kwaliteit te kunnen concurreren. Tegelijkertijd zon hij op andere middelen om de winsten van de Koninklijke te beveiligen.

Hij bracht de juist in die periode begonnen productie van Indonesische benzine naar Amerika om deze op de eigen markt van de „Standard” te lozen. De „Standard” staakte toen haar pogingen om Indonesië aan haar afzetgebied toe te voegen.

Om in de termen van de Koninklijke geschiedschrijver G e r r e t s o n te spreken: er trad een wapenstilstand in, maar geen vrede.

De wapenstilstand kwam tot stand in 1909. „Maar”, aldus Gerretson, „de inval (in Amerika) zou niet mogelijk zijn geweest zonder de hulp van de toenmalige minister van Koloniën I d e n b u r g (!) Het was, erkende Deterding later, vooral daaraan te danken dat hij de Standard „tot rede” had kunnen brengen.”

De hulp van minister Idenburg bestond uit een op aandrang van de Koninklijke genomen besluit om de invoerrechten op benzine in Nederlands-Indië te verminderen.

Het Amerikaanse invoerrecht op benzine uit de Nederlandse koloniën werd berekend naar de Nederlands-Indische tarieven, zodat de drastische maatregel van minister Idenburg in feite tot gevolg had dat Deterding op de Amerikaanse markt veel gemakkelijker kon opereren. Idenburg's besluit gaf hem later het predicaat van Deterding's „sterke man”. Ook I d e n b u r g is later een tijd lang gouverneur-generaal van Nederlands-Indië geweest.

DE DJAMBI-CONCESSIES

De strijd om Indonesië tussen de Koninklijke en de Standard ontbrandde enige jaren later opnieuw. In 1921 moest de Tweede Kamer beslissen over de exploitatie van een gebied in Sumatra, dat volgens deskundigen rijk was aan olie. Het ging maar liefst om een oppervlakte van 1.500.000 ha. en het was belangrijk groter dan alle concessies van de „Koninklijke” tezamen.

Het betrokken gebied, bekend als de Djambi-concessie, stond al geruime tijd in de belangstelling. De „Koninklijke” wilde het omstreeks 1900 reeds met alle geweld hebben, doch toen de koloniale troepen de streek hadden „gepacificeerd” en de „Koninklijke” met boren wilde beginnen, bleken zoveel concessie-jagers claims bij het gouvernement te hebben ingediend, dat er niets van terecht scheen te komen. Gemakshalve werd toen iedere concessie geweigerd onder het argument, dat er onregelmatigheden zouden zijn gepleegd.

Hoe dit ook zij, toen in 1915 de toenmalige minister van Koloniën met een voorstel bij de Tweede Kamer kwam om de Djambi-concessie door de „Koninklijke” te laten exploiteren onder voorwaarde dat een groot deel van de winst in de kas van het koloniale gouvernement zou vloeien, ontketende dit buiten het parlement zoveel verzet, dat er van het regerings-plan niets terecht kwam. In plaats daarvan werd door de meerderheid van de Tweede Kamer een motie aangenomen, waarin men zich uitsprak voor staatsexploitatie van het Djambi-gebied. Aan de motie werd nooit uitvoering gegeven, hetgeen niet zo verwonderlijk was, gezien de goede betrekkingen tussen de „Koninklijke” en het kabinet Cort van der Linden. In 1921 achtte men evenwel de tijd gekomen voor een hernieuwde poging om de Djambi-concessie aan de „Koninklijke” toe te wijzen. Ditmaal gebeurde het in de vorm van een voorstel tot oprichting van een afzonderlijke maatschappij, waarvan de Koninklijke en de Staat der Nederlanden ieder de helft van het kapitaal zouden verstrekken, terwijl de directie en het eigenlijke exploitatiewerk zou worden gevoerd door de Bataafse Petroleum Mij. Om het geheel een zo goed mogelijke indruk te geven, was in het voorstel een bepaling opgenomen, dat 60 pct van de winst voor het Indische gouvernement zou zijn. Het voorstel kwam er door.

Enkele dagen later publiceerde de minister van Buitenlandse Zaken jhr. van Karnebeek een Oranjeboek, waarin tal van documenten werden geopenbaard die op de Djambi-concessie betrekking hadden, doch die de leden van de Tweede Kamer nimmer te voren hadden gezien.

Zij onthulden niets minder, dan dat de Amerikaanse regering als spreekbuis van de Standard Oil een stuk van het veelbelovende land voor zich had opgeëist onder het dreigement, dat een toewijzing aan de „Koninklijke” alleen de vriendschapsbanden tussen Nederland en de Verenigde Staten geen goed zou doen.

Een storm van verontwaardiging brak los, er werd een interpellatie over de hele affaire gehouden, waarbij hartige woorden aan het adres van de Koninklijke klonken en een aantal Kamerleden gaf te kennen, dat men het voorstel stellig zou hebben afgewezen, indien de documen-

ten vóór de behandeling van het wetsontwerp bekend waren geworden. Aan de zaak zelf veranderde dit overigens niets. De Eerste Kamer nam het voorstel drie maanden later aan.

In die tussentijd had Den Haag de Amerikanen verzekerd, dat zij buiten het Djambi-gebied concessies konden aanvragen, hetgeen zij dan ook hebben gedaan. Voordien was Deterding echter al goed en wel de Atlantische Oceaan overgestoken om zich in een aantal Amerikaanse maatschappijen te nestelen. Hij deed dat na een hernieuwde poging om met de Standard te komen tot afspraken omtrent een verdeling van de wereldmarkt; een poging die er weliswaar toe leidde, dat hij in het Waldorf Astoria Hotel te New York met de machtigen van de „Standard Oil” aan één tafel mocht zitten, doch die uiteindelijk slechts uitliep op de mededeling, dat Rockefeller bereid was 100 miljoen dollar voor het bedrijf van de „Koninklijke” te betalen.

Daarvoor voelde de olieking van Nederlandse afkomst nu letterlijk niets. Boos liep hij uit de conferentiezaal weg...

DETERDING ROEPT HULP WIT-GARDISTEN IN

Tot het jaar 1906 opereerde de Koninklijke uitsluitend in Indonesië wat de winning van aardolie betreft. In 1907 — wanneer de Nederlandse maatschappij zich verbindt met „The Shell Transport and Trading Compagny” om in een verhouding van 60:40 de Koninklijke Shell Groep te vormen — begint zij haar veroveringen in de wereld. Het merkwaardige is, dat de eerste twee landen die zij binnendrong nu uit het lijstje van de Shell-productiegebieden zijn verdwenen.

Roemenië, dat in 1907 de komst van deskundigen der Koninklijke beleefde, ontviel de trust na de Tweede Wereldoorlog. Rusland, waar de Koninklijke sinds 1909 een dikke vinger in de oliepap had, maakte zich los van de heerschappij der olietrust tijdens de socialistische revolutie.

De heren in Den Haag en Londen konden dit heel moeilijk verkroppen. Al te graag hadden ze zich blijvend meester willen maken van de Russische olievelden, die voor de Eerste Wereldoorlog al bekend stonden om hun rijke voorraden. En de directeur-generaal van de Koninklijke, *D e t e r d i n g*, was er dan ook als de kippen bij om met andere grootkapitalisten te proberen de jonge Sowjet-staat omver te werpen en het kapitalistische regiem te herstellen. Hij bediende zich van geheime agenten en wit-gardisten en was een der grote mannen achter de schermen, die een grootscheepse militaire aanval op de Sowjet-Unie wilden ontketenen in 1930, d.w.z. jaren nadat de eerste poging van het internationale kapitaal om dit te bereiken op een nederlaag was uitgelopen. In juli 1930 was Sir Henri de voornaamste spreker op een bijeenkomst in Parijs, waar zich een opleidingsinstituut voor witgardistische officieren bevond, dat toen 10 jaar bestond. Leden van het oude tsaristische hof, bisschoppen, tsaristische generaals en admiraals, waren onder het gehoor van de man van de Koninklijke, toen deze tot een groep Witte officieren de woorden richtte:

„Gij moet op u zelf vertrouwen. Ge moet nooit vergeten, dat al uw werkzaamheden zullen worden verricht op uw Russische ge-

boortegrond. De hoop op een spoedige bevrijding van Rusland dat nu geteisterd wordt door een nationale ramp-groeit met de dag. Het uur van de bevrijding zal voor uw grote vaderland wel-dra slaan”.

Later in 1933 zou Sir Henri Deterding de nazi-filosoof Alfred Rosenberg op zijn landgoed in Buckhurst Park bij Windsor Castle ontmoeten om met hem te overleggen op welke wijze Hitler en de zijnen konden meedoen aan de anti-bolsjewistische kruistocht, die hij en de andere oliekoningen zo graag wilden voeren.

Al deze feiten kan men vinden in het bekende boek van de Amerikanen Sayers en Kahn „De grote samenzwering tegen Rusland”. Zij spreken een duidelijke taal over de ingesteldheid van oliekoning Deterding.

Die ingesteldheid bleek enkele jaren later opnieuw, toen de oliekoning van Nederlandse komaf zijn sympathieën met Nazi-Duitsland demonstreerde door liefst f 10 miljoen voor de „Winterhilfe” beschikbaar te stellen.

OLIEFAMILIES

Namen als Loudon, Kessler, IJzerman, van Leeuwen zijn in de meeste gevallen van meet af aan nauw verbonden geweest met die van de Koninklijke of een der daarmee verbonden maatschappijen.

Jhr Loudon, aanvankelijk de naaste medewerker van Sir Henri Deterding, trad in 1920 tot aan zijn overlijden in 1941 op als president-commissaris van de Nederlandse tak der Shell-trust. Zijn zoon vervult thans de positie van president-directeur.

Een der grondleggers van de „Koninklijke”, J. B. Aug. Kessler, die de eerste concessie voor de maatschappij veroverde en de Sultan van Langkat ervan overtuigde, dat een vergoeding van 5 cent voor iedere hectoliter gewonnen olie ruim voldoende was om royaal te kunnen leven, was tot zijn dood directeur. In 1922 bekleedde zijn zoon J. B. Aug. Kessler reeds dezelfde functie, om in 1948 president-commissaris te worden.

Jhr mr B. C. de Jonge, die we reeds eerder noemden, was voor zijn gouverneurschap over Nederlands-Indië enkele jaren directeur der Bataafse Petroleum Maatschappij en bekleedde in de jaren 1922—1929 de post van commissaris bij de Koninklijke à f. 30.000.— per jaar. Na de Tweede Wereldoorlog verschijnt zijn zwager, jhr mr J. C. Panthaléon van Eck in hetzelfde college, na lange tijd op andere posten voor de „Koninklijke” werkzaam te zijn geweest.

De preferente-aandelen, welks bezitters zeggenschap hebben over de samenstelling van de topleiding in het olieconcern en in feite de alleenheerschappij in dit miljoenenbedrijf voeren, vormen kennelijk een hoog gewaardeerd familiebezit, dat van vader op zoon overgaat.

Buiten de oliemaatschappij hebben zij hun familiekapitaal in tal van ondernemingen belegd.

Neem bijv. ir W. H. van Leeuwen, tot voor kort president-directeur van de Gist- en Spiritusfabriek in Delft. Hij is ook pres. com-

missaris van de Verenigde Machine Fabrieken (de combinatie Werkspoor-Stork-Beynes). De commissaris van de Koninklijke is een broer van het VVD-kamerlid, mr H. F. van Leeuwen, die na de oorlog geruime tijd als rechterhand fungeerde voor PvdA-minister Lieftinck en die op zijn beurt een leidende rol vervult bij een tiental grote bedrijven als de NDSM, Hoogovens, Van Gelder & Zonen en de Handelsvereniging Amsterdam.

Commissaris C. J. Baron Collot d'Escury zit ook in Heineken's Bierbrouwerij. Zijn collega, mr B. Th. W. van Hasselt, ontmoeten we bij de Billiton Mij. Ir F. Q. den Hollander, oud-president der Spoorwegen, is ook bij de KLM en bij de Ver. Machine Fabrieken in het topcollege van commissarissen opgenomen. De heer W. H. de Monchy uit Rotterdam speelt een rol bij rederij van Ommeren, het Rotterdams Beleggings Consortium, de Amsterdamse Bank en de Holland Amerika Lijn. Mr P. L. Steenberghe zien we bij de Rotterdamse Bank, de Verblifa en de Kon. Ned. Tapijfabrieken.

Het lijstje is heus nog wel voor uitbreiding vatbaar. Echter, deze feiten op zich zelf zijn al ruimschoots voldoende om te laten zien, dat de hoge heren van de Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij dank zij de aan olie verdiende miljoenen letterlijk overal present zijn om het vaandel van het particuliere initiatief hoog te houden.

De simpele kooplieden van het slag van de heer Kessler speelden het klaar om in zeventig jaar circa 5 miljard dividend aan de „gewone” aandeelhouders uit te keren; ettelijke honderden miljoenen in de zaken van directeuren en commissarissen te steken in de vorm van tantièmes en bovendien nog een wereldbedrijf over te houden, welks omvang slechts door de meest ingewijden van de keuken der „Koninklijke” kan worden geschat.

WERELDOORLOGEN BRACHTEN VEEL GELD IN HET LAATJE

Twee wereldoorlogen hebben het bestaan van de Kon. Shell gekenmerkt. Voor vele miljoenen mensen betekende het oorlogsgeweld vernieling, dood en vreselijke ellende. Voor de olietrust van de heren Deterding, Loudon en Kessler was de betekenis een andere.

In de jaren 1914—1918 keerde men gemiddeld 43 pct uit over het kapitaal, dat toen reeds de f 50 miljoen overschreden had. Na de Eerste Wereldoorlog verscheen in Londen een boek, uitgegeven door de oliemaatschappij, waarin een overzicht werd gegeven van de rol die de trust tijdens de oorlog had vervuld. Het boek droeg als titel „The Shell that hit Germany most”. De betekenis ervan wordt duidelijk, wanneer men weet, dat „Shell” niet alleen het Engelse woord is voor „schelp”, het bekende embleem van de maatschappij, doch tevens gebruikt wordt voor het aanduiden van een granaat. . . . In dat boek wordt echter niet verteld, dat Nederland toen voor zijn eigen granaten, die nodig waren voor verdediging tegen een eventuele Duitse inval, de nodige explosieve stoffen niet kon kopen, die de Shell in Rotterdam had opgeslagen!

Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog schreef de directie van de „Koninklijke” in het jaarverslag over 1940:

„Het bedrijf van de Kon. Shell groep is geroepen om zowel in vredes-tijd als in oorlogstijd een belangrijke taak te vervullen. Het spreekt van-zelf, dat onze maatschappij van ganser harte de zaak der geallieerden steunt”.

De Koninklijke is er niet armer van geworden.

Neen, er werden geen hoge dividenden uitgekeerd in de periode '40—'45, ook al werd er door de „Koninklijke” flink verdiend. Niettegenstaande directie en commissarissen vanuit Willemstad op Curaçao slechts een deel van het bedrijf onder controle hadden (het andere deel stond toen onder controle van het Derde Rijk) bedroeg het batig saldo van de exploitatierekeningen in totaal een dikke f 150 miljoen. Dit formidabele bedrag werd opzij gelegd voor na de oorlog. Een veelvoud ervan stak men echter in nieuwe bedrijven. Als paddestoelen rezen raffinaderijen en chemische fabrieken uit de grond. Daarvan getuigde onder meer het jaarverslag van de Shell over 1943:

„In de Verenigde Staten werden grote kapitaalsuitgaven gedaan voor de ontwikkeling van olievelden, oorlogsbedrijven, raffinaderijverbeteringen, pijpleidingen en andere verbeteringen. Onze krachtsinspanning was geconcentreerd op het opvoeren van de productie van vliegtuigbrandstoffen”.

Dank zij deze uitbreiding kon de „Koninklijke” zich later op de borst slaan voor het feit, dat zij in de jaren '42—'45 ruim 5 miljoen kg ton vliegtuigbenzine had geproduceerd, d.w.z. ruim 13 pct van de gehele Amerikaanse productie.

Maar de „Koninklijke” deed meer!

Haar chemische industrie produceerde ruim 11 miljoen kg van een speciaal soort vet, dat de geallieerde legers nodig hadden om wapens en motoren van voertuigen en tanks tegen zee water te beschermen.

Zij deed fantastische zaken door het leveren van grote hoeveelheden stookolie aan de oorlogsschepen van Engeland en Amerika.

Zij produceerde synthetische rubber in het grote chemische combinaat bij Houston aan de golf van Mexico en in haar reuzenbedrijf bij Liverpool vervaardigde zij grote hoeveelheden synthetische wasmiddelen, die vooral hun weg vonden naar de Amerikaanse en Engelse strijdkrachten in het Verre Oosten.

Men kan gerust zeggen, dat 75 pct van het gehele reusachtige Kon. Shell-bedrijf uitsluitend voor leger, vloot en luchtmacht werkte.

Vooralsnog is dit slechts één kant van de medaille. De andere kant is die van de politieke macht, welke door de grootsten van de Kon. Shell werd uitgeoefend — achter de schermen uiteraard — ter wille van hun kapitalistische belangen.

Hierover verneemt men soms pas iets, wanneer een der betrokkenen, op hoge leeftijd gekomen, zijn mémoires gaat schrijven, of wanneer vele tientallen jaren later een vertrouweling van de Kon. Shell-heren in de historische archieven mag duiken, zoals het geval was met prof. Gerretson. Zijn studie, gepubliceerd in 1940, strekte zich nochtans slechts uit tot het jaar 1915. Doch ook uit dit oude materiaal blijkt reeds voldoende, dat de mannen van de „Koninklijke” gewend zijn hun zin op elk terrein door te zetten, hoe dan ook.

OVERAL SHELL

Keren wij terug tot het Kon. Shell-bedrijf anno 1960. Met een productie van ongeveer 90 miljoen ton olie per jaar beheerst het meer dan een tiende der totale wereldproductie. Haar uitgebreide vloot aan tankschepen domineert het zeetransport. Shell-raffinaderijen vindt men in Canada, Ver St. van Amerika, Cuba, Venezuela, Argentinië, Curaçao, Ierland, Engeland, Frankrijk, West-Duitsland, Israël, Iran, Egypte, India, Indonesië, Japan, Australië en uiteraard in Nederland. De chemische fabrieken van de Kon. Shell zijn op dezelfde manier over de gehele wereld verspreid. Het verkoop-apparaat van de trust opereert in elk land buiten het socialistische werelddeel.

De gehele opzet van het bedrijf „Van de put tot de pit”, stelt de leiding in staat de volledige controle uit te oefenen op winning, verwerking en verkoop, zonder dat buitenstaanders er ook maar een invloed op hebben.

In de crisisjaren voor de Tweede Wereldoorlog gebruikte de Kon. Shell deze positie om de olieproductie af te remmen, teneinde de prijzen zoveel mogelijk op peil te houden. Hierover werden in die tijd afspraken gemaakt met andere olieproducenten.

Ook nu waken zij er angstvallig voor, dat de olieproductie de afzetmogelijkheden niet zal overtreffen. Hierdoor worden de olieprijzen kunstmatig hoog gehouden. Hoe ver de Kon. Shell daarbij gaat, spreekt uit een passage van het jaarverslag over 1955:

„In het vorig jaarverslag werd er reeds op gewezen, dat de stookolieprijzen neiging tot oplopen vertoonden; deze tendens heeft zich in 1955 voortgezet. De voorspelling van enige jaren geleden is dus juist gebleken, namelijk dat de prijzen van stookolie hoger zouden moeten worden, wilde men ervan verzekerd zijn dat dit product in steeds grotere hoeveelheden ter beschikking zou staan. Desondanks kan de voorziening van stookolie in gevaar worden gebracht, indien niet een gehele reeks andere producten die bij de fabricage van stookolie beschikbaar komen, ook tegen rendabele prijzen kan worden verkocht”.

Een dergelijke wijdlopijge verklaring van de directie der Kon. Shell wil in gewoon Nederlands niets anders zeggen dan: wij zijn pas bereid aan de steeds groeiende vraag in ruimere mate te voldoen, wanneer onze winstmogelijkheden nog verder vergroot worden.

STEVIGE GRONDSLAG

In Nederland heeft de „Koninklijke” sinds jaar en dag een machtspositie als geen andere onderneming.

Twee commissarissen van de oliemaatschappij zijn terzelfdertijd commissaris van de Nederlandse Bank en hebben daarmee invloed op alle financiële en monetaire maatregelen van het rijk.

Commissaris W. H. van Leeuwen heeft zitting in de Centrale Ad-

viescommissie voor de Prijspolitiek, die de minister van Economische Zaken van advies moet dienen betreffende het vaststellen van prijzen voor goederen en diensten, zoals het officieel heet.

Tijdens de bezettingsjaren en geruime tijd daarna, tot 1 april 1954, werd de gehele Nederlandse voorziening van aardolieproducten geleid door een rijksbureau. Directeur van dit staatsapparaat was een hoge functionaris van de Koninklijke, de heer C. van de Poll. De Koninklijke leende bereidwillig tal van andere functionarissen aan het rijksbureau uit.

In de jaren '39—'54 kon er in ons land niets gebeuren op het gebied van de olievoorziening, of een man van de „Koninklijke” was er bij betrokken. De minister van Economische Zaken in het tweede kabinet-De Geer, onder wiens leiding het rijksbureau werd opgericht, is tegenwoordig commissaris van de „Koninklijke”. Zijn naam is mr M. P. L. Steenberghe.

Vandaag de dag bestaat het rijksbureau voor aardolieproducten niet meer, al leeft de naam nog voort in een boek, dat zijn geschiedenis beschrijft en dat merkwaardig genoeg ook al door een functionaris van de „Koninklijke” werd geschreven.

„Wij kunnen bouwen op een stevige grondslag”, schreef de president-commissaris van de N.V. Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij onlangs in het personeelsorgaan „Olie”. Wat die grondslag in werkelijkheid is, hebben wij willen aantonen: ongebreidelde, niets ontziende winzucht.

T. VAN STRALEN.

Ontvangen boeken en nieuwe tijdschriften:

Katholiek Middelbaar Onderwijs en Intellectuele Emancipatie, door dr M. Matthijsen, uitg. van Gorkum en Co, Assen, f 13.50.

Die Entwicklung des Deutschen Monopolkapitals, door I. M. Faingar, Verlag Die Wirtschaft, Berlin.

Die Indonesische Gesellschaft und die Indonesische Revolution, door D. N. Aidit, Dietz. Verlag, Berlin.

Länder der Erde, Politisch-Oekonomisches Handbuch (onder redactie van A. I. Denissow, D. I. Ignatjew en N. G. Paloenow), Verlag Die Wirtschaft, Berlin, 1959.

Wist U dat. Enkele gegevens over het provinciaal bestuur van Zuid-Holland.

Wereld — in Formatie, kwartaalblad over sociaal economische toestanden in- en hulpverlening aan onderontwikkelde landen.

Libertas, Liberaal studententijdschrift.

Studies and Monographs, Warszawa.

(Eventuele besprekingen volgen in latere nummers.)

Het avontuur met de dieren en de zieke jonker

(Fragment uit een nieuw werk van Th. de Vries)

Op verzoek van de redactie van P. en C. heeft Theun de Vries een gedeelte uit een nieuw werk ter beschikking gesteld van ons maandblad. Het is ontleend aan de vertelling „Moergrobben”, in welks hoofdpersoon Melchior Hintham men een portret moet zoeken van de fantastische realist Hieronymus Bosch, die op het einde van de XVIe eeuw in 's Hertogenbosch gewoond en gewerkt heeft. Ook Melchior Hintham is een Brabantse schilder, die geboeid wordt door het dagelijkse leven, maar tegelijk zoveel geweld, hypocrisie en corruptie bij wereldlijke en geestelijke machthebbers vaststelt, dat hij door middel van zijn helvisioenen en satirische stukken een streng vonnis over de maatschappij van zijn dagen uitsprekt, en tevens, zoekend naar waarheid, tot aan de drempel van de opstand tegen de middeleeuwse, Roomse kerk geraakt.

In het hier volgende gedeelte schildert Theun de Vries het bezoek van Melchior Hintham, nog in zijn jonge jaren, aan de stad Antwerpen en het vreemdsoortig avontuur, dat hem onderweg overkwam.

Redactie.

DE reis naar Antwerpen viel in de volle voorzomer. Het oorlogsgerucht liep aan alle kanten mee, maar Melchior was van een zorgeloosheid, die hem het gevoel gaf dat de wereld kleiner en hijzelf groter geworden was. Hij ging breeduit in op de schertsen van de kooplui, als hij niet onder zijn huid bij de panelen lag. In de herbergen, waar zij 's nachts overbleven, dorst hij zelfs geld inzetten op het verkeerbord, en hij verloor het niet eens allemaal. Hij dronk meer dan hij gewend was, en zong met schrale harde stem liederen, die hij in de kring van zijn gildebroeders geleerd had, en sloeg daarbij met zijn drinkkan de maat op tafel:

*Te Uyttert voor die poorte
daar woont een meiske fijn,
dat woude niemand hebben,
tenzoude een bochelken zijn,
dat bochelken heeft goed geld, goed geld,
het meiske is fijn.*

De kooplui en de herbergklanten lachten om Melchiors felle doen en moedigen hem aan, en hij begon zo te vlassen op de gunst van zijn begeleiders, dat hij zelfs voorbij Breda een paar maal veer- en tollegelden betaalde voor de hele karavaan; en hij hield pas op met deze onzinnige edelmoedigheid, toen hij merkte dat men hem achter zijn rug ging uitlachen om zoveel uitsloverij, en voor onnozel verslijten. Midden in die beschaming werden zij overvallen door een troep gewapenden, die omtrent Maria-Ter-Heide uit een verscholen zandweg kwamen, en hen vroegen wat zij meevoerden; de kooplui zeiden: niets bijzonders, ze waren op weg naar Antwerpen om van alles in te slaan, maar er was een schilder onder hen met een wagen vol kunstwerken, — en ze wezen op Melchior en zijn huifkar. De gewapenden haalden Melchior uit de karavaan, de kooplui joegen verder zo snel ze konden, de krijgsknechten lachten om die haast en om Melchiors verslagenheid; en hun aanvoerder zei: 'Wij zijn geen rovers, wees niet bang, we brengen je alleen bij onze meester, de landjonker van Piepenpooy. Hij is ziek en roept om afleiding en laat ons aldoor de hele streek afgrazen naar zeldzaamheden en verstrooiingen.' Ze behandelden hem heus en gingen behoedzaam om met zijn wagen en paard, en Melchior vatte weer wat moed. Het kasteel, waar ze hem heen leidden, lag baksteenrood tussen een doolhof van tuinen en hagen, en Mel-

chior hoorde, toen ze dichterbij kwamen, de kreet van vreemde vogels uit het groen, maar zien deed hij niets, en nog dichterbij waren er andere onzichtbare geluiden, hijgen en wrokkig huilen, en monsterlijk geeuwen en schamper honds gelach. Hij had nooit zo iets gehoord, ofschoon de klanken hem dierlijk in de oren klonken, maar hij had gelezen van ridders, die er monsters op nahielden in behekste kastelen, en zijn smalle moed week voor boos voorgevoel en nieuwe beklemming, terwijl hij met de gewapende knechten door kronkellanen liep van hulst en stijve zuurbes, waar geen eind aan leek te komen. Ten slotte belandden ze voor een gemetselde brug, een gracht vol drab en een poortgang, waar Melchiors huifkar juist doorheen kon, en toen Melchior op het plein stond, waar haast alle muren en donkergroene venstertjes met troosteloze klimop bewoekerd waren, en hoorde hoe achter zijn wagen met schilderstukken de spijlen van de poort dichtbeten, kwam het hem voor, dat hij in een vreselijke val gelopen was . . .

Men bracht hem naar een keuken, waar bestorven geur van soepen en wildbraad hing, en zette hem eten voor. Hij had geen eetlust, maar hij propte zijn maag uit angst voor de loerogen van een zwaarlijvige kok zo vol, dat hij bijkans naar lucht snakte. Verbijsterd en opgeblazen werd hij uit de keuken weggehaald door een kleine, kaalhoofdige man in versleten bruin fluweel, die een staatsieketting om de hals droeg; toen Melchior nader toekeek, was de ketting geregen van beenderen en amuletten. Melchior hield hem voor een rentmeester of geheimschrijver, maar de kleine man maakte zich niet bekend, hij trok Melchior mee langs gangen en trappen, deed deuren open en deuren dicht. Toen ze door het zwijgen van een lange doodse gang liepen, vroeg Melchior zijn begeleider: 'Waarom lijdt de jonker van Piepenpoo?' De kaalhoofdige in het bruin fluweel zei met een zucht: 'Hij stinkt.' Hij bleef onverhoeds stilstaan en siste tussen de tanden: 'Verbaas je over niets, voeg je in alles, laat hem praten . . . Misschien helpt het.' Hij lachte meteen om zijn eigen woorden, maar als in pijn; zijn pupillen traanden groen en wanhopig in het wit van zijn ogen. 'Maar wat zou helpen, als zelfs ik *magister ingenii**), hem de warmte niet hergeven kan . . . !'

Hij duwde Melchior voort tot aan het einde van de gang, en vandaar in een hoog vertrek. Melchior stond nog niet op de drempel, of zijn angst zonk weg onder de zwaarte van zijn walging. Er laaide een vuur, dat het zinderde, maar de verstikking in de kamer kwam niet van dit vuur. De magister had gelijk gehad: er waarde mensenwalm, de stank van half vergaan vlees, en bij deze reuk van bederf kwam de scherpste stank van honden, nog voordat de dieren, tot Melchiors verbazing en afschuw, onder de groene sergie spreid van een hemelbed vandaan joelden, en in een kring om hem heen kwamen bassen en gillen. Het zweet brak Melchior aan alle kanten uit, toen een mannenstem de honden terugriep — een stem uit een mond, die leek te klappertanden. De honden kropen terug onder de sergie, de magister riep: 'Heer Robbert, hier is de schilder . . . !' en Melchior zag vanonder het gekeperd dek een grauwe, onzekere hand wenken. Hij liep door het smoorhete stinkhol naar het bed, hij dorst zijn neus niet dichtknijpen, zijn maag was in oproer. Melchior zag van de kasteelheer niets dan een vale lok, een blauwe neus en die lijkkleurige kouwelijke hand, terwijl de hondenkoppen bleven uitschieten, rode, zwarte en gevlekte, waar de tong uithing en het kwijl afdroop: het leek al met al het meest op één groot vijandig lichaam met vele koppen, en met dat rotte mensenhoofd als bekroning. De jonker riep vanonder de meute: 'Wat maak je, schilder . . . ?' en Melchior antwoordde in zijn verwarring: 'Moergrobben'. Het was enkele tellen stil, de magister keek scheef naar Melchior, als sprak hij een vreemde taal, en Piepenpoo herhaalde: 'Moergrobben . . . ?' op een toon, of hij één ogenblik vergat, dat hij niet warm kon worden; 'wat zijn dat, moergrobben?' Melchior zei na enig bangelijk weifelen: 'Wangedrochten . . .', waarop vanonder de hondenberg een kil en amechtig giechelen steeg. 'Van de mensenwereld of uit de hel?' De vraag klonk schrikbarend in Melchiors oren.

*) Vernufteling, uitvinder.

een strikvraag, waarvan dood en leven schenen af te hangen. Hij zweeg, en Piepenpooy riep luider: 'Schilder je de hel?' Melchior antwoordde na kort beraad behoedzaam: 'Ik zou het kunnen.' 'Zo, dat het iemand de hitte van Satans oven door de leden jaagt?' kreet de jonker vertwijfeld en begerig. 'Ik kan niets beloven,' zei Melchior, 'maar ik kan mijn best doen.' 'Heb je gereedschap bij je, verven, panelen?' Melchior bevestigde, dat hij zijn gerei niet thuis had laten liggen. De jonker riep: 'Magister Hyacinthus! breng hem naar de grote zaal, zet hem aan het werk, misschien — —' Hij klappertandde zo, dat hij zijn zin niet afmaken kon. De magister duwde Melchior 'al uit de kamer. 'Misschien,' herhaalde hij op halfluide toon. Melchior draafde de gang af, stakte niettemin, kokhalsde en gaf machteloos over.

Het was avond geworden en Melchior was doodop, maar hij moest zonder verwijl nog een blank paneel uit zijn wagen halen en aan het werk tijken. Hij was van plan sneller en achtelozer te schilderen dan ooit te voren, hij had maar één wens, van dit behekste kasteel weg te komen! Terwijl hij zat te schilderen, werd hij kalmer, hij dacht aan zijn vrienden, die zich zeker niet door vreemdsoortige geluiden, hondenstank noch kille menselijke rotting van hun stuk zouden laten brengen. Toen hij eenkeer zo ver was met zijn gedachtengang, werd het hem duidelijk, dat er mogelijk van hekserij niet gesproken kon worden, maar het was en bleef een kasteel van gevaarlijke gekken en zieken, er vandaan moest hij dan ook. Hij zette zich innerlijk schrap, terwijl hij zijn paneel begon te vullen met houtskoolstrepren en verdelingen, want hij wist nu ook wat hij maken wilde: een aardspijting, waarbij de koperrode vlammen van de onderwereld omhoog slaan tot het zwerf, en een horde van ongedierten, die zich tot dan toe verstopt hebben gehouden, door de lucht jaagt als bladeren op een wervelwind; en daartussen, gesmeten, verzengd, onderstboven, tuimelen zielen in nood, zich vastgrijpend aan wolken, aan vliegende vissen, aan heksen op bezemstelen, om des te sneller naar de doodsvlam te worden gedragen.

Met deze voorstelling voor ogen werkte hij 's avonds aan het stuk, en met die voorstelling zette hij het de volgende ochtend voort. De schele kok bracht hem eten en drinken, en Melchior lachte inwendig, omdat de man ditkeer kennelijk op de vlucht sloeg voor hem, nadat hij één blik op het wordend paneel geslagen had. Buiten de zaal tierde de zomer, Melchior hoorde nu en dan de kreten van ongekende gedierten en liep uit het werk naar het raam, om op het park heen te kijken, maar zelfs half van bovenaf bleef de doolhof daar beneden voor hem een verkronkeling zonder kop of staart. Soms kwam ook de *magister ingenii* kijken, hoe hij opschoot, hij staarde elke keer langer naar het paneel, en hij verloor elke keer iets meer van zijn bazige spitse inbeelding. 'Het brandt, bij de pestbuilen van Sint Rochus, het is hellevuur!' zei hij en scheukte zich vol onbehagen onder het fluwelen wambuis. 'Heb je genoeg rood, schilder?' De volgende keer zei hij: 'Je bent een vernufteling in je ambacht, hoe komt het dat wij je naam nooit gehoord hebben... Melchior Hintham?' Melchior antwoordde puntig: 'Er zijn meer vernuftelingen, wier naam het geheim blijft van een kleine kring'. De kaalhoofdige keek even op bij die slagvaardigheid en zei: 'Leg dat gerei weg en ga mee.' Hij leidde Melchior opnieuw door het kasteel, naar het plein, ze raakten door een smal achterpoortje met een loopbrug in de labyrintische tuin. Er groeiden geen bloemen, er waren geen struiken met bloesems of bessen, er waren alleen de kronkelgangen van gepunt groen, waar ze doorheen liepen, tot Melchior er duizelig van werd. Hij bleef staan om diep adem te halen, de man in het bruin fluweel met de ketting van beenderen en bidpenningen bleef staan zoals hij en breidde de armen uit: Dit is mijn werk. Een fort van groen, een vesting van hagen. Hier weten alleen de bouwmeester en de bezetting de weg. Hier verdwaalt elke vijand. Wij hebben in de loop van de jaren bezoek gehad van verscheidenen, die ons dachten te plunderen, roverbenden, afgedankt krijgsvolk.' Hij lachte en betastte de ketting om zijn hals. 'Ze zijn niet levend uit deze doolhof gekomen, niemand komt er levend uit, als wij het niet willen... Dit is hun aan-

denken: een nekwervel, een amulet, een nekwervel, een amulet... Hij lachte luid. 'Daarvoor moet men een *magister ingenii* zijn en Hyacinthus Bonaventura heten: ik heb voor hoge heren hier en elders fonteinen, uurwerken en waterhamers gemaakt, maar voor de jonker van Piepenpooy een gordel van zuurbes, hulst en ligustrum, waarin hij met zijn dieren veiliger is voor de wereld dan in een ijzeren bastion met duizend schutters. Melchior vroeg gretig: 'Wat voor dieren?'

De magister wenkte hem verder mee tussen de ondoorzichtige heggen, de zon spiegelde in zijn gladde schedel, zijn fluweel glansde kaal. Hij leidde Melchior tot voor een ijzeren hek, maakte het open en trok hem opnieuw mee langs een kronkelpad, waarbij het schateren, kijken en snuiven van onbekende herkomst in kracht toenam, totdat zij bij een vogelhuis terecht kwamen, uitgelachen en uitgescholden door een veelheid van bontgeveerden, zoals Melchior nog van zijn leven niet gezien had. Magister Hyacinthus wees hem de pelikaan, die in het wild en zonder jachtbuit zijn jongen voedt met het eigen bloed, en gieren en adelaars, die stil en verbitterd op hun stok zaten, de poten als bronzen kerksloten om hun kaalgebeten hout, en witte pauwen, en reigers van de Nijl, wolkjes van avondrood op hoge stengels. Melchior liep van kooi naar kooi en keek zich de ogen uit het hoofd, terwijl de magister zelfingenomen bleef lachen. 'De jonker van Piepenpooy moet rijk zijn,' zei Melchior ten slotte. 'Machtig,' bevestigde de magister; hij trok Melchior al weer achter zich aan; 'dit is nog maar het begin van zijn verzameling.' Zij kwamen door een nieuw bolwerk van hagen in een lange rechte laan, waar rug aan rug kooien stonden, elke kooi door heesters omringd. Melchior's hart klopte van benepen opgetogenheid, hij rook weer het dierlijke, pelzen, uitwerpselen en bronst, maar grimmiger en niet zo verstikkend als het hondenhol van jonker Robbert. Hij draafde al voor magister Hyacinthus uit, zag een zonderling gebult en zachtmoedig gedierte, dat hem een misvormd paard leek; hij keerde zich om en werd vuilaardig gespikkelde honden gewaar met pluimen op hun oren, hij sprong terug bij de klauwslag van een reuzenkat, wiens huid van zwarte, gele en witte vlammen gemaakt was, een majesteit in zijn soort. De magister stond al weer naast hem en gaf hem de namen, en met die benamingen ordende zich alles voor Melchior, want hij kende uit de Schrift en de levens der heiligen kemel, jakhals en tijger. Melchior kon zich niet van de plek rukken, zelfs niet bij de apen, die hij toch van kindsbeen af op de jaarmarkten gezien had, hij volgde hun schamele nabootsing van mensenhebbelijkheid tot hij er triest van werd, en zich gewillig door de magister naar het gordeldier, het stekelvarken en de slangenkuil brengen liet. Hij was zijn benepenheid kwijt, dacht aan kasteelheer noch opdracht, laat staan aan zijn eerste angst voor beheksingen, hij keek maar en keek; tot de geduldig gebleven bouwmeester hem eindelijk aan de mouw trok: 'Het is tijd, schilder; het hellevuur wacht!' Ze glimlachten als samenzweerders om de ongere scherts en keerden naar het hek terug.

Toen zij de vogels en de dieren achter zich hadden, vroeg Melchior wat hem al lang op de tong gebrand had: of de jonker geen eenhoorn had kunnen bemachtigen? Hij zag de *magister ingenii* lachen, zijn ogen fonkelden groener dan ooit in het oogwit. Als er een eenhoorn bestond, niet waar, zou één brokje van zijn hoorn voldoende zijn, om er een heel gasthuis vol zieken en in de eerste plaats jonker Robbert mee aan te raken en te genezen — zo denk jij? Melchior zei, dat hij zulke dingen had horen beweren. De magister sloot het ijzeren hek en liep verder, hij bleef dun en spotziek lachen. 'Nu, een eenhoorn hebben wij niet... noch een vogel phoenix... noch een griffioen, noch een draak, zelfs niet het ei van een draak — om de eenvoudige reden, Melchior, dat al die dieren niet bestaan.' Melchior keek hem onder het lopen verbluft aan. 'Niet bestaan?' De magister maakte een afdoend handgebaar. 'Het mensdom zal zijn geloof in fabels moeten afschudden, Melchior Hintam, hun onzin pleit tegen de schepping. Is de schepping, zoals ze is, niet goed genoeg? Zijn de dieren, die je gezien hebt, en voor wier bezit gevaren doorstaan en schatten uitgegeven zijn, soms niet stuk voor stuk een mirakel?' Melchior knikte zonder spreken; hij had zich elk gedierte,

dat hij voorheen niet kende, diep in het geheugen geprent, hij wilde die inprent-sels straks ook in zijn schetsboek vastleggen: Maar hij dacht tegelijkertijd aan de moergrobben, die op dit ogenblik op zijn helppaneel hun onbestaanbare gruwel-vorm kregen, en die toch niets met fabels hadden te maken, maar met de mens en zijn vrez en gebreken, en die daarmee werkelijker waren dan griffioenen of eenhoorns; en hij lachte voor het eerst, en kon meester Hyacinthus niet uitleg-gen, wat er in hem omging, toen deze zich ergerde aan die late zonderlinge lach.

Op de middag van de tweede dag had Melchior zijn helstuk voltooid — of wat hij deze keer zelf voor voltooid liet doorgaan. Hij wachtte tot de magister zou komen, en begon de vogels en de dieren, die hij in de doolhof van jonker Robbert had leren kennen, met rood krijt op losse bladen te schetsen. Hij nam zich voor de magister te verzoeken een tweede rondgang door het bestiarium te mogen maken, maar hij vergat de vraag te stellen, toen de kaalhoofdige vernufteling opdook, en het paneel met een merkwaardige verstijving van zijn leden en een saamtrekken van zijn ogen bekeek. Hij krabde zich ten slotte weer hinderlijk langst borst en ribben, terwijl hij mompelde: 'Jij kunt schilderen . . . Wat het voor monsters zijn, die men op je stuk ziet, weet de Baarlijke alleen: ik beken eerlijk, dat ik haast in de hel dreig te gaan geloven, nu ik je werkstuk aan alle kanten bekijk.' Melchior had geen tijd meer om hem te vragen, of hij dan zonder dat werk niet meer in de hel geloofde, de magister drukte hem het nog maar half opgedroogde schilderstuk in de handen en stiet hem op zijn bazige manier de zaal uit. Onderweg bleef hij weer enkele tellen voor Melchior staan. 'Alles, alles geprobeerd!' zei hij op halffluide toon, 'hemden van berenvel, Junipeer, wolverlei, het slapen tussen twee moddervette boerenmeiden . . . Niets, niets, niets! Hij blijft koud en rot weg en ik kan het niet verhinderen! Wat moeten we eigenlijk nog met jouw stuk, wat is het dan enkele lellen uitgestreken verf op een dode plank?' Melchior zweeg en bereide zich ten tweeden male voor op de pest en het bederf van de kamer, waarvoor zij stonden. Zij overschreden de drempel, de honden raasden van het bed af en dansten op bevel ook weer terug onder het dek, schuimbekkend; jonker Robbert beefde tot in zijn keel; 'H-heb je de hel, schilder? Is ze zalig warm?' 'Het stuk is klaar,' antwoordde de magister in Mel-chiors plaats en nam het paneel van hem over. Melchior zag de dunne grijze haarlijn en de winterse neus en de hand, die de hand was van een lijk, zoals de vorige maal: maar boven de neus sperden zich nu twee kleine, schichtige, melan-cholieke ogen —: Terwijl Melchior zich niet meer geneerde en zijn neus dicht-kneep, bracht meester Hyacinthus het geschilderde stuk langzaam tot voor deze ogen.

Enige tijd verdekte het paneel het gezicht van de zieke. Melchior wachtte be-vreemd. Hij zag de magister onverwacht terugdeinzen, onder zijn armen door scheen de wanstaltige berg van honden en hondenkoppen, waaruit het aldoor ingehouden gromde, te waggelen en te schokken. Het was een kramp, die Mel-chior eerst toeschreef aan opgekropt lachen, een vrolijkheid die nog niet tot uit-barsting wilde komen. Toen sneed de stem van de jonker stank en kamerhitte, terwijl hij onder sergie en hondenlijven wild begon te trappelen: 'Keer om! W-weg! Zwarte magie! Ijs langs mijn r-rug!' De magister liet het paneel vallen en wierp zich op de jonker, die schokte en klappertandde, of hij, onder het aan-zwellend gehuil van de honden, in een wak gedompeld werd — Melchior kon alleen nog raden, wat er verder in de kamer van Piepenpooy gebeurde, hij was al op de gang gevlucht. Hij vond met moeite de grote zaal en wachtte daar, tot de magister zou verschijnen; hij zat in zichzelf weggezonden, hij had zelfs geen zin meer naar de tekeningen te kijken, die hij in de verse herinnering aan het bestiarium gemaakt had.

Meester Hyacinthus verscheen tegen de avond, zijn gezicht was spits en men zag zijn vale baardstoppels. Zijn stem klonk moedeloos. 'Juist wat ik ver-moedde, Melchior Hintham. Niets helpt tegen deze stinkende dood. Jonker Robbert heeft wel een uur lang de bevert gehad na het bekijken van je helle-

paneel, ik dacht dat hij er in blijven zou!' 'Maar hij leeft?' vroeg Melchior vol bedremmeling. De magister haalde de schouders op. 'Hij leeft — nog. En vervloekt je in alle toonaarden. Hij heeft mij opgedragen je op staande voet uit het kasteel te jagen.' Melchior wou opstaan van zijn bankje, maar hij kon niet, de kamer draaide om hem en scheen eensklaps vol droge nevel, waarbij ook het speeksel tegen zijn gehemelte opdroogde. De magister nam Melchior enkele ogenblikken zonder spreken op. Daarna zei hij met een zonderling lachje, dat meer door de holten van zijn gezicht dan om zijn lippel speelde: 'Je hoeft niet bang te zijn. Ik verlies bij het zien van je helse schrikbeelden in geen geval mijn verstand . . . Misschien had ik gehoopt, dat hij er in blijven zou!' Hij knikte in de richting van de kamer, waar de jonker lag. 'Misschien wil ik hier al lang vandaan. Klokken maken en steenboren en waterleidingen voor mensen, die mijn vernuft op prijs stellen . . . Niet langer voor lijfknecht spelen bij een ongeneeslijke.' De nevel voor Melchiors ogen trok op bij de openhartigheid van de magister, de kamer stond weer stil, maar alles was duister geworden, de meubels, de schouw, de man met de gladde schedel daar tegenover hem; de ramen sloegen als met spinnewebben dicht. En mijn paneel?' vroeg hij benauwd. 'Het vuur heeft het op last van de jonker gevonnist,' zei de magister droogjes. Het duister breidde zich ook in Melchior uit. Hij keek onafgebroken naar Hyacinthus Bonaventura, die zich eindelijk weer naar hem toewendde: 'Luister, schilder. Ik zeg jonker Robbert, dat ik je heb weggetrapt. Maar deze nacht blijf je veilig hier, en morgen, bij zonsopgang, laat ik je uitgeleide doen tot aan de Antwerpse heerbaan.' Melchior zat roerloos en vroeg: 'Waarom zoveel goedheid voor iemand, die u niet kent?' Magister Bonaventura kneep de ogen dicht. 'Vernuftelingen moeten elkaar helpen.'

De magister liet Melchior en zijn wagen met schilderijen in de nog natte vroegte door dezelfde gewapenden naar de grote rijweg leiden, die hem enkele dagen voordien hadden gevat en door de doolhof gebracht. Meester Hyacinthus zelf verscheen bij de afrit op het plein, een linnen pak onder de arm. Melchior was diep onder de huif gekropen. De *magister ingenii* zag er uit of hij niet geslapen had, kringen onder zijn ogen en diepe kreukels in zijn fluweel, en Melchior, die zelf van vrees en beving voor de hondenmeute geen oog dicht gedaan had, voelde heel die moeheid als met het eigen lijf. 'Hier is een vergoeding voor je diensten en je schade, Melchior Hintham,' zei de magister, en reikte Melchior het pak; 'vaarwel.' De huifkar reed al, Melchior boog zich nog eenkeer sprakeloos vanonder de kap, om tegen Hyacinthus Bonaventura te wuiven. Hij bleef met het pak op zijn knieën zitten, terwijl zij door het labyrinth reden, dat er in het ochtendglinsteren argeloos uitzag; het vogelhuis begon pas te ontwaken, het was meest zwak gekir en geproest, de grote dieren sliepen nog. Melchior moest aan de woorden van meester Hyacinthus denken: 'Niemand komt hier levend uit als wij het niet willen' — en hij was bang, dat de rotter en klappertander alsnog zou bemerken, dat hij pas nu vertrok en hem alsnog laten achterhalen en verscheuren door de meute, die hij als deken gebruikte. Hij bleef stijf met het pak in zijn armen zitten, ook toen de voerman op de grote rijweg geraakte, en de gewapenden van het kasteel afscheid namen. De heerbaan was al bereden, de wagen van Melchior voegde zich zonder moeite in de logge sleep van andere voertuigen. Melchior wierp een blik op zijn vracht, er ontbrak niets, de zomerdag fonkelde aan alle kanten, hij hoorde mannen fluiten en paarden briesen, en toen hij na enige tijd voor zich uit aan de rand van de vlakke fijne gulden torenspitsen bespeurde, begreep hij, dat hij werkelijk vrij was en zonder nood in Antwerpen belanden zou.

CRITISCHE NOTITIES

Bronnen van het anti-semitisme

Vele goedwillende West-Duitsers hebben zich de laatste weken bezig gehouden met de achtergronden van de nieuwe golf van anti-semitisme in dat land. Hun beschouwingen geven blijk van diepe bezorgdheid en ook van de wil om het kwaad uit te roeien.

Met instemming zal men verder kennis hebben genomen van het program van eisen dat de Wereldraad der Joden aan de Westduitse regering heeft voorgelegd en waarvan een der hoofdpunten de zuivering van het overheidsapparaat van alle voormalige nazi's is.

Het kan echter niet ontkend worden, dat zowel in West-Duitsland als ook elders, zoals in Nederland, verklaringen voor de gebeurtenissen gegeven zijn, die niet aan de kern van de kwestie raken. Zo huldigen sommigen blijkens de Nieuwe Courant de opvatting dat de uitbarstingen van anti-semitisch banditisme verklaard moeten worden uit het feit, dat het fascistische regiem niet door een volksopstand maar door de militaire nederlaag verwijderd is. Dit werpt echter de vraag op, waarom dergelijke wandaden niet in de DDR voorkomen, waar het fascisme toch eveneens door de militaire nederlaag is vernietigd.

De Adenauer-regering zelf heeft o.m. beweerd, dat het hier om „verspreide” niet-georganiseerde, om zo te zeggen onverklaarbare, spontane acties zou gaan. Het is echter tekenend, dat haar minister van Buitenlandse Zaken, von Brentano zich haastte te verklaren, dat zij geenszins ingestemd heeft met de eis tot zuivering van het staatsapparaat.

En dat is onthullend. Want het anti-semitisme wordt niet in stand gehouden door een of ander „mystiek geloof in het nationaal-socialisme”, zoals sommige Westduitse kranten

schreven, maar omgekeerd ontlenen de anti-semiten hun aanmoediging aan het feit van de aanwezigheid van hun voormannen in de Adenauer-regering.

De met nieuwe macht beklede oud-nazi's in de regering, in justitie, politie en de legerleiding zijn de bron van het anti-semitisme. Dit is echter niet alles. De hoofdzaak is en blijft de reactionaire, revanchistische politiek, waaraan de Adenauer-regering haar bestaan verbonden heeft.

De geschiedenis leert, dat anti-semitisme altijd bloeit in de schaduw van een reactionaire, chauvinistische politiek.

Op een helder moment verklaarde De Volkskrant, die overigens consequent het Adenauer-standpunt in het nieuwe schandaal verdedigt: „Anti-semitisme is... een begeleidingsverschijnsel van de meest heftige soort van het Franse nationalisme, dat vaak gepaard gaat met een afkeer van niet-Fransen”.

Het Westduitse nationalisme heeft uiteraard dezelfde consequenties.

Anti-semitisme is een logisch begeleidend verschijnsel van het chauvinisme, het is steeds als hulpmiddel gebruikt tot het bereiken van reactionaire doeleinden. Het anti-semitisme beleefde derhalve ook zijn hoogtepunt onder het Hitler-regiem, het meest reactionaire bewind der monopolisten in onze eeuw.

*

Het Adenauer-bewind is niet alleen het meest reactionaire na-oorlogse bewind in West-Europa, omdat de kern van zijn regiem uit voormalige nazi's bestaat. Omgekeerd kan men wellicht zeggen: het steunt juist op lieden als Oberländer, Schröder, Globke, Strauss en Speidel, omdat deze oud-nazi's het meest geschikt

moeten worden geacht voor het uitvoeren van het reactionaire program der West-Duitse monopolisten.

De historicus A. Martin heeft in de november-december-nummers van „Deutsche Aussenpolitik” nog eens een samenvattende schets van dit program gegeven. Hij wijst er op, dat de Bonn-regering de enige regering in Europa is, die een herziening van de bestaande grenzen eist. „De kern van haar binnen- en buitenlandse politiek is het revanchisme, het actie-program van herboren militarisme, dat het gehele openbare leven in Westduitsland doordringt”.

Martin tracht aan te tonen, dat er een zekere overeenstemming bestaat tussen de strategie van het Hitler-regiem en het Adenauer-bewind. „Het behoort tot de traditie van het Duitse militarisme”, zo schrijft hij, „zijn program van agressie in etappes te verwerkelijken”.

Het eerste doel is de inlijving van de DDR.

Dat Adenauer nimmer van dit doel afstand heeft gedaan, is bekend. Nog op 14 juni 1959 verklaarde hij op het congres van zijn partij: „Wij moesten niet zozeer spreken over hereniging van Duitsland, maar over bevrijding van 17 miljoen mensen uit de communistische slavernij”. Zijn minister van Buitenlandse Zaken had reeds lang geleden gezegd, wat dat betekent. In maart 1952 formuleerde von Brentano de Westduitse DDR-politiek als volgt: „Wij zullen alles en het laatste ondernemen, ik zeg opzettelijk: alles en het laatste, om de Sowjet-bezettingzone terug te halen.”

Dat betekent, zo commentarieert Martin, „duidelijk en voor geen misverstand vatbaar: de Westduitse regering is van plan, de annexatie van de DDR langs militaire weg te voltrekken.”

Het doel der „eerste etappe” verklaart echter ook, waarom Adenauer zich verzet tegen het afsluiten van een vredesverdrag, zoals door de Sowjet-regering is voorgesteld. Volgens haar ontwerp (gepubliceerd op 10 jan. 1959) zouden immers zowel de DDR als de Duitse Bondsrepubliek „de

plechtige verplichting op zich moeten nemen, ter verwerkelijking van de hereniging van Duitsland, nimmer tot geweld over te gaan of met aanwending van geweld te dreigen.”

Martin wijst er verder op, dat het vraagstuk van agressie ook tijdens het proces tot verbod van de KPD aan de orde is gekomen. Een der verdedigers had daar gewezen op het feit, dat plannen en voorbereidende maatregelen tot agressie volgens het Londense Viermogendhedenverdrag van 6 aug. 1946 als oorlogsmisdaden beschouwd moeten worden. En zeer kenmerkend had de advocaat van de Adenauer-regering toen verklaard, dat „de Bondsrepubliek niet gebonden is aan het volkenrechtelijk verbod van agressie.”

Martin haalt verder ter illustratie van zijn stellingen een andere uitspraak van minister von Brentano aan. Deze heeft in 1956 gezegd: „In overeenstemming met de met onze bondgenoten afgesloten verdragen heeft het vraagstuk van de hereniging vooreerst betrekking op de middel-zone, de 17 miljoen Duitsers achter het ijzeren gordijn. Dit vraagstuk is primair. De volledige verwerkelijking van onze aanspraken op de Oostgebieden kan problematiek worden (dus: in gevaar komen, red P. & C.) wanneer wij niet allereerst onze hele kracht en offerbereidheid op de hereniging met de 17 miljoen bewoners in de Sowjet-bezettingzone richten.” En zijn collega Seeböhm zei een jaar later: „De aaneensluiting van Midden- en Westduitsland is slechts een kleine hereniging. Zij kan niet meer zijn dan een eerste stap”.

*

De „tweede stap” in dit revanchistische oorlogsprogram is de herovering van de „Duitse” gebieden in Polen en Tsjechoslowakije.

„Ik heb duidelijk verklaard”, zo zei von Brentano op 2 mei 1956 voor de Zuidduitse radio, „en ik herhaal het vandaag: Er is geen Duitse bondsregering mogelijk, noch vandaag noch morgen, die de Oder-Neisse-linie als grens erkennen kan”.

Adenauer zelf heeft in het parlement verklaard, dat zijn regering nooit genoeg zou nemen met „de afscheiding van de Duitse Oostgebieden”. „Zij beschouwt deze gebieden als Duits staatsgebied”.

Kenmerkend is in dit verband het pikante detail dat in het ministerie van de heer Schröder, de voormalige SA-Sturmbannführer en tegenwoordige minister van Binnenlandse Zaken, een speciaal bevel is uitgevaardigd, om landkaarten of andere kartografische voorstellingen van Duitsland te verwijderen, die Duitsland niet met zijn grenzen van 1937 weergeven”!

Ter motivering verklaarde Schröder: „De Bondsrepubliek is Duitsland.. Al het overige Duitse gebied moet weer aangesloten („zurück gegliedert”) worden”.

Maar deze Schröder is ook de bewindsman in Bonn, die het anti-semitisme moet bestrijden.

Wij behoeven het betoog van Martin hier niet verder te volgen. Waar het om gaat is dit: de binnen- en buitenlandse politiek van Bonn is revanchistisch en militaristisch. Hoe krankzinnig en hoezeer zij ook in strijd moge zijn met de krachtsverhoudingen in Europa en in de wereld — dit is duidelijk: de revanchistische doeleinden kunnen niet nagestreefd worden zonder een overeenkomstige binnenlandse politiek.

Derhalve vindt de revanchistische buitenlandse politiek haar binnenlandse aanvulling in het ongrondwettige verbod van de KPD, de voornaamste vredeskracht in West-Duitsland, in de

schandelijke processen, tegen aanhangers van de vredesbeweging, de „grootmoedige” hulp aan fascistten uit Hongarije, Polen enz., de openlijke en versluiserde steun aan rassenisten en vooral in de koortsachtige militarisering van het land. Al is het op zichzelf al absurd te geloven, dat lieden als Schröder en Oberländer bereid en in staat zouden zijn anti-semitische uitbarstingen te bestrijden en te verhinderen — de buitenlandse doeleinden kunnen niet nagestreefd worden zonder een maximale opzweeping van de chauvinistische krachten in de Bonn-republiek.

De hoogste — of beter gezegd, de meest laaghartige vorm van chauvinisme is rassenhaat en anti-semitisme. Wat rond de jaarwisseling in West-Duitsland is gebeurd, is derhalve niets anders dan de logische consequentie van de buitenlandse, revanchistische politiek van Adenauer.

Het is een weloverwogen poging die krachten in West-Duitsland onder druk te zetten, die voor ontspanning en tegen de revanchistische politiek van Adenauer zijn, hen het zwijgen op te leggen door bedreiging met terreur, hen te ontmoedigen en te isoleren. Daarom juist kan men zich er niet van afmaken met halfslachtige verklaringen over de „mystiek” van het fascisme en daarom is het juist van zo groot belang dat de publieke opinie in Nederland in beweging wordt gebracht. Tot steun aan de vredeskrachten in West-Duitsland en om te voorkomen dat de politieke duisterlingen ook hier hun kans krijgen.

BOEKBESPREKINGEN:

Een sluier van het Congo-verleden opgelicht

Belgisch Congo is niet alleen voor ons, Nederlanders, tot voor kort een gesloten boek geweest. Er waren evenmin veel Belgen die het nodige besleuten van hetgeen in „hun” kolonie precies omging, al wisten onze progressieve zuiderburen natuurlijk heel goed, dat in Congo net zo'n vrijheidsbeweging gaande was als in alle overige huidige of vroegere koloniën. Trouwens net als in Indië hebben de nationale krachten in Congo altijd kunnen rekenen op de steun

van de communisten en andere vooruitstrevende krachten in het „moederland”.

Maar toch, door de specifieke situatie in Congo was er maar weinig over die beweging bekend. De nationale krachten hadden vrijwel geen kans hun stem te laten horen; de Belgische koloniale kringen zwegden als het graf. Zo kon het gebeuren, dat pas nu zaken aan het volle licht komen, die zich al lang geleiden in donker Afrika hebben afgespeeld.

Een van die koloniale drama's is het onderwerp van een zojuist in Brussel verschenen boekje¹⁾, helaas — als zo vaak in zulke gevallen, alleen in het Frans.

*

DE schrijver, Jules Chomé, vertelt in dat boekje het lot van Simon Kimbangu, een neger-Christusfiguur, die in 1921 ter dood werd veroordeeld, gratie kreeg en tot 1951, het jaar van zijn dood, eenzaam in een gevangenis in een ver afgelegen streek doorbracht.

Was Kimbangu een nationaal onafhankelijkheidsstrijder? Chomé laat ons zien, dat daar in de moderne zin van het woord niet van kan worden gesproken. Kimbangu zag zich als negerzoon van God geroepen tot het prediken van het evangelie. Maar zoals de Jezus der Christenen in Palestina werd omgebracht door de Romeinse bezetters en de vertegenwoordigers der gevestigde kerk, zo liep Kimbangu stuk op het Belgische gezag, dat niet alleen uit kruit en lood, maar ook uit het kruis der Roomse kerk bestond.

Chomé beschrijft ons een religieuze beweging als gevolg van Kimbangu's optreden, die, hoewel zij formeel nooit politieke kanten kreeg en nooit politieke leuzen aanhief, door het koloniale bewind langzamerhand herkend werd als een dodelijk gevaar voor zijn fundamenten.

Wanneer Kimbangu ergens in Congo zou preken, verliet het treinpersoneel de stations en locomotieven, liepen de weinige fabrieken leeg, lagen de plantages verlaten. Zelfs inlandse agenten en soldaten vroegen verlof, om zich naar de openluchtbijschikkomsten van de geliefde wonderdoener te mogen begeven.

Heel dat mengelmoes van bijgeloof, geloof, mystiek, wondergenezing, nationaal reveil speelt zich daarbij af en wordt door de negers van Belgisch Congo verstaan als de aankondiging van een nieuwe boodschap voor hun ongelukkige land.

Het pikante daarbij is, dat Kimbangu tal van christelijke leerstellingen overnam, dat hij zoals Chomé zegt, de sociale orde der negerstammen in feite ondermijnde; zou de missie dat geprobeerd hebben met b.v. strijd tegen de polygamie, zij zou op een enorme weerstand zijn gestuit; maar Kimbangu, die ook de monogamie predikte, werd gehoorzaamd. Zonder protest lieten zijn discipelen de tamtams vernielen, keren de vrouwen der polygame echtgenoten naar hun families terug. De fetisjen worden verbrand. Maar ook de rozenkransen en andere katholieke attributen . . .

*

De missie komt in actie; zij praat het gouvernement allerlei zonden van Kimbangu aan; o.a. zou hij zijn volgelingen verboden hebben, hoofdelijke heffingen te betalen, enz. Zo ver was men in het geheel niet bij het kimbangisme. Maar het ging om het voorbeeld dat het gezag wenste te stellen, om de intimidatie der „zwartjes”. En dus greep men Kimbangu en een aantal van zijn voornaamste medewerkers, zijn „apostelen”.

Schokkend is hetgeen Chomé vertelt en citeert over het „proces” dat volgde. In het boekje is het gehele vonnis afgedrukt; Kimbangu blijkt beschuldigd te zijn van „in zijn werk het geloof te doen postvatten, dat een nieuwe god zou komen,

¹⁾ La Passion de Simon Kimbangu, 1921—1951 par Jules Chomé — Les Amis de Présence, Africaine, Bruxelles 1959. Frs.B. 75,—.

dat die god sterker was dan de staat, dat die god door hem, Kimbangu, werd vertegenwoordigd, dat een nieuwe tempel, een zwarte nationale kerk zou worden gesticht."

En deze gedachte, deze groep werd, aldus het vonnis, beschouwd „als te zijn georganiseerd om de veiligheid van de staat in gevaar te brengen, een secte, bemanteld als een nieuwe godsdienst, maar met de bedoeling het huidige regiem te vernietigen; de godsdienst is slechts een middel om het geloof van de bevolking te prikkelen en te overspannen, opdat de beïnvloede menigten, gedreven door de kracht van het fanatisme, zullen dienen als instrument tot het bereiken van het einddoel."

Chomé wijst er op, dat dit alles geconstrueerd was door het koloniale regiem, dat Kimbangu nooit de politieke en sociale actie heeft bedreven. Maar wat deed dat ertoe? De geschiedenis van het nationale verzet uit alle eeuwen is immers rijk aan deze vormen van godsdienstig streven, die door de heersende klassen steeds werden onderkend als het begin van een gevaarlijke actie tegen hun grondvesten!

*

Onthullend zijn de vele citaten uit de koloniale pers, die in de Belgische ijzer-vreterstaal dier dagen van haar moordzuchtig en onmenselijk hart geen moordkuil maakte. En onwillekeurig moesten we denken aan de bekende plaat, waarmee Albert Hahn indertijd zijn debuut maakte bij „Het Volk"; De brandkast, beschermd door bijbel en wierookvat.

Wanneer het doodvonnis is uitgesproken ontstaat het vraagstuk waar het moet worden voltrokken. Men vreest enerzijds, dat die plek een pelgrimsplaats zou worden; anderzijds wenst men toch wel een publieke terechtstelling, want die zou „op de daar bijeengeroepen bevolking een diepe indruk maken; de uitwerking zou zeer diep zijn in de streek en aangezien de vrees het beginsel der wijsheid is, zou de executie een ernstige invloed hebben op het moreel der inboorlingen", schreef het blad „l'Avenir Colonial Belge". De vrees, dat de door de protestantse zending ondersteunde gratie-aanvraag zou worden ingewilligd, bleek bij deze kringen het beginsel der onwijsheid te zijn, want zij legden hun standpunt van koloniale mensenhaat voor het nageslacht onverbloemd in kranten, verzoekschriften en telegrammen vast: de gezamenlijke ondernemers en handelaren van Thysville bijvoorbeeld verzoeken geen gratie te verlenen, want:

„Onze grote kennis van de inboorling, gevolg van ons dagelijks contact met hem, maakt het ons mogelijk u te verzekeren, dat alleen de executie van Kimbangu de kalmte in de streek kan doen terugkeren en dientengevolge aan de handel een deel van de welvaart kan teruggeven die deze volledig verloren heeft sinds het begin van deze beweging."

Commentaar overbodig. U vindt zo tal van citaten.

*

In Brussel is men anno 1921 net iets realistischer van blik en men verleent gratie. Kimbangu gaat voor zijn leven de eenzame cel in, ver van de bewoonde Congo-wereld. Tot 1951 is hij daar gebleven, tenslotte van ellende bezweken en, o glorie van de H. Moederkerk, voorzien van de laatste sacramenten. .

Het drama kreeg dus nog het walgelijkste slot dat zich laat denken: „Op zijn doodsbéd heeft hij zich tenslotte nog laten bekeren", aldus het Westduitse Katholieke Persbureau, dat de roomse bladen in West-Europa van nieuws pleegt te voorzien. De ziel was gered.

Chomé wijst er terecht op, dat natuurlijk geen „inboorling" zich hierdoor zal laten misleiden; te sterk is daarvoor nog altijd de invloed van deze kimbangisti-

sche beweging. De nationale strijd der laatste jaren en de naderende onafhankelijkheid wordt door velen gezien als het loon van God voor het offer dat Kimbangu heeft gebracht.

Zoals het gedicht van een kimbangist het had voorspeld:

*„De dag van zijn terugkeer zal een feestdag zijn.
Het land, ja, het land zal veranderen.*

In waarheid

*zullen de apostelen van zijn idee opstaan
op de dag, door de Heiland aangewezen.*

*Dat ieder zijn lendendoek van zwarte rouw aflegge
en de witte van vreugde omgorde,*

*Die van de hoop, dat de blanken zullen gaan —
Het is de laatste belasting die we betalen.”*

Als enige critiek op dit belangrijke boekje zouden we willen opmerken, dat de schrijver, bijvoorbeeld ten aanzien van de twee laatste regels van dit gedicht, te veel voorbehoud maakt als het gaat om het verband tussen het godsdienstig karakter van het kimbangisme en de actieve vrijheidsstrijd. Hij heeft kennelijk, door zich stipt tot dat religieuze van Kimbangu zelf te bepalen, het clericale kolonialisme extra willen geselen, wat natuurlijk uitstekend is. Voor diegenen echter die weten, dat zulke geloofsbewegingen altijd samengaan met nationale bevrijdingsstrijd, is zoveel formele stiptheid niet nodig en een verzwakking van het objectieve beeld.

Maar verder niets dan lof.

W. K.

PARTIJDOCUMENTEN:

Partijbestuur CPN bijeen

Op 19 en 20 december 1959 was het Partijbestuur van de CPN in zitting bijeen. Het Partijbestuur besprak de oproep van de 17 communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa, wier vertegenwoordigers enkele weken geleden te Rome bijeen waren. De gemeenschappelijke verklaring van de communistische partijen werd door het partijbestuur van de CPN ten volle ondersteund.

(Waarheid, 20 december 1959)

Strijd voor ontwapening van beslissende betekenis.

Wint 3000 nieuwe leden!

Het Partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland is op 19 en 20 december j.l. in zitting bijeen geweest.

De algemeen secretaris der partij, Paul de Groot, sprak over de resultaten van de conferentie die eind november door vertegenwoordigers van 17 communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa te Rome is gehouden. Inzonderheid ging Paul de Groot in op een aantal vraagstukken, die voor ons land van bijzonder belang zijn.

Verder werden inleidingen gehouden door Harry Verheij over de propagandistische activiteit van de partij en de werving voor „De Waarheid” en door Henk Hoekstra over de stand der partij-organisatie.

In de discussie werd het woord gevoerd door: A. Averink, M. Bakker, P. Bakker, F. Baruch, C. Borst, Fr. Brandse, A. v. Dijk, S. Groenendijk, H. Haken, R. Haks, W. Hartog, Tj. Jager, W. Koolwijk, N. Luirink, G. Maas, J. Maliepaard, C. Meijer, W. v. 't Schip, H. Teeuwen, A. v. Turnhout en Th. de Vries.

Het Partijbestuur keurde de activiteit van de delegatie der CPN op de bespreking te Rome goed. Het ondersteunt de oproep, die vanuit deze bespreking tot de werkers en democraten van Europa werd gericht. Deze gemeenschappelijke

verklaring is een bezielend document in de strijd voor vrede en democratie, voor welvaart en een gelukkige toekomst.

Het is een taak van alle communisten, op grote schaal bekendheid te geven aan deze verklaring en de roep tot eenheid, die hierin tot uiting komt, luid te laten weerklinken.

De strijd voor ontwapening is thans de belangrijkste taak. Het Partijbestuur acht het noodzakelijk de activiteit van onze partij te richten op deze strijd en met alle kracht de initiatieven te steunen, die uitgaan van de Vredesbeweging en het Wereldvakverbond.

In dit verband verzocht het Partijbestuur de Kamerfracties ervoor op te komen dat de oproep, die de Opperste Sowjet van de USSR over het ontwapeningsvraagstuk tot alle parlementen richtte, ook in de Staten-Generaal wordt besproken.

Het verzocht verder de fracties in Gemeenteraden en Provinciale Staten initiatieven te nemen, opdat vanuit deze vertegenwoordigende lichamen bij het parlement op behandeling van de oproep wordt aangedrongen.

Om de taken, die de huidige nieuwe situatie ons stelt, met succes te kunnen volbrengen, moet de band van de partij met de Nederlandse werkers en democraten sterker worden.

Het Partijbestuur wekt de gehele partij op om onder de leuze „Dichter bij de massa!" haar werk te verbeteren.

Te dien einde besloot het Partijbestuur een discussie te organiseren over de strijd voor de verdediging en vernieuwing van de democratie in Nederland en hierbij behorende economische hervormingen, ten gunste van de arbeidersklasse, de boeren, de kleine industriëlen en zelfstandigen en allen, die door de grote monopolies en de „Europese integratie" worden getroffen.

Het Dagelijks Bestuur kreeg opdracht een grondslag voor deze discussie in de partij-afdelingen uit te werken. Hierin zullen de gewenste maatregelen moeten worden omschreven, o.a. inzake de nationalisatie van bepaalde takken van monopolistische bedrijven, de industrialisatie in de probleemgebieden en de rol van de overheid daarbij, alsook de uitvoering van een groot woningbouwprogramma door de overheid onder democratische controle.

In de huidige situatie is het van beslissend belang het ledental der partij uit te breiden.

Van half oktober tot half december zijn door het werk van slechts een beperkt aantal afdelingen 308 nieuwe leden voor de partij gewonnen.

Het Partijbestuur doet nu een beroep op de gehele partij, op alle afdelingen en alle partijgenoten afzonderlijk, alles te doen om het ledental der partij zo snel mogelijk met 3000 leden uit te breiden en nieuwe partijafdelingen op te richten.

Vele duizenden werkers hebben in de afgelopen jaren, tezamen met de CPN, de strijd gevoerd voor de vrede en de verdediging van het levenspeil.

Zij steunden de partij door hun financiële bijdragen, door het uitbrengen van hun stem en als lezers van „De Waarheid".

Het Partijbestuur doet thans een beroep op hen de stap naar het lidmaatschap der CPN te doen!

Het Partijbestuur heeft met vreugde kennis genomen van de resultaten, die in de afgelopen maanden zijn bereikt bij de werving van abonnees voor „De Waarheid".

Ook de eerste berichten over de opbrengst der Kerstenvelopenactie — in vele plaatsen reeds hoger dan vorig jaar! — tonen, dat „De Waarheid" het vertrouwen en de steun ondervindt van de werkers.

Bij deze resultaten mag het echter niet blijven!

Er is een voortdurende systematische werving vereist om het abonnee-aantal te verhogen en zodoende de stem der communisten in breder kring te doen horen.

Het Partijbestuur wekt alle leden en vrienden der partij op, hun steun aan de uitbreiding van het leden- en lezerstal te geven!

(Waarheid 22-12-'59)

Een belangrijke brochure

Eugen Varga

Het kapitalisme van de 20ste eeuw

Een vergelijking tussen de kapitalistische economie van 1900 en 1960

Actueel en midden in de belangstelling staat het onderwerp van deze studie van een der meest vooraanstaande Sowjet-economen. Een beknopt en boeiend overzicht van de ontwikkeling van het kapitalisme en van de belangrijke veranderingen in zijn economie. Een brochure, die in tal van landen grote aandacht trekt en van groot belang is bij het bestuderen van de hedendaagse politieke verhoudingen, zowel nationaal als internationaal.

Zij zal in de komende maanden tevens gebruikt worden als materiaal voor cursussen en bijeenkomsten.

40 bladzijden.

ingenaaid 60 cent

uitgeverij

Pegasus

**HOE MEN ZICH OP EENVOUDIGE EN DUIDELIJKE WIJZE
DE BEGINSELEN VAN DE FILOSOFIE EIGEN MAAKT -**

**door het lezen en bestuderen van Georges Politzer's
complete cursus:**

BEGINSELEN VAN DE FILOSOFIE

Na het doorwerken van dit boek heeft men een stevige grondslag gelegd voor verdere studie —
Geen onverteerbare en onvertaalbare woorden en begrippen, maar klare en heldere taal, aangevuld met voorbeelden uit het dagelijks leven —
Een onmisbaar boek voor iedereen, die meer wil weten — en verder wil gaan —
Uw eigen studieresultaten kunt u controleren aan de hand van de vragen, die in het boek zijn ongenomen —

**EEN NIEUWE WERELD GAAT VOOR U OPEN: DE WERELD VAN DE FILOSOFIE
NIET DROOG - NIET DOR - NIET MOEILIJK, MAAR EEN BOEIENDE, DOEL-
TREFFENDE EN NOODZAKELIJKE STUDIE.**

**208 bladzijden
Linnen band**

prijs f. 6.90

Het eerste en het beste Pegasusboek van 1960

maart 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

**Ontwapening het belangrijkste
vraagstuk**

**Loon en winst in de Nederlandse
staalproductie**

Het sprookje van het volkskapitalisme

20ste jaargang, nr **3**

40 cent

MAART 1960

Aan de lezers		97
Ontwapening het belangrijkste vraagstuk	<i>N. Luirink</i>	98
Oorlog om ideologie?	<i>C. Klaphek</i>	108
Loon en winst in de Nederlandse staalproductie	<i>G. Verrips</i>	118
Het sprookje van het volkscapitalisme		127
KSG — een crimineel kind	<i>J. Snellen</i>	131
CRITISCHE NOTITIES		
Agent provocateur		137
Het wonderkind van Adenauer		137
Tekenen van verandering		138
BOEKBESPREKINGEN		
Beginselen van de filosofie	<i>D. v. H.</i>	139
De politiek van het katholieke onderwijs	<i>C. K.</i>	141
PARTIJDOCUMENTEN		
Verklaring van het Dag. Bestuur van de CPN		143

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.
Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

Aan de lezers

De strijd voor het vreedzaam naast elkaar bestaan der volkeren stelt aan een theoretisch maandblad der arbeidersbeweging bijzondere eisen.

Naarmate de idee van de vreedzame coëxistentie in alle lagen van de bevolking veld wint, stijgt ook de belangstelling voor vraagstukken der ideologie.

Dit is een logische ontwikkeling, aangezien de strijd der twee stelsels zich in versterkte mate op ideologisch terrein zal ontwikkelen.

Aan de andere kant is het juist in zulke tijden een gebiedende eis, dat de arbeidersbeweging haar ideologie consequent en met steeds groter bekwaamheid verdedigt.

Daarbij komt, dat de na-oorlogse ontwikkeling ingrijpende veranderingen in het maatschappelijke leven tot stand heeft gebracht, die een intensieve bestudering van de specifieke Nederlandse problemen op politiek, economisch, staatsrechtelijk, cultureel en ander gebied vereisen.

Van tijd tot tijd zullen voortaan speciale nummers verschijnen, die een enkel probleem van verschillende kanten zullen belichten. In het volgende nummer, april, zal hiermee reeds een begin worden gemaakt. Dit nummer zal geheel in het teken staan van de strijd tegen het monopolisme.

Bovendien zal het april-nummer in verband met de herdenking van de 90ste geboortedag van Lenin bij wijze van uitzondering met 12 pagina's meer verschijnen.

Om de aantrekkelijkheid van een abonnement te verhogen, heeft de uitgeverij verder besloten, een ieder die zich in april op de rest van de lopende jaargang abonneert en een halfjaar abonnement à f 2,25 vooruit voldoet slechts zes van de nog verschijnende negen nummers in rekening te brengen.

Wij doen een beroep op onze trouwe lezers:

Helpt ons nieuwe lezers winnen!

Vraagt bij de Pegasus-functionarissen gratis proefnummers aan.

Maakt iedere activist in de arbeidersbeweging abonné op het theoretische maandblad van de CPN.

POLITIEK en CULTUUR.

Ontwapening het belangrijkste vraagstuk

Op 15 maart a.s. worden te Genève de ontwapeningsbesprekingen geopend. De commissie die hiervoor door de UNO is gevormd bestaat uit tien landen t.w. de Sowjet-Unie, Polen, Tsjechoslowakije, Bulgarije, Roemenië, de Verenigde Staten, Engeland, Frankrijk, Canada en Italië. De samenstelling van de commissie is op zichzelf reeds een overwinning van het gezonde verstand. Nadat jarenlang de Westelijke landen in de overleden ontwapeningscommissie een volstrekte meerderheid hadden en alleen al door middel van het getal iedere vooruitgang konden tegenhouden, zijn nu Oost en West gelijk vertegenwoordigd.

Ter behandeling staat de uitvoering van een resolutie van de politieke commissie van de UNO, waarin alle 82 ledenstaten zitting hebben. In deze resolutie, opgesteld en ingediend door de Sowjet-Unie en de Verenigde Staten gezamenlijk, wordt aangedrongen om in de kortst mogelijke tijd maatregelen te nemen, die leiden tot een algemene en totale ontwapening onder doeltreffende controle. Er wordt voorgesteld het Sowjetvoorstel en alle andere voorstellen te behandelen. Zoals bekend houdt het Sowjetvoorstel, dat op 9 oktober 1959 officieel door de regering van de Sowjet-Unie bij de UNO werd ingediend, algemene en totale ontwapening binnen vier jaar, onder algemene en totale controle, in.

Het met algemene stemmen aannemen door de UNO van de Sowjet-Amerikaanse resolutie was een ernstige slag tegen hen die van geen ontwapening willen horen en koste wat kost de koude oorlog willen voortzetten. Het is een feitelijke erkenning van de noodzaak van vreedzame-coëxistentie. Dat geen regering zich ertegen durfde uitspreken, bewijst hoe sterk de wens van de publieke opinie leeft om tot ontwapening te komen.

*

De totale uitgaven voor bewapening in de gehele wereld worden geschat op 100 miljard dollar per jaar. Dit is 5 maal het nationale inkomen van India met zijn bevolking van 400 miljoen zielen.

In de periode van 1914-1954 werd in de wereld naar voorzichtige schatting een totaalbedrag van 2½ triljoen dollar voor bewapening uitgegeven.

Dit is een bedrag 5 maal zo hoog als het totale inkomen van 70 landen in het jaar 1949.

In de 10 jaar van het bestaan van de NAVO hebben de bij deze organisatie aangesloten landen ongeveer 550 miljard dollar uitgegeven. De totale sterkte van alle legers bedraagt circa 20 miljoen man.

Daarbij rekent men, dat per soldaat tenminste 4 à 5 personen op een of andere wijze bij de militaire productie betrokken zijn. Dat betekent dat zeker een 100 miljoen mensen aan vreedzame arbeid zijn onttrokken, waaronder een zeer groot aantal geleerden. De opbrengst van hun arbeid wordt geheel in de bodemloze put van de bewapening gesmeten.

De wetenschap en de techniek zijn thans zover gevorderd, dat men in staat is wapens te fabriceren en deze ook fabriceert, waarmee gehele landen binnen enkele uren van de kaart geveegd kunnen worden. Er is geen plek ter wereld die onbereikbaar is voor raketwapens. Tijdens zijn rede voor de Algemene Vergadering van de UNO vatte Chroestsjow deze situatie als volgt samen:

„Er is zoveel brandbaar materiaal opgehoopt, dat een enkele vonk genoeg zou zijn om een catastrofe te veroorzaken. De wereld heeft een punt bereikt, waarop de oorlog een feit zou kunnen worden als gevolg van niet meer dan een ongelukkig toeval, zoals een technische fout in een vliegtuig dat een waterstofbom vervoert, of een geestelijke storing van de piloot die de stuurknuppel bedient.”

*

Het is niet voor de eerste keer dat in een UNO-commissie over ontwapening wordt gesproken. Integendeel. Tientallen, ja honderdtallen vergaderingen hebben plaats gehad. De Sowjet-Unie heeft in de afgelopen jaren herhaaldelijk voorstellen gedaan tot vermindering van de bewapening onder doeltreffende controle. Zij heeft zelf het voorbeeld gegeven door enkele keren eenzijdig een deel van haar troepenmacht te demobiliseren. Eenzijdig zette ze de atoombomproeven stop. Eenzijdig verlaagde ze de defensie-begroting.

Geregeld is de Sowjet-Unie het Westen halverwege tegemoetgekomen en zelfs heeft ze voorstellen van het Westen overgenomen en ingediend, die dan prompt door het Westen in „studie” werden genomen en even prompt afgewezen. Er was dan weer iets nieuws ontdekt, waardoor vorige voorstellen waardeloos waren . . .

Kortom het mislukken van alle voorgaande ontwapeningsbesprekingen is niet aan de Sowjet-Unie te wijten. De oorzaak hiervan is gelegen in het feit, dat bij de imperialisten de Foster Dulles-politiek van „tot aan de rand van de atoomoorlog” overheerste en zeer in het bijzonder deze politiek de hoeksteen van de buitenlandse politiek van het machtigste imperialistische land de Verenigde Staten was. Deze politiek ging uit van de superioriteit van het kapitalisme en was gericht op de gewelddadige vernietiging van het socialistische stelsel. Deze politiek is volslagen bankroet.

Het socialistische deel van de wereld is niet verzwakt, maar versterkt. In de moderne wapentechniek, in het bijzonder op het gebied van de intercontinentale ballistische raketten heeft de Sowjet-Unie een voorsprong op de Verenigde Staten. De bevolking van het kapitalistische deel heeft zich ondanks de voortdurende felle anti-communistische hetze nooit bij de „onvermijdelijkheid” van oorlog neergelegd.

Integendeel, zij verzet zich hoe langer hoe meer tegen de bewapeningswedloop.

Een oorlog tegen de landen van het socialisme kan niet meer gewonnen worden. Doordat deze landen in staat zijn om een eventuele aanvaller te vernietigen, zal iedere poging om een oorlog tegen het socialisme te voeren in de kiem kunnen worden gesmoord.

Het is in dit verband interessant om een citaat aan te halen uit een artikel in de N.R.C. van 4 februari 1960. Hierin zegt de schrijver:

„De wetenschap bij land A dat land B in het bezit is van vernietigende wapens is dikwijls al voldoende om land A plooi- baarder te maken. Land B heeft dus, tot op zekere hoogte, een politiek doel bereikt zonder gebruik van zijn wapens, maar dank- zij het bestaan er van.

Hoe anders is het te verklaren dat Amerika, dat in 1948 Rus- land kon trotseren om Berlijn, twaalf jaar later om dezelfde kwestie veel behoedzamer is geworden? Daar waren geen Rus- sische troepenbewegingen in de buurt van Berlijn voor nodig; de wetenschap bij Amerika omtrent de wapens die Rusland thans, in tegenstelling tot 1948, tot zijn beschikking heeft, was voldoende.”

Natuurlijk is deze voorstelling van zaken niet alleen interessant, maar ook scheef. De Amerikaanse Berlijn-politiek van 1948 was alleen maar uitdrukking van Dulles' afgrond-theorie. Dat toen ernstige gevolgen voorkomen werden, was te danken aan de koelbloedigheid van de socialistische politiek der Sowjet-Unie die consequent op behoud van de vrede is gericht.

Het feit dat het socialistische stelsel over enorme macht beschikt en deze macht gebruikt om de vrede door te zetten, de steeds groeiende beweging tegen de oorlog in de kapitalistische landen en de anti-imperialistische bevrijdingsstrijd van de koloniale volkeren, — dit alles heeft een nieuwe situatie geschapen waarin een al- gehele ontwapening van utopie tot concrete mogelijkheid is geworden.

Deze objectieve werkelijkheid heeft er toe geleid, dat binnen de rijen van de verdedigers van het kapitalistische stelsel gewichtige krachten naar voren komen, die zich op basis van deze realiteit plaatsen, die in- zien, dat een verdergaande bewapeningswedloop alleen maar de eigen moeilijkheden zal vergroten en op den duur tot een catastrofe moet leiden. Zij voelen er voor de vreedzame coëxistentie te accepteren en de koude oorlog en de bewapeningswedloop te beëindigen.

Daartegenover staan de vertegenwoordigers van de grote monopo- lies, met de Westduitse imperialisten als gevaarlijksten, die zich met hand en tand tegen iedere vorm van ontwapening verzetten. Jarenlang hebben zij miljarden verdiend aan de bewapening. Iedere toename van de internationale spanning bracht hen miljoenen op aan winsten en dividenden. De totale wereldheerschappij is en blijft hun doel.

De strijd voor de ontwapening in de kapitalistische landen is dan ook direct verbonden met de strijd tegen de grote oorlogsmonopolies, tegen de anti-communistische ultra's, die zich in alle niet-communis-

tische partijen bevinden. Tegen hen die elkaar op „ethisch” terrein vinden in de Morele Herbewapening van Philips en Karel van Staal en op materieel terrein bij de zeer immorele herbewapening van de Westduitse militaristen en anti-semieten.

Of de ontwapeningsbesprekingen zullen slagen hangt dan ook af van de mate waarin de volkeren in de kapitalistische landen erin zullen slagen deze kleine groep van oorlogsmonopolisten te isoleren.

*

Er bestaat een geheel arsenaal van „argumenten” die de tegenstanders van de ontwapening zo al aanvoeren. Maar een tweetal steekt boven alles uit. Luid wordt verkondigd de vele malen herhaalde leugen, dat de Sowjet-Unie geen controle wil, of zoals de heer M. v. d. Stoel in het theoretische maandblad van de PvdA Socialisme en Democratie Nr. 11 van 1959 schrijft:

„In feite komt Chroestsjows voorstel hierop neer, dat hij het Westen uitnodigt om zich te ontwapenen en er maar op te vertrouwen dat Rusland hetzelfde zal doen. Het is dan ook stellig niet serieus bedoeld en uitsluitend naar voren gebracht uit overwegingen van propagandistische aard.”

Zoals bekend wordt in het voorstel van de Sowjet-Unie de totale ontwapening verbonden aan de oprichting van een internationaal controle-lichaam, waartoe alle staten behoren en dat over alle materiële mogelijkheden de beschikking moet hebben, die voor het uitvoeren van een strenge controle nodig zijn.

(Op de volgende pagina vindt men een verklaring van Chroestsjow over dit vraagstuk). De feiten zijn niet te weerspreken, dat de vertegenwoordigers van de Westelijke landen alle controlevoorstellen op ontwapening deden mislukken door controle zonder ontwapening te eisen, hetgeen neerkomt op militaire spionage.

Daarbij stuitten controlemaatregelen op moeilijkheden, omdat de ontwapening werd opgevat als een gedeeltelijke ontwapening, waarbij nog voldoende overbleef om andere landen vernietigende slagen toe te brengen.

In zijn rede voor de Algemene Vergadering van de UNO zei Chroestsjow:

„Wanneer de ontwapening alomvattend en volledig is, dan zal de controle op de uitvoering ervan ook alomvattend en volledig zijn. De staten zullen niets voor elkander te verbergen hebben. Geen hunner zal over een wapen beschikken, dat tegen de ander kan worden gericht, daartoe zullen de controleurs zich in alle opzichten beijveren.”

Het is nog te begrijpen, dat bij de vroegere ontwapeningsbesprekingen bij vele eerlijke mensen toch wantrouwen bestond tengevolge van de sfeer van de koude oorlog.

*

Het voorstel om alle mogelijkheden tot het voeren van oorlogen af te schaffen heeft het probleem van de controle uit het slop gehaald.

CONTROLE OP ONTwapENING

(Uit een interview van Pierre Cot met Chroestsjow)

Vraag: Bent U van mening, dat internationale controle in werking zal treden, om te beginnen bij de eerste fase van een ontwapeningsplan; bv. als men de Sowjetvoorstellen in de UNO van 1959 neemt, de controle te laten beginnen met de vermindering van de strijdkrachten en conventionele wapens?

Antwoord: Ik heb reeds herhaaldelijk in mijn verklaringen opgemerkt, dat controle op ontwapening gedurende het hele proces van ontwapening moet plaatsvinden. De opvatting van de Sowjet-regering is, dat omvang en aard van de controle in elke fase overeen moeten komen met de ontwapenings-maatregelen die uitgevoerd worden.

Indien bv. in de eerste fase vermindering van de strijdkrachten en conventionele wapens plaatsvindt, moet de controle zich alleen met deze gebieden bezig houden. Met de voortgang van de ontwapening zal de controle uitgebreid worden, haar vorm en methoden zullen veranderen... Wanneer het program van algemene en volledige ontwapening voltooid is, moet de internationale controle blijven bestaan, hoewel zij dan natuurlijk andere vormen zal krijgen. In overeenstemming met de nieuwe omstandigheden, wanneer de staten niet langer legers, luchtstrijdkrachten en vloten of atoomwapens en raket-wapens van welke soort ook zullen hebben, zullen de controleurs met bijzonder uitgebreide volmachten bekleed worden.

Tijdens het jeugdappèl voor ontwapening, dat onlangs op initiatief van het ANJV te Amsterdam plaats had, werd ook een discussie over de vraagstukken van de ontwapening gehouden.

Daarbij hanteerde een sociaal-democratische student het argument dat de bewapening onvermijdelijk en een regulerende factor was in de economie van het kapitalisme. De jongeman zal het wel eerlijk gemeend hebben, maar was toch volkomen onder de invloed van de kapitalistische propaganda.

En met hem vele mensen, niet alleen studenten, maar ook arbeiders, die door de jarenlange propaganda angstig zijn voor de gevolgen van een ernstige economische crisis, omdat ze uit ervaring weten, dat de kapitalisten deze op de schouders van de werkende mensen afwentelen.

Natuurlijk zou men kunnen zeggen, dat een ernstige economische crisis — indien deze onvermijdelijk het gevolg van ontwapening zou zijn — altijd nog beter is dan een atoomoorlog. In het ene geval brengt

men het leven er wel af, in het andere geval valt dit sterk te betwijfelen.

Zijn echter bewapeningsuitgaven onvermijdelijk in een kapitalistische maatschappij?

Het is welhaast vanzelfsprekend, dat de monopolisten trachten de mensen wijs te maken, dat de bewapeningsuitgaven een onvermijdelijk bestanddeel uitmaken van de kapitalistische economie. Deze zouden, evenals de kapitalistische maatschappij, eeuwig zijn en zelfs heilig.

Nu is het zo, dat zolang de kapitalistische maatschappij bestaat er uitgaven door de staat werden gedaan voor de aankoop van wapens voor het leger. Vaak werden die wapens door geestelijken gezegend, dus een zekere heiligheid kan men ze niet ontzeggen.

Deze wapens worden dan vroeg of laat gebruikt. Voor de verovering van vreemd grondgebied, de onderdrukking van andere volkeren en ook, als het nodig was, de onderdrukking van eigen volk. Ook werden ze gebruikt om zich te verdedigen tegen aanvallen van andere kapitalistische staten.

Het wapen, het militaire geweld is dan ook tot op heden zo zeer met de kapitalistische maatschappij verbonden, dat het voor velen eeuwig schijnt te zijn.

Het gevolg is, dat de een zegt dat het altijd zo is geweest en ook wel zal blijven, maar er zijn er ook die op het standpunt staan, dat ontwapening pas mogelijk is wanneer de kapitalistische maatschappijvorm overal is verdwenen.

Beide opvattingen zijn onjuist.

De principiële tegenstanders van het wapengeweld bezitten thans zo'n macht, dat ze in staat zijn de principiële voorstanders ervan onder de duim te houden en te dwingen hun wapens weg te gooien. De krachtsverhoudingen liggen thans zo, dat totale ontwapening mogelijk is, zelfs nu een groot deel van de wereld nog de kapitalistische staatsvorm kent.

Om echter de arbeiders van deze machtsvorming af te houden wordt er door de monopolisten, niet altijd openlijk maar veelal sluipend de gedachte ingebracht, dat ontwapening tot de vreselijkste economische ontreddering zal leiden.

Het tegendeel is eerder waar.

De wapenproductie is een kankergezwell aan de economie van de kapitalistische landen. Het vreet langzaam maar zeker door. Deze productie is ook volslagen nutteloos. Nauwelijks is het ene wapen vervaardigd of nieuwe uitvindingen hebben het al weer waardeloos gemaakt. De wapenproductie leidt tot een stelselmatige verhoging van de belastingen, tot prijsstijgingen en tot een voortdurende verlaging van de koopkracht.

Het is juist, dat vooral na de oorlog, in de periode dat de grote monopolies het staatsapparaat in handen hebben en ten eigen bate benutten, zij tijdelijk een opleving konden forceren door het laten verstreken van grote militaire orders door de regering. Maar dit heeft met het reguleren van de economie niets te maken.

Het benutten van de bewapening om tot een bepaalde opleving in de

economie te komen staat gelijk aan de behandeling van een zieke met narcotica. De pijn verdwijnt tijdelijk en op de plaats waar hij het hevigst woedt, maar men blijft zich beroerd voelen, de pijn komt erger terug en een grotere dosis is nodig om wat verlichting te krijgen.

Indien het juist is dat, zoals wordt beweerd, bewapeningsuitgaven crises verhinderen uit te breken en de economie reguleren, hoe is het dan te verklaren dat in de Verenigde Staten, die dit jaar 50 miljard dollar voor bewapening uitgeven, de productie de laatste jaren nauwelijks is gestegen en er vier miljoen werklozen zijn? Juist is, dat de toenemende bewapeningswedloop tot verschuiving en versterking van de economische moeilijkheden leidt.

Geen kapitalistisch land is in staat zonder risico voort te gaan met steeds maar meer geld uit de bevolking te persen voor het vervaardigen van volkomen waardeloze producten.

Dat een omschakeling van bepaalde oorlogsbedrijven op vredesproductie tijdelijk bepaalde moeilijkheden in deze sector met zich zal meebrengen, staat wel vast. Wat betreft de gevolgen voor de economie in zijn geheel ontmoet men zeer interessante meningen.

Het Amerikaanse weekblad United States News and World Report, schreef b.v. op 24 aug. 1959:

„Een aanzienlijke vermindering (van de militaire uitgaven — red.) zou b.v. 15 miljard dollar zijn, d.w.z. een daling van de militaire uitgaven van 41 miljard op 26 miljard dollar per jaar. Dat zou meer dan een derde zijn... Om zich een voorstelling te vormen van een dergelijke vermindering moet men het volgende in overweging nemen. Het totale bedrag van alle uitgaven in de Ver. Staten bedraagt bijna 500 miljard dollar. Een vermindering met 15 miljard dollar zou t.a.v. de totale uitgavensom 3 pct zijn. Of laten we het anders stellen: Van het tweede kwartaal 1958 tot het tweede kwartaal 1959 stegen de uitgaven in de Ver. Staten (prijsstijgingen afgetrokken) met meer dan 40 miljard dollar. 15 miljard dollar is weinig meer dan 1/3 van de stijging der uitgaven die zich in de loop van het vorige jaar heeft voorgedaan. Dit laat zien, dat een uitgavenvermindering van 15 miljard dollar geen schokken zou veroorzaken...”

In het artikel wordt verder een analyse gegeven van de vermindering van de strijdkrachten en militaire uitgaven na de Tweede Wereldoorlog. De militaire uitgaven daalden van 88,6 miljard dollar in 1944 tot 18,8 miljard dollar in 1946 en daarna tot 11,4 miljard dollar in 1947. De vermindering bedroeg 87 pct. De reusachtige, eerst niet tot uiting gekomen vraag naar waren maakte deze vermindering van reigeringsuitgaven goed. Bovendien zal iedere vermindering van militaire uitgaven begeleid worden door een belastingverlaging voor ongeveer hetzelfde bedrag.

„Een uitgavenvermindering van 15 miljard dollar zal een belastingdaling van 15 miljard dollar kunnen betekenen. Een belastingdaling van een zodanige omvang zou grote sommen vrijmaken voor aankopen of besparingen.”

Aldus dit uiterst rechtse blad.

De enigen die economisch belang hebben bij de bewapeningswedloop zijn de oorlogsmonopolisten.

Tegenover deze groep staat de arbeidersklasse en alle niet-monopolistische lagen van de bevolking, die belang hebben bij de uitbreiding van de vredesproductie.

Het spreekt vanzelf, dat de grote monopolisten, indien ze gedwongen worden de bewapening te verminderen, de verliezen die zij lijden, zullen trachten af te wentelen op de schouders van alle niet-monopolistische groepen van het volk.

Daarom hangt alles af van de strijd die de niet-monopolistische lagen van de bevolking voeren voor die maatregelen op binnenlands terrein die de macht van de grote monopolies aan banden leggen.

Het zal nodig zijn van de staat een plan te eisen, gericht op uitbreiding van de vredesproductie en op handel met alle landen.

Het zal nodig zijn die verdragen die onder de druk van de grote monopolies afgesloten zijn en die uitsluitend in het belang van die monopolies zijn op te zeggen, zoals de Euromarkt. Daarbij zal de arbeidersklasse maatregelen moeten afdwingen die gericht zijn op de verhoging van de koopkracht en de nationalisatie van diverse takken van monopolies moeten verlangen.

Het program voor democratische hervormingen dat door het partijbestuur van de CPN is opgesteld, schept alle mogelijkheden om een algemene ontwapening, ook in ons land, als grondslag te nemen voor een algehele opbloei van het economische leven en tot meer welvaart voor de werkende mensen. De zogenaamde angst voor een ernstige crisis ten gevolge van de ontwapening, zoals die door de grote monopolisten en hun agenten wordt verbreed, is niets anders dan angst voor het verlies van hun oorlogswinsten.

Natuurlijk wordt met ontwapening en het aan banden leggen van de grote monopolisten het kapitalisme niet afgeschaft. Maar dit is ook niet de voorwaarde om tot ontwapening te komen. De overgrote meerderheid van ons volk is voor ontwapening.

Meningsverschillen over andere vraagstukken kunnen en mogen geen reden zijn om niet in de allereerste plaats een breed anti-monopolistisch en ontwapeningsfront tot stand te brengen en ontwapening af te dwingen. Dit is de belangrijkste taak om de eenvoudige reden dat het leven van ons gehele volk op het spel staat, wanneer de ultra's geen halt wordt toegeroepen.

*

Wat is het standpunt in Nederland met betrekking tot het vraagstuk van de ontwapening.

Mr Luns' eerste reactie was: propaganda. In zijn Memorie van Antwoord op de begroting van Buitenlandse Zaken deelde hij mee, dat het plan-Chroestsjow weinig nieuwe gezichtspunten" bevatte. In zijn mondelinge antwoord op het Kamerdebat zei minister Luns, dat de ontwapeningsvoorstellen van premier Chroestsjow „ernstige studie" verdienen. Dat is uitstekend, maar niet voldoende. Want in de politiek

gaat het om daden. Bovendien kan men deze woorden moeilijk in overeenstemming brengen met de opvattingen van regeringsleden als staatssecretaris van Defensie Calmeyer, die volgens De Tijd-De Maasbode van 5 febr. 1960 gezegd heeft:

„Chroestsjow is een gevaarlijk heer. Hij kan zich overal ter wereld zo joviaal verkopen als hij wil, aan de doelstellingen van het internationale communisme verandert dit niets. Heel deze vreedzame co-existentie dient alleen om de vrije wereld in slaap te wiegen en te verzwakken. Chroestsjow is een gevaarlijk heer en de Russische militaire macht neemt steeds toe.”...

*

Hoe is het verloop van de oorlogsuitgaven in ons land.

Jaar	uitgaven voor bewapening
1900	38 miljoen
1930	87 miljoen
1939	139 miljoen (toen was er werkelijk gevaar).
1950	801 miljoen
1954	1.358 miljoen
1959	1.800 miljoen

Intussen is door de Amerikaanse onderminister Dillon gezegd, dat dit bedrag (1800 miljoen) met 9 pct, dat wil zeggen tot 2 miljard verhoogd zal worden.

De verdediging van dit bedrag ten behoeve van de Aku, Shell, Unilever en Philips ziet de heer Calmeyer kennelijk als zijn schoonste taak.

Bij de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken stonden alle woordvoerders van de rechtse partijen achter de regering.

En de grootste oppositiepartij, de PvdA?

Namens de PvdA sprak de heer Patijn. Hij begon niet slecht, namelijk met de vraag aan minister Luns of het buitenlands beleid geen verbetering en herziening behoefde.

Maar de gespannen verwachtingen werden toch wel de bodem ingeslagen, toen de heer Patijn bleek hiermede te doelen op de vraag of in het buitenlands beleid in de afgelopen jaren niet een te enge opvatting over het nationale belang is gehuldigd, waarop dan ook prompt het verzoek om meer subsidie voor de Europese Beweging volgde. Afgezien hiervan was zijn redevoering één pleidooi voor verhoging van de bewapening. Kennelijk hield hij bijvoorbeeld rekening met de wensen van de heer Dillon.

Toch deed de heer Patijn een zeer opmerkelijke uitspraak, namelijk „dat het kernprobleem niet is of de Sowjet-Unie ons kwaad wil doen, maar dat haar macht zo groot is, dat zij het zou kunnen doen, als zij het zou willen.” Het kernprobleem was voor de bewapenaars, ook voor de PvdA, juist wel de wijd en zijd verkondigde opvatting, dat de Sowjet-Unie ons kwaad wilde doen. Heeft ook de PvdA-leiding dat niet jarenlang aan het volk verteld? En was daarop niet de toenemende bewapening gebaseerd?

De uitspraak van de heer Patijn houdt, misschien ongewild de erkenning in, dat de achter ons liggende bewapeningswedloop op een leugen berustte, hetgeen wij overigens altijd hebben gezegd. Het tweede deel van deze uitspraak is een bevestiging dat de krachtsverhoudingen gewijzigd zijn en een erkenning van het feit, dat de Sowjet-Unie niet kwaadaardig is, maar vredelievend.

Wat gaat de PvdA nu doen?

Op basis van deze uitspraak meewerken aan verdergaande bewapening om te proberen net zo sterk te worden als de Sowjet-Unie?

Maar dat is een illusie en lost trouwens geen enkel probleem op. Het socialistische kamp blijft ook dan over de middelen beschikken om een aanvaller te vernietigen.

Het is opgefallen, dat noch de heer Ruygers, die op het laatste Congres van de PvdA, uitgaande van de onvermijdelijkheid van de coëxistentie, ervoor pleitte vrede en ontwapening te maken tot een zelfstandig element in ons (PvdA) beleid, noch de heer Goedhart, bekend Formosareiziger en zoutvaatjesspecialist, aan het woord is gekomen.

De twee uur spreektijd van de PvdA zijn geheel volgepraat door de heer Patijn, die begon in de geest van Ruygers, daarna hoofdzakelijk de lijn van Goedhart volgde om dan toch weer Ruygers te citeren.

Toch wil het feit, dat eigenlijk alleen maar koude oorlogsgeluiden de debatten beheersten niet zeggen, dat de politieke partijen in Nederland gesloten achter de regering staan op dit punt.

Het is een bekend feit, dat vooral in Nederland de regeerders zeer lange tijd kunnen volhouden alsof er niets veranderd is en altijd doen denken aan de heer Nixon die, toen bekend werd dat de Russen met succes een maanshot hadden gelanceerd, de zeer Nederlandse opmerking maakte: „Ik moet het eerst zien”.

Maar binnenin rommelt het toch. Vooral in de PvdA. Steeds meer stemmen klinken die pleiten voor een verstandiger politiek gebaseerd op de feiten. De grote taak voor alle consequente voorstanders van ontwapening in ons land is dan ook om alle krachten die de vreedzame coëxistentie als een onvermijdelijk feit willen accepteren verder te doen ontwikkelen en de ultra's te isoleren.

Er bestaat een goede grondslag, waarop alle voorstanders van de coëxistentie, alle realisten zich kunnen baseren, namelijk de gemeenschappelijke verklaring van Chroestsjow en Eisenhower, opgemaakt te Camp David. Hierin zeggen zij:

„De voorzitter van de ministerraad van de USSR en de President van de Verenigde Staten zijn het er over eens, dat het vraagstuk van de algemene ontwapening het allerbelangrijkste is waarvoor de wereld vandaag is geplaatst. Beide regeringen zullen al hun krachten inspannen om tot een constructieve oplossing van dit vraagstuk te komen.”

Dit zal ook de richtlijn voor ons handelen moeten zijn.

NICO LUIRINK.

OORLOG OM IDEOLOGIE ?

Een lange, bloedige en stalen stoet, zo volgen in de geschiedenis de oorlogen elkaar op. Meestal zijn zij opgeluisterd met tromgeroefel en ook met spandoeken, die het „waarom” verkondigen.

De eer, het geloof, de vrijheid, de beschaving, zij hebben alle, zo goed als de „superioriteit van het ras” moeten dienen, alleen of in combinatie, als de vlag op menige onfrisse lading. Een geliefd motief heeft menige veroveraar ook gevonden in de zogenaamde onvermijdelijke botsing tussen Oost en West.

Als een van de oudste en beroemdste voorbeelden van dit laatste werd al heel lang aangemerkt de legendarische oorlog (die daarom nog geen verzinsel is) van de Grieken om Troje. Homerus' verhaal liegt er overigens niet om: de Grieken zijn uitgetogen om de minder trouwe dan schone Helena terug te halen. Het ging dus, het zij met alle eerbied voor deze schone dame gezegd, om het herkrijgen van een ontfutseld bezit.

Minder legendarisch en zo mogelijk met nog meer historisch spandoek omhangen is de geschiedenis der kruistochten. Het begint al bij de wel zeer ideologische naam; men zou, suggereert deze, te doen hebben met tochten ter bescherming (en eventueel ter verbreiding) van het kruis, d.w.z. van het Christelijk geloof.

Laten wij dit eens nader bezien. Met de kruistochten duidt men aan de reeks meer of minder geordende militaire expedities naar het oostelijke Middellandse Zeegebied tussen ongeveer 1100 en 1300, teneinde Jeruzalem, dat sinds 1071 in Turkse handen was, te bezetten. De oproep tot deze onderneming is uitgegaan van paus Urbanus II en de zo gewekte religieuze bezieling (aangewakkerd door de hinder die pelgrims naar de heilige plaatsen ondervonden) zou de rest hebben gedaan.

In „De pelgrimstocht der mensheid” (ook deze beknopte wereldgeschiedenis draagt een vrome titel!) noemt de Vlaamse hoogleraar Ganshof op pag. 218 als gevolg van de Turkse verovering van Jeruzalem „een zeer verregaande stilstand van de toevoer der Oosterse waren”, terwijl o.a. kleurstoffen voor de textielindustrie in de Europese landen „broodnodig” waren. Drie bladzijden verder leest men evenwel: „...de grote kracht die de kruisvaarders naar Jeruzalem vooruitdreef is ontegensprekelijk hun vurig geloof. Alle andere factoren of kenmerken zijn van bijzondere aard. De eerste Kruistocht is een onderneming geweest van de ridderschap uit West-Europa, die op aansporing van het hoofd der Kerk het Graf van Christus aan de ongelovigen heeft willen ontrukken.”

Wat blijkt nu echter? (Wij houden ons nog steeds aan de tekst van deze geleerde.) Terwijl Jeruzalem in 1071 Turks werd en de eerste scharen 25 jaar later met een kruis op hun schouder uittrokken, blijkt een paus al ruim twintig jaar voor de halve maan Christus' graf bescheen, aan zulk een tocht gewerkt te hebben. Hij wilde niemand

minder dan de opbruiscende Normandische adel op Sicilië het heilige pad opsturen en deze vechtersbazen hebben zich bij de verovering van het driehoekige eiland niet ongaarne met een gewijd gewaad omhuld. Alleen wordt dit wel heel doorschijnend, als men bedenkt, dat deze Vikingen, als onvervalste rovers van de Skandinavische kusten vertrokken, zijn uitgezwermd over IJsland, Engeland en, met het blijvende tussenstation Normandië, naar het rijke land, waar nu onder Moors beheer de citroenen bloeiden. De kruisdragende Noormannen op Sicilië doen wel sterk denken aan de vos, die de passie preekt.

Paus Urbanus II, de man van de eerste Kruistocht, kende zijn elfde-eeuwse wereld goed en was als kerkvorst aan politiek optreden gewoon. Hij wilde de eenheid van de kerk, toen juist in een westelijk en een oostelijk deel uiteengevallen, herstellen. Zetel van die Oosterse kerk was Constantinopel, het centrum van het machtige Byzantijnse keizerrijk, dat zelf weer worstelde met de Turken om de macht in het morgenland. De Byzantijnse (= Oostromeinse) keizer heeft enige malen om pauselijke hulp gevraagd tegen de „ongelovigen” en hij heeft die op grote schaal gekregen ook, zij het niet tot zijn vreugde.

Het valt in het gehele verloop der kruistochten op, hoe gretig de kruisvaarders zich telkens naar de oude stad aan de Bosporus wenden nu eens als zogenaamde helpers, dan weer (en vaker) als ordinaire vijanden. Hun belangstelling bleek dan heel wat minder de Oosterse vorm van het Christendom dan de schatten van het Oostromeinse rijk te gelden.

Bij de eerste Kruistocht lijken vooral de Franse ridders van geloofsvuur te gloeien. Bezieet men echter hun optreden in Palestina zelf (de ontelbare roof- en moordpartijen onderweg, d.w.z. in het Christelijke Europa en het aflachten van de Joden aan de Rijn slaan we nu maar over), dan blijkt daar een soort feodaal luilekkerland te zijn ontstaan, waar de heren zich konden uitleven als nergens anders.

Hier komt nog bij, dat een misoogst in 1095 velen van hun woonplaatsen had losgemaakt, wat de adellijke avonturiers heel wat volgelingen verschaftte, onder het Christelijke vaandel natuurlijk. Wel grappig is, dat schrijvers, die kennelijk de geloofsijver een wat schrielle basis vonden voor de trek naar het Oosten, al van oudsher het fabeltje verkondigden, dat lijfeigenen door een kruisvaart vrij konden worden. Zo edelmoedig zijn de heren echter nooit geweest!

De Italiaanse handelssteden Genua, Pisa en Amalfi, die de aanval op de Syrische kust hebben mogelijk gemaakt, zijn nooit met edelmoedige of vrome drijfveren belast: hun ging het erom te verdienen aan het vervoer der troepen en hun handel met de Levant uit te breiden. Het gevolg van dit, voor de Italiaanse kooplui voordelige bedrijf was de gewijzigde betekenis van de Middellandse Zee, die nu minder een scheidsmuur werd dan hij sinds ruim vier eeuwen was geweest. Omstreeks 700 hadden immers de Arabieren in een andere reeks „heilige oorlogen” zich meester gemaakt van de meeste kusten der oude wereldzee. Nu kregen Levant en Noord-Oost-Afrika weer Europese vestigingen, die van groot belang zouden zijn in de verbindingen met Azië en voor de verdere ontwikkeling van Europa.

Wil dit nu zeggen, dat de ideologie in de kruisvaart geen rol heeft gespeeld? En dit, terwijl het woord kruisvaarder is blijven betekenen een „soldaat in de heilige oorlogen”? Het tegendeel is waar. Zonder de hefboom van de godsdienst zouden de duizenden ridders, avonturiers, knechten en wat al meer meetrok, niet in beweging zijn gekomen, althans niet zo talrijk en betrekkelijk gemakkelijk, zo betogen de verschillende schrijvers en men moet hun gelijk geven. Vast staat wel dat de diverse benden- vooral in de eerste jaren, met godsdienstige leuzen zijn opgericht; niet, dat het oorlogsdoel in wezen religieus was, evenmin als de beweegreden tot de pauselijke oproep.

Toen de tochten naar (misschien beter: in de richting van) het heilige land eenmaal aan de gang waren, nam de religieuze propaganda een steeds bescheidener plaats in. Steeds minder grote predikers worden vermeld, politieke intriges krijgen vrijer spel.

Niet helemaal toevallig was het grote succes van de tweede Kruistocht, ruim een halve eeuw na de eerste, de verovering van Lissabon op de Mohammedaanse Moren door een Engels-Noordduitse vloot. Een groots steunpunt voor de middeleeuwse handel, in een tijd, toen de Nieuwe Wereld nog lang niet aan de horizon was verschenen.

Was de eerste Kruistocht, tegen het jaar 1100, een reeks expedities van wisselend allooi, in overeenstemming met de gemengde macht en invloed van de paus, het geheel werd toch door het gezang van vrome hymnen overstemd. De vierde tocht, kort na 1200 is een geweldige handels- en veroveringsoorlog geworden, een kaleidoscoop van politieke conflicten en als er één facet aan ontbreekt, dan is het wel het godsdienstige.

In het middelpunt van de intriges staan de Venetianen, die als niet bepaald belangeloze schippers hun kastanjes door de kruisvaarders in dit geval uit het hete water lieten halen. Ook paus Innocentius III, een geweldenaar, kon niet op tegen de koopmansrepubliek, die zelfs met behulp van het kruisleger het onneembaar geachte Constantinopel wist te overmeesteren. Dat leger, bestemd om het alweer Turkse Jeruzalem te bevrijden, heeft die stad nooit gezien. Maar wel zag Venetië de ontelbare en onschatbare kostbaarheden uit Constantinopel arriveren, de buit van een ook in de latere geschiedenis nooit overtroffen plundertocht. Het werd allemaal even zuinig bewaard als het terloops „overgenomen patriarchaat”; de huidige paus was tot 1958 patriarch van Venetië.

Het enige directe resultaat van deze kruistocht bleek — voorlopig — een „Latijns”, d.w.z. Venetiaans rijk en voor de volgende eeuwen de onvergelykelijke bloei en machtspositie van Venetië te zijn. De stad had uitnemend profijt getrokken van de behoeften der Europese militairen om (afwisselend met zijn grote rivaal Genua) een vroeg-koloniaal rijk te verwezenlijken. Het Christelijke Syrië had zich wel gehandhaafd, maar werd niet, zoals de paus zijn predikers had laten verkondigen, een Christelijke kern en uitvalspoort naar de islamietische wereld, maar een knooppunt voor de Italiaanse handel, waar, zoals in alle handelscentra, vroeger en later, zelfs verdraagzaamheid zou

ontstaan en vermenging van de daar neergestreken volksgroepen. Het tegengestelde van het fanatieke kruistochtsideaal dus.

Door de kruistochten en hun gevolgen zelf werd de leuze „God wil het” d.w.z. de idee van de heilige of godsdienstoorlog, m.a.w. van een ideologische oorlog, danig aangetast. Men was de Mohammedanen eerder als handelspartners dan als „kinderen des duivels” gaan zien. Waardering kreeg de overhand boven afschuw. Huwelijken tussen Christenen en „heidenen” waren aan de orde van de dag, zoals ook talloze verhalen, o.a. in het middelnederlands, getuigen.

De Franse deskundige Grousset, wijst erop, hoe de kruistochten militaire expansie door de feodale adel van Frankrijk en handels-expansie bij de Italiaanse zeerepublieken hebben ontketend.

De kruistochten zijn zoals vrijwel alle activiteiten in de Middeleeuwen onder godsdienstige leuzen gevoerd, ze zijn voortgekomen uit de reële verhoudingen van de tijd en de oorlogsdoelen bleken zeer aards, nog voor de heuvels van Jeruzalem in zicht kwamen — die trouwens maar éénmaal door een kruisleger zijn beklommen.

*

Ook de Tachtigjarige Oorlog, die voor een groot deel de Nederlandse natie heeft gevormd, is vaak als een ideologische oorlog aangeduid. De tijdgenoten maakten al ruzie om de vraag, of de worsteling tegen Spanje om der wille van de godsdienst of van de vrijheid was geschied, beide, zoals men ziet, punten van ideologie. Wij matigen ons niet aan deze eveneens ingewikkelde kwestie hier uiteen te zetten en tekenen alleen aan, dat het woord vrijheid, nu al meer dan dubbelzinnig gebruikt, in de 16de eeuw nog iets heel anders betekende, n.l. het behoud van oude privileges — wat voor heel wat moderne „vrijheidsapostelen” nog aardig opgaat ook!

Het karakter van de opstand tegen Spanje is in het verloop van de strijd zelf, waarin de koopmansrepubliek der Verenigde Nederlanden zich in zijn volle glans ontplooidde, duidelijk te voorschijn getreden en de Sowjet-historicus Tsjistozwonow heeft dit al gekenschetst in de titel van zijn boek over deze periode: De Nederlandse burgerlijke revolutie van de 16e eeuw.

Zowel de vrijheid (wat hieronder dan ook begrepen werd) als het hervormde geloof behoorden tot de ideologie van de sterk opgekomen bourgeoisie. Deze heeft zich bij zijn streven daarvan bediend, zogoed als de Spaanse koning en andere absolute monarchen van het Katholicisme, zonder dat de „godsdienstoorlogen,” die zij voerden in de eerste plaats door het geloof werden bepaald. Ongetwijfeld droeg de strijd voor de oude vrijheden der Nederlanden een vooruitstrevend karakter.

Interessant is in dit verband de figuur van Willem van Oranje, de vertegenwoordiger van een der hierboven bedoelde „vrijheden”, n.l. die van de hoge, Nederlandse adel, die hij echter wist te verbinden met de „vrijheid” der steden. Deze staatsman is in een tijd die schalde

van het gekrakeel over theologische zaken, driemaal van godsdienst veranderd en telkens op het moment en in de richting, die hem politiek het meest te stade kwam. Dit laat tegelijk zien, dat de politiek de doorslag gaf, maar een religieus vaandel als onontbeerlijk gold. Willem van Oranje is ook de eerste actieve politicus geweest, die godsdienst tot privaatzak verklaarde en godsdienstige verdraagzaamheid voorstond. Een opvatting, die voortvloeide uit de concrete toestand in de opstandige gewesten en niet omgekeerd; de Hollanders en Zeeuwen vochten evenmin voor de verdraagzaamheid als Philips II en Alva voor de heilige geest.

In het laatste deel van de Tachtigjarige Oorlog ziet men zelfs het regelrechte tegendeel gebeuren van wat men had kunnen verwachten, als ideologische kwesties de inzet waren geweest. In de beginjaren van de opstand hadden Oranje en de andere leiders zich herhaaldelijk en met succes om steun gewend tot de Franse Hugenoten. Van hun zeeburcht, La Rochelle, hebben de Geuzen ook wel gebruik gemaakt. Maar toen de Franse Protestanten in de 17de eeuw in conflict raakten met hun meer en meer Katholiek-centraliserende regering, kregen ze in 1622 amper en bijna heimelijk enige steun uit de Republiek: „De Staten-Generaal vertoonden voor een ogenblik hun meer Calvinistische aard,” aldus de historicus dr. Japikse. Nauwelijks twee jaar later beloofden diezelfde Staten de Franse regering hulp bij het bestrijden van hun eigen geloofsgenoten. Zij hebben die hulp ook verleend, zij het niet lang open en bloot, vanwege de protesten der vaderlandse predikanten, die dit toch wel iets te gortig vonden.

Maar niemand zal de redenen voor het optreden van de Nederlandse regeerders wel op preekstoel of kathedraal gaan zoeken.

*

Wie ons totnutoe op onze zwerftocht door de geschiedenis gevolgd heeft, zal misschien vragen: maar de oorlog tegen de Franse revolutie dan? Die Franse revolutionairen hebben toch een heleboel denkbeelden verkondigd, die lijnrecht tegen de heersende meningen ingingen en door hun tegenstanders ook ten heftigste zijn bestreden? Dan bedenke men ten eerste, dat Frankrijks grote tegenspeler Engeland, waar men de Fransen als „koningsmoorders” betitelde en te lijf ging, al bijna anderhalve eeuw eerder een koning onthoofd had. En ten tweede: bij het uitbreken van de Franse revolutie in 1789 duurde de oorlog met Engeland (zij het met wat onderbreking) net een eeuw; ook de Lodewijken hebben zich de gelegenheid om vorstenbloed te wreken niet laten ontgaan, als men hen op hun woord zou moeten geloven. In ieder geval hebben de Britten het revolutionair geworden en onder Napoleon op nieuwe grondslag voorlopig geconsolideerde Frankrijk evenmin gespaard als dat der Bourbons — en beide met succes.

We kunnen hier al meer parallellen trekken met onze eigen eeuw. Twee wereldoorlogen hebben deze geteisterd. Wie de Geallieerden

en Centralen van 1914-'18 zou willen indelen naar ideologische gezichtspunten, neemt een zwaar karwei op zich. Naast het reeds imperialistisch ontwikkelde Engeland en het opkomende imperialistische Frankrijk met een iets radicaler politiek leven staat het absolutistische, half-feodale tsarenrijk, dit alles iets later gesteund door de als grote mogendheid piepjonge, als republiek oude Verenigde Staten.

Is de overeenkomst tussen de beide oude keizerrijken, dat der Habsburgers en dat der Romanows, beide een „gevangenis der volken”, niet veel groter dan tussen de eerstgenoemden? Toch staan zij aan weerszijden van de frontlijn. Datzelfde geldt voor Groot-Brittannië en het Duitsland van Wilhelm, al konden die ideologische gemeenschap vinden in zilte spreuken als „Britannia rules the waves” (Groot-Brittannië beheerst de baren) en Wilhelms „onze toekomst ligt op het water”. De concurrentie op de baren besliste.

Maar, zal men zeggen, wanneer de door bommen en mortieren omgewoelde bodem van Europa tijdens de Eerste Wereldoorlog nog veel dieper geschokt wordt door de Russische revolutie en de interventielegers aanstormen, is er dan niet eindelijk sprake van een ideologische strijd? Misschien niet van de „vrije wereld” (die was toen nog niet uitgevonden), maar dan toch van een ordelievend kapitalistisch bestel tegen de rustverstorende sowjets van arbeiders en boeren? He-laas, het Frans-Engelse verdrag, nog voor het einde van het revolutiejaar 1917 tot stand gekomen ter voorbereiding van de interventie, wappert slechts met Kaukasische olie en Donets-kolen, te verdelen tussen de wapenbroeders op het graf van de goddeloze bolsjewiki...

*

In geen enkele periode is er meer dan in de huidige geschermd met het woord „ideologie”, sinds in de 18de eeuw vooruitstrevende denkers als ideologen werden aangeduid. Natuurlijk hebben de mensen van alle tijden hun opvattingen gehad, in nauwe samenhang met de maatschappij, waarin zij leefden. In de voorbeelden, die wij — vrij willekeurig — gaven, zijn de godsdienstige of filosofische gedachten ook te baat genomen om mensen te wapen te roepen of om oorlogshandelingen te rechtvaardigen. De laatste 30, 40 jaar is de ideologie in het bijzonder in het geding gebracht bij de oorlogsvoorbereiding. Hieraan zal niet vreemd zijn, dat onze tijd niet alleen massa-legers, maar ook een dito pers, radio en dergelijke communicatie-middelen kent. Het kost meer inspanning de volksmassa's voor vreemde belangen te laten vechten: het is op een groot deel van de aarde zelfs onmogelijk geworden.

De fascistische regeringen hebben voortdurend op oorlog aangestuurd en zich daarbij zeer rijkelijk bediend van ideologische middelen. Oorlog was een van Hitlers Duitse „idealen” en hij hoopte de nazileer de komende duizend jaar te laten triomferen. Die „leer” hield in, dat het Duitse volk, het „Herrenvolk”, de room van het Germaanse

of Arische ras de wereld behoorde te overheersen en minderwaardige „rassen”, zoals de Joden, op te ruimen, of anders onderworpen te houden. Teneinde „de biologische kracht van het overwonnen volk te verzwakken” wilde Rosenberg vooral de jeugd laten deporteren en Himmler 30 miljoen Slaven uitroeien. De Duitse eer eiste verder de bestrijding van het „volksvijandige marxisme” en van de eveneens minderwaardige burgerlijke democratie. Uiteraard jammerden Goebbels en genoemde Rosenberg ook al over de „agressiviteit” van de Sowjet-Unie... Het superieure Duitse volk had nu eenmaal „Lebensraum” nodig.

Waar deze fraaie leer op neerkwam is eerst onder het Hitlerregiem in Duitsland en tijdens de oorlog in vrijwel geheel Europa afdoende gebleken: het was een doorzichtig vliesje om de wreedste en meest barbaarse geweldheerschappij uit de geschiedenis, ten dienste van de roofzuchtigste en ongegeneerdste imperialisten. Behalve Hitlers huisknechts in en buiten Duitsland hebben betrekkelijk weinigen de nazi-„leer” geslikt. „Blut und Boden” betekende nieuwe miljoenen voor Krupp en roof van de Oekraïne en verder van Europa van de Hollandse bollen- tot de Kaspische olievelden en van de Noordkaap tot Kreta.

Kan men nu zeggen, dat Duitslands tegenstanders ten oorlog zijn getrokken tegen deze hellehonden en hun leer in naam van de democratie, de menselijkheid of enig ander ideologisch motief? Er wordt van Angelsaksische zijde wel geprobeerd het ontstaan van de Tweede Wereldoorlog zo voor te stellen. Maar, zoals prof. Boltin op een conferentie van historici te Berlijn, aan het einde van 1959 verklaarde: „De inhoud van de imperialistische politiek tussen de Eerste- en de Tweede Wereldoorlog bestond in het scheppen van een anti-Sowjetfront, zonder de strijd om de wereldheerschappij te onderbreken”. (Neues Deutschland, 18 dec. '59).

De oorlog was al begonnen, voor hij als wereldoorlog sinds 1 september 1939, de nazi-overval op Polen, als een lopend vuur om zich heengreep. De overval van Japan op China, van Mussolini's Italië op Abessinië, van inheemse en buitenlandse fascistten op de Spaanse republiek waren de voorboden. Deze brachten, evenals de Anschluss van Oostenrijk en de overweldiging van Tsjechoslowakije de fascistten steeds meer macht en zelfvertrouwen door de politiek van „non-interventie” en door sussen-door-concessies van de Westelijke mogendheden. Waarom deze stilzwijgende aanmoediging, die vooraf was gegaan door de klinkende steun voor het Duitse oorlogspotentieel van Amerikaanse en Britse zijde?

Wel, allereerst omdat Hitler uitvoerde, wat hij voor hij aan de macht kwam, zijn agent Lüdecke voorhield:

„Ik zal met het kapitalisme verstoppertje moeten spelen en de mogendheden van Versailles intomen door hun de boeman van het bolsjewisme voor te houden en hun wijs te maken, dat een nazi-Duitsland het laatste bolwerk tegen de rode vloed is. Dat is het enige middel om door de kritieke tijd heen te laveren, Versailles kwijt te raken en

te bewapenen. Ik kan vrede zeggen, maar oorlog bedoelen." (Gesch. der Dipl., III, pag. 456).

Engeland en Frankrijk bleken maar al te graag bereid toe te happen. In november 1937 verklaarde de Britse onder-minister Lord Halifax bij zijn bezoek aan Hitler, toen dus al bijna vijf jaar dictator, dat deze „niet alleen in Duitsland zelf iets groots had gepresteerd, maar ook door de vernietiging van het communisme in eigen land dit de weg naar West-Europa had versperd en dat Duitsland daarom terecht als het bolwerk van het Westen tegen het bolsjewisme kon worden beschouwd." (Dok. u. Mat. a.d. Vorgesch. des II. Weltkrieges, I, p. 17/18.)

Intussen was zelfs in Westminster wel duidelijk geworden, dat Hitler oorlog bedoelde, welke woorden hij ook in de mond nam.

Nog was de weg vrij om het gevaar te keren; en telkens weer werd hij gewezen door de Sowjet-Unie: de weg van collectieve veiligheid, die in de Volkenbond steeds in het uitzicht was gesteld. De West-europese mogendheden bleven doof: zij verkozen de bolsjewiekenbolwerk-theorie boven hun eigen Volkenbonds-beginsel. Laten we het liever noemen: de operatie vette kluiif: men voert de wolven de ene vette kluiif na de andere, in de hoop de allervetste zelf over te houden...

*

Te München werd in september 1938 Tsjechoslowakije voor de wolven gegooid. Frankrijk „hielp" zijn bondgenoot door deze onder druk het Sudetenland te laten uitleveren. Zowel Praag als Parijs sloegen de geboden Sowjet-hulp af. De Britse premier Chamberlain bewimpelde het verraad met zijn paraplu en de fraaie kreet: vrede zolang wij leven. De Sowjet-Unie heeft het verdrag van wederzijdse bijstand met de Tsjechoslowaakse republiek meer dan naar de letter willen naleven: ook na de Franse verdragbreuk handhaafde zij haar aanbod hulp te verlenen.

Het liep dus wel net omgekeerd als de al-Duitse Führer het zo kies had uitgedrukt: „dat men op de trouw aan een verdrag van een barbaars bouwsel als de Sowjet-Unie, ongeveer zoveel kon bouwen als op het begrip van een wilde voor wiskunde-formules. Overeenkomsten met dit land waren daarom zo goed als waardeloos." (in een gesprek met de Britse gezant Henderson, Dok. u. Mat. a.d. Gesch. d. II. Weltkrieges, dl. 1, p. 61).

München was een nieuwe vingerwijzing voor Hitler om zijn gang te gaan. Engeland en Frankrijk, geruggesteund door Amerika, dachten de nazi-wolf op het Oosten af te hitsen, in de hoop, dat hij daar misschien een vette, maar in elk geval een zware kluiif aan zou hebben. „De volkeren zullen de lessen der geschiedenis niet vergeten" heet het artikel van I. Minz (Vraagst. van Vrede en Social., sept. '59) waarin men de gehele tragedie, met alle etappen van het verraad, kan nalen.

Nog gaf de Sowjet-Unie het niet op en tot in de zomer van '39 trachtte zij door overleg met Frankrijk en Engeland de uiteraard niet

verzadigde en nog dreigender geworden nazitroep tot staan te brengen. Ook deze laatste poging tot collectieve beveiliging mislukte, ditmaal, naar het heette, wegens onoverkomelijke bezwaren der Poolse kolonels.

Niet wegens de steeds herkauwende stelling der fascistten, dat de Sowjet-Unie, de Verenigde Staten, Engeland en andere landen Duitsland niet gezamenlijk konden bestrijden wegens hun verschillend politiek-economisch bestel. De kortzichtige machtspolitiek van de Westelijke landen was niet ideologisch bepaald; evenmin mocht de volstrekte ideologische en politieke afwijzing van het fascisme de Sowjet-Unie in deze hachelijke situatie weerhouden met Duitsland het niet-aanvalsverdrag te sluiten, dat haar 22 maanden adempauze schonk voor de aanval kwam. Zo pakte het uitbreken van de oorlog anders uit dan men in elk van de imperialistische kampen had verwacht... en geweld.

Terwijl de overvallen Polen vochten voor hun onafhankelijkheid, sprak men in de Maginot-linie van een schertsoorlog. Maar na de inval in ons land, België en Frankrijk in mei 1940 ondervond men ook in West-Europa het fascisme aan den lijve. Hier en ook in het ernstig bedreigde Engeland ontwikkelde zich meer en meer een volksoorlog. De Februari-staking van 1941 vormde bij ons een hoogtepunt en een hoornsignaal voor het verzet, dat zich die winter overal begon te openbaren. In de strijd tegen de bezetter speelde het ideologische element een grote rol: men denke aan de illegale pers, aan het saboteren van de „Kulturkammer” en dergelijke instellingen.

Toen in juni '41 de Sowjet-Unie in de oorlog werd betrokken, kreeg deze nog sterker het karakter van een bevrijdingsoorlog. Samenwerking van de burgerlijke democratieën weldra ook van de V.S. met de Sowjet-Unie bleek onder de druk der omstandigheden mogelijk, al bleven de tegenstellingen en de ideologische verschillen bestaan. Bekend is de controverse over het tweede front (te volgen in de correspondentie Stalin-Churchill-Roosevelt), dat werd uitgesteld tot 1944, maar zelfs volgens sommige Britse conservatieven eerder mogelijk was geweest.

Maar al ondernamen de Westelijken zelfs stappen tot een afzonderlijke vrede met Hitler-Duitsland, toch is het uiterst belangrijke bondgenootschap tegen de fascistische machten tijdens de Tweede Wereldoorlog niet verbroken. Zo werd het fascisme verslagen.

Pas in 1946 bonden de imperialistische machten openlijk de strijd aan „tegen het communisme”, op het politieke front en zetten zij een ideologisch offensief in. Dat is de koude oorlog, die nu zelf langzaam bezig is al te smelten. De Sowjet-Unie, die van meet af aan heeft gehamerd op het aambeeld van het vreedzaam naast elkaar bestaan, vindt gehoor, niet het minst ook dank zij het zachte suizen van spoetnik en loenik.

De oorlogsdrijvers hebben willen laten zien, dat zij nog niet ontwapend zijn door ook een vuurpijlje op te laten, de roemruchte brochure „Ideologie en coëxistentie” van de even roemruchte Morele

Herbewapening, een bijproduct van Philips. Dit geschrift begint met de mededeling, dat wij midden in de derde wereldoorlog zitten, en leraart onderweg, dan handel met Rusland en China, benevens afschaffing van atoomwapens, maar bovenal vreedzame coëxistentie onze ondergang betekenen. Aan het slot vernemen wij, dat „de communistische ideologie het grootste gevaar vormt, waar wij op het ogenblik aan bloot staan”.

De lezer, die ons zover heeft gevolgd, zal het oorlogsgevaar, dat het marxisme-leninisme in zich zou bergen wel juist schatten: geen enkel. De strijd voor de vrede heeft steeds een voornaam punt uitgemaakt van de communistische politiek en ligt verankerd in de theorie van de communistische en arbeidersbeweging. Maar ook de tegenstellingen, die er bestaan tussen deze en de ideologische stromingen van het imperialisme, staan het behoud van de vrede en het vreedzaam samenleven van beide stelsels niet in de weg. De ingetreden ontspanning bewijst dat: de komende periode zal dat door toedoen van alle vredelievende krachten bevestigen. Het verleden geeft geen aanleiding tot de slotsom, dat ideologische ver- en geschillen tot oorlog moeten leiden. Het gaat erom in de komende krachtmeting de weegschaal voorgoed naar de kant der vredeskrachten te doen doorslaan.

De gelegenheid is er.

C. KLAPHEK.

Loon en winst in de Nederlandse staalproductie

De jaarlijkse staalproductie heeft in ons land de anderhalf miljoen ton bereikt. Dat is twee en een half procent van de productie van de Europese Gemeenschap van Kolen en Staal en een half procent van de wereldstaalproductie. Zij vindt plaats in een drietal ondernemingen: de Koninklijke Hoogovens en Staalfabrieken te IJmuiden, de Koninklijke Demka Staalfabrieken te Utrecht en de Nederlandse Kabel-fabriek te Alblasserdam. Alleen in het bedrijf in IJmuiden legt men zich toe op alle drie stadia van de ijzer- en staal-producerende industrie, namelijk ruwijzerproductie, staalfabricage en vervaardiging van walserijproducten; hier wordt 80 pct van de Nederlandse staalproductie voortgebracht. De K.N.H.S. is een breed opgezette onderneming, die zich niet beperkt tot de voortbrenging van ijzer en staal, diverse stalen platen en ijzeren buizen — ook de productie van gas, kunstmest en andere chemische producten, cement en andere bouwstoffen, heeft er een belangrijke omvang. Juridisch onafhankelijk, maar technisch en economisch volkomen behorende tot het complex van de K.N.H.S., zijn de Mekog (een chemisch bedrijf van de K.N.H.S. en de B.P.M.), de Breedband (een der grootste en modernste walserijen in Europa), de Cemij (met een cementproductie van 600.000 ton per jaar) e.a. Verder beschikken de Hoogovens, zoals de onderneming korthedshalve wordt genoemd, over de meerderheid van de aandelen van de Koninklijke Demka Staalfabrieken in Utrecht, het Teerbedrijf in Uithoorn en twee ondernemingen in België, over 41 pct. van het kapitaal van de Dortmund-Hörder Hütten Union in Dortmund, 10 pct van de aandelen van de Nationale Gas Maatschappij en 25 pct van de Nederlandse Benzolmaatschappij. Na de vier reuzenmonopolies, Shell, Unilever, Philips en AKU, is de K.N.H.S. de vijfde onderneming op de Nederlandse ranglijst; hij behoort eveneens tot de honderd grootste kapitalistische ondernemingen buiten de Verenigde Staten.

Deze Nederlandse basisindustrie is gemeenschappelijk bezit van de Nederlandse bourgeoisie. Dertig pct van het aandelenkapitaal behoort de Staat der Nederlanden en tien pct de gemeente Amsterdam. De overige zestig pct zijn practisch in handen van de grootste bankiers en industriële kapitalisten van ons land, vooral in zoverre zij in de scheepsbouw en machine-industrie zijn geïnteresseerd. Van de drie directeuren is er een, ir. Van Delden, commissaris van de Twentse Bank, een volgende, prof. Ten Doesschate, commissaris van de Amsterdamse Bank; de derde, Bentz van den Berg, heeft naast belangrijke commissariaten ook diverse functies in KSG-organen. Zij vervullen vooraanstaande functies in diverse regeringsinstanties, kamers van koophandel en politieke organisaties. In de Raad van Commissarissen

ontmoeten elkaar onder het welwillend toezien van een regeringscommissaris en de burgemeester van Amsterdam de grote mannen van de Nederlandse Handel Maatschappij, de Amsterdamse Bank, de Twentse Bank en ook de Rotterdamse Bank, vertegenwoordigers van bekende families in de Nederlandse bourgeoisie, zoals Prins Bernard, Fentener van Vlissingen, Guépin, Regout, Ruys, van Schaik, Stork en natuurlijk de alomtegenwoordige Woltersom.

De betekenis van deze basisindustrie voor het Nederlandse grootkapitaal in zijn geheel blijkt bijv. uit een mededeling in het jaarverslag 1951-1952, waarin de prijzen genoemd worden van de producten van de Hoogovens en die van concurrerende importeurs. Dikke platen en scheepsplaten uit het bedrijf van de K.N.H.S. hadden in Nederland een basisprijs van resp. f 405 en f 440 per ton, tegenover importprijzen van resp. f 640 en f 800 per ton. De Nederlandse bezittende klasse profiteert dus direct en indirect van de Hoogovens.

Het bedrijf is in de na-oorlogse jaren geweldig uitgebreid. Een indruk daarvan geven de volgende cijfers: in de periode van 1948 tot 1959 steeg de productie van ruwijzer tot het 2,45-voudige en die van ruwstaal tot het 5,58-voudige; ondanks bestedingsbeperking en dalende conjunctuur, die in praktisch de gehele Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal gevoelige productiedalingen bracht, steeg de staalproductie van de K.N.H.S. alleen al in 1958 met bijna 40 pct.

Het bedrijf staat bekend als een onderneming met grote concurrentiekracht door een lage kostprijs; dit houdt o.m. verband met het feit, dat in dezelfde periode, waarin de ruwijzer en ruwstaalproductie tot het 2,45 en 5,58-voudige werd opgevoerd, het aantal werkers in het bedrijf slechts met 98 pct toenam en de loonsom verhoudingsgewijs daalde.¹⁾

Dit geeft wel enig idee van verscherping van de uitbuiting, maar het blijft slechts een vage benadering ervan. Om het beeld wat scherper te maken, dient men de aandacht te concentreren op wat er zich in werkelijkheid in de productie heeft afgespeeld.

*

Tot het complex van Hoogoven-bedrijven behoren twee staalfabrieken. In de oudste en grootste van beide, de Martinstaalfabriek, wordt thans door ruim zes honderd arbeiders ruim 900.000 ton staal, dat is bijna zestig procent van de totale Nederlandse staalproductie, voortgebracht. Er wordt door vier ploegen een vol-continu-dienst gehouden, drie honderd zestig dagen per jaar. Eind 1956 werd de zesde Martinoven in gebruik gesteld. Kort daarop kwam een desiliceringsinstallatie in gebruik; sindsdien ondergaat het vloeibare ruwijzer een voorbehandeling met zuurstof, waardoor de kwaliteit verbeterd en de productiesnelheid en ruwijzerinzet vergroot kunnen worden.

Om het loon van een doorsnee-staalarbeider over de jaren 1953, 1957 en 1959 te kunnen overzien, nemen we aan, dat hij in vaste dienst is,

¹⁾ alle gegevens in dit artikel zijn ontleend of afgeleid uit mededelingen in jaarverslagen, perscommuniqué's, personeelsorganen, officiële statistieken en artikelen in vaktijdschriften.

een betrekkelijk hoog basisuurloon heeft, in de hoogste premiecategorie valt en twee schoolgaande kinderen heeft, waarvoor hij dus kinderbijslag ontvangt. Dan geldt²⁾:

	1953	1957		1959	
nominaal brutoweekloon loonbel., premies	85.85	100.15	102.75	105.35	111.95
div. soc. voorz.	11.4%	18,1%	18.7%	19.1%	20.1%
nominaal nettoweekl. na correctie	76.15 90.—	81.85 97.50	83.55	85.25 103.25	89.50

Om deze lonen op hun werkelijke waarde te kunnen beoordelen moet men rekening houden met de veranderingen in de koopkracht van de lonen en met de inspanningen die de arbeiders zich moeten getroosten om dergelijke lonen te kunnen ontvangen, m.a.w. het gaat om de ontwikkeling van de reële prestatielonen.

Wanneer we ons wat de koopkracht betreft baseren op de gegevens, die de regering het C.B.S. hieromtrent laat verstrekken (indexcijfer voor de kosten van levensonderhoud, exclusief loonbelasting en premies sociale verzekeringen) dan blijkt, dat de koopkracht van de nettolonen van 1953 op 1957 daalde met 13 pct en op 1959 met 15 pct. Wanneer de gecorrigeerde nettoweeklonen wat koopkracht betreft sinds 1953 gelijk zouden zijn gebleven, dan zouden de arbeiders dus tegen fl. 90.— in 1953 een loon van fl. 103,50 in 1957 en van fl. 106,25 in 1959 moeten hebben ontvangen. Wanneer het loon niet dusdanig is gestegen is er sprake van een daling van het werkelijke loon.

²⁾ Voor de arbeiders in de Martinstaalfabriek zijn de lonen als volgt opgebouwd: voor een werkweek van 48 uur gelden i.v.m. ploegendienst e.d. 54,2 „betalingsuren”, er wordt in tarief gewerkt met drie premiecategorieën, waarbij de hoogste maximaal 30 pct tarief kan verdienen, maar dit is praktisch onbereikbaar. Het „nominaal brutoweekloon” in de tabel bestaat uit betalingsuren x basisuurloon, waaraan dan het premiepercentage van het basisloonbedrag wordt toegevoegd. Van dit brutoweekloon worden dan eerst afgetrokken een premie voor het bedrijfspensioenfonds, een weduwen- en wezen-voorziening en het zgn. Wenckebachfonds; van het resterende loonbedrag (coördinatieloon) worden dan de A.O.W., loonbelasting en premies voor diverse sociale voorzieningen afgetrokken. Zo ontstaat het „nominaal nettoweekloon” dat in de tabel wordt vermeld. Verder moet men rekening houden met een winstuitkering eens per jaar, vacanti toeslag en kinderbijslag met de daarop betrokken duurtetoeslag; verdeelt men de netto-inkomsten hiervan over 52 weken, en voegt men dit toe aan het „nominaal nettoweekloon” dan ontstaat het „nominaal nettoweekloon na correctie”. We nemen aan dat het basisuurloon in doorsnee f 1,32 was in 1953 en f 1,50 in 1957 en de eerste dertig weken van 1959. In het laatstgenoemde jaar werden de lonen per augustus verhoogd met 5 pct en werd een verhoogde huurcompensatie in het basisuurloon betrokken, waardoor het basisuurloon steeg op f 1,63. Voor de laatste twee en twintig weken van 1957 en de eerste dertig van 1959 moet men rekening houden met een huurcompensatie van f 2,60 per week. De linkerkolommen van '57 en '59 hebben betrekking op de eerste dertig, de rechterkolommen op de laatste twee en twintig weken van het jaar. In 1953 lag de premie op rond 20 pct. In 1957 was hij „bevroren” op 23,2 pct. Na een actie werd hij in juli '59 weer „ontdood” en zo kwam de premie over '59, rekening houdende met de nabetaling, bij de 27 pct te liggen. In 1959 werd voor de bedrijfsfondsen 5 pct van het brutoloon ingehouden, in de vorige jaren wat minder.

Wat de inspanningen van de arbeiders betreft, deze worden bepaald door de bezetting en de gemiddelde normale cyclustijd, d.i. de tijd gedurende welke de ovens gemiddeld bezet zijn voor de vervaardiging van een lading vloeibaar staal (ca. 185 ton) onder normale omstandigheden. In 1953 waren ca. 65 man per ploeg direct bij het productieproces betrokken, dat plaats vond in vijf ovens, terwijl de gemiddelde normale cyclus rond elf uur in beslag nam. In 1957 waren ca. 75 man per ploeg met dezelfde soort werkzaamheden in het onmiddellijke productieproces bezig. Ze moesten echter zes in plaats van vijf ovens bedienen. De gemiddelde normale cyclustijd was rond 10,5 uur, in 1959 waren eveneens ca. 75 man direct betrokken bij een productieproces in zes ovens, maar was de gemiddeld normale cyclustijd verkort tot rond 9 uur.

Hieruit valt te berekenen, dat van 1953 op 1959 de inspanning per ploeg steeg met ca. 45 pct, dat is per betrokken arbeider met ca. 30 pct. Van 1953 op 1957 steeg de inspanning per ploeg met rond 25 pct, dat is per betrokken arbeider met rond 10 pct.

Wanneer de gecorrigeerde nettoweeklonen dus niet alleen wat betreft koopkracht, maar ook wat betreft prestatie gelijk zouden zijn gebleven sinds 1953, dan zou dus tegen de fl. 90,— in 1953 een loon van fl. 113,75 in 1957 en van fl. 138,— in 1959 moeten worden ontvangen.

Afgezien van het hogere tempo waarin alle handelingen moeten worden verricht, vereist de vergrote productiesnelheid een meer dan evenredige vergroting van de oplettendheid, vooral bij het transport Vloeibaar staal wordt in pannen van 200 ton vervoerd en heeft een temperatuur van ca. 1500° C. Uit de vergrote inspanningen spruiten grotere behoeften voort, vooral aan rust en ontspanning. Juist in dit opzicht is het van belang, dat een steeds groter deel van het personeel van de Hoogovens van heinde en ver wordt aangetrokken, zonder dat hun levensomstandigheden dusdanig verbeteren, dat zij ook dichter bij de Hoogovens willen gaan wonen. Ca. 1000 arbeiders wonen meer dan 20 km van het bedrijf af en in Noord-Holland Noorderkwartier wonen ruim tweehonderd arbeiders, die dagelijks 100 km en meer moeten reizen van en naar hun werk. Maar deze en andere factoren lieten we buiten beschouwing bij de bepaling van het reële prestatie-loon.

Samengevat komt de loonontwikkeling hier op neer:

	1953	1957	1959
ontvangen nettoweekloon, gecorrigeerd	90,—	97,50	103,25
vereist bij gelijke beloning en koopkracht	90,—	103,50	106,25
vereist bij gelijk reëel prestatieloon	90,—	113,75	138,—

Uit de vergelijking van het ontvangen gecorrigeerde nettoweekloon en het vereiste loon bij gelijkblijvend reëel prestatieloon kan men de daling van het werkelijke loon, het reële prestatieloon, afleiden.

Tenslotte is de staalproductie natuurlijk van belang. De gemiddelde weekproductie goede stalen blokken vertoonde een regelmatig stijgende lijn, van 12594 (1953) via 16077 (1957) naar 17961 ton (1959).³⁾

We zien dus vergeleken bij 1953 in	1957	1959
een daling van het reële prestatieloon van	14 pct	25 pct
een stijging van de staalproductie van	28 pct	43 pct

Terwijl de arbeiders ruim veertig procent meer staal produceerden, daalde hun werkelijke loon daarentegen met een vierde deel. Terwijl sinds 1957 de productie tien pct werd opgevoerd, werd het werkelijke loon tien pct omlaag gedrukt.

*

Uit een andere beschouwing van de gegevens in de tabellen valt nog het volgende af te leiden:

1) de tegenstelling tussen daling van het werkelijke loon en stijging van de productie is het scherpste in de laatste drie jaren, d.w.z. in de jaren van de bestedingsbeperking en de regering De Quay.

2) de verhoging van de nominale lonen, een kleine wijziging in de premies voor bedrijfsvoorzieningen en de invoering van de A.O.W. brachten in de praktijk bijna een verdubbeling van het percentage, waarmee het brutoloon wordt verminderd voor sociale verzekeringen en loonbelasting;

3) de daling van het reële prestatieloon berust op daling van de koopkracht door prijsstijgingen, op ontwaarding van het geldloon dus, voor 40 pct en op het achterblijven van het brutoloon bij de prestatie, op ontwaarding van de prestatie dus, voor 60 pct.

Verhelderend is de manier waarop de ontwaarding van de prestatie van de arbeiders tot stand komt. Deze berust op een geraffineerd tariefstelsel. In 1953 was het gebaseerd op de gemiddelde normale cyclustijd en het weektonnage goede stalen blokken, aangevuld met een garantiepremie in geval van bijzondere storingen in het productieproces. In 1957 was het tarief „bevroren” op 23,2 pct. In de zomer van 1959 werd het na een actie weer „ontdooit” en in het vervolg berekend uitsluitend op basis van de gemiddelde normale cyclustijd, aangevuld met garantiepremie. Er vond nabetaling van het premieverschil plaats over 1959 en een deel van 1958. Voor het berekenen van de premie is kennis van vrij ingewikkelde formules vereist, maar vooral kennis van de wijze waarop deze formules steeds weer veranderen. In principe komt het hier op neer, dat er een maximumtarief geldt van 30 pct voor de hoogste premiecategorie, dat er een tarieflijn wordt vastgesteld op basis van de gemiddelde prestatie en de hoogste prestatie in een bepaalde periode, maar deze tarieflijn wordt ieder half jaar

³⁾ voor '57 en '59 hebben de productiecijfers betrekking op de periode nov.-nov., wgens het ontbreken van gegevens over december '59 op het moment dat dit artikel werd geschreven.

automatisch „aangepast” aan een nieuwe gemiddelde en hoogste prestatie. De staalarbeiders hebben dus niet alleen te maken met de beroemde „sluipende inflatie”, maar ook nog met een „sluipende tariefsverscherping”.

De betekenis hiervan kan men vaststellen, wanneer men de gemiddelde normale cyclustijd en het weektonnage van 1957 en 1959 tracht toe te passen op het tarief van 1953, en de maximumgrens van 30 pct laat vervallen. We krijgen dan het volgende beeld:

	1957	1959
gemiddelde normale cyclustijd in uren	10,5	9
premie hiervoor volgens 1953	11%	14%
gemiddelde weekproductie in tonnen goed staal	16077	17961
premie hiervoor volgens tarief 1953	18%	23%
totale premie volgens tarief 1953	29%	37%
werkelijk verdiende gemiddelde premie	23,2%	26,7%

Hieruit blijkt, dat het bevrozen van het tarief in 1957 voor de arbeiders een daling van hun brutoloon (basisuurloon + verdiende premie) betekende van rond 4 pct.

De verhoging van een tariefpremie komt in het loon natuurlijk slechts afgezwakt tot uitdrukking. Alleen al daarom loopt de ontwikkeling van het loon nooit evenwijdig aan de ontwikkeling van de prestatie. Maar zelfs binnen het tariefsysteem in de staalfabriek vindt, zo blijkt uit de tabel, op een voor de betrokken arbeiders bijna onmerkbaar wijze een „sluipende tariefsverscherping” plaats, die het tarief binnen zeven jaar ca. een vierde omlaag drukte.

De index van de kosten van levensonderhoud steeg voor nettolonen volgens het C.B.S. in diezelfde periode van 100 naar 118, dat betekent een daling van de koopkracht met 15 pct.

Kort en goed. De staalarbeiders werden in de periode 1953-1959 bestookt met ontwaarding van hun tarief met 25 pct plus een verdubbeling van de premies voor sociale voorzieningen en loonbelasting plus een ontwaarding van het nettoloon door prijsstijgingen met 15 pct, terwijl door hun arbeid terzelfdertijd de staalproductie met 43 pct werd vergroot.

*

Het beeld wordt nog duidelijker wanneer we ook de winst, die bij de staalproductie wordt gemaakt, in de beschouwing betrekken.

De winstcijfers, die door directie en commissarissen van een kapitalistische onderneming in een jaarverslag bekend worden gemaakt, verschaffen weinig inzicht over de werkelijke gang van zaken.

Bij de Hoogovens komt er nog bij, dat in het jaarverslag alles door elkaar wordt geknutseld — de ruwijzerproductie, de gaslevering, de

woningexploitatie, de walserij, de staalproductie enz. Daardoor is het onmogelijk uit het jaarverslag een beeld te krijgen van de winst die op staal wordt gemaakt, laat staan de winst af te zonderen die gemaakt wordt op het staal dat in de Martin-staalafabriek wordt geproduceerd.

Om een beeld te krijgen van deze winst gaan we zoveel mogelijk uit van werkelijke kosten. Dit betekent o.a., dat we aannemen dat er geen prijsschommelingen van betekenis plaats vinden en we de invloed van „stille reserveringen” zoveel mogelijk uitschakelen.

Voor de productie van een ton ruw staal is, wanneer men zoals in de Hoogovens vloeibaar ruwijzer ter beschikking heeft, iets minder dan 1,10 ton grondstof nodig, in hoofdzaak ruwijzer en schroot. De samenstelling van de inzet is wisselend, o.m. afhankelijk van de prijsontwikkelingen. Als doorsnee mogen we een inzet van 60 pct schroot en 40 pct ruwijzer nemen. Uit de Statistische Mededelingen van de E.G.K.S., juli 1959 (blz. 167 en 181), valt af te leiden dat de prijzen voor een ton ruwijzer rond *f* 330,— en van schroot rond *f* 155,— liggen. De kosten voor grondstoffen bedragen derhalve $0,66 \times f 155,—$ plus $0,44 \times f 330,—$, dat is (naar boven afgerond) *f* 250,— per ton ruw staal. De hulpstoffen zijn voornamelijk olie en electriciteit. Wij blijven aan de hoge kant wanneer we rekenen, dat er per ton staal *f* 15,— hulpstoffen worden verbruikt. Slaan we verder geen acht op enkele kleine voorzieningen en kleine bijproducten en ronden we voor onderhoudskosten nogmaals naar boven af, dan komen we tot *f* 270,— kosten voor grond- en hulpstoffen per ton staal.

Vervolgens vormen afschrijvingen een deel van de productiekosten. Hieromtrent is uiteraard veel geheim en weinig bekend. Wel weten we dat de KNHS in de periode 1950-1958 voor in totaal 187,6 miljoen guldens heeft afgeschreven op het gehele bezit, inclusief bijv. de woningen, en volgens vervangingswaarde. Wij blijven dus aan de hoge kant, wanneer we een kwart hiervan op die ene Martinstaalfabriek betrekken, waarin 600 van de 10 à 12 duizend man personeel in dienst zijn. In diezelfde periode werd ruim zes miljoen ton staal geproduceerd waarop we dus 47 miljoen guldens moeten afschrijven. Op grond hiervan houden we het op *f* 8,— afschrijvingen per ton staal uit de Martinstaalfabriek.

Vervolgens hebben we te maken met belastingen en administratiekosten. Deze vormen eigenlijk slechts voor een zeer gering deel werkelijke productiekosten. De belastingen vormen in onze maatschappij een deel van de winst, dat door de burgerlijke staat voor de ondernemers wordt besteed, terwijl een deel van de administratie geen productie-, maar slechts uitbuitingskosten vormt. We blijven dus ook hier aan de zeer hoge kant, wanneer we een kwart van de vennootschapsbelasting in de kostprijs voor ruwstaal betrekken, d.i. ca. *f* 7,— per ton staal en daar nog *f* 5,— per ton bij rekenen voor administratie.

Tenslotte hebben we te maken met loonkosten. Deze bestaan uit de brutolonen plus de werkgeversbijdragen aan de sociale verzekeringen. In de Martinstaalfabriek werd over 1959 rond 3,5 miljoen gulden brutoloon uitbetaald aan arbeiders en bazen. De loonkosten voor de Hoogovens bedragen verder de premies voor ziektewet, werkloosheidswet,

kinderbijslag, ziekenfondspremie (samen 14 pct) plus bijdragen aan bedrijfsfondsen en diversen, dat is rond 20 pct van het brutoloon. Over 1959 bedroeg de staalproductie 934.000 ton, d.w.z. dat de loonkosten per ton staal f 3,75 brutoloon en f 0,75 sociale lasten waren. De staalarbeider betaalt van zijn brutoloon eveneens ca. 20 pct sociale lasten en loonbelasting.

Om nu de winst per ton ruw staal te kunnen vaststellen hebben we nog slechts de verkoopprijs nodig van ruw staal. Wij baseren ons daarbij op de Maandstatistiek van de In-, Uit- en Doorvoer per Goederensoort, november 1959. Daaruit blijkt in 1959 de uitvoer van ruw staal te hebben plaatsgevonden voor in doorsnee ruim f 380,— per ton.

Samenvattend zien we per ton ruw staal:

grond- en hulpstoffen	f 270,—
afschrijvingen	8,—
belastingen	7,—
administratie, verkoop e.d.	5,—
nettoloon	3,—
soc. premie en loonbel. arbeider	0,75
idem werkgever	0,75
winst	85,50
verkoopprijs	f 380,—

De loonkosten bedragen 1,3 pct van de ruwstaalprijs. Een prijsverhoging met 0,13 pct zou dus een loonsverhoging van 10 pct mogelijk maken zonder dat er aan de winst van de KNHS behoeft te worden getornd.

Een loonsverhoging van 10 pct zou natuurlijk ook uit de winst gefinancierd kunnen worden. Een loonsstijging van 10 pct brengt de loonkosten van f 4,50 op f 5,— en de winst van f 85,50 op f 85,— per ton staal, d.w.z. dat een loonsverhoging van 10 pct kan worden gefinancierd uit een winstdaling van een half procent.

*

Er zijn natuurlijk weinig staalarbeiders, die er zich van bewust zijn, dat tegenover iedere honderd gulden, die hen in de vorm van loon in handen komt, meer dan twee en een half duizend gulden winst naar de bankrekeningen van de bezitters vloeit. Het wordt de arbeiders dan ook niet gemakkelijk gemaakt om te doorgronden dat en in hoeverre door het kapitaal van hun werk wordt geprofiteerd — alles wordt gedaan om op dit punt de grootste onwetendheid en verwarring te organiseren. Er is de bedriegelijkheid van het loonbriefje op zichzelf, waar een staalarbeider leest, dat zijn loon wordt gebaseerd op 54,2 „betalingsuren”, hetgeen de schijn wekt dat hij meer uren betaald krijgt dan hij heeft gewerkt; in werkelijkheid heeft hij in ruim één uur de loonkosten al verdiend en is hij de overige 47 uur alleen voor de winst in touw. Dan is er de ingewikkelde berekening van het loon: voor het berekenen van een staalarbeidersloon moeten tien bedragen verwerkt worden, tot op honderdsten van procenten nauwkeurig, afgezien nog van de vrij duistere premieberekeningen en ingewikkelde betalingsmethode. Dan is het zo, dat men slechts met grote moeite en met de kennis van niet bepaald voor de hand liggende gegevens in kan zien,

dat een *verhoging* van de loonbedragen in de periode 1953-1959 van f 90,— naar f 103,25 een *daling* van de werkelijke lonen inhoudt van meer dan veertig procent.

Wanneer *de arbeiders* opkomen voor loonsverbetering, heeft het de schijn, dat zij het zijn, die steeds veranderingen in lonen, winsten en prijzen aan willen brengen. Er wordt dan veel misbaar gemaakt door directie, regering, burgerlijke pers en het grootste deel der vakbondsbestuurders — „Dat gaat zo maar niet! Dat is een heel ingewikkelde economische kwestie!” Maar in werkelijkheid zijn het *de ondernemers*, die op bijna onmerkbare wijze voortdurend veranderingen in lonen, winsten en prijzen doorvoeren ten koste van de arbeidersklasse. Ook dat scheidt verwarring en remt de loonstrijd. Het is een eerste taak van de vakbeweging de schijn der dingen weg te nemen, de werkelijkheid te onthullen en de strijd voor de verandering ervan te versterken.

Het wezen der dingen op economisch gebied is nergens zo diep onder een valse schijn verborgen als in de kapitalistische maatschappij. De Nederlandse bezittende klasse, „door d'eeuwen trou” aan traditie in geraffineerde uitpersing, zwarte kunsten met de waarde van het geld en weerzinwekkende huichelarij, spant in menig opzicht de kroon.

febr. '60

G. VERRIPS.

HET SPROOKJE VAN HET VOLKSKAPITALISME

De schrijver van dit artikel is van geboorte Engelsman, hij heeft vele jaren als correspondent gewerkt en was de laatste tijd in dienst bij een grote Canadese firma.

Het onderstaande stuk, dat als radio-lezing bedoeld was, heeft hem echter zijn baan gekost. De lezing ging trouwens ook niet door. Het stuk is daarna gepubliceerd in Labour Year Book.

Red. P en C.

De deskundigen van Madison Avenue (de straat in New York, waar de grootste reclame-ondernemingen van de Ver. Staten zijn gevestigd, opm. red.) die verplicht zijn de voortreffelijkheden van het kapitalisme van Amerikaanse makelij aan te prijzen, verbazen het geachte publiek plotseling met de bewering, dat het marxisme in Amerika is verwezenlijkt.

Ze zeggen, dat Karl Marx zich van vreugde in zijn graf zou omkeren, als hij zou weten, dat miljoenen en nog eens miljoenen „kleine luiden” in Amerika thans kapitalisten zijn en alle productiemiddelen bezitten. Deze idee van het volkskapitalisme vinden we in de tijdschriftenreclame van concerns als General Electric en in kostbaar uitgevoerde brochures van de informatie-afdelingen van Standard Oil en andere mammoet-trusts.

HOEVEEL „VOLKSKAPITALISTEN” ZIJN ER EIGENLIJK?

De theorie van het „volkskapitalisme” behelst in het kort het volgende: aangezien ongeveer negen miljoen inwoners van de Ver. Staten aandelen bezitten, maakt deze ruime spreiding van aandelen het voor negen miljoen geluksvogels mogelijk, een effectieve controle uit te oefenen over de economie van het land en bijgevolg over het land zelf.

Alles goed en wel, maar negen miljoen mensen vormen slechts 5 pct van de inwoners van de Ver. Staten en 95 pct bezitten in het geheel geen aandelen. Bevestigt dat de juistheid van de theorie van het volkskapitalisme?

Deze grove fout moet Ernest Haveman, die voor het tijdschrift „Life” schrijft, opgevallen zijn, want hij gaf — handig genoeg — voor het aantal aandelenbezitters niet een getal van negen miljoen, maar van 106 miljoen. Hoe komt hij daaraan? Hij rekent eenvoudig iedereen daartoe, die een paar dollars bij een verzekeringsmaatschappij heeft. Volgens zijn logica is ieder die een levensverzekering afsluit een aandelenbezitter, aangezien de verzekeringsmaatschappijen om zo te zeggen in zijn naam beleggen.

Helaas toont de rauwe werkelijkheid, hoe onzinnig dit is, want men heeft minstens 25.000 dollar geïnvesteerd kapitaal nodig, om volgens de geldende rentevoet in aanmerking te komen voor een jaardividend van niet meer dan 1000 dollar. Wedden, dat tante Sadie en oom Bob bij benadering niet zoveel bij de verzekeringsmaatschappij hebben staan! Ze krijgen waarschijnlijk evenals bijna alle anderen 7,80 dollar per jaar. Zeker, het is erg vleiend om tante Sadie een aandeelhoudster, oom Bob financier en de miljoenen die een paar centen bij een verzekeringsbank hebben gestort, couponknippers te noemen — een aardige vleierij, maar pure waanzin.

Laten we ons dus bij de 9 à 10 miljoen aandelenbezitters houden (5 pct van de bevolking) en laten we de zaak grondig onderzoeken. Zijn er in Amerika werkelijk 9 à 10 miljoen „volkskapitalisten”? Als we nagaan hoe de aandelen verdeeld zijn, dan hebben we het antwoord. Laten we de loontrekker als voorbeeld nemen. Wat bezit hij? Volgens de officiële gegevens bezit slechts één op de honderd loontrekkers aandelen en alle loontrekkers tezamen bezitten aandelen voor in totaal 750 miljoen dollar. Uitermate weinig dus. Daartegenover staat, dat de Rockefeller's zowel als de Mellons, voor meer dan drie miljard dollar aan aandelen bezitten, de Duponts voor meer dan vier miljard. De Rockefeller's hebben alleen al in één maatschappij, de Standard Oil of New Jersey, tweemaal zoveel aandelen als alle loontrekkers bij elkaar.

Bijgevolg is de loontrekker helemaal geen volkskapitalist. Wie is het dan wel, afgezien van de Rockefeller's, Duponts, Mellons, Pews en Whitney's? De 5 procent van de middel- en grote bourgeoisie, al bezitten de meesten van deze groep slechts het pakpapier en niet het aandelenpakket zelf.

DE AANDELEN VAN STANDARD OIL

Maar laat ons op de 10 miljoen „volkskapitalisten” terugkomen. Kort geleden verklaarde een senaatscommissie, dat van de 45 miljoen Amerikaanse gezinnen een half miljoen in het bezit was van vier vijfde van alle aandelen. De bekende Amerikaanse econoom Victor Perlo heeft dit in het tijdschrift „American Economic Review” bevestigd; hij schreef:

„Honderd van de grootste aandeelhouders van de Standard Oil of New Jersey die 0,0707 pct van het totale aantal aandeelhouders van het concern uitmaken, bezitten bijna de helft van de totale hoeveelheid aandelen. Daartegenover bezitten meer dan driekwart van alle aandeelhouders (rond 100.000) nauwelijks 8 pct van de aandelen.” De aandelen van de andere grote concerns in de Ver. Staten zijn op soortgelijke wijze verdeeld.

Dus is het volkskapitalisme een sprookje, dat naar het me toeschijnt, de hoogstongelijkmatige verdeling van de rijkdom in de Ver. Staten, die toch als het meest democratische land ter wereld worden aangeprezen, moet bemantelen. De controle over de economie van de Ver. Staten ligt niet in handen van de 10 miljoen „volkskapitalisten”, maar in die van een kleine elite, die, zoals G. A. Ellio, de voormalige voorzitter van

het Canadees Genootschap voor Politieke Wetenschappen, heeft verklaard, bestaat uit ongeveer 2000 personen, dat wil zeggen één 80.000ste deel van de bevolking. Dezelfde geschiedenis geldt voor Canada, dat slechts 10 pct van de bevolking van de Ver. Staten telt en waar de economische elite ongeveer 10 pct van de Amerikaanse uitmaakt, dat wil zeggen uit 200 personen bestaat.

LAGE GEMIDDELDE INKOMENS

En hoe staat het met de meerderheid van de bevolking, met de bijna 200 miljoen Amerikanen, die tot de elite behoren? Waarschijnlijk zouden ook zij graag voldoende geld willen besparen om „volkskapitalisten” te worden, maar helaas is hun dat niet mogelijk.

In 1956, een jaar van hoogconjunctuur, hadden 35 van de 45 miljoen Amerikaanse gezinnen een gemiddeld jaarlijks inkomen van minder dan 2500 dollar. Tegelijkertijd verdiende 0,1 pct van de gezinnen (de toplaag) evenveel als de gezinnen met lage inkomens, die meer dan de helft van de Amerikaanse gezinnen uitmaken.

Wat de spaargelden betreft, 80 procent daarvan is, zoals de statistiek aantoot, afkomstig van zes procent van de bevolking.

SCHULDEN IN PLAATS VAN AANDELEN

Het vorige jaar onderzocht de bekende advocaat voor familierecht, Charles V. Neal in de „Los Angeles Times” de ontstane situatie. Hij constateerde, dat een doorsnee gezin met een jaarlijks inkomen van 4000 dollar slechts kan rondkomen, wanneer ze elke maand 62 of per jaar 700 dollar schuld maakt. Twee jaar geleden heeft het bekende tijdschrift „Business Week” het nog duidelijker uitgedrukt: „Bij een jaarlijks inkomen van minder dan 7500 dollar kunnen slechts zeer minime besparingen plaats vinden”. Ik zou hieraan willen toevoegen, dat zelfs bij een inkomen van 10.000 dollar de besparingen zo niet minimaal, dan toch maar heel beperkt kunnen zijn. Omdat echter slechts 4 van de 50 gezinnen een inkomen van meer dan 10.000 dollar per jaar hebben, is het aantal Amerikanen, dat geld kan besparen om te gebruiken voor min of meer belangrijke beleggingen, te verwaarlozen.

Met andere woorden, het aantal Amerikanen met bloemen in het knoopsgat, zetels in de aandeelhoudersvergaderingen en een schaar in de goedgevulde brandkast met aandelen is ongeveer even indrukwekkend als... het aantal oasen in de Gobi-woestijn. Ik wil de propagandagenieën van de ESSO, Dupont en General Electric niet beledigen, maar heus, het „volkskapitalisme” is demagogie van Madison Avenue...

*

In een brief aan „Nieuwe Tijden” (Moskou) geeft Whitehouse de volgende aanvullingen op zijn radiolezing:

„Twee miljoen seizoenarbeiders in de landbouw verdienen in de Ver. Staten nog geen 800 dollar per jaar. De Nationale Raad voor Kinder-

arbeid deelde in 1950 mee, dat een miljoen Amerikaanse gezinnen niet eens een inkomen van 350 dollar per jaar hebben. Daarnaast ontvangen, zoals de Nationale Consumentenliga in de „New York Times” mededeelde, ongeveer drie miljoen arbeiders, die in de handel werkzaam zijn, ... minder dan een dollar per uur (dat wil zeggen 1920 dollar per jaar).

Adlai Stevenson schreef een paar maanden geleden in hetzelfde blad, dat het gemiddelde inkomen van elke inwoner van de Ver. Staten schommelt tussen 600 en 2000 dollar. Dit wordt overtuigend bevestigd door enkele cijfers. Van de 53 miljoen Amerikaanse gezinnen (volgens gegevens van 1957) verdienen ongeveer vier miljoen een jaarlijks inkomen van minder dan 1000 dollar en ongeveer zeven miljoen van 1000 tot 1999 dollar. Slechts drie procent van de Amerikaanse bevolking was, volgens Adlai Stevenson, tegen ziekte verzekerd, maar de honoraria van de artsen stijgen voortdurend.

In verband met mijn uiteenzetting voor de microfoon van de Canadese radio zouden de cijfers van het Bureau voor de Volkstelling in de Ver. Staten, die het werkelijke percentage van het Amerikaanse volk weergeven, dat door de bezitters van aandelen en waardepapieren in de Ver. Staten sedert 1927 wordt gevormd, van belang kunnen zijn. In 1927 was dit 4,2-5 pct; in 1930 3,4-5 pct; in 1937 6,2-7 pct; in 1952 4 pct; in 1954 4,6 pct en in 1956 5,1 pct. Deze cijfers zijn voldoende om de bewering van de kapitalisten, dat de tendentie tot verdeling van de rijkdom door een grotere spreiding van de aandelen zich voortdurend sterker zou doen gelden, te weerleggen...”

KSG - een crimineel kind

In haar jonge jaren werd de maagd Europa ontvoerd door Zeus in de gedaante van een stier. Uit dit huwelijk werden drie schone koningsdochters geboren, die op Kreta hebben geregeerd.

Zeus is allang dood en dat is maar goed ook voor de man. Want hij zou geen bliksemschichten genoeg hebben om zijn toorn te uiten over het gedrag van zijn weduwe, althans van haar Westelijke Ik. De jonkvrouw uit de liefvallige mythe heeft een naam gekregen, die een begrip is voor kwalijke zaken. Kon men anders verwachten, toen zij in de tweede helft van de 20ste eeuw bezweek voor de charmes van een bruidegom, die nog maar kort tevoren van Narvik tot Kreta had verwoest wat vele generaties na Zeus bouwden? De namen van de bruidswervers hadden een waarschuwing moeten zijn: Krupp, Thyssen, Speidel, Oberländer, Adenauer... Maar sommige „Europeanen” waren blind en doof.

Verscheidene telgen zijn reeds gesproten uit haar huwelijk met het Roerkapitaal. De eerste kennen wij in Nederland onder de initialen K.S.G. Hij is nog maar acht jaar, maar zijn vader kan trots op hem zijn. Er gaat geen maand voorbij of zijn naam prijkt met grote koppen op de voorpagina's van de kranten. Onlangs werd onthuld, dat de kleine bandiet de bevolking van zes landen tegelijk heeft opgelicht voor 200 miljoen gulden. Tezelfdertijd klopte hij hun 6-10 miljard uit de zak door prijsopdrijving.

Hij is een echte moderne Godenzoon. Hij heeft het wonder volbracht schepen te laten varen, die allang gesloopt en als schroot verkocht zijn. Hij speelde het klaar een en hetzelfde schip 40 maal te laten slopen! Maar dat zijn slechts kleine wondertjes in het hele „Wirtschaftswunder”...

*

Hoe fraai zag het geboortekaartje er uit, dat ons op 21 februari 1952 de jonge K.S.G. aankondigde. Onze staatsdrukkerij had het in deftig Frans gedrukt. Door de toevalligheid, dat Duitsland in het Frans Allemagne heet, werd van de zes staatshoofden die geboorte-aangifte deden de Westduitse president als eerste genoemd. Na de klinkende namen volgde een reeks indrukwekkende volzinnen. „Overwegende, dat de wereldvrede slechts kan worden bewaard door een scheppende inspanning tegenover de gevaren, die haar bedreigen: Overtuigd, dat de bijdrage, die een georganiseerd en levend Europa aan de beschaving kan leveren, onmisbaar is voor het behoud van de vreedzame verhoudingen...” Enzovoorts, enzovoorts.

Acht jaar later, op 6 januari 1960, gaf in Dordrecht een man, die midden in dit stuk beschavingsgeschiedenis had gestaan zijn ooggetuigeverslag aan de pers.

„Tenslotte,” zo tekende de NRC uit zijn mond op, „had ik vrijwel aan

zekerheid grenzende vermoedens ten opzichte van het bedrog, dat werd gepleegd. Maar men bedenke welk een stap nodig is om tot de conclusie te komen, dat een hoofdambtenaar van het Nederlandse ministerie van Economische Zaken zich daartoe leende. De directeur van de Hansa zei mij, toen ik hem van mijn ontdekkingen op de hoogte bracht, dat ik niet sentimenteel moest zijn. De verklaringen hadden grote waarde en hij bood mij een deel van de winst aan. Met verontwaardiging heb ik dit toen afgewezen en geëist, dat de zaken recht gezet zouden worden. Gezegd werd, aldus de heer Worms: „Als het ontdekt wordt dan lopen wij toch geen gevaar want wij kunnen toch altijd zeggen, dat wij het niet geweten hebben en wij roepen de Nederlandse regering in vrijwaring.” Daarna werd stroperig tegen mij gezegd: „Beste Worms, je staat toch onder de bescherming van Krupp. De Hansa is toch voor de helft een Krupp-bedrijf en voor de helft Hüttenwerke-Oberhausen. De geallieerden hebben Krupp de wet niet kunnen stellen. Wie zal het dan wel doen? Jij? Bij de voortgang van deze zaken hebben wij groot belang. Financieel hebben wij je volkomen aan de teugel. Je weet nu hoe de kaarten liggen”.

*

Naar de reden waarom deze insider op een gegeven moment aan zekerheid grenzende vermoedens kreeg over het bedrog van zijn bazen, kunnen we slechts gissen. Dat zullen we hier maar niet doen.

Laten we ook niet de illusie koesteren alles te weten. De zwendel, die aan het licht is gebracht heeft slechts betrekking op de periode van april '54 tot april '57. Er is geen enkele zekerheid, dat de omvang ervan het bedrag van 200 miljoen plus 6 miljard niet te boven gaat. En van wat daarvoor en daarna gebeurd is, weten we helemaal niets.

„Er kan maar weinig aan het licht komen,” zei de Haagse officier van Justitie, Mr Maris, op 20 maart 1958. „Er zit veel meer achter dan uit de dossiers blijkt”, voegde de verdediger in deze zaak er aan toe.

In de verdachtenbank zaten directeur M. van de Zeeuwse metaalmaatschappij en referendaris v. d. G. van het departement van Economische Zaken. De eerste werd ervan beschuldigd 25-80 mille steekpenningen te hebben betaald en de laatste ze te hebben aangenomen. Het juiste bedrag werd niet bekend, want op een duizendje nauwkeurig kon men het niet meer narekenen in deze miljoenezwendel.

De dienst, die v. d. G. de Zeeuwse metaalmaatschappij had bewezen bestond uit het uitschrijven van valse „derdelandenverklaringen”. Hij deed dit in zijn vrije tijd.

Voor onze lezers, die geen zaken doen met Krupp behoeft deze term waarschijnlijk enige verduidelijking. Het was in 1953 zo, dat er gebrek aan schroot heerste. In de zes KSG-landen was het goedkoper dan daar buiten, in „derde” landen. Om nu te voorkomen, dat het KSG-prijsspeil aan dat van derde landen zou worden opgetrokken, vormden de schrootverwerkende industrieën — de staalindustrie dus — onder auspiciën van de Hoge Autoriteit van de KSG een vereenigingsfonds. Dit, in Brussel gevestigd, financierde het prijsverschil van rond 50 gulden per ton

tussen schroot uit derde landen en inheems schroot. De koper van duur schroot uit derde landen kreeg dus van het fonds 50 gulden per ton vergoed mits hij de herkomst ervan kon aantonen met een door de regeeringsinstanties van zijn land verstrekte „derdelandenverklaring”.

De techniek van de zwendel was dus al heel eenvoudig. Men zorgde als koper van schroot voor een valse derdelandenverklaring en men verdiende op elke ton 50 gulden extra ten koste van de consument, die het tenslotte betaalde. Aangezien uiteindelijk de staalindustrieën de kopers waren en zij op de departementen meer vriendjes hebben dan onze kruidenier of bakker, was er nauwelijks of geen controle. In vele gevallen werd de moeite van het zorgvuldig vervalsen niet eens gedaan.

Het vereveningsfonds was niet kinderachtig. Het betaalde voor schroot van schepen, die op papier waren gesloopt, maar wier namen dagelijks in de scheepvaartberichten stonden met de naam van de haven waar ze lagen erbij. Het betaalde voor schroot van schepen, die in de oorlog waren getorpedeerd en honderden meters diep op de bodem van de zee lagen. Het betaalde bijvoorbeeld 4000 ton maal 50 gulden voor schepen, waaraan volgens Lloyds register onmogelijk meer dan 2000 ton staal kon zitten. Het betaalde 40 maal voor het schroot van één schip.

Naast de spookschepen fungeerden fictieve Amerikaanse legerdumps als onuitputtelijke voorraden derdelandenschroot. De zwendeltechniek was hierbij zo mogelijk nog simpeler. Koop in West-Duitsland schroot, ga er mee naar de Westduitse douane, zeg, dat het uit een Amerikaanse legerdump komt, betaal de invoerrechten en ga met de invoervergunning naar de KSG om 50 gulden per ton te incasseren. Een kind kan de was doen.

*

Het miljoenezwendeltje van de Zeeuwse metaalmaatschappij was slechts een fractie van deze hele KSG-affaire. Van Vlissingen liep de draad naar Krupps Hansa-Rohstoffverwertung in Düsseldorf, waarvan de Zeeuwse in feite slechts een filiaal was. (Hoe het met de Zeeuwse directie en haar referendaris afliep kan daarom verder buiten beschouwing blijven. Vermeld zij slechts het staaltje van klein-Europese solidariteit, dat de schroothandel demonstreerde. Zij collecteerde voor de gevonniste referendaris...)

De man, die om de een of andere reden de zaak aan het rollen bracht was de reeds eerder genoemde heer Worms, alleenvertegenwoordiger van de Hansa in de Benelux. Hij had in 1955 de Nederlandse vice-voorzitter van de Hoge Autoriteit der KSG reeds op de fraude attent gemaakt. Maar, aldus deze heer Spierenburg, „mijn Duitse collega loopt de kamer uit als ik er met hem over wil praten.” Worms, die zich dus — om de ons niet bekende reden — verstoutte het tegen Krupp op te nemen, vloog bij Hansa de laan uit. Hij durfde sedertdien niet meer op straat te komen, zonder een met explosieven geladen stuk staal in zijn zak. 's Nachts aldus „Der Spiegel”, had hij het pistool op zijn nachtkastje liggen. „Ik weet, dat men mij zo snel mogelijk wil liquideren”, zo no-

teerde dit Hamburgse weekblad uit zijn mond. Of het waar is, weten we niet. Maar in elk geval blijkt er uit, hoe deze zakenman over andere zakenlieden denkt.

In maart 1958, toen de Zeeuwen in Den Haag op het beklagdenbankje zaten, ontkwam het vereveningsfonds van de KSG er toch niet meer aan althans pro forma een onderzoek in eigen kas in te stellen. Van harte ging het bepaald niet. De voorzitter van het fonds, de Nederlandse hoogovendirecteur Bentz v. d. Berg, bleef volhouden, dat de beschuldigingen van knoeierij kwaadaardige insinuaties waren. Het eerste onderzoek had betrekking op 8 miljoen ton. Erg verstrekkend was het niet, want het duurde slechts drie dagen. In april en mei werden er nog een paar dagen tegen aan gegooid. Het resultaat was, dat de heren van het fonds alle geruchten over een grote zwendel naar het rijk der fantasie verwezen...

Maar daarvoor was het al te laat. De publieke opinie had al te veel gehoord over het gedrag van de jeugdige KSG. In september '58 zag de Hoge Autoriteit zich genoodzaakt althans de schijn te wekken, dat zij de zaak serieus ging aanpakken. Zij nam het Zwitserse accountantsbureau met de klinkende naam „Société Anonyme Fiduciaire Suisse” in de arm. Bij voorbaat stond echter al vast, dat er geen reden was om veel fiducia te hebben in dit onderzoek.

Het was duidelijk, dat het Zwitserse bureau niet meer aan het licht kon brengen dan voor het sussen van de publieke verontwaardiging nodig werd geoordeeld. Mogelijkheden om de echtheid en derdelandenverklaringen te onderzoeken had het bureau trouwens niet. Het kon slechts de documenten van het vereveningsfonds vergelijken met de geleverde hoeveelheden. De uitkomst, die de Hoge Autoriteit einde vorig jaar publiceerde, viel dan ook, zoals te verwachten was, heel erg mee. Er was voor „slechts” 16 miljoen gulden geknoeid, maar zo werd er voorzichtigheidshalve aan toegevoegd, het kan nog meer worden...

*

De heer Worms, die als oud-insider in ieder geval weet over wat en over wie hij spreekt, heeft dit rapport honend een Madurodam-rapport genoemd, dat de geest ademt van degenen tegen wie het onderzoek zich richt. Men hoeft dit zinnetje geen twee keer te lezen om het te begrijpen.

Worms maakte een andere berekening. Hij wees er op, dat in Amerika schroot van inferieure kwaliteit werd gekocht bij één bepaalde firma, met uitsluiting van alle andere en van de prijsverlagende werking der concurrentie. Rechtstreeks teveel betaald aan verevening was volgens zijn berekening 200 miljoen gulden; 100 miljoen, die ten onrechte werden betaald op Amerikaans schroot, 70 miljoen op andere derdelandenschroot en 30 miljoen op scheepssloopschroot.

Daarnaast was er de indirecte schade. Het onttrekken van binnenlands schroot aan de schaarse markt had tot gevolg, dat de schrootprijs enorm steeg. Het werkte als een viceuze cirkel. Men verhoogt de derdelandensprijs en kan automatisch meer betalen voor binnenlands

schroot, dat voor zwendel wordt gebruikt. In de vier jaren waarover het onderzoek naar de zwendel zich uitstreckte verwerkten de KSG-landen 120 miljoen ton schroot. Stelt men dus, dat als gevolg van deze manipulaties de binnenlandse prijs met minimaal 50 gulden per ton is opgetrokken, dan komt men aan een indirecte schade door prijsverhoging van 6 miljard. Maar het zou best eens kunnen blijken 10 miljard te zijn geweest.

„De ware schuldigen zitten nog steeds op rozen,” aldus de heer Worms. Zijn vinger wees naar het kantoor van zijn vroegere baas Hansa. Dat wil zeggen: Krupp! Hij noemde elf Westduitse staalfabrieken, die niets nalaten om te voorkomen, dat de zwendel uit de doeken komt. Ze weigeren alle medewerking aan het onderzoek. Ze zeggen trouwens openlijk dat de schuldvraag buiten het geding moet blijven. Ook het vereveningsfonds saboteerde het onderzoek zoveel mogelijk. Wie saboteerde niet? De advocaat, die door de Hoge Autoriteit werd aangewezen om de door Hansa ten onrechte geïncasseerde vereveningsgelden terug te vorderen was dezelfde die herhaaldelijk de Westduitse staalfabrieken in conflicten met de Hoge Autoriteit heeft vertegenwoordigd. Tussen twee haakjes, er is nog geen Pfennig terugbetaald!

De heer Worms zag in de schrootzwendel nog meer dan de miljardenwinst van de monopolies. „De Duitse zware industrie,” zo zei hij, „heeft de schrootprijs met alle mogelijke middelen willen opjagen om de Nederlandse industrie te verhinderen zich door gunstiger geografische ligging van ons land zodanig te ontwikkelen, dat de Duitse posities erdoor zouden kunnen worden geschaad.”

Hij wees er voorts op, dat het monopolie van staalfabrikanten en schroothandelaren door hun kartels de schrootprijs ook vandaag nog hoog houden.

Dat dachten we al, ja. De kolenprijzen houden ze trouwens ook hoog.

*

Het is verleidelijk de kranten van acht jaar geleden nog eens op te zoeken en te declameren uit het lyrische proza waarmee ze de geboorte van de KSG als een stap naar een verenigd Europa bejubelden. We laten het maar achterwege. En we zullen ook maar niet teruggaan naar het Binnenhof, waar in die dagen de communisten als eenzame roependen in de woestijn tegenover een juichende schare stonden.

De ontwikkeling van de jeugdige KSG was met even grote zekerheid te voorspellen als bijvoorbeeld de roes na het drinken. Wat anders immers was de opzet van de KSG dan het opruimen van de grenzen voor de begeerte der monopolies naar nog meer miljoenen? De KSG werd gemaakt om de waarde van de arbeid der volkeren langs de kortste weg in de zakken van enkelen te kunnen overhevelen. Te geloven dat Krupp c.s. zich daarbij zouden houden aan de plechtig aangenomen regels van het eigen spel was even dom als te geloven in de waarde van de briefjes, die we in '40-'45 voor ingeleverde fietsen en radio's kregen.

Vroeger moet het gebeurd zijn, dat frauderende kapitalisten over de

hele wereld door de justitie werden achtervolgd. Soms pleegden ze zelfmoord. Vergeleken met wat het kapitalisme in zijn laatste stadium van verantwoording presteert op het gebied der fraude, zijn alle Kreuger- en Stavisky-schandalen slechts onbeduidende jeugdzonden. Multimiljoenenzwendels als die van de KSG zijn symptomen van dit bloeitijdperk der monopolies. De daders piekerden niet over vlucht of zelfmoord. Wie zal Krupp de wet stellen? De staat? Maar de staat is van Krupp, van Philips, van de Unilever, de Shell...! Heel klein-Europa met al zijn supra-nationale organen is van hen, althans zo gedragen ze zich.

Zolang het van hen blijft zullen de multimiljoenen-zwendels blijven. We kijken nu op tegen de 200 miljoen plus 6 miljard van de jonge KSG. „O, dat zwendeltje,” zeggen we straks geringschattend als de andere telgen uit het huwelijk van Europa met het Roerkapitaal crimineel volwassen zijn geworden. En dat zijn zij gauw, zo blijkt.

J. SNELLEN.

Het leger van Strauss

Het volgende kunt U als een bijdrage beschouwen tot de discussie over de Westduitse plannen tot vestiging van militaire bases in Franco-Spanje.

De nieuwe dienstplichtwet van Strauss en Schroeder maakt alle mannen van 18 tot 60 dienstplichtig en de vrouwen tot 55 jaar. Het gaat hier „om de totale voorbereiding voor oorlog”, zoals kolonel Müller van de staf der Bundeswehr zei.

Grote verontwaardiging is ontstaan over het voornemen om de lichter 1922 opnieuw onder de wapenen te roepen. Het gaat hier om 270.000 van de 300.000 oud-gedienden der lichter 1922 die de tweede wereldoorlog overleefd hebben en volgens Strauss „geschikt zijn voor militaire dienst”. Strauss zei dat het hier om mannen met „ervaring” gaat. (Ze hebben de hele oorlog van Hitler meegemaakt!)

Specialisten verzekeren, dat het korps officieren van het leger enkele keren groter is dan voor de divisies nodig zou zijn die onder NAVO-commando staan. Het oppercommando van de nog niet geheel gereede 12 divisies bestaat uit 166 generaals, d.w.z. bijna 14 per divisie! Verder is er een groot aantal generaals en officieren, die niet in de Bundeswehr, maar in diverse burgerlijke diensten werkzaam zijn. Dat deze vermomming een tijdelijke maatregel is, nodig vanwege de afkeer van andere landen, werd door Strauss zelf toegegeven, toen hij in de Bondsdag het recht opeiste om allen tussen de 18 en 60 jaar die in de „aanvullende” diensten ingeschakeld worden, naar het geregelde leger over te hevelen...

De zuivering van het openbare leven van nazi-misdadigers wordt als een gevaar voor het leger beschouwd. De *General Anzeiger* (Bonn) schreef onlangs: „Het voorbeeld van de Bundeswehr toont hoe ernstig de consequenties van een zuivering zouden zijn. Want de overweldigende meerderheid der soldaten beschouwde Hitler als een der grootste leiders aller tijden.” Deze „overweldigende meerderheid” bestaat in werkelijkheid uit voormalige Hitler-generaals en officieren, die de ruggegraat van het leger vormen...

(Uit een correspondentie van de „Prawda”)

Agent provocateur

Het proces tegen de Keulse synagogen-schenners die het sein tot de golf van anti-semitische wandaden in de Bonn-republiek hebben gegeven, is al bijna weer vergeten. Men herinnert zich nog wel het „milde vonnis”, maar verder is de zaak uit het nieuws.

Wij komen echter nog eens op het proces terug.

De kwestie is, dat misschien wel de belangrijkste kant van de hele zaak aan de aandacht van het publiek is ontsnapt en dat is de rol van de Adenauer-regering in de synagogen-schennery.

Daarover lazen wij in een proces-verslag van het Algemeen Handelsblad van 6 februari:

„De aanvankelijk gearresteerde plaatselijke voorzitter van de D.R.P. (de Duitse Rijkspartij, waarvan de

twee beklagden lid waren, red. PenC), Custodis, wordt niet gehoord. Uit betrouwbare bron vernamen wij, dat hij als agent-provocateur van de autoriteiten is opgetreden en daarom op de achtergrond wordt gehouden”.

Dat is duidelijk. Want had deze voorzitter van een „oppositiepartij” moeten getuigen dat hij in betaalde provocateurs-dienst van de Bonn-regering staat? En had hij verder moeten getuigen, dat hij de twee boefjes op aanwijzing van de „autoriteiten” tot het bekladden van synagogen heeft aangezet?

Het is best mogelijk, dat de twee misdadigers niet wisten en nog niet weten, welke rol zij in de politiek van Bonn spelen. Maar wij moeten het wél weten!

Het wonderkind van Adenauer

Sinds ongeveer zes maanden reist een man door West-Duitsland, van spreekbeurt tot spreekbeurt. Zijn naam is William S. Schlamm. De nieuwe ster aan de politieke hemel meldde zich aan met een boek, getiteld „De grenzen van het wonder”.

De kern van het betoog in dat boek is: ontketen de preventieve oorlog tegen het Oosten.

Volgens krantenberichten heeft dit boek een oplaag van 100.000 exemplaren bereikt. In West-Duitsland verklaart men het succes met de mededeling, dat Schlamm alleen maar zegt, wat anderen denken, maar in het openbaar niet durven uitspreken.

Het weekblad Der Spiegel had in augustus vorig jaar een onderhoud met Schlamm. Wij citeren:

— De nieuwe Duitser wil een ding bovenal: de volgende keer (!) niet aan de kant van de verliezer staan.

— De aardrijkskundige situatie van

Berlijn moet veranderd worden door een politiek, die de Sowjets middels ernstige, wel overwogen stoten geleidelijk uit Europa verdringt — voor eerst en in de eerste plaats uit Oost-Duitsland.

— Iedere onderhandeling over de verandering van de status van West-Berlijn moet radicaal afgewezen worden. Deze afwijzing moet gesteund worden door de geloofwaardige vastbeslotenheid eerder de oorlog te aanvaarden dan een concessie te doen.

— Ik stel de politiek van kracht voor, die onloochenbaar rekening houdt met de oorlog.

— De Sowjet-Unie moet achter de grenzen van 1941 terug. (Bedoeld is dat de door Hitler veroverde gebieden weer Duits moeten worden en Polen van de Oder-Neisse-grens moet worden verdreven.)

Vraag van Der Spiegel: — U wilt iedere verandering van de bestaande

toestand met de vernietiging van de aarde beantwoorden?

Antwoord van Schlamm: — Ja, precies!

Tijdens een van zijn toespraken — gehouden in Münster in januari 1960, verklaarde Schlamm dat een oorlog ook geoorloofd is, als het offer op zeventienhonderd miljoen mensen berekend moet worden.

U kunt vragen, waarom wij hier al de waanzin van een maniak aanhalen?

Die vraag verdient haar antwoord!

Volgens de New York Times heeft Schlamm ontkend wat iedereen reeds lang weet, nl. dat zijn activiteit in West-Duitsland officiële steun geniet. Maar, aldus legde hij nader uit: „Natuurlijk ken ik verscheidene ministers en ik heb tal van vrienden in het parlement.”

Opschepperij? Nauwelijks!

Op 12 februari hield hij een „lezing” voor de Christen-democratische studenten, (studenten, die lid zijn van de Adenauerpartij) in Bonn.

Op het gebied van de „voorlichting” van studenten had hij reeds ervaring: herhaaldelijk kwam het tot felle botsingen met jonge mensen die niets moeten van een „volgende keer”. Derhalve werden de aanwezigen bij voorbaat door de voorzitter van de bijeenkomst gewaarschuwd: wie interrumpeert, moet rekening houden met een strafvervolgning en een vonnis tot vijf jaar gevangenis! U ziet het: de wet van Adenauer is ook al een „goede kennis” van Schlamm!

In de Bondsdag werd de regering gesommeerd, Schlamm wegens handelingen in strijd met de Grondwet het land uit te wijzen. (Schlamm is een tot Amerikaan genaturaliseerde Oostenrijker.) Ook verlangde men, dat de regering zich duidelijk van deze man distancieert. Dit is vanzelf niet gebeurd.

De verklaring ligt voor de hand: Schlamm zegt, wat Adenauer denkt. En Adenauer zegt wat Schlamm denkt. Heeft hij soms voor niets in Rome over de „historische zending” van het Duitse volk gesproken?

Tekenen van verandering

DE tekenen van een verandering ten goede in de intellectuele sfeer (van Amerika) zijn talrijk”, zo schrijft dr. H. Aptheker in „Political Affairs”.

Hij noemt vier voorbeelden.

De professoren Caughey en Ginsburg nemen het in twee recente boeken voor het herstel der burgerlijke vrijheden op. Ginsburg zowel als Caughey verlangen afschaffing van de „loyaliteit-veiligheid”-techniek, intrekking van de Smith Act (die gebruikt werd en wordt tegen de C.P.) en soortgelijke wetten.

„Wat ik als gevolg van mijn nauw contact met het veiligheidsprogram geleerd heb”, schrijft Ginsburg, „was dat de hele anti-communistische regeringscampagne van begin tot einde verkeerd was... De hele regeringscampagne was één misbruik — één voor de gek houderij van het Amerikaanse volk”.

Nog belangrijker acht Aptheker het boek van prof. J. P. Morray, „Een Studie van Patriotisme en Amerikaanse Moraal”. Deze voormalige diplomaat ontkent dat de communisten „vijanden der vrijheid” zijn. Hij zegt dat zijn studie hem ervan overtuigd heeft, dat „de bedoelingen der communisten edel zijn” en hen als „vijanden van de vrijheid” te veroordelen is volgens hem op zijn best huichelarij.

Tenslotte wijst Aptheker op een nieuw tijdschrift „Studies van Links”. De leuze van het blad is: „radicalisme door onthulling”. De uitgevers stellen hun blad open voor alle „radicale geleerden”, communisten inbegrepen. Het gaat hier om een groep jongere geleerden, hetgeen Aptheker als een bijzonder goed teken voor het veranderende klimaat in zijn land beschouwt.

Beginnelsen van de filosofie

Zoals bij vele boektitels, uit de aard van hun beknoptheid, het geval is, heeft de titel van dit zojuist bij Pegasus verschenen studieboek¹⁾ op het eerste gezicht iets misleids. „De filosofie” vindt bij ons over het algemeen immers niet zo'n spontane waardering, omdat daarbij onwillekeurig aan de burgerlijke filosofie wordt gedacht en wel aan de vele ingewikkelde stromingen, die alle met even ingewikkelde namen worden aangeduid — zoals: agnosticisme, sensualisme, existentialisme enz. — maar die alle toch één eigenschap gemeen hebben, nl. dat zij op een gewoon, nuchter denkend mens de indruk maken van een onverstaanbaar woordengegoochel, dat hem, zacht uitgedrukt, weinig opheldering in de grote vraagstukken van de levende werkelijkheid geeft.

Maar het tegendeel is het geval met het werk van Georges Politzer, een Franse marxist die in de jaren voorafgaande aan de Tweede Wereldoorlog aan de Arbeidershogeschool te Parijs de marxistische filosofie doceerde. Hoewel dit boek niet door hemzelf geschreven is — hij werd als verzetsstrijder door de nazi's gefusilleerd — maar door één van zijn leerlingen, aan de hand van zijn cursusaantekeningen samengesteld, kan het toch als een getrouwe weergave van Politzer's cursussen en zijn werkwijze daarbij beschouwd worden.

Politzer streefde ernaar een zo eenvoudig mogelijke en voor ieder toegankelijke uiteenzetting te geven van het dialectisch materialisme, de wereldbeschouwing die aan het marxisme ten grondslag ligt, de enige wereldbeschouwing bovendien die, zoals uit deze studie wel duidelijk naar voren komt, „een methode biedt om een oplossing te vinden voor alle vraagstukken” van onze werkelijkheid.

Maar ieder die zich reeds in deze stof verdiept heeft en dus weet dat het dialectisch materialisme het product is van een eeuwenlange ontwikkeling van het menselijk denken, zal ook inzien dat Politzer's taak geen eenvoudige was. Het streven naar overzichtelijkheid en verstaanbaarheid brengt onherroepelijk met zich mee, dat de vraagstukken niet tot in al hun facetten en tot in de kern uitgewerkt konden worden. Hier staat echter tegenover, dat een populair studieboek over de marxistische filosofie ontegenzeggelijk in een grote behoefte voorziet.

Marx en Engels hebben immers nooit een afgerond overzicht van hun filosofische opvattingen gegeven. De bestudering van hun werken wordt bovendien bemoeilijkt doordat zij hun theorieën meestal ontwikkeld hebben in de vorm van polemieken met denkers van hun tijd, wier denkbeelden ons nu grotendeels onbekend zijn. Het lezen van Marx en Engels vereist dus al een ruime kennis zowel van de geschiedenis als van de specifieke vraagstukken en termen van de filosofie.

Dit verklaart waarom vele communisten die in hun dagelijkse politieke activiteit het marxisme moeten toepassen, van het dialectisch materialisme geen grondige noch afgeronde kennis bezitten en tegenover de filosofie in het algemeen een zeker wantrouwen koesteren. De grootste verdienste van het werk van Politzer ligt dan ook hierin dat het in eenvoudige, voor een ieder te begrijpen taal vertelt, waar het eigenlijk om gaat.

Uitgaande van de marxistische stelregel, dat de theorie steeds met de praktijk verbonden dient te worden, begint Politzer zijn inleiding met de vraag: Waarom moeten wij de filosofie bestuderen? En hij antwoordt hierop: „omdat een strijdbare arbeider een juiste methode van onderzoek en denken nodig heeft om een juiste revolutionaire activiteit te kunnen ontplooiën.” Met een variant op een

¹⁾ Georges Politzer, *Beginnelsen der Filosofie*, Uitgeverij Pegasus, f 6,90.

uitspraak van Marx, zou men ook kunnen zeggen dat hij een filosofie nodig heeft die hem in staat stelt om de wereld niet alleen te interpreteren maar ook te veranderen.

In de hele opbouw van zijn werk zal Politzer aan deze stelregel trouw blijven. Hij streeft er niet naar een zogenaamd onpartijdig, objectief beeld te scheppen of een verzameling feitelijkheden op te dissen, maar wil zijn lezer als het ware betrekken in het zoeken naar de juiste theorie. Zo laat hij bijvoorbeeld nooit na om aan het slot van elk van zijn uiteenzettingen over idealisme of materialisme, over metafysica of dialectiek, aan de hand van voorbeelden op allerlei gebied, na te gaan: wat zijn de praktische consequenties van deze denkwijze; welke theorie is de juiste, welke beantwoordt het beste aan de werkelijkheid?

In het historische overzicht dat het tweede en derde deel van het boek beslaat, toont Politzer aan, dat ook de ontwikkeling van het denken als een voortdurende strijd gezien moet worden. Als een strijd tussen de onwetendheid, in de godsdiensten en het idealisme belichaamd, én de vooruitgang gesteund door de wetenschappen en het materialisme. Hiermee wordt tegelijkertijd een fel licht geworpen op de ontstellende tegenstelling die ook op dit gebied in de burgerlijke maatschappij bestaat. In deze moderne maatschappij, waar wetenschap en techniek reeds zo'n hoge trap van ontwikkeling bereikt hebben, nemen de godsdienst en de verschillende vormen van het idealisme die beide „uit de beperktheid van het menselijke denken” zijn ontstaan, nog steeds een overheersende positie in. Terwijl het dialectisch materialisme, de enige theorie die aan deze hoge stand der wetenschappen beantwoordt, officieel genegeerd of vervalst wordt.

Twee delen van het boek worden vervolgens gewijd aan de metafysische en dialectische denkmethodes. Politzer's streven naar eenvoud in de uiteenzetting en het gebruik van voorbeelden uit het dagelijkse leven zijn bij de behandeling van de metafysische methode van denken in zekere zin geëigend en bevredigend. De metafysische denkwijze is immers, zoals Engels sarcastisch schreef, „die van het zogenaamde gezonde verstand”. Veel gebezigde gezegdes als: Er is niets nieuws onder de zon — De mensen zullen altijd dezelfde blijven, kunnen dan ook aangehaald worden als typische uitingen van een denkwijze die de wereld als eens en voor al geschapen, als onveranderlijk ziet.

De dialectiek daarentegen vertegenwoordigt een hogere trap van het menselijke denken en is daarom moeilijker met behulp van vereenvoudigde voorbeelden uit te leggen. Deze methode van denken kon immers eerst in de XIXde eeuw geformuleerd worden, nadat de wetenschappen een belangrijke vooruitgang hadden gemaakt. De vroeger uitsluitend verzamelende, ordenende wetenschappen waren toen in het stadium gekomen waarin de samenhang en wisselwerking tussen de verschijnselen en tegelijkertijd de beweging en verandering in al het bestaande ontdekt en bestudeerd konden worden. Het is dan ook duidelijk, dat de populaire uiteenzetting die in dit boek van de wetten der dialectiek gegeven wordt, slechts als een inleiding, een vertrouwd maken met de dialectische begrippen zoals de aaneenschakeling der processen, de negatie van de negatie, de eenheid der tegendelen enz., beschouwd moet worden.

Een beknopte uiteenzetting van het historisch materialisme vormt het sluitstuk van dit werk. Ook dit zo belangrijke deel van het marxisme, waarin het dialectisch materialisme op de geschiedenis van de menselijke samenleving wordt toegepast, wordt hier slechts in grote lijnen behandeld. Het vraagstuk van de verhouding van het maatschappelijk zijn tot het bewustzijn wordt er bijvoorbeeld maar even in aangetipt. Klaarblijkelijk hangt dit eveneens samen met het principe dat het boek slechts als een inleiding voor beginners bedoeld is. Het wil toegankelijk zijn voor iedereen en de geïnteresseerde lezer over zijn schroom en wantrouwen t.a.v. een moeilijke stof heenhelpen. En bovenal wil het een aanmoediging zijn tot een verdere studie van het marxisme.

Een toegevoegde lijst van werken van Marx, Engels en Lenin en een uitvoerige index van moeilijke woorden en namen beantwoorden aan ditzelfde doel.

Moge dit populaire studieboek over de filosofie evenals in Frankrijk ook in ons land zeer vele arbeiders helpen en aansporen bij hun studie van het marxisme!

D. v. H.

De politiek van het katholieke onderwijs

KORT voor het aanbreken van de 19de eeuw werden, als gevolg van de Franse revolutie, de aanhangers van alle godsdiensten in ons land gelijkgesteld, ook de zeer talrijke Rooms-Katholieken, die in de ruim twee eeuwen van Nederlands onafhankelijk bestaan geen openbare rol hadden gespeeld.

Sindsdien streeft deze groep, onder steeds sterker aandrang van de geestelijkheid, ernaar om op zoveel mogelijk terreinen „bij” te komen en liefst iets verder. Een machtig hulpmiddel hiertoe zag men van rooms-katholieke kant in het bijzonder onderwijs, zodat wij hen in de schoolstrijd zijde aan zijde met hun vroegere protestantse tegenstanders vinden.

Deze schoolstrijd gaat, hoeveel overwinningen de confessionelen al hebben behaald, nog steeds voort. Dat oorspronkelijk alleen het lager onderwijs de inzet was, is men allang „vergeten”, geen enkele vorm van onderwijs blijft buiten schot, d.w.z. buiten de schotjes.

Dr M. Matthijssen heeft in zijn proefschrift „De intellectuele emancipatie der Katholieken”¹⁾ de balans opgemaakt van de huidige uitbreiding en resultaten van het rooms-katholieke middelbare onderwijs, dat immers materiaal aan de universiteiten aflevert, d.w.z. nieuwe lichten mogelijke intellectuelen. Het blijkt nu, dat het katholieke m.o. minder studenten levert dan het niet-katholieke (protestantse en openbare m.o.).

Als oorzaak van deze „achterstand” ziet dr Matthijssen: 1) de beroepsstructuur; in de hoogste inkomensgroepen, nl., waar de kinderen indien even mogelijk, het m.o. bezoeken, vallen relatief wat minder katholieken; 2) de grote gezinnen, waardoor de katholieke middenstanders geen of minder van hun kinderen verder kunnen laten leren en 3) een gebrek aan traditie van voortgezet onderwijs, deels als gevolg van wantrouwen tegen de „moderne wetenschap”, die (door de kerk) materialistisch en dus verwerpelijk werd geacht.

Door deze „achterstand”, dus het geringere aantal m.o.-leerlingen onder de rooms-katholieken, vergeleken bij de rest van de bevolking en dus het kleinere aantal mogelijke studenten, is volgens dr Matthijssen de emancipatie der katholieken nog niet voltooid. De oplossing? Nog meer katholieke middelbare scholen! En hij heeft toch waarlijk geen klagen.

Waren er in 1925 56 r.k. middelbare scholen, en in 1930 al 68, in 1956 telde men er ... 139! En ... „de golf houdt nog steeds aan”, verzekert schrijver ons. „Van de 113 scholen, waarmee het Nederlandse m.o. in de periode 1946—'56 is uitgebreid, komen er 63, d.i. 56 pct op rekening (! - red. P. en C.) van het katholieke onderwijs. Het openbare onderwijs heeft relatief gezien in de laatste decennia voortdurend aan betekenis ingeboet. Bevonden de bijzondere scholen zich in 1930 nog in een minderheidspositie (45 pct), thans hebben zij de openbare scholen reeds verre overvleugeld (61 pct) ... Van de 10 pct waarmee het openbaar onderwijs sedert 1946 aan betekenis heeft ingeboet, zijn 8 pct aan het katholieke onderwijs ten goede gekomen.” (pag. 84)

¹⁾ Dr M. Matthijssen: De intellectuele emancipatie der Katholieken. Historische en socio-grafische analyse van het Nederlands katholiek en middelbaar onderwijs. Van Gorcum & comp. n.v. Assen, Fl. 13,50.

U had misschien niet gedacht, dat het zo erg was? De schrijver, een medewerker van het Katholieke Sociaal-Kerkelijke Instituut te Den Haag, vindt dat nog allemaal te weinig. Gezien het politieke getij in ons land kunnen wij hem troosten: hij zal zeker een open oor vinden bij onze doorgaans zo dove regering.

De politieke factor wordt overigens in het gehele grondige, uitstekend gedocumenteerde werk niet genoemd. Natuurlijk weet dr Matthijsen heel goed waarom zijn partij sinds 1946 staat op het behouden van het Ministerie van Onderwijs. Het heeft de r.k. school geen windeieren gelegd.

Ook aan andere krachtige steun van hogerhand voor het r.k. middelbaar onderwijs gaat schrijver stilzwijgend voorbij. Men denke maar aan de oprichting van de Technische Hogeschool te Eindhoven, met zijn vele r.k. hoogleraren en in een r.k. streek, kennelijk bedoeld om het behalen van diploma's HBS-B en gymnasium-B en het gebruik daarvan in techniek en natuurwetenschappen te stimuleren.

De huidige bevoorrechtiging van het r.k. middelbare onderwijs werkt ook indirect door: de vele nieuwe, dus moderne scholen blijken vaak aantrekkelijk, vergeleken met de vervallen huisvesting van het openbare m.o.

Wij veroorloven ons nog enige opmerkingen in verband met de kwaliteit van het nog steeds groeiende r.k. middelbare en hogere onderwijs. De m.o.-resultaten liggen volgens dr Matthijsen beneden de gemiddelden van het land. Maar in tien jaar tijds is men 70 scholen vol gaan bezetten uit een groep, die in intellectuele activiteit, ook volgens de Nijmeegse hoogleraar Rogier, beneden de landelijke norm blijft. Het aantal onbevoegden is er nog groter en ingewijden weten, dat de meeste r.k. instellingen bij de examen-commissies niet bepaald een stralende reputatie hebben. Om de „behoefte” aan steeds nieuwe katholieke scholen waar te maken, wil men „in de aanvang maar niet te streng selecteren” om zoveel mogelijk leerlingen te kunnen vermelden. Katholieke forensen, die goed geboerd hebben, sturen hun kinderen dan ook vaak liever naar het openbare m.o.

Wij merken op, dat de relatief kleinere aanvoer van intellectuelen de toch al beperkte keuze van docenten voor de r.k. universiteit te Nijmegen nog meer versmalt, zodat het gehalte van deze instelling wel bij dat van het openbare hoger onderwijs moet achterblijven.

Vrij vertaald: wij hebben hier te doen met een louter politieke aangelegenheid. Via het bijzonder onderwijs tracht speciaal de KVP zijn invloed te vergroten. Niet alleen katholieke ministers en staatssecretarissen, maar ook steeds meer hoge ambtenaren bezetten belangrijke posten, ondanks het geringere resultaat (en het lagere peil) van het r.k. onderwijs. De schrijver noemt die lagere resultaten „de tol, die het katholieke volksdeel moet betalen voor de snelle voortgang . . .”

De tol is niet zo zwaar. De reactie, die zich in religieuze dracht in de KVP verschanst, heeft in onderwijszaken sinds de bevrijding practisch vrij spel gehad. De PvdA verroerde geen vin. Het hoofddoel van de rechtse onderwijspolitiek is: terugdringen van het openbaar onderwijs naar het tweede plan, ten hoogste als een „aanvulling”. De reactie heeft de achterstelling van de katholieken in het verleden trachten om te smeden tot een hefboom voor haar politiek, met behulp van het bijzonder onderwijs. Op deze reactionaire opmars werpen de keurige tabellen en statistieken van het hier besproken boek enig licht.

C. K.

Hebt U al kennis gemaakt met het

interessante internationale tijdschrift

„Vraagstukken van Vrede en Socialisme”?

Verklaring van het Dag. Bestuur van de C.P.N.

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft kennis genomen van het feit, dat Wagenaar en Gortzak tezamen met een aantal anderen in het afgelopen week-einde een zogenaamd congres hebben gehouden, waar de vorming van een „Socialistische Werkers Partij” werd bekrachtigd.

Deze bijeenkomst was in hoofdzaak een treffen van lieden, die in de loop van 40 jaar om de een of andere reden uit de CPN werden verwijderd en als anti-communisten bekend staan.

Onder hen waren o.a. Stenacker, voormalig lid van de Trotskistische RSAP en oud-bestuurder van Sneevliets NAS; de Haagse regeringsambtenaar Van der Smeeden; Jaap ten Dam, die uit de partij werd geroyeerd wegens zijn optreden als werfagent voor „Wierings Weekblad” (uitgave van „Het Parool”); G. van 't Reve (Gerard Vanter), sinds lange jaren medewerker van Frans Goedhart en redacteur van „Het Parool”, en verder personen als Flaming (Hilversum), Hoogcarspel (Rotterdam), v. d. Steen, (Utrecht), J. de Jong (Groningen), Hoo-gen, Lia Plekker, Annie Dormaar, Kroese, Hazenberg, De Weerd, Dirk Gortzak, Ida Bergfeld (Amsterdam).

Niet aanwezig waren op het congres o.m. B. Brandsen, F. Reuter, C. Geugges, Betty Zeehandelaar, G. Geelhoed en voormalige EVC-bestuurders als Van Ges-sel, Brinkman, Bussink e.a.

Hieruit blijkt dat de op deze bijeenkomst aanwezige groep niet meer dezelfde is, als waartegen de strijd in de partij heeft plaatsgevonden; voor het merendeel waren zij die daaraan hebben deelgenomen of niet aanwezig, of ze namen niet aan de discussie deel en stonden niet candidaat voor een bestuursfunctie.

In werkelijkheid was het „congres” slechts een voortzetting van het werk van een tientallen jaren oude anti-communistische formatie, waaraan de namen van Wagenaar en Gortzak als nieuwe zijn toegevoegd.

Het hele congres en het optreden van de hier gevormde partij staat dus nauwe-lijks meer in verband met de voorbije partijdiscussie. In werkelijkheid wensen blijkbaar velen Wagenaar niet langer te volgen in zijn avonturen.

De rede die Wagenaar op dit congres heeft gehouden heeft onderstreept, dat hem de taak is toebedacht om op slinkse wijze de politiek van de grote trusts binnen de arbeidersklasse te propageren.

Dat bleek uit zijn aanval op de Chinese Volksrepubliek, die hij van agressie jegens India beschuldigde, en het aanknopen bij de stellingen van de meest reac-tionaire kringen in Amerika, die trachten een tegenstelling te construeren tussen de Sowjet-Unie en China. Wagenaar nam Frans Goedharts beschuldiging tegen de buitenlandse communistische partijen over, dat zij zich met de interne zaken van de Nederlandse arbeidersklasse bemoeien; voor Nederland kondigde hij het bestaan van een „welvaartsstaat” af.

Verder riep hij de NVV-bestuurders op om communisten en EVC-ers buiten de moderne vakbeweging te houden.

Terwijl Wagenaar en Gortzak op deze manier terecht gekomen zijn bij de alleroudste vijanden van de partij en de arbeidersbeweging, staat onze partij zelf aan het begin van een nieuwe opgang.

In enkele maanden tijds is het ledenaantal met bijna 600 toegenomen.

Dit laat zien dat steeds meer mensen gaan begrijpen dat versterking van de Communistische Partij een beslissende factor is in de strijd van het volk tegen de rechtse regering en de oppermacht van het grootkapitaal.

Onder deze nieuwe leden zijn er verscheidenen, die aanvankelijk in verwarring waren geraakt door het optreden van Wagenaar en hem in zijn optreden steunden.

Zij hebben het heilloze hiervan ingezien.

Het thans gehouden congres van Wagenaar en het vormen van een nieuw anti-communistisch partijtje zal tal van anderen tot hetzelfde inzicht brengen. Zij zullen tot de conclusie komen, dat hun weg zich van die van Wagenaar moet scheiden.

Wij wekken hen op het welzijn van de Nederlandse arbeidersklasse voorop te stellen en steken hun de hand toe. Wij zeggen: Blijf niet afzijdig staan in de strijd, onze partij staat voor u open. Wij vragen hun daarbij maar één ding: het veroordelen van iedere fractievorming, waarvan de rampzalige gevolgen nu wel gebleken zijn.

Toetreding tot de partij NU is in vele opzichten een positieve stap. Het onderstreept dat in onze partij alle weldenkende mensen hun plaats kunnen vinden.

Het vormt tevens een opwekking tot velen die nog twijfelen, om eveneens door toetreding tot de partij de vooruitstrevende krachten te versterken.

Daarom richt het Dagelijks Bestuur van de CPN een klemmende oproep tot allen, die door de strijd in de partij buiten haar rijen zijn geraakt, maar die inzien dat zij Wagenaar niet verder mogen volgen: Keer terug tot de partij; versterk de strijd van ons volk en van onze arbeidersklasse!

Een belangrijke brochure

Eugen Varga

Het kapitalisme van de 20ste eeuw

Actueel en midden in de belangstelling staat het onderwerp van deze studie van een der meest vooraanstaande Sowjet-economen. Een beknopt en boeiend overzicht van de ontwikkeling van het kapitalisme en van de belangrijke veranderingen in zijn economie. Een brochure, die in tal van landen grote aandacht trekt en van groot belang is bij het bestuderen van de hedendaagse politieke verhoudingen, zowel nationaal als internationaal.

Zij zal in de komende maanden tevens gebruikt worden als materiaal voor cursussen en bijeenkomsten.

40 bladzijden.

ingenaaid 60 cent

uitgeverij

Pegasus

Aan de lezers uit Amsterdam en omgeving.

Naar aanleiding van het verschijnen van deze brochure houdt de heer J. Wolff, redacteur van Politiek en Cultuur, een lezing op

maandag 7 maart, 8 uur

in restaurant „De Kroon”, bovenzaal Rembrandtplein. Zaal open half acht.

Kaarten à 35 cent verkrijgbaar aan de zaal en bij boekhandel Pegasus, Leidsestraat 25.

**HOE MEN ZICH OP EENVOUDIGE EN DUIDELIJKE WIJZE
DE BEGINSELEN VAN DE FILOSOFIE EIGEN MAAKT -**

**door het lezen en bestuderen van Georges Politzer's
complete cursus:**

BEGINSELEN VAN DE FILOSOFIE

Na het doorwerken van dit boek heeft men een
stevige grondslag gelegd voor verdere studie —
Geen onverteerbare en onvertaalbare woorden en
begrippen, maar klare en heldere taal, aangevuld
met voorbeelden uit het dagelijks leven —
Een onmisbaar boek voor iedereen, die meer wil
weten — en verder wil gaan —
Uw eigen studieresultaten kunt U controleren aan
de hand van de vragen, die in het boek zijn op-
genomen. —

**EEN NIEUWE WERELD GAAT VOOR U OPEN: DE WERELD VAN DE FILOSOFIE
NIET DROOG - NIET DOR - NIET MOEILIJK, MAAR EEN BOEIENDE, DOEL-
TREFFENDE EN NOODZAKELIJKE STUDIE.**

**208 bladzijden
Linnen band**

prijs f. 6.90

Het eerste en het beste Pegasusboek van 1960

GRATIS PROEFEXEMPLAAR

april 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

anti-monopolie nummer

Lenin en onze tijd

Het volk contra de monopolies

Hemels vernuft in Holland

**De vervlechting van staat en
monopolies**

APRIL 1960

Lenin en onze tijd	<i>P. de Groot</i>	145
Het volk contra de monopolies	<i>Fr. Baruch</i>	152
Hemels vernuft in Holland	<i>G. Verrips</i>	161
Monopolies en de prijzen	<i>A. B.</i>	170

NOTITIES

Vervlechting van monopolies en staat		175
De verbindingen van de Rotterdamse Bank		178
Enkele gegevens over de vier grote monopolies		183

KORT VERHAAL

Wie vermoordde de veteranen?	<i>E. Hemingway</i>	185
------------------------------	---------------------	-----

BOEKBESPREKINGEN

Het onsterfelijke garnizoen	<i>F. S.</i>	191
-----------------------------	--------------	-----

PARTIJDOCUMENTEN

Ontwerpprogram van de Communistische Partij van Nederland		193
Verklaring van het Dagelijks Bestuur		201

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.

Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

Lenin en onze tijd

Op 22 april zal het negentig jaar geleden zijn dat Lenin geboren werd.

Op initiatief van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie wordt thans niet meer de sterfdag herdacht, doch wordt de aandacht op de geboortedag gevestigd.

Boze tongen zullen hieruit zonder twijfel weer vergif zuigen en er een bewijs uit pogen te construeren voor de zogenaamde religieuze grondslag van het communisme en daarmee verbonden heiligenverering.

Maar dat is natuurlijk boosaardige onzin.

Lenin was een uitzonderlijk mens, dat is waar. Zijn leven, zijn intelligentie, zijn karakter en zijn werkkraft waren die van een groot man.

Maar de viering van zijn geboortedag geldt in de eerste plaats de ideeën die met Lenin's leven vereenzelvigd zijn.

Ideeën, vooral nieuwe ideeën, zijn altijd met de personen verbonden die hen het eerst en het best tot uiting hebben gebracht en die hun leven aan de strijd voor die ideeën hadden gewijd.

Daarom is de viering van Lenin's geboortedag de viering van het ter wereld komen van het leninisme, de afgeronde leer, gegrond op Lenin's ideeën.

De betekenis en de levenskracht van die ideeën houden niet op bij de dood van hem die ze voortbracht.

Zij leven voort en zijn in onze tijd levenskrachtiger dan ooit.

Onze tijd is de tijd van de overgang van het kapitalisme naar het socialisme, een ontwikkelingsgang van de mensheid die zijn weerga in de geschiedenis niet vindt.

Het leninisme is de geestelijke uitdrukking van deze overgang. Het is het vaandel van de arbeidersbeweging in deze tijd.

*

De theorie en praktijk van de arbeidersbeweging zijn niet los te denken van de toestand van de maatschappij. Zo was de sociaal-democratische theorie en praktijk van de arbeidersbeweging in de eerste periode van haar bestaan afgestemd op de toen heersende toestanden in de kapitalistische maatschappij.

Dat was tegen het einde van de negentiende eeuw toen het kapitalistische stelsel nog in elk land een soort afzonderlijke eenheid vormde, de bourgeoisie haar nationale karakter nog niet verloren had, de koloniën nog niet op grootscheepse wijze als leveranciers van grondstoffen voor de industrie werden gebruikt en, in één woord, het kapitalisme nog niet tot een over de gehele wereld verspreide slokop en verwekker van wereldoorlogen was uitgegroeid.

Dat was het vóór-imperialistische stadium waarin de sociaal-democratie, die een aantal stellingen aan het marxisme had ontleend, in overwegende mate de leer was van de opkomende arbeidersbeweging.

Het falen van die leer gebeurde omstreeks de tijd van Lenin's leven. En het ter wereld komen van het leninisme had de betekenis van een *herstel van de revolutionaire inhoud* van het marxisme en een *vernieuwing* van de theorie en praktijk van de arbeidersbeweging in overeenstemming met de nieuwe omstandigheden, de stormachtige verovering van de gehele wereld door een handvol westeuropese kapitalistische mogendheden, het wereld-imperialisme.

Het falen van de sociaal-democratie bestond hoofdzakelijk in het feit, dat zij niet bij machte was de Eerste Wereldoorlog in 1914 te voorkomen of, nadat hij ontketend was, de stopzetting ervan af te dwingen.

De oorlog van 1914—1918 was de eerste oorlog tijdens het imperialisme en was dan ook de eerste oorlog van *wereld-omvang*, die in alle hoeken en gaten van de wereld, op alle zeeën en tegen het eind ook voor het eerst in de lucht werd uitgestreden. Slechts enkele landen, waaronder Nederland, vormden een uitzondering en dan nog in zoverre, dat zij niet direct aan de militaire operaties deelnamen, doch overigens evengoed hun rol in de oorlog speelden.

Het was ook de eerste *totale* oorlog, waarin niet alleen legers doch gehele volkeren werden meegesleept en ook alle economische krachten werden gemobiliseerd voor de oorlogvoering.

De oorlog overtrof in monsterachtigheid alle voorstellingen die de socialistische arbeidersbeweging er zich van had gemaakt. Het verhinderen van zulk een oorlog en het tot elke prijs stopzetten ervan, indien hij onverhoeds ontketend werd, was van huis uit als de voornaamste taak van de arbeidersklasse in de strijd tegen het kapitalisme, waarvan de oorlog de voornaamste uiting is, beschouwd.

Doch de arbeidersbeweging op sociaal-democratische grondslag faalde jammerlijk.

Deze omstandigheid vormt de verklaring voor de grote felheid waarmee het nieuwe leninisme de strijd tegen de oude sociaal-democratie aanbond en die het communisme gedurende lange tijd als een negatief anti-sociaal-democratie deed verschijnen.

Lenin zelf, hoe onverzoenlijk hij ook de fouten van de sociaal-democratie, en het daaruit voortvloeiende verraad van haar kopleiders, aan de kaak stelde, beoordeelde haar historisch volkomen objectief.

Van hem is het woord dat de sociaal-democratie „de politiek was van de arbeidersbeweging in tijden van vreedzame ontwikkeling van het kapitalisme, zonder oorlogen en revoluties”. (Verzamelde werken, Russische uitgave, Deel 29 blz. 216-217).

In zulke tijden was het revolutionaire karakter van het marxisme verloren gegaan en werd nog slechts in ere gehouden door een minderheid, de Russische bolsjewiki, de Bulgaarse marxisten, de Nederlandse tribunisten en enkele personen in de Duitse sociaal-democratie o.a. Rosa Luxemburg en Karl Liebknecht.

Wat echter tegenwoordig nog al eens vergeten wordt, is dat de sociaal-democratische arbeidersbeweging in deze vóór-imperialistische tijden ook héél wat tot stand heeft gebracht dat in de west-europese landen voor de verdere strijd voor het socialisme, onder Lenin's vaandel, van grote waarde was en blijft.

De strijd om democratische politieke rechten, als het algemeen kiesrecht, om democratisch-economische hervormingen als de verkorting van de arbeidsdag, de sociale wetgeving, werklozenzorg en staatspensioen, en vooral de morele verheffing van de arbeiders door vakverenigingen en coöperaties en hun culturele werk, waren zeer belangrijk en hadden ook resultaten. Daarom doet de invloed ervan zich nog gevoelen in onze tijd.

Van ouder op kind is de idee overgeleverd dat de „socialisten de arbeiders tot mensen hebben opgevoed”, dat zij hen uit de rechteloosheid en vernedering hebben opgeheven, waarin onze bourgeoisie de „petjesgasten” of „Jan Boezeroens” zoals zij betiteld werden, sinds eeuwen had neergetrapt, uit de toestand van „oud dus arm” en „arm dus rechteloos”.

Het leninisme betekende de vernieuwing van de grondslagen, de theorie en de praktijk van de arbeidersbeweging en de omvorming van de arbeiderspartij tot een strijdorganisatie die tegen de moeilijkheden en vervolgingen van de imperialistische staat opgewassen was. Het betekende het herstel van de revolutionaire inhoud van het marxisme.

Dit moest de arbeidersbeweging na de ineenstorting van de Tweede Internationale in 1914 de kracht geven, om een nieuwe imperialistische oorlog te voorkomen of, indien zij op misdadige wijze toch ontzettend zou worden, de oorlog in de revolutie om te zetten.

De Tweede Wereldoorlog, die in 1939 door het Duitse fascisme werd veroorzaakt, eindigde dan ook met de overwinning van de Sowjet-Unie en van de proletarische revolutie in nog zeven Europese staten, in het reusachtige China en nog twee Aziatische staten.

Dat was het resultaat van de vernieuwing van de arbeidersbeweging door het leninisme die in 1914 reeds was aangevangen.

Terwille hiervan moest het leninisme de stellingen van de oude sociaal-democratie onverschrokken aanvallen en tot de grond toe afbreken.

Doch Lenin had daarbij de grootste aandacht en beval de grootste omzichtigheid aan ten aanzien van de tradities van de oude arbeidersbeweging, voor de subtiele wijze, waarop in het leven vorm en inhoud wisselen en het nieuwe dikwijls op de meest originele wijze door het oude heenbreekt, en voor de rol van de nationale bijzonderheden, niet alleen van de arbeidersbeweging, maar van de naties als zodanig. Lenin hield niet op, de communistische partijen en hun leiders ervan te doordringen dat zij de, soms grillige, onverwachte veranderingen van

de werkelijkheid, van de objectieve omstandigheden, nooit uit het oog mochten verliezen en er nooit door verrast mochten worden.

De sociaal-democratie faalde in 1914 en sindsdien is zij in feite dood. Maar haar tradities zijn, onder andere ook in ons land en in Duitsland, sterker dan veertig jaar geleden ook door ons werd verwacht. De sociaal-democratie is dood, doch agenten van het kapitaal maakten zich van haar stoffelijk omhulsel meester en stelden het in dienst van het imperialisme.

De sociaal-democratische tradities zijn in één opzicht schadelijk, voor zover zij een behoudsgezind element in de arbeidersbeweging vormen, dat het doordringen van de leninistische ideeën remt. Doch in vele opzichten zijn zij vrijheidslievend en vredelievend en kunnen een steun in de rug zijn voor de vervulling van de taken van de arbeidersbeweging in de huidige tijd.

Het feit, dat thans nog de sociaal-democratische partijen en daarmee verbonden vakverenigingen in Engeland, Frankrijk, België, Westduitsland en andere landen, w.o. Nederland, als steunpunten voor de imperialistische NAVO en de fascistische regimes van Adenauer en De Gaulle gebruikt worden, is een schandelijke verkrachting van het diepste wezen van de sociaal-democratische tradities.

In onze tijd, nu in een groot deel van de wereld het leninisme triomfen viert, nu de vernieuwing van onze Nederlandse arbeidersbeweging door de ideeën van het leninisme steeds dringender geboden is, is het van beslissend belang geworden om de juiste weg naar het verstand en het hart van die massa van het werkende volk te vinden, die nog te goeder trouw met de tradities van de sociaal-democratie verbonden is en aan de oude organisaties ervan blijft gehecht.

Wij hebben in de laatste tijd een aantal stappen gedaan in die richting. Wij hebben de oproep ondersteund tot de arbeiders van de EVC om zich bij het NVV aan te sluiten en het besluit van het EVC-congres op 31 januari om zich tot centrum om te vormen, waardoor zij als vakcentrale ophoudt te bestaan doch niet als stroming in de vakbeweging welke zich integendeel versterkt, in het belang van eenheid en klassenstrijd in de vakbeweging.

Deze stap bleek al spoedig zozeer te beantwoorden aan de geest van strijdbaarheid en de eenheidswil van vele arbeiders, ondanks hun gehechtheid aan de oude NVV-organisatie, dat in korte tijd een merkbare toenadering tussen de linkse arbeiders in de bedrijven is tot stand gekomen. Tijdens de bouwvakstaking sloten zich de arbeiders van NVV en de EVC-bouwvakbond nog meer aaneen.

Een andere stap was het opstellen van een program van democratisch-economische eisen, dat beantwoordt aan de omstandigheden van tegenwoordig in het aangezicht van de toenemende macht en onbegrensde winstbegeerte van de grote kapitaals-monopolies en de overname van de totale regeringsmacht door hen in de gedaante van het kabinet-de Quay.

Bij de uitwerking van dit program nam het partijbestuur van de CPN een positieve houding in ten aanzien van overheidsbedrijven en ten gunste van nieuwe nationalisatie en overheidssteun voor zwakke bedrijven en voor industrialisatie, daar waar zij, zoals in de Noordelijke

provincies, door de banken en monopolies gesaboteerd wordt, door de overheid.

De uitwerking van dit democratisch program ging vergezeld van een verandering van houding ten aanzien van de gemeentebesturen. In de tegenwoordige situatie, waarin de reactionaire regering de rechten en noden van de gemeentebesturen met voeten treedt komen deze, daar zij dichter bij de bevolking staan dan de regering, hoe langer hoe meer daarmee in tegenstelling.

De CPN heeft, hiermee rekening houdend, besloten voortaan de gemeentebegrotingen te aanvaarden, hetgeen onmiddellijk reeds een verbetering in de betrekkingen tot de gemeenteraadsleden van andere partijen heeft tot stand gebracht en de saamhorigheid van de gemeenteraden zal bevorderen in hun verzet tegen „den Haag” en wat er daarvan tegen de gemeentelijke werkzaamheid voor de bevolking nog te verwachten is.

Denken wij maar eens aan de prediking door prof. Romme op een of andere KVP-bijeenkomst van de *ont-nationalisatie*, dat wil zeggen van het terugbrengen van gemeentelijke en provinciale nuts-bedrijven (als gas en electra, tram, e.a. diensten) in handen van particuliere ondernemingen!

Bovengenoemde stappen, vooral op het gebied van de vakbeweging, ademen de geest van het leninisme en de consequente uitvoering ervan is van groot belang voor het volbrengen van de taken van onze arbeidersbeweging van heden.

*

De negentigste verjaardag van Lenin's geboorte is een goede aanleiding tot overdenking van de onschatbare betekenis van het leninisme voor de verwezenlijking van deze taken.

Het leninisme maakt het ons mogelijk het huidige optreden van uiterst-rechtse en fascistische stromingen onder de heersende kringen van de Europese kapitalistische landen te begrijpen.

Lenin heeft immers de tendens van het imperialisme al vroeg ontmaskerd als „reactie over de gehele lijn”.

Het huidige optreden van de Duitse nazi's, de nieuwe golf van antisemitisme, het Gaullisme in Frankrijk en Algerije en het steeds brutaler worden van de reactie in geheel kapitalistisch Europa is een onmiddellijk gevolg van de zogenaamde integratie en de vorming van de Europese markt. Lenin heeft de tendens hiertoe aangewezen toen hij schreef, dat onder het kapitalisme de éénmaking van Europa de *éénmaking van de reactie* in Europa betekende, o.a. ook tot het voeren van de strijd om koloniën. (Over de Verenigde Staten van Europa. Lenin, Verzamelde Werken, deel V, blz. 157, Pegasus).

Lenin heeft het hedendaagse fascisme niet gekend, zoals het in de dertiger jaren tot het afschuwelijke monster van het Hitler-bewind ontaard was en zoals het ook thans weer bezig is te herleven.

Maar het leninisme gaf niettemin reeds in beginsel aan op welke wijze het fascisme kan worden teruggeslagen.

In het eerste stadium van de revolutie, na de zgn. Februari-revolutie, heeft zich in Rusland een proces voorgedaan, dat zich later in de wettelijke kapitalistische landen op grotere schaal herhaald heeft.

Als gevolg van de oorlog en de daardoor ontstane verzwakking van de heersende klasse, was in Rusland in 1917 een burgerlijk democratisch bewind tot stand gekomen.

Het was een zeer zwak bewind, een speelbal van imperialistische buitenlandse mogendheden, even vijandig tegenover de arbeiders en zeker tegenover de bolsjewiki als ooit de tsaar was geweest.

Doch een groep van de uiterste reactie wilde herstel van de oude macht en organiseerde een gewapende contra-revolutie onder leiding van een zekere generaal die naar de naam van Kornilow luisterde.

De bolsjewiki onder leiding van Lenin aarzelden geen ogenblik. Zij verdedigden met hun leven de burgerlijke republiek en zijn sociaal-democratische ministers tegen de contra-revolutie van Kornilow, ook al wensten deze burgerlijke zwendelaars zelf dit geenszins en stelden zij zelfs de bolsjewistische partij buiten de wet. Zij hadden liever Kornilow dan de overwinning van de burgerlijke democratie met de hulp van de communisten.

Later zou de Duitse burgerlijke democratie deze houding herhalen: liever Hitler dan Thaelmann! En de Franse: liever Pétain dan het Volksfront!

Doch de bolsjewiki lieten zich niet afschrikken, zij namen zelfstandig deel aan de verdediging van de Republiek en Kornilow werd verslagen.

In deze tactiek van de leninisten tegenover Kornilow ligt de gehele gedragslijn besloten die tot het vernietigen van de rechtse ultra's en de fascisten ook in de huidige tijd zal leiden.

Met de strijd voor de democratie is de strijd voor ontwapening en vrede de voornaamste taak van de arbeidersbeweging.

Dat is zij altijd geweest, doch wij hebben reeds aangetoond, dat de oude sociaal-democratische beweging voor 1914 in die taak had gefaald.

De oude socialistische Internationale stelde zich zeer juist op het standpunt, dat de oorlog moest worden verhinderd en als hij tegen de wil van de arbeidersklasse toch zou worden ontketend, moest de bourgeoisie die dit gedaan had, vernietigd worden en de arbeidersmacht worden opgericht.

Toen de bourgeoisie desondanks de oorlog ontketende en de arbeiderspartij met geweld bedreigde, kon deze niets terug doen, omdat zij afstand had gedaan van de revolutionaire geest van het marxisme.

Het leninisme bracht de nieuwe weg die leidde tot de verovering van de staatsmacht in Rusland door de arbeidersbeweging en later, in de Tweede Wereldoorlog, tot de verovering daarvan in nog elf andere landen en tot de ineenstorting van het koloniale bewind in het gehele Oosten.

Een reeks nieuwe staten met een bevolking van honderden miljoenen in de voormalige koloniale landen weigert thans aan de oorlogsvoorbereiding van de imperialisten deel te nemen en neemt neutraliteit in acht.

De communistische krachten, steunende op twaalf socialistische staten, herhalen de oude stelling van de arbeidersbeweging: de oorlog die opnieuw dreigt moet voorkomen worden!

Sinds in 1917 de eerste socialistische staatsmacht in Rusland werd

opgericht is de wereld in twee kampen gesplitst. Het socialistische kamp heeft zich ondanks vervolgingen en be-oorlogging zodanig ontwikkeld, dat het in alle opzichten, ook op het gebied van de bewapeningstechniek, het kamp van het kapitalisme is gaan overtreffen.

De hulpmiddelen van de hedendaagse techniek hebben de socialistische staten militair onkwetsbaar gemaakt en terzelfdertijd in staat gesteld eventuele aanvallers grondig te vernietigen.

De ruime persoonlijke contacten en bezoeken aan de Sowjet-Unie van staatslieden van de bovenste plank en hun militaire deskundigen uit de kapitalistische landen, hebben de leiders van de NAVO een royale gelegenheid geboden zich hiervan persoonlijk te overtuigen.

De leninistische arbeidersbeweging herhaalt onder deze nieuwe omstandigheden de oude eis: *volledige ontwapening als voornaamste middel om een nieuwe oorlog te voorkomen!*

Zou desondanks een wanhopig geworden imperialisme het tóch op een catastrofe aan willen laten komen, dan zal het de taak zijn een beginnende oorlog reeds in de kiem te smoren.

En de arbeidersbeweging die onder het vaandel van het leninisme strijdt, beschikt thans over alle middelen om deze woorden waar te maken. In de kringen van de imperialistische machthebbers, o.a. in Westduitsland, doch ook in Amerika en Engeland zijn er die deze realiteit nog niet willen erkennen.

Zij hopen ten koste van nieuwe miljarden militaire uitgaven, die zij uit het volk pompen, alsnog hun kansen op een derde wereldoorlog met atoombwapens te kunnen herstellen.

Als hun experts er nu en dan in slagen bij toeval óók een raket buiten de dampkring te lanceren, herleeft hun hoop op een imperialistische voorsprong op het gebied der vernietigingswapens. Zij vergeten, dat de verhouding tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie op dit gebied nog altijd één tegen tweehonderdveertig is, ofwel dat een Sowjet-raket tweehonderdveertig maal méér waterstof-explosieven kan vervoeren dan een Amerikaanse.

Er zijn echter ook, tot in de hoogste kringen van de imperialisten toe, mensen die hun hoofd voor de werkelijkheid buigen en bereid zijn van oorlog af te zien en tot ontwapening over te gaan, wat de enig logische gevolgtrekking van het afzien van oorlogsplannen is.

In de situatie die op dit ogenblik in de kapitalistische maatschappij is ontstaan, vinden allerlei verschuivingen van krachten plaats, krijgen oude instellingen nieuwe betekenis en inhoud, veranderen de mensen en hun ideeën soms zeer snel en op verrassende wijze.

Zowel veranderingen in gunstige zin vinden plaats als terugvallen in de oude, bankroete, politiek van de reactie.

Een van de voornaamste stellingen van het leninisme is, dat het evenals het marxisme in het algemeen, vijand is van alle dogmatiek, van alle tekst-aanbidding. „Men moet zelf zijn hersens kunnen gebruiken, om in elk afzonderlijk geval zijn weg te kunnen vinden.”*) dat is de wijze raad van Lenin aan de Communistische Partij die wij ons in de komende tijd in het bijzonder ter harte zullen moeten nemen.

P. DE GROOT

*) De linkse stroming. Uitgave Pegasus 1952 blz. 55.

Het volk contra de monopolies

In dit nummer vindt men het ontwerp-program van het Partijbestuur der CPN afgedrukt, getiteld: „Voor uitbreiding van de democratie, voor beperking van de macht van de monopolies”.

Het centrale onderwerp van dit program is de strijd voor het opruimen van de beletselen voor de ontwapening, de strijd tegen de overblijfselen van de koude oorlog en voor een politiek van vreedzame coëxistentie in de concrete Nederlandse verhoudingen.

De Communistische Partij is van opvatting, dat de voornaamste binnenlandse tegenstanders van een politiek van vrede en ontwapening in de kringen van de monopolisten gezocht moeten worden. Zij is van mening, dat het centrale punt in de pogingen om de macht van de monopolistische groeperingen te beperken, gelegen is in de strijd voor herstel en uitbreiding van de democratische rechten van het volk; in de strijd voor vereniging van alle anti-monopolistische krachten, de arbeidersklasse voorop.

*

Eenkele andere artikelen in dit nummer zijn gewijd aan afzonderlijke vraagstukken, die door de ontwikkeling van het monopolistische kapitalisme zijn ontstaan. Men dient deze bijdragen te beschouwen als eerste stappen tot een concreet onderzoek naar de positie van het monopolistische kapitaal in ons land.

De vraag doet zich voor, wat men eigenlijk onder monopolies moet verstaan. In zijn absolute vorm gaat het hier om een groep kapitalisten, die de produktie en afzet van bepaalde produkten volledig beheersen, hun concurrenten hebben uitgeschakeld en de prijs van hun produkten naar willekeur kunnen vaststellen.

Het margarine-monopolie, de Unilever, benadert het dichtst deze vorm. Maar, terwijl Lenin in zijn boek over het imperialisme heeft aangetoond, dat de ontwikkeling van het monopolisme tot heersende vorm in het moderne kapitalisme een wetmatige ontwikkeling is, heeft hij ook reeds afdoende bewezen, dat monopolisme concurrentie niet uitsluit, maar haar op een „hoger peil” brengt; dat monopolies als gevolg van de ongelijkmatige ontwikkeling van het kapitalisme ontstaan en ineenstorten.

Het monopolistische karakter van een bepaalde onderneming wordt niet bepaald door de vraag, of zij een of meerdere produkten absoluut en geheel beheerst. Dit is zelfs uitzondering. Vaak is het al voldoende, dat een groep ondernemers slechts 20, 30 pct van de produktie in een bepaalde bedrijfstak beheerst om zich een monopolistische positie te kunnen veroveren.

Monopolies komen in de meest verschillende vormen voor. Zij kunnen de vorm van onderlinge verdeling van de markt, van bindende prijsafspraken hebben (zoals in ons land veelvuldig voorkomt) of zij

kunnen de „klassieke” vorm hebben van de Unilever, die niet alleen een groot deel van de voedingsmiddelen — en chemische fabrieken in Nederland, Engeland en bijna alle Westeuropese landen opgeslokt heeft, maar ook de produktie van haar overzeese grondstoffen beheerst.

Hoewel Nederland pas betrekkelijk laat aan de industriële ontwikkeling is gaan deelnemen en hoewel het een der kleinste kapitalistische landen is, herbergt het enkele der grootste monopolistische organisaties ter wereld: Koninklijke Olie/Shell, de Unilever en Philips staan in de ranglijst der internationale monopolies bovenaan. Maar ook de AKU en de snel opkomende Hoogovens behoren tot de internationale reuzen. In de na-oorlogse jaren hebben zich verder de Nederlandse Zout Industrie en de mijnen tot complexe organisaties ontwikkeld, met versterkte belangen in de chemische industrie.

De betekenis van de vijf grote monopolies (Koninklijke Olie, Unilever, Philips, AKU en Kon. Hoogovens) voor ons land blijkt uit alle mogelijke gegevens. Zo was bv. de beurswaarde van de aandelen dezer vijf reuzen op 30 december jl. bijna 20 miljard gulden, terwijl de beurswaarde van alle overige aan de Amsterdamse beurs genoteerde aandelen op die dag 7,1 miljard gulden bedroeg; anders gezegd: de beurswaarde der aandelen van de „grote vijf” bedroeg 73 pct van alle naamloze vennootschappen, waarvan de aandelen verhandelbaar zijn.

Het internationale karakter, vooral van de eerste drie, is bekend. Het is eveneens bekend, dat door de massale verkoop van aandelen van de Koninklijke Olie, van de Unilever en Philips, vooral naar Amerika (en de laatste tijd ook naar West-Duitsland) de invloed van buitenlandse kapitaalsmachten op ons land versterkt is. Zo heeft de Sowjet-econoom R. Owinikow (in „Wereldeconomie en internationale Betrekkingen”, Moskou, nov. 1959) berekend, dat het aandeel van de Nederlandse kapitalisten in de Koninklijke/Shell binnen een halve eeuw tot midden 1958 van 60 tot 19,8 pct is gedaald en dit proces heeft zich nadien nog voortgezet. De Unilever is overwegend in Britse handen. Philips wordt nog wel in meerderheid door de Nederlandse groep beheerst, maar de Britse en de Amerikaanse invloeden zijn de laatste jaren aanzienlijk versterkt. Het internationale karakter van deze monopoliegroepen, die afgezien van sommige Amerikaanse, de grootste in de kapitalistische wereld zijn, heeft ernstige gevolgen voor de buitenlandse politiek van ons land.

Maar allereerst zijn wij geïnteresseerd in binnenlandse vraagstukken. Om slechts een praktisch voorbeeld te noemen: de prijsontwikkeling. In het voor-monopolistische kapitalisme leidde een crisis automatisch tot ingrijpende prijsdalingen. D.w.z. dat de crisis ten dele ook op kosten van de bezittende klasse werd opgelost. Zelfs na 1929, toen het monopolisme toch reeds de heersende macht was, vonden ingrijpende prijsdalingen plaats. Zo blijkt uit een overzicht van die tijd, dat de kosten van het levensonderhoud in Amsterdamse arbeidersgezinnen van 1929 tot 1936 met 22 pct daalden.

(Volledigheidshalve merken wij hierbij op, dat er in die tijd ook ernstige loonsverlagingen plaatsvonden en dat het een tijd van ongekende massa-werkloosheid was).

Het is echter tekenend dat na de Tweede Wereldoorlog, hoewel Ne-

derland verscheidene ernstige inzinkingen gekend heeft, prijsdalingen een onbekend verschijnsel zijn geworden (incidentele daargelaten). Dit kan niet alleen verklaard worden door het feit, dat de na-oorlogse crisissen niet het ernstige karakter van die van 1929 hebben gehad en ook niet door inflatie, die een begeleitend verschijnsel is van de militarisering van onze economie. Want op de internationale grondstoffenmarkten vonden wel zeer ingrijpende prijsdalingen plaats. De enige afdoende verklaring voor dit verschijnsel is, dat de monopolies door hun eigen positie, door kartel-afspraken, maar vooral door hun overheersende positie in het staatsapparaat, in staat waren, prijsdalingen te verhinderen en aldus de gevolgen van de crisis geheel op de massa van de bevolking af te schuiven.

*

De ontwikkeling naar het staats-monopolisme is reeds lang voor de Tweede Wereldoorlog begonnen. Dit hield verband met de groei van de produktiekrachten, de verdergaande vermaatschappelijking van de produktie, haar groeiende internationalisering en het versnelde tempo van concentratie en centralisatie van het kapitaal. De tegenstelling tussen vermaatschappelijking van de produktie en het private karakter van haar toeëigening spitste zich toe.

„De groei van de produktiekrachten”, zo lezen wij in het leerboek „Grondslagen van het marxisme-leninisme”, „stelt de gebiedende eis van hun bevrijding van de ketenen van de kapitalistische privaateigendom. Tengevolge van de verdergaande verdieping en verscherping van de tegenstellingen, waardoor het tegenwoordige stadium van de algemene crisis van het kapitalisme wordt gekenmerkt, kunnen de monopolies hun heerschappij niet meer op de oude wijze waarborgen. Vandaar de scherpe wending naar de nieuwe, staatsmonopolistische vormen van kapitalistische overheersing.

De ontwikkeling van het monopolie-kapitalisme tot staatsmonopolistisch kapitalisme betekent het samenvoegen van de krachten van de kapitalistische monopolies met die van de staat, waarbij de laatste ondergeschikt is aan de grote kapitalistische ondernemingen”.

Het doel van deze vereniging is niet alleen het behoud van het stelsel, maar ook, zoals E. Varga in „Het kapitalisme van de 20ste eeuw” zegt, de „herverdeling van het nationale inkomen ten gunste van het monopoliekapitaal door middel van de staat”.

De vervlechting van het staatsapparaat met de monopolies, heeft tijdens en na de oorlog in versneld tempo plaatsgevonden. Nadere gegevens hierover vindt men in twee afzonderlijke beschouwingen in dit nummer.

De gevolgen hiervan zijn duidelijk zichtbaar geworden in de praktische politiek. Het is begrijpelijk dat de Nederlandse Bank, het centrale financiële instituut met vergaande wettelijke bevoegdheden, diepgaande invloed kan uitoefenen op de loon- en prijspolitiek van de regering. Het bestuur van deze bank, die officieel onafhankelijk heet, is geheel in handen van de grote monopolies. Dit op zichzelf al houdt een ernstige beknotting van de rechten van het volk en aantasting van de democratie in.

Hierbij moet men verder opmerken, dat het gehele na-oorlogse loonbeleid met inbegrip van de oprichting van de „Stichting van de Arbeid” tot in details reeds tijdens de oorlog werd uitgewerkt. Dit is gebeurd door een commissie, opgezet door dr Rijkens, destijds president van de Unilever. Haar voorzitter was de Unilever-functionaris dr van Rhijn, een bekende PvdA-er. (Dat deze loonpolitiek later aan de veranderde omstandigheden werd aangepast, doet aan het feit niets af.)

Het gehele PBO-apparaat tot en met de Sociaal-Economische Raad, is een vrucht van de commissie-Woltersom, die destijds onder toezicht van de bezetter heeft gewerkt. Woltersom is eveneens een man van de Unilever. Het PBO-apparaat echter en vooral de Sociaal-Economische Raad wordt beheerst door de monopolies. Zowel haar vorige voorzitter (Twijnstra) als haar tegenwoordige (prof. Verriijn-Stuart) zijn vertegenwoordigers van de monopolies.

Door middel van het PBO-apparaat met zijn wettelijke bevoegdheden, trachten de monopolies niet alleen de vertegenwoordigers van de erkende vakbonden onder toezicht te houden — terwijl ongetwijfeld een hele reeks confessionele leiders als door en door betrouwbaar voor de monopolies worden beschouwd. (Men zie bv. de beloning van de voormalige KAB-bestuurder en leider van de rk. bouwvakbond, Andriessen, met een commissarispost in een der grote bouwtrusts en verder de benoeming van de CNV-secretaris Roolvink tot staatssecretaris voor Sociale Zaken).

De opzet van het PBO-apparaat is verder, de zelfstandigheid van de niet-monopolistische ondernemers en middengroepen te niet te doen. Dit gebeurt enerzijds door de greep der monopolies op de besturen en anderzijds door de voorschriften die zij uitvaardigen.

In dit verband moet men opmerken dat het misbaar over het „dirigisme” en de toenemende bureaucratie, dat door bladen als De Telegraaf wordt gemaakt om twee redenen een valse klank heeft: ten eerste gaat het hier om organen die door de monopolies geëxploiteerd worden en ten tweede is het monopolisme juist de moeder van dit dirigisme.

De invloed van de monopolies op de landbouwpolitiek verdient onze bijzondere aandacht. Het zou aanbeveling verdienen, aan dit onderwerp een afzonderlijk onderzoek te wijden. Wij volstaan hier met op te merken, dat de politiek van lage prijzen voor de boeren — die het kenmerk van de na-oorlogse agrarische politiek was — door de monopolies werd afgedwongen. In feite werden de boeren gedwongen een deel van de produktie-kosten der industrie te financieren. Hun stelselmatige achterstelling en de verdergaande ondermijning van hun positie kan niet anders uitgelegd worden dan als het opzij-zetten van hun democratische rechten. Het binnendringen in hun eigen organisaties door agenten van de monopolies is hiervan een begeleidend verschijnsel.

Een ander kenmerk van de aantasting der democratie is de herverdeling van het nationale inkomen ten gunste van de monopolies. Het totaal der belastingen steeg van ca. 6% van het nationale inkomen in het begin van deze eeuw tot ruim 26% tegenwoordig. Het grootste deel van deze belastingen gaat in de vorm van regeringsorders naar de monopolies. Een ander deel wordt gebruikt om bepaalde niet-mono-

polistische groeperingen (bv. de graan-boeren) in het gareel te houden.

De diepgaande invloed van de monopolies op de buitenlandse politiek volgt uit het voorgaande.

De herverdeling van het nationale inkomen ten gunste van de monopolies is bv. niet te handhaven, zonder telkens opnieuw de noodzaak van opvoering der bewapeningsuitgaven aan te tonen. Hieruit volgt echter ook, dat de monopolies de drijvende kracht in de pogingen zijn, om de koude oorlog te handhaven.

Hierbij merken wij op, dat de Koninklijke alleen al jaarlijks voor een bedrag van f 125 miljoen olieprodukten aan de luchtmacht levert. Het belang van Philips bij de aanschaf van de Starfighters is bekend.

De monopolies zijn de enige, die direct belang hebben bij de Europese integratie. Dit brengt op zijn beurt met zich mee, dat zij voortdurend er op uit zijn, de soevereiniteit van de nationale organen, als parlement en regering, te ondermijnen.

De monopolies zijn uit de aard van hun wezen imperialistisch. Hun bestaan hangt af van hun greep op de landen die de grondstoffen leveren. Dit geldt in het bijzonder voor de Koninklijke Olie en de Unilever. Zij zijn niet alleen de voornaamste rem voor het herstel van goede betrekkingen met Indonesië, maar zij beïnvloeden ook de politiek der regering jegens de onderontwikkelde landen in reactionaire richting.

De monopolies drukken hun stempel ook op de Nederlandse politiek jegens Duitsland. Aan de ene kant zijn zij, vanwege hun nauwe vervlechting met het Westduitse kapitaal en hun reusachtige belangen in West-Duitsland als afzetmarkt (olie, margarine, chemische produkten enz.) de voornaamste gangmaker van de Adenauer-verheerlijking in ons land en aan de andere kant kunnen zij moeilijk vergeten dat zij uit de DDR verdreven zijn.

Het is volkomen logisch, dat de autocratische bestuursvorm der monopolies zijn weerspiegeling vindt in de ontwikkeling van het staatsapparaat. Hun bedrijfspolitiek is geheim, wordt bepaald door een kleine, selecte groep van financiers en onttrekt zich aan elke controle van buiten. Aangezien monopolies als de Koninklijke Olie/Shell, Unilever of Philips hele legers van arbeiders en employeés, commanderen, hele steden en gebieden in hun greep hebben en dictatoriaal beschikken over grondstoffen en produkten die voor elke natie van vitaal belang zijn, ontstaat bij hen de neiging van deze machtsposities én van hun invloeden in het staatsapparaat gebruik te maken, ten einde de eigen bestuursvormen op die van de staat over te planten.

Op zichzelf levert deze situatie een juiste maatstaf voor de beoordeling van het karakter der burgerlijke democratie. Maar afgezien daarvan verklaart zij afdoende waarom zoveel decreten en wetten van de nazi-bezitters zijn blijven leven en hoe het komt dat de meest verschillende bevolkingslagen in de na-oorlogse jaren verstrikt zijn geraakt in een schijnbaar „almachtig staatsapparaat” dat hun doen en laten liefst van de wieg tot het graf regelt. Het is onnodig te zeggen, dat de BVD — dit symbool der anti-democratie — een nauwkeurig duplicaat is van de organisatie der bedrijfspolitiek van monopolies als

Philips. Dit wordt begrijpelijk als men weet dat haar chef mr. L. Eindhoven volgens verklaringen, opgenomen in het rapport van de Parlementaire Enquête-commissie, door het persoonlijk optreden van prof. De Quay, is benoemd.

*

De almacht der monopolies is echter beperkt en vermolmd. Wie zich blind staart op hun huidige positie en geen poging doet de wetmatigheden te onderkennen en de tegenstrijdigheden te onderzoeken, waaraan zij hun ontstaan en hun positie te danken hebben, zal tot pessimisme vervallen. Hij kan zich vastklampen aan de oude Kautsky-aanse ideeën over een super-wereld-monopolie of vervallen tot de moderne revisionistische ideeën over de „princiële” verandering van het kapitalisme en zijn „ingroeien” in het socialisme.

De ontwikkeling naar het staatsmonopolisme is zeer zeker wetmatig, maar evenzeer is het een uitdrukking van de enorm toegenomen tegenstellingen binnen het raam van de kapitalistische maatschappij; een laatste poging om aan de consequenties van het rijpen der objectieve voorwaarden voor de overgang naar het socialisme te ontkomen.

Wanneer men zegt, dat de regering een apparaat in handen van de monopolisten is, dan is dat juist.

Maar het is evenzeer juist, dat de monopolies machtige aan elkaar tegengestelde belangen vertegenwoordigen, die weliswaar tijdelijke overeenkomsten niet uitsluiten, maar duurzame onmogelijk maken. Ongetwijfeld draagt ook het kabinet-De Quay het karakter van zulk een tijdelijke overeenkomst.

Het is verder juist, dat iedere kapitalistische regering zich ten doel moet stellen het stelsel als zodanig te verdedigen. Maar in de mate waarin het staatsapparaat de politiek voor de monopolies tracht door te voeren, komt het in botsing met de belangen van een deel van het stelsel, de niet-monopolistische ondernemers. (Een duidelijk voorbeeld hiervoor is de houding der regering met betrekking tot de Euromarkt, die tegengesteld is aan de belangen van zowat alle niet-monopolistische groepen der bourgeoisie.) Maar in dezelfde mate als de regering de belangen der niet-monopolistische groepen schendt, moet ook het verzet tegen de monopolies toenemen. Dit houdt dus in, dat er in het volk reële voorwaarden groeien voor het tot stand brengen van een anti-monopolistisch front.

Hoewel dergelijke bewegingen, aldus wordt in het leerboek „Grondslagen van het marxisme-leninisme” gezegd, „geen socialistische doeleinden hebben, zijn zij objectief gezien verbonden met de strijd der arbeidersklasse voor het socialisme en kunnen zij onder bepaalde voorwaarden daarmee samenvloeien tot één stroom en de heerschappij van het kapitaal wegvagen. Deze bewegingen bieden nieuwe mogelijkheden voor eenheid van actie van de arbeidersklasse met andere werkers en andere lagen van de bevolking die zich verzetten tegen de heerschappij van de monopolistische bourgeoisie”.

Het ontwerp-program gaat er niet alleen van uit, dat de internationale positie van de monopolies zowel door de successen van de socialistische wereld in politiek, economisch en technisch opzicht als door

de geweldige versterking en uitbreiding van de anti-imperialistische beweging in de onderontwikkelde landen verzwakt is. Het gaat er tevens van uit, dat de reële voorwaarden in ons eigen land voor een anti-monopolistische beweging aan het groeien zijn.

De geschiedenis herhaalt zich niet. Het is volkomen logisch, dat de strijd voor herstel van de democratie zowel op de hierboven als op andere in het ontwerp-program genoemde punten, geen utopische poging kan zijn om tot vroegere verhoudingen terug te keren. Het gaat hier om een program in een nieuwe situatie, die voornamelijk gekenmerkt wordt door het veldwinnen van de idee der vreedzame coëxistentie tussen twee stelsels.

De strijd voor het socialisme vindt in de periode van de coëxistentie plaats onder de verhoudingen van het staatsmonopolisme, waarin mogelijkheden tot nieuwe vormen van overgang naar het socialisme ontstaan.

De strijd voor herstel van de democratie stelt in deze nieuwe verhoudingen echter ook uitbreiding en vernieuwing van de democratie aan de orde, om de eenvoudige reden dat de strijd tegen het monopolisme de massa van de bevolking nieuwe taken stelt. Het nieuwe in deze ontwikkeling is tevens, dat de objectieve belangen van steeds grotere groepen der burgerij met het belang der arbeidersklasse naar uitbreiding der democratie samenvallen.

Gezien de omvang en invloed van de monopolies in ons land zal de strijd voor herstel en vernieuwing van de democratie niet eenvoudig zijn. Aan de andere kant dient men echter te bedenken, dat de niet-monopolistische groeperingen belangrijke en sterke economische posities hebben.

*

Het ontwerp-program houdt zich met problemen bezig, die in onze huidige tijd en onder de gegeven machtsverhoudingen oplosbaar zijn.

De beperking van de macht der monopolies op politiek en economisch gebied is zulk een realistische doelstelling, — realistisch omdat zij in overeenstemming is met de internationale en de binnenlandse toestand.

Internationaal — omdat de posities der monopolies verzwakt zijn en de strijd voor ontwapening en coëxistentie (die in overeenstemming is met de belangen van het gehele volk) zulke maatregelen vereist.

Nationaal — omdat zowat elk verlangen van de diverse schakeringen der bevolking op economisch, sociaal, cultureel en politiek gebied met de plannen der monopolies botst.

Dit geldt voor de streek- en provinciale plannen, waarover in het ontwerp gesproken wordt, voor de gemeentepolitiek, voor de woningbouw, maar zeer in het bijzonder ook voor alle vraagstukken die direct met de posities der monopolies te maken hebben.

De beperking van de macht der monopolies als eerste stap tot hun nationalisering moet tegelijk op het politieke en het economische vlak nagestreefd worden.

Een eerste stap in die richting is de nationalisatie van de schaarse grondstoffen, waarover ons land beschikt en die thans geheel in handen van de monopolies zijn of (zoals in het geval van de kolen) ten gunste van de monopolies geëxploiteerd worden.

Sinds geruime tijd is er een ontwikkeling naar her-privatisering van genationaliseerde bedrijven gaande. Dit kwam o.m. tot uiting in de overdracht van de KLM aan het monopolie-kapitaal. Zolang de exploitatie van dergelijke ondernemingen met grote risico's verbonden is, of met investeringen, die boven de kracht van de ondernemers gaan, bestaat er bij de monopolies geen bezwaar tegen nationalisering. Wanneer echter dit stadium eenmaal voorbij is en de staat — dat wil in dit geval zeggen, het volk, als belastingbetaler — zijn plicht heeft gedaan, eisen zij de vet geworden brok voor zichzelf op.

Het kan dus niet toevallig genoemd worden, dat de laatste tijd een ware campagne voor her-privatisering en het „afstoten” door de overheid van haar aandelen in vitale ondernemingen zoals de Hoogovens wordt gevoerd. Natuurlijk is het evenmin toevallig dat Romme — de ideoloog van de monopolies — zich tot spreekbuis van deze campagne heeft gemaakt.

Maar ongetwijfeld gaat het hier om een van de „zwakke plekken” der monopolies. Na zijn eerste klaroenstoot kwam Romme dan ook haastig in De Volkskrant uitleggen, dat hij alleen maar bedoeld had te zeggen, dat deze aandelen van staatsbezit in „kleinbezit” veranderd dienden te worden. Aldus poogde hij nog wat propaganda-munt voor zijn volkskapitalisme uit de eis der monopolies te slaan. Maar de bedoeling blijft duidelijk, even duidelijk als het is, dat deze pogingen op algemene weerzin en verzet stuiten. Maar dat bewijst ook, dat de eisen tot nationalisering van de grondstoffenvoorraden als buitengewoon actueel en realistisch beschouwd moeten worden.

Een ander punt van groot belang is de strijd tegen de „Europese organen”. Niet voor niets wordt de strijd tegen overdracht van bevoegdheden der Staten-Generaal aan deze organen in het ontwerp voorop gesteld. De Europese „organen” (zoals KSG, Euromarkt, Euratom) zijn in werkelijkheid niets anders dan een poging het staatsmonopolisme te internationaliseren in overeenstemming met het internationale karakter van de monopolies.

Maar juist op dit vlak worden de grootste weerstanden opgeroepen omdat niet alleen de belangen van de arbeidersbeweging, maar ook die van alle niet-monopolistische groeperingen in ons land rechtstreeks tegengesteld zijn aan die der monopolies. Het gaat hier om een strijd om het bestaan zelve van het overwegende deel der agrarische bevolking evenals van vele groeperingen der klein- en midden-industrie. De oplossing, deze groepen door de monopolisten aan de hand gedaan, nl. om zich vrijwillig in de monopolies te „integreren”, wordt door hen niet aanvaard. Maar de neiging om onder de druk te bezwijken kan alleen tegengegaan worden, door hen andere oplossingen te bieden, zoals in het ontwerp-program wordt gedaan.

De strijd tegen overdracht van bevoegdheden der Staten-Generaal aan de Euromarkt biedt grote vooruitzichten, omdat op dit punt in het bijzonder een brede internationale beweging mogelijk is, waarvan de

grote lijnen reeds in de Verklaring van Rome werden geschetst. De pogingen om de Euromarkt in versneld tempo in te voeren zijn slechts een weerspiegeling van de vrees der monopolies voor de groei der tegenkrachten.

Zij vrezen verder, dat het onmogelijk zal blijken, de Euromarkt in zijn volle omvang in te voeren, mocht de conjunctuur „omslaan”. Derhalve willen zij van de huidige situatie gebruik maken en op de golven van de conjunctuur de Euromarkt binnenzeilen. Wanneer dan onherroepelijke daden gesteld zijn, verwachten zij dat de niet-monopolistische groeperingen (zoals de landbouw en een reeks industriële groeperingen) van verdere strijd zullen afzien. Maar juist daarom is de strijd tegen overdracht van bevoegdheden der Staten-Generaal aan de „Europese organen” van zeer grote actuele betekenis.

Waar het bij het hele program-ontwerp om gaat, dat is dat de communisten zich niet alleen de verstrekkende betekenis er van eigen maken, maar ook er van doordrongen raken, dat de realisering er van mogelijk is. Dit is een eerste voorwaarde voor het mobiliseren der anti-monopolistische krachten in ons land.

Om de mobilisering van deze tegenkrachten in ons land gaat het. Dit zal geen gemakkelijke taak zijn. De strijd om de realisering van het program vereist van de communisten een hoge graad van soepelheid, het vereist verdere studie, maar vooral vereist het de uitbreiding en verdieping van de banden met de massa. De weg naar de massa — de leuze die door het 18e Congres is aangeheven — krijgt thans een nieuwe inhoud. In de mate waarin wij er in slagen de strijd tegen de monopolies tot een zaak van het gehele volk te maken — zal ook onze verbinding met de massa groeien. De voorwaarden hiervoor zijn aanwezig. De afkeer tegen de monopolies is groot. Wat ontbrak, was een concreet, voor de massa aanvaardbaar en overtuigend program van actie. De omtrekken hiervan zijn thans aanwezig.

FR. BARUCH

Hemels vernuft in Holland

Zelfs de liefde heeft niet meer mensen tot narren gemaakt dan het piekeren over het wezen van het geld, riep de grote staatsman Gladstone eens uit in het Engelse parlement. Karl Marx gaf er de volgende commentaar op: „Gladstone sprak als Brit tot Britten. Hollanders daarentegen, lieden die vanouds een hemels vernuft bezaten voor speculaties met geld, hebben nooit hun vernuft verloren in speculaties over geld”.

Tot op zekere hoogte geldt deze karakteristiek voor onze vaderlandse bourgeoisie tot op de dag van vandaag. Zij was vanouds zeer bedreven in de fijne knepen van het internationale goederen- en geldverkeer en meer dan welke andere verzameling gewiekste handelaren, koloniale afpersers en geraffineerde speculanten ter wereld. Maar de veelzijdige en profijtelijke sluwheid, die zij in de praktijk van het economische leven aan de dag legde en als gevolg waarvan zich enorme rijkdom ophoopte in de handelshuizen en bankierskantoren aan de Amsterdamse grachten, staat in scherpe tegenstelling tot haar schamele prestaties op het gebied van de economische theorie. Haar bijdrage aan het wetenschappelijke inzicht in de maatschappelijke processen blijft een toonbeeld van geestelijke armoede en muf calvinisme.

De geschiedenis van geld- en bankwezen in ons land is desondanks een van de voornaamste hoofdstukken voor de studie van de ontwikkeling der kapitalistische economie. Doordat de Republiek in het bezit was van uitgestrekte koloniale gebieden en ook een gunstige geografische ligging had voor de internationale handel, was Amsterdam in de beginperiode van het kapitalisme het belangrijkste financiële knooppunt in de wereld. Pas in de Napoleonische tijd werd het definitief van de eerste plaats verdrongen door Londen en later ook overvleugeld door New York. Maar tot aan de Tweede Wereldoorlog was Amsterdam, na de Londense City en Wallstreet, het belangrijkste financiële centrum.

Sinds de Tweede Wereldoorlog en de succesvolle bevrijdingsstrijd van het Indonesische volk is Nederlands positie in de wereldeconomie echter aan belangrijke veranderingen onderhevig. Dit komt o.a. tot uiting in het feit, dat ons land in 1937 over een officiële goudvoorraad beschikte die 3,7 pct van de wereldgoudvoorraad vormde, maar in 1958 ondanks de gunstige conjunctuur nog niet verder was gekomen dan tot 2,7 pct van de wereldvoorraad, d.w.z. nog geen drie kwart van voor de oorlog. Voor de oorlog bestond praktisch de gehele Nederlandse deviezenvoorraad uit goud, maar thans is dat slechts voor 70 pct het geval. Desalniettemin is de goudvoorraad buiten die in particulier bezit van ons kleine landje altijd nog belangrijk groter dan die van de grote mogendheid Frankrijk, vier maal zo groot als die van India met zijn 300 miljoen inwoners en zes maal zo groot als die van Indonesië, het land waaraan onze bourgeoisie in de grond van de zaak haar positie heeft te danken.

De omvang van de particuliere banken wordt in eerste instantie af-

gemeten aan de grootte van het totaalbedrag der toevertrouwde gelden. De 500 grootste handelsbanken ter wereld beschikten eind 1958 over totaal 246 miljard dollar toevertrouwde gelden. De Nederlandse handelsbanken namen daarvan ca. 0,8 pct voor hun rekening. De drie grootste banken in Amerika beschikten over 24 miljard dollar aan toevertrouwde gelden, de drie grootste in Engeland over 12,4 miljard, de vijf grootste in Japan over 6,5 miljard, de vier grootste in Duitsland over 5,5, de twee grootste in Frankrijk over 3,3 en de drie grootste in Italië over meer dan 3 miljard dollar. Al deze buitenlandse banken beschikten ieder over minstens 1 miljard dollar aan toevertrouwde gelden. In Nederland heeft geen enkele bank een dergelijke omvang, maar de drie grootste, de Nederlandse Handel Maatschappij, de Amsterdamse Bank en de Rotterdamse Bank, beschikken tezamen wel over meer dan een miljard dollar aan toevertrouwde gelden (4,8 miljard gulden eind '58).

Bij de beoordeling van het huidige bankwezen in ons land moet men echter vooral rekening houden met de belangrijke veranderingen in de structuur van het Nederlandse kapitalisme.

*

Zo vlak en open als ons land zich voordoet aan de vreemdeling, die over zijn aardrijkskundige grenzen trekt, zo bergachtig en ontoegankelijk is het voor de reiziger die Nederland in financieel-economisch opzicht wil leren kennen. Hij wordt getroffen door enkele geweldige rotsmassieven, met bijna onzichtbare, besneeuwde pieken, die tot de hoogste op aarde behoren — de grote wereldtrustrs voor olie, chemische produkten, voedingsmiddelen, electrische artikelen en textielgrondstoffen — Shell, Unilever, Philips en AKU. Op het eerste gezicht staan zij ver, eenzaam en onafhankelijk van elkaar, maar wat lager bij de grond lopen de gebergten in elkaar over en bedekken zij tezamen praktisch het gehele land, zelfs de grootste banken kunnen slechts in hun schaduw leven.

Banken zijn hun rol in de kapitalistische economie beginnen te spelen als bescheiden bemiddelaars in het betalingsverkeer. Door het ontwikkelen van verscheidene vormen van verrekening, crediet, assurantie e.d. ontstond een eenvoudig en goedkoop betalingsstelsel, dat een doelmatige goederen- en geld-circulatie mogelijk maakte en daardoor de ruil en de economische ontwikkeling in het algemeen bevorderde. Kenmerkend voor het hoge peil van het betalingsverkeer hier te lande is nog steeds de grote omvang en doelmatige inrichting van het girobetalingsverkeer.

In de loop van de ontwikkeling werden de banken grote handelaars in geld en groeiden zij uit tot instellingen waarin het grootkapitaal zich concentreerde en van waaruit het de belangrijkste sectoren van handel en industrie beheerste. De overgang van het oude naar het nieuwe kapitalisme, die omstreeks de eeuwwisseling plaats vond, wordt door Lenin gekarakteriseerd als de overgang van „de heerschappij van het kapitaal in het algemeen naar de heerschappij van het financierskapitaal.”

Uit de samensmelting van het industriekapitaal, het handelskapitaal en het bankkapitaal, kwamen machtige financiersgroepen voort, die het gehele kapitalistische bedrijfsleven beheersen. In de tegenwoordige tijd ziet men een versnelde concentratie van de financiersmacht, doordat de industriële monopolies, de banken, de beleggings- en verzekeringsmaatschappijen alle door bepaalde groepen van het grootkapitaal worden beheerst.

Ook in ons land valt deze ontwikkeling waar te nemen, maar de particuliere banken in Nederland besteedden pas laat, aandacht aan de economische ontwikkeling binnen de landsgrenzen en de belangstelling voor de industrie kwam bijzonder laat. De binnenlandse creditverstrekking blijft ook thans gekenmerkt door een zeer groot aandeel van de groothandel (ruim een derde van het crediet van de grote banken) en kortlopend crediet is nog steeds de overheersende vorm.

De grote monopolies dekken hun financieringsbehoeften voornamelijk door middel van het inhouden van winst en het sluiten van onderhandse leningen bij grote beleggers, zoals levensverzekeringsmaatschappijen. Bankens spelen in dit opzicht al lang geen eerste viool meer. Zij blijven echter voor de grote monopolies toch van belang, daar deze door middel van de banken belangrijke kapitalen kunnen verzamelen en grote controle uitoefenen op bedrijfsleven en staatsapparaat.

In ons land kent men 116 handelsbanken. Zij hadden in 1958 een balanstotaal van 9,1 miljard gulden, maar vijf grote banken namen daarvan 6,7 miljard voor hun rekening, terwijl 83 kleintjes het samen met een half miljard konden doen. De kleinste van de vijf grote, de Hollandse Bank Unie, heeft een balanstotaal dat meer dan tweemaal zo groot is als dat van alle kleine bij elkaar. Het overgrote deel van de kleinen bevindt zich trouwens feitelijk in handen van een der grote.

Het Nederlandse bankwezen wordt dus beheerst door de Nederlandse Handel Maatschappij, de Amsterdamse Bank, de Rotterdamse Bank, de Twentse Bank en de Hollandse Bank Unie.

De drie eerstgenoemde zijn direct met de vier grote monopolies verbonden.

*

In grote trekken vertoont het hooggebergte van het grootkapitaal in Nederland de volgende contouren: een machtige concentratie met woeste hoogten bij Amsterdam, van waaruit een opvallende bergrug loopt naar Arnhem (Shell, Nederlandse Handel Maatschappij, Amsterdamse Bank en AKU) en een bergmassief van Rotterdam tot Eindhoven (Unilever, Philips en Rotterdamse Bank) met een stevige bergketen van scheepvaartkapitaal tussen Amsterdam en Rotterdam.

Enkele mannen beheersen de sleutelposities op grote hoogten. Achter hen gaan soms schatrijke families schuil, zoals Van Beuningen, Van Eeghen, Fentener van Vlissingen, Van Leeuwen, Van Lennep, Philips, Ruys en anderen, hoewel deze soms ook zeer openlijk op hoge posten plaats hebben genomen.

De Shellgroep is via dr. ir. F. Q. den Hollander en C. J. baron Collot

d'Escury verbonden met de Nederlandse Handel Maatschappij; de eerstgenoemde is president-commissaris van de NHM. Door Van Eeghen, De Monchy, Suermondt en Wijckerheld Bisdom is de Shell verbonden met de Amsterdamse Bank, terwijl mr. M. P. L. Steenberghe, via de grote scheepvaart, zowel met de Shell als met de Rotterdamse Bank-groep verbonden is.

De AKU is door Albarda, Ingen Housz en Kamphuisen verbonden met de Nederlandse Handel Maatschappij; eerstgenoemde is plaatsvervangend president-commissaris van de NHM, de laatstgenoemde is president-commissaris van de AKU. Door Fentener van Vlissingen, Meynen en Van den Brink zijn AKU en Amsterdamse Bank met elkaar verbonden; eerstgenoemde is van beide commissaris, Meynen is directeur van de AKU en commissaris van de Amsterdamse Bank, terwijl Van den Brink directeur van de Amsterdamse Bank en commissaris van de AKU is.

In de Raad van Commissarissen van de Rotterdamse Bank treffen we naast Rijkens en Van der Mandele van de Unilever ir. Otten aan, president van de Raad van Bestuur van het Philipsconcern. In hun gezelschap bevinden zich de heren Woltersom en Hirschfeld. Woltersom is president-commissaris van Philips en president-commissaris van de Rotterdamse Bank en lid van de Raad van Bestuur van Unilever, terwijl Hirschfeld commissaris is van Philips en de Rotterdamse Bank en lid van de Raad van Bestuur van Unilever.

Het zijn genoemde heren, die vele miljarden aan kapitaal en daarmee het wel en wee van miljoenen mensen beheren. Tezamen hebben zij bijna het gehele economische en politieke leven van ons land in hun greep.

*

Elders in dit nummer van P en C kan men een indruk krijgen van de directe vertegenwoordiging van de Rotterdamse Bank in het particuliere bedrijfsleven. De invloed van de Amsterdamse Bank en Nederlandse Handel Maatschappij is nog groter. Gedrieën hebben zij dus een stevige greep op industrie en handel. De financierskaste van de vier grote concerns en genoemde drie grote banken oefent echter bovendien een beslissende indirecte invloed op het bedrijfsleven uit door haar machtige positie in de economische instellingen, die geheel of gedeeltelijk in handen van de Staat der Nederlanden zijn.

De Nederlandse Bank staat duidelijk onder directe controle van het monopoliekapitaal. President-directeur Holtrop, die zelfs tegenover de Minister van Financiën een onafhankelijke positie inneemt, ondanks het feit dat het de officiële staatsbank is, is uit de Shell afkomstig. Gedurende de oorlogsjaren was hij directeur van de Hoogovens. President-commissaris Van Leeuwen is commissaris van de Shell, zijn plaatsvervanger is Steenberghe (Shell, scheepvaart en Rotterdamse Bank), terwijl secretaris van de Raad van Commissarissen de heer Van Eeghen (Shell) is. Verder zien we in hun gezelschap Hirschfeld (Unilever, Philips) en Meynen (AKU en Amsterdamse Bank).

De Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken te IJmuiden, na de vier internationale concerns de grootste onderneming in

ons land en een der grootste staalproducenten in West-Europa, wordt bestuurd door Ingen Housz (Shell en AKU), Fentener van Vlissingen en Van Schaik (AKU), Guépin (Shell), Woltersom (Unilever, Philips), door één directeur en drie commissarissen van de Nederlandse Handel Maatschappij, één directeur en drie commissarissen van de Amsterdamse Bank en één directeur en twee commissarissen van de Twentse Bank. Tenslotte doet ook prins Bernhard mee.

In het bestuur van de Koninklijke Zout Industrie, het machtige monopolie in de chemische industrie, treffen we weer Hirschfeld (Unilever, Philips) aan als president-commissaris en Van Hasselt (Shell) als commissaris.

Bij de KLM zien we Den Hollander (Shell) als president-commissaris, in gezelschap van De Monchy (Shell), Woltersom (Philips, Unilever), jonkheer Sandberg (Unilever) en de vice-president van de Raad van Bestuur van Philips, ir. T. Ph. Tromp. De AKU is weer vertegenwoordigd door Albarda, een neef van de bekende SDAP-leider van voor de oorlog.

De Nederlandse Spoorwegen worden bestuurd door oud-directeur Den Hollander (Shell), die thans commissaris is, Van den Brink en Gispén (AKU) en Tromp (Philips).

Wanneer men dan tenslotte bedenkt, dat het de mannen van de grote banken en concerns zijn, die de leningen en credieten aan de Nederlandse staat controleren, dan kan men zich een beeld vormen van de machtige invloed van het monopoliekapitaal op de activiteiten van de staat.

*

De directe politieke invloed van de grote monopolies komt het duidelijkste tot uitdrukking in personele unies tussen het apparaat van de concerns en dat van de regering. Het overgrote deel van belangrijke functies op de departementen wordt bezet door mensen, die door directe betrekkingen of familierelaties met het grootkapitaal zijn verbonden of gemakkelijk verbonden kunnen worden.

In bijzonder moeilijke tijden en waar het zeer gewichtige posten betreft treden de leden van de financiersoligarchie in hoogst eigen persoon in de politieke arena. Een sprekend voorbeeld hiervoor vormen de jaren van de Tweede Wereldoorlog toen, in bezet Nederland, Woltersom en Hirschfeld direct onder Seyss-Inquart de bewindvoerders op economisch gebied waren, terwijl Beyen, Rijkens, Otten e.a. in Londen de lakens uitdeelden. De samenstelling van de kabinetten, het militair gezag en de toppen van de officiële illegaliteit in de periode '44-'45, toen mensen als Beel, De Quay, Van der Gaag, Tromp, Rijkens, Otten en andere direct bij het monopoliekapitaal betrokkenen een belangrijke rol speelden, laten duidelijk zien van hoe groot belang men een volledige overname van het staatsapparaat door de monopolies achtte. In rustiger tijden en waar het minder belangrijke posten betreft, treden de monopolisten zelden zelf openlijk op.

Kenmerkend voor de periode na de Tweede Wereldoorlog is het feit, dat van de vijf Ministers van Buitenlandse Zaken, die Nederland na de oorlog heeft gekend, er drie openlijk tot de groep der grote fi-

nanciers behoren (Van Kleffens, Stikker en Beyen, de beide eerstgenoemden van de Shell-AKU-groep, laatstgenoemde van de Unilever-Philips-groep). Er is trouwens moeilijk een sector in het regeringsapparaat te noemen, dat nog openlijker en vollediger in handen van het grootkapitaal is, dan het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De PvdA-staatssecretaris van Buitenlandse Zaken in het laatste kabinet-Drees, drs. Van der Beugel, was al geruime tijd op zeer hoge posten op het Ministerie gezeten voor hij als PvdA-lid optrad. Toen hij met Drees uit de regering moest vertrekken werd hij commissaris van de Nederlandse Handel Maatschappij, een grote levensverzekeringsmaatschappij, directeur van de KLM en bestuurder van enkele andere grote ondernemingen in de buurt van de Shell.

Het officiële Nederlandse optreden in de internationale politiek wordt volledig en direct bepaald door vertegenwoordigers uit de grote internationale concerns. De Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij de Verenigde Naties, mr. Schürmann, heeft familierelaties met de Shell. Hoofd van de Gecombineerde Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de NAVO, Stikker, die tevens commissaris van de Nederlandse Handel Maatschappij en het Algemeen Handelsblad is, behoort ook tot de Shell-AKU-groep. Buitengewoon en gevolmachtigd Ambassadeur in Parijs i.v.m. de NAVO en Europese integratie, is Beyen van Philips en Unilever. De Internationale Vrouwenraad te Genève is bij de Verenigde Naties vertegenwoordigd door mevrouw Van Eeghen. Voorzitter van het Nederlands Genootschap voor Internationale Zaken is Hirschfeld (Philips, Unilever).

In het bestuur van het Centraal Instituut ter bevordering van de Buitenlandse Handel en de Nederland-Overzee Stichting vindt men Van der Mandele (Unilever). Als directeur voor Buitenlandse Economische Betrekkingen vond men op het Ministerie van Economische Zaken lange tijd mr. Blaisse, oud-secretaris van Philips, thans Tweede Kamer-lid voor de KVP en werkzaam in Europese instellingen. Mr. Albarda (AKU) vindt men als voorzitter van het Centraal Orgaan voor Economische Betrekkingen met het Buitenland en Meynen (AKU) vindt men als voorzitter van de Stichting Vertegenwoordiging Nederlandse Industrie voor Internationale Belangen. Tenslotte laten ook de besturen van de Internationale Kamers van Koophandel duidelijk zien wie de buitenlandse economische betrekkingen regelen — de grote monopolies.

De activiteiten van prins Bernhard, met zijn vele relaties met de Shell, Nederlandse Handel Maatschappij en scheepvaart, laten we buiten beschouwing.

Groot is ook de invloed van de trusts op het Ministerie van Oorlog en Marine. Na 1945 waren drie Ministers van Oorlog openlijk met de financiersoligarchie verbonden. In de eerste plaats Meynen, tijdens de oorlog in dienst van Philips, na zijn ministerschap directeur van de AKU en commissaris van de Amsterdamse Bank. Vervolgens Schokking, thans commissaris van de Rotterdamse Bank, en Sydney van den Bergh, vice-president van Unilever.

Generaal-majoor Van den Wall Bake, plaatsvervangend chef van de Generale Staf, behoort tot een Shell- NHM-familie. Jonkheer Holthe,

oud-Opperbevelhebber van de Zeestrijdkrachten en Voorzitter van de Verenigde Chefs van Staven is commissaris van Philips.

Ook hier laten we de post van Inspecteur-Generaal van de Land- en Lucht-strijdkrachten, prins Bernard, buiten beschouwing.

*

Op het ministerie van Economische Zaken vinden we na de oorlog geruime tijd Van den Brink, directeur van de Amsterdamse Bank en commissaris van de AKU, terwijl Albarda (AKU) ook voorzitter is van het Centraal Instituut voor Industrialisatie. Van der Mandele (Unilever) is opgenomen in het Commissariaat voor Oorlogsschade.

Bij Binnenlandse Zaken vallen direct op ir. J. B. G. M. ridder de van der Schueren, Commissaris van de Koningin in Overijssel, oud-directeur van de AKU in Engeland en thans commissaris van de Nederlandse Handel Maatschappij en mr. H. P. Linthorst Homan, commissaris van de Amsterdamse Bank en Commissaris van de Koningin in Friesland. De vroegere Commissaris van de Koningin in Groningen, thans commissaris van de Rotterdamse Bank, mr. J. Linthorst Homan, was tijdens de bezetting lid van het beruchte driemanschap van de Nederlandse Unie, samen met de huidige minister-president De Quay en de BVD-chef Einthoven. Van de geheime diensten is trouwens bekend dat zij grote belangstelling ondervinden van de grote monopolies. Vice-president van Philips, ir. Tromp, was eens officieel chef van de geheime dienst der regering.

Deze ir. Tromp is ook Minister van Verkeer en Waterstaat geweest. Thans kan men hem tegenkomen op het Ministerie van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid, waar hij voorzitter is van de Raad voor de Woningbouw. Oud-minister Ringers van Openbare Werken is thans commissaris van de Rotterdamse Bank, AKU-commissaris Van Schaik was na de oorlog Minister van Verkeer en Energie.

Op het terrein van Sociale Zaken valt onmiddellijk prof. Verrijn Stuart op, voorzitter van de Sociaal-Economische Raad, maar ook van de Raden van Commissarissen van de Amsterdamse Bank, Albert Heijn, Gerzon en vele anderen — een man die van lonen en prijzen weet. Directeur-Generaal van de Arbeid was in de periode-Drees ir. Z. Th. de Fetter, voordien vijf en twintig jaar in dienst bij Philips, voornamelijk als directeur van de afdeling Sociale Zaken. Tot voor kort was hij voorzitter van de organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek. Den Hollander (Shell) is vice-voorzitter van de Sociaal Economische Raad en voorzitter van het Verbond van Nederlandse Werkgevers.

Ook het Hoger Onderwijs geniet grote belangstelling van de monopolies. Zij hebben grote economische belangen bij het wetenschappelijk onderzoek en wensen bovendien een politieke controle op de vorming van het Nederlandse intellect.

Rijkens (Unilever) treffen we aan in het curatorium van de Rijksuniversiteit in Groningen; samen met Van der Mandele (Unilever) en Hirschfeld (Unilever en Philips) vinden we hem ook als curator van de Economische Hogeschool in Rotterdam. Ridder de van der Schue-

ren (AKU en Ned. Handel Mij.) ziet men in het bestuur van de Technische Hogeschool in Delft en de Katholieke Universiteit in Nijmegen, Ingen Housz (Shell, Hoogovens, Ned. Handel Mij. en AKU) in het curatorium van de Gemeentelijke Universiteit van Amsterdam en de Economische Hogeschool in Rotterdam, mr. Steenberghe (Shell) en Rotterdamse Bank) is president-curator van de Economische Hogeschool in Tilburg, ir. Den Hollander (Shell en Ned. Handel Mij.) is curator van de Technische Hogeschool in Delft, ir. Tromp (Philips) is curator van de Technische Hogeschool in Eindhoven.

De voornaamste figuur in het na-oorlogse politieke leven in ons land, die duidelijk met de Unilever-Philips-groep verbonden is, is prof. Beel. Er schijnt een einde te zijn gekomen aan zijn herhaaldelijk optreden als minister-president; thans is hij vice-voorzitter van de Raad van Staten en curator van de Katholieke Universiteit in Nijmegen en de Gemeentelijke Universiteit in Amsterdam.

*

Een typisch trekje van onze grote kapitalisten is altijd geweest, dat zij zich tegenover het volk graag vertoonden als philanthropen en steunpilaren van het sociale en culturele leven, dat daardoor „zo bijzonder fatsoenlijk was”. Nu het tijdperk, waarin zeervers de wereld konden regeren met Verenigde Oost-Indische Compagniën, jenever en psalmen, zelfs in de ogen van de koloniale ridders van de Nederlandse Shell voorgoed voorbij lijkt te zijn, schijnt het verlangen naar beschaafde en minder opzichtige karaktertrekken er steeds sterker op te worden.

Een man als ir. Otten, president van het Philipsconcern, stelt zich aan het publiek voor als Regent van de Stichting voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek ter Bevordering van de Volkswelvaart, Fentener van Vlissingen als bestuurder van Bedrijf en Gezin en Van Eeghen als voorzitter van het Fonds voor Bejaarde Beeldhouders, Regent-secretaris van het Rozenhofje in Amsterdam en bestuurder van Liefdadigheid naar Vermogen. En wat te zeggen van de originele Vice-Admiraal, Voorzitter van de Verenigde Chefs van Staven, die een commissariaat verdiende bij Philips, jonkheer E. J. van Holthe? Eenmaal gepensioneerd bleef hij op het eerste gezicht slechts voorzitter van het Residentieorkest.

De voornaamste middelen waarmee moderne grootkapitalisten in ons land gedurende een hele periode hun ware aard en positie poogden te verbergen, blijven de godsdienst en het democratische socialisme van de PvdA-leiding. Opvallend is dat de grote trusts, in het bijzonder de AKU en Philips, zo'n grote macht hebben in de KVP. Vooral deze groepen hebben sterke verbindingen met West-Duitsland en grote belangen bij de bewapeningswedloop. De politieke leider van de KVP, Romme, heeft als gedelegeerd commissaris van de Amsterdamse Bank trouwens openlijk een functie in deze groepering van het grootkapitaal.

De aanwezigheid van een aantal PvdA-leiders in de na-oorlogse

regeringen werd door de monopolies als middel tot camouflage van de ware aard van „herstel en vernieuwing” gebruikt.

Het is ontegenzeggelijk een feit, dat bedoelde leiders een hele reeks maatregelen zoals de koloniale oorlogen, de instelling van de PBO-wetgeving, de loon- en prijspolitiek, bestedingsbeperking alsmede de koers van de koude oorlog met hun naam dekten. Maar de PvdA-leiders bleven voor de monopolies een „onbetrouwbare bondgenoot”, omdat zij op hun beurt afhankelijk blijven van de socialistische arbeidersmassa, die naar werkelijke vernieuwing streeft. Derhalve blijft het streven van de communisten naar eenheid der arbeidersklasse hoeksteen van hun politiek.

In hun streven een vastere greep op de PvdA te krijgen, lieten de monopolisten zelfs enkele bankiers en vooraanstaande figuren uit de grote trusts openlijk in de PvdA plaatsnemen, wanneer zij bepaalde hoge functies in het staatsapparaat gingen bezetten. Voorbeelden hiervoor zijn de Unilever-families Patijn en Van den Bergh. Voor de nodige breedsprakerige beginselloosheid van de beginselprogramma's zorgden dan figuren als dominee Banning. In zeker opzicht school hierin het laatste hemelse vernuft in Holland.

De vraag, die buiten het bestek van deze beschouwing valt, is of dit vernuft de ontwikkeling der anti-monopolistische krachten, vooral ook in de PvdA, tegen kan houden. Het antwoord luidt ontkennend.

G. VERRIPS

Uit het jaarrapport van China

De voornaamste doelstellingen van het tweede Chinese Vijfjarenplan (1958/1962) zijn reeds in 1959 bereikt. Dit is de conclusie uit het economische rapport van de Chinese Volksregering over het afgelopen jaar.

De waarde van de totale industriële en landbouwproductie steeg in 1959 met 31,1 pct. Hoewel bijna een derde van het ingezaaide areaal door natuurrampen werd getroffen, nam de landbouwproductie niettemin met 16,7 pct toe. Het rapport legt er de nadruk op, dat dit resultaat voornamelijk bereikt werd door het werk der communes.

De gunstige ontwikkeling van de industrie maakte het mogelijk de investeringen voor uitbreiding en modernisering met ruim 26 pct te verhogen. Bijzonder indrukwekkend is de snelle groei van de ijzer- en staalindustrie. De produktie van gietijzer steeg tot 20,5 miljoen ton, (de produktie van de lokale klein-industrie niet meegerekend). Dit houdt een verdubbeling in tegenover het jaar 1958. De staalproduktie steeg tot 13,5 miljoen ton (toename 76 pct).

Hand in hand met de groei der produktie ging een stijging van het levenspeil der bevolking. De lonen en salarissen stegen gemiddeld met 5 pct, de inkomens van de leden der dorpscommunes met 10 pct. De sociale voorzieningen van de staat werden belangrijk uitgebreid.

MONOPOLIES EN DE PRIJZEN

Wie door de winkelstraten van onze steden loopt, vooral in de uitverkooptijd, kan zich wanen in het paradijs van de vrije concurrentie. Op schreeuwende plakkasten wordt hem verzekerd, dat hij in dié winkel goedkoper terecht kan dan waar ook anders en er is ook vrijwel geen winkel te bedenken, die niet iets 'bijzonder goedkoopt' heeft aan te bieden.

Geheel anders wordt echter het beeld wanneer men systematisch de prijzen gaat bestuderen van een serie belangrijke waren en daarbij niet meer rekening houdt met incidentele, toevallige prijsverschillen in het geval van 'lok-artikelen', partijen goederen waarvan de kwaliteit is achteruitgegaan of die uit de mode zijn geraakt of verschillen, die het gevolg zijn van een andere handelstechniek, zoals in sommige verkoopplaatsen de massa-verkoopmethoden.

Tot zijn verbazing merkt men dan, dat de meeste prijzen, op een gegeven moment, merkwaardig 'vast' liggen alsof zij van de ene of andere centrale plaats zijn vastgesteld. Voor een groot aantal waren blijkt dan dat de concurrentie, althans in de prijsverhoudingen, niet merkbaar is.

Inderdaad het doet er weinig toe of men bij de Shell of bij Esso benzine koopt; de prijs is dezelfde. Voor een groot aantal voedings- en verbruiksartikelen liggen de prijzen, op een bepaald moment vast en worden slechts centraal, op gegeven momenten, voor alle verkoopplaatsen tegelijk, veranderd. Hiervan zijn voorbeelden te over: suiker, koffie, thee, roomboter, zout, soda, meel, brood enz. Soms gaat de vastheid van deze prijzen zover, dat zij zelfs voor seizoenprodukten onafhankelijk worden van seizoen: zo bijv. de prijs van kweekchampignons, bepaalde soorten noten enz. die al jaren lang, winter of zomer, overal dezelfde is.

Hetzelfde treffen we aan bij verbruiksgoederen, zoals elektrische lampen, allerlei ijzerwaren, radio-toestellen, fietsen, enz. Voor allerlei papiersoorten, vloerbedekking en noem maar op, worden ook de prijzen als het ware centraal vastgesteld voor de meest belangrijke kwaliteiten en soorten. In het algemeen zullen dan verschillende prijzen voor een zelfde soort artikel afhangen van de kwaliteit, de uitvoering of elementen zoals mode, exclusiviteit e.d.

Er is dus in feite sprake van een grote mate van 'markt-ordening'. Deze markt-ordening kan van verschillende oorsprong zijn.

In sommige gevallen stelt de overheid een maximumprijs vast, zoals bijv. voor brood en suiker. In vele andere gevallen zijn het 'produktschappen' of dergelijke „publiek-rechtelijke" organisaties van fabrikanten of handelaren, die een maximum-prijs vaststellen, zoals bijv. voor thee, koffie, meststoffen, e.d.

In andere gevallen is het de voornaamste producent van de betrokken goederen, die de prijzen vaststelt. Voor een groot aantal elektronische artikelen is dit natuurlijk Philips; voor margarine- en zeep- produkten Unilever; soms zijn het ook enige grote maatschappijen die

tezamen de prijs vaststellen, zoals bijv. de Koninklijke Shell en de Esso voor benzine en olieprodukten. In nog andere gevallen wordt de prijs zelfs bepaald door grote internationale firma's of organisaties in het buitenland. Dit is o.a. voor een aantal metalen het geval, terwijl voor ijzer, staal en vele walsprodukten, de prijzen worden vastgesteld door de Kolen en Staal Gemeenschap.

Vooraf wat betreft de belangrijke goederen heeft men dus te maken met prijzen, die door een groot concern of door een overeenkomst tussen grote concerns worden bepaald. In zulke gevallen spreekt men van monopolie en monopolie-prijzen.

Zijn er meerdere producenten, die ook een dergelijke prijs-overeenkomst aangaan, dan spreekt men van een prijskartel. In beide gevallen is er geen sprake meer van vrije concurrentie voor zover het de prijzen betreft.

Hoe groter de macht is van de betrokken concerns of van het betrokken kartel, hoe meer deze in staat zijn de door hen bepaalde prijzen ook aan de markt op te leggen. Daarvoor is het zelfs niet nodig, dat het betrokken monopolie alle goederen levert, die op de markt worden afgezet. Een kleine concurrent, die slechts in staat is om een geringe hoeveelheid goederen te leveren, kan het prijzenmonopolie van de heersende concerns niet aantasten. Deze weten trouwens hun afzetgebied met een grote varieteit van middelen tegen indringers te verdedigen.

Ten eerste zijn zij meestal in staat, door de grote winstmarge, die uit hun monopoliepositie voortvloeit, aan de tussenpersonen en de detailhandel vrij ruime winstmarges te bieden. Gramfoonplaten en pharmaceutische artikelen zijn hiervoor frappante voorbeelden. Voorts binden zij, ook met behulp van deze marges, de tussenpersonen met leverings- en andere contracten op lange termijn, waardoor het deze praktisch onmogelijk wordt waren te verkopen van andere fabrikanen. Wordt een concurrent te gevaarlijk, dan wordt hij opgekocht; en is hij daartoe niet bereid, dan kunnen de monopolies, door hun grote invloed bij de banken, de vakgroepen en produktschappen en ook bij grondstoffenleveranciers, hun concurrenten het leven zeer lastig maken.

Tegen buitenlandse leveranciers kunnen de monopolies ook een geheel arsenaal van wapens in stelling brengen. Ten eerste hebben zij zulk een overwegende invloed in de regering en het staatsapparaat, dat hun belangen zeer zwaar wegen bij het vaststellen van de hoogte van invoerrechten, invoerbelastingen, accijnzen enz. Zelfs wanneer er formeel geen invoerrechten zijn, zoals tussen Nederland en België slagen zij er nog in om de bepalingen inzake invoerbelasting e.d. zodanig te doen formuleren, dat hun concerns daardoor bevoordeeld worden. Via andere staatsorganen gebruiken zij zelfs gezondheidsvoorschriften, voorschriften inzake verpakking e.d. om buitenlandse concurrentie te bemoeilijken.

Een ander werkzaam middel tegen buitenlandse concurrentie is het octrooirecht. Grote concerns hebben duizenden patenten op hun naam staan. Bij de invoer van buitenlandse artikelen gelukt het hun meermalen aan te tonen, dat een of ander onderdeel onder hun beschermde

(en dikwijls ongebruikte) patenten valt, zodat hierover een apart octrooirecht moet worden betaald, hetgeen neerkomt op een verhoogd invoerrecht en dus een betere afscherming van de binnenlandse markt van de betrokken monopolies.

Het effect van al deze machinaties lijkt dikwijls geringer dan het in werkelijkheid is, omdat de grote monopolies ook grote internationale belangen hebben en dus ook op de buitenlandse markten hun produkten moeten afzetten. Dit dwingt tot vergelijken en compromissen met grote buitenlandse concerns, die in Nederland hun produkten verkopen. Dikwijls gelukt het echter toch bedrijfsafspraken te maken en zelfs min of meer de markten onder elkaar te verdelen.

*

Marktordening in monopolistische zin betekent geenszins, dat de strijd van de kapitalisten onder elkaar vermindert. Maar deze strijd neemt andere vormen aan en er worden andere middelen gebruikt dan vroeger. Zodra een monopolist, of een groep producenten, in een kartel verenigd, hun greep op de markt hebben gevestigd, blijft hun op eigen gebied, slechts de strijd over tegen eventuele nieuw-opkomende concurrenten of buitenlandse concurrenten, zoals hierboven werd geschetst. Zij zullen echter trachten, op de eigen monopolie-markt een zo groot mogelijk aandeel van die voorhanden-zijnde koopkracht tot zich te trekken en dit kan slechts ten koste gaan van de verkoop van andere produkten.

Soms gaat het om concurrerende produkten zoals boter het is voor margarine. Dan gaat de strijd tussen de margarine-trust en de boter-producenten.

In feite wordt echter het offensief van de margarine-trust gericht op het prijs- en subsidiebeleid van de regering, dat voor een groot deel de afzetmogelijkheden van de boter bepaalt. Hier blijkt opnieuw welk overwegend belang de grote trusts hebben bij controle op het staatsapparaat.

De vinger van de Unilever is dan ook in het gehele na-oorlogse melkprijsbeleid duidelijk waarneembaar. Dit heeft succes geboekt wat al blijkt uit het feit, dat Nederland, relatief een van de grootste boterproducenten van de wereld, een veel lager boterverbruik kent dan vele andere landen, die relatief minder produceren.

De algemene lijn van de 'boterpolitiek' van de Unilever is geweest om dit boterverbruik laag te houden door een vrij groot prijsverschil, tussen boter en margarine. Boter was een van de eerste melk-artikelen, waarvan de prijs na de oorlog werd vrijgelaten. Door subsidies werd de uitvoer ervan vergemakkelijkt hetgeen de binnenlandse prijs deed stijgen. Het verbruik van melk werd door regeringssubsidies aangemoedigd en kwam op een veel hoger peil te liggen dan voor de oorlog. Immers: hoe meer melk er wordt gedronken, hoe minder melkvet beschikbaar komt voor de produktie van boter.

Er werd niets gedaan om de stijging van de kostprijs van industriemelk tegen te gaan. Deze heeft in de laatste vijf jaar ca. 40 pct bedragen, zodat de kostprijs van melk in Nederland thans niet alleen veel

hoger ligt dan bijv. in Denemarken, maar zelfs op eenzelfde peil is gekomen als de kostprijs in de nabuurlanden, waar het prijsniveau in het algemeen niet onbelangrijk hoger ligt, zodat relatief gesproken de kostprijs van de Nederlandse melk zelfs hoger ligt dan daar.

Toen dat was bereikt werd door de Unilever toestemming gegeven de subsidie op drinkmelk te verlagen en zelfs geheel af te schaffen. Men moet zich in dit verband herinneren, dat de subsidie op drinkmelk nog is blijven bestaan lang nadat alle andere consumentensubsidies reeds waren afgeschaft.

Aan de andere kant behield en versterkte Unilever zijn posities voor het verkrijgen van goedkope grondstoffen voor de margarineproductie. Ook dit gedeeltelijk met staatssubsidies, zoals bijv. voor de vangst van walvissen en de produktie van traan, die geheel ten bate komt van Unilever; en ook door vrijstelling van invoerrechten van de uitheemse vetten en oliën, die Unilever nodig heeft. Met het voorgaande is slechts ten dele de 'boterpolitiek' van Unilever geschetst. In feite strekt deze zich ook uit tot de politiek inzake voedergraan en andere gebieden.

In de laatste jaren wordt de Unilever op zijn beurt belaagd met een concurrerend produkt van een machtige mededinger. Dit zijn de synthetische wasmiddelen, die op basis van aardolieprodukten worden vervaardigd. Hiermede treedt de Koninklijke Olie op het gebied van Unilever..

Zowel in de Nederlandse binnenlandse politiek als aan enige andere tekenen valt reeds te bemerken, dat een zekere machtsstrijd tussen beide groepen aan de gang is. Het is bijv. opmerkelijk dat onlangs de NRC, als vertegenwoordiger van Unilever en scheepvaart-belangen, er een verslaggever op heeft afgestuurd om allerei indiscrete vragen te stellen aan het ministerie van Economische Zaken en aan de beide olietrusts, hoe men nu kon verklaren dat bij een daling van de ruwolieprijzen op de wereldmarkt en bij het verlagen van de benzineprijzen in verschillende landen, hier in Nederland onlangs de benzineprijs met 0,4 cent per liter werd verhoogd? Het is ook typerend, dat de directie van de Koninklijke botweg weigerde deze verslaggever te woord te staan.

*

Buitengewoon belangwekkend is hoe machtige monopolies trachten koopkracht in te palmen, die tot dusver geheel op andere gebieden dan de hunne werd besteed. Dit geschiedt meestal met 'nieuwe produkten' die nieuwe behoeften scheppen ten koste van vroegere. Een sprekend voorbeeld is de televisie-rage. Reeds hebben de textiel-fabrikanten geklaagd, dat door de enorme aankopen van televisietoestellen, de textielomzetten aanzienlijk zijn gedaald. Ook hier komt het staatsapparaat de machtige monopolist te hulp. Het is niet verwonderlijk dat de huidige regering zeer voortvarend bleek in de uitbreiding van het aantal televisie-uren per week. Ook de banken worden ingeschakeld door het uitbreiding - geven aan 'afbetalings' - en 'persoonlijk' crediet. Nog altijd is het kijkgeld voor de televisie aan-

zienlijk lager dan in de nabuurlanden, al is het dan onlangs enigszins verhoogd.

In de strijd tussen de monopolies onderling voor het bemachtigen van een zo groot mogelijk deel van de beschikbare koopkracht, is ook de 'opinie-vorming' belangrijk.

Het melkverbruik moet worden uitgebreid, niet omdat het boteraanbod daardoor vermindert en er dan meer margarine wordt verkocht, maar omdat melk zo gezond is.

Voor de oorlog heeft Unilever zelfs aan een hoogleraar openlijk de opdracht gegeven aan te tonen, dat boterproductie in ons land onverantwoord en oneconomisch is. Het boek werd door Unilever uitgegeven.

Tenslotte hebben de monopolies ook gemeenschappelijke belangen. Deze richten zich tegen het aandeel van de werkers in de baten van het bedrijf, tegen het aandeel van boeren en middenstand. In de beschikbare koopkracht, tegen elke poging van klein- en middenbedrijf om zich aan hun greep te onttrekken en natuurlijk tegen elke politiek, die hun heerschappij bedreigt of de potjes (zoals de militaire begrotingen) in gevaar brengt, waaruit zij hun grootste baten trekken.

Dit moet natuurlijk alles in een mooie ideologische vorm worden gegoten. Daarmede belasten zich de burgerlijke politieke partijen en hun theoretici. Elk daarvan heeft de ver van gemakkelijke taak de belangen van bepaalde monopolies, of van een groep van belangen onder leiding van een bepaald monopolie, te vertalen in theorieën en leuzen, die de grote groepen van kiezers de indruk moeten geven juist hun belangen te behartigen.

Maar juist vanwege hun prijspolitiek, zoals die hierboven geschetst is, moet er democratische controle op kartelafspraken komen, opheffing van dergelijke afspraken, die tegen het volk gericht zijn en controle op de monopolie-groepen, zoals in het Ontwerp-program van de CPN wordt voorgesteld.

A. B.

Vervlechting van monopolies en staat

De vervlechting van staat en monopolies dateert reeds van lang voor de oorlog. Het is evenwel een feit dat dit proces door de oorlogsgebeurtenissen in aanzienlijke mate versneld werd.

Dit werd in de hand gewerkt door de omstandigheid, dat de regering, toen zij in mei 1940 naar Londen verhuisde, voor de opbouw van haar apparaat aangewezen was op een legertje van ambtenaren die in dienst van de grote trusts (Unilever, Olie en Philips) waren opgeleid en daar vanwege hun maatschappij gestationeerd waren.

In het Enquête-rapport, deel 2, vindt men hierover belangwekkende gegevens. De heer G. A. Boon, oud lid van de Tweede Kamer, vertelde bijv. dat er „veel gebruik gemaakt werd van employees van Unilever o.a., die voor verschillende departementen mensen afstond”. Een ander lid, Ch. Schaapman, had de indruk dat „de regering de eerste twee maanden helemaal geleid werd door de Unilever”. Rijkens en Polak (deze laatste eveneens van de Unilever) „hadden de touwtjes in handen”. Geld kon men alleen van de bank halen als de toenmalige Unilever-directeur Beyen zijn handtekening er onder zette. (getuigenis van jkvw Wttewaall van Stoetwegen).

*

Aan de „Nederlandse” kant, d.w.z. in het bezette gebied vond een soortgelijk proces plaats.

Thans valt moeilijk na te gaan hoeveel hogere regeringsambtenaren uit de kringen der monopolies afkomstig zijn. Wat de politieke figuren betreft, is er een voortdurende fluctuatie gaande. Leidende regeringsmensen gaan terug naar de monopolies bv. vroegere thesaurier-generaal van het min. van Financiën, mr. Albarda, naar de Nederlandse Handelmaatschappij) en omgekeerd nemen vertegenwoordigers van de monopolies plaats in de regering.

Een typisch voorbeeld is mr. Beyen. Na zijn korte periode als minister van Buitenlandse Zaken, verdween hij weer „in zaken” om later weer benoemd te worden tot vertegenwoordiger van de regering bij de NAVO in Parijs. (Mr Beyen was overigens ook een tijdlang commissaris van Philips).

Mr Hirschfeld heeft zich na zijn lange loopbaan als secretaris-generaal van Economische Zaken blijkbaar definitief gevestigd als hoofd-vertegenwoordiger van de grote monopolies. (Zie de aantekening over de Rotterdamse Bank.)

Dr. A. Treep, opgeleid bij Philips, waar hij opklom tot algemeen procuratiehouder, was 1944/45 thesaurier-generaal bij het ministerie van Financiën. Thans is hij directeur van de Kon. Petroleum/Shell.

In deze functie heeft hij nog onlangs in Ec. Statistische Berichten de „noodzaak” van belastingverlaging voor de ondernemers besproken.

Mr Fockema Andrae, van Mees en Co, was een tijdlang staatssecretaris van het ministerie van Oorlog en is daarna tot zijn oude beroep teruggekeerd.

Dr. C. L. Patijn, zoon van de oud-president-commissaris van de Unilever, was enkele jaren directeur Internationale Organisaties op het ministerie van Buitenlandse Zaken en thans treedt hij als woordvoerder van de PvdA in de Tweede Kamer op.

Wat de huidige regering betreft, is bekend dat de ministers v. Aartsen, Marijnen en de Pous, oud-secretarissen van werkgeversbonden zijn en deze worden op hun beurt beheerst door de monopolies.

Talrijk zijn de verbindingen van Philips met de regering. De directeur van het Centraal Plan Bureau, prof. P. de Wolf, was voor de oorlog leider van de afdeling Marktonderzoek van Philips.

*

Van Philips zijn ook afkomstig ir. Platte, pl- verv. dir. generaal van het ministerie van Economische Zaken en mr. E. G. Wesselink, directeur van de centrale dienst van in- en uitvoer. Een groot aantal Philips-mensen zit ook in de „Europese organen”. Trouwens ook andere groepen hebben daar hun mensen. De heer Spienburg, lid van de Hoge Autoriteit van de KSG, is commissaris van de Twentse Bank. Prof. Kymmell, chef van de directie Integratie Europa op Buitenlandse Zaken was van 1951/53 directeur van de Hoogovens.

Mr. Fock, voorzitter van de commissie van Atoom-energie is opgeleid bij de Rotterdamse Bank, die op haar beurt nauwe betrekkingen met Philips onderhoudt, daarna werkte hij bij de Holland-Amerika-lijn en was tijdens de bezetting hoofd van het bureau Inlichtingen in Londen. Zijn collega in dezelfde belangrijke commissie, mr. de Block, was lange jaren aan de Incassobank, (thans Amsterdamse Bank) verbonden.

De directeur van het Rijksinkoopbureau, dr. Denijs, was van 1936 tot 1946 exportmanager van „United Daaneymen”, een dochtermaatschappij van Unilever.

Soms zijn de verbindingen zeer verheld. Zo is de directeur-generaal van de energievoorziening, mr. K.P.M. Neuerburg, familie van mr. R. A. Neuerburg, die op zijn beurt hoge functies vervult bij de Koninklijke Olie/Shell.

Wat de regeringsleden betreft, hebben wij al de herkomst van drie genoemd. De verbindingen van minister Beerman met het monopoliekapitaal zijn bekend. Minder bekend zijn zijn internationale relaties. Door de Caraibische Scheepvaart mij. is hij verbonden met de bekende United Fruit Company, althans was hij dat tot aan zijn ministerschap. Beerman was ook „concern-advocaat” van Hans Rohstoffe, een dochteronderneming van Krupp, die bekend is geworden door de schroot-affaire.

Staatssecretaris Schmelzer is de enige die openlijk uitkomt voor zijn Unilever-verleden. Hij werkte daar van 1947-1950.

Prof. Zijlstra is familie van de kruideniersfirma, die op haar beurt zeer waarschijnlijk in handen van de Unilever is.

Het zou ook zeer interessant zijn, de financiële verbindingen van de Kamerleden na te gaan. Hier volgen enkele gegevens:

Op zijn minst drie Kamerleden en een senator zijn met Philips verbonden. Het zijn mr. Blaisse (oud-directie-secretaris van Philips), J. v. Dongen (vroeger verbonden aan de verkoop-afdeling van Philips) en mr. M. Janssen van de accountantsafdeling van Philips. Mevr. H. Verweij-Jonker (Eerste Kamer, PvdA) is echtgenote van de directeur van het Natuurkundig laboratorium van Philips.

Ook de overige financiële reuzen zijn niet slecht in het parlement vertegenwoordigd.

*

e Amsterdamse Bank heeft er drie: mr. Romme (Tweede Kamer), jhr. mr. van Meeuwen (Eerste Kamer) en mr. dr. L. Regout (Eerste Kamer). De VVD-er mr. van Riel (Eerste Kamer) was vroeger adviseur in algemene dienst van de Bankiersfirma Mees & Co, die grote belangen in de monopolies, vooral de Kon. Shell heeft. Zijn collega Delprat heeft teveel commissariaten om op te noemen, vooral in de scheepvaart en de Twentse Bank.

De antirevolutionaire senator mr. Hellema was bemiddelaar van de Unilever in het conflict bij de Vlisco. Mr. van Leeuwen (ook van de VVD) in de Tweede Kamer is verbonden met de Hoogovens, de AKU, de Twentse Bank en een reeks andere ondernemingen en dr. Kortenhorst, voorzitter van de Tweede Kamer, is o.m. commissaris van De Schelde en bovendien zwager van mr. Woltersom, de grote man van de Rotterdamse Bank, de Unilever en Philips.

De verbindingen van de Rotterdamse Bank

De Rotterdamse Bank is de op één na grootste bankinstelling in Nederland. Ten einde een nader inzicht te krijgen in de positie van deze bank, is nagegaan met welke andere ondernemingen zij rechtstreekse verbindingen heeft door personele unie. Het resultaat vindt men in bijgaande respectabele lijst.

In deze lijst zijn slechts die ondernemingen opgenomen, wier aandelen aan de Amsterdamse beurs genoteerd zijn. Dit heeft tot gevolg dat bv. verzekeringsmaatschappijen (op één na) niet in de lijst voorkomen. Uiteraard ontbreken derhalve ook andere ondernemingen, die de vorm van „gesloten” of „familie-nv's” hebben. Zo komt op deze lijst bv. de Steenkolenhandelsmaatschappij niet voor, die tot de machtige kapitaalsgroep v. Beuningen-Fentener v. Vlissingen (AKU) behoort. Een vertegenwoordiger van deze groep, D. G. v. Beuningen, is wel commissaris van de Rotterdamse Bank. Verder ontbreken om dezelfde reden enkele bankinstellingen die geheel in handen van de Rotterdamse Bank zijn. Het spreekt vanzelf, dat haar financiële relaties veel uitgebreider zijn dan uit de lijst blijkt. Zo is het bv. mogelijk dat bepaalde industriële ondernemingen geheel van de Rotterdamse Bank afhankelijk zijn, maar dat geen vertegenwoordiger van de Bank in het bestuur er van zit, of wel dat de Rotterdamse Bank in dat bestuur door een van haar hogere beambten vertegenwoordigd is.

In dit verband wijzen wij er op, dat in de lijst slechts ondernemingen zijn vermeld, in welker besturen een der commissarissen of directeuren van de Rotterdamse Bank is opgenomen.

Een analyse van de bijgaande lijst leert, dat de Rotterdamse Bank vooral nauwe banden onderhoudt met scheepvaart en hypotheekbanken. Van de grote werven komt alleen de Rotterdamse Droogdokmaatschappij op de lijst voor.

Haar invloed op de financiële politiek van de regering blijkt niet alleen uit haar vertegenwoordiging in het centrale bankinstituut, de Nederlandse Bank —, maar ook uit haar relaties met de machtige Herstelbank en de Export Financieringsmaatschappij, beide semi-overheidsinstellingen.

Van belang is ook haar vervlechting met de grote handelsmaatschappijen in ons land.

Uit het overzicht blijkt, dat de Rotterdamse Bank in de besturen van alle grote monopolies, behalve de AKU, vertegenwoordigd is. Door

de groep Van Beuningen bestaan echter verbindingen met de AKU.

Bijzonder nauw blijken de banden te zijn tussen de Rotterdamse Bank en de twee monopolies Unilever en Philips. De voorzitter van de Raad van Commissarissen van de Rotterdamse Bank, en zijn plaatsvervanger, mr. Woltersom en mr. v. d. Mandele, zijn beide adviserende leden van de Raad van Bestuur van de Unilever. De oud-president van de Unilever, mr. Rijkens, was tot voor kort commissaris van de Rotterdamse Bank. Voorts zijn de twee voornaamste bestuurders van de Rotterdamse Bank in een reeks dochterondernemingen van de Unilever vertegenwoordigd.

De feitelijke leider van het Philips-concern, ir. Otten, is commissaris van de Rotterdamse Bank, terwijl mr. Woltersom de functie van voorzitter van de Raad van Commissarissen bij Philips vervult. Een soortgelijke „ruil” van functies doet zich ook voor bij een reeks scheepvaartondernemingen.

Uit het bovenstaande kan men echter geen duidelijke conclusie trekken over de verhouding van de Rotterdamse Bank tot de grote monopolies.

Over dit vraagstuk wordt elders in dit nummer gesproken. In de lijst is telkens het bedrag van het nominale aandelenkapitaal opgenomen, maar uitsluitend om de orde van grootte der ondernemingen aan te duiden. De werkelijke waarde der ondernemingen bedraagt een veelvoud van het aandelenkapitaal en soms het tienvoudige.

Tenslotte wijzen wij op de cumulatie van functies. Mr. K. P. v. d. Mandele en dr. Hirschfeld bekleden 19 bestuursfuncties in andere ondernemingen. Mr. Woltersom 16, op de voet gevolgd door mr. Steenberghe. Deze cumulatie van functies strekt zich ook uit — zoals vanzelf spreekt — tot de politieke posities in het land.

Dr. Hirschfeld bv., die zijn loopbaan aan de Javase Bank begonnen is en tijdens de bezetting secretaris-generaal van Economische Zaken was, blijft achter de schermen, o.m. door zijn positie in de Nederlandse Bank, grote invloed uitoefenen. Het is tekenend dat hij — om slechts een van zijn niet-economische functies te noemen — ook lid van het Dagelijks Bestuur van de Internationale Spectator is, welk blad grote invloed uitoefent op de buitenlandse politiek van ons land.

Van de president-commissaris der Rotterdamse Bank, mr. Woltersom, is bekend, dat hij de eigenlijke grondlegger van de Publiekrechtelijke Bedrijfs Organisatie (PBO) is. Hij is thans nog lid of voorzitter van een reeks regeringscommissies.

Verklaring der afkortingen: c = commissaris; vc = Voorzitter Raad v. Commissarissen; RvB = lid Raad van Bestuur; vRvB = voorzitter Raad van Bestuur; aRvB = adviserend lid Raad van Bestuur; dir. = directeur; plv Rvt = plaatsvervangend voorzitter Raad van Toezicht; pr.c. = President Raad van Commissarissen; ged. c. = gedelegeerd commissaris.

Naam onderneming	nom. kap. (milj. gld.)	Verbinding met Rott. Bank door:
<u>Internationale concerns</u>		
Kon. Ned. Petr. mij.	1370	mr. M. P. L. Steenberghe (c)
Philips + Gem. Bezit aandelen Philips	681	Ir. P. F. S. Otten (vRvB, c) mr. H. L. Woltersom (vc) dr. H. M. Hirschfeld (RvB, c)
Kon. Hoogovens	77,3	Woltersom (c)
Unilever	476.— + 215.—	Woltersom (aRvb) mr. K. P. v. d. Mandele (aRvB) Hirschfeld (aRvB)
Dochtermaatschappijen Unilever: v. d. Bergh en Jurgens	52	Woltersom (c), y.d. Mandele (c)
Lever zeep	6,85	v. d. Mandele (c)
P. de Gruyter en Zoon	24	Woltersom (c), v. d. Mandele (c)
<u>Scheepvaart en Luchtvaart</u>		
KLM	143	Woltersom (c)
Holland Amerika Lijn	66	W. N. H. v. d. Vorm (dir.) v. d. Mandele (plv. v. RvT) Hirschfeld (c)
Ph. van Ommeren ¹⁾	60	Ph. v. Ommeren (vc) Hirschfeld (c) I. Proos-Hoogendijk (c, RvT)
Kon. Rott. Lloyd	39,7	Steenberghe (c)
Kon. Paket	39	W. Goudriaan (RvB), E. Ruys (plv. v. RvB) Hirschfeld (c)
Van Nievelt Goudriaan	34,6	W. Goudriaan (RvB) v. d. Mandele (vc)
Java China Paket	29	Goudriaan (c) Ruys (ged. c) Hirschfeld (c)
Ver. Tankvaart	15	Goudriaan (vc)
Thomson's Havenbedrijf	7,175	Goudriaan (c)
Furness Scheepvaart	5	Woltersom (c), v. d. Mandele (vc)
M. Zeevaart	4,86	A. L. van Beek (c)

Naam onderneming	nom. kap. (milj. gld.)	Verbinding met Rott. Bank door:
Stoomvaartmij. Zeeland	3,5	Ruys (c), Ph. v. Ommeren (c), Goudriaan (c)
<u>Metaalindustrie</u>		
Rotterdamse Droogdok	9,625	v. d. Mandele (vc)
Ver. Machinefabrieken	43,5	v. d. Mandele (c)
Verblifa	7,5	Hirschfeld (c)
Kaizer Fraser	3,529	Steenberghe (c), Woltersom (c), v. d. Mandele (c)
<u>Chemische bedrijven</u>		
Koninklijke Zout	30	Hirschfeld (vc)
Albatros Superfosfaat	16,5	Mr. J. Grothe-Schellach (c)
Amsterdamse Superfosfaat	3,7	Grothe-Schellach (c)
Ver. Rubberfabrieken	3,8	v. d. Mandele (c)
Utrechtse Asfalt	2,8	Woltersom (vc)
<u>Textielindustrie</u>		
Spanjaard Borne	8	Hirschfeld (pr. c.)
Kon. Ver. Tapijtindustrie	3,2	Hirschfeld (c)
De Vries en Co	0,225	mr. W. F. Schokking (c)
<u>Diverse industrieën</u>		
Heinekens Bier	35	Jhr. P. R. Feith (dir.)
Drie Hoefijzers Bier	4,53	Steenberghe (c)
Twijnstra Oliefabrieken	2,75	v. d. Mandele (c)
Noury- v. d. Lande	3,8	Hirschfeld (pr. c.)
Hollandse Beton	6,75	v. d. Mandele (c)
Amsterdamse Ballast	4,537	Hirschfeld (c)
Ver. Glasfabrieken do. Nat. bezit aandelen	5.—	Woltersom (c), Hirschfeld (c) Woltersom (c), Hirschfeld (c)
Emballage en Houthandel	5,4	Woltersom (c), v. d. Mandele (c)
Victoria Beschuit en Chocolate	1,8	Hirschfeld (c)
Ver. Hollandse Sigarenfabrieken	2,5	Woltersom (c)
Kon. Ned. fabr. v. Goud en Zilver	1,639	Schokking (c)
Zeeuwse Tramwegmij.	0,18	Grothe-Schellach (c) v. d. Mandele (vc, RvB)

Naam onderneming	nom. kap. (milj. gld.)	Verbinding met Rott. Bank door:
<u>Handel</u>		
R. S. Stokvis en Co.	32,7	v. d. Mandele (vc), Woltersom (c)
Int. Crediet en Handelsver. Rott.	26.—	H. Stout (RvB)
Handelsvereniging Amsterdam	60	Hirschfeld (c)
Curaçaose Handelsmij.	23,786	Steenberghe (c)
Machinehandel Mahez	1.—	v. d. Mandele (c)
<u>Koloniale ondernemingen</u>		
N. I. Spoorwegmij.	24	Dr. ir. Ringers (secr. RvB)
Cultuurmij. Gending	1,4	Stout (vc)
Cultuurmij. Wonolongon	1,75	Stout (c)
Rubbermij. Vico	2	v. d. Mandele (v. RvB)
<u>Financiële instellingen</u>		
Nederlandse Bank	20	Hirschfeld (c)
Herstelbank	300	Grothe Schellach (RvB)
Exportfinancieringsmij.	50	Grothe Schellach (RvB)
Westlandse Hypotheekbank ²⁾	13,5	Woltersom (c)
Fries-Groningse Hypotheekbank	10	Steenberghe (c)
Hypotheekbank v. Nederland	3	Mr. O. v. d. Berg (c)
Nationale Borgmij.	1,65	Ringers (c)
Assurantiemij. De Zeven Provinciën	5	Proos Hogendijk (vc)
<u>Beleggingsmaatschappijen</u>		
Rotterdams Beleggingsconsortium	124	v. d. Mandele (vc), Woltersom (c)
Unitas	43	Hirschfeld (vc) D. G. v. Beuningen (c) D. Hoogendijk (c)
Myheb	10	Steenberghe (c)

1) Ph. v. Ommeren: Deze onderneming is tevens lid van de Raad van Beheer van de Ver. Ned. Scheepvaartmaatschappij (kapitaal 38 milj.). In de VNS zitten voorts: de HAL, Kon. Java China, Ned. Stoomvaartmij, KPM, Stoomvaartmij. Nederland, Nievelt en Rott. Lloyd.

2) Westlandse Hypotheekbank: deze instelling beheerst de Alg. Hypotheekbank (kap. 3.—), Amsterdamse Hypotheekbank (kap. 2,8), Groningse Hypotheekbank (kap. 2,1), Hyp. Bank voor hypothecair crediet in Nederland (kap. 3.—), Noordhollandse Hypotheekbank Grondgebied (kap. 0,4), Overijsselse Hypotheekbank (kap. 7,7) en de Vaderlandse Hypotheekbank (kap. 2,1).

Enkele gegevens over de vier grote monopolies

De *Royal Dutch Shell* (Koninklijke Olie/Shell), waarvan de belangrijkste Nederlandse maatschappij de *Koninklijke Nederlandse Petroleum Maatschappij N.V.* is, verenigt 500 aparte ondernemingen, waarvan er zich 50 bezig houden met de winning, het transport en het verwerken van olie en 200 met de afzet ervan.

Deze ondernemingen werken in 140 landen en gebieden. De Shell is ook een belangrijke producent van petrochemische producten. De helft van de Europese afzet aan synthetische wasmiddelen bijv. wordt door haar fabrieken voortgebracht. De Shell beschikt over de grootste tankervloot ter wereld met een tonnage van 2,66 miljoen brt; dat is twee derde van de gehele Nederlandse koopvaardijvloot, die wat tonnage betreft de zevende plaats op de wereldranglijst inneemt.

Het *Unilever-concern* produceert de helft van de wereldproduktie van margarine, 75 pct van alle in Europa verbruikte margarine en verder o.a. twee derde van alle zeep, die in het Britse Imperium wordt gebruikt.

Zij beschikt over meer dan 500 dochterondernemingen, die in totaal een 300.000 man personeel in dienst hebben; de belangrijkste is de *United Africa Company*.

Philips heeft in alle landen in de kapitalistische wereld ondernemingen of op zijn minst een verkooporganisatie. Ruim een derde deel van het kapitaal is geïnvesteerd in Nederland, tachtig pct in Europa, maar slechts de helft van de produktie van het gehele concern wordt in Europa afgezet. Philips had eind 1959 189.000 mensen in dienst, waarvan 69.000 in Nederland.

Een beeld van de voorspoedige ontwikkeling van de trust geven de volgende door Philips in zijn jaarverslagen bekendgemaakte cijfers:

Het eigen vermogen steeg in 1959 met 344 miljoen gulden tot 2266 miljoen gulden. Het totale kapitaal waarover Philips eind 1959 beschikte, bedroeg 4,7 miljard gulden.

	1949	1959
	in miljoenen gulden	
omzet	830	4.182
nettowinst na aftrek belastingen	16	351
aandelenkapitaal	143	763,5
reserve	437	1462,5
totaal eigen kapitaal	600	2266

De *Algemene Kunstzijde Unie* is de grootste kunstzijdeproducent in ons land. Sinds 1951 worden ook synthetische garens en vezels (nylon) vervaardigd onder de namen enkalon, akulon en terlenka. Verder worden grondstoffen voor de plasticindustrie, cellofaan e.d. geproduceerd, terwijl sedert vorig jaar, in samenwerking met het Amerikaanse Goodrich-concern, een fabriek voor synthetische rubber wordt geëxploiteerd. De A.K.U. bezit belangrijke deelnemingen

in het buitenland, zoals American Enka (Verenigde Staten), Vereingte Glanzstoff-Fabriken (Westduitsland) en La Seda de Barcelona (Spanje).

Vorig jaar bedroeg de omzet van de Nederlandse A.K.U.-bedrijven 247 miljoen gulden; de helft van deze produktie is voor export bestemd.

Vestiging, omzet en bekendgemaakte nettowinst van de tien grootste Westeuropese monopolies in 1958.

	<i>gevestigd</i>	<i>omzet</i>	<i>winst</i>
		in miljoenen dollars	
1. Royal Dutch/Shell	Engeland/Nederland	5.473	422
2. Unilever	Engeland/Nederland	3.525	131
3. Britse Petroleum	Engeland	1.675	173
4. I.C.I. (Chemie)	Engeland	1.295	64
5. Nestlé	Zwitserland	1.238	15
6. Philips	Nederland	946	64
7. Siemens	Westduitsland	795	20
8. Krupp	Westduitsland	764	—
9. Britse Motor	Engeland	742	26
10. Brits-Amerikaanse Tabak	Engeland	725	72

Wie vermoordde de veteranen?

door Ernest Hemingway

In de nacht van 2 september 1935 werd de zuidpunt van Florida getroffen door een orkaan, waarvan het centrum lag in Matecumbe Key, 50 mijl ten noorden van Key West. Op Matecumbe, dat in de taal van de Indianen in die streek „plaats der smarten” betekent, werkten 700 oorlogsveteranen aan een verkeersweg, die het vasteland verbond met Key West. Velen van hen hadden enkele jaren daarvoor deelgenomen aan de Bonus March, (een demonstratieve mars naar Washington voor werk en brood, vert.) als slachtoffers van de malaise en van generaal MacArthurs plichtsgevoel ten gunste van de rijken.

Ofschoon officiële instanties in Washington gedurende enige tijd wisten, dat de storm koers zette naar de Keys, werd geen enkele moeite gedaan om de veteranen, die met hun vrouwen en kinderen in wrakke hutten woonden, te evacueren. Een trein, die op het laatste ogenblik werd uitgezonden om hen weg te halen, kwam nimmer aan. Meer dan 450 soldaten, vrouwen en kinderen stierven op Matecumbe. Hier volgt het verslag, dat Ernest Hemingway maakte van zijn bezoek aan de plaats des onheils. Het werd twee weken na de ramp, op 17 september 1935, geschreven voor en gepubliceerd in *New Masses*.

Key West, Florida

Ik heb mijn schooiers daar achtergelaten, waar zij er van langs krijgen; van mijn honderdvijftig zijn er nog geen drie in leven gebleven en die zullen hun hele leven lang aan de wallen der stad moeten bedelen.

Shakespeare

Ja, en nu verdrinken wij deze drie.

Wie hinderden zij en voor wie was hun mogelijke aanwezigheid een politiek gevaar?

Wie zond hen naar de Keys van Florida en liet hen daar achter in de maanden van de orkaan?

Wie is verantwoordelijk voor hun dood?

De schrijver van dit artikel woont ver van Washington en zou dan ook geen antwoord op deze vragen weten te geven. Maar hij weet, dat rijkkaards, die zeiljachten bezitten, pleziervissers zoals president Hoover en president Roosevelt, geen bezoek brengen aan de Keys van Florida in de maanden, waarin de orkanen woeden. Deze maanden zijn augustus, september en oktober en in die maanden zijn er bij de Keys geen jachten te zien. Ze zijn er dan niet, omdat de eigenaren van jachten weten, dat, als er storm zou opsteken, er een groot, ontkoombaar gevaar dreigt voor hun bezittingen. Om dezelfde reden is het ook onmogelijk, zeer rijke mensen in de zomer te interesseren voor het vissen langs de kust van Cuba, als daar grote vissen te vinden zijn. Het is bekend,

hoe groot de gevaren voor have en goed dan zijn. Maar veteranen, in het bijzonder die van de soort van de Bonus March, zijn geen bezit. Zij zijn alleen maar mensen, onfortuinlijke mensen, en al wat zij te verliezen hebben is hun leven. Zij doen het werk van koelies voor een maximumloon van 45 dollar per maand en zij zijn op de Keys van Florida afgezet, waar ze geen last kunnen veroorzaken. Zeker, het zijn maanden, waarin orkanen woeden. Maar als er wat dreigt, kunnen ze toch altijd geëvacueerd worden, niet waar?

Laten we nu eens zien wat er gebeurt als er een storm op komst is. Op Zaterdagavond in Key West, als je met je werk klaar bent, ga je op de waranda zitten om wat te drinken en de krant te lezen. Het eerste, wat je in de krant ziet, is een waarschuwing, dat er storm op til is. Je weet, dat er van werken niets komt tot de storm is gepasseerd en je bent boos en van streek, omdat alles zo goed ging.

De plaats van de tropische storing wordt aangegeven als ten oosten van Long Island in de Bahama-Archipel en de richting waarin de storm zich beweegt, is zo ongeveer die van Key West. Je haalt de kaart van de septemberstormen te voorschijn, waarop de routes en de data van veertig stormen met orkaankracht vermeld staan, die vanaf 1900 in genoemde maand plaats vonden. En door uit te gaan van de snelheid waarmee de storm zich voortbeweegt, zoals door het Meteorologisch Instituut is vermeld, bereken je, dat hij ons niet voor maandagmiddag 12 uur, op zijn allervroegst, kan bereiken.

De zondag breng je door met de boot zo safe mogelijk te maken. Wanneer ze weigeren, de boot naar een veiliger ligplaats te slepen, omdat er al te veel boten voor de boeg liggen, besteed je 52 dollar voor de aankoop van nieuwe, zware trossen en verhaal je hem naar wat het veiligste deel van de onderzee-boothaven lijkt en legt hem daar vast. Op maandag spijker je de luiken van het huis dicht en haal je alles wat van zijn plaats kan naar binnen. Er worden waarschuwingen voor een noordoosterstorm uitgezonden en om vijf uur 's middags waait de wind hard en constant uit het noordoosten. De grote rode vlaggen met een zwart vierkant in het midden, zijn boven elkaar gehesen; dat betekent, dat er een orkaan op komst is. De wind neemt met het uur in kracht toe en de barometer daalt. Alle mensen in de stad spijkeren hun huizen dicht.

Je gaat naar de boot en omwikkelt de touwen met canvas op die plaatsen, waar zij zullen schuren als het water begint te kolken. En je gelooft, dat hij een goede kans maakt het uit te houden wanneer de storm komt uit een andere richting dan uit het noordwesten, waar de opening van de haven is; vooropgesteld dat er geen andere boot is, die de jouwe verbrijzelt en tot zinken brengt. Naast je ligt een boot vastgesjord, die door de kustwacht is buitgemaakt, maar je merkt, dat de touwen van zijn achtersteven slechts zijn vastgemaakt aan oogbouten en daar begin je buikpijn over te krijgen.

„In christusnaam, u weet toch, dat die beroerde bouten meteen uit de achtersteven gerukt zullen worden en dan slaat de boot tegen de onze aan.”

„Als dat gebeurt, kunt u hem losgooien of tot zinken brengen.”

„Zeker, maar misschien kunnen we er niet eens bij komen. Wat voor nut heeft het om een goede boot naar de kelder te jagen voor zo'n stuk schuit als die van u?”

Uit de laatste weerberichten bereken je, dat de orkaan niet voor middernacht zal passeren en om tien uur 's avonds verlaat je het kantoor van de Weerdienst en ga je naar huis om te zien of je twee uur kunt slapen voordat het losbarst. Je laat de wagen voor de deur staan omdat je de wrakke garage niet vertrouwt. De barometer en een zaklantaarn zet je bij je bed, voor het geval het elektrische licht het begeeft. Om twaalf uur 's nacht giert de wind, de barometer staat op 29,55 en daalt terwijl je er naar kijkt, de regen gutst in stromen neer. Je kleedt je aan, merkt, dat de wagen vol water staat, je worstelt je voorzien van een zaklantaarn naar de boot, terwijl om je heen de takken neervallen en de telegraafdraden naar beneden komen. In de regen brandt de zaklantaarn korter en

de wind raast nu met zware stoten uit het noordwesten. De oogbouten van de buitgemaakte boot zijn eruit gerukt en door het snelle ingrijpen van José Rodriguez, een Spaanse zeeman, is hij veilig en wel van de wal losgeraakt, voor hij de onze kon raken. Hij bonkt nu tegen het dok.

De wind is verschrikkelijk en je moet vooroverbuigen om er tegenop te kunnen tornen. Je rekent uit, dat, als de orkaan uit die hoek komt, je de boot zult verliezen en dat je nooit genoeg geld zult krijgen voor een andere. Je voelt je miserabel. Maar kort na twee uur draait de wind naar het westen en uit de wet van de cycloon leid je af, dat de storm de Keys ten noorden van ons is gepasseerd. Nu ligt de boot goed beschermt door de zeedijk en de golfbreker en om vijf uur, als de barometer een uur lang vast is gebleven, ga je terug naar huis. Terwijl je zonder licht huiswaarts keert, merk je dat er een boom dwars over het voetpad is gevallen en uit een vreemde leegte in de voortuin blijkt, dat de grote oude sapodilleboom ook is omgevallen. En je gaat naar binnen.

*

Zo gaat het, wanneer je niet in de orkaan terecht komt. En zo gaat het in de minimumtijd van twee etmalen, die je hebt om je op een orkaan voor te bereiden. Soms heb je meer tijd.

Maar wat gebeurde er op de Keys?

Op dinsdag, toen de storm naar de Golf van Mexico trok, was de zee zo wild, dat geen boot Key West kon verlaten en er was geen verbinding met de Keys, behalve dan de veerboot, ook niet met het vasteland. Niemand wist, waar de storm was gepasseerd en wat hij had aangericht. Er kwam geen trein en geen enkel vliegtuig bracht nieuws. Niemand wist van de gruwelen op de Keys. De volgende dag pas laat slaagde een boot er in, vanuit Key West Matecumbe Key te bereiken.

Op het ogenblik dat dit wordt geschreven, vijf dagen na de storm, weet nog niemand het dodencijfer. Het Rode Kruis, dat dit cijfer voortdurend te laag heeft opgegeven, noemde eerst 46, daarna 150, zei toen, dat het aantal doden de 300 niet zou overschrijden, vandaag geeft het voor het aantal doden en vermisten 446 op, maar het totale aantal dode en vermiste veteranen bedraagt 442, terwijl er zeventig lichamen van burgers geborgen zijn. Het totale aantal doden zal de duizend wel gepasseerd zijn, want een groot aantal lichamen is naar zee meegesleurd en zal nooit meer worden teruggevonden.

Het is niet noodzakelijk in te gaan op de dood van de burgers en hun gezinnen, omdat zij op de Keys waren uit eigen vrije wil; zij hadden daar hun broodwinning, hadden bezittingen en wisten welke risico's er aan verbonden waren.

Maar de veteranen waren erheen gestuurd; zij hadden geen kans om weg te gaan, noch bezaten ze enige bescherming tegen orkanen; zij hadden geen enkele kans om in leven te blijven.

In de oorlog werden troepen en ook wel individuele soldaten, die zich het ongenoegen van hun commanderende officieren op de hals hadden gehaald, soms naar posities gestuurd, waar enorme gevaren bestonden en daar achtergelaten tot ze geen probleem meer vormden. Ik geloof niet, dat iemand willens en wetens Amerikaanse oorlogsveteranen in vreedstijd naar zulke posities zou sturen. Maar de Keys van Florida kunnen in de maanden waarin de orkanen woeden als zulke posities worden beschouwd. Onwetendheid is nog nimmer als verontschuldiging voor moord of doodslag aanvaard.

Wie heeft bijna duizend oorlogsveteranen, van wie velen potige, hardwerkende en eenvoudig door het ongeluk achtervolgde mensen waren, maar van wie ook velen dicht bij de grens van pathologische gevallen stonden, in de orkaan-maanden naar de Keys van Florida gezonden en heeft hen daar laten wonen in houten keten?

Waarom werden deze mannen niet op zondag geëvacueerd of op zijn allerlaast op maandagmorgen toen bekend was, dat de Keys waarschijnlijk zouden worden getroffen door een orkaan en evacuatie hun enig mogelijke bescherming was?

Wie heeft het advies gegeven de trein van Miami voor de evacuatie tot maandag half vijf vast te houden, met het gevolg, dat hij van de spoorbaan werd geblazen voordat hij de laagst gelegen kampen kon bereiken?

Deze vragen dienen te worden beantwoord en op bevredigende wijze.

*

Toen we Lower Matecumbe bereikten, dreven er lijken bij de aanlegplaats van de veerboot. Het kreupelhout was helemaal bruin alsof het op deze eilanden herfst was geworden, maar geen herfst bestaat maar alleen een zeer gevaarlijke zomer. Maar dat kwam, omdat de bladeren allemaal waren weggevaaid. Het hoogste deel van het eiland was bedekt met twee voet zand, dat er door de zee was heengebracht en alle zware machines, die bij de bouw van bruggen worden gebruikt, lagen op hun kant. Waar de zee het eiland overstroomd had, zag het eruit als een verlaten rivierbedding. De spoordijk was verdwenen en de mannen, die daarachter hadden gehurkt en zich tenslotte toen het water kwam aan de rails hadden vastgeklampt, waren met de rails verdwenen. Je kon ze in de wortelbomen vinden, met hun gezicht naar beneden en met hun gezicht naar boven. De grootste massa doden kon men zien in de wirwar van de altijd groene, maar nu bruine wortelbomen achter de tankwagens en de watertoren. Zij hadden zich daar vastgeklemd om te schuilen, totdat de wind en het stijgende water hen meesleurde. Zij hadden niet allemaal tegelijk losgelaten, maar pas toen ze zich niet langer konden vasthouden. En verderop waren ze in de bomen te vinden, waar het water hen naar toe had gesleept. Ze waren overal te vinden en in de zon begonnen ze allemaal te groot te worden voor hun blauwe leren jassen en jekkers, die zij nooit hadden kunnen vullen, toen zij nog zwerfende en hongerig waren.

Ik had er heel wat gekend in de kroeg van Josie Grunt en in dat deel van de stad waar zij plachten te komen wanneer het betaaldag was en waar sommigen van hen stomdronken waren en anderen er piekfijn uitgedost uitzagen; sommigen waren al bijna vanaf de Argonnen aan het zwerven en sommigen hadden hun baan vorig jaar met Kerstmis verloren; sommigen waren getrouwd en sommigen konden zich dat niet goed meer herinneren; sommigen waren goede kerels en anderen brachten hun loon naar de spaarbank en kwamen daarna om drank bedelen, terwijl betere mannen dronken waren; sommigen hielden van vechten en anderen hielden ervan, de stad rond te wandelen; en samen vormden zij alles, wat men zo na een oorlog krijgt. Maar wie heeft hen in de dood gedreven?

Nu zijn ze beter af, hoor ik hen zeggen die dit op hun geweten hebben. Waar waren ze nuttig voor? Je kunt geen rekenschap afleggen voor toevalligheden of voor het ingrijpen van God. Zij waren goed gevoed, goed gehuisvest, werden goed behandeld, en laten we maar aannemen, dat ze nu goed dood zijn.

Maar ik zou degenen die ze daarheen gezonden heeft, wie het ook mag zijn, nu eens één van hen uit de wortelboom willen laten halen, of één van hen die in de zon langs de dijk lag omkeren, of vijf bij elkaar binden opdat ze niet zullen wegdrijven, of die stank laten ruiken, waarvan je dacht dat je hem met een beetje geluk nooit meer zou ruiken. Maar nu weet je dat er geen geluk bestaat als rijke ellendelingen een oorlog laten uitbreken. Het gemis aan geluk gaat door, tot allen die eraan deelnamen zijn verdwenen.

Knijp nu je neus dus maar dicht en gij, die in de literaire rubriek hebt geschreven, dat ge in Miami was om er een orkaan te zien, omdat ge dat nodig had voor uw volgende roman en u bang was dat u er geen te zien zou krijgen

— gij kunt voortgaan met het lezen van de krant en dan zult ge alles vinden wat ge nodig hebt voor uw volgende roman; maar ik zou u graag bij het zitvlak van uw door-het-schrijven-voor-de-literaire-rubriek-behoorlijk-versleten-broek naar die prop van wortelbomen willen slepen, waar een vrouw ligt, ondersteboven, ze is zo opgeblazen als een luchtballon en vlak naast haar, in het kreupelhout, is een ander gezicht te zien; ik zou u willen uitleggen, dat dit twee verdraaid aardige vrouwen waren, die een broodjeswinkel annex pompstation dreven en dat haar nu een groot ongeluk is overkomen. U zou er een aantekening van kunnen maken voor uw volgende roman, hoe zal uw volgende roman worden, collega schrijver?

Maar dan komt er juist een van de acht overlevenden van dat kamp van 187, de twaalf niet meegerekend die naar Miami gingen voor een balspel, voorbij en hij zegt „Dat is mijn vrouw. Dik hè?” Maar die jongen is op het ogenblik niet goed bij zijn hoofd, zodat we hem buiten beschouwing kunnen laten. We moeten terug gaan en zien dat we een boot krijgen om in kamp vijf te kunnen gaan kijken.

*

In kamp vijf zijn acht overlevenden van de 187, maar we vinden maar zeven-enzestig liken plus twee langs de dijk, tezamen negenenzestig.

De hele rest hangt in de wortelbomen. Je hebt beslist geen speurhond nodig om hen op te sporen. Aan de andere kant, er zijn geen buizerds. Helemaal geen buizerds. Hoe is dat mogelijk? Kun je je zoiets voorstellen? De wind doodde alle buizerds en alle vogels met grote vleugels zoals o.a. de pelikanen. Ze zijn te vinden in het gras dat langs de dijk is gespoeld. Aha, daar heb je er weer een. Hij heeft lage schoenen aan, opschrijven man, zestig jaar om zo te zien, lage schoenen, ketelpak met koperen sluiting, overhemd van blauw katoen zonder boord, stormjekker, bij god, zo'n ding moet je nu net dragen, niets in zijn zakken. Keer hem om. Gezicht tot in het onherkenbare opgezwollen. Hij ziet er beslist niet uit als een veteraan. Hij is te oud. Hij heeft grijs haar. Volgende week om dezelfde tijd zul je zelf ook grijs haar hebben. Op zijn rug een grote dikke blaar, even breed als zijn rug en rijp om open te barsten op het punt waar zijn stormjekker naar beneden was gezakt. Keer hem weer om. Hij is wel degelijk een veteraan. Ik ken hem. Maar waarom heeft hij dan toch lage schoenen aan? Misschien heeft hij wat geld gewonnen met gokken en heeft hij ze toen gekocht. U kent die jongen niet. U kunt hem nu niet meer van een ander onderscheiden. Ik ken hem, hij heeft geen duimen, daaraan herken ik hem. De landkrabben hebben zijn duimen opgevreten. Je denkt, dat je iedereen kent. Wel vriend, het heeft lang geduurd voordat je misselijk werd. Er waren er zeven-enzestig en pas bij de achtenzestigste werd je misselijk.

En zo loop je over de dijk, waar tenminste nog een dijk is, nu is het allemaal kalm en helder en blauw en bijna zoals het is wanneer de miljonairs er in de winter komen, afgezien van de zandvliegen, de muskieten en de stank van de lijken, die overal en altijd zo stinken in alle landen, waar je ook heengaat, — en nu stinken ze net zo in je eigen land. Dode soldaten stinken immers gelijk, los van hun nationaliteit en van de vraag wie ze in de dood heeft gedreven?

Wie heeft ze daar naartoe gestuurd?

Ik hoop, dat hij dit leest — en hoe voelt hij zich wel?

Hij zelf zal ook sterven en misschien zelfs zonder dat hij gewaarschuwd is voor een orkaan, maar misschien zal het een gemakkelijke dood zijn, dat is het beste wat je kan gebeuren, zodat je niet ergens in hoeft te hangen tot je niet meer kunt blijven hangen, totdat je vingers het niet langer houden en het donker is. De wind maakt een geluid als van een voorbij razende locomotief, met een gil daar bovenuit, omdat de wind giert zoals dat in boeken wordt beschreven,

dan bezwijkt de dijk en het hoge water tolt je om en om, dan vinden we je, nu zonder betekenis, al stinkend in de wortelboom.

Je bent nu dood vriend, maar wie heeft je daar in de steek gelaten in de maanden waarin de orkanen woeden, daar op de Keys, waar voordat het jou overkwam, duizenden stierven in de tijd, toen ze de weg aanlegden die nu is weggespoeld?

Wie heeft je daar in de steek gelaten? En welke straf staat er heden ten dage op doodslag?

Werken in reactionaire vakbonden

Het is bekend, dat de topleiders van de Amerikaanse vakbeweging tot de meest reactionaire figuren in het politieke leven van de Ver. Staten behoren. Hieronder volgt de mening van een Amerikaanse staal-arbeider, die uitdrukkelijk laat weten dat hij geen lid van de CP-USA is:

„Om te beginnen verwerp ik met de meeste kracht alle argumenten, die de huidige arbeidersbeweging (in Amerika) onbekwaam achten om tegen de monopolies of in de bedrijven te strijden. Het huidige leiderschap in de meeste AFL-CIO bonden moge weliswaar corrupt, onbekwaam, bureaucratisch of wat U nog meer wil, zijn. Maar uit het voorbeeld van de staalwerkersbond tijdens de staking, kunnen we leren, dat een zwak leiderschap gedwongen kan worden een principiële positie in te nemen en terug te slaan tegen de monopolies, indien de plaatselijke vakbondsleiders, die op hun beurt onder druk van de leden staan, in de hogere besturen optreden... Te vaak hebben vooruitstrevende mensen van alle richtingen gezegd: „Zolang MacDonald (leider van de vakbond van staal-arbeiders, red. P. en C.) aan het stuur staat, kan niets gedaan worden”. Of het nu om MacDonald of Reuther of Meany gaat, in één opzicht zijn ze allemaal gelijk — zij willen hun baan houden. Zij kunnen gedwongen worden op strijdbare wijze te handelen...”

(Uit „Political Affairs”)

Het onsterfelijke garnizoen

De jongste uitgave¹⁾ van „Pegasus” heeft betrekking op een sterke gebeurtenis in de eerste dagen van Hitler's overval op de Sowjet-Unie in juni '41. De oorlog bracht echter zoveel schokkende en grootse gebeurtenissen met zich mee, dat het „kleine epos” van de ingesloten Sowjet-soldaten in de grensvesting van Brest-Litowsk er lange tijd door overspoeld werd. Na de oorlog werden zoveel feiten bekend, dat schrijver en filmmensen er door gegrepen werden. En zo ontstond het boek „Het onsterfelijke garnizoen” van Sergei Smirnow. Het werd geen roman in de gebruikelijke zin van het woord, maar meer een journalistiek relaas van een op zichzelf nog altijd min of meer onoverzichtelijk gebeuren.

In volle vreedestijd werd in feite slechts een handvol in de vesting achtergebleven van Sowjetsoldaten — de grote rest bevond zich in zomerkampen — in het diepst van de nacht door een enorme overmacht overvallen. In hun verwatenheid hadden de nazi's na het eerste uur van verrassing de witte vlag van de overgave al verwacht. Wat zij kregen, waren kogels, want het woord overgave bleek in de taal van deze Sowjet-soldaten niet meer te bestaan.

Het boek is een schokkend relaas van een verbeterd verzet, dat daarom zijn weerga niet kent, omdat anders dan in Moskou, Leningrad en Stalingrad, die toch heus wel monumenten in de Grote Vaderlandse Oorlog zijn geworden, dit handjevol mannen geheel op zichzelf aangewezen was. Zij waren ingesloten door de vijand, maar ook verstoken van alle contact met het achterland. Zelfs radioberichten konden na korte tijd niet meer opgevangen worden. Aanvankelijk geschraagd door de begrijpelijke hoop spoedig door de Sowjet-legers ontzet te zullen worden, moesten zij deze houvast laten varen. En toen werden zij nog slechts gedreven door de allesoverheersende gedachte de fascistische aanvalsmacht zoveel mogelijk schade toe te brengen. Als tijgers, bloedend uit vele wonden, klauwden zij van zich af, iedere keer wanneer de Duitsers storm liepen. En zij liepen dag en nacht storm. Een later door de Sowjet-legers ontdekt gevechtsrapport van de 45ste Duitse divisie over de verovering van Brest-Litowsk bevatte de veelzeggende erkenning, dat „verpletterende aanvallen op een vesting, die door een moedig garnizoen wordt verdedigd, veel bloed kosten” . . . „De Russen in Brest-Litowsk vocht met een buitengewone hardnekkigheid en vastbeslotenheid. ze spreidden een magnifieke infanterietraining en een schitterende verzetswil ten toon”.

De strijd op deze plek werd verloren, moest in materiële zin verloren worden. Want al vocht het gehavende garnizoen, gemarteld door honger en dorst, letterlijk tot de laatste kogel door — en die laatste kogel was dikwijls nog in woeste uitvallen eerst op de Duitsers veroverd — de overmacht was te groot. De eerste dagen vechtend als georganiseerde eenheid, viel het garnizoen uiteen in groepjes en tenslotte in individuen, die onderling zelfs geen contact met elkaar meer hadden. Hoelang er precies gevochten is, zal nimmer bekend worden. Dachten de Duitsers steeds het laatste verzetshaardje vernietigd te hebben, honderd meter verder stierven zij weer onder kogels, die vanuit de puinhopen werden afgevuurd. Later zijn vele inscripties op stukken muur gevonden, zoals van die onbekende soldaat, die in het steen kraste: . . . „Ik sterf, maar geef me niet over. Vaarwel vaderland!” De datum was 20 juli 1941, een maand na het eerste, verraderlijke bombardement op de vesting. Anderen hebben het nog langer uitge-

¹⁾ Het onsterfelijke garnizoen, uitgave Pegasus, f 3.90.

houden. Soms kon een Sowjet-soldaat levend overmeesterd worden. Tot verbijs-
tering van Hitler's rovers hadden zij dan een levend geraamte in handen, die
even tevoren nog een handgranaat geslingerd had. Een tweehonderdtal mannen
van „Het onsterfelijke garnizoen” heeft de hel van Brest-Litowsk overleefd. Zij
wonen verspreid over het grote Sowjet-land. Een keer per jaar komen zij in de
verwoeste vesting bijeen, waarvan de puinhopen nu bedekt zijn met het kleed
van de tijd.

Het boek van Smirnow bedoelt geen literair werk te zijn, maar is een posthume
hulde aan een Sowjet-garnizoen, dat „onsterfelijk” was door zijn hoge moreel
tegenover een dierlijke vijand. Het was het eerste garnizoen in de Tweede We-
reldoorlog, dat Hitler's opmars overal in Europa vertraagde en grote schade
toebracht. Het boek is verlicht met documentaire en filmfoto's. De vertaling is
wat stroef en hier en daar is onze eigen taal nogal geweld aangedaan.

F. S.

Ontwerp program van de Communistische Partij van Nederland

Voor uitbreiding van de democratie en voor beperking van de macht der grote monopolies

IN de betrekkingen tussen de staten is een wending ingetreden. Deze wending is het gevolg van de nederlagen, die de heersende kapitaalsmachten op het gebied van de wereldpolitiek hebben geleden. Het bankroet van de jarenlang met grote verbittering gevoerde koude oorlog en de opgezweepte bewapeningswedloop is aan de dag getreden.

De vredesstrijders in de gehele wereld putten nieuwe kracht uit deze overwinning en ondersteunen het plan voor algemene en totale ontwapening van de Sowjet-Unie, dat de oorlog tussen de staten voorgoed kan uitbannen.

Er zijn echter ook andere krachten, de grote monopolies, die de koude oorlog nodig hebben als een bron van reuzenwinsten. Zij proberen — ook al zijn zij in het defensief gedrongen — de spanningen opnieuw op te voeren. Hun optreden blijft dan ook een grote bedreiging voor de vrede — temeer daar de gevaarlijksten onder hen, de Westduitse militaristen, zich thans koortsachtig roeren. De anti-semitische activiteiten in West-Duitsland zijn een onderdeel van hun tegen alle democraten gerichte onderdrukkingscampagne, die de weg moet vrijmaken voor de verwezenlijking van hun agressieve plannen.

OM Nederland daarvoor te behoeden, om een bijdrage te leveren tot de internationale ontspanning en om de belangen te dienen van alle delen van ons volk, die getroffen worden door het optreden van de monopolies, is een krachtig **democratisch offensief** vereist.

In de afgelopen jaren zijn aan de democratie talrijke beperkingen opgelegd. De koude oorlog werd gebruikt om alle groepen, die door de grote monopolies en hun politiek in hun belangen aangetast werden, de mond te snoeren en gelijk te schakelen in Navo-verband. De grote monopolies, die in internationaal verband opereren, beschouwen de democratische rechten van de bevolking als een ondragelijke ballast. Deze ballast proberen zij overboord te werpen om ongehinderd hun koers op grotere winsten en oorlogsorders te kunnen varen. Zij proberen groepen van bourgeoisie zelf, uit industrie, handel en scheepvaart, die zich moeten verzetten, tegen de ongebreidelde concurrentie van de monopolies, welke daarbij gebruik maken van de staatsorganen, monddood te maken.

De monopolies hebben in ons land een rechtse regering aan de macht gebracht, die hun heerschappij tot uitdrukking brengt. Allerlei „Europese organen”, die door de grote monopolies en in het bijzonder door

de Duitse kapitaalsgroepen beheerst worden, kregen belangrijke volmachten. Deze kapitaalsgroepen, steunend op een snel groeiend militair apparaat, stellen steeds verdergaande eisen aan ons land en pogen dit aan zich ondergeschikt te maken. Door de inschakeling van Nederland in het web van de „Europese integratie” worden de rechten van het Nederlandse parlement ondermijnd en de horigheid van ons volk aan de belangen van de internationale monopolies vergroot.

DE tijd is gekomen de democratische rechten volledig te herstellen. Dit is een **gemeenschappelijk belang** van alle groepen van de bevolking, die door de politieke en economische dictatuur van de monopolies worden getroffen.

Het herstel van de democratie moet een eerste stap zijn naar **uitbreiding** en **vernieuwing** van de democratie, op politiek zowel als op economisch gebied.

Dit kan alleen gebeuren door de monopolies te beteugelen en hun thans bijna onbegrensde macht aan banden te leggen.

Er is niet veel verbeeldingskracht voor nodig om te beseffen, dat dit geen gemakkelijke taak is. Vooral niet in ons land, waar verscheidene van de allergrootste wereldmonopolies, zoals de Unilever, Koninklijke Shell, Philips en AKU, hun macht uitoefenen. Maar des te groter is ook de noodzaak om deze strijd te voeren.

De nieuwe toestand, die door de ommekeer op internationaal gebied is ontstaan, maakt het thans mogelijk om met vereende krachten, gebruik makend van de internationale nederlagen van de monopolies, verbeteringen af te dwingen en democratische veranderingen tot stand te brengen, die de macht van de monopolies beperken en uiteindelijk kunnen breken.

De C.P.N. is van mening, dat de democratie uitgebreid en vernieuwd kan worden als de democratische krachten verenigd optreden, als in deze strijd een bondgenootschap tot stand komt van de arbeidersklasse, de boeren, de middenstanders, de ondernemers en de intellectuelen, van allen wier bestaan bedreigd wordt, tegen de monopolies.

Is zo'n bondgenootschap mogelijk? Kunnen groepen, die onderling zoveel verschillen hebben en wier belangen niet zelden met elkaar in tegenstelling zijn, zich verenigen tegen de monopolies?

De communisten zijn van mening van wel.

Want deze groepen hebben één gezamenlijk belang: de macht van de monopolies moet worden teruggedrongen. Daarom moet en kan de gemeenschappelijke strijd tegen de monopolies voorop staan. De vraagstukken, die er tussen de verschillende anti-monopolistische groepen bestaan, moeten in dit geval opgelost worden in de geest, waarin bondgenoten ten aanzien van elkaar optreden.

Het partijbestuur van de C.P.N. heeft dit ontwerp-program voor uitbreiding en vernieuwing van de democratie in ons land opgesteld, ten einde hierover in de partij-afdelingen besprekingen te voeren en te komen tot een definitief program, dat de leidraad zal zijn van ons werk in de komende periode.

HET ontwerp-program stelt een aantal democratisch-economische hervormingen aan de orde, die de macht van de monopolies kunnen beperken en steun kunnen verlenen aan het klein- en middenbedrijf.

Voorop staat daarbij de eis tot nationalisatie van enkele takken van monopolie-bedrijven, n.l. de oliewinning in ons land, de zout- en soda-industrie, de hoogovenindustrie en de nog in particulier bezit zijnde kolenmijnen.

Als eerste stap naar toekomstige nationalisatie van de monopoliegroepen wordt een strikte staatscontrole onder toezicht van het parlement voorgesteld. Ook de banken, hypotheekbanken en verzekeringsmaatschappijen, die een groot deel van het voor investeringen bestemde kapitaal beheersen, dienen onder de controle van de democratische organen te komen. Op de investeringen en de prijsvaststelling moet controle worden uitgeoefend. Door zijn crediet- en financieringspolitiek kan de overheid de ontwikkeling van de niet-monopolistische bedrijven bevorderen, zowel op het gebied van industrie, landbouw en visserij.

De overheidsbedrijven dienen de klein- en middenbedrijven te steunen door voordelige tarieven; zij mogen geen instrument zijn ter bevoordeling van de monopolies. De leiding van deze bedrijven moet gedemocratiseerd worden, o.a. door het betrekken van de arbeiders en vakbonden bij de leiding ervan.

Tegelijkertijd moet de controle van de gekozen vertegenwoordigende lichamen als Tweede Kamer, Provinciale Staten en Gemeenteraad op de organen van de uitvoerende macht (regering, gedeputeerde staten, college van burgemeester en wethouders) en op het werk van het omvangrijke ambtelijke apparaat worden uitgebreid. In zoverre deze controle thans reeds bestaat, wordt ze slechts in naam uitgevoerd. Van werkelijke controle is weinig of geen sprake. Daardoor kon er in ons land een bureaucratie ontstaan, die de bevolking aan banden legt, daden van willekeur bedrijft en ruim baan geeft aan de monopolies om door middel van allerlei PBO-organen een vaste greep te krijgen op de kleine en midden-grote bedrijven en deze aan zich te onderwerpen.

Het ambtenaren-apparaat dient vereenvoudigd te worden. Monopolistische invloeden in het ambtenarenapparaat moeten worden geweerd.

VAN grote betekenis voor de democratische ontwikkeling is het optreden van de gemeentebesturen. De gemeentelijke autonomie is in de naoorlogse jaren ernstig aangetast. Deze beperkingen moeten ongedaan worden gemaakt. De gemeenten dienen initiatieven te kunnen nemen zonder van allerlei beperkingen en toestemmingen afhankelijk te zijn.

Om het initiatief van de gemeenten te bevorderen, is de uitbreiding van de gemeentelijke democratie dringend noodzakelijk. De in de gemeenteraad vertegenwoordigde partijen behoren evenredig in het College van B. en W. opgenomen te worden. Aan het werk van de commissies en andere organen van de raad moeten alle partijen kunnen deelnemen. De benoeming van de burgemeester door de regering dient te worden vervangen door de verkiezing uit en door de raad.

Het optreden van de overheidsorganen is vooral van groot belang voor de delen van ons land waar de industriële ontwikkeling beslist onvoldoende is en door de Euromarkt verder dreigt te worden beperkt.

OM de industrialisatie van de probleemgebieden te bevorderen, moet de overheid tot verhoogde kapitaalsinvesteringen overgaan. Deze behoren niet alleen gericht te zijn op de verbetering van verkeersverbindingen, het aanleggen van industrieterreinen en op andere maatregelen ter bevordering van industrievestiging. Er is ook versterkte steun van de overheid nodig voor het oprichten van nieuwe bedrijven van niet-monopolistische aard.

De ontwikkeling kan bovendien gestimuleerd worden door het vestigen van nieuwe overheidsbedrijven. Deze bedrijven kunnen dienen ter uitbreiding van de werkgelegenheid in de probleemgebieden, ter bevordering van verdere industriële activiteit en kunnen ertoe bijdragen de marktoverheersing van de zijde der monopolies te bestrijden.

Voor de ontwikkeling van de probleemgebieden zijn reeds vele concrete plannen aanwezig, die echter in het geheel niet, of slechts zeer langzaam worden uitgevoerd. Het is nodig deze plannen versneld ten uitvoer te brengen om een eind te maken aan de toestand, dat er in ons land zelf onderontwikkelde gebieden zijn blijven voortbestaan.

EEN der ernstigste vraagstukken, dat in weerwil van alle mogelijke beloften der na-oorlogse regeringen nog steeds aan de orde is, is de woningnood. Het woningvraagstuk wordt nog gecompliceerd door de voortdurende huurverhogingen, waardoor een stijgend deel van het gezinsinkomen moet worden afgestaan aan de huiseigenaars. De woningnood is een winstbron voor het financierskapitaal en voor de monopolistische leveranciers van bouwmaterialen en de grote bouwbedrijven.

De C.P.N. stelt voor, dat de overheid gaat ingrijpen in het bouwbedrijf. Deze dient waarborgen te scheppen, dat kapitaal tegen lage rente ter financiering van de woningbouw beschikbaar komt. Ook is een scherpe prijsbeheersing en prijsvaststelling op de bouwmarkt en voor bouwmaterialen vereist. De overheid moet om de bouwkosten te verlagen, overgaan tot eigen produktie van bouwmaterialen, die nu alleen door monopolistische bedrijven worden geleverd.

Om de woningbouw ingrijpend te bevorderen, is het nodig een nationaal bouwbedrijf te vormen.

In het programma worden maatregelen voorgesteld om het levenspeil van de arbeiders, de boeren en middenstanders te verhogen. Voor de arbeidersklasse staat daarbij de eis van een algemene loonsverhoging en de invoering van een wettelijk vastgesteld minimumloon voorop.

De uitgaven, die voor de uitvoering van de voorgestelde maatregelen vereist zijn, dienen gefinancierd te worden uit de verlaging van de militaire uitgaven en door heffingen op de winsten der grote monopolies.

DE maatregelen, die in dit programma zijn neergelegd en waarvoor de C.P.N. zal optreden, zijn geen socialistische maatregelen, ze zijn alle te verwezenlijken binnen het raam van de kapitalistische eigendomsverhoudingen. Zij tasten het kapitalisme als zodanig niet aan, maar beperken de macht van de monopolies.

Het gemeenschappelijk optreden voor het verwezenlijken van dit anti-monopolistische program zal echter een beeld geven van de mogelijkheden om op vreedzame wijze en in een breed bondgenootschap onder leiding van de arbeidersklasse de overgang naar het socialisme te volbrengen die door de historische ontwikkelingsgang aan de orde zal worden gesteld.

Dit gemeenschappelijk optreden zal kunnen leiden tot de vorming van een democratische regering die verdere stappen in het belang van het volk zal doen.

Het voorgestelde program luidt:

1. Op staatkundig gebied.

- Geen overdracht van bevoegdheden van de Staten-Generaal aan de z.g. Europese organen.
- Uitbreiding van de controle van de gekozen vertegenwoordigende lichamen op de uitvoerende macht en het werk van het ambtenaren-apparaat.
- Verdediging en uitbreiding van de gemeentelijke autonomie.
- Uitbreiding van de gemeentelijke democratie door het doen verkiezen van de burgemeester uit en door de raad.
- Vertegenwoordiging van de in de raad vertegenwoordigde partijen in het College van B. en W. op basis van evenredigheid.
- Deelneming van alle in de vertegenwoordigende lichamen optredende partijen in de commissies en andere organen.
- Verbod van activiteit van fascistische organisaties; wettelijke bepalingen tegen anti-semitisme en rassisme; geen vrijlating van tot levenslang veroordeelde oorlogsmisdadigers;
- Geen enkele beperking van het stakingsrecht.
- Geen discriminatie bij de benoeming in overheidsbetrekkingen; onverkorte uitvoering van het betreffende artikel in de Grondwet.
- Waarborging van de democratische rechten van de burgers tegen het optreden van de B.V.D.
- Het ter beschikking stellen van radio- en televisiezendtijd voor alle democratische partijen en organisaties.
- Geen commerciële televisie, welke in het belang zou zijn van de grote monopolies.

2. Beperking van de macht der monopolies; steun aan het kleine en middenbedrijf op elk gebied.

- Nationalisatie van enkele takken van monopoliebedrijven, t.w.
  - De oliewinning in ons land;
  - de zout- en soda-industrie;
  - de hoogovenindustrie;
  - de nog in particulier bezit zijnde kolenmijnen.
- Democratische controle onder supervisie van het parlement op de monopoliegroepen als eerste stap naar toekomstige nationalisatie.
- Democratische controle op de banken, hypotheekbanken en verzekeringsmaatschappijen.
- Democratische controle op de investeringsplannen in industrie en landbouw.
- Democratische controle op de kartelafspraken en opheffing van de afspraken die gericht zijn tegen de belangen der bevolking.
- Geen bevoordeling van buitenlandse bedrijven.
- Oprichting van een nationaal filmbedrijf en een nationaal grammofoonplatenbedrijf.
- Democratisering van de overheidsbedrijven; versterking van het beheer en toezicht door de democratische organen; het betrekken van de arbeiders en vakbonden bij de leiding ervan.
- Optreden van de overheidsbedrijven (van de staat, provincie en gemeente) ten gunste van de klein- en middenbedrijven door een stelsel van bijzondere tarieven; geen bevoordeling van de grote monopolies door gunstige tarieven.
- Crediet- en financieringspolitiek van de overheid ten behoeve van de niet-monopolistische bedrijven.

3. Ontwikkeling van de probleem-gebieden.

- Actief optreden van de overheid bij de industrialisatie van de probleemgebieden door:
  - het verbeteren van de verkeersverbindingen, aanleg van industrieterreinen, versnelling woningbouw, verbetering van het onderwijs (de z.g. infra-structuur);
  - het verlenen van financiële steun bij de oprichting van industriële niet-monopolistische bedrijven;
  - financiële steun bij samenwerking van kleine industriële- en handwerkersbedrijven voor de oprichting van grotere bedrijven;
  - verlaging van de openbare vervoers- en energietarieven voor de probleemgebieden;
  - oprichting van overheidsbedrijven ter uitbreiding van de werkgelegenheid, ter bevordering van verdere industriële

activiteit, teneinde marktoverheersing door de monopolies te bestrijden;

- opheffing van de gemeenteclassificatie;
- het stimuleren en het zelf-uitvoeren van de reeds voorgestelde concrete maatregelen in deze gebieden:

a. het noorden:

- inpoldering van de Lauwerszee;
- verbetering van de zeehavens Delfzijl en Harlingen;
- verbetering van de verbinding van Delfzijl met de zee.

b. Zeeland en West-Brabant:

- uitvoering van het Sloe-plan;
- verbetering van de verbindingen over de Schelde;
- verbetering van het Kanaal van Zeeuws-Vlaanderen.

c. Zuid-Holland:

- verbetering van de verbinding van Goeree-Overflakkee met de overige Zuid-Hollandse eilanden.

d. Noord-Holland:

- aanleg van IJ- en Coen-tunnel onder het Noordzeekanaal; bouw van een weg Enkhuizen—Lelystad; verbetering van wegennet en vervoer in het noorden van Noord-Holland;
- voorrang van de droogmaking der Markerwaard boven die van Zuid-Flevoland;
- aanleg van een sluis in het Noordhollands Kanaal bij De Kooy als derde Rijnmond.

e. Brabant en Limburg:

- voortzetting van de bouw der Beatrix-mijn;
- verder onderzoek naar ingebruikneming van de Peelrijksdommen.

4. Woningbouw.

- Uitbreiding woningbouw, meer woningwetwoningen in het woningbouwprogram;
bij snellere voltooiing premie aan de bouwers, handhaving van de huurbeheersing.
- Garantie door de staat door middel van een wettelijke regeling van de financiering van de woningbouw met kapitaal tegen lage rente.
- Scherpe prijsbeheersing en prijsvaststelling op de bouwmarkt en bij de industrie van bouwmaterialen.
- Overheidsproductie van bouwmaterialen.
- Prijsbeheersing van bouwgrond opnieuw invoeren;
verlaging van de grondkosten.
- Vorming van een nationaal bouwbedrijf in samenwerking met woningbouwverenigingen, kleinere ondernemers en de vakbeweging.

5. Bescherming van de boeren tegen de uitbuiting van de monopolies en de banken.

- Verlaging van de pachten.
- Nationalisatie van de onbewerkte grond om speculatie te voorkomen.
- Ruilverkaveling, waarbij de kleine bedrijven ten koste van de grote worden uitgebreid.
- Overheidscredieten voor mechanisatie van kleine bedrijven.
- Garantieprijsbeleid, dat de kleine bedrijven een lonend bestaan waarborgt.

6. Voor verhoging van het levenspeil.

- Afschaffing van de vrije loonvorming; invoering van een verbeterde geleide loonpolitiek; volledige opheffing der bestedingsbeperving.
- Algemene loonsverhoging; invoering van een minimum-loon.
- Controle op de prijzen van de monopolies; prijsverlaging.
- Invoering van de 40-urige werkweek met behoud van loon.

7. Voor ontspanning en ontwapening.

- Buitenlandse politiek gericht op ontspanning.
- Ontwapening; vrijkomende middelen richten op vredesproductie volgens een staatsplan; democratische controle op het militaire aankoopbeleid.
- Opzegging van de verdragen over de Euromarkt; directe stopzetting van de uitvoering ervan; economische samenwerking met alle landen.
- Afwijzing van het verdrag over de Benelux Economische Unie.

(Op Zondag 14 Februari 1960 met algemene stemmen door het partijbestuur van de C.P.N. aangenomen)

Verklaring Dagelijks Bestuur

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft in zijn laatst gehouden zitting een bespreking gewijd aan de belangrijke vraagstukken die op binnenlands en buitenlands gebied aan de orde zijn.

De bouwarbeidersstaking is het grootste arbeidsconflict dat in Nederland na de oorlog heeft plaats gevonden. Het karakter van de staking brengt met zich mee, dat ze niet alleen gericht is op de verwerving van 5 pct loonsverhoging en ondertekening van de CAO, maar dat ze tevens gericht is tegen de hele politiek van prijsverhoging die de grote ondernemers al sedert jaren doorvoeren.

De aannemers van hun kant streven niet alleen naar nog grotere winsten, zij trachten de staking te breken en daarmee de gehele arbeidersbeweging een slag toe te brengen.

Achter hen staan de grote ondernemers en reactionaire politici, die de arbeidersbeweging bij de woningzoekenden in discredit willen brengen en voor wie het conflict een begin is van een grove aanval op de posities en het levenspeil van de werkers.

De regering, die weigert de ondernemers de CAO, verbonden met een prijsstop bindend op te leggen, schaaft zich in feite achter deze kringen.

Om deze redenen roept het Dagelijks Bestuur de hele partij en alle werkende mensen op, alle krachten in het werk te stellen opdat de actie der bouwvakarbeiders een ondubbelzinnig succes wordt, en daartoe met name de financiële solidariteitsactie krachtig te steunen.

Terwijl de bouwarbeiders in strijd staan tegen de onbepaalde winsthonger van het bouwkapitaal, heeft de rechtse regeringsmeerderheid in de Tweede Kamer een huurverhoging van 20 pct goedgekeurd. Alles wijst erop dat de hiervoor — en voor de melkprijsverhoging — gegeven compensatie onvoldoende is als gevolg van de prijsverhoging. De middenstand ontvangt niet alleen geen compensatie, maar zal ook schade ondervinden van de vermindering der koopkracht.

De zogenaamde vrijere loonvorming van De Quay en Roolvink, die reeds met belangrijke prijsstijgingen gepaard is gegaan, heeft voor de massa der arbeiders geen enkele verhoging van het levenspeil opgeleverd. Velen zijn erdoor achteruitgegaan.

De nieuwe aanslag op het levenspeil door de huur- en melkprijsverhoging kan daarom slechts op één wijze beantwoord worden, door eenheid van actie:

Voor nieuwe loonsverhoging!

Geen huurverhoging, voordat allen loonsverhoging hebben ontvangen!

Voor prijsverlaging!

Besteding van de vrijgegeven grootboekgeldten voor woningonderhoud!

De regering-De Quay wil de verhoogde inkomsten die zij uit de huur- en melkprijsverhoging trekt, besteden aan hogere bewapeningsuitgaven.

Terwijl het dichtmaken van de Lauwerszee, de aanleg van IJ- en Coentunnel moeten wachten, is reeds besloten dat voor honderden miljoenen nieuwe straaljagers zullen worden aangeschaft.

De hogere huren komen in de zakken van de huisbazen en wapenfabrikanten terecht! Deze plannen om de bewapeningsuitgaven te verhogen vallen samen met een samenzwering van de internationale reactie, die ten doel heeft de koude oorlog in volle omvang te doen herleven en de besprekingen over het ontwapeningsplan van de Sowjet-Unie te saboteren.

Terwijl de Sowjet-Unie bezig is 1.200.000 soldaten naar huis te sturen, ver-

hogen de belangrijkste imperialistische landen hun oorlogsuitgaven en smeden de Duitse militaristen een samenzwering met Franco-Spanje. In de NAVO worden voorbereidingen getroffen om de Duitse militaristen van atoomwapens te voorzien.

Een zeer groot gevaar is daarbij gelegen in de Amerikaanse sabotage van de besprekingen tot stopzetting van de proefexplosies met kernwapens.

Nadat Amerika in december verklaard had, zich niet langer gebonden te achten aan de bestaande stopzetting, hebben de Amerikaanse oorlogsdrijvers hun pogingen versterkt om de conferentie over de proefexplosies te doen mislukken.

Het gevaar bestaat dat de zogenaamde ondergrondse proeven een nieuwe wedloop van kernproeven zullen ontketenen.

Het Dagelijks Bestuur van de CPN roept daarom de hele partij en alle yredelievende Nederlanders op, de strijd tegen het oorlogsgevaar met verdubbelde kracht te voeren:

Voor definitieve stopzetting der kernproeven.

Tegen iedere verhoging der oorlogsuitgaven.

Voor algehele ontwapening!

(Waarheid, 15-3-'60)

Politiek en Cultuur

brengt iedere maand

- artikelen, waarin, naast internationale, vooral ook Nederlandse, politieke, sociale en economische vraagstukken uitvoerig worden behandeld;
- boekbesprekingen en beschouwingen over kunst en cultuur;
- de officiële tekst van alle documenten van het partijbestuur der CPN.

Politiek en Cultuur

..... → **is goedkoop**

een jaarabonnement kost slechts f 4.50

losse nummers: 48 pagina's 40 cent

Wanneer u zich in **april** abonneert en een **halfjaarabonnement** à 2.25 vooruit betaalt ontvangt u **P en C.** tot en met **december**:

Dit zijn dus 9 nummers.

Ondergetekende,

Naam _____

Adres _____

Woonplaats _____

- *abonneert zich hierbij op **Politiek en Cultuur** door storting van f. 2.25 op giro 173127 van boekhandel Pegasus, Leidsestraat 25, Amsterdam en ontvangt dus de nog verschijnende 9 nummers van dit jaar per post.*)*

- *wenst bezorging via de afdeling van de CPN à 40 cent per nummer.*)*

*) doorhalen wat niet gewenst wordt.

datum:

handtekening:

_____

uitgeverij Pegasus

Na het succes van

„Het lot van een mens”

**opnieuw een buitengewoon boeiend en menselijk
verhaal uit de tweede wereldoorlog:**

Het onsterfelijke garnizoen

door Sergei Smirnow

**Een ware geschiedenis van de opofferende vaderlandsliefde van een
groep mannen en vrouwen, die in een hel van vuur en honger aan de
toekomst bleven geloven.!**

**148 bladzijden
Goed verzorgde en
stevige foto-band.**

Prijs f. 3.90

Met 6 pagina's DOCUMENTAIRE- en FILMFOTO'S

Verkrijgbaar in de erkende boekhandel

PEGASUS PRESENTEERT

**een
nederlandse
arbeidersroman**

van de jonge schrijver

Jelle Schippers

HIEUW OP

Een boeiende en actuele roman, fris geschreven en pakkend van de eerste tot de laatste bladzijde. Een realistisch beeld van een staking, geschilderd tegen de achtergrond van een dynamische en bedrijvige havenstad.

184 bladzijden

Linnen band

Kleurig stofomslag

Prijs f 5.90

Pegasus - Amsterdam

mei 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

Na vijftien jaar

Terugblik op de bouwvakstaking

**De bisschoppen en de
vakbeweging**

100 jaar Max Havelaar

MEI 1960

Na vijftien jaar	<i>Fr. Baruch</i>	205
Terugblik op de bouwvakstaking	<i>M. Bakker</i>	208
De bisschoppen en de vakbeweging	<i>H. Hoekstra</i>	217
De Mammoetwet	<i>G. van Praag</i>	224
Tilanus en de evenredige vertegenwoordiging	<i>T. de Jonge</i>	234
100 jaar Max Havelaar	<i>F. W. Driessen</i>	242

PARTIJDOCUMENTEN:

Verklaring van het Partijbestuur der CPN	248
Verklaring van het Dagelijks Bestuur der CPN	250
Mededeling van het Dagelijks Bestuur	252

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.

Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het
marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

Na vijftien jaar

Toen vijftien jaar geleden de klokken der bevrijding hun heldere lied begonnen te zingen, waren de harten van het Nederlandse volk niet alleen vervuld van de definitieve vernietiging van een macht, die menig hazenhart en zowat elk vertegenwoordiger van de „gevestigde belangen” als onverwoestbaar en onoverwinnelijk had beschouwd. Maar de Nederlandse arbeidersklasse en alle democraten waren ook vast besloten tot werkelijkheid te brengen wat toen algemeen werd aangeduid met de leuze: herstel en vernieuwing.

Oppervlakkige waarnemers, wier horizon niet verder reikt dan de geluidsgolven van mr. Hiltermans zondagspreken, mogen zeggen dat het allemaal vergeefs is geweest, want is het soms niet waar, dat het herstel van het oude heeft plaatsgevonden en de vernieuwing is vergeten?

Zij praten als de kikker in een stilstaande poel, die opmerkt, dat de vliegen even saai smaken als het vorige jaar en die absoluut niet in staat is waar te nemen hoe ingrijpend de wereld verjongd en vernieuwd is.

Als er één symptoom duidelijker tot de verbeelding kan spreken — is het dan soms niet de korte maar overtuigende campagne van de socialistische krachten, die Herr Adenauer gedwongen hebben, zijn onmisbare minister Oberländer ontslag te geven?

De betekenis van deze overwinning kan niet overschat worden en zij kwam juist op tijd om ons nog eens aan te tonen, hoe ingrijpend de krachtsverhoudingen in ons werelddeel en de rest van de aarde als gevolg van Hitler's nederlaag en in de jaren daarna zijn veranderd.

De communisten hebben nimmer verborgen gehouden — en in feite zijn zij als de enige consequente aanklagers opgetreden — dat achter Adenauer de oude krachten schuilgaan, die Hitler als de sterke man en de redder van Europa hebben aangeprezen. Natuurlijk is het waar, dat de aanstichters en profiteurs van de Tweede Wereldoorlog — de Westduitse bankiers — en staalmagnaten, de half-feodale grootgrondbezitters, de nazi-rechters en de generaals, dankzij Truman, Foster Dulles en andere reactionaire politici uit het geallieerde kamp, weer in het zadel zitten.

Bankiers Abs, Hitler's „Wehrwirtschaftführer” en „Finanzberater” (financiële adviseur), directeur van de beruchte I. G. Farben, tijdens

de oorlog door het Amerikaanse ministerie van Justitie als een van de voornaamste dirigenten achter Hitler's facade aangewezen, — Abs zit weer in de directiekantoren van de voornaamste Westduitse monopolies en van vele internationale, zoals onze „eigen" Koninklijke Olie/Shell.

De „grijze eminentie" uit de tijd van Hitler, de „rijkste man van Duitsland", Pferdenges, is de intimus van Adenauer en men zegt, dat Adenauer geen stap doet zonder toestemming van Pferdenges. Maar daarbij moet men toch ook vertellen, dat het juist Pferdenges is geweest, die zich tot doel had gesteld, het hoofd van Oberländer te redden. Nee, de financiers van Hitler, zijn advocaten en zijn generaals, zijn niet meer wat ze vroeger eens waren!

*

Als wij vervolgens in ons eigen land om ons heen kijken, zien wij eenzelfde soort ontwikkeling. De officiële herdenkers van verzet en overwinning kunnen ongetwijfeld aanspraak maken op de orde der huichelaars met diamant en eikenloof. Met verzet en overwinning hebben zij slechts inzover iets uitstaande, dat zij het verzet hinderden zo goed zij konden en dat de overwinning op Hitler heel wat eerder was gekomen, indien de wereld wat minder van hun soort rijk was geweest.

Voor de geschiedenis is het ongetwijfeld van groot belang de doopceel van prof. de Quay over de periode van 1940-45 volledig te lichten. Ook is het van belang te weten, wat Romme in die tijd nog meer heeft gedaan, behalve het schrijven van zijn „nieuwe grondwetsartikelen", die de richtlijn voor zijn corporatieve, reactionaire politiek van na de oorlog zijn geweest.

Het is van belang om te weten, dat de Nederlandse fabrieken van Philips en de AKU en zoveel anderen tijdens de bezetting voornamelijk ten behoeve van de Duitse oorlogvoering hebben gedraaid.

Wij kunnen niet vergeten, dat de grootste „bunkerbouwers" uit de oorlog, hun firma-naam gefatsoeneerd en door en door „eerbaar" hebben gemaakt door kwistig commissarissen-zetels onder „verdienste-lijke" en „democratisch betrouwbare" politici uit te delen.

Het is ons niet ontgaan, dat mr Woltersom, de rechterhand van Philips tijdens de oorlog in opdracht van de bezetter gepoogd heeft, onze ondernemers in de „Duitse" geest en volgens de richtlijnen van Seyss-Inquart te organiseren en dat deze zelfde mr Woltersom thans — tezamen met dr Hirschfeld — Seyss Inquart's secretaris-generaal van Economische Zaken — als een der voornaamste vertegenwoordigers van onze monopolies optreedt.

Evenmin vergeten wij dat, al deze monopolisten, al deze vertegenwoordigers van de oude tijd, vijanden van verzet en vernieuwing, thans optreden als de voornaamste gangmakers van een binnenlandse politiek van reactie en een buitenlandse van steun aan de Westduitse revanchisten. Ook behoeven we niet te verzwijgen, dat sommige leden, die nu nog steeds de erepalm van het verzet voor zich opeisen, tot de grootste schreeuwers in het koor van Adenauer's Hollandse muziekvereniging behoren.

Maar wat bewijst dat allemaal? Dat er niets veranderd is? Op z'n hoogst, dat het tijd wordt, dat er nu wél iets verandert! Dat de tijd voor herstel en vernieuwing van de democratie meer dan rijp is.

Het bewijst, dat de politiek van onze Nederlandse reactie hoe langer hoe meer in strijd raakt met de objectieve en historische onvermijdelijke ontwikkelings-tendenzen in de wereld, zowel als in eigen land. Het bewijst, dat onze eigen reactie in een hopeloos gevecht is gewikkeld, want de nieuwe machtsverhoudingen die zich in en na de Tweede Wereldoorlog hebben ontwikkeld, de opkomst van het steeds machtiger socialistische wereldstelsel, de ontplooiing van de onafhankelijkheidsstrijd der eertijds koloniale volken, de groei van de arbeiderbeweging — dit alles toont aan, dat hun pogingen om het rad der geschiedenis terug te draaien, bij voorbaat tot mislukking veroordeeld is.

De oorlog heeft veranderingen teweeg gebracht, die nooit meer ongedaan kunnen worden gemaakt. De bevrijding van hele treinladingen gedeporteerde Joden door de Bulgaarse arbeiders, de grote Februari-staking in ons land, de lange reeks van heldenfeiten uit de strijd der Belgische en Franse arbeiders tegen de nazi-bezetter — dit alles heeft een verandering in het bewustzijn van de massa teweeg gebracht, waarmee iedere reactionair heden ten dage rekening moet houden.

En wie nog niet overtuigd is van de beslissende verzwakking van de positie der oude krachten, die hoeft slechts te kijken naar de onafgebroken mislukkingen die zij in de gehele 15-jarige periode sinds 1945 hebben geboekt. De belangrijkste mislukking was ongetwijfeld die van de koude oorlog, die zich ten doel stelde de arbeidersbeweging in de kapitalistische landen een onherstelbare slag toe te brengen en het vroegere machtsoverwicht over het socialisme door de bewapeningswedloop te handhaven. Nóch van het eerste, nóch van het tweede doel is iets terechtgekomen.

Meer en meer mensen, tot diep in de rijen van onze burgerij en de intellectuelen raken er van overtuigd, dat deze hele politiek met haar binnenlandse nasleep tot niets heeft geleid, en dat ontwapening en vreedzame co-existentie het gebod van onze tijd zijn.

In de geschiedenis moet men zich niet blind staren op zulke betrekkelijk korte periodes, die, zoals de huidige, uiterlijk gekenmerkt wordt door de opkomst van het kabinet-De Quay en de groei van de staats-monopolistische machten. Uit kortzichtig respect voor de „downs” moet men de „up's” niet uit het oog verliezen. Niet het tijdelijk herstel van het oude is beslissend, maar beslissend zijn de „up's, de opkomst van de nieuwe krachten in de wereld en in ons eigen land.

Bij de herdenking van de dag der bevrijding moet men dit in het oog houden.

Het geeft ons de zekerheid, dat de vooruitzichten van de naar duurzame vrede en welvaart hunkerende mensheid beter zijn dan ooit. Nooit hebben wij de dag der bevrijding in gunstiger omstandigheden herdacht als thans.

FR. BARUCH.

Terugblik op de bouwvakstaking

De staking in de bouwvakken is, als de lezer deze regels onder ogen zal krijgen, al weer geruime tijd voorbij. Andere zaken houden ons bezig en het heeft daarom weinig zin, nogmaals tot in alle kleinigheden het hele conflict na te lopen. Het dagblad „De Waarheid” heeft daarover trouwens zoveel geschreven, dat de lezer zich al deze feiten nog wel herinnert.

Er zijn in de staking echter een aantal elementen geweest van zo eminent belang, dat het noodzakelijk lijkt die alsnog in een beschouwing onder de loupe te nemen. Immers, ieder stuk strijd levert ammunitie voor het volgende conflict en het is onze plicht, die ammunitie bijeen te garen.

Voor we echter op de belangrijkste aspecten van de staking alsnog ingaan, lijkt het toch wel nuttig om nog even het verloop van het conflict op te halen.

In juli 1959 kondigde de regering-De Quay de zgn. vrijere of gedifferentieerde loonpolitiek af. In de loop van de tijd kwam hierin als lijn naar voren: Tot aan 1 april zouden de collectieve arbeidsovereenkomsten worden vernieuwd, waarbij op grond van de productiviteits-toename (de toename van de productie per arbeider) uiteenlopende loonsverhogingen konden worden overeengekomen.

De loonsverhogingen mochten dan echter niet worden verrekend in de prijzen. Op 1 april, bij de verhoging van huur en melkprijs, zou een algemene loontoeslag worden gegeven, die in het algemeen ook niet doorberekend mocht worden.

Na deze vaststelling begonnen de onderhandelingen in de diverse bedrijfstakken. Zo ook in het bouwbedrijf. Daar verliepen ze bepaald stroef, niet in de laatste plaats doordat er een aantal ernstige grieven lagen, ten gevolge van de CAO van 1958. Ten eerste was in deze CAO het basisloon te laag, ten tweede behelsde het een bepaling die het mogelijk maakte, de arbeiders voor de rechter te dagen indien zij een hoger loon trachtten te bedingen.

Bovendien was in die CAO een vorm van werkclassificatie ingevoerd.

Vanaf het begin der onderhandelingen dus — en dat is van beslissende betekenis voor het verloop van zaken — stonden deze onder zware druk van de arbeiders, wier voornaamste eisen waren: Loonsverhoging en beëindiging van de vervloekte boetebepaling.

„GEHEIM WAPEN”

Op 1 februari werd de ontwerp-CAO aan het college van Rijksbemiddelaars voorgelegd.

Ze behelsde een, gezien de winsten die de aannemers maken, vrij schamele, loonsverhoging van 5 pct, een aantal secundaire verbeteringen — terwijl de boetebepaling was geschrapt.

De ontstemming der bouwvakarbeiders had dan weliswaar niet ge-

leid tot een in alle opzichten aanvaardbare CAO — o.a. het functie-groepen-systeem bleef opgenomen — maar het product was een stap vooruit.

Wat bleek echter? De ondernemers hadden een „geheim wapen” ingebouwd, dat alles op losse schroeven zette. Terwijl zij accoord zeiden te gaan met géén doorberekening in nieuwe werken — en wie is bij machte een aannemersberekening te controleren, behalve hijzelf? — bleken zij vast van plan te zijn, de loonsverhoging bij de lopende werken in de prijzen te verrekenen, op grond van de zgn. risico-clausule. Het college van Rijksbemiddelaars wees, op aanwijzing van de regering, deze voorwaarde af. De aannemers hielden voet bij stuk. De erkende vakbonden stelden een ultimatum. En daarmee waren de voorwaarden voor de staking geschapen, die dan ook op 7 maart uitbrak. 40.000 arbeiders legden in 25 plaatsen het werk neer.

De oproep was gericht tot de leden der erkende vakorganisaties, maar aan de staking deden ook alle andere arbeiders mee. Op grond van zware druk der bouwarbeiders zegden de bestuurders der vakverenigingen na enkele dagen een steun van 6 gulden per dag toe aan de niet bij hun bonden aangesloten arbeiders. In een reeks van plaatsen namen commissies de inzameling van aanvullende steunbedragen ter hand.

Inmiddels vond druk overleg plaats in Den Haag, waarbij de regering herhaaldelijk blijkt gaf concessies aan de aannemers te willen doen. Opvallend was, dat vooral bekende KVP-ers als Van Thiel en Andriessen zich als „bemiddelaar” met voorstellen van de aannemers bij de regering kwamen aandienen.

Tijdens een parlementair debat werden van regeringszijde de enorme winsten van bouwpatroons ten tonele gevoerd, maar werd een actief ingrijpen harerzijds afgewezen „om de sfeer niet te bederven”.

De staking duurde voort, de ondersteuning door de bevolking werd steeds actiever en beter georganiseerd. Toen tenslotte de aannemers — na een mislukt kort geding — op maandag 21 maart ervoeren, dat de staking niet afbrokkelde, maar sterker en uitgebreider dan ooit was, tekenden zij het contract — waarbij de regering tegelijkertijd een prijsbeschikking afkondigde. De bouwarbeiders hadden hun staking gewonnen.

DE HOOFDZAAK

En thans dus enkele kanttekeningen bij een aantal, ons inziens belangrijke, aspecten van de staking.

Om te beginnen dit punt: Voor het eerst na de oorlog gingen grote aantallen arbeiders in strijd, na een opwekking daartoe van hun bonden.

Velen hebben diepzinnig zitten zoeken naar de duistere bedoelingen, die hierbij wel mogen hebben voorgezeten.

Nu is het ver van ons, de zaak al te zeer te willen vereenvoudigen, als wij in hoofdzaak op één, ons inziens doorslaggevend, aspect van de zaak wijzen.

Natuurlijk is het duidelijk, dat sommige kringen de staking niet

zonder een zekere hoop hebben zien aankomen, omdat zij dachten dat ze zo zwak stond dat ze gemakkelijk stukgeslagen zou kunnen worden. Een mislukte staking toch zou een slag zijn geweest èn tegen de bouwarbeiders, èn tegen de hele arbeidersbeweging. Ze zou ondernemers bij hun vrijere loonpolitiek zeer te stade zijn gekomen.

Maar dat verklaart toch nog niet, waarom hele bonden met hun kader de strijd aanbonden, waaronder velen met grote geestdrift, en waarom tienduizenden ongeorganiseerden daaraan deelnamen.

Dat is het hoofdelement en daarvoor was dan ook maar één, voor de hand liggende reden. De bonden *moesten* de staking uitroepen. Had den zij dat niet gedaan, dan waren de arbeiders *zelf* in staking gegaan, *met* de steun van grote delen van de NVV-kaders.

De feiten spreken hier voor zichzelf.

Toen de nieuwe CAO in de grafische industrie niet op bevredigende wijze afkwam, gingen de Amsterdamse typografen in staking, onder leiding van hun plaatselijke bestuurders, tegen de wil van hun hoofdbestuur in.

De metaal-CAO kwam net op tijd om te verhinderen, dat de staking bij Werkspoor, waaraan *allen* deelnamen, naar de hele metaalindustrie zou overslaan.

De busstakingen, eveneens veroordeeld door de hoofdbesturen, waren voorbeeldige stukken strijd, eveneens eensgezind uitgevoerd onder leiding van plaatselijke vakbondskaders. Bij de bouwarbeiders, met hun grote strijdervaring, zou het nog heel wat anders zijn geworden. En daarom bleef hier ook de onwilligste bestuurder geen andere keus, dan om *zelf* de organisatie van de staking ter hand te nemen.

Daarom is, alle goocheltrucjes en redeneerkunsten van sommige schijnfilosofen ten spijt, deze staking in de eerste plaats een actie geweest van de bouwarbeiders zelf, voor betere werkomstandigheden en een beter loon.

TRANEN BIJ DE BAZEN

Dit feit wordt onderstreept door de houding van de ondernemers en hun politieke partijen.

De katholieke en liberale ondernemersorganisaties hebben er geen gras over laten groeien om op directe en indirecte wijze de verdediging van de bouwpatroons ter hand te nemen. Ze hebben bovendien ondubbelzinnig de bouwstaking veroordeeld.

In „De (liberale) Onderneming” van 19 maart wordt het optreden van de bonden een „wel zeer ver gaande stap” genoemd. Er wordt gevraagd: „Was het nodig om onmiddellijk op deze wijze te reageren?” en er wordt de vakbonden verweten dat *zij* het eigenlijk zijn geweest, die door hun ultimatum het conflict hebben toegespitst.

De „Katholieke Werkgever” van 26 maart spreekt van een „bewustzijnsvernuauwing” die zelfs de Tweede Kamer had aangetast en die zodanig was „dat nog vrijwel niemand is toegekomen zelfs aan het stellen van de vraag, of de afweging van belangen de werknemersorganisaties (d.i. de vakbonden) er onafwendbaar toe had moeten

brengen om op 3 maart het bekende ultimatum met een termijn van twee dagen uit te brengen”.

Het zijn vooral de politici van de grootste ondernemerspartij de Katholieke Volkspartij van Romme, die er blijk van hebben gegeven dat zij dit ondernemersstandpunt deelden. Zij zijn het geweest, die het hardste hebben gelopen om de aannemersvoorstellen aan de regering voor te leggen en ze bij hen te bepleiten. En om ieder misverstand uit de weg te ruimen, heeft de heer Romme op 26 maart voor zijn partijraad nog eens duidelijk uitgesproken, dat „goddank” de staking was afgelopen, dat stakingen een euvel zijn en dat er een „rechts-instituut uit het bedrijfsleven” moet komen, dat stakingen tot een „kwalijke overbodigheid” maakt.

Als de grootste ondernemers en hun belangrijkste politieke spreekbuizen zo beginnen te piepen, wel, dan hoeft geen arbeider er aan te twifelen of hij raak geslagen heeft.

DE SABOTEURS

In De Waarheid is reeds enkele malen uitvoerig stilgestaan bij de houding van een paar kleine maar niet te verwaarlozen groepjes in dit conflict.

De PSP heeft zich in een aantal centra vereenzelvigd met de stakingsbrekers van de OVB, door haar vuur niet te richten op de ondernemers of op de regering, maar op de leiders van de Uniebonden — die op dat moment juist de staking hadden uitgeroepen. Dat was de bekende Trotskistische activiteit, zoals we die al van vóór de oorlog kennen.

In een hoofdbestuurmanifest van de PSP werd geen woord van steun aan de staking uitgesproken, noch werd er gerept van solidariteit.

Over de OVB is hiermee ook meteen alles gezegd. De jongens van Toon van der Berg hebben maar één zorg gehad: Hoe maken we de staking kapot?

En daarmee zijn wij dan bij de Gortzak-Brandsengroep aangeland. Want nog maar zeer kort tevoren was dezelfde Toon van der Berg de geëerde gast op Brandsens congresje. En wat Gortzak c.s. verder betreft: Aanvankelijk hebben zij alles gedaan om de strijd voor een betere CAO verdacht te maken, later hebben zij zich tot het uiterste ingespannen om de solidariteitsactie af te breken.

Voor de zoveelste keer bleek de Gortzak-kliek, als het op strijd aan kwam een steunpunt van het ondernemerdom te zijn.

Ook wat dat betreft was er van het westelijke front dus helemaal geen nieuws.

DE P.V.D.A. EN DE STAKING

Van bijzonder belang is natuurlijk de houding van de PvdA in deze actie. Waarbij meteen de vraag rijst, of men wel spreken kan van „de” houding van „de” PvdA.

Wat de leiding van deze partij zelf betreft, zoals die zich met name uitte in het officiële partijblad „Het Vrije Volk,” kan men slechts constateren, dat ze de staking op lauwe wijze behandelde. De eerste dag de beste reeds werd in dit blad geconstateerd dat „de stakers de kastanjes voor de regering uit het vuur haalden”.

Daarmee was meteen gepoogd een eerste wig te drijven in de staking, en werd dezelfde ondermijnende voorstelling van zaken gegeven die later ook de PSP-spreker Lankhorst in de Tweede Kamer zou geven.

De stakers staakten *niet* voor de regering. Ze staakten voor zichzelf, tegen een eindeloos rekken van de CAO-onderhandelingen. Ze staakten om geld te krijgen. Dat ze daarbij tegelijk de ondernemers dwongen op de knieën te gaan op het punt van de doorberekening was een extra-winstpunt, dat een staking bepaald niet onwaardig is.

De strijd tegen prijsverhoging is van een zeer groot belang voor de arbeidersklasse en het ontsiert haar bepaald niet, als ze in een staking ook die strijd voert. Door de zaak zo te stellen als Het Vrije Volk deed, koos dit blad geen partij voor de staking, maar ertegen.

Ook voor de solidariteitsactie, zo beslissend voor het resultaat van de staking, heeft Het Vrije Volk geen vinger uitgestoken. Oproepen daartoe zijn in het partijblad niet verschenen.

TWEE STROMINGEN

Nu is dit alles op zichzelf niet iets nieuws. Nieuw is, dat deze houding in zo duidelijke tegenstelling stond tot die van zeer vele NVV-ers en bestuurders, waarvan men mag aannemen, dat zij voor een belangrijk deel politiek met de PvdA verbonden zijn. Deze mensen beschouwden de staking niet als een staking voor de regering, maar voor de arbeiders — en ze voerden hem in overeenstemming daarmee met vuur.

Dit waarnemende, moet men wel tot de conclusie komen dat er zich in de PvdA rond deze staking twee stromingen aftekenden. De ene — dat waren de NVV-ers, die de kans wilden grijpen om een aantal ondernemers eens een lesje te lezen en daarmee tegelijk de politiek van „vrije loonvorming” van de regering-de Quay.

De andere stroming — dat zijn zij die niet al te zeer in tegenstelling wensten te komen tot Romme en zijn vrienden — tot de lieden dus die de staking vervloekten en kost wat kost geprobeerd hebben, de eisen der aannemers ingewilligd te krijgen.

Die tweede stroming moet men vooral bij leden van de Tweede Kamerfractie van de PvdA zoeken, waarvan er waarschijnlijk verscheidenen zijn, die hunkerend terug denken aan de tijd van het meeregeren.

Het zal wel niet alleen ons opgevallen zijn, dat juist in deze door de staking zo bewogen dagen enige malen achtereen door KVP-koplieden als Romme en Van Doorn aanwijzingen zijn verstrekt over de wijze waarop een „nette” oppositie zich behoort te gedragen — met het vooruitzicht, vooral door Romme zeer duidelijk geopend, van een spoedige wederkeer van de PvdA achter de regeringstafel.

Het is van belang, dat deze tegenstelling zich zo duidelijk heeft gemanifesteerd. Immers, de lijn in het komend economisch getij is niet zo bijzonder moeilijk te voorspellen. De ondernemers maken waanzinnige winsten en investeren als razenden, om straks nog grotere winsten te maken. Er komt daardoor wat werk los.

De arbeiders van hun kant hebben nog niets méér weten te halen dan een te late vergoeding voor de prijsstijgingen — in de vorm van de loonsverhogingen per contract — en dat nog maar voor een deel van hen.

Ook over de vraag waar de „ruime” huurcompensatie zal blijven hoeft men geen illusies te hebben, als men kennis neemt van de prijsstijgingen die nu reeds plaatsvinden.

Maar reeds beginnen alle ondernemers en hun knechten-hoogwaardigheidsbekleders te kermen, dat er weer een nieuwe overbesteding valt waar te nemen — hetgeen zoveel wil zeggen alsdat plannen worden gemaakt voor een volgende ronde van bestedingsbeperking.

Onder die omstandigheden zullen die vakbondsmensen, die het succes van de bouwstaking geproefd hebben, graag bereid zijn om opnieuw, op dezelfde of op andere tafels, de arbeidersvuist te laten neerkomen.

Zij zullen zich daarbij echter steeds meer plaatsen tegenover hen, die ook in de PvdA al over „overbesteding” beginnen te praten en die met Romme, de staking-hater, op goede voet willen blijven.

Het valt te verwachten, dat deze tegenstelling zich in de komende tijd steeds duidelijker gaat aftekenen.

DE TACTIEK VAN DE STAKING

Aanvankelijk heeft de wijze waarop de staking werd uitgeroepen, onder de bouwarbeiders nogal de nodige verwarring gewekt. Dit kwam vooral, doordat klaarlijk tusschen de hoofdbesturen der erkende bonden veel meningsverschillen overwonnen moesten worden, voordat men een eensluidend standpunt had. Het duurde dan ook tot het weekend vóór de staking, dat de arbeiders een beeld kregen van wat er nu zou gebeuren.

Toen bleek het uitgangspunt te zijn, dat alle enigszins belangrijke werken in een vijftiwintigtal centra zouden worden platgelegd. In de praktijk hadden of namen de plaatselijke stakingsleidingen de bevoegdheid om te bepalen wáár de grens lag; dikwijls gaven zij gehoor aan de stakingswens van de arbeiders, die bijvoorbeeld met 6 man aan een object aan de openbare weg werkten.

Het besluit kwam er dus op neer, dat in het hart van de bouwactiviteit het werk gestopt werd. Naarmate de staking duurde, werd het aantal plaatsen waar gestaakt werd nog uitgebreid.

Het lijkt ons, dat dit een goede taktiek is geweest — en dat het een taktiek was, die niet uit de lucht kwam vallen. Er is daarbij namelijk geprofiteerd van de lessen, die de arbeiders hebben geleerd in de talloze acties welke na de oorlog zonder de bonden, en tegen hun wil, hebben plaatsgevonden.

In al deze acties heeft steeds de EVC in het bijzonder de bouwvak-

bond, een grote rol gespeeld. De EVC heeft ook steeds alle stakingen die plaatsvonden gesteund en keer op keer haar kassen volkomen geleegd, om de arbeiders in staat te stellen de strijd vol te houden.

In de loop van deze acties nu heeft men steeds meer geleerd, dat de strijd in de eerste plaats op de beslissende punten gestreden moest worden. Bij de schildersstaking die het vorige jaar in Amsterdam plaats vond werd, na onderlinge consultatie van de arbeiders, het werk neergelegd bij enkele van de grootste aannemers, die het meest hardnekkig weigerden om aan de wensen van de arbeiders te voldoen. Deze beperkte staking stond toen ijzersterk, omdat de stakende schilders konden rekenen op de solidariteit van hun collega's, plus de overgrote meerderheid van het publiek.

Toen de grote aannemers daarvoor door de knieën gingen, vormden de anderen al geen vraagstuk meer.

Het belangwekkende nu is, dat de bestuurders der erkende bonden, bij al de vervloeking die ze in de loop der jaren over deze stakingen hebben uitgestort, klaarblijkelijk de methode van actie zorgvuldig hebben bestudeerd — en dat ze die thans hebben overgenomen.

De staking omvatte een minderheid van alle bouwarbeiders, maar ze was volledig te controleren en in de hand te houden — en haar effect was niet minder dan wanneer men alle bouwvakarbeiders tot de laatste man in staking had laten gaan.

De stelselmatige uitbreiding van de actie, tot op de laatste stakingsmaandag toe, gaf bovendien een element van kracht en zekerheid aan de strijd, dat de stakers moed schonk en de aannemers imponeerde.

Het kan voor alle vooruitstrevende arbeiders een aanmoediging zijn te weten, dat de acties die zij tot nu toe hebben gevoerd op een dergelijke effectieve wijze hebben bijgedragen tot de rijping van het inzicht in de vraag, hoe een staking het grootste effect sorteert. Dit zijn resultaten, die niet meer ongedaan gemaakt kunnen en zullen worden.

DE SOLIDARITEITSCOMMISSIES

Er is nog een andere beproefde actievorm geweest, die door de bonden in deze staking, althans in een aantal plaatsen en deels na hardnekkige strijd, is overgenomen.

Dat zijn de solidariteitscommissies.

De solidariteitscommissies hebben in de stakingen der laatste jaren een zo grote rol gespeeld, dat zij in Amsterdam reeds hadden geleid tot een permanent comité voor de bouwvakken.

Toen het stakingsparool afkwam, zijn vrijwel overal waar de Communistische Partij en de EVC belangrijke invloed onder de arbeiders hebben, onmiddellijk zulke commissies gevormd, met het doel om de ondersteuning van niet bij de erkende bonden aangesloten arbeiders mogelijk te maken.

In Den Haag en de Zaanstreek hebben de stakingsleidingen snel ingezien van welk belang deze commissies waren, elders gebeurde dat trager en moest voor hun erkenning hard gestreden worden. Maar waar zij in actie kwamen, waren zij in staat ervoor te zorgen, dat binnen enkele dagen aanvullende uitkeringen voor de meerderheid der

arbeiders bijeen gebracht konden worden en hebben zij daardoor een beslissend aandeel gehad bij het doen slagen van de staking.

EENHEID IN DE VAKBEWEGING

En dit laatste brengt ons dan tenslotte tot de belangrijke rol, die in het conflict gespeeld werd door de Communistische Partij en door het Centrum voor eenheid in de vakbeweging, dat gevormd is op het laatste EVC-congres.

De communisten en anderen, die steeds het kader van de EVC hebben gevormd, hebben in een aantal plaatsen een beslissende rol gespeeld bij het succes van de staking.

Het is aan geen twijfel onderhevig, dat de staking in grote centra als Amsterdam en Den Haag lang en lang niet zo sterk zou hebben gestaan, als niet de communisten hun volle gewicht in de schaal hadden geworpen.

Zij waren het, die de strijd aanboden tegen de vernielers-activiteiten van de OVB-ers en de Gortzak-klanten. Overal waar deze lieden opdoken om de stakers aan het twijfelen te brengen, stonden de rode vakbondsmannen voorop om hen te ontmaskeren en de strijd lust aan te wakkeren.

Het waren de bekende leiders uit voorgaande acties die aan het hoofd van ploegen arbeiders naar plaatsen trokken waar onderkruipers aan het werk waren, om hen van het onjuiste van hun handelswijze te overtuigen.

Maar bovenal was het door de organisatie van de geldinzameling voor ongeorganiseerden, dat de communisten en EVC-ers hun onschatbare diensten aan de staking bewezen. Want hier lag het zwakke punt. Een uitkering van 36 gulden per week aan mensen die bij het uitroepen van de staking niet eens gekend waren, vormde een voortdurende bedreiging van de eensgezindheid van de actie.

Het is het ingrijpen van de sol-commissie geweest en de kracht waarmee ze aan het werk zijn gegaan, die dit gevaar hebben weggenomen en gezorgd hebben dat de staking even eensgezind gewonnen kon worden, als ze begonnen was.

Waarbij komt, dat De Waarheid een enorme rol heeft gespeeld bij het ondersteunen van de staking en bij het versterken van de strijd.

Al deze factoren hebben vele in het NVV georganiseerd, niet alleen „gewone” leden maar ook bestuurders, tot het inzicht gebracht dat de leuze van eenheid in de vakbeweging, die de communisten vooral de laatste tijd met zoveel kracht hebben aangeheven, inderdaad de enig juiste leuze is.

De gedachte van eenheid is in de paar weken dat de staking duurde, snel gerijpt.

Dit betekent, dat de strijd voor deze eenheid in de komende tijd met nog groter kracht gevoerd moet, en ook zal, worden. De wanhoopsmatregelen van sommige NVV-bestuurders, die ook nu nog reeds aanvaarde leden weer doen uitschrijven, ontmoet een veel grotere weerstand nu de NVV-ers gebleken is, welke waardevolle strijdmak-

kers de communisten zijn — en bovendien, hoe het offensief van De Quay en zijn ondernemersvrienden door eenheid alleen gekeerd kan worden.

Tegelijkertijd is in de bouwstaking de onmisbare functie gebleken van het Centrum, dat op het laatste EVC-congres is gevormd.

Het Centrum was het bindende element tussen al diegenen, die in de diverse gemeenten optraden als organisatoren van de solidariteit. De informatie die de hiervoor werkende arbeiders ontvingen van hun makkers elders, bleken dikwijls van onschatbare betekenis te zijn.

Tevens moest het Centrum nog steeds functioneren als middelpunt van vakbondsactiviteit, om die arbeiders die nog niet tot het NVV togetreden waren — of toegelaten waren — actief bij de staking in te schakelen. De neiging die hier en daar bestaan had om na het EVC-congres alle onderlinge banden te slaken, bleek maar al te zeer ten nadele van de arbeiders te zijn; het optreden van het Centrum als centrale kracht in deze voldoet nog steeds aan een dringende behoefte. En dit zal zo blijven, zolang niet werkelijk alle progressieve arbeiders hun activiteit in het NVV kunnen ontplooien.

Dit waren zo enkele kanttekeningen bij de hoogst belangrijke bouwstaking. Die heeft genoeg stof tot overdenken opgeleverd, waarvan alle arbeiders kunnen profiteren.

M. BAKKER.

DE BISSCHOPPEN EN DE VAKBEWEGING

Het in maart van dit jaar verschenen schrijven van het Episcopaat, gericht aan de katholieke sociale organisaties, is een document van de crisistoestand waarin de katholieke politiek inzake de arbeiders verkeert.

Op de achtergrond spookt voor de katholieke geestelijkheid de zich ontwikkelende maatschappij, die alle katholieke schema's onderste boven werpt.

De arbeidersklasse groeit en radicaliseert zich. De ontkerstening neemt toe. Wetenschap en techniek verdringen dogma's, de arbeidersklasse schuift de theorie „dat er altijd rangen en standen moeten zijn” opzij en strijdt voor een beter bestaan van het volk tegen de absurd hoge winsten van lieden uit de hoogste „stand”, die dank zij de meest geperfectioneerde uitbuitingsmethoden onder de leuze „Hebt uw naasten lief gelijk u zelve” miljoenen en nog eens miljoenen in de wacht slepen.

Enige tijd geleden werd vooral uit katholieke kring de klacht vernomen, dat men de invloed op de arbeiders verloor. Ziedaar het probleem dat verschillende malen opduikt in het stuk van de bisschoppen. Het schrijven kent vele inconsequenties, daar het zich aan de ene kant wil aanpassen bij de huidige ontwikkeling, die zé aan de andere kant wil bestrijden. Het is een manifestatie van de crisis in de katholieke politiek, maar tegelijkertijd worden in deze nood een aantal plannen beraamd van organisatorische en propagandistische aard, die zeer schadelijk zijn en bestreden moeten worden.

Voor alles wordt een geconcentreerde aanval voorbereidt op het streven naar eenheid in de vakbeweging en op het bestaan van de vakbeweging als zodanig.

De bisschoppen zijn van mening dat bij de huidige maatschappelijke structuur de vorming van een katholiek verbond van de arbeid genest is.

In dit verbond moeten dan de „uitvoerenden” (de arbeiders, H.H.) de „medialen” (bedrijfskader, H.H.) en de **BEDRIJFSLEIDING** (!) verenigd worden. Elk van deze groeperingen krijgt aan de top van het voorgestelde verbond zijn eigen vertegenwoordiging.

Het is duidelijk, dat op die manier de invloed van de arbeiders, die in de KAB al uiterst gering is, nog verder teruggedrongen zal worden. Want hoe zou de situatie dan worden. De bisschoppen hebben het oude idee van de encyclieken Rerum Novarum en Quadragesimo Anno van de „natuurlijke” noodzaak van samenwerking tussen „kapitaalverschaffers” en werknemers alleen maar aangepast aan de nieuwe (voornamelijk uit Amerika afkomstige) ideeën over de rol van de managers. De directeuren (managers) zouden tegenover de financiers en eige-

naars van de ondernemingen, alleen maar het „belang” van het bedrijf als zodanig en van de „bedrijfs-gemeenschap” op het oog hebben. Zij zouden krachtens hun positie een „onafhankelijke” houding jegens de kapitaalverschaffers kunnen aannemen en het bedrijf in overeenstemming met het „algemeen belang” leiden.

In werkelijkheid zijn de „managers”, de bedrijfsdirecteuren óf zelfs mede-eigenaar van de ondernemingen óf zij zijn in hun doen en laten geheel en al afhankelijk van de eigenaars. Hoe dan ook zijn zij door de aandeelhouders als leiders van het bedrijf aangewezen, om de winst-belangen te verdedigen en niets anders.

Het voorstel is dus niets anders dan een nieuwe versie van een oude zaak. De arbeiders zouden in de „top-organen van samenwerking” altijd in een minderheid verkeren. Zelfs de bestaande samenwerking van de zg. Unie-bonden zou in een geheel nieuwe situatie komen te verkeren. Want de KAB-vertegenwoordigers zouden bij alle conflicten met gebonden mandaat aan de onderhandelingstafel verschijnen. Eerst zullen zij immers altijd mét de ondernemers samen een standpunt moeten bepalen. De bedoeling hiervan zal wel hoofdzakelijk zijn, op de „lagere niveau's”, in de bedrijven zelve garanties te scheppen, dat de KAB-bestuurders-, ondernemingsraad-leden enz. nooit en te nimmer meer uit de band kunnen springen. Niet voor niets wordt in de brief gezegd, dat deze „federatie” van ondernemers en vakbondsbestuurders „zo geformeerd zal moeten zijn, dat directe besluitvorming in de top mogelijk is”.

Overigens is het bisschoppelijke plan ook geheel in overeenstemming met de door het Vaticaan aangegeven weg tot vorming van bedrijfsschappen, de peilers van de corporatieve staat, zoals die door Mussolini in Italië werd opgericht en nu nog voortbestaat onder Franco en Salazar.

Het voornaamste door de Paus gestelde doel moet zijn „ de strijd der tegenoverelkaar staande klassen te doen eindigen en een eendrachtige samenwerking in 'bedrijfsschappen' tot stand te brengen en te bevorderen” (Quadragesimo Anno).

Hoe de klassenstrijd beëindigd zal worden in de katholieke droomstaat wordt elders aangegeven, want „Stakingen zijn verboden; wanneer de partijen niet tot overeenstemming kunnen geraken, komt de overheid tussen beide.”

Volgens deze door Paus Pius XI in 1931 uitgegeven encykliëk zullen de voordelen van dit alles zijn dat de vreedzame samenwerking van de klassen tot stand zal komen, terwijl de socialistische verenigingen in hun groei en actie belemmerd zullen worden.

Uit het schrijven van de Nederlandse bisschoppen blijkt, dat zij ons land deze weg verder wensen op te dringen en dat zij voor het verwezenlijken van dit doel de katholieke arbeiders willen inschakelen.

Uitgaande van hun beginselen koesteren ze hun troetelkind, de PBO. Hoewel tot groot geluk van ons volk door het verzet van de democratische krachten, de corporatieve heilstaat niet is verwezenlijkt, worden toch voortdurend pogingen ondernomen om de ideeën van het Vaticaan in ons land te infiltreren.

Hiertoe behoort het ingrijpen van rechters in stakingen en ook het gepraat over „wettelijke regeling” van het recht van staken.

Het document van het episcopaat geeft hieraan nogeens morele steun. Er is echter niemand en geen macht in de kapitalistische maatschappij, die de klassenstrijd kan doen beëindigen, zelfs de macht van de bisschoppen schiet hier tekort.

Het is nu eenmaal geen voetbalwedstrijd, waarbij de scheidsrechter op zijn fluitje blaast en de strijdenden vriendschappelijk het veld verlaten.

De kapitalisten streven naar maximumwinsten en plunderen de arbeiders uit zoveel als zij het zich kunnen permitteren. De arbeiders kunnen zich hiertegen slechts teweer stellen door zich te organiseren en te strijden.

De jongste geschiedenis bewijst, dat er geen loonronde is gekomen of zij is bevochten. Evenzo is het met andere verbeteringen al of niet in de CAO opgenomen.

De valsheid van de ontkenning van de klassenstrijd blijkt telkens weer.

Weliswaar worden vooral met behulp van reactionaire katholieke geestelijken allerlei opvattingen verspreid, die moeten bewijzen dat klassenstrijd uit den boze is. En ook kan men zeggen, dat de regering-De Quay haar uiterste best heeft gedaan om klassenconflicten in de kiem te smoren. Maar heeft het iets uitgewerkt? De feiten van de laatste maanden spreken een duidelijke taal.

Zelfs het geloofde land, Spanje, deugt niet als voorbeeld. Want de meest brute terreur heeft niet kunnen verhinderen, dat het wapen van de staking telkens weer werd gehanteerd en nog wordt. Maar de bisschoppen hebben toch niet de illusie, dat zij Franco in ons land zouden kunnen copiëren?

Wat zij onder „klassenvrede” verstaan is niets anders dan eenzijdige ontwapening der arbeidersklasse tot heil van de monopolisten en winstmakers.

Dat is het verraderlijke wat achter de propaganda voor de klassenvrede en samenwerking steekt.

*

Voorts blijkt, dat in de KAB al gedurende langere tijd een discussie gaande is over de structuur van de vakbeweging. Volgens de richtlijnen van Paus Pius XI, vastgelegd in Quadragesimo Anno, dienen de katholieke arbeiders in de vakorganisaties naar hun beroep te worden georganiseerd.

Het vraagstuk van de structuur van de vakbeweging is inderdaad een uitermate belangrijk vraagstuk. Het is er niet één van formele aard, maar de organisatorische opbouw is direct verbonden met de industriële ontwikkeling. In de vroeg-kapitalistische tijd was het inderdaad mogelijk dat de arbeiders zich in hun organisaties verenigden naar beroep. De bedrijven waren wat hun structuur betreft eenvoudig. In de weverijen werkten bijna uitsluitend wevers. In de metaalbedrijven bijna uitsluitend metaalarbeiders.

In het tijdperk van het imperialisme vond een geweldige concentra-

tie van de produktie plaats, de bedrijven groeiden uit tot giganten met een veel ingewikkelder structuur dan die uit het vroeg-kapitalistische tijdperk. Nemen we bedrijven als die van de scheepsbouw, Philips of de Hoogovens, dan zien we dat in zulke bedrijven vele beroepen, zowel wat betreft hoofd- als handenarbeid worden verenigd. Onder die verhoudingen leidt het handhaven van de structuur van de vakbeweging, waarbij de arbeiders georganiseerd zijn volgens hun beroep, tot versnippering van krachten. Alle werknemers bij de Hoogovens, welk vak ze ook uitoefenen, hebben in de strijd voor een beter bestaan één gemeenschappelijke tegenstander, dat is de directie. Het ligt dan ook voor de hand, dat allen zich in één bond verenigen. Hoewel de sociaal-democratie lange tijd gearzeld heeft, moet gezegd worden, dat hoe langer hoe meer aanvaard wordt dat de organisatie van de arbeiders in bedrijfsbonden noodzakelijk is.

Zoals blijkt uit het schrijven van de bisschoppen, is ook in de KAB het structuurvraagstuk aan de orde. Daarbij is interessant, hoe ze met dit probleem in de maag zitten. Enerzijds is er de ontwikkeling van de industrie, die ze voor onontkoombare consequenties plaatst, anderzijds voelen ze er niets voor in te stemmen met een organisatievorm die de ondernemers onwelgevallig is. Want per slot van rekening zijn de vele duizenden die in de KAB georganiseerd zijn voor het grootste deel arbeiders, en het bloed kruipt waar-het niet gaan kan...

Het is al eerder gebleken, dat de katholieke arbeiders hun klasse niet verloochenen en met de anderen in actie gaan. Recente voorbeelden daarvan zijn de stakingen van de buschauffeurs en de bouwvakarbeiders. Vandaar dan ook, dat de bisschoppen er weinig voor voelen, zelfs in de KAB met zijn controle van de zijde van de kerk en de ondernemers, over te gaan tot de vorming van bedrijfsbonden. In hun hart prefereren ze de versnippering van de katholieke arbeiders.

Hun voornaamste probleem is dan ook de structuur van de vakbeweging aan te passen aan de belangen van de ondernemers. Dat blijkt wanneer ze zich afvragen of het niet wenselijk is de organisatie van de katholieke vakbeweging meer aan te passen aan de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. We zien dan ook, dat terwijl de bisschoppen vrij nauwkeurige richtlijnen geven in allerlei kwesties, ze zich op de vlakte houden inzake de bedrijfsbonden. Zij zijn van mening, dat de vorming van bedrijfsbonden geen kwestie is van katholiek beginsel en zeggen:

„Deze verklaring ten aanzien van de principiële geoorlooftheid is echter geenszins bedoeld als uitspraak ten aanzien van de praktische wenselijkheid.”

Dit probleem wensen de bisschoppen dan ook maar liever over te laten aan de katholieke leek, na al hun bedenkingen geuit te hebben. Hun werkelijke instelling blijkt uit het volgende:

„Maar als voor de vorm van de bedrijfsbond wordt gekozen, dan menen wij dat de volgende voorwaarden gesteld mogen worden: ...”

en dan volgen een serie aanwijzingen die vooral de controle van de bedrijfsleiding van de fabriek in de bedrijfsbond moet garanderen en die de verdeelheid in het bedrijf in stand moeten houden door vooral

het kantoorpersoneel en intellectuele werknemers te scheiden van de arbeiders en als een aparte groep voor te stellen die een bijzondere positie inneemt. Dat is de oude beproefde methode om een wig te drijven tussen arbeiders in overall en witte boord.

*

Voor zover de katholieke arbeider nog mocht denken, dat de bisschoppen zich in ernst bezig houden met organisatorische problemen van de vakbeweging om hun belangen te dienen, dan wordt hij in hoofdstuk C van het schrijven wel uit de droom geholpen. Hier komen duidelijk de Vaticaanse opvattingen over de vakbeweging tot uiting. Betoogd wordt, dat taakverbreding van de vakorganisaties noodzakelijk is „nu op sommige punten de vakorganisaties kunnen neerzien op goeddeels voltooide arbeid.”

Wat precies bedoeld wordt, blijkt elders:

„Als uitgangspunt moet hier gesteld worden de noodzakelijke integratie van de sociaal-economische taak en het vormende werk op godsdienstig-zakelijk, maatschappelijk en cultureel terrein.”

Het sprookje van de „goeddeels voltooide arbeid van de vakbeweging” wordt meermalen gebruikt, ook door rechtse sociaal-democraten. Het moet voor het Hoogwaardig Episcopaat wel bijzonder slecht uitgekomen zijn, dat deze brief waarin in feite geprobeerd werd de overbodigheid van de vakbeweging aan te tonen als verdedigster van de belangen van de arbeidersklasse tegen de onverzadigbare winsthonger van de ondernemers, juist verscheen, toen de bouwvakarbeiders in strijd gingen voor hoger loon.

Nog nooit sinds de oorlog is de noodzaak van één strijdbare vakorganisatie zo duidelijk gebleken als thans. Onder de arbeiders groeit dit bewustzijn. Daarom is deze propaganda van het Episcopaat tegen de vakbeweging niets anders dan een dienst, bewezen aan de ondernemers, die ongetwijfeld hiervoor een diepe buiging zullen maken.

Kenmerkend is, dat de bisschoppelijke stellingen over de vakbeweging geponereerd worden, nu de arbeiders zich opmaken voor de strijd. We vinden hier ongetwijfeld ook een aanwijzing, dat verdere aanvallen te verwachten zijn van de christelijk-sociale leiders op de vakbeweging en haar rechten.

Als de bisschoppen spreken van een taakverbreding van de vakbeweging, vooral naar het godsdienstige terrein, dan bedoelen zij in feite met deze verbreding beperking én likwidering van de activiteit van de vakbeweging op het gebied van de sociaal-economisch belangenbehartiging van de arbeiders. De KAB hebben ze direct onder hun contrôle en om dus maar een begin te maken, wenssen ze het uiterst minimale wat deze organisatie gemeen heeft met een werkelijke vakbeweging, maar direct overboord te gooien.

De KAB moet in den vervolge in de allereerste plaats als verlengstuk dienen van de kerk. Het werk van de KAB moet zich „meer dan vroeger gaan uitstrekken tot de godsdienstig-zedelijke, maatschappelijk en culturele vorming van de mensen, die bij haar zijn aangesloten.”

Er wordt gewezen op het feit, dat de katholieke vakbonden een unieke positie innemen, die hen in staat stellen de katholieke idealen onder hun leden uit te dragen, maar ook onder hen, met wie de katholieke vakbondsleden in het dagelijkse leven contact hebben.

Ziehier de methode die de katholieke ondernemers door middel van de kerk denken te gebruiken om de katholieke arbeiders voor hun karretje te spannen. Wanneer een katholieke centrale nauw contact met de kerkelijke overheid bepleit, dan dient dit om een geconcentreerd offensief onder leiding van de katholieke bisschoppen en ondernemers op de arbeidersklasse tot stand te brengen.

Bij dit alles handelt men naar de letter van de vaticaanse wet, zoals die is vastgelegd in Rerum Novarum, die voorschrijft dat:

„de werklieden zó ingericht en bestuurd moeten worden, dat zij het veiligst en het zekerst leiden naar het beoogde doel: de zo hoog mogelijke ontwikkeling van het lichamelijk, geestelijk en stoffelijk welzijn der leden.

Natuurlijk dient godsdienstige en zedelijke vorming als voornaamste doel beoogd te worden en daarnaar vooral moet de inrichting van de vereniging geheel en al geregeld worden.”

Het episcopale document heeft echter nog een andere, zeer gewichtige bedoeling. De eenheid van de vakbeweging moet onder alle omstandigheden verhinderd worden.

Het vraagstuk van de eenheid van de vakbeweging wordt door onze partij voortdurend aan de orde gesteld. De CPN is van mening, dat tegenover het offensief van de reactie de eenheid van vakbeweging moet staan. Eén grote vakorganisatie in ons land, waarin alle arbeiders verenigd zijn, zou een einde kunnen maken aan de dictatuur van de monopolies. Zo een vakorganisatie zal het NVV moeten worden. Thans is de discussie in de Nederlandse arbeidersbeweging over dit voor de toekomst van ons land beslissende vraagstuk in volle gang.

De idee van één grote, strijdbare, vakbeweging heeft veel enthousiasme gewekt en reeds tot positieve daden geleid. Het is gebleken, dat gelovige arbeiders, vooral ook katholieke, hierdoor sterk geïnspireerd worden. Dat is goed, want de katholieke arbeider heeft geen andere belangen dan zijn collega's. Het leven brengt hem als vanzelf naast de communist, de socialist en anderen, tegenover de ondernemers.

Deze klassebroederschap is nog eens duidelijk in de laatste acties gebleken.

De katholieke arbeiders maken een aanzienlijk deel uit van de Nederlandse bevolking, vooral in het zuiden van ons land. Er is de geestelijke herders alles aan gelegen de eenheid te voorkomen, mede door de katholieke arbeiders de weg te versperren naar de strijdbare vakbeweging. Het bisschoppelijk schrijven moet dan ook talloze argumenten aan de tegenstanders van de eenheid leveren om de katholieke arbeiders door middel van hun geloof onder druk te zetten.

We weten dat dit in de zuidelijke provincies van het land ook gebeurt. Wanneer gezegd wordt, dat „de zorg voor de religieuze-apostolische vorming en maatschappelijk-culturele ontwikkeling van de wer-

kende mens zeker een zwaartepunt is van het werk der vakorganisaties", dan is het voor de hand liggend, dat elke zielsverzorger dit voorschrift zal gebruiken om de katholieke arbeider af te houden van de vakorganisatie die dit niet onderschrijft.

Hier zien we de consequente doorvoering van de politiek zoals die reeds enige jaren geleden is neergelegd in het bisschoppelijk mandement.

Voor de communisten is een belangrijke taak weggelegd om in geduldige discussies aan te tonen, dat de arbeiders zich in de eerste plaats moeten organiseren uitgaande van hun klassebelangen. De vakbeweging, als klasse-organisatie, behoort haar deuren wijd open te stellen voor alle arbeiders en hun vrij te laten in politieke of godsdienstige overtuiging. Als de ondernemers en met hen de katholieke geestelijkheid er geen bezwaar tegen hebben dat de gelovige arbeider en de ongelovige tezamen werken, gemeenschappelijk in hetzelfde bedrijf, en misschien naast elkaar staan en gemeenschappelijk uitgebuit worden, waarom zouden de arbeiders deze samenwerking dan binnen één vakorganisatie niet voortzetten, om zich tegen de ondernemers te beschermen en betere lonen en arbeidsvoorwaarden af te dwingen?

Zo kan het schrijven van de bisschoppen nog aanleiding geven tot vele andere opmerkingen.

Nogmaals leren we echter, hoe de ondernemers zich via de Katholieke kerk en door middel van de KAB proberen te infiltreren in de arbeidersbeweging. Zij misbruiken daarbij de religieuze gevoelens van katholieke arbeiders. Het is de bedoeling, dat meer dan ooit de KAB gebruikt zal worden om de belangen van de ondernemers te verdedigen en de verdeeldheid tussen de arbeiders in stand te houden. Hiertegenover kan slechts één vastberaden optreden staan van alle linkse krachten voor de eenheid van de vakbeweging.

H. HOEKSTRA.

De Mammoetwet

Achterstelling van het openbaar onderwijs

Op 29 oktober 1958 werd bij de Staten-Generaal een ontwerp van wet ingediend, tot regeling van het voortgezet onderwijs. Dit onderwijs is tot nu toe geregeld in verschillende wetten, die onderling weinig samenhang vertonen.

Wij zijn voorstanders van iedere poging om meer coördinatie te brengen in de wettelijke regeling en de opbouw van het onderwijs.

De vraag is nu, of *dit* ontwerp voldoet aan de eisen die zeer vele deskundigen en ook onze partij daaraan stellen.

Vele bezwaren zijn naar voren gebracht, zowel door voorstanders van het openbaar als die van het bijzonder onderwijs. Talrijke adressen zijn gestuurd naar de Tweede Kamer.

„Volksonderwijs” tezamen met de Nederlandse Onderwijzers Vereniging (NOV) komt op voor het openbaar onderwijs, dat — ook volgens ons, zoals wij nog zullen zien — niet voldoende tot zijn recht komt.

OPENBAAR ONDERWIJS IS OVERHEIDSTAAK

Bij de voorstanders van het openbaar onderwijs heerst grote ongerustheid en ontstemming over de opvatting, die de minister huldigt over de taak van de overheid, zoals deze is omschreven in het eerste en vierde lid van art. 208 van de grondwet.

In de Memorie van Toelichting op zijn ontwerp zegt minister Cals o.m.: „... dat het onderwijs een geïntegreerd deel van de opvoeding behoort te vormen, dat de opvoeding der kinderen van nature in eerste instantie een recht en een plicht van de ouders is...” en dat daarom „aan de bemoeienis van de overheid met het onderwijs uit hoofde van het algemeen welzijn grote beperkingen zijn opgelegd. Gezien de verwevenheid van onderwijs en opvoeding moet immers zowel bij de opzet als bij het functioneren van een wettelijke regeling de verhouding ouders-kinderen en dus het gezin een centrale plaats innemen. Hier stuit men evenwel op de moeilijkheid, dat bij vele ouders gebrek aan belangstelling voor het onderwijs bestaat, soms uit onwil, maar veelal uit onmacht. Deze situatie, waarmede rekening gehouden moet worden, bemoeilijkt de pogingen der overheid een in alle opzichten sluitend en verantwoord geheel van onderwijsvoorzieningen tot stand te brengen. Zulk een geheel kan immers alleen dan worden verkregen, wanneer niet alleen de overheid, maar ook en vooral de maatschappij, in staat en bereid zijn hun taak naar behoren te vervullen. De oplossing van het vraagstuk zou wellicht worden vergemakkelijkt, wanneer men terecht zou kunnen stellen, dat de overheid de taak der te kort schietende ouders dan maar moet overnemen”.

Dit is echter, volgens de minister „niet mogelijk en in het algemeen niet wenselijk. Het gaat hier immers om een uitermate persoonlijke taak der ouders. Zo ergens, dan dient hier de regel te worden toegepast,

dat de taak der overheid zich moet beperken tot het scheppen van de mogelijkheden voor de burgers om hun persoonlijke taak te volbrengen". (Cursivering van ons).

Wij hebben ons veroorloofd, dit uitvoerige citaat te brengen, omdat daarin een voorstelling van zaken voorkomt, waarmede geen voorstander van openbaar onderwijs zich kan verenigen.

Volgens ons heeft de overheid een meer positieve taak ten opzichte van het onderwijs. Ja, wij zijn van mening, dat de taak, die de grondwet haar thans oplegt ten opzichte van het lager onderwijs, ook en juist nu vooral tot alle vormen van het voortgezet onderwijs behoort te worden uitgestrekt.

Het is dan ook uitermate toe te juichen, dat tegen bovenaangehaalde voorstelling van zaken „Volksonderwijs”, de N.O.V. en de Algemene Vereniging van Leraren bij het Voorbereidend Hoger en Middelbaar onderwijs (A.V.M.O.) met kracht is opgekomen. De taak der overheid, die voortvloeit uit artikel 208 der grondwet, eerste en vierde lid, wordt door de minister volkomen miskend. Het is juist niet de taak van de overheid om in de zorg voor het onderwijs een *afwachtende* houding aan te nemen. Het is haar taak en óók haar plicht voor alle inwoners van ons land, om te zorgen, dat ieder het door hem gewenste onderwijs kan krijgen. Dit moet de aanhoudende zorg der regering zijn, dat is haar grondwettelijke plicht. Vooral ook moet zij de belangen van het *openbaar* onderwijs behartigen. Óók heeft zij de plicht, dat er een genoegzaam aantal scholen is. Een bepaling, die al van 1848 af in onze grondwet gebiedend staat voorgeschreven. Ja zelfs al in 1814 stond die „aanhoudende zorg voor het openbaar onderwijs” in onze voornaamste wet.

Eerst dan, wanneer het rijk of de gemeente hierbij in zijn taak zou tekortschieten, moeten de ouders het recht hebben om bepaalde scholen te eisen. Terecht staat dan ook in artikel 6 der Hogeronderwijswet, dat een gemeente van 20.000 of meer inwoners de *verplichting* heeft tot het stichten van een gymnasium.

In het adres van de A.V.M.O. wordt zeer terecht er op gewezen, dat ook Thorbecke bij de indiening van de Wet op het Middelbaar Onderwijs de verplichting van de overheid, genoemd in het reeds meermalen aangehaalde vierde lid van artikel 208 der grondwet, niet slechts zag als bedoeld voor het *lager* onderwijs, zoals de minister stelt in de Memorie van Toelichting, doch van mening was dat bij uitbreiding van het onderwijs met middelbare scholen, de taak van de overheid óók op deze scholen betrekking heeft. „Dit is dan ook na 1863 steeds de opvatting geweest van de rijks- en gemeentelijke overheden, die de ontwikkeling van het middelbaar onderwijs hebben gestimuleerd, niet omdat er gebrek aan belangstelling was bij de burgerij, maar veeleer omdat de grote belangstelling, die ook heden ten dage in niet mindere mate aanwezig is, uitbreiding van de overheidstaak noodzakelijk maakte.

In het wetsontwerp dient derhalve alsnog een artikel te worden opgenomen, waarin de verplichting van de gemeenten tot het stichten van scholen van V.H.M.O., als de gemeente een zeker aantal inwoners telt, wordt vastgelegd”.

De industriële ontwikkeling in ons land, zoals wij die de laatste jaren vooral kunnen waarnemen, legt de overheid ook de verplichting op om dit voor het openbaar nijverheidsonderwijs en andere soortgelijke scholen te stellen. Zeker behoort dit te geschieden in steden met meer dan 20.000 inwoners, waarvan er thans ongeveer 100 gemeenten in ons land zijn.

Het komt ons voor, dat het ook noodzakelijk is, om een nadrukkelijk onderscheid te maken tussen *opvoeding* en *onderwijs*.

Opvoeden is allereerst een taak van de ouders, daar beginnen zij al mee direct na de geboorte van hun kinderen.

Het *onderwijs* daarentegen is de eerste plicht van de overheid.

De ouders hebben dan ook het recht dit van de overheid te verlangen. Juist bij het voortgezet onderwijs is het zonder hulp van de overheid onmogelijk dit soort onderwijs te verkrijgen en te geven.

Zeker voor de voorstanders van het openbaar onderwijs is het een tekortkoming in de wet, dat hierover in het geheel niet wordt gesproken.

*

De minister stelt jaarlijks voor 1 oktober een plan van scholen vast — zo staat in artikel 59 van de voorgestelde mammoetwet —, die in de drie kalenderjaren, volgende op het jaar van de vaststelling, voor bekostiging uit 's Rijks kas in aanmerking zullen worden gebracht.

De minister denkt dus, om in plaats van het huidige „automatisme”, zoals dit genoemd wordt, te komen tot een landelijk plan, waarin wordt aangegeven in welke gemeenten scholen voor voortgezet onderwijs dienen te komen en ook van welke aard deze zullen moeten zijn.

Voor de verschillende soorten van scholen kunnen meer deelplannen worden gemaakt en ingediend door organisaties, die de bevordering van het voortgezet onderwijs tot doel hebben. Ook kan door of namens de gemeenteraad of namens het schoolbestuur, indien het een bijzondere school betreft, het verzoek worden ingediend tot opnemings in het plan, zoals artikel 60 bepaalt en volgens artikel 59 kan de minister zelf de door hem noodzakelijk geachte rijksscholen op het plan plaatsen.

Zo gezien bestaat inderdaad dan de mogelijkheid om tot een verantwoorde spreiding van de scholen voor voortgezet onderwijs over het gehele land te komen. Thans is het zo, dat een school moet worden opgericht als slechts aan de voorwaarde wordt voldaan, dat een zeker aantal leerlingen voor het beginnen ervan aanwezig is, onafhankelijk dus van de vraag of er reeds op andere wijze in de behoefte aan het gevraagde onderwijs wordt voorzien.

Het derde lid van artikel 58 luidt: „Een openbare school wordt niet opgericht dan met inachtneming van de bepalingen van dit hoofdstuk”. Dat dit wil zeggen, dat het *verboden* wordt een openbare school op te richten, die *niet* op het plan voorkomt. Het ergerlijke nu is, dat dit niet vereist wordt voor een bijzondere school, welke *niet* in het plan is opgenomen, die dus *wel* mag worden opgericht. Dit is een grove achteruitstelling van het openbare onderwijs.

Nu de „pacificatie” (de vestiging van vrede op onderwijsgebied) tot

grondgedachte heeft de gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs en dit beginsel erkent dat aan bijzondere besturen de oprichting van scholen voor eigen rekening niet zonder meer kan worden verboden, mag het openbaar onderwijs daarbij niet worden achtergesteld. Dan is er geen gelijkheid, wanneer de gemeentebesturen niet dezelfde vrijheid krijgen om openbare scholen op te richten.

Terecht werd dan ook in een bespreking over het voorgestelde wetsontwerp gezegd:

„Het aangegeven verschil betekent bovendien een miskenning van de taak der gemeenten, die tegenover de bevolking die zich in nieuwe wijken vestigt of die bij voortschrijdende industrialisatie wordt aangetrokken, een positieve verantwoordelijkheid hebben. Zij behoren in staat te zijn op eigen kosten een openbare school voor voortgezet onderwijs in het leven te roepen, zodra daaraan de behoefte blijkt te bestaan”.

Het onderscheid, dat in de voorgestelde wet wordt gemaakt, leidt in de praktijk tot bevoorrechtiging van het bijzonder onderwijs, dat wij uit bittere ervaring maar al te goed kennen.

Een gevaar voor de zelfstandige taak van de gemeente is o.i. ook het tweede lid van artikel 60, dat zegt: „Gedeputeerde Staten kunnen de gemeente opdragen, een verzoek te richten tot onze minister om opneming in het plan van een gemeentelijke school, indien een naar hun oordeel voldoende aantal ouders hiertoe de wens heeft te kennen gegeven en de gemeente daaraan niet heeft voldaan”.

Zodoende zou dus aan G.S. het recht worden gegeven, om, los van iedere norm, geheel naar eigen inzicht, een verplichting aan het gemeentebestuur op te leggen.

Wij kunnen dus volkomen onderschrijven, datgene wat de A.V.M.O. in haar gememoreerd adres verzocht heeft om in plaats van dit artikel te bepalen, dat G.S. de gemeente kunnen opdragen tot de minister het verzoek te richten tot opneming in het plan van een gemeentelijke school, indien hun daartoe het verzoek wordt gedaan door de gezamenlijke ouders van ten minst twintig leerlingen, van wie mag worden aangenomen, dat zij bij de oprichting der school voor toelating tot haar eerste klasse in aanmerking zouden komen.

Bovendien, dat er gezorgd wordt, dat een beroep in openbare behandeling kan komen door het toevoegen van een bepaling:

„Van het besluit van G.S. staat gedurende dertig dagen beroep op ons open; wij beslissen, de Raad van State, afdeling voor de Geschillen van Bestuur, gehoord”.

TE HOGE STICHTINGSNORMEN

Een ander punt, dat reden tot kritiek heeft gegeven, is het aantal leerlingen, dat volgens artikel 63 van het ontwerp, aanwezig moet zijn in de hoogste klasse van een school, opdat deze school in elk geval in het plan moet worden opgenomen.

Zowel voor- als tegenstanders van het openbaar onderwijs zijn het er

over eens, dat deze normen veel te hoog zijn. Hetzelfde geldt ook voor de normen die zijn gesteld in artikel 101, waarbij een school wordt opgeheven, of zoals de voorgestelde wet dit deftig noemt: „beëindiging der bekostiging”.

De consequenties van het een en ander zijn niet voor de poes! Het wil toch wel wat zeggen, dat van de 178 gymnasiale opleidingen, die ons land thans telt, er 80 moeten verdwijnen!

In de provincies Drente en Zeeland nota bene: alle!! Hieronder vallen 20 zelfstandige gymnasia, die dan moeten worden opgeheven.

In het bijzonder zullen openbare en niet-confessionele gymnasia of gymnasiale afdelingen het slachtoffer worden.

Van de zeven gymnasiale opleidingsmogelijkheden in Friesland zullen slechts die in Leeuwarden en Sneek blijven bestaan. In Groningen zouden zes van de acht verdwijnen.

Gedeputeerde Staten van Groningen, Friesland en Drente hebben in een brief gewezen op de waarlijk rampzalige gevolgen, die de voorgenomen normen voor hun gewesten hebben. Het is haast onbegrijpelijk hoe de adviseurs, die geholpen hebben bij het opstellen van deze wet, de verantwoordelijkheid op zich hebben kunnen nemen, dat in deze drie provincies samen in slechts drie gemeenten gymnasiale opleidingen overblijven! Op één na zouden alle lycea in deze provincies tot h.b.s.-en worden, de h.b.s.-en voor meisjes zouden geheel verdwijnen, terwijl ook het ulo-onderwijs ernstig zou worden aangetast. Het heeft er alle schijn van, dat behalve op het economische terrein, ook op het gebied van het onderwijs, men deze gebieden als onderontwikkelde beschouwt!

Bij de behandeling van de begroting van O. K. en W. op 1 december 1959, heeft de minister gepoogd het verzet te sussen, door te wijzen op paragraaf 1 van hoofdstuk IX van de Memorie van Toelichting, waarin staat, dat „uiteraard rekening zal worden gehouden met de verkregen rechten van de bestaande en reeds aangewezen of uit de openbare kas bekostigde scholen” (blz. 16).

In het gunstigste geval zullen dus scholen, die niet aan de wettelijke normen voldoen niet dadelijk voor opheffing in aanmerking komen. Veel heil verwachten wij er op de duur niet van.

Ook bestaat er ernstig bezwaar tegen de zeer beperkte mogelijkheid van beroep, wanneer een school niet in het plan wordt opgenomen.

Er ontbreekt tevens de beroepsmogelijkheid van derden, als betwifteld wordt of een school (bijvoorbeeld een overbodige bijzondere school) terecht in het plan is opgenomen, omdat hierdoor de belangen van een openbare school of scholen opzettelijk zouden kunnen worden geschaad.

Tot slot van dit onderdeel, waarmede wij ons hier hebben beziggehouden, kan de vraag worden gesteld: Welke is het in het bovenbesproken artikel 60 genoemde „rechtspersoonlijkheid bezittende lichaam” voor het openbaar onderwijs?

De „beheersvorm” van de openbare school, waarmede „Volksonderwijs” zich nu al vele jaren bezighoudt, is nog steeds niet opgelost. Voor de openbare school bestaat dus zulk een „lichaam” nog niet. Het

schijnt, dat er overleg gepleegd wordt tussen de minister en enkele organisaties, die de belangen van de openbare en neutrale bijzondere scholen behartigen.

Volgens ons is echter voor alles vanzelfsprekend, dat wat het openbaar onderwijs betreft, dit de gemeentelijke overheid en in het bijzonder de gemeenteraad (waardoor dus openbare behandeling mogelijk is) behoort te zijn.

Bij de begrotingsbehandeling van O. K. en W. in december 1959 heeft Marcus Bakker namens onze fractie in de Tweede Kamer in het bijzonder gewezen op de nu reeds bestaande grootscheepse bevoordeling van het confessionele V.H.M.O. De Mammoetwet in de voor ons liggende vorm zou volgens hem deze ontwikkeling nog slechts bevorderen.

In de kringen van de voorstanders van het openbaar onderwijs zijn ernstige bezwaren tegen het ontbreken in het ontwerp van een doelstelling van het openbaar onderwijs. Wel wordt geëist dat de leraar zich onthoudt van uitlatingen die strijdig zijn „met de eerbied verschuldigd aan godsdienstige begrippen van andersdenkenden”, maar deze eis wordt niet uitgebreid tot het eerbiedigen van de levensbeschouwelijke opvattingen van niet-godsdienstigen.

NIEUWE BENAMINGEN

Een ander bezwaar, waar we hier niet op in kunnen gaan, is de voorgestelde wijze van financiering der openbare scholen van alle vormen van voortgezet onderwijs. De gemeenten worden in een afhankelijke positie geplaatst en de bevoorrechtiging van het bijzonder onderwijs blijft gehandhaafd.

De meeste bekendheid bij het grote publiek hebben wel de nieuwe benamingen verkregen, die deze voorgestelde wet heeft geïntroduceerd.

Er zijn over het lavo, mavo en havo al genoeg grapjes gemaakt. Toch zitten er achter de benamingen allerlei veranderingen, die onze ernstige aandacht verdienen.

Daar is ten eerste het *Lager algemeen vormend onderwijs*, (Lavo), het tegenwoordige weinig populaire voortgezet lager onderwijs (v.g.l.o.). Daarnaast krijgen wij het *Middelbaar algemeen vormend onderwijs* (Mavo), in de plaats van de wel populaire Ulo-scholen. Dan krijgen wij een nieuwe vorm: *Hoger algemeen vormend onderwijs* (Havo), die in de plaats komen van de tegenwoordige middelbare meisjesscholen en overeenkomstige jongensscholen of gemengde scholen. Tot slot krijgen wij dan het *Voorbereidend wetenschappelijk onderwijs* (V.W.O.) Deze school omvat dan de tegenwoordige gymnasia, lycea en hogere burgerscholen. Het wordt een zesjarige school.

Het eindexamen van iedere V.W.O.-school zal bevoegdheid geven tot het afleggen van academische examens in alle faculteiten.

Het lyceum ontvangt zodoende dan ook een wetenschappelijke basis, terwijl de H.B.S. de naam van *Athenaeum* zal krijgen, waar het *latijn*, als verplicht leervak wordt ingevoerd, hetgeen, zoals bekend, thans niet het geval is.

Wij zien dus in deze opsomming een onderscheiding tussen de leer-

lingen die, zoals het wel genoemd wordt „maatschappijonderwijs” gaan volgen aan de *vijfjarige Havoscholen* en de leerlingen die in zes jaar worden voorbereid aan de *Athenaea* voor de studie aan de universiteiten en hogescholen, die dus geen „baan” gaan zoeken, maar wetenschappelijk, hoger onderwijs gaan volgen. Dit nu is iets nieuws in ons onderwijsstelsel. De leerlingen zullen moeten kiezen tussen het *Havo*, de maatschappij-school of het *Athenaeum* of, op een *lyceum*, na de gemeenschappelijke onderbouw, tussen één van beide afdelingen: *Havo* of *Athenaeum*.

Onderwijsdeskundigen vrezen, o.i. terecht, dat het op deze wijze niet zal gelukken elke leerling op de meest geschikte school te krijgen. Ook hier zullen wij weer een jacht zien van vele ouders om hun kind op de V.W.O.-school te krijgen, die immers toegang geeft tot academisch onderwijs.

Het is de bedoeling de *Havo*-school of te verbinden met het *Athenaeum* of het *Lyceum*, waarbij het *Lyceum* dan de onderbouw één- of tweejarig kan zijn, of met een *Mavo*-school, of als zelfstandige school te bestaan.

De hokjesgeest, die in ons volk sterk leeft, heeft in de kringen van het huidige V.H.M.O. al ernstige bedenkingen opgeroepen om het maatschappijonderwijs van de tegenwoordige h.b.s. te gaan verbinden aan de *ulo*-scholen. Men is in die kringen bang, dat de *Havo*-school niet hetzelfde karakter zal hebben als de tegenwoordige h.b.s. Volgens hun opvatting zal de *Havo*-school dus moeten behoren tot het V.W.O., zoals de tegenwoordige h.b.s. ook toegang geeft tot de examens aan de universiteiten en hogescholen.

Ook wij vinden het nieuwe element, de *Havo*, niet gelukkig. Het komt niet op de naam, maar op het wezen aan. Onderwijsdeskundigen zien in het ontwerp zelf weinig nieuws.

Uit deze uiteenzetting blijkt, dat in wezen het bestaande scholenstelsel gehandhaafd blijft.

Wij zijn van mening, dat bij een werkelijke herziening, vernieuwing en verfrissing van het voortgezet onderwijs het doel allereerst zou moeten zijn, dit onderwijs doelmatiger te maken, vooral in verband met de toekomstige beroepswerkzaamheden van de leerlingen.

De „algemene-ontwikkelingsschool” is niet het voornaamste waaraan in de huidige maatschappij behoefte is.

Volgens ons is er veel meer behoefte aan een schooltype, waarbij na enkele jaren reeds specialisatie naar aanleg en wens der leerlingen, in de richting van het te kiezen beroep mogelijk is.

Trouwens, dit hangt ook nauw samen met de steeds omvangrijker wordende stof, die aan de universiteiten en hogescholen wordt behandeld. De grotere specialisatie zal ook voor hen, die wetenschappelijk onderwijs kunnen volgen, de middelbareschooltijd eerder korter dan langer moeten doen zijn.

Een jongeman, die hoger onderwijs volgt, is nu dikwijls verplicht tot zijn 26ste of 27ste jaar te gaan studeren, om dan nog twee jaar in militaire dienst te gaan. Hij is dan tegen de dertig jaar als hij zijn beroepsbezigheden kan gaan verrichten.

Reeds nu is bekend, dat weinig kinderen uit de arbeidersklasse of daarmee gelijk te stellen groepen hun studie bij het hoger onderwijs niet alleen kunnen volgen, maar ook beëindigen. Het is overbodig te zeggen, dat de nieuwe voorgestelde vorm bijna automatisch kinderen uit de lagere inkomensgroepen van iedere wetenschappelijke studie uitsluit.

Thans bepalen vaak omgeving en inkomsten van de ouders, niet aanleg, het gaan naar ulo of bijvoorbeeld gymnasium.

Ook dit pleit er al voor, dat een meer eenvormig scholentype gewenst is, waarbij na b.v. twee jaar splitsing in diverse richtingen van voortgezet onderwijs kan plaatsvinden.

Bij vereenvoudiging van het voorgestelde wetsontwerp zou deze idee zeker kunnen worden verwezenlijkt.

BRUGKLASSE

Een poging daartoe zou kunnen zijn, dat de V.W.O.- en Havo-scholen, die een gelijke eerste klasse moeten hebben, die als een soort van determineer-klasse (waarin dus bepaald wordt voor welke richting de leerling geschikt is) kan worden beschouwd, voor *alle* leerlingen gelden, die voortgezet onderwijs kunnen volgen.

Om de overgang van het lager naar het voortgezet onderwijs gemakkelijker te maken, krijgen de leerlingen voor V.W.O. en Havo in dit overbruggingsjaar les van een beperkt aantal leraren, die lesgeven in de vakken, die dezelfde zijn als later op de gymnasia, athenaea en lycea.

Jammer genoeg is er weer een uitzondering; op de gymnasia bestaat de mogelijkheid enkele lessen in het Latijn op het rooster te plaatsen. De ervaring met het Frans op de lagere scholen is anders wel een waarschuwing.

Terwijl het ook niet de bedoeling is, na het einde van het brugjaar de leerling weer van school te doen veranderen. Dit zal slechts in uitzonderingsgevallen noodzakelijk zijn.

Erg gelukkig lijkt ons de opzet niet. Omdat vooruit de keuze al bepaald is, zonder dat gebleken is, of de leerling wel voor het V.W.O. of Havo geschikt is.

Erg enthousiast kunnen wij ook niet zijn over de Havo. Welke plaats moet deze school nu innemen tussen de V.W.O. en Havo? Zou deze vorm niet een soort standenschool worden? Een school dus voor beter gesitueerden, wier kinderen niet in staat zijn het V.W.O. te volgen, maar die zij ook niet naar de Havo willen sturen, zoals ze nu niet gaan naar de u.l.o.?

Als zelfstandige schoolsoort komt ons deze Havo-school overbodig voor. Praktischer dunkt het ons, wanneer het een vertakking wordt van het Athenaeum, b.v. na de tweede of derde klas, indien tenminste de behoefte wordt gevoeld aan differentiatie.

Ook zou een combinatie met de Havo mogelijk kunnen zijn, ook al omdat voor de Havo de leerkrachten niet dezelfde bevoegdheden dienen te bezitten als die welke voor het V.W.O. worden gevraagd, hoewel

daartegen van de zijde der leerkrachten grote bedenkingen bestaan (zie hieronder).

Evenals de huidige ulo zal ook de Mavo wel de belangrijkste vorm van voortgezet onderwijs worden naast het V.W.O. Ook daarom zou het Mavo meer mogelijkheden behoren te hebben. Zo zou de overgang van Mavo naar hoger technisch onderwijs (de vroegere M.T.S.) mogelijk moeten blijven. Ook dit is een argument te meer voor een combinatie van Mavo en Havo.

TOELATING EN LEERPLAN

Wij zullen nu nog enkele korte opmerkingen maken over de toelating tot de scholen.

De toelichting somt vijf mogelijkheden op:

- a. een voorbereidende klasse, verbonden aan een school voor voortgezet onderwijs;
- b. een toelatingsexamen;
- c. een verklaring van het hoofd van de school voor basisonderwijs;
- d. een proefklasse;
- e. een aanvullend psycho-technisch onderzoek.

De minister overweegt te bevorderen, dat in een algemene maatregel van bestuur aan de scholen binnen zekere grenzen een keuze uit de bovenstaande selectiemethoden wordt gegund. De beslissing blijft echter berusten bij de school van voortgezet onderwijs.

Betreffende het leerplan van de gymnasia, athenaea en lycea noemt het ontwerp in artikel 7 de te onderwijzen vakken op. Op het gymnasium worden als nieuwe vakken ingevoerd: maatschappijleer, muziek en handvaardigheid.

De splitsing, na vier jaren, in een A- en B-afdeling blijft gehandhaafd. Naast het reeds genoemde nieuwe vak Latijn komen op het athenaeum eveneens deze drie genoemde vakken. Ook hier blijft de reeds bestaande splitsing in A en B. Hoewel volgens het ontwerp in de A-afdeling de economische en maatschappelijke vakken op de voorgrond zullen staan, ontbreekt hier het vak handelswetenschappen.

Trouwens, wat nu precies de plaats is welke de handelsdagscholen in het nieuwe systeem zullen innemen, is ook al niet duidelijk.

De lycea zullen, na een een- of tweejarige onderbouw, evenals nu een gymnasiale en een athenaeum-afdeling bezitten, eventueel gecombineerd met een Havo-school.

In de hogere klassen zal, naar gelang van de aanleg der leerlingen, meer verscheidenheid dan tot nu toe in de verschillende vakken mogelijk zijn.

Ook zal aan *alle* scholen een enigszins vereenvoudigd eindexamen worden afgenomen.

Op de verdere vraagstukken zullen wij thans niet dieper ingaan, hoewel uit de aard der zaak nog veel opmerkingen en beschouwingen zouden zijn te houden over pedagogische problemen.

Een enkel woord tot slot over de bevoegdheid der leraren. Vooral

ook omdat in onderwijskringen groot verzet tegen de voorgestelde maatregelen bestaat.

In tegenstelling tot de nu geldende voorschriften zullen de voor de benoeming als leraar geldende bepalingen *niet* in de wet zelf, maar bij algemene maatregel van bestuur, dus door de minister worden vastgesteld. Wel zullen voor de V.W.O.-scholen dezelfde bevoegdheden als nu geeïst worden, doch dit geldt *niet* voor de Havo. Ook hiertegen bestaan grote bezwaren. Men wil ook voor de Havo de volledige middelbare bevoegdheden.

In elk geval horen de bevoegdheden voor de docenten, gelijk tot nu toe, in de wet thuis. Dit is een eis die onder de leraren leeft. Wij zijn ook van mening, dat deze eis gerechtvaardigd is.

Het ontwerp heeft het karakter van een raamwet. Veel zal dus nog in uitvoeringsbeschikkingen moeten worden geregeld. Men schat in deskundige kringen, dat het nog vele, ongeveer *tien*, jaren zal duren voor de wet geheel in werking is!

Ook ontbreekt in de wet zelf een overgangsmaatregel, hoe men van de bestaande in de nieuwe toestand zal moeten komen. Daarvoor zal zeker nog een nieuwe wettelijke regeling nodig zijn. Om nog maar niet te spreken van de materiële voorwaarden, die vervuld moeten worden om al deze gedachten te verwezenlijken.

Het onderwijs zal meer dan tot nu toe in het middelpunt van de gedachtenwisseling komen te staan. Het voortgezet onderwijs zal daarin zeker niet de laatste plaats innemen. Ook in onze partij zouden wij graag de mening van de geïnteresseerden willen horen. Deze uiteenzetting is hopelijk daartoe een begin.

G. VAN PRAAG

TILANUS EN DE EVENREDIGE VERTEGENWOORDIGING

Op 30 september 1958 lanceerde de christelijk-historische fractievoorzitter dr. H. W. Tilanus, in de Tweede Kamer zijn inmiddels beroemd geworden aanval op de evenredige vertegenwoordiging. Wij laten hier allereerst de voornaamste passages van Tilanus' betoog volgen, opdat de lezer weet waarom het gaat:

„Als ik mij niet bedrieg, heeft destijds Minister De Wilde eens in overweging gegeven in de Kieswet te bepalen: minstens vijf zetels of geen. Ik heb mij daar vroeger wel tegen verzet, omdat ik van mening was, dat het goed democratisch was, dat, wanneer bij een Kamer van 100 leden 1 pct van ons kiezersvolk een bepaalde persoon in de Kamer wil brengen, het daartoe de gelegenheid moet hebben, maar ik ben daar toch wat anders over gaan denken, omdat ik geloof, dat het ook goed democratisch is te zorgen, dat de staatsmachine en het parlementaire werk goed kunnen functioneren.

Een grote verbroekeling van ons Parlement acht ik ongewenst; nu het aantal leden der Kamer is uitgebreid, bestaat daarvoor inderdaad gevaar... Daarom zou ik de Regering willen vragen — zonder vast te houden aan de cijfers, die ik noemde, van 5 pct, of 5 of 3 zetels en anders geen — deze kwestie eens tijdig onder het oog te zien en c.q. met een wetswijziging te komen.”

In P. en C. van november 1958 heeft Marcus Bakker reeds ruime aandacht aan deze belangrijke zaak gewijd. Niettemin is het gewenst om er opnieuw een uitvoerige beschouwing aan te wijden, en wel om twee redenen: Ten eerste omdat de strijd tegen de evenredige vertegenwoordiging in deze tijd één der voornaamste onderdelen is van de reactionaire aanvallen op de burgerlijke democratie in het algemeen. En ten tweede, omdat de kennis omtrent de betekenis van de evenredige vertegenwoordiging bij velen zeer gering is, zodat zij weinig verzet bieden tegen reactionaire aanvallen hierop.

Hoe gevaarlijk deze onkunde is, is in andere landen reeds gebleken en speciaal in het toch aan democratische tradities zo rijke Frankrijk: zonder op een eensgezind verzet van alle democraten te stuiten konden de burgerlijke regeerders daar reeds in 1951 een zwendelkieswet doorvoeren, die erop gericht was de uitspraak van de kiezers te vervalsen; vervolgens heeft De Gaulle in 1958 aan alle sporen van evenredigheid in het kiesstelsel een eind gemaakt.

Hoe komt het, dat in Frankrijk — en hetzelfde geldt voor Italië, West-Duitsland en Oostenrijk, waar eveneens in de afgelopen jaren zwendelkiesstelsels doorgevoerd zijn — de evenredige vertegenwoordiging om hals gebracht kon worden, terwijl een aanslag op het *alge-*

meen kiesrecht zonder twijfel wèl te pletter gelopen zou zijn op de eensgezinde tegenstand van alle democraten? Wij menen, dat de oorzaak hiervan voor een belangrijk deel gelegen is in de reformistische theorieën over de staat, die sedert meer dan een halve eeuw door de sociaal-democratie gepropageerd zijn. Kenmerkend voor deze theorieën immers was en is de overdreven betekenis, die aan het *algemeen kiesrecht* gehecht wordt, een overdrijving, die in tweeërlei opzicht misleidend is: ten eerste, omdat zij suggereert, dat met de verwerkelijking van het algemeen kiesrecht *de* (absolute) democratie in principe bereikt zou zijn; en ten tweede, omdat zij verdoezelt, dat zelfs de *burgerlijke* (en dus beperkte) democratie geenszins alleen afhangt van de vraag, of het kiesrecht algemeen dan wel beperkt is.

Tegenover deze misleidende opvattingen dienen wij duidelijk te stellen, dat noch het algemeen kiesrecht noch de evenredige vertegenwoordiging of enig ander kiesstelsel op zichzelf iets veranderen aan het klassekarakter van de staat — dat niet daarvan afhangt, doch van de vraag, wie de productiemiddelen beheersen — en dat het bij de vraagstukken van kiesrecht en kiesstelsel voor ons er alleen om gaat, op welke wijze men de, binnen de grenzen der kapitalistische productieverhoudingen, best denkbare staatsvorm kan krijgen, d.w.z. die staatsvorm, waarin de arbeidersklasse het best haar belangen tegenover die van de bourgeoisie tot gelding kan brengen. En verder: dat deze beste (of liever nog: minst slechte) burgerlijke staatsvorm volstrekt niet alleen afhangt van de vraag, of alle burgers het kiesrecht hebben, doch dat daarnaast van groot belang zijn: Het kiesstelsel, d.w.z. de vraag, op welke wijze de mening van de kiezers tot haar recht komt in de verdeling der parlementszetels; de mate van vrijheid voor alle partijen om verkiezingspropaganda te maken; de bevoegdheden van de volksvertegenwoordiging; enz. enz.

In dit artikel willen we ons verder beperken tot het vraagstuk van het *kiesstelsel*, omdat — zoals wij al aan de hand van de ervaringen in Frankrijk e.a. landen hebben laten zien — dit op het ogenblik het meest actueel is. In Frankrijk immers heeft De Gaulle bereikt, dat — met volledige instandhouding van het algemeen kiesrecht en uitsluitend door verandering van het kiesstelsel — een „parlement” gekozen werd, dat op geen enkele wijze meer de mening van de kiezers weerspiegelt (om slechts één voorbeeld te noemen: de communisten, die 20 pct van de stemmen verwierven, kregen in dit „parlement” 10 van de 536 zetels, dus minder dan 2 pct, toegewezen!). Dit Franse „kiesstelsel” werd in september 1958 gefabriceerd; wij menen, dat zelfs de meest argeloze lezer wel zal begrijpen, vanwaar de heer Tilanus zijn inspiratie kreeg, toen hij zijn boven aangehaalde redevoering hield!

De betekenis van de evenredige vertegenwoordiging

Zonder twijfel mag men zeggen, dat de E.V. (de gangbare parlementaire afkorting voor evenredige vertegenwoordiging, welke wij hier verder gemakshalve zullen gebruiken) het kiesstelsel is, dat in de omstandigheden van de burgerlijke staat het beste is voor de belangen van de arbeidersklasse.

De E.V. is het stelsel, waarbij iedere partij, die met een lijst aan de verkiezingen deelneemt, een aantal zetels krijgt, dat evenredig is aan het aantal stemmen, dat die partij — over het hele land genomen — op haar lijst uitgebracht krijgt (de technische details laten we hier onbesproken). Om de juistheid van dit stelsel aan te tonen willen wij het vergelijken met het stelsel, dat vóór de invoering der E.V. (in 1917) in Nederland bestond, nl. het zgn. districtenstelsel of meerderheidsstelsel.

Onder dit oude stelsel was Nederland verdeeld in 100 districten, die elk één afgevaardigde naar de Tweede Kamer zonden. Gekozen werd diegene, die in een district de absolute meerderheid der stemmen kreeg (werd bij eerste stemming door geen enkele candidaat de absolute meerderheid gehaald, dan volgde herstemming tussen de twee hoogst geplaatsten).

Ter verontschuldiging van onze voorvaderen moet opgemerkt worden, dat dit stelsel bij zijn invoering hier te lande in 1848 nog niet bedoeld was als zwendel (de politieke leiders van de bourgeoisie in de tijd van het opkomend kapitalisme hadden daaraan nog geen behoefte, zulks in tegenstelling tot hun nazaten — de Tilanussen en Rommes —, die het ongeluk hebben te leven in het tijdperk van het verval van het kapitalisme). Dit systeem paste nl. geheel bij de toestand van de eerste tientallen jaren na 1848, toen het kiesrecht beperkt was tot een zeer kleine groep van welgestelden, zodat bij de verkiezingen geen klassen tegenover elkaar stonden, doch er slechts gekozen behoefde te worden tussen de ene of de andere vertegenwoordiger van de bourgeoisie; van politieke partijen in moderne zin was in die jaren dan ook geen sprake (het aanvankelijk gemaakte onderscheid tussen liberalen en conservatieven was nooit scherp en met de jaren is het volledig vervaagd).

Naar mate echter — vanaf 1887 — het kiesrecht geleidelijk uitgebreid werd, naar mate ook de kleine burgerij en vervolgens delen van de arbeidersklasse onder de kiezers opgenomen werden, ging dit districtenstelsel al meer zijn grote nadelen vertonen. Dat het stelsel tot onevenredigheid tussen de stemmenverhouding en de zetelverdeling leidt, is duidelijk; een partij, die in 51 districten de meerderheid krijgt, doch in de andere 49 districten minder dan 10 pct, verovert onder dit stelsel de absolute meerderheid van de parlamentszetels, hoewel zij misschien over het hele land slechts 20 pct van de stemmen krijgt; anderzijds: een partij, die in alle districten ongeveer 30 pct van de stemmen krijgt, kan — daar zij nergens de volstreekte meerderheid heeft, volledig buiten het parlement gehouden worden. Duidelijk is ook, dat dit stelsel speciaal in het nadeel van de arbeiderspartijen werkte, daar bij stemmingen in tweede ronde alle burgerlijke partijen gezamenlijk tegen hen optraden.

Daar komt nog een ernstig nadeel bij: De indeling van de kiesdistricten werd nl. bij de wet, d.w.z. door de parlamentsmeerderheid, vastgesteld. Het is duidelijk, dat de indeling van het land in districten grote invloed uitoefent op de uitslag, zodat de parlamentsmeerderheid de mogelijkheid had om een voor haar zo gunstig mogelijke indeling te maken; dit leidde dan ook tot de zgn. „politieke aardrijkskunde”, een

bron van machtsmisbruik en politieke corruptie. Wij moeten hierop speciaal de nadruk leggen, omdat dit element van willekeur, van corruptie, aanwezig is in alle niet-evenredige kiesstelsels; de „moderne” zendelstelsels, waarover wij nog zullen spreken, zijn slechts een grovere uitwerking van dit misbruik, dat reeds in het districtenstelsel van 1848 aanwezig was.

De ernstige nadelen en misbruiken van het oude stelsel hebben ertoe geleid, dat vanaf het eind van de vorige eeuw steeds meer stemmen voor evenredige vertegenwoordiging opgingen; de revolutionering der geesten als gevolg van de Eerste Wereldoorlog gaf het oude stelsel de genadeslag: in 1917 werd, tegelijk met het algemeen kiesrecht, de E.V. in de Grondwet vastgelegd. Opgemerkt moet worden, dat Nederland daarmee verder op de weg der burgerlijke democratie gegaan is dan verreweg de meest andere kapitalistische landen. De oorzaken van dit interessante feit zijn niet zo gemakkelijk aan te wijzen; waarschijnlijk ligt één der oorzaken in de eigenaardige partijvorming in Nederland — het dooreenlopen van zuivere klassenscheidingen en godsdienstige verschillen in de partijvorming —, waardoor geen enkele partij zo zeer van het districtenstelsel kon profiteren, dat zij er een strijd op leven en dood voor over had.

Aanvallen op de E.V.

Hoe dit ook zij, de invoering der E.V. was een democratische verovering, die de politieke strijd van de arbeidersklasse zeer ten goede kwam; wij wijzen er slechts op, dat de SDP (weltra omgedoopt in Comm. Partij Holland), die onder het oude stelsel geen schijn van kans op een zetel had gehad, in 1918 met twee vertegenwoordigers haar intrede deed in de Tweede Kamer, zodat dank zij de E.V. de linkervleugel van de arbeidersbeweging voor het eerst in Nederland een parlementaire tribune kreeg.

Het is dan ook niet verwonderlijk, dat men in de kringen der bourgeoisie al spoedig stemmen hoorde opgaan, die uiting gaven aan spijt over de hervorming van 1917.

Aanvankelijk uitten deze stemmen vooral een „heimwee” naar het districtenstelsel, waarvan de „voordelen” tegenover de E.V. betoogd werden. Daarbij verzweeg men zorgvuldig de werkelijke reden, waarom men een terugkeer naar het oude systeem wenste, nl. de wens om een onevenredige zetelverdeling ten nadele van de arbeidersbeweging mogelijk te maken. In plaats daarvan verborgen deze reactionaire heimwee-lijders hun motieven achter beweerde voordelen van het districtenstelsel, die men ook thans nog wel eens hoort verkondigen en waarvan wij dan ook de twee voornaamste even willen noemen:

1) Het districtenstelsel, waarbij de strijd gevoerd wordt tussen twee of meer *personen*, zou leiden tot een „levendigere” verkiezingsstrijd (en dus tot meer algemene politieke belangstelling) dan het stelsel der E.V. met zijn „onpersoonlijke” *lijsten*. Afgezien van het merkwaardige van deze reactionaire liefde voor politieke belangstelling bij de massa (een liefde, waar men bij geen enkele andere gelegenheid iets van bespeurt!), kan hier tegenin gebracht worden, dat — zoals wij boven al

betoogd hebben — de verkiezingsstrijd tussen personen alle zin verloren heeft, nu niet meer individuele vertegenwoordigers van één klasse, doch verschillende klassen tegenover elkaar staan in de parlementaire strijd; het lijstenstelsel is een juiste afspiegeling van deze nieuwe toestand (in landen zoals Engeland, waar desondanks nog steeds vastgehouden wordt aan een personenstrijd, onttaardt deze dan ook in de praktijk tot een comédie, die het respect voor het parlement niet ten goede komt).

2) De E.V. zou leiden tot versnippering in talrijke kleine partijen en fracties, waartegenover het districtenstelsel een concentratie in een klein aantal grotere partijen zou meebrengen. Hier bespeuren we overeenstemming met de „argumentatie” van Tilanus; we komen op dit punt dan ook nog terug. Voorlopig willen we slechts opmerken, dat het argument niet met de feiten in overeenstemming is: in de Tweede Kamer van 1913 — de laatste onder het oude stelsel —, waren 7 partijen vertegenwoordigd, d.i. slechts één minder dan in die van 1959.

Zwendelkiesstelsels

Deze aanvallen op de E.V. hebben niet tot het beoogde resultaat — het herstel van het oude stelsel — geleid, maar zonder gevolg zijn zij toch niet gebleven, want in 1938 werd door de regering-Colijn een wijziging van de Grondwet doorgevoerd, inhoudende, dat de Tweede Kamer gekozen wordt op de grondslag van evenredige vertegenwoordiging „binnen door de wet te stellen grenzen”.

De wijziging bestond in de toevoeging der door ons tussen aanhangstekens beplaatste woorden. Daarmee werd de deur opengezet voor het stellen van „grenzen” aan het beginsel der E.V. en het is op die grond, dat Tilanus meent zonder nadere wijziging van de Grondwet, bij eenvoudige wetswijziging, de E.V. om hals te kunnen brengen.

Daarmee komen we op een nieuw punt: Terwijl aanvankelijk districtenstelsel en E.V. tegenover elkaar gesteld werden, is in latere jaren een hele sortering van kiesstelsels gefabriceerd, die noch het een noch het ander zijn, doch elementen van beide stelsels op kunstige wijze vlechtten. Op het eerste gezicht zou men kunnen denken, dat dergelijke „tussenstelsels”, hoewel slechter dan de E.V., toch altijd nog beter zijn dan het zuivere districtenstelsel. Men moet er echter rekening mee houden, dat alle in de laatste tijd ontworpen kunstmatige kiesstelsels zich in twee opzichten van het oorspronkelijke districtenstelsel onderscheiden: 1) Het element van willekeur en vervalsing, dat in het oude stelsel nog min of meer een bijkomend verschijnsel was, is van de bedoelde „moderne” stelsels kern en doel. 2) Dit doel — het vervalsen van de kiezersuitspraak, het totstandbrengen van een onevenredige zetelverdeling — wordt door de vervaardigers van deze stelsels niet meer gecamoufleerd, doch met cynische openhartigheid erkend en zelfs als voornaamste argument bij het aanprijzen van hun producten gebruikt. In beide verschijnselen openbaart zich de voortschrijdende ontaarding van de burgerlijke democratie; hoe weinig neemt de bourgeoisie haar eigen schepping van de vorige eeuw nog au sérieux, als zij een kies-

stelsel pas dan goed vindt, wanneer het de samenstelling van het parlement zoveel mogelijk laat afwijken van de wil der kiezers!

Het zijn vooral twee van deze stelsels, die in de praktijk toegepast zijn: 1) Het stelsel, dat in Frankrijk in 1951 werd ingevoerd (en in 1958 door De Gaulle afgeschaft ter wille van een volledig herstel van het districtenstelsel); daarbij werd het aan verschillende partijen mogelijk gemaakt hun lijsten onderling te „verbinden” en zo alle zetels in een bepaald gebied te bemachtigen, met uitsluiting — natuurlijk — van de communisten.¹⁾

2) Het door Adenauer in West-Duitsland ingevoerde stelsel: dit is het stelsel, dat de liefde van Tilanus blijkt te hebben en waarbij een partij alleen dan parlementszetels krijgt, als zij tenminste 5 pct. van alle stemmen verwerft.²⁾

Keren wij nu nog even terug naar dr Tilanus. Opvallend is de wel zeer summiere „argumentatie” van zijn voorstel; ook dat is typerend voor de huidige stand van de burgerlijke democratie (onze burgerlijke parlementariërs, die vaak zo breedspakig zijn over onbetekenende zaken, hebben weinig woorden nodig, als het gaat om aanslagen op de democratie).

„Een grote verbroekeling van ons Parlement acht ik ongewenst”, dat is zo ongeveer het enige, wat Tilanus zegt om zijn voorstel te motiveren. En hij beweert, dat het hem erom te doen is „te zorgen, dat de staatsmachine en het parlementaire werk goed kunnen functioneren”.

Wij moeten hier de vraag stellen: Is het waar, dat een groot aantal partijen per se slechter is voor het „goed functioneren” van het parlementaire werk dan een klein aantal? Daarop moet men antwoorden: het hangt er maar van af, wat het voor partijen zijn. Wij moeten dus uitgaan van de werkelijke situatie in ons land op dit moment. En die situatie is, dat, als onderdeel van heel het verval der burgerlijke democratie, ook de burgerlijke en sociaal-democratische partijen steeds meer ontaarden in verlengstukken van het monopoliekapitaal, die de staatszaken behandelen buiten elke invloed van de kiezers om, en dat het alleen de nog kleine CPN is, die in het parlement op de bres staat voor de belangen van het volk. Het is niet de CPN, die een goed functioneren van het parlementaire werk in de weg staat. Integendeel: het is juist de CPN, die bewerkt, dat het parlement nog enigszins functioneert als lichaam, waarin de staatszaken voor het front van het hele volk besproken worden, en dat het niet volledig is vervallen tot de rol van ja-knikkende Rijksdag volgens Hitleriaans model.

---

¹⁾ Hierbij moet opgemerkt worden, dat dit stelsel in Frankrijk bij de verkiezingen van 1951 enigszins aan zijn doel beantwoordde, doch bij de volgende verkiezingen, in 1956, reeds faalde: de verdeeldheid onder de burgerlijke partijen en rechtse socialisten was toen zo groot geworden, dat zij het in de meeste gevallen niet over lijstverbindingen eens konden worden; daardoor sprongen de communisten van bijna 100 op 150 zetels! Vandaar, dat De Gaulle dit stelsel opgeruimd heeft.

²⁾ In West-Duitsland bestaat bovendien een combinatie van lijsten- en districtenstelsel: een deel van de parlementsleden wordt volgens het ene, een ander deel volgens het andere systeem gekozen; voor het laatstgenoemde deel geldt dan nog de 5 pct-clausule. Tilanus neemt dus alleen dit tweede deel van het Duitse stelsel over.

Het is dan ook niet twijfelachtig, wat het hoofddoel van Tilanus' voorstel is: de communisten moeten uit de Kamer verjaagd worden! Daarbij hoopt hij met zijn 5 pct clause niet alleen de communisten hun zetels te ontnemen, maar ook het aantal communistische stemmen kunstmatig te drukken; immers, een aantal met de communisten sympathiserende kiezers zullen wellicht hun stem op een andere partij uitbrengen, als zij menen, dat er toch geen kans op een communistische zetel bestaat.

Het voorstel-Tilanus is kenmerkend voor de zwakte van de bourgeoisie. Want het wordt bepaald door twee drijfveren: In de eerste plaats voorziet de bourgeoisie in de nabije toekomst stemmenwinst voor, de communisten, d.w.z. zij heeft reeds geen voldoende vertrouwen meer in de uitwerking van haar heerschappij over pers, radio en televisie, van haar macht tot broodroof en intimidatie en van al de andere middelen, waarmee zij er de laatste jaren in geslaagd is de communistische vertegenwoordiging in het parlement tot een klein groepje terug te brengen. En in de tweede plaats is zelfs de aanwezigheid van slechts enkele communisten in het parlement haar reeds ondragelijk geworden, omdat deze communisten daardoor een tribune voor het hele volk krijgen en aldus de besluitvorming van het parlement beïnvloeden.

Men zou zich echter vergissen als men meende dat het voorstel-Tilanus, indien het zou worden aanvaard, alleen de communisten zou kunnen treffen. De PSP en de Staatkundig-Gereformeerden zouden uit de Tweede Kamer verdreven worden. Andere partijen zouden veel onbezorgder tegenover de oppositie in eigen rijen kunnen staan, daar de mogelijkheid dat deze oppositie ooit zou uitlopen op de afsplitsing van een nieuwe partij, minimaal klein zou worden. Dit geldt voor de PvdA, maar ook voor de KVP en anderen: overal zou de heerschappij van de partijleidingen nog verder versterkt en de invloed van de leden verder verzwakt worden.

Het is van belang hier op te merken, dat de toenmalige commissie-Donner tot herziening van de Grondwet, die in 1951 haar rapport uitbracht (waarin toch heel wat reactionaire voorstellen vervat waren), een wijziging van de E.V. heeft afgewezen.

Hoe was nu de houding die de PvdA-fractie in de Algemene Beschouwingen over de begroting 1960 ten aanzien van de ideeën van Tilanus heeft aangenomen? Haar spreker, Burger, verklaarde toen, dat de regering-Drees door haar aftreden niet meer in de gelegenheid was geweest „voorzieningen” te treffen in de geest van de motie-Donker. Het gaat hier om een motie uit het jaar 1952, ingediend door Donker, Romme, Tilanus e.a., waarin er bij de regering op aangedrongen werd, de kieswet bij uitbreiding van de Tweede Kamer tot 150 leden zodanig te wijzigen, dat een partij aanspraak kon maken op een zetel indien zij anderhalf maal de kiesdeler haalt. Dit hield in de praktijk in, dat een partij op z'n minst 60.000 stemmen moest behalen om aanspraak op een eerste zetel te kunnen maken, zoals dat ook het geval was geweest vóór de uitbreiding van de Kamer.

Terwijl mr Burger naar deze motie uit het jaar 1952 verwees, ver-

klaarde hij zich anderzijds accoord met het idee van Tilanus. Dit typeert zijn dubbelslachtige houding, die ongetwijfeld verklaard wordt door de rol der communisten als enige consequente oppositie in de Kamer én de vrees voor de oppositie in eigen rijen.

Aan de ene kant sprak hij zich uit voor het handhaven van de bestaande toestand. Aan de andere kant achter zette hij de deur op een kier voor een verdergaande aantasting van de E.V. Want uitvoering van de motie-Donker c.s. houdt weliswaar nauwelijks een feitelijke verandering van de toestand in, zoals hij voor de uitbreiding van de Kamer was, maar zij houdt ook in dat de evenredige vertegenwoordiging door middel van gewone wetten veranderd kan worden. Het gaat hier dus om een principiële beslissing, die onaanvaardbare consequenties kan hebben.

Misschien zouden sommigen geneigd zijn te zeggen: Ja, maar als de communisten er nu in slagen om meer dan 5 pct van de kiezers achter zich te krijgen, dan is het stelsel van Tilanus voor hen toch niet meer nadelig? Laat men zich op dat punt geen illusies maken! De willekeur, die aan alle niet-evenredige kiesstelsels kleeft, is juist hier bijzonder doorzichtig. Waarom juist 5 pct en niet bv. 8 of 10? Het antwoord kan alleen zijn: omdat Tilanus (precies als Adenauer in West-Duitsland) meent, dat op dit moment 5 pct voldoende is om zijn bedoelingen te verwerkelijken. Maar wie zou een burgerlijke kamermeerderheid belletten om er, als zij daar behoefte aan kreeg, later 10 of 20 pct van te maken?

Met dit alles is het duidelijk geworden, wat Tilanus onder „goed functioneren van de staatsmachine en het parlementaire werk” verstaat: het tegendeel van wat de arbeiders en alle democraten eronder verstaan. Het is dan ook zaak om tijdig een halt toe te roepen aan deze en eventuele andere pogingen om aan de grote verworvenheid van de evenredige vertegenwoordiging te tornen.

T. DE JONGE

100 jaar Max Havelaar

DOOR F. W. DRIESSEN

Op 14 mei is het honderd jaar geleden, dat de Max Havelaar van Multatuli (E. Douwes Dekker) verscheen.

Ter gelegenheid hiervan publiceren wij hieronder enkele bladzijden uit het boek van de in 1957 overleden F. W. Driessen „Multatuli — aanklager, strijder, realist”. Het boek zal binnenkort bij de Uitgeverij Pegasus verschijnen.

Havelaar merkt al gauw, dat Lebak vol is van officieel oogluikend toegestaan machtsmisbruik. Hij wil direct aan het hervormen. De controleur Verbrugge moet hem daarbij helpen en zich van de „vervloekte officiële slender” losmaken. „Werp die halfheid van je, kerel!” zegt Havelaar, en hij nodigt hem en Duclari uit te blijven eten. De tafelgesprekken die nu volgen vullen meer dan vier hoofdstukken. Zij dienen om ons Havelaars loopbaan te leren kennen, en tevens om Verbrugge en Duclari op te voeden in Havelaars geest.

Havelaar vindt aantekeningen van zijn overleden voorganger Slotering, waaruit blijkt dat ook deze getracht had iets tegen de „verregaande misbruiken” te doen. Niet alleen leidde dat tot niets, maar het blijkt, dat Slotering is . . . vermoord: „Ik heb geen bewijs, maar zijn omgeving hield hem voor vergiftigd” en „er bestond een nauw verband in Lebak tussen plichtsbetrachting en gif”.

En de regering? Zij was volgens Havelaar geslagen met „onbegrijpelijke blindheid”. De regering hoort niet graag klachten en daarvan geeft de schrijver dan als voorbeeld de zogenaamde „opgaven van uit- en invoer van rijst tussen de residentieën op Java”.

„Uitvoer uit een residentie stelt welvaart voor. Invoer betrekkelijk gebrek. Wanneer men die opgaven vergelijkt, dan blijkt, dat alle residentieën tezamen meer rijst uitvoeren, dan er in alle residentieën tezamen wordt ingevoerd. De slotsom is, dat er op Java meer rijst is dan er is. Dát is toch welvaart?”

Zo ontstond het „geknutselde optimisme der officiële rapporten” en op dezelfde manier werden de klachten van de bevolking over „machtsmisbruik en knevelarij” weggewerkt. Om de inlandse hoofden te kunnen sparen, werd er liever „geaboucheerd”, dat wil zeggen monderling, zonder opzien en geschreven documenten „geschipperd” en gesust. En wat werd er van de aanklagers? Zij vluchtten. Daarom waren er zoveel inwoners van Lebak onder de opstandelingen in de Lampongse districten op Oost-Sumatra.

„Doch niet ieder kon vluchten. De man wiens lijk 's morgens de rivier afdreef, had geen behoefte meer aan vlucht. Hem bleef de mishandeling gespaard en de rottingslagen, die de straffe zijn voor al wie een ogenblik menen kon geen beest te wezen . . .”

„Was 't niet beter zijn klacht te smoren in 't gele water van de Tjioedjong, dat hem zachtken zou afvoeren naar haar monding, als overbrengster van die broederlijke haaiengroeten der haaien in 't binnenland aan de haaien in de zee?”

Hoe meer de voorlezing van de „hoofdstukken van Stern” op „de krans” vordert, des te onbehagelijker wordt het Droogstoppel te moede. Hij weet immers wel beter? Alles leugens!

„Tegenover ons woont een juffrouw, wier neef in de Oost een toko doet. Ze zegt, dat haar neef daar op een buiten woont, lid van de kerke-

raad is en dat hij haar een pauweveren sigaarkoker heeft gezonden. Dit alles toont toch duidelijk hoe ongegrond dat geklaag over slecht bestuur is. Maar op Java zullen de gebraden duiven niemand in de mond vliegen, er moet gewerkt worden! Wie dat niet wil is arm en blijft arm, dat spreekt vanzelf, en 't is goed ook."

Nogmaals besluit Droogstoppel Sjaalman op te zoeken „omdat Bastiaans weer de jicht heeft en Sjaalman een goede hand schrijft, en daar hij er zo armoedig uitziet voor een matig loon wel zou te krijgen zijn". Boven gekomen, vindt hij de deur aanstaan doch niemand thuis, en binnen op tafel een geopende brief aan Sjaalmans vrouw. „Nu is mijn principe nooit iets te lezen dat niet aan mij gericht is, omdat ik het niet fatsoenlijk vind. Ik doe het dan ook nooit als ik er geen belang bij heb. Maar nu kreeg ik een ingeving." Hij leest dus die brief, waarin Sjaalmans vrouw verwijten moet horen over de armoede van haar man en dergelijke meer: „In de kerk was niet meer stichting te halen dan er in die brief stond. Ik besloot dus nogmaals Bastiaans maar te houden tot ik een geschikte vervanger vind, want ik zet niet graag iemand op straat."

De volgende „kransavond" mist Droogstoppel, daar hij met zijn vrouw in Driebergen zijn schoonvader, de oude Last gaat opzoeken. Dat reisje bevestigt nogmaals zijn overtuiging „dat al die vertellingen over ellende en onrust in de Oost klinkklare leugens zijn". Zij bezoeken namelijk een oud-resident, die nu op een groot buiten woont.

„Die man had terdeeg op zijn zaken gepast, want hij had wél drie riddersorden, een heerlijke buitenplaats en een huis te Amsterdam. Die resident heeft me gezegd, dat hij het in de Oost altijd heel goed had en dat zijn buitenplaats in Driebergen niet half zo groot was als zijn erf op Java, en dat daartoe wel honderd mensen nodig waren tot onderhoud, maar dat deden die mensen geheel om-niet, alleen uit genegenheid, en dat er dus geen woord waar is van al die vertellingen over ontevredenheid onder de bevolking."

En terug in Amsterdam vinden ze twee rijtuigen, door de gastheren gestuurd, om hen van het station naar huis te brengen.

„Ik heb mijn vrouw in 't rode rijtuig gezet, en ik ben in 't gele gaan zitten. Op de Weesperstraat vloog de modder huizenhoog, en of 't weer spel was liep daar die schooierige Sjaalman en ik zag hoe hij met de mouw van zijn kaal jasje zijn bleek gelaat trachtte te reinigen van de spatten. Ik ben zelden prettiger uit geweest, en mijn vrouw vond het ook."

Havelaar — tot de overtuiging gekomen, dat de toestand van de bevolking ondragelijk is — besluit te handelen. Met het lot van zijn voorganger Slotering voor ogen, verzoekt hij vrouw en kind naar Batavia te gaan: „Ik klaag heden de Regent aan".

Maar Tine zegt: „Neen Max, dat doe ik niet. Wij eten en drinken tezamen."

Nu volgen de gebeurtenissen elkaar snel op. Havelaar verzoekt de resident Slijmering om toestemming de Regent te doen arresteren. Slijmering antwoordde „dat hij hem stoorde in zijn drukke ambtsbezigheden". Hij wilde de zaak liever schipperen en „aboucheren", zoals de gewoonte was. Dat weigert Havelaar.

In een tweede brief motiveert hij nogmaals zijn voorstellen, maar tevergeefs en al op 28 februari volgt de brief, waarin Havelaar zegt: „Anders dienen dan ik in Lebak diende kan ik niet. Wenst dus 't Gouvernement anders te worden gediend, dan moet ik als eerlijk man verzoeken mij te ontslaan."

Op 23 maart ontvangt Havelaar dan de brief van de Gouverneur-Generaal Duymaer van Twist, die zijn overplaatsing naar Ngawi op Oost-Java en een „scherpe terechtwijzing" inhoudt.

Havelaar vraagt op 29 maart 1856 eervol ontslag, wat hij reeds enkele dagen later krijgt...

De Javaan wordt mishandeld

In Batavia weigert de Gouverneur-Generaal, die op 't punt van repatriëren staat, Havelaar in gehoor te ontvangen. Hij zendt dan een brief, waarvan hij hoopte „dat misschien verstoordheid over de toon bewerken zou, wat hij vergeefs getracht had met geduld”.

„Maar Uwe Excellentie heeft gesanctionneerd (geduld) het stelsel van misbruik van gezag, van roof en moord, waaronder de arme Javaan gebukt gaat, en daarover klaagt ik. Dat schreit ten hemel!”

Doch Havelaars hoop was ijdel... „Er was weer een Excellentie ter ruste gegaan in 't moederland” maar „Havelaar doolde arm en verlaten rond.” Zo wordt dan Eduard Douwes Dekker tot Max Havelaar; Havelaar tot Sjaalman; en Sjaalman tenslotte Multatuli.

„Genoeg, mijn goede Stern! Ik, Multatuli neem de pen op. Ik heb U in 't leven geroepen. Ik liet U komen van Hamburg, ge kunt gaan!” En tot Droogstoppel: „Halt ellendig product van vuile geldzucht en godslasterlijke femelarij. Ik walg van mijn eigen misbaksel: stik in koffie en verdwijn!”

„Ja ik, Multatuli die veel gedragen heb', neem de pen op. Ik vraag geen verschoning voor de vorm van mijn boek, die me geschikt voorkwam ter bereiking van mijn doel: *Ik wil gelezen worden, want de Javaan wordt mishandeld.*”

Deze „onweerlegbare hoofdstrekking” van de *Havelaar* heeft Multatuli nogmaals in dichterlijke vorm gegoten in de aangrijpende geschiedenis van *Saidjah en Adinda* uit het Lebakse district Parang-Koedjang, „waar in één maand zes-en-dertig buffels waren afgenomen voor de Regent”...

En nu het slot van de *Havelaar*, dat tot het schoonste en hartstochtelijkste uit onze hele literatuur behoort!

„Gehoord worden, dat wil ik — Ik zou een plaats vragen in de Volksvertegenwoordiging. En als men mij die plaats weigerde? Dan zou ik mijn boek vertalen om te vragen aan Europa, wat ik vruchteloos zocht in Nederland — En er zouden in alle hoofdsteden liederen gezongen worden: *er ligt een roofstaat aan de zee, tussen Oostfriesland en de Schelde!*”

„En wanneer ook dat niet baatte? Dan zou ik mijn boek vertalen in 't Maleis, Javaans, Soendanees, Alfoers, Boeginees, Battaks. En ik zou *klewang-wettende* krijgsvangen slingeren in de gemoederen der arme martelaren wie ik, Multatuli, hulp heb toegezegd, op *wettelijke weg* waar het *kan*, op *wettige weg* van geweld waar het *moet*. En dit zou zeer nadelig werken op de koffieveilingen van de Nederlandse Handelmaatschappij”.

„Maar 't zal niet nodig zijn! Want aan U, Willem de Derde, Koning... Keizer van 't prachtig rijk van Insulinde, dat zich daar slingert om de evenaar, als een gordel van smaragd, U vraag ik of 't Uw wil is: ... dat daarginds Uw meer dan *dertig millioen onderdanen worden mishandeld en uitgezogen in Uw naam?*”

Havelaars aanklacht tegen het kolonialisme

Er is later door de verdedigers van het kolonialisme nogal eens beweerd, dat Multatuli „de zaak van de Javaan” er alleen heeft bijgehaald, om zijn eigen geval ná Lebak interessanter te maken. Zijn eigen levensgeschiedenis weerlegt dat eigenlijk al, en de gebeurtenissen in Lebak waren dan ook voldoende, om van Dekker in *enkele dagen tijds* Multatuli te maken!

Het bewijs daarvoor ligt in het nooit verzonden ontwerp van een brief aan de

Gouverneur-Generaal, dat dateert van 9 april 1856, dus enkele dagen nadat hij bericht kreeg, dat zijn ontslag aanvaard was. Dit document is door hemzelf nooit gepubliceerd. Logisch, hij publiceerde immers de *Havelaar*! En zelfs zijn weduwe, die toch zijn brieven en allerlei documenten uitgaf, publiceerde het niet... Het kwam uit haar nalatenschap in 1932 in het Multatuli-museum terecht.

Het is E. Du Perron geweest, die in 1937 voor het eerst een onvolledig afschrift publiceerde, dat hij in 1939 aanvulde uit Multatuli's origineel, dat dus zeven jaar lang door niemand aangeroerd in het Multatuli-museum in Amsterdam lag...!

„Ik heb veel geleden. Ik geloof dat ik een roeping heb, de millioenen mensen die gebukt gaan onder uitzuiging, knevelarij, roof en moord, daarvan te verlossen.”

.....
„Overal gebeuren gruwelen*). En het is de politie met rotting en gevangenis, en het is de politiek met oorlogsschepen, kruit, lood, brand en onnodige heldendaden, die de knevelarij steunen...”

„Dat schreit ten hemel.”

„Wie 't betwijfelt, hij leze Valentijn (predikant, die in het begin van de 18e eeuw over de Oost schreef), die de gruwelen vertelt, hij beschouwe de schets waar een Hollands legerhoofd een dapper doch verwonnen vijand de lans in de mond drukt met sarrrende toespraak, hoe hij hem de ledematen laat afkappen om hem langzaam te laten sterven en vooral hij leze erbij, hoe de Dienaar des Evangelies, de vrome Valentijn op het verhaal dier gebeurtenis volgen laat: dit was het altezacht uiteinde van de man, die de edele Compagnie zoveel werks had verschaft.”

„Wie 't betwijfelt, hij vrage waar de Bandanezen zijn gebleven? Onze bondgenoten toen we zwak waren, onze slaven toen we sterk werden. Pizarro, Cortez en hun opvolgers hebben Indianen overgelaten in Zuid-Amerika, maar wat heeft Nederland met de Bandanezen gedaan? Er zijn geen Bandanezen meer.”

.....
„Zag Uwe Excellentie ooit de lijken de rivier afdrijven, blauw, gezwollen, afzichtelijk, ontzettend? Dat zijn de boodschappen die het bineland naar de kusten zendt, dat is de correspondentie tussen de haaien in de bossen met de haaien in de zee. Dat zijn de klagers, *lijken der klagers. Excellentie!*”

„Bewijzen? Getuigen? Inderdaad, ik geloof niet dat het Uwe Excellentie aangenaam zou wezen ze te horen en te zien, bij duizenden in het park van Uw paleis.”

.....
„Ik vraag Uwe Excellentie niets voor mij. Ik vraag gerechtigheid voor de vertrapte mensheid. Ik zal het de Koning zeggen, als ik hem wijs op de juwelen zijner kroon en aan Holland als ik het wijs op zijn kapitalen: die juwelen zijn gestolen, die kapitalen zijn geroofd. Uw batig slot is een boom, die zijn wortels heeft in een moeras van ongerechtigheid!”

„En als het niet baat?”

„Ik zal alle talen leren om het in vers te brengen, opdat de moeders 't wijzen aan hun kinderen: daar ligt een roofstaat aan de zee tussen Oostfriesland en de Schelde.”

In deze enkele fragmenten van de hartstochtelijke aanklacht tegen het kolo-

---

*) Dekker heeft hiernaast aangetekend „invullen”, vermoedelijk heeft hij enige feiten eraan willen toevoegen (noot van E. Du Perron).

nialisme, die dit document is, zien we dus de geboorte van het mooiste uit de *Havelaar* al plaats vinden! En in 1860 heeft Multatuli in de *Havelaar* zelf deze aanklacht volledig bevestigd. De „mishandeling en uitzuiging van dertig millioenen daarginds”, dat werd de „onweerlegbare hoofdstrekking” van het boek.

En tevens was de *Havelaar* Dekkers persoonlijke verweerschrift...

Van Lenneps pogingen om de *Havelaar* te smoren

„Ik zal strijden voor die arme verdrukten” had hij in 1859 aan Tine geschreven en „ik geloof dat mijn boek ons aan brood zal helpen”. Maar bittere teleurstellingen stonden Multatuli te wachten... Het was de rijksadvocaat en romanschrijver Mr. Jacob Van Lennep, die het boek „bliksemsmooi” vond en aanbood, om de publicatie ervan in de hand te nemen. Op zijn verzoek stond Multatuli daartoe het copy-recht van de *Havelaar* schriftelijk af, en hiermee nu liep hij in een val... Want de rechtsgeleerde Van Lennep wist beter dan wie ook, dat een volmacht in dit geval voldoende was geweest.

En zo kwam in mei 1860 de dure, voor het volk onbereikbare editie van slechts 1300 exemplaren tot stand, in plaats van een volksuitgave. In het toenmalige „Indië” zou in die dagen honderd gulden voor een exemplaar betaald zijn! En meer nog, de tekst was verminkt; plaatsnamen en jaartallen waren verzwegen en enkele stukken had Van Lennep weggelaten, om het boek van zijn politieke actualiteit te ontdoen en zo onschadelijk mogelijk te maken.

Toen Multatuli de zaak door kreeg, was het te laat... Fel protesteerde hij: „Ik was *niet* met U overeengekomen, dat de strekking van mijn werk zou tegenwerkt worden.” In november 1860 deed hij Van Lennep een proces aan, wat hij verloor. Advocatenslimheid won het van „het machtig maar goedgelovig genie”. Toch meende Van Lennep zich nog met een Open Brief te moeten verdedigen, onder andere zó: „Ik zou rekenen verraad jegens mijn Vaderland gepleegd te hebben, indien ik Uw boek had doen strekken, om het schuim der Natie hier en in Indië in beweging te brengen, om de moorddolk te doen wettigen en de fakkel der vernietiging te doen zwaaien, en rampen zonder tal over het land mijner geboorte te storten”...

Nooit heeft Multatuli zijn handschrift teruggezien. Het dook pas in 1910 weer op. En pas in ... 1948, bijna 90 jaar nadat het boek geschreven werd, verscheen voor het eerst de door Prof. G. Stuiveling bezorgde *Havelaar-uitgave* volgens Multatuli's oorspronkelijke handschrift.

Toch slaagde Van Lenneps tactiek, de *Havelaar* smoren, maar gedeeltelijk. Ondanks alles „was er een rilling door het land gegaan”, zoals een spreker in de Tweede Kamer moest vaststellen en Multatuli was op slag bekend, ja beroemd geworden.

Onmachtig was Multatuli helaas om een uitweg te zien uit de door hem zo scherp waargenomen ellende van het kolonialisme. Zijn illusie weer in dienst te treden, heeft hij dan ook feitelijk nooit losgelaten, en in 1868 — bijna 10 jaar na het verschijnen van de *Havelaar* — was hij met de minister van Koloniën in onderhandeling, die hem — om redenen van regeringspolitiek — een tijdlang met vage beloften van een nieuwe „Indische carrière” aan het lijntje hield. Nooit heeft Multatuli helemaal begrepen, dat dit onmogelijk zowel als zinloos was. Onmogelijk, juist omdat hij „niet anders kon dienen dan in Lebak”, en zinloos als manier om zijn belofte „een eind te maken aan de mishandeling van de Javaan” in te lossen.

De Havelaar, onvergankelijk meesterwerk

Nooit is Multatuli echter ontrouw geworden aan zijn aanklacht van de *Havelaar*. Tot het einde toe bleef hij striemen en geselen, en met bittere verontwaardiging veroordeelde hij herhaaldelijk de koloniale veroveringsoorlog in Atjeh, die sinds 1873 woedde. Bijvoorbeeld in *Idee 1066* als „'n schelmstuk en 'n domheid en meer nog. 't zal een straf blijken”.

Ook is Multatuli in een brief van 1876 tot de uiterste consequentie gegaan: „Mijn program is: er uit met Holland! 't Wordt tijd dunkt me. De revolutie komt tóch. Ze komt met of zonder mij. De vraag is maar of ik bewerken kan dat de waggelende pyramide geen verkeerde kant uitvalt, namelijk in de schoot van Amerikaanse filibustiers (zeerovers) en dergelijken.” Maar op wie had hij voor de verwerkelijking van zo'n program kunnen steunen? Saidjah zou immers voorlopig blijven de wanhopige rebel, die zich in de Nederlandse bajonetten te pletter loopt...?

Neen, de tijd was nog niet rijp, en dus moest zich tenslotte wel verbittering van Multatuli meester maken... Zijn *Havelaar* is echter het duurzame monument, door hem in de harten van alle vooruitstrevende Nederlanders en Indonesiërs opgericht.

Het boek, waarin hij de ellende van de koloniale uitbuiting zo *critisch* zag en zo *realistisch* beschreef, is een onvergankelijk bezit van de wereldliteratuur geworden.

VERKLARING VAN HET PARTIJBESTUUR DER CPN

Op 2 en 3 april is het Partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland in zitting bijeen geweest. Aan deze zitting werd ook deelgenomen door de districtssecretarissen en de propagandisten.

Op grondslag van inleidingen van Paul de Groot en Harry Verheij besprak het Partijbestuur de politieke toestand en de voorbereiding van de in mei plaats hebbende manifestaties.

Aan de discussies namen deel de partijgenoten A. Averink, N. Lutrink, H. Haken, W. Hartog, R. Haks, J. Hesselman, C. Borst, W. van het Schip, S. Groenendijk, F. Aarts, Joop Wolf, A. van Turnhout, Tj. Jager. Fr. Brandse en Fr. Dragstra.

*

In verband met de Eerste Mei, die dit jaar in de meeste provincies in centrale meetings zal worden gevierd, stelde het Partijbestuur de volgende leuzen op:

Ontwapening!
Loonsverhoging voor allen!
Belastingverlaging voor de werkers!
Gelijk loon voor gelijke arbeid!
Verkorting van werktijd!
Woningen, geen Starfighters!
Geen Wehrmacht-depots in ons land!
Eenheid tegen de reactie!
Weg met de regering-De Quay!
Vriendschap met Indonesië!
Eén ras — De Mens!

*

De vijftiende viering van de bevrijding van ons land van de Duitse overheersing op de 5e mei is van grote betekenis, vooral nu de Westduitse agressieve militaristen en fascistten zich koortsachtig roeren en door middel van politieke en economische druk trachten ons land aan zich ondergeschikt te maken. Dit is opnieuw gebleken uit de eis van het vestigen van Westduitse militaire depots op Nederlands grondgebied.

Het Partijbestuur roept daarom op de Dodenherdenking op de 4e mei en de Nationale Feestdag, 5 mei, zo massaal mogelijk te maken ter versterking van de anti-fascistische en nationale geest onder de bevolking.

Het Partijbestuur besloot de afdelingen te adviseren ook in eigen kring de doden van onze partij te herdenken en de heldhaftige rol van de partij in de oorlog te bespreken.

*

In de maand mei wordt de topconferentie gehouden. De reactionaire kringen

trachten thans de ingetreden ontspanning te doorkruisen en de besprekingen over ontwapening eindeloos te rekken. De stopzetting der kernproeven werd door Frankrijk doorbroken en dreigt geschonden te worden door andere westelijke mogendheden. Successen op dit gebied en het welslagen van de top-conferentie hangen af van de inspanningen van de vredelievende krachten uit de volken, waartoe ook de bijdrage van het Nederlandse volk.

Daarom is het initiatief tot het houden van een nationale manifestatie voor het slagen van de topconferentie, op zondag 15 mei in het RAI-gebouw te Amsterdam, te begroeten.

De noodzaak van versterkte actie voor ontwapening blijkt ook uit de stappen van de regering-De Quay, om de oorlogsuitgaven te verhogen. De PvdA voert alleen oppositie op het gebied van binnenlandse sociale vraagstukken, doch zij ondersteunt de regering volledig bij de verhoging der oorlogsuitgaven en de samenwerking met het Westduitse militarisme.

De PSP heeft zich in de laatste tijd verder ontpopt als anti-communistische beweging, hetgeen zij door pacifistische en anarchistische frasen tracht te verbergen. De PSP blijkt geen positieve factor te zijn in het optreden voor de vrede en de belangen van de werkers.

In de strijd voor een vredelievende regeringspolitiek en voor de verwerping van de NAVO-koers is de PSP slechts een hindernis en is het nodig, dat de voorstanders van de NAVO-politiek in de PvdA worden geïsoleerd. Versterking van de CPN is het beste middel daartoe.

*

De regering-De Quay heeft met haar vrijere loonpolitiek tot nu toe aan bijna een miljoen arbeiders de hun toekomstige loonsverhoging onthouden. Hiertoe behoren met name de schilders en de landarbeiders. Het Partijbestuur stelde vast, dat het noodzakelijk is om krachtig strijd te voeren voor loonsverhoging voor deze groepen en in het bijzonder voor de z.g. achterblijvers. De overwinning in de bouwvakstaking heeft aangetoond, dat het mogelijk is om door vastberaden en eensgezind optreden op korte termijn succes te bereiken.

Tevens is het nodig te verhinderen, dat een loonsverhoging weer wordt weggenomen door prijsverhoging. De gegevens, die de laatste tijd bekend zijn geworden over de enorme winsten der monopolies, tonen aan dat er alle ruimte is om tot prijsverlaging te komen. De belastingdruk, die bij iedere loonsverhoging toeneemt, dient te verminderen. De CPN zal opkomen voor een verlaging van de directe en indirecte belastingen, die drukken op de kleine man, ten koste van de oorlogsuitgaven.

*

Het Partijbestuur spreekt zijn voldoening uit over de overwinning, die de bouwvakarbeiders met hun staking op de aannemers hebben behaald. Tijdens deze staking is niet alleen de eenheid van actie verwezenlijkt, maar tevens de eenheid van organisatie in het NVV naderbij gebracht. Op deze weg voortgaande, zullen de Nederlandse arbeiders in alle beroepen in staat zijn in het raam van het NVV een machtige vakbeweging tegen de reactie te stellen.

Nu de wet op de huurverhoging door de reactionaire meerderheid in het parlement is aangenomen, dienen de in de wet neergelegde mogelijkheden te worden benut om voor een zo groot mogelijk aantal woningen huurverhoging te verhinderen. De afdelingen van de partij hebben tot taak om de bevolking in te lichten over de mogelijkheden, die daartoe bestaan en om de bewoners bij te staan ten einde door hebzuchtige huiseigenaren opgelegde onrechtmatige huurverhogingen ongedaan te maken.

Het Partijbestuur onderstreept de oproep van het Dagelijks Bestuur om de actie tegen de rassensvervolging in Zuid-Afrika voort te zetten en over het gehele land uit te breiden.

Met vreugde constateert het Partijbestuur dat de in januari jl. gestelde taak om het ledenaantal met 3000 uit te breiden, thans reeds voor de helft is volbracht. Er zijn tot nu toe 1542 nieuwe leden gewonnen. Het Partijbestuur roept de gehele partij op, de ledenwerving energiek voort te zetten als èèn van de middelen tot het terugdringen van de reactie. Sinds 1 januari heeft ook de PvdA een aantal nieuwe leden gewonnen, hetgeen dus niet ten koste van de CPN is gegaan. Dit bewijst, dat een krachtige gemeenschappelijke strijd tegen de reactie tot een vooruitgang van alle linkse krachten zou leiden.

Het Partijbestuur besloot om het Waarheidzomerfeest te houden op 4 september en dit in het teken te stellen van de 20e verjaardag van onze krant De Waarheid, die in oktober 1940 in de strijd tegen de Duitse nazibezetters werd opgericht.

Het is nodig om bij de voorbereiding van dit feest voortdurende aandacht te besteden aan de abonneewerving voor De Waarheid en er zorg voor te dragen, dat de netto-aboneewinst die sinds september 1959 is bereikt, zich voortzet.

Het Partijbestuur behandelde ook enkele organisatorische vraagstukken. Het koos Wessel Hartog en Jaap Wolff tot leden van het Dagelijks Bestuur. (Waarheid, 4.4.'60)

VERKLARING VAN HET DAG. BESTUUR DER CPN

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft in zijn laatst gehouden zitting een bespreking gewijd aan de belangrijke vraagstukken die op binnenlands en buitenlandse gebied aan de orde zijn.

De bouwarbeidersstaking is het grootste arbeidsconflict dat in Nederland na de oorlog heeft plaats gevonden. Het karakter van de staking brengt met zich mee, dat ze niet alleen gericht is op de verwerving van 5 pct loonsverhoging en ondertekening van de CAO, maar dat ze tevens gericht is tegen de hele politiek van prijsverhoging die de grote ondernemers al sedert jaren doorvoeren.

De aannemers van hun kant streven niet alleen naar nog grotere winsten; zij trachten de staking te breken en daarmee de gehele arbeidersbeweging een slag toe te brengen.

Achter hen staan de grote ondernemers en reactionaire politici, die de arbeidersbeweging bij de woningzoekenden in discrediet willen brengen en voor wie het conflict een begin is van een grove aanval op de posities en het levenspeil van de werkers.

De regering, die weigert de ondernemers de CAO, verbonden met een prijsstop bindend op te leggen, schaart zich in feite achter deze kringen.

Om deze redenen roept het Dagelijks Bestuur de hele partij en alle werkende mensen op, alle krachten in het werk te stellen opdat de actie der bouwvakarbeiders een ondubbelzinnig succes wordt, en daartoe met name de financiële solidariteitsactie krachtig te steunen.

Terwijl de bouwarbeiders in strijd staan tegen de onbeperkte winsthonger van

het bouwkapitaal, heeft de rechtse regeringsmeerderheid in de Tweede Kamer een huurverhoging van 20 pct goedgekeurd. Alles wijst erop dat de hiervoor — en voor de melkprijsverhoging — gegeven compensatie onvoldoende is als gevolg van de prijsverhoging. De middenstand ontvangt niet alleen geen compensatie, maar zal ook schade ondervinden van de vermindering der koopkracht.

De zogenaamde vrijere loonvorming van De Quay en Roolvink, die reeds met belangrijke prijsstijgingen gepaard is gegaan, heeft voor de massa der arbeiders geen enkele verhoging van het levenspeil opgeleverd. Velen zijn erdoor achteruitgegaan.

De nieuwe aanslag op het levenspeil door de huur- en melkprijsverhoging kan daarom slechts op één wijze beantwoord worden, door eenheid van actie:

Voor nieuwe loonsverhoging!

Geen huurverhoging, voordat allen loonsverhoging hebben ontvangen!

Voor prijsverlaging!

Besteding van de vrijgegeven grootboekgeldten voor woningonderhoud!

*

De regering-De Quay wil de verhoogde inkomsten die zij uit de huur- en melkprijsverhoging trekt, besteden aan hogere bewapeningsuitgaven.

Terwijl het dichtmaken van de Lauwerszee, de aanleg van IJ- en Coentunnel moeten wachten, is reeds besloten, dat voor honderden miljoenen nieuwe straaljagers zullen worden aangeschaft.

De hogere huren komen in de zakken van de huisbazen en wapenfabrikanten terecht! Deze plannen om de bewapeningsuitgaven te verhogen vallen samen met een samenzwering van de internationae reactie, die ten doel heeft de koude oorlog in volle omvang te doen herleven en de besprekingen over het ontwapeningsplan van de Sowjet-Unie te saboteren.

Terwijl de Sowjet-Unie bezig is 1.200.000 soldaten naar huis te sturen, verhogen de belangrijkste imperialistische landen hun oorlogsuitgaven en smeden de Duitse militaristen een samenzwering met Franco-Spanje. In de NAVO worden voorbereidingen getroffen om de Duitse militaristen van atoomwapens te voorzien.

Een zeer groot gevaar is daarbij gelegen in de Amerikaanse sabotage van de besprekingen tot stopzetting van de proefexplosies met kernwapens.

Nadat Amerika in december verklaard had, zich niet langer gebonden te achten aan de bestaande stopzetting, hebben de Amerikaanse oorlogsdrijvers hun pogingen versterkt om de conferentie over de proefexplosies te doen mislukken.

Het gevaar bestaat, dat de zogenaamde ondergrondse proeven een nieuwe wedloop van kernproeven zullen ontketenen.

Het Dagelijks Bestuur van de CPN roept daarom de hele partij en alle vrede-lievende Nederlanders op, de strijd tegen het oorlogsgevaar met verdubbelde kracht, te voeren:

Voor definitieve stopzetting der kernproeven!

Tegen iedere verhoging der oorlogsuitgaven!

Voor algehele ontwapening!

(Waarheid, 15-3-'60)

MEDEDELING VAN HET DAG. BESTUUR

Het Dagelijks Bestuur van de C.P.N. heeft met verontwaardiging kennis genomen van de nieuwe provocatie van de Bruggroep, onder de valse naam van de E.V.C., tegen De Waarheid.

Van vele zijden zijn bij de krant protesten en gelden binnengekomen om eventuele storingen op het gebied van kasgeld en proceskosten voor De Waarheid te bestrijden.

Het Dagelijks Bestuur hield in eigen kring hiervoor een inzameling. Ieder lid gaf f 5.—, zodat f 60.— werd bijeengebracht.

Van het grootste belang is het thans de inning van de donaties te versnellen. Dit geld is nodig om De Waarheid tegen alle aanslagen van de reactie te beschermen.

Aan het werk dus, alle afdelingen, om de inning van de donaties te versnellen, nieuwe donaties te maken en abonnees te werven!

(Waarheid 12-4-'60)

Ontvangen boeken

Die Natur im Weltbild der Wissenschaft, door Walter Hollitscher, Globus Verlag, Wenen.

Oppose the Revival of Japanese Militarism, Uitgeverij voor Vreemde Talen, Peking.

Chinas Frauen Erobern Die Zukunft, Uitgeverij voor Vreemde talen, Peking.

Communiqué über die Entwicklung der Volkswirtschaft im Jahre 1959, do, Peking.

Vier redevoeringen van Tsjoë En Lai, Lioë Sjaio-tsjj, Lin Bao en Deng Shiao-ping ter gelegenheid van de tiende verjaardag van de Chinese Volks-Republiek, Uitgeverij voor Vreemde Talen, Peking, Duits.

N. S. Chroestsjow, Ontwapening voor duurzame vrede en vriendschap, Uitgeverij voor Vreemde Talen, Moskou, Engels.

PEGASUS PRESENTEERT

**een
nederlandse
arbeidersroman**

van de jonge schrijver

Jelle Schippers

HIEUW OP

Een boeiende en actuele roman, fris geschreven en pakkend van de eerste tot de laatste bladzijde. Een realistisch beeld van een staking, geschilderd tegen de achtergrond van een dynamische en bedrijvige havenstad.

184 bladzijden

Linnen band

Kleurig stofomslag

Prijs f 5.90

Pegasus - Amsterdam

MULTATULI

MULTATULI

**aanklager
strijder
realist**

door F. W. Driessen

**Een marxistische beschouwing over
leven en werken van Multatuli.
Met een uitgebreide bloemlezing uit
zijn geschriften.**

151 bladzijden

ingen. f. 4,50

een Pegasus

uitgave

**Verschijnt 15 mei ter gelegenheid van het feit, dat 100
jaar geleden de „Max Havelaar” verscheen.**

Verkrijgbaar in de erkende boekhandel

juni 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

De consequenties van Korea

Europoort - monopoliepoort

Rotterdam en het Rijnmond-plan

**Ontwikkeling vakopleiding in
Nederland**

JUNI 1960

De consequenties van Korea	<i>Fr. Baruch</i>	253
Europoort — Monopoliepoort	<i>G. Makkelie</i>	261
Rotterdam en het Rijnmondplan	<i>L. van Halm</i>	268
Gelijk loon moet wet worden	<i>A. van Ommereen-Averink</i>	273
Ontwikkeling vakopleiding in Nederland	<i>C.</i>	280
Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens) 1835-1910		
„Aan hen die in duisternis leven”	<i>Martha Dodd</i>	287

CRITISCHE NOTITIES:

„Weg met het parlement”		291
-------------------------	--	-----

BOEKBESPREKINGEN:

Herinneringen aan dr Hirschfeld	<i>W. K.</i>	293
Natuur en Marxistische filosofie	<i>F. B.</i>	296

PARTIJDOCUMENTEN:

Verklaring van het Dag. Bestuur van de CPN: Voor onderhandelingen en vrede met Indonesië		299
---	--	-----

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Oms gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.
Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

De consequenties van Korea

*„Het bestaan van onze vrije maatschappij wordt bedreigd”
„Syngman Rhee... is een gematigd democraat en niet de re-
actionair waarvoor onze communisten, meelopers en er altijd-
weer-in-lopers hem willen laten doorgaan...”*

*„Vrijheid en menselijkheid moeten verdedigd worden tegen
krachten die tot slavernij en tot onmenselijkheid leiden...”*

*„Vandaar dat de herbewapening van Europa nummer één staat
op de lijst van de kentekenen waaruit Europa's gezondheid moet
blijken... Korea is de laatste waarschuwing...”*

*„Als wij in de komende jaren er voor zorgen, dat in Centraal-
Europa vijftig divisies gereed staan om de Russische en vazallen-
legers in hun opmars te stuiten...”*

*„...doen wij dat niet, dan wordt Europa ten westen van de
Elbe een groot Zuid-Korea, dat op zekere dag door de Russische
en vazallenlegers... wordt bezet.”*

(Jacques De Kadt, De Consequenties van Korea, 1950.)

De val van Syngman Rhee is al weer oud nieuws, verdrongen door belangrijke nieuwe ontwikkelingen op het internationale toneel. Maar de achtergrond van de zaak kan misschien enige verheldering brengen over de ontwikkeling na Korea tot aan het tijdstip, dat de Amerikaanse machthebbers de topconferentie van 1960 op het spionage-toestel U-2 lieten stranden.

„Korea” immers was het begin van een periode: de koude oorlog is met de hete in Korea begonnen en het voorwendsel tot die hete oorlog was de bedreiging van de „vrijheid en de menselijkheid” in Zuid-Korea. Syngman Rhee — de gematigde democraat — was het symbool van die periode.

De hele opzet van het plan-Truman, waarvan de uitvoering op 25 juni 1950 begon, vindt men weerspiegeld in de hierboven geplaatste citaten uit een boek van J. de Kadt. Achteraf kan men zeggen, dat de aanhalingen voldoende zijn, om het faillissement van deze man aan te tonen, want zijn eigen krant — Het Parool — heeft zijn gematigde democraat tenslotte toch als een bloedig dictator, een vijand van vrijheid en menselijkheid moeten laten vallen. Verder zijn er sinds de „laatste waarschuwing” van de Kadt tien jaar voorbijgaan, „Europa” heeft nog steeds

zijn vijftig divisies niet, maar de Russen zijn evenmin gekomen.

Dit is echter niet de zaak waar het om gaat. Want de Kadet mag dan volgens J. B. Charles een „weervarken” zijn — maar hij heeft dan toch maar in zijn „Consequenties van Korea” openhartiger dan wie ook de achtergronden van Korea en wat er op volgde onthuld.

De opzet was duidelijk: ten eerste zou de ontkenning van de Koreaanse oorlog moeten dienen voor het op gang brengen van een anti-communistische hysterie op wereldschaal. De oorlog in Korea moest als excuus dienen voor het begin van de bewapeningswedloop, die toen als de grote wondermedicijn tegen crises werd beschouwd en de monopolisten in elk geval als bron van onuitputtelijke winsten diende. China moest uit de Veiligheidsraad en de UNO gehouden worden en — als alles naar wens verliep — kon Korea het begin van de „grote afrekening” met de Sowjet-Unie worden.

Dat dit geen overdrijving is, bleek later ten tijde van de oorlog in Vietnam, toen Foster Dulles slechts op het laatste moment er van terug werd gehouden, de wereldcatastrofe voor het werpen van atoombommen te ontketenen. Dat de Koreaanse oorlog anders eindigde dan MacArthur, de opperbevelhebber, heeft gehoopt, lag niet aan de Amerikanen, maar aan de krachten van de vrede.

Als het dan geen „eind-afrekening” kon worden, dan kon de oorlog in Korea toch in elk geval voor andere „nuttige” doeleinden worden gebruikt. Immers, heeft Churchill toen niet gezegd: „Een communistische nederlaag in Korea zou een uitstekende inleiding zijn voor besprekingen met de Sowjet-regering” (Volkskrant, 6 juli 1950)? Het is immers al veertig jaar lang het ideaal van de reactie eens tot „onderhandelingen” te komen met de Sowjet-Unie in de rol van verslagene en het kapitalistische Westen in de rol van overwinnaar.

Hoe anders is echter de loop der wereldgeschiedenis, zoals de maand mei van het jaar 1960 nog eens gedemonstreerd heeft!

Tien jaar geleden evenwel hadden de heren nog hoop en zij spaarden geen moeite één der grootste leugens uit de wereldgeschiedenis te laten schitteren als een waarheid van zuiver kristal:

Noord-Korea, „vazal” van Rusland — later veranderde dat in „vazal van China” — had een democratisch land aangevallen en de hoeksteen der vrijheid en menselijkheid — het bewind van Syngman Rhee — moest tegen „slavernij en onmenselijkheid” (de Kadet) verdedigd worden.

Hoogdravend verklaarde de toenmalige minister-president Drees: „De vrije volken zullen samen staan of afzonderlijk vallen” (Het Vrije Volk, 1 juli 1950). Aldus werd het toneel in gereedheid gebracht voor het opvoeren van de bloedige comédie, die dood en verderf zaaide in heel Korea, die het leven van Syngman Rhee en zijn ineenstortend bewind moest redden en die de volkeren tien jaar lang van de ene crisis in de andere stortte en hen zo terloops opscheepte met de grootste oorlogsbegroting in vredetijd die de geschiedenis ooit heeft gekend.

Om meteen duidelijk te maken met welk „vrij volk” Nederland toen — in 1950 — zo dringend samen moest „staan” of „vallen”, kunnen we niet beter doen dan de Volkskrant uit die dagen aan te halen. Het katholieke blad schreef toen:

Syngman Rhee „...heeft zich omringd met verdachte raadslieden, voor het merendeel voormalige handlangers der Japanners (!) die corrupt zijn en even reactionair als hij. Om met een hoge Amerikaanse officier te spreken: „Rhee is zo reactionair, dat de ergste isolationist uit Texas bij hem vergeleken een communist is. Rhee verklaarde: „Ik ben voor de republiek zonder republikeinen.”

Zo'n man was gevaarlijk. Een hoge Amerikaanse functionaris klaagde dan ook: „Hoe wilt U, dat wij opbouwend werk verrichten in Korea, terwijl wij al onze tijd er aan moeten besteden om Rhee in bedwang te houden, opdat deze geen domheden begaat?” Onder „domheden” verstond deze helderziende Amerikaan de openlijk uitgesproken bedoelingen van Rhee bij de eerste de beste gelegenheid Noord-Korea aan te vallen en de beide helften van het land door de wapens te verenigen.” (19 augustus 1950).

*

Het laatste is dan op 25 juni 1950 werkelijk gebeurd. Maar de lezing van De Volkskrant, nl. dat alleen Syngman Rhee dit soort plannen had en de Amerikanen het druk hadden met hem van dergelijke „domheden” te weerhouden, is een andere historische leugen. Want de waarheid is en blijft, dat de Amerikanen deze oorlog ontketend hebben. De waarheid is verder, dat deze oorlog het startsein van een wereldomvattend plan was, — een plan tot het kweken van een oorlogshysterie in de gehele kapitalistische wereld, die op haar beurt weer de bewapeningswedloop moest rechtvaardigen en voor alles de gemoederen in West-Europa rijp moest maken voor de herbewapening van het pas verslagen Duitsland!

Men kan achteraf vragen waarom de oorlogsstrategen het verre Korea voor het startschot uitkozen. De reden lag voor de hand: het was zo ver weg en de situatie daar was bij het publiek zo volslagen onbekend, dat het onmogelijk was de beweringen van de Amerikaanse leiders over de gebeurtenissen aan de grens tussen Noord- en Zuid-Korea te beoordelen. De toestand in Zuid-Korea was bovendien zo precair geworden dat het bewind slechts met behulp van buitengewone middelen gehandhaafd kon worden. Die buitengewone middelen waren de Amerikaanse legercorpsen en hun ingrijpen kon slechts gerechtvaardigd worden door de aangevallene — Noord-Korea — tot aanvaller te verklaren.

Het Vrije Volk haalde in die dagen (5 augustus 1950) een correspondent van de Manchester Guardian aan die — aldus citeerde het PvdA-blad — „nog eens uitvoerig uiteenzette, onder welk een politieterror van de regering-Rhee de Zuid-Koreanen tot dusver hebben moeten leven; dictatuur van de feodale heer, onderdrukking van de boer, die voor 80 pct zijn zuur verdiende oogst moet afstaan om pacht te kunnen betalen, onderdrukking van elk verzet, platbranden van dorpen, martelingen van gevangenen die niet spreken willen. Onder zulke omstandigheden, zegt de correspondent, baart het geen verwondering, dat de Amerikanen schier onmachtig zijn tegen guerillatroepen achter hun frontlijnen.”

Met andere woorden: het volksverzet tegen de tyran Rhee was toen zo sterk geworden, dat zelfs de Amerikaanse troepen er niets tegen

konden doen. De opstand van het Zuidkoreaanse volk tegen de uitplundering (80 pct van de oogst als pacht voor de grondheren), tegen het platbranden van hun dorpen, tegen de martelingen van hun gevangenen, tegen het eerherstel van de handlangers der Japanners — deze hele wilde orgie tegen de beginselen van vrijheid en menselijkheid kon slechts gered worden door oorlog. En aldus werd het lijdende Zuidkoreaanse volk van de ene dag op de andere door de toenmalige minister-president Drees omgetoverd tot een „vrij volk”, dat bedreigd wordt door de wilde duivel uit de Sowjet-Unie en China.

Wij werden gemobiliseerd tot redding van Syngman Rhee!

*

Tien jaar later was de toestand in de Zuidkoreaanse „vesting der vrijheid en menselijkheid” precies als toen alleen met dit verschil: dat de koude oorlog mislukt was; dat het onmogelijk was, het Zuidkoreaanse volk in een oorlog te verwickelen en neer te slaan en de „consequentie van Korea” was thans, dat de niet te misleiden rechtvaardigheid der geschiedenis zegevierde en Rhee dan eindelijk toch verdween.

Maar met de hele nasleep van Korea zitten we nog.

Men kan niet genoeg herhalen, dat de koude oorlog met een afgrijpselijke leugen is begonnen. Tot aan de ontkenning van de oorlog ter bescherming van de „menselijkheid en vrijheid” van Rhee kostte de „hulp” aan Korea miljoenen. „Toen”, zo schreef De Volkskrant destijds, „werden de miljoenen plotseling miljarden. Tien dagen geleden nog waren financiële deskundigen in Washington van oordeel, dat een bedrag van vijf miljard dollar voldoende zou zijn om de strijd in Korea te winnen”. Maar Truman „vroeg zonder aarzelen het dubbele van het uiterste 10 miljard... om mogelijke agressie elders te weerstaan” (22 juli 1950). U ziet het: toen de eerste leugen eenmaal verkondigd was, volgde de tweede: „mogelijke agressie elders”, de tien miljard werd vervolgens tot het dubbele en tenslotte tot het vijfvoudige verhoogd.

De winsthonger steeg met het stijgen der winsten en de misdadigheid van het stelsel nam volgens een woord van Karl Marx evenredig toe met die winsten.

Op Korea volgde de heksenjacht in Amerika en elders.

Op Korea volgde de aanleg van tientallen Amerikaanse bases rond de Sowjet-Unie.

Op Korea volgde de directe interventie in socialistische landen (Hongarije).

Op Korea volgde vooral de herbewapening van de Westduitse monopolisten, het eerherstel van de nazi's tot en met de herhaling van Hitlers ideeën over de „heilige missie van Duitsland in het Oosten” door Herr Adenauer.

Korea leverde het excuus voor versnelling van de plannen tot „eenmaking” van Europa. „Een gunstige factor was... de prikkel, die West-Europa kort... vóór de totstandkoming van het Eerste Europese Verdrag (Kolen en Staal), heeft ondergaan van de toen uitbrekende Korea-oorlog”, aldus schreef mr v. d. Goes van Naters in „Peraat” van 7 mei j.l., en de Koreaoorlog is volgens hem nog „steeds zichtbaar”, dwz. hij

wordt nog steeds als argument tot versnelling van de „Europa-plannen” gebruikt!

Wat echter waren en zijn de „Europa-plannen”, met name de Kolen- en Staalgemeenschap en de Euromarkt, anders dan hulpinstrumenten voor verzekering van de economische, politieke en militaire overheersing van het kapitalistische deel van Europa door Adenauer-Duitsland?

Korea werd ook door de rechtse sociaal-democratische leiders gebruikt tot verdieping van de tegenstelling tussen communisten en socialisten. Het bracht mensen als de Kadet, Goedhart en Suurhoff op het voorste plan en gaf hen de kans de breuk in de arbeidersbeweging te verdiepen.

*

Maar ook de grootste leugens der geschiedenis raken eens uitgewerkt, omdat zij niet stand kunnen houden tegenover de objectieve realiteit en de onweerstaanbare kracht van diepgewortelde ontwikkelings-tendensen.

De Amerikanen moesten Syngman Rhee laten vallen, zoals Adenauer zijn Oberländer congé moest geven.

De met Korea begonnen bewapeningswedloop heeft niet alleen niet het gewenste resultaat opgeleverd: hij is in dubbele betekenis mislukt. Hij kon en kan niet verhinderen, dat de kapitalistische wereld door crises van overproductie werd en wordt geteisterd en de economische tegenstellingen in het kapitalistische kamp versterkt werden. Hij kon niet verhinderen, dat de Sowjet-Unie economisch en sociaal met reuzenschreden voorwaarts gaat, dat hij de sterkste militaire macht ter wereld werd en een voorsprong op het gebied der modernste wapens behaalde die door de Amerikanen — naar het zich laat aanzien — voorlopig niet kan worden ingehaald.

Talloos waren de stemmen in de burgerlijke wereld, die na het neerhalen van de U-2 bij Swerdlowsk erkenden, dat de hele strategische theorie van de NAVO, die op de „deterrent” (het afschrikwekkende wapen) berustte, met het neergeschoten spionage-toestel in duigen was gevallen.

De buitenlandse bases van Amerika die als uitgangspunt konden dienen voor een verrassende en vernietigende slag tegen de Sowjet-Unie, hebben in dit opzicht hun betekenis verloren en de vraag is thans voor de landen, die deze bases ter beschikking hebben gesteld, of zij de daaraan verbonden gevaren voor hun eigen bestaan nog langer kunnen dragen.

Het totaal der ontwikkelingstendensen zowel in de landen van het kapitalisme als in die van het socialisme had gedurende het vorige jaar in bepaalde leidende kringen van het Westen de vraag doen ontstaan, of de weg nog wel begaanbaar was, die met Korea was betreden. Het eerst ontstond deze vraag in Engeland, waar de kostbare pogingen om een eigen onaantastbaar aanvalswapen te ontwikkelen (de „blauwe flits”) op een mislukking uitliepen. Waar bovendien zeer duidelijk gevoeld werd, dat de nieuwe positie van West-Duitsland, dat — steunend op de politieke en militaire opvattingen van Washington — Groot Britannië in economisch opzicht begint te overvleugelen — een ernstige

bedreiging voor zijn imperialistische belangen in de wereld wordt.

Maar ook in Amerika begonnen zich leidende kringen onder de druk der openbare opinie en ten overstaan van de mislukking van de koude oorlog af te vragen, of de tijd niet was gekomen voor een „pijnlijke herwaardering” van de Amerikaanse buitenlandse politiek.

Dit „denken” werd (zoals men weet) verhaast door de successen der Sowjet-Unie op het gebied der zware raketten en de nauwkeurigheid van hun richtingsystemen. Er was een nieuwe toestand ontstaan. Amerika kon niet meer hopen, in geval van oorlog buiten de frontlijn te blijven.

Het gevolg van deze ontwikkelingen was Eisenhower's uitnodiging aan Chroestsjow en het besluit tot het houden van een topconferentie, — een idee der Sowjet-regering, dat tot op dat moment door Eisenhower hardnekkig van de hand was gewezen.

Men kan de vraag in het midden laten, of toen de krachten in de leidende Amerikaanse kringen, die de consequenties uit de mislukking van de koude oorlog wilden trekken, in Washington de overhand hadden óf dat de Amerikaanse regering haar instemming met het houden van een topconferentie alleen maar als een tijdelijke concessie beschouwde.

Tekenend is een incident, dat Chroestsjow op zijn persconferentie na de torpedering van de topconferentie door Eisenhower in Parijs aan het licht heeft gebracht. Op een vraag antwoordde Chroestsjow, dat hij in Camp David een ogenblik met de gedachte had gespeeld Eisenhower te zeggen, dat de Sowjet-Unie op de hoogte was van de Amerikaanse spionagevluchten.

„Wij hadden een goed gesprek”, zo zei Chroestsjow in Parijs, „met de President gehad. Toen wendde de President zich tot mij en zei: Mijnheer de voorzitter, noem mij „mijn vriend” (er ontstond beweging onder de journalisten, red. P. en C.) en ik zal me in het Russisch tot U richten met „moi droeg”. Hij was als een broeder. Het was op dat moment, dat ik mijn vriend wilde zeggen, dat het niet aardig is om over het grondgebied van een vriend te vliegen zonder diens toestemming. Maar toen dacht ik er beter over en ik besloot: Nee, ik zeg het hem niet. Er is iets met deze vriend dat niet tot volkomen openhartigheid uitnodigt en ik bracht de kwestie niet ter sprake. Ik geloof, dat mijn twijfel gerechtvaardigd was en dit werd bevestigd toen we de Amerikaanse spion paktten...”

De dubbelhartigheid van de leidende Amerikaanse kringen is opmerkelijk. Eisenhower verklaarde toen dat hij van Chroestsjow's vredeswil overtuigd was, hij wenste hem een vriend te noemen, — maar hij verzweg, dat hij toen reeds lang de order had gegeven tot het systematisch schenden van het Sowjet-Russische luchtruim, hetgeen hij achteraf verontschuldigde met de bewering, dat hij Amerika moest vrijwaren van het gevaar van verrassings-aanvallen van zijn... vriend!

De plannen van de koude-oorlogspartij met betrekking tot de topconferentie werden onmiddellijk na het vertrek van Chroestsjow uit Amerika aangeduid door een stelselmatige perscampagne, waarin beweerd werd dat de topconferentie geen enkel probleem kon oplossen en dat er een hele reeks van zulke bijeenkomsten nodig zou zijn. De Ameri-

kaanse oorlogskliek werd vanuit Bonn krachtig gesteund door Adenauer, die aanvankelijk elke topconferentie wilde verhinderen totdat de herbewapening van de Bondsrepubliek voltooid was.

De Amerikaanse commentator Walter Lippmann heeft tijdens de ontmoeting der vier regeringshoofden in Parijs er op gewezen, dat de houding der Verenigde Staten ten aanzien van de kwestie Berlijn omstreeks 15 maart jl. veranderde. D.w.z. zij was niet meer in overeenstemming met Eisenhowers verklaring in Camp David, dat de toestand aldaar „abnormaal” genoemd moest worden.

Andere aanwijzingen waren: — de hardnekkigheid waarmee de Amerikaanse delegatie in Genève het afsluiten van een verdrag over het stopzetten van de atoomproeven saboteerde, de koude reactie van Washington op de concessie der Sowjet-regering inzake de ondergrondse proefnemingen en de aankondiging van de hervatting door Amerika van dit soort explosies;

— de Amerikaanse plannen met betrekking tot ontwapening, die voor de Sowjet-Unie geheel en al onaanvaardbaar waren, omdat zij voortborduurden op het oude idee van „controle zonder ontwapening”.

— de nieuwe Amerikaanse begroting van Oorlog, die zich van vorige op z'n hoogst onderscheidde door nog grotere nadruk op atoom- en raketbewapening;

— de versnelde uitrusting van het Westduitse leger met raketwapens en de aankondiging van een „internationale divisie” (waarin de Duitsers vanzelf de leiding zouden hebben) die met atoomwapens zou worden uitgerust!

De toestand werd duidelijk, toen de Amerikaanse regering opzettelijk kort voor de topconferentie een spionagetoestel opdracht gaf, het Sowjet-gebied van Pakistan naar Noorwegen over te vliegen en haar verklaring na het neerschieten van dit toestel, dat het schenden van het Sowjet-luchtruim tot haar erkende politiek behoorde en in de toekomst zou blijven behoren.

Wat in Parijs gebeurde, is bekend. In de kapitalistische pers is de eis van Chroestsjow, dat Eisenhower niet alleen duurzame stopzetting van dit soort vluchten en bestraffing der schuldigen moest beloven, maar zich ook wegens de schending moest verontschuldigen, „vernerderend” genoemd.

Op dit laatste antwoordde Chroestsjow op zijn persconferentie in Parijs: „Waarom kwamen we hier? Omdat we dachten, dat er enkele korrels eerlijkheid in de Amerikaanse vertegenwoordigers zouden schuilen en dat zij hun verontschuldigen zouden aanbieden. Dit des-te-meer, waar iets dergelijks reeds eerder was gebeurd. Zij boden hun verontschuldigen aan Cuba aan, toen een Amerikaans vliegtuig dit eiland had gebombardeerd. Maar we vergisten ons. Tegenover een socialistische staat wilden ze geen excuses maken.”

Zoals bekend ging het hier om het Amerikaanse toestel dat op 19 februari jl. boven Cuba, was neergeschoten. De Amerikaanse regering betuigde toen haar „spijt” over het feit, dat dit toestel „aan haar luchtcontrole” was ontsnapt.

In de verslaggeving van de burgerlijke pers is verder verzwegen, dat

Eisenhower alleen maar een tijdelijke stopzetting van de spionagevluchten wilde beloven en dan nog in het diepste geheim.

Zij heeft het ongehoorde bevel van de Amerikaanse minister van Oorlog, Gates, tot een alarm-oefening der Amerikaanse strijdkrachten op wereldschaal als een bagatelle behandeld. Maar dit bevel werd vanuit Parijs op de dag voordat de topconferentie moest beginnen, uitgevaardigd, — op een moment toen de Gaulle en Macmillan nog met Eisenhower aan het onderhandelen waren over de eisen der Sowjet-regering. De reeds aangehaalde Amerikaanse commentator Lippmann omschreef deze maatregel als een unieke uitdaging. „Indien dit alarm iets te maken had met een mogelijke verrassingsaanval, — wanneer kon er in naam van het gezonde verstand minder gevaar voor een verrassingsaanval op het Westen zijn, dan op het moment dat de heer Chroestsjow in eigen persoon in Parijs was?” En met hem de minister van Oorlog, Malinowsky, voegen we er aan toe.

Lippmann noemde de behandeling van het vliegtuig-incident evenals deze alarmoefening bewijzen van „onbekwaamheid” en „blunders” der Amerikaanse regering. Maar het waren welberekende stappen om de mislukking van de topconferentie te verzekeren. Het was een vertwijfelde poging om de in Korea begonnen koude oorlog te redden en het getij van de geschiedenis te keren.

Chroestsjow verklaarde in Parijs: wij kunnen wachten, op een volgende Amerikaanse regering of desnoods nog langer. Dat is waar. Want de positie van de koude-oorlogsprofeten kan alleen nog zwakker worden. In de eerste plaats door de onweerstaanbare ontplooiing van de socialistische economie die in snel tempo bezig is het peil van de Amerikaanse in te halen.

De krachten van de vrede zullen verder groeien. De ontzuivering over het verloop van de ontmoeting der regeringshoofden in Parijs is al begonnen, het eerst in Amerika zelf, waar allerwegen een diepgaand onderzoek naar de „blunders” van de regering-Eisenhower wordt verlangd.

„Eisenhower”, zo verklaarde de Nieuwe Rott. Courant op de dag van het vertrek der staatslieden uit Parijs, „Eisenhower heeft met zijn houding in de hand gewerkt, dat Chroestsjow hem niet ziet als de belichaming van de Amerikaanse staat, maar als een falend mens en niets anders.” De ontgoocheling die uit deze regels spreekt, zal sterker worden, naar mate de waarheid over Parijs tot de publieke opinie doordringt.

Dit geeft ons ook de zekerheid dat de „consekwenties van Korea” eerder gelijkwideerd zullen worden, dan Eisenhower en zijn aanhang mogen hopen. De objectieve voorwaarden voor het tijdperk der vreedzame co-existentie zijn aanwezig. Zij is mogelijk en noodzakelijk.

De houding van de Sowjet-delegatie in Parijs was een voorbeeld voor standvastige verdediging van deze grote idee, van consekwente strijd tot ontmaskering der lieden die deze ontwikkeling in de weg staan. Zij kan de communisten alleen maar inspireren tot nog vastbeslotener strijd tegen de vijanden van de vrede in ons eigen land.

F. BARUCH

EUROPOORT-MONOPOLIEPOORT

Rotterdam is een knooppunt van het wereldverkeer, Rotterdam verwerkt de grootste hoeveelheid massagoed van het Europese vasteland. Rotterdam is Europa's belangrijkste oliehaven. Rotterdam is de best geoutilleerde haven ter wereld. Rotterdam heeft met zijn vele moderne werven en machinefabrieken een uitstekende naam als scheepsbouw- en reparatiecentrum, Rotterdam's groeiende industrie vormt een krachtige basis voor het stukgoederenverkeer!

Indringend slingert de Stichting Havenbelangen onder voorzitterschap van BPM-directeur Ernste, reclameteksten de wereld in.

En inderdaad, als men Rotterdam binnentreedt en de geur van kalk en vochtig cement opsnuift en ook het roet van de raffinaderijen en men wordt geconfronteerd met het nieuwe hart van de Maasstad, de gigantische blokken beton en glas en men ziet overal het breken en bouwen en de onafzienbare industrieterreinen, die zich ver buiten de gemeentegrens uitstrekken — de nog niet geannexeerde dan — en ook het af en aan varen op de rivier, dan komt men onder de indruk van de ruwe, imposante schoonheid van deze bedrijvige stad, van de ontwikkeling, welke hier sedert de bevrijding heeft plaatsgevonden.

Hoog boven deze moderne stad torent sedert een jaar een schoorsteenachtige uitkijktoren, de Euromast.

Euromast, een Europort, van „de lui die de euromanie hebben”, zoals een nuchtere Rotterdammer eens opmerkte.

Euromanie? Dat is de Euromarkt, EGKS, Europese integratie, Europese organen, die door de grote monopolies en in het bijzonder door de Duitse kapitaalsgroepen beheerst worden.

Wordt daarom de Rotterdamse binnenstad thans beheerst door kolossale kantoorgebouwen van Shell en Unilever, en de Rotterdamse Bank en Duitse scheepvaartbanken?

Wordt daarom de industrialisatie van Rotterdam en omgeving beheerst door de monopolies?

Is Rotterdam een broedplaats geworden van binnen- en buitenlandse monopolies?

Dit zijn de feiten:

*

De zeer gunstige economisch-geografische ligging van Rotterdam en andere gemeenten in het gebied van de Nieuwe Waterweg is algemeen bekend. In het bijzonder sedert de oorlog, en meer nog, na 1950, kan hier een stormachtige industriële ontwikkeling worden waargenomen.

Haar kenmerk is de versterking van de positie der monopolies! En daarvan zijn de olie-concerns de belangrijkste exponenten. Daarnaast kunnen hier tal van andere monopolistische tendenties gesignaleerd worden.

De krachtige ontwikkeling van de industrie in het Waterweg-gebied moet vooral worden toegeschreven aan de enorme vlucht, die de pe-

troleumindustrie met inbegrip van de chemische industrie en de metaalnijverheid, in het bijzonder de scheepsbouw en daarmee verbonden bedrijven hebben genomen. Zowel door uitbreiding van bestaande als door de vestiging van nieuwe bedrijven is de sterke groei van beide takken van industrie teweeggebracht.

Om dit met enkele cijfers te illustreren: in en om Rotterdam vindt men thans ruim 50 pct van de Nederlandse scheepsbouw en in de periode 1951-1956 werd in de provincie Zuid-Holland ca. 950 ha. industrieterrein uitgegeven, waarvan ruim 700 ha langs de Nieuwe Waterweg, 20 ha op IJsselmonde en ca. 40 ha in Dordrecht.

Het ligt voor de hand, dat, wat deze laatste cijfers betreft, de aanleg van nieuwe havens ten behoeve van olie op- en overslag en verwerking, hiermede ten nauwste verband houden. De totale opslagcapaciteit voor minerale oliën bedraagt thans 6.000.000 ton, terwijl in het Botlekgebied en Euro-poort nog steeds enorme tankparken in aanleg zijn.

Het snelle herstel van de Rotterdamse haven na de Tweede Wereldoorlog is voor een zeer groot deel een gevolg geweest van de ontwikkeling van de in- en uitvoer van olie en hiervan afgeleide producten, zoals polyvinylchloride, synthetische wasmiddelen, rubber.

De doorslaggevende betekenis van de olie blijkt ook uit de statistiek van de aan- en afvoer van goederen in de Rotterdamse haven. In 1955 lag de verwerkte hoeveelheid minerale olie liefst 930 pct boven het peil van 1929. De productie van de olieraffinaderijen steeg van 1938 tot 1955 van ca. 1½ miljoen ton tot 12 miljoen ton. (Als bijzondere omstandigheid is nog te vermelden, dat ongeveer de helft van de olie, die in Nederland geraffineerd wordt, weer wordt geëxporteerd. Er wordt ook geraffineerde olie ingevoerd).

*

Het Rotterdamse zeehavengebied is voor de internationale olie-concerns een ideale vestigingsplaats. Daar is in de eerste plaats het feit, dat de Rotterdamse agglomeratie gelegen is aan de drukstbevaren rivier, die in de drukstbevaren zee ter wereld uitmondt, de gunstigste haven voor het achterland (West-Duitsland!). Verder de goede ligging van Rotterdam in het centrum van West-Europa temidden van industrieel hoogontwikkelde landen. De royale faciliteiten, door regerende kringen in ons land aan buitenlanders bij industriële vestiging verleend, speelden eveneens een rol. En lest best, in de ogen van de monopolies, de „stabiliteit” van het maatschappelijke leven, de grote arbeidsproductiviteit (hoge arbeidstempo) en de, in verhouding met andere Westeuropese landen, lage loonstandaard.

Neem de vestiging van het reeds gedeeltelijk in gebruik genomen Amerikaanse Esso-bedrijf in het Botlek-gebied. Het Rotterdamse gemeentebestuur verdrijft de landbouwers, graaft de havens, levert de bedrijfsterreinen kant en klaar, besteedt enorme bedragen voor aanleg van wegen, water- en stroomvoorziening en dan komen de door de Esso gecharterde moderne koppelbazen, die op hun beurt arbeidskrachten huren en in recordtijd wordt de olie-opslagplaats annex raffinaderij uit de grond gestampt.

De gigantische industrieterreinen van Rotterdam, die zich op de Linker Maasoever thans uitstrekken tot aan De Beer (over een afstand van wel 30 km) zijn voor een belangrijk deel ook bestemd voor de op- en overslag van erts, hetgeen in de laatste jaren in het Rotterdamse havengebied een steeds grotere betekenis kreeg.

De erts overslag is na de oorlog langzaam in Rotterdam op gang gekomen en lag in 1955 op het peil van 1929, maar is daarna sprongsgewijs opgeklimmen (herbewapening West-Duitsland). Hier enkele cijfers waaruit blijkt dat Rotterdam voor het erts een Duitse invoerhaven is:

	Totaal ertsen	Waarvan import-transito
1948	852.368 ton	718.178 ton
1956	9.407.520	9.230.363 (Topjaar)
1958	8.130.030	7.987.445

Met name is het nieuwe havengebied Europoort naast de olieopslagplaatsen voor een belangrijk deel bestemd voor dit goederenverkeer, waarbij, zoals bekend, hier ook in een (semi-Duits?) hoogovenbedrijf en staalindustrie zijn voorzien.

Nadat Westduitse staalmagnaten als Krupp reeds diverse ertsoverslagbedrijven in de Rotterdamse haven hadden gevestigd (Krupp, Hanno), hebben zij hun blik thans geworpen op dit nieuwe, dicht bij zee gelegen havenbekken, in verband met de te verwachten grote aanvoer van erts uit Labrador (Canada), die slechts gedurende enkele maanden per jaar verscheept kunnen worden.

Europoort is terecht een monopoliepoort.

*

Het behoeft weinig betoog, dat de ligging van de Rotterdamse agglomeratie — Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen — op het aanrakingsvlak van zee- en binnenvaart voor de naoorlogse expansie van de scheepsbouw van grote betekenis is geweest. De herbouw van de in de oorlog verwoeste koopvaardijvloot, orders der olieconcerns (boorpons e.d.), de ontwikkeling van de tankvaart (supertankers na de Suezcrises), oorlogsorders (van Karel Doorman tot en met scheepsgeschut) brachten een geweldige bedrijvigheid in de scheepsbouw, althans tot voor kort.

Talrijke scheepswerven zijn gelegen langs de oevers van Merwede, de Noord, de Hollandse IJssel en de Nieuwe Maas en opvallend bij de meeste van deze bedrijven zijn de grote naoorlogse uitbreidingen, nieuwe lasloodsen, nieuwe dokken.

Bij het oprichten van nieuwe scheepsbouwbedrijven valt ook direct de invloed van het monopoliekapitaal in het oog. Een uiterst modern scheepsbouwbedrijf werd onder de naam van Cornelis Verolme in het Botlek-gebied opgericht. Zijn opkomst is duister.

Het Verolme-bedrijf, een gesloten N.V. met figuren als Gerbrandy en de marine-man De Booy in de leiding, is in korte tijd uitgegroeid tot een niet te onderschatten scheepsbouwtrist met tal van vestigingen in binnen- (Botlek-gebied, IJsselmonde, Alblasserdam, Heusden) en buitenland (Ierland, Scandinavië, Zuid-Amerika).

Maar niet alleen kozen de monopolies Rotterdam als een bij uitstek geschikte (winst) plaats voor de olieindustrie, de erts op- en overslag en de scheepsbouw, ook andere industrieën zochten als vliegen een plaatsje in de Waterweg-jampot.

In het bijzonder moet hier gedacht worden aan de bedrijven, die gespecialiseerd zijn in het vervaardigen van artikelen, bestemd voor export naar overzee, en de aanvoer van grondstoffen uit koloniale en halfkoloniale landen.

Daar is in de eerste plaats Unilever met zijn aanvoer en verwerking van eetbare oliën, zijn chemische industrie. Verder tal van andere bedrijven, die zijn afgestemd op de import van grondstoffen en de export van producten, zoals bier, machines, elektronische artikelen, verduurzaamde melk en andere zuivelproducten, vlees in blik, tabak en chocolade- en suikerwerk.

Opmerkelijk is te Rotterdam en omgeving ook de concentratie van kapitaal in de bouwnijverheid (Dura, Van Eesteren, de Rotterdamse vestigingen van de Haagse bouwtrust Zwolsman). Ruim een kwart van het totaal in Nederland in de bouwnijverheid werkzame arbeiders wordt in Zuid-Holland aangetroffen.

Tal van bedrijfsvestigingen staan hier verder op naam van de groothandel (Stokvis) met internationale vertakkingen, de meeltrusts, de scheepvaart van de oliemonopolies (Shell Tankers).

Noemen we tenslotte de vele vestigingen van buitenlandse monopolies op het gebied van de chemische industrie, hetzij direct of productie in licentie (Albatros Superfosfaat-fabrieken), de auto-industrie (General Motor) en de kunstvezelindustrie (Dupont).

*

Als gevolg van de verwoestingen tijdens de oorlog had Rotterdam in het landelijke na-oorlogse industrialisatieproces een achterstand in te halen. Van de tijdens de oorlog verdwenen bedrijven en arbeiders is een deel na 1945 niet teruggekeerd.

De cijfers over de periode na 1950 tonen aan, dat het zwaartepunt van de industrialisatie in ons land thans in dit gebied ligt.

Aantal arbeiders in een aantal bedrijfstakken te Rotterdam:

	1948	1958
Chemische industrie	4128	10.094
Scheepsbouw	8313	9.842
Machinefabrieken	4899	7.606
Electronische industrie	759	929
Overige metaalindustrie	6647	9.116
Zuivelindustrie	464	1.644

In de gehele metaalindustrie te Rotterdam zijn thans werkzaam 40.000 personen.

In de industrie van de Rotterdamse agglomeratie (Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen) waren werkzaam (exclusief bouwnijverheid) in 1930 81.153 arbeiders, dat was 42,4 pct. van het totaal aantal arbeiders in Zuid-Holland; in 1950 116.464 (40,9 pct.) en in 1956 129.961 (41,8 pct.).

De productie in geheel Zuid-Holland steeg in de periode 1948-1957

met circa 80 pct., de werkgelegenheid in de nijverheid steeg echter in dezelfde periode met circa 30 pct.

Hieruit blijkt dus, en uit eerder genoemde cijfers over de toename van de werkgelegenheid, dat, alhoewel de industrialisatie tal van arbeiders van het platte land naar de steden in het Waterweg-gebied trok — waarvan er nog steeds velen pendelen —, de toename van de beroepsbevolking in geen enkele verhouding staat tot de ontwikkeling van de industrie.

Weliswaar is de petroleumindustrie, waar enkele arbeiders, de „operators” een heel productieproces leiden, weinig arbeidsintensief, evenals de erts op- en overslag en bewerking, en worden de schepen gebouwd met steeds modernere hulpmiddelen (bij Verolme), — onmiskenbaar is de verhoging van de arbeidsproductiviteit door moderne uitbuitingsmethoden.

Neem de havenarbeid. Waar het goederenverkeer toenam van goed twaalf miljoen ton per jaar rond de eeuwwisseling tot ruim zeventig miljoen thans, bleef het aantal havenarbeiders nagenoeg constant: omstreeks 14.000!

Het jonge proletariaat in het Nieuwe Waterweg-gebied, waarvan velen nog wonen op het platteland, waar de werkgelegenheid klein is, zoals op de Zuid-Hollandse eilanden en West-Brabant, wordt dagelijks geconfronteerd met de moderne uitbuitingsmethoden van de monopolies.

Unilever was een van de eerste bedrijven, waar de werkclassificatie werd doorgevoerd. Bij Verolme worden, in vergelijking met andere soortgelijke bedrijven, lage lonen betaald, terwijl de directie en de volijverige propagandadienst van dit bedrijf, de arbeiders tracht wijs te maken, dat ze van geluk mogen spreken, dat ze op dit moderne super-bedrijf mogen werken. Shell heeft een waterdicht bazen- en verkliekerssysteem, om de arbeiders onder de duim te houden.

Hoe geraffineerd de monopolies in en om Rotterdam hun doeleinden hun ongebreidelde winstzucht camoufleren — Verolme presenteert zich als de gewone jongen (van het televisieglas) en bij Shell en Unilever galmt 't van „bedrijfsgemeenschappen” compleet met hobbyclubs en alles wat daar bij komt, ook een jaarverslag voor de gewone man, met een gesneden koek, waaruit moet blijken, dat de heren haast niets van de winsten overhouden... — hun spel is te lomp, zoals blijkt uit de fabelachtige winstcijfers van een bedrijf als Unilever, van de Shell en noem maar op.

De communisten in de Rotterdamse gemeenteraad zagen wel de noodzaak van een nieuwe haven nabij zee in verband met de vergroting van het scheepstype, maar zij verzetten zich tegen de invasie van de monopolies, met Krupp aan het hoofd.

En daarom ook binden de vooral modern georganiseerde arbeiders op het bedrijf de strijd aan met de ondernemers, getuige de acties voor betere loon- en arbeidsvoorwaarden bij Verolme en de actie, die de arbeiders van v.d. Berg en Jurgens (Unilever) voerden voor behoud van hun kern en tegen invoering van een ondernemingsraad.

Daarom ook zijn er in de afgelopen jaren in Europoort-monopolie-

poort reeds meermalen felle klassenbotsingen geweest. Door de verscherping van de tegenstellingen tussen concentratie van monopolies in dit gebied enerzijds en de arbeiders anderzijds kunnen nieuwe niet uitblijven. Onder leiding van de Communistische Partij kunnen de krachten hier gebundeld worden voor een democratisch offensief waartoe in het CPN-ontwerpprogram wordt opgeroepen.

*

Temeer omdat 't zich laat aanzien, dat de industriële ontwikkeling en de concentratie van kapitaal in het Waterweggebied nog niet ten einde is.

De Provinciale Planologische Dienst van Zuid-Holland verwacht tot 1980 een toename van 11.000 arbeiders in het hoogovenbedrijf en de staalindustrie, 9000 in de olieraffinaderijen en de havens, 22500 in de overige metaalindustrieën en 2200 in de overige chemische industrieën.

In totaal zou men nog ruim 2000 ha industrieterrein tot 1980 nodig hebben.

Nu zegt zo'n prognose op lange termijn in deze kapitalistische samenleving weinig of niets, maar alle tekenen zijn er thans, dat de hierboven geschetste ontwikkeling zich voortzet.

Alarmerend is deze ontwikkeling voor andere delen van het land, waar de industrialisatie ver achter blijft bij de industriële ontwikkeling van Rotterdam en het gehele Nieuwe-Waterweggebied.

Hier is bijvoorbeeld een overzicht van de toename van het aantal arbeiders in de industrie in de elf provincies van 1948 tot 1958; gerangschikt naar de grootte van de toename:

Provincie	Totaal in 1948	Totaal in 1958	Toename
Noord-Brabant	135.000	186.000	51.000
Zuid-Holland	165.000	209.000	44.000
Limburg	80.000	117.000	37.000
Noord-Holland	138.000	173.000	35.000
Gelderland	75.000	110.000	35.000
Overijssel	78.000	97.000	19.000
Utrecht	38.000	50.000	12.000
Friesland	15.000	24.000	9.000
Groningen	25.000	34.000	9.000
Drente	13.000	17.000	4.000
Zeeland	10.000	14.000	4.000

Hieruit blijkt niet alleen de grote industrialisatie-achterstand van de Noordelijke provincies en Zeeland, maar tevens het achterblijven in de ontwikkeling van de industrialisatie van een hoog-geïndustrialiseerde provincie als Noord-Holland met Amsterdam, de Zaanstreek en het Hoogovengebied.

Nog meer komt dat tot uitdrukking wanneer we een vergelijking maken met 1950. Van 1950 tot 1958 nam het aantal arbeiders in de industrie, verdeeld over de provincies, als volgt toe:

Provincie:	Toename industriearbeiders
Noord-Brabant	28.781
Limburg	21.828
Zuid-Holland	11.328
Gelderland	11.157
Noord-Holland	5.656
Friesland	5.059
Drente	3.859
Overijssel	1.960
Groningen	1.835
Utrecht	1.081
Zeeland	916

Noord-Holland zakte dus naar de vijfde plaats, in Gelderland (o.a. AKU) vonden in de periode van 1950-1958 haast tweemaal zoveel arbeiders werk in de industrie. Noord-Brabant, waar in 1948 en 1950 ongeveer evenveel arbeiders in de industrie werkzaam waren als in Noord-Holland, zag zijn aantal industriearbeiders in de periode van 1950-1958 vermeederen met ruim 28.000 tegen Noord-Holland met ruim 5000.

Uit deze cijfers blijkt duidelijk, dat de monopolies zich sedert de oorlog in toenemende mate concentreren op enkele provincies, in Noord-Brabant en Limburg en in Zuid-Holland. De monopolies breiden daar hun bedrijven uit. Ze stichten er nieuwe fabrieken, waar de mogelijkheden om maximale winst te maken 't grootst moet zijn. Zij bekommeren zich niet om de werkgelegenheid in andere provincies. In dat licht ook moet de industriële ontwikkeling in het Waterweg-gebied gezien worden.

G. MAKKELIE

Rotterdam en het Rijnmond-plan

Na de discussies betreffende een overkoepelend lichaam voor de gemeenten in de IJ-mond en het voorgestelde publiekrechtelijke orgaan voor den Haag en omgeving, vraagt thans het rapport van de commissie Nieuwe Waterweg, de z.g. commissie-Klaasesz, waarin een ontwerp-wet is opgenomen om tot instelling van een openbaar lichaam voor het gebied van de Rijnmond te komen, opnieuw de aandacht voor het vraagstuk van de bestuursvorm van gemeentelijke agglomeraties.

Het gaat hier om een gebied, dat zich uitstrekt tot alle gemeenten langs de Rijnmond, van Krimpen a.d. IJssel tot Hoek van Holland, de gemeenten op Voorne-Putten en Westelijk IJsselmonde, totaal een 24-tal, waarvan dan Rotterdam verreweg de meeste inwoners heeft.

Dat het vraagstuk van de bestuursvorm van de gemeentelijke agglomeraties na de Tweede Wereldoorlog actueel is geworden, is een gevolg van de economische ontwikkeling, die er vooral in het westen van Nederland toe geleid heeft, dat verschillende grote gemeenten hun grondgebied voor woningbouw, industrialisatie, handel- en verkeer en recreatie praktisch geheel hebben benut.

Het zou dus, zo op het oog objectief gesteld, slechts een vraagstuk van ruimtelijke ordening zijn. Uitbreidingsplannen zouden op elkaar kunnen worden afgestemd (door middel van streekplannen) en het bestuursprobleem zou zich vanzelf oplossen. Dat echter noch deze ontwikkeling heeft plaats gehad, noch tot nu toe een overkoepelend bestuursorgaan is tot stand gekomen, bewijst dat tegengestelde belangen op elkaar inwerken, en wel economische en politieke. Voor het havenschap Delfzijl ligt de kwestie enigszins anders. Hier is geen overkoepelend orgaan van gemeenten, maar één van Delfzijl samen met het rijk. Dit is vernietiging van de gemeentelijke autonomie door de regering in het belang van de soda-trust.

Zo saboteren de economisch sterken, de concerns, de ruimtelijke ordening, voor zover een en ander niet in hun directe plannen past.

De economisch zwakkeren, de middenstand, middelgrote ondernemingen en agrarische bedrijven, vooral vertegenwoordigd in de kleinere gemeenten, in de zin van geringere aantallen inwoners, zijn bevreesd, dat de ruimtelijke ordening in het belang van de concerns, deze plaatselijke belangen zal benadelen.

Dit is ook de oorzaak, dat hoewel reeds in de Woningwet van 1901 het gemeentelijke uitbreidingsplan was opgenomen (echter tot 1921 zonder sancties), de ontwerp-Ruimtetwet of wel de Wet op de Ruimtelijke Ordening nog steeds niet in behandeling is gekomen.

De wet van 1950 betreffende de vaststelling van streekplannen, heeft nog maar een zeer gering aantal wettelijk goedgekeurde streekplannen opgeleverd. Van groot belang bij deze wet is, dat de Provinciale Staten de streekplannen moeten goedkeuren en dat deze niet vastgesteld worden door Gedeputeerde Staten, zoals dat wel voorgesteld wordt in de ontwerp-Ruimtetwet.

Voor Rotterdam dringt de kwestie

Rotterdam heeft, nadat het de basis had gelegd voor „Europoort”, waar nieuwe uitbreidingen zonder samenwerking moeilijk te verwezenlijken zijn, als eerste gemeente in 1956 een poging gedaan om de gemeenten in het gebied van de Nieuwe Waterweg tot samenwerking te brengen.

Toen dit overleg op bestuurlijk gebied vastliep, heeft Rotterdam de hoogleraren mr W. F. Prins en dr D. Simons verzocht een bovengemeentelijke regeling te ontwerpen. Enige maanden voor de publikatie van hun ontwerp, werd de commissie-Klaasesz ingesteld, die begin 1960 rapporteerde en waarvan de ontwerpwet voor een openbaar lichaam voor de Rijnmond thans als discussiebasis door de betreffende gemeentebesturen wordt aanvaard.

In de algemene beschouwingen van het rapport van de commissie-Klaasesz wordt een historische schets gegeven van de ontwikkeling van het gebied van de Nieuwe Waterweg, alsmede van de verwachtingen, waarbij gesteld wordt, dat de grote industrieën in dit gebied, die op massale invoer van grondstoffen zijn aangewezen, zich nog verder zullen uitbreiden.

Hoe liggen de machtsverhoudingen?

Welke krachten beheersen deze ontwikkeling? De expansie van de productiekrachten op wereldschaal vertoont de objectieve lijn tot uitbreiding van de internationale economische banden.

Er bestaat echter een onverzoenlijke tegenstelling tussen deze objectieve tendentie en de wijze waarop deze door de internationale monopolies in de werkelijkheid wordt omgezet. De internationale monopolies kunnen niet bestaan, zonder uitbuiting van koloniën en onderontwikkelde landen en evenmin zonder uitbuiting en intimidatie van hun bevolkingen. De huidige economische en politieke ontwikkeling in Nederland wordt beheerst door de grote monopolies, die gezien hun internationale bindingen geen nationaal karakter bezitten.

In de afgelopen jaren zijn in Nederland aan de democratie talrijke beperkingen opgelegd.

De grote monopolies, die in internationaal verband opereren beschouwen de democratische rechten van de bevolking als een ondragelijke ballast, welke zij proberen overboord te werpen om ongehinderd hun koers op grotere winsten en oorlogsorders te kunnen varen.

Zij proberen groepen van de bourgeoisie zelf, uit industrie, handel en scheepvaart, die zich verzetten tegen de ongebreidelde concurrentie van de monopolies, welke daarbij gebruik maken van de staatsorganen, monddood te maken. Belangrijke delen van deze bourgeoisie zijn juist in de kleinere gemeenten gevestigd.

Daarbij komt, dat bij het optreden van de grote concerns de industriële ontwikkeling ook in Nederland ongelijkmatig plaats heeft. Zij vestigen hun bedrijven daar waar met zo weinig mogelijk investeringen maximale winsten behaald kunnen worden. Hier schijnt het gelijk, vanwege het volledige gebruik van de objectief gunstige omstandigheden, aan hun zijde.

Echter een begeleidend verschijnsel is hierbij het ontstaan en handhaven van z.g. „achtergebleven gebieden”, in het bijzonder als arbeidskrachtenreservoir voor de concerns. De regering verleent hier hand en spandiensten aan de concerns door geen of te geringe transportverbindingen in deze gebieden tot stand te brengen en industrialisatie tegen te houden. In deze gebieden worden objectief gunstige omstandigheden bewust niet benut.

Bij de beoordeling van de ontwerpwet-Klaasesz moet men er van uitgaan, dat de invloed van Rotterdam als exponent van de belangenbehartiging van de grote monopolies in het gebied van de Rijnmond zoveel mogelijk moet worden ingeperkt. Dit standpunt houdt rekening met de nationale belangen zowel in als rondom Rotterdam en is gericht tegen verdere aantasting van onze nationale onafhankelijkheid.

Voor de gemeentelijke autonomie

Een van de bovenbedoelde beperkingen van de democratie is de afbreuk van de gemeentelijke autonomie. De talrijke pogingen om te komen tot overkoepelende openbare lichamen waren en zijn evenzovele pogingen de gemeentelijke autonomie in het belang van de concerns te beknotten. Al zou het alleen maar zijn om b.v. in de commissies van bijstand of zelfs in het dagelijks bestuur niet-leden van het openbare lichaam op te doen nemen.

De drang om tot overkoepelende openbare lichamen te komen wordt enerzijds veroorzaakt door de directe druk van de concerns, anderzijds door het bewust afremmen door de regering van de behandeling van de ontwerpwet voor de ruimtelijke ordening.

De vraag kan gesteld worden waarom geen samenwerking mogelijk is, zonder instelling van het nieuwe openbare lichaam.

Dit is inderdaad mogelijk middels vaststelling van een streekplan door de Provinciale Staten en een aantal gemeenschappelijke regelingen, zo nodig door verruiming van de wet voor deze regelingen. In het bijzonder heeft Rotterdam dit tegengewerkt. Het wilde een nieuw lichaam creëren, dat zelf de ruimtelijke ordening voor het gebied kon vaststellen, om daarmee de vaststelling van een streekplan door de Provinciale Staten te ontlopen.

Het wenste alles zelf in het Waterweggebied planologisch in de hand te houden. Dit was de sleutel van het ontwerp van Prins-Simons — welke gedachte door de commissie-Klaasesz niet is overgenomen. Zij kwam hiermede misschien minder direct aan de eisen van Rotterdam tegemoet, maar camoufleerde beter de doeleinden van Rotterdam.

Voor alles dient de gemeentelijke autonomie zo krachtig mogelijk verdedigd en iedere aanval teruggewezen te worden, ter versterking van de nationale krachten, die op deze autonomie stoelen.

De overkoepelende openbare organen moeten dus in de huidige maatschappelijke verhoudingen teruggewezen worden.

Ook geen annexatie

Hoewel de commissie-Klaasesz zich uitspreekt tegen verdere annexaties adviseert zij wel het verzoek van Rotterdam tot annexatie van

delen van Rozenburg, Spijkenisse en Geervliet en ook een mogelijk latere aanvraag van Midden-Rozenburg te aanvaarden. (Rozenburg is dan op het dorpje na geheel opgeslokt). Dit gezien de noodzaak — volgens de commissie — van eenheid in de uitoefening van publiekrechtelijke bevoegdheden met betrekking tot de havenverordeningen.

Het tweede lid van artikel 30 van de ontwerpwet voor het openbare lichaam „Rijnmond” geeft aan, dat voor de havens welke bestaan ten tijde van de inwerkingstelling van de wet, het algemeen bestuur alleen bevoegd is richtlijnen te geven, voor zover achterwege blijven daarvan het belang van het gebied in ernstige mate zou schaden.

Nu is het zo, dat door annexatie van Rozenburg (uitgezonderd het dorp) praktisch alle havens in handen van Rotterdam komen en Rotterdam zal wel zorgen dat het algemeen bestuur geen richtlijnen behoeft te geven. De burgemeester van Rozenburg merkt daarom zeer terecht op: Waarom dan een openbaar lichaam als juist het knelpunt, de havenexploitatie, er uitgelicht wordt en door de annexatie en bovengenoemd artikel 30 eenzijdig aan Rotterdam wordt opgedragen?

Wanneer dus een openbaar lichaam wordt ingesteld, is er geen behoefte aan annexatie en kan de havenexploitatie door het lichaam worden uitgeoefend. Doch ook een openbaar lichaam is niet nodig; zoals reeds is aangegeven. Gemeenschappelijke regelingen kunnen zeker het knelpunt van de havenexploitatie overwinnen, gezien het feit dat hierbij in werkelijkheid slechts een zeer klein aantal gemeenten van de 24 betrokken zijn.

Hoewel dus principiëel stelling genomen moet worden tegen overkoepelende openbare lichamen (districten of schappen) en zeker tegen annexatie, hebben verscheidene van de 24 gemeenteraden zich voor het instellen van het openbaar lichaam uitgesproken, zij het dan met bepaalde restricties: b.v. wil Rotterdam zijn positie zo sterk mogelijk maken, terwijl praktisch alle overige gemeenten een beperking van Rotterdams positie nastreven en voorkomen willen dat hun belangen zonder meer onder de tafel verdwijnen.

Het is daarom goed een aantal artikelen van de ontwerpwet nader te bekijken en te zien welke wijzigingen kunnen worden aangebracht.

Artikel 13 geeft aan, dat de voorzitter door de Kroon benoemd moet worden. Hoewel het democratischer zou zijn wanneer de voorzitter door het algemeen bestuur benoemd zou worden, is hier bij de gevestigde gang van zaken aangesloten.

Wat beslist in artikel 13 opgenomen dient te worden is, dat de functie van voorzitter onverenigbaar dient te zijn met die van burgemeester van een der deelnemende gemeenten. Verschillende gemeenteraden dringen hierop aan. Vooral om te voorkomen, dat Rotterdam wanneer zijn burgemeester tot voorzitter van het lichaam zou worden gekozen een te overheersende positie zou gaan innemen.

Verder: de samenstelling en verkiezing van de leden van het algemeen bestuur. Het algemeen bestuur zal volgens artikel 5 uit 81 leden bestaan en volgens artikel 6 zullen 54 leden direct gekozen worden en 27 leden door de gemeenteraden uit hun midden.

Hoewel getrapte verkiezingen in het algemeen niet bepaald democratisch zijn, zijn deze hier, gezien de aard van het lichaam en de

grootte van Rotterdam, zeker op zijn plaats. Verzekerd wordt hierdoor, dat iedere gemeenteraad met minstens één lid in het algemeen bestuur vertegenwoordigd is. Dit kan van groot gewicht zijn bij de verdediging van plaatselijke belangen. Deze wijze van verkiezing dient dus gehandhaafd te blijven.

Voor het districtenstelsel

Minder eens is men het over de wijze van verkiezing van de 54 andere leden. De voorstanders (de meerderheid van de betrokken burgemeesters) van een zo sterk mogelijke plaatselijke vertegenwoordiging zijn voor een districtenstelsel, te weten vier kiesdistricten.

Zij vrezen, terecht, de grote invloed van de plaatselijke partij-instansies van Rotterdam bij de opstelling van de kandidatenlijsten. Deze vrees is niet ongegrond. In de leidingen van de burgerlijke partijen, vooral in de grote steden, zijn vertegenwoordigers van de grote monopolies binnen gedrongen, die er op zullen koersen de kandidatenlijsten voor deze monopolies zo gunstig mogelijk te doen zijn. Ook de Partij v.d. Arbeid is daar niet vrij van, o.a. mr Patijn van de Unilever, lid van de Tweede Kamer voor de P.v.d.A.

Wanneer in kiesdistricten wordt gekozen, zijn de kandidaten over het algemeen in zo'n district woonachtig. De mogelijkheid wordt hierdoor vergroot, dat ook plaatselijke belangen in de raad verdedigd worden. Verkiezingen in districten zou inderdaad een democratische verbetering inhouden. Daar de commissie-Klaasesz ze niet heeft opgenomen zullen ze afgedwongen moeten worden, maar dan met de mogelijkheid van kandidaten op een lijst van een kiesdistrict te plaatsen, ook als deze daarin niet woonachtig zijn.

De Rotterdamse gemeenteraad heeft zich tegen dit denkbeeld uitgesproken, behalve de communistische fractie.

Uit artikel 10 zal de bepaling moeten verdwijnen dat in de commissie van advies personen buiten het algemeen bestuur kunnen worden benoemd. Dit zou immers tegen alle democratie in zijn. Specialisten kunnen wel op andere wijze geraadpleegd worden!

Rijk dient de kosten te dragen

Zo goed als de gemeenten rijks gelden uit het gemeentefonds ontvangen en de provincie deze uit het provinciefonds, zo zal het nodig zijn dat de kosten voor het openbare lichaam Rijnmond gedragen worden door het Rijk. En daar dit openbare lichaam geen eigen inkomsten heeft, zullen in dit geval de volledige kosten voor rekening van 's lands kas moeten komen. Wanneer men vooral de instelling van het openbaar lichaam als een zaak van algemeen belang, van nationaal economisch belang stelt, is dit zeker niet overdreven. Zover is het echter nog niet. Want er moet eerst nog een definitief wetsontwerp komen en dat zal nog de beide Kamers moeten passeren.

Hoewel andere wegen zeker gewenst en mogelijk zouden zijn, wanneer de planologie haar arbeid vroegtijdig had kunnen realiseren, kan de wet tot instelling van een openbaar lichaam voor het gebied van de Rijnmond met doorvoering van de aangegeven wijzigingen een lichaam opleveren, waarin nog enigermate werkelijk nationale belangen verdedigd kunnen worden.

L. VAN HALM

Gelijk loon moet wet worden

Nog steeds is het verdrag betreffende de gelijke beloning van mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten voor arbeid van gelijke waarde, de zogenaamde Conventie nr 100 door de Nederlandse regering niet getekend. Deze conventie kwam tot stand in ... 1951.

Over deze achterstelling van de vrouwen ten opzichte van de manlijke arbeiders sprak Annie Averink, lid van de Communistische fractie in de Eerste Kamer op de zitting van 23 maart j.l., waarin deze belangrijke zaak aan de orde kwam.

Een gedeelte van haar rede laten we hieronder volgen.

„Op 15 maart 1954 werd een nota bij de Tweede Kamer ingediend waarin werd uiteengezet waarom voorlopig nog niet tot bekrachtiging kon worden overgegaan. Dat „voorlopig” is inmiddels al zes jaren geworden.

Op de vraag, gesteld in het voorlopig verslag van de Tweede Kamer, n.l.:

„Hoe stelt de Regering zich voor, in het kader van de vrijere loonvorming het ook in E.E.G.-verband aanvaarde principe van gelijke beloning voor mannen en vrouwen voor gelijke arbeid te bevorderen?”

antwoordt de Minister op de volgende wijze:

„De ondergetekende wijst erop, dat ook in het kader van de vrijere loonpolitiek vooralsnog het B.B.A.¹⁾ van kracht blijft en derhalve ondertekening van het E.E.G.-verdrag aan de Nederlandse Regering de verplichting oplegt, eventueel van het B.B.A. gebruik te maken, ten einde het beginsel van gelijke beloning van mannen en vrouwen voor gelijke arbeid door te voeren, althans in gelijke mate, waarin zulks in andere landen van deze gemeenschap geschiedt.

De ondergetekende vertrouwt evenwel, dat het georganiseerde bedrijfsleven zich mede verantwoordelijk zal voelen voor de uitvoering van evengenoemd verdrag en dus zijn medewerking zal verlenen aan een tijdige realisatie van evengenoemd beginsel”.

Verder deelde de Regering mede, dat zij zich formeel niet gebonden acht aan Conventie nr. 100, maar dat zij het beginsel als zodanig onderschrijft.

Opnieuw spreekt de Minister in deze alinea zijn vertrouwen uit in het bedrijfsleven, n.l.:

„Voor dit vertrouwen is z.i. te meer reden, aangezien verwacht mag worden, dat een realisatie van het meer beperkte beginsel krachtens het E.E.G.-verdrag er op den duur toe zal leiden, dat ook het ruimere beginsel tot verwerkelijking zal komen.”.

En met deze filosofische redenering over beperktere en ruimere be-

¹⁾ Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen 1945, waarbij het College van Rijksbemiddelaars gemachtigd is lonen en arbeidsvoorwaarden dwingend op te leggen.

ginselen, in wezen een vlees-noch-vis-redenering, moeten we het dan maar weer doen tot het volgende jaar, om waarschijnlijk dan weer hetzelfde te horen.

Wij hebben niet het minste vertrouwen in het toepassen van het B.B.A. op de ondernemers, waardoor het betalen van gelijk loon voor gelijke arbeid hun eventueel dwingend zou worden opgelegd.

De Regering is zelf de regering van de ondernemers en nog wel van de grote ondernemers.

Van het dwingen van ondernemers door de Regering hebben wij juist nu, gedurende de bouwvakstaking, die ging om een loonsverhoging van 5 pct. voor de arbeiders, die de ondernemers niet wilden goedkeuren, omdat zij deze 5 pct. niet mochten doorberekenen, wel een treffend voorbeeld gehad.

Als het erom gaat de arbeiders te dwingen, dan weet de Regering wel eerder en krachtiger op te treden.

Met een kluitje in het riet

De werkende vrouwen worden nu al negen jaar met een kluitje in het riet gestuurd.

Negen jaar is het geleden, dat de conventie tot stand kwam. In 1954 kwam de conventie pas ter sprake en werd zij in de ijskast gezet, doordat de Regering zich met het beginsel eens verklaarde — het was weliswaar de vorige Regering —, maar niet de koe bij de horens wenste te pakken.

Hoewel de meerderheid in de Tweede Kamer zich uitsprak voor het tekenen van de conventie — door aanneming van de motie-Tendeloo —, tekende de Regering niet. Dat was ook toen geen toeval. Het zijn immers de ondernemers, die het tekenen van Conventie nr. 100 hebben tegengehouden. Zij zijn het, die geen gelijk loon voor gelijke arbeid willen betalen. Zij willen wel goedkope vrouwenarbeid.

Hoe staat het intussen met de geleidelijke invoering? Die invoering is zo geleidelijk, dat zij nauwelijks te bespeuren is. De resultaten zijn dan ook povertjes. In de textielindustrie, de witwasserijen en enkele andere bedrijfstakken zijn de lonen voor vrouwen iets opgetrokken, maar dit mag geen naam hebben, vooral niet omdat ook hier de hogere kosten van levensonderhoud zich doen gelden. Het verschil tussen vrouwen- en mannenlonen blijft nog altijd variëren tussen 25 pct. en 40 pct. Alleen in de grafische industrie, waar een klein aantal vrouwen werkt en waar actie is gevoerd door de vakbeweging, wordt nu gelijk loon voor de geschoolde grafische arbeiders betaald.

De Regering neemt ten aanzien van het vraagstuk van de gelijke beloning van mannen- en vrouwenarbeid een slappe houding aan.

Zij wil geleidelijke invoering en zij wil daarbij gelijke tred houden met de andere deelgenoten aan de E.E.G.

Maar Nederland houdt zelfs daarmee geen gelijke tred.

De Regeringen van Frankrijk, België, Italië en West-Duitsland hebben de Conventie nr. 100 geratificeerd. Nederland heeft dat niet gedaan.

Ook op de feitelijke toestand blijft Nederland achter, ik bedoel wat het verschil tussen mannen- en vrouwenlonen betreft. Nederland be-

hoort tot die landen, waar dit verschil het grootst is; Frankrijk behoort tot de landen, waar dit verschil het kleinst is.

Ik spreek niet over landen, zoals de Sowjet-Unie, China en andere socialistische landen, waar het beginsel „gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid” metterdaad reeds jarenlang in praktijk wordt gebracht.

Bovendien zou Nederland ook weleens een voorbeeld kunnen geven. Daarvoor zijn twee redenen: ten eerste omdat gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid een recht is, dat de werkende vrouw onthouden wordt.

De vrouw, die hetzelfde werk verricht als een man en die daarvoor 25 à 30 pct. minder betaald krijgt, wordt onrechtvaardig behandeld. Dit is in wezen asociaal. Zij heeft recht op hetzelfde loon voor haar prestatie. De werkende vrouw heeft, als zij getrouwd is, ook meer belasting op te brengen. Zij wordt geplukt en door de ondernemer en door de fiscus.

Vrouwen gedwongen mee te werken

Het ligt in de lijn van de ontwikkeling, dat er een radicale verandering op dit gebied moet komen, daar er steeds meer vrouwen aan de produktie deelnemen. Dit zien wij ook in andere landen. In 1957 bedroeg het percentage van de vrouwen, die deelnamen aan de produktie, in de Verenigde Staten van Noord-Amerika in vergelijking met het totale aantal arbeiders, 33, voor de Duitse Bondsrepubliek was dit percentage 37, voor Japan 38,5, voor Polen 44,8, voor de Sowjet-Unie, in 1955, 45. Voor Nederland zijn hierover geen betrouwbare statistieken aanwezig; de statistische gegevens, die er zijn, zijn verouderd en wij moeten dus wachten op de resultaten van de nieuwe volkstelling, om te zien hoe dit percentage voor ons land precies zal zijn.

Maar ook deze statistiek zal nog geen juist beeld geven van het aantal vrouwen, die buitenshuis werken, omdat vele vrouwen, nu ja, ongeregistreerde arbeid verrichten om te ontkomen aan de belastingdruk.

Een dwingende reden om deze zaak te herzien, is ook de toestand, dat in vele gezinnen de man alleen niet meer in de behoeften van zijn gezin kan voorzien wegens het lage loonpeil, de hoge huren en de hoge andere vaste lasten, terwijl de kosten van levensonderhoud stijgen. Dit geldt vooral voor gezinnen met kinderen, die verder moeten leren, maar waarin geen kinderen zijn, die mede verdienen. Meestal werken in arbeidersgezinnen de vrouwen ook, de een meer, de ander minder, maar allen verdienen er zwart iets bij, althans proberen zij dat. Meestal werken die vrouwen niet in haar oorspronkelijke beroep. Wanneer de vrouwen dan toch moeten werken, dan zou het de voorkeur verdienen, wanneer zij in haar beroep zouden kunnen werken en haar werk ook gelijk werd gewaardeerd als dat van de man en zij minder van de belastingdruk hadden te vrezen.

Onmisbaar in productieproces

En andere factor van belang is, dat vaststaat, dat de vrouw onmisbaar is geworden in het productieproces. Dit zal met de ontwikkeling van de techniek nog meer het geval zijn.

Ook vormt de vrouwenarbeid een factor bij de stijging van de produktiviteit in ons land.

De opvoering van de produktiviteit komt voort uit de verbeterde techniek, uit de verhoogde intensiteit van de arbeid en ook uit vermeerdering van het aantal werkkrachten.

Wat dit laatste betreft, vormen de vrouwen een reservoir, dat in de toekomst van ons land ook aangesproken zal moeten worden, dat ligt in de lijn van de ontwikkeling, die achterligt bij het beleid, dat andere landen bieden, o.a. die landen, die aangesloten zijn bij het E.E.G.-verdrag.

Maar de aftandse wetgeving, in elk opzicht ten aanzien van de vrouw en in het bijzonder t.a.v. de werkende vrouwen, vormt daar een rem op.

Een sprekend bewijs daarvan is wel, dat een groep ondernemers, in wier bedrijven een groot tekort aan vrouwelijke arbeidskrachten voorkomt, een actie willen inzetten om vrouwelijke arbeidskrachten aan te trekken, door de strijd aan te binden voor verlaging van de belasting van de gehuwde werkende vrouw.

Ik doel hier op de woorden, gesproken door ir. Bottenheim bij de opening van de textielbeurs.

In deze rede werd o.a. gezegd:

„Ook de Nederlandse tricotindustrie heeft van de algemene recessie te lijden gehad, doch 1959 heeft een volledig herstel gebracht, zodanig, dat tegen het einde van het jaar de grootste moeilijkheid gevormd werd door een tekort aan personeel, in het bijzonder van vrouwelijke arbeidskrachten.

Ten einde hierin te voorzien, wil de tricotindustrie, in samenwerking met collegiale organisaties, die voor hetzelfde probleem staan, trachten fiscale faciliteiten te verkrijgen voor de gehuwde vrouw, die bereid is nog enige tijd haar medewerking te verlenen aan het verder opvoeren van de welvaart in ons land.”

Wij hebben dus een gemeenschappelijke actie van werkgevers voor de rechten van de werkende vrouw te verwachten. Wij hebben daar niets tegen, integendeel, maar de drijfveren van deze ondernemers zijn andere dan de onze. Zij trachten op deze wijze het tekort aan vrouwelijk personeel op te heffen, maar het is tegelijk een uitwijkmogelijkheid om te ontkomen aan het betalen van gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid en het verder optrekken van de vrouwenlonen.

Harde strijd nodig

Ik denk, dat zij niet de enigen zijn, in aanmerking genomen het feit, dat er heel wat bedrijfstakken zijn, die het E.E.G.-verdrag tegen heug en meug hebben aanvaard en bij voorbaat beducht waren voor de concurrentiepositie van de Nederlandse industrie en landbouw binnen de gemeenschappelijke markt.

Wij weten uit ondervinding, dat de ondernemers, wanneer zij dit stokpaardje berijden, hun concurrentiepositie altijd willen versterken door het opvoeren van de arbeidsintensiteit en het laag houden van de lonen, zulks ten koste van de arbeiders.

Het doorzetten van het verkrijgen van gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid zal naar onze mening dan ook harde strijd kosten en zowel van de ondernemers als van de Regering moeten worden afgedwongen.

Het doorvoeren van gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid zal ook voor het Ministerie van Sociale Zaken andere vraagstukken aan de orde stellen.

Ik neem aan, dat de Minister inziet, dat, wanneer dit beginsel wordt doorgevoerd, er ook meer gehuwde vrouwen zullen gaan werken.

Dat betekent, dat er ook andere sociale voorzieningen zullen moeten komen, zoals kindercrèches, die in ons land buitengewoon schaars zijn. Wil men zo ver komen, dan zullen er, dat staat vast, heel wat heilige huisjes moeten sneuvelen.

Taak voor vakbonden

Vandaar, dat het toekennen van gelijke beloning en belastingvermindering aan de getrouwde werkende vrouw met zoveel pijn gepaard gaat. Bij de Regering en de ondernemers wel te verstaan!

Ik wijs erop, dat ook in beroepen, die niet direct vergelijkbaar zijn, de lonen van de vrouwen over het algemeen zeer laag zijn. Ik noem de schoonmaaksters in overheidsdienst, de verpleegsters, de apothekers-assistenten en nog andere specifiek vrouwelijke arbeid, die te laag wordt beloond.

De meeste vrouwenarbeid wordt onderbetaald. Laat de Overheid hier ook eens het voorbeeld geven en de onderschreven beginselen toepassen door b.v. de lonen van de schoonmaaksters van gemeentegebouwen en andere overheidsgebouwen op te trekken.

Dit geldt ook voor de vrouwenwerkzaamheid in het grote landbouwgebied, waar de lonen van de vrouwen 70 pct. van de lonen van de mannelijke arbeiders bedragen.

Het lijkt mij, dat de vakbonden de taak hebben met meer kracht dan zij voorheen deden op te komen voor de invoering van gelijk loon voor gelijke arbeid.

Wij achten dit belangrijker dan het voorstel van de heer Louwes.

Wat was het betoog van de heer Louwes? Hij heeft verklaard — dit heeft hij ook bij de behandeling van het hoofdstuk Financiën gedaan —, dat hij durfde zeggen, dat de welvaart van het gemiddelde arbeidersgezin afhangt van de vrouw en niet van de man, omdat de vrouw het geld uitgeeft. Dit laatste is op zich zelf waar. Een korreltje van waarheid zit er altijd wel in. Primair voor de welvaart van een gezin is echter nog altijd het loon, dat binnenkomt. Het andere is vers twee.

Ook nu heeft de heer Louwes een heel betoog gehouden om de huisvrouwen beter te doen voorlichten, omdat vele huisvrouwen de essentiële kennis zou ontbreken om haar huishouden zo economisch mogelijk te bestieren. De huisvrouwen moesten worden opgeleid om dit te leren en dan — dit heeft hij de vorige keer ook al betoogd — zou blijken, dat met hetzelfde inkomen een hogere levensstandaard kan worden bereikt. Ten eerste willen wij stellen, dat op dit gebied in ons land heel veel voorlichting wordt gegeven. Wij hebben de adviezen van de Vrouwenraad en de Voedingsraad. Wij hebben de vrouwenorganisaties, die zich geregeld met deze dingen bezighouden. Wij hebben de

consumentenbonden, die dat doen. Dan beschikken wij over ettelijke vrouwenpagina's in de dagbladen. Wij hebben de radiogroenteboer, die ons vertelt wat je op een bepaalde dag het voordeligst kunt kopen en hoe je goedkoop kunt eten.

Wij hebben mevrouw Straalman-Cremer, die uitlegt, dat je geen broodkorsten op de schillen moet leggen, maar ze zelf moet opeten. Hiermede zal de heer Louwes het wel niet eens zijn, want ten slotte is het veevoer en komt het weer bij de varkens terecht.

De heer Middelhuis heeft hier reeds tegen ingebracht, dat de heer Louwes de vakbeweging niet zoveel verwijten moet maken, omdat deze zich hiermede ook al bezighoudt. Hij eist dus ook een deel van de eer op.

Meisjesdienstplicht?

Het beeld, dat ik van de voorlichting geef, is nog lang niet volledig, maar het is toch wel van dien aard om er benauwd van te worden. Ons inziens is de primaire taak van de vakbeweging en vóoral van de moderne arbeidersbeweging op te komen voor het loon van de arbeiders en de arbeidsters en voor de arbeidsvoorwaarden. De klap op de vuurpijl bij de heer Louwes was zijn idee — hij heeft er tot zijn spijt geen antwoord van de Minister op gekregen; ik zou zeggen: gelukkig, want de Minister heeft er waarschijnlijk geen raad mee geweten — om te overwegen een meisjesdienstplicht in te stellen. Een zonderling idee van een afgevaardigde van een partij, die zegt voor vrijheid en democratie te zijn. De gedachten, die achter het denkbeeld van een meisjesdienstplicht schuilgaan, zijn zo door en door reactionair, dat zij herinneren aan de toestanden, zoals zij indertijd ontstaan zijn in Hitler-Duitsland.

Ik hoop, dat de Minister nu en voor altijd het antwoord hierop zal schuldig blijven en dat de Regering het nooit in haar hoofd zal halen om een meisjesdienstplicht in te voeren. In ieder geval kan de Regering er verzekerd van zijn, dat het instellen van een dergelijke dienstplicht voor meisjes op felle weerstand zal stuiten, niet alleen in het Parlement, maar ook in brede kringen daarbuiten, niet alleen in onze kringen. De hoffelijkheden van de heer Louwes aan het adres van de huisvrouwen hebben voor mij dan ook geen enkele waarde, want het zuinig beheer, dat hij aanbeveelt, heeft slechts ten doel, zoals hij dat ook al eerder heel duidelijk gezegd heeft, te ontdekken, dat bij zuinig beheer loonsverhoging niet nodig is. De ethiek, die hij ten beste gegeven heeft, is dan ook de ethiek van de bezitters en de hebzucht der rijken. Indien in het milieu van de V.V.D. de essentiële kennis van zuinig beheer, zoals die helaas wel toegepast moet worden in de gezinnen van de arbeiders en de landarbeiders, die hij ten voorbeeld stelt als een wonder, wat die met het geld allemaal kunnen doen, zou worden toegepast en men enige weken ging leven van 70 of 75 gulden in de week, dan zou het er ook voor hem wel erg slecht uitzien.

*

De raad, die de Regering aan de Kamers geeft om op de werkgevers te vertrouwen met betrekking tot de uitvoering van de E.E.G.-overeenkomst ten aanzien van de werkendé vrouwen, kan ons dan ook geenszins geruststellen. Wij hebben nog in gedachten het S.E.R.-advies

over de Conventie nr. 100, waarbij het de werkgevers waren, die gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid hebben afgewimpeld op een typische kruideniersmanier, tot op 1/10 pct. voor rekenende, welke nadelen waren verbonden aan het aantrekken van vrouwelijke arbeidskrachten, waarbij zij ten slotte heel inconsequent moesten verklaren, dat het eigenlijk een fractie van een percent was. Welke reden heeft de Regering nu, vele jaren later, om aan te nemen, dat de werkgevers thans op dit punt van gedachten zijn veranderd? Van een Regering, die zegt het beginsel van gelijk loon voor gelijke arbeid te onderschrijven, moet men verlangen, dat zij begint met de Conventie nr. 100 te tekenen, en moet worden geëist, dat gelijk loon voor gelijkwaardige arbeid *wet* wordt. Wij zijn ons ervan bewust, dat dit strijd zal kosten, allereerst van de betrokkenen zelf, de gezamenlijke vrouwenorganisaties en de vakbonden.

ATTENTIE . . . . DUBBEL NUMMER!!!

Informatie voor de lezers.

In verband met de vacaties zal het volgende nummer van ons blad een gecombineerd nummer zijn voor de maanden juli en augustus. Het zal 96 pagina's groot worden, dat wil zeggen tweemaal het gewone aantal en daarom in de losse verkoop ook tweemaal het gewone bedrag aan geld kosten, dus 80 cent.

Het ligt in de bedoeling, dat dit dubbele nummer omstreeks 1 juli zal verschijnen.

Redactie P. en C.

Ontwikkeling vakopleiding in Nederland

Het vakonderwijs in Nederland heeft zich in het midden van de 19e eeuw voor het eerst in de gedaante van de later breed uitgegroeide ambachtsschool vertoond.

De bekwame wat oudere vakman van heden ten dage zal zich zeker nog de driejarige ambachtsschool van voor 1934 herinneren en misschien van mening zijn, dat die „oude” schoolopleiding toch maar heel wat beter was dan wat nu geboden wordt. Hoewel men in het algemeen kan stellen, dat het onderwijs, uit pedagogisch en psychologisch oogpunt gezien, tegenwoordig grote vorderingen heeft gemaakt, is toch de mening van de „ouderwetse vakman” van groot belang en... ten dele ook juist!

Het doel van de ambachtsschool was: opleiden tot **vakman**, zonder te veel acht te slaan op de algemene vorming.

Dit blijkt, wanneer we de verhouding van de lessenaantallen nader bezien: 4 à 6 van de 44 (!) wekelijkse lessen waren bestemd voor het algemeen vormend onderwijs (a.v.o.) (i.c. taal, rekenen, algebra en meetkunde).

We zullen zien, dat dit doel na 1946 ingrijpend is veranderd.

Een ernstige aanslag op de opleiding van de arbeidersklasse werd in 1934 door de toenmalige minister van Onderwijs Marchant gepleegd, die de 3-jarige ambachtsschool verkortte tot een tweejarige school, zonder het doel te wijzigen, maar met invoering van een minimum-toelatingsleeftijd voor de jongens: 12 jaar en 8 maanden bij de aanvang van het schooljaar.

Iedere arbeider, die vóór 1934 de 3-jarige ambachtsschool bezocht en dus weet, hoe intensief daar gewerkt werd, begrijpt dat deze verkorting van de opleidingsduur funeste gevolgen moest hebben.

De leraren, veelal vroeger zelf als arbeider begonnen en door avondstudie bij het onderwijs gekomen, poogden aanvankelijk door opvoering van het werktempo te redden wat er te redden viel, maar uiteindelijk moesten zij het onvermijdelijke besluit nemen de eindexameneisen drastisch te verlagen.

Naast een algemene vermindering van het aantal „opleidings”-lessen had dit ook tot gevolg, dat een groter aantal leerlingen dan vroeger het ambachtsschooldiploma kon behalen; er werd nu immers niet meer zo nauwkeurig gekeken!

Naast de steeds groter wordende tendens in de arbeidersklasse om ten koste van elk offer aan de kinderen een zo langdurig mogelijke schoolopleiding te geven kwam dus nu het feit dat, door de verkorte leertijd en de ontstane vereenvoudiging van de exameneisen, het eindexamen gemakkelijker te behalen was. De oppervlakkige toeschouwer zou hierdoor geheel ten onrechte de indruk kunnen krijgen,

dat de nominale stijging van het aantal gediplomeerden aantoonde, dat de genomen bezuinigingsmaatregelen juist positief werkten.

*

Hoe geheel anders was de werkelijke situatie. Door de niveau-verlaging van de ambachtsschool werd het al gauw de gewoonte, dat de lagere scholen bij het advies aan de ouders omtrent een school voor voortgezet onderwijs het volgende standpunt innamen:

- 1e. De leerling is te „dom” voor HBS of ULO en moet dus in 's hemelsnaam maar naar een ambachtsschool!
- 2e. De leerling is geschikt (qua theoretische intelligentie) voor ULO of HBS; stuurt u hem dus in 's hemelsnaam niet naar die ambachtsschool.

Het is eigenlijk een wonder, dat de ambachtsschoolleraars er desondanks in slaagden om toch nog een behoorlijke vakopleiding aan hun leerlingen te geven.

Via de gelukkige toch nog wel komende „goede” leerling, die zich niet op het witte-boordjes-beroep blind staarde, bewezen zij tevens, dat een goed a.s. vakman een behoorlijke opleiding nodig heeft.

Een schandalige toestand in de school zelf werd nog veroorzaakt door de salariëring van de leraren. Een typische bourgeoisie-mentaliteit had de leraren in drie groepen verdeeld: de praktijkleraren, de theorie- en tekenleraren en de a.v.o.leraren.

Op de ambachtsschool werd nu de leraar, die de technische vaklessen gaf, de praktijkleraar dus, bij eenzelfde lessenaantal aanzienlijk lager bezoldigd dan de a.v.o.-leraar, die echter, blijkens de doelstelling uit die dagen, maar een nevenfunctie in de school vervulde!

De theorie- en tekenleraren stonden tussen beide groepen in; zeker omdat ze ten minste niet dat „smelige” en dus minderwaardige handwerk verrichtten!

Eerst na de Tweede Wereldoorlog, in 1947, werd een commissie ingesteld onder voorzitterschap van mr ir M. Goote, die moest onderzoeken „of er onder de huidige omstandigheden aanleiding was tot het aanbrengen van wijzigingen in de richtlijnen voor het lagere nijverheidsonderwijs voor jongens”.⁽¹⁾

Deze commissie publiceerde in 1949 het nu onder de naam „rapport-Goote” bekende stuk, dat ingrijpende wijzigingen voorstelde.

Het rapport wees er in de eerste plaats op, dat de ambachtsschool slechts een *voorbereiding* kan zijn van de uiteindelijke vorming tot vakman en dat de *algemene* vorming tot mens een zeer belangrijke plaats op de school behoort in te nemen.

De commissie zegt o.m., dat „de naam ambachtsschool de ouders min of meer afschrikt”⁽²⁾ en beveelt een naamswijziging in b.v. „Technische School” aan.

Dit rapport had tot gevolg het doen van een aantal experimenten (volgens het leerplan van de commissie-Faber), die leidden tot de huidige situatie (zoals die althans als wenselijk wordt aangegeven):

Drie jaar LTS met in de 1e klas 50 pct a.v.o. en in de 2e en 3e klas

¹⁾ Rapport Goote pag. 3

²⁾ idem pag. 16

30 pct a.v.o. bij een lessenaantal van gemiddeld 36 lessen van 50 minuten per week. Het a.v.o. bestaat dan uit de lagere-schoolvakken, aangevuld met een vreemde taal en vrije-tijdsbestedingslessen.

In de 1e klassen worden de praktijklessen bovendien meer polytechnisch gericht door zowel hout-, metaal-, als b.v. schilderonderwijs te geven.

Naast een verantwoorde opleiding is hiermede ook het grote aantal schooluren (tot 1949 liefst 38½ klokuren per week) tot ongeveer 30 klokuren teruggebracht, zoals ook bij andere takken van voortgezet onderwijs gebruikelijk is.

De toelatingsleeftijd verviel en de bezoldiging van de leraren werd zodanig gewijzigd, dat allen een gelijkwaardige basisbezoldiging ontvingen.

Het zal echter wel bekend zijn, dat er ook nu nog herhaaldelijk gevochten moet worden om de salariëring van de leraren bij het N.O. gelijkwaardig te houden aan dat bij het L.O.! Vergelijken met het ULO komt vanzelfsprekend niet in de kraam van de Intellectuelen-regering te pas!

Het is echter wel heel jammer, dat de zo gewenste 3-jarige LTS (in sommige gevallen zelfs uit te breiden met een specialistische kopklas tot 4-jarig) nog maar op zeer beperkte schaal wordt verwezenlijkt.

In een stad als Amsterdam, waar een vijftal grote technische scholen, uitgaande van niet-confessionele verenigingen, bestaan, is slechts aan één school (in de Westerstraat) toestemming verleend om 3-jarig te zijn.

De andere scholen moeten blijven voortsukkelen door ... ruimtegebrek.

Hier komen we aan een zeer belangrijk punt, de schrijnende tekorten aan schoolruimten in ons land. Reeds meer dan 5 jaren is het geleden, dat de Amsterdamse gemeenteraad het stichten van 4 nieuwe technische scholen noodzakelijk verklaarde (o.m. in Buitenveldert, Slotervaart en Slotermeer); de minister plaatste de scholen op de Rijksbegroting-1958 (!), maar de goedkeuring tot bouwen kwam niet af.

Tot vandaag de dag (mei 1960) is er nog geen spade de grond in gegaan voor ook maar één van deze scholen!

Dat zelfs de minister moest erkennen, dat hij gefaald had bij het beleid t.a.v. de scholenbouw, werd bewezen in een circulaire aan de scholen en besturen op 4 mei 1959 (3), waarbij hij o.a. de volgende „noodmaatregelen” voorschreef:

- 1) geen „onderbezette” leerlinggroepen meer (lees: grotere klassen);
- 2) aantal lessen p.w. met 4 per klas verminderen (lees: minder onderwijs);
- 3) „eventuele ruimten in de schoolgebouwen, welke niet voor het onderwijs worden gebruikt, zoals zolderruimten, cantines, garderobes e.d. daarvoor geschikt te maken” (lees: les in ongeschikte „lokalen”);
- 4) de leraren mogen meer lessen geven, die echter bij de hui-

3) afdeling N.O./L. nr. 190820. Samson Handboek No. 36.4.33.

dige salaristabellen dan slechts met 50 pct. van de normale beloning betaald worden (i.p.v. dat een extra-betaling als overwerk geschiedt).

Ook voor het jaar 1960-1961 is deze circulaire thans van toepassing verklaard.

Zelfs een volslagen leek zal begrijpen, dat hier sprake is van een ondermijning van het schoolbestel, die juist weer de arbeidersjeugd het meest moet treffen.

En dit alles, doordat de reactionaire regeringen nog steeds het aanschaffen van tanks en tweedehands waardeloze en afgekeurde vliegtuigen prefereren boven goed onderwijs, dat krachtens de Grondwet „een voorwerp van de aanhoudende zorg der Regering” dient te zijn.

De „eeuwige” minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, Mr. Cals, die thans met evenveel gemak een „christelijk-sociaal-liberaal” beleid blijkt te kunnen voeren als hij in de jaren, ten tijde van de regeringen-Drees een zogenaamd socialistisch bewind voorstond, beweerde indertijd met veel bravour, dat het schoolgeld voor de leerplichtige jeugd door hem kon worden afgeschaft.

Hij heeft ongemerkt wel een zeer fraai doekje voor het „bloeden” van 's Rijks schatkist weten te bedenken, dat de leuze „kosteloos onderwijs” wel in een ander daglicht stelt!

De ouders van leerlingen met 7 jaar L.O. en 2 jaar N.O. (volgens het oude leerplan) betaalden geen schoolgeld.

Nu de technische school 3-jarig wordt, moet een leerling met 6 jaar L.O. (de toelatingsleeftijd is n.l. verlaagd) en 3 jaar N.O. (nieuwe stijl) in de 3e klas wel schoolgeld betalen!

Ongemerkt een verhoging van de studiekosten voor leerlingen, die over het algemeen uit de minst draagkrachtige bevolkingsgroepen komen, bij een even lang durende studie!

Hierbij dient men er dan nog rekening mede te houden, dat het onderwijs aan de technische school bepaald kostbaar is te noemen, doordat de leerling naast een boekengeld van p.m. f 30,— ook nog een schuifmaat, passerdoos, enkele overalls, een verzekeringspremie en keuringskosten moet betalen!

Men vergelijk dit eens met het ULO, waar boeken en leermiddelen gratis worden verstrekt!

Het is geen wonder, dat de meeste jongens na hun LTS-opleiding van verder volledig onderwijs onnodig verstoken blijven.

Een dienaar van de industriële belangen als Prof. J. Koekebakker (*) zei op een vergadering van N.I.V.E. (4) in mei 1959 o.m. (5):

„Het personeelsbeleid moet in ons land een ander karakter krijgen. Het moet dynamischer worden, anders kunnen we, internationaal gezien straks niet meekomen.

Wil het benodigde personeel ook gevonden kunnen worden, dan zal het onderwijs zich moeten aanpassen aan het moderne bedrijfsleven. Het is noodzakelijk, dat hierop nog veel sterker aandrang wordt uitgeoefend dan tot dusverre is gebeurd. Zo zou het nuttig kunnen zijn

*) Hoofd afdeling Geestelijke Gezondheid van het Nederlands Instituut voor Preventieve Geneeskunde (N.I.V.E.).

5) Overgenomen uit Het Financiële Dagblad van 28-5-'59, pag. 5.

om ook in de jaarverslagen van de bedrijven op deze materie te wijzen. De achterstand van het onderwijs bij de ontwikkeling van het bedrijfsleven zal steeds groter worden.

Er is dan ook een toenemende spanning tussen de scholing door het officiële onderwijs en datgene wat de dagelijkse praktijk vereist. Toch zal het bedrijfsleven over voldoende vaardige mensen moeten beschikken, wil het op niveau blijven en de zware strijd met buitenlandse bedrijven kunnen volhouden.

In Nederland leeft nog te veel de mentaliteit, dat er achter een bepaalde, b.v. middelbare school of technische opleiding, een streep kan worden gezet, dan is het verder wel voldoende. In andere landen bestaat veel meer de gewoonte om in de vrije tijd nog verder te leren.

Het zal ook noodzakelijk zijn om het onderwijs binnen het bedrijf op veel sterkere schaal ter hand te nemen.

Van het Nederlandse volk wordt dan echter ook een andere mentaliteit gevraagd en om dat binnen betrekkelijk korte tijd te verwezenlijken is moeilijk. Wat er moet gebeuren is:

a) in het bedrijfsleven — ook voor kleinere bedrijven — een trainingsstaf ontwikkelen, die up to date is.

b) een veel doelbewustere planning voor de te verwachten vraag naar verschillende categorieën personeel, dan tot dusverre gebeurt.

c) in staat zijn de technieken te hanteren om de trainingsbehoefte op te sporen."

Het belangrijkste gedeelte van dit citaat is het (door ons vet gedrukte) pleidooi voor een voortgezette schoolopleiding na de technische schoolopleiding.

Hoe hiervoor de mentaliteit van het Nederlandse volk verantwoordelijk gesteld kan worden, ontgaat ons echter ten enen male.

Het tegendeel is veeleer waar.

Voor de volwassen arbeiders (boven de 25 jaar) blijkt voor ons land een verdeling percentsgewijs te gelden als volgt:

	geschoolden	geoeffenden	ongeschoolden
1952	36	43	21
1956 (okt.)	36,4	43,4	20,1
1958 (okt.)	41,3	42,6	16,1

Er is dus een duidelijke tendentie van de wil tot grotere scholing van de arbeider, die een stijging (in 6 jaar) van bijna 15 pct van het aantal geschoolden tot resultaat heeft.

Het valt met die mentaliteit blijkbaar nogal mee!

Het lijkt ons bepaald een ernstig gevaar, wanneer het onderwijs zich te veel „aanpast” aan de eisen van het bedrijf.

Het onderwijs zal een algemeen opleidend karakter dienen te behouden; specialisatie zal slechts binnen het bedrijf en op kosten van het bedrijf gegeven mogen worden.

Het bedrijfsleven zal o.a. ook financiële offers moeten brengen door de invoering van het z.g. part-time-onderwijs in ons land niet langer

in de weg te staan door uitbetaling van het loon tijdens de studie-uren te garanderen en van de regering een actieve politiek in deze te eisen.

In dit verband moge ik wijzen op een artikel over de vakopleiding in De Waarheid van 18 april 1958⁶⁾, waarin deze eis reeds duidelijk omschreven wordt gesteld.

Als vanzelf stuiten we hierbij tevens op het probleem van de kansen op onderwijs voor de arbeidersjongen. In het rapport van de Dr. Wiardi Beckman-stichting⁷⁾ wordt alleen gesproken over de mogelijkheden om M.O. of H.O. te volgen (pag. 3).

Hierbij wordt dus volkomen voorbijgegaan aan het minstens even belangrijke vraagstuk van een voldoende vakopleiding; misschien omdat daar in ons land inderdaad voor de gewone leerling slechts zeer beperkte mogelijkheden liggen, zelfs bij het buiten beschouwing laten van het financiële aspect?

In Politiek en Cultuur⁸⁾ is een artikel uit het orgaan „Nieuwe Tijd” 1958 nr. 5 overgenomen, over een Unesco Conferentie te Moskou waaraan de belangrijkste landen van de gehele wereld hebben deelgenomen en waar o.a. het vraagstuk „Onderwijs en inkomstenverdeling” ter sprake kwam.

Hierin staat o.m., dat de bewering van Hughes en Glass⁹⁾ als zou ook in de Sowjet-Unie voor de kinderen uit meer intellectuele gezinnen een grotere kans op hoger onderwijs bestaan, beslist onjuist is.

Door een stelsel van ruime studiebeurzen voor ieder die geschikt geacht wordt, en door een omvangrijk net van avondschole en correspondentiecurssussen is de situatie in de Sowjet-Unie thans zo, dat er meer dan zes miljoen mensen leven, die hun opleiding aan universiteiten en technische scholen ontvingen.

Vóór de revolutie waren er slechts 160.000 van zulke mensen, zodat hieruit wel duidelijk blijkt, dat er van „geërfde privileges” in de Sowjet-Unie geen sprake kan zijn.

De tegenwoordige Sowjet-intelligentia bestaat in haar overgrote meerderheid uit kinderen van arbeiders en boeren.

In ons land besteedde het ANJV op haar congres van december 1958 grote aandacht aan deze problemen. In haar werkmateriaal¹⁰⁾ konstateert het ANJV o.a. dat de arbeider vaak in een beroep terecht komt, dat sterk verschilt van het beroep, dat hij eigenlijk had willen leren.

Een wantoestand onthullen de volgende rapportcijfers:

„Terwijl het landelijke gemiddelde van jongens, die na het verlaten van het lager onderwijs de LTS bezoeken volgens het CBS 16,3 pct is (het gemiddelde moest zeker hoger zijn), is dat percentage in de volgende gebieden als volgt:

Oostelijk Groningen: van 5 pct tot 6.9 pct

Zuid Oostelijk Friesland: van 6.5 pct tot 8.1 pct

Zuid Oostelijk Drente: 7.7 pct.

⁶⁾ Vakopleiding lang niet voor iedereen weggelegd (pag. 2).

⁷⁾ Gelijke kansen — 1959. Uitg. N.V. De Arbeiderspers.

⁸⁾ P en C. Maart 1958 pag. 132 en 133.

⁹⁾ Prof. E. Hughes uit de U.S.A.

Prof. Dr Glass uit Engeland.

¹⁰⁾ Scholingsmateriaal over de vakopleiding in Nederland. Uitgave H. B. van het A.N.J.V. — 18 pag.

Wanneer we bedenken, dat in de Sowjet-Unie, China en de D.D.R. een 10-jarige leerplicht bestaat, die dergelijke schandalige achterstellingen voorkomt, dan wordt duidelijk, met welk doel de CPN in ons land op dit punt voortdurend haar eisen heeft gesteld: Om een einde te maken aan de discriminatie van de arbeidersjeugd.

In de socialistische landen schenkt men de laatste jaren veel aandacht aan het probleem, hoe de praktische arbeid gecombineerd kan en moet worden met de studie.

Door de Moskouse correspondent van De Waarheid, Jan van Wieringen,¹¹⁾ en door C. Bultje in „Onderuit”¹²⁾ wordt over de ontwikkeling van dit vraagstuk in de S.U. uitvoerig gesproken.

Het streven in de S.U. is om de jongens (of meisjes) een algemeen inzicht te geven in de plaats van hun toekomstige werkkring in het totale produktieproces en daarvoor bij hen begrip te wekken.

Door de praktisch onbegrensde middelen, waarover het onderwijs beschikt en door de vele gelegenheden, die men van overheidswege opent om na voltooiing van het lager technisch onderwijs een middelbare of hogere technische opleiding te volgen wordt ook de voortgezette studie krachtig bevorderd.

Ook in de DDR staat dit probleem in het middelpunt van de belangstelling¹³⁾ sedert de schoolhervorming van 1958.

Dit artikel zou te onvolledig zijn, wanneer we hier geen aandacht zouden schenken aan het gevaar dat bij de zogenaamde „bedrijfsscholen” in het kapitalistische systeem onvermijdelijk optreedt. Het ondergeschikt maken van de schoolwerkzaamheden aan de economische fabrieksbelangen.

Bedenken we hierbij, dat de leerlingen van deze bedrijfsscholen meestal worden gerecruteerd uit de kinderen van de werknemers in het eigen bedrijf, terwijl de ouders bovendien vaak nog wonen in huizen toebehorend aan het bedrijf, dan kan hier nog het gevaar van verkapte lijfeigenschap de kop opsteken. Bovendien duikt de laatste jaren ook al bij het technisch onderwijs het verderfelijke „zuilensysteem” meer en meer op, waardoor een versnippering van de al zo schaars beschikbare gelden ontstaat en een onnodig afremmen van speciale algemene vakrichtingen optreedt.

Nu de PvdA steun blijft verlenen aan de reactionaire onderwijs-politiek van de Nederlandse Regering en zelfs de pacifikatie ook voor het voortgezette onderwijs blijkt te willen aanvaarden, moeten we wel het ergste vrezen voor een verwezenlijking van de hiervoor geschetste eisen ter verbetering van ons onderwijs.

Voor het arbeiderskind komt in ons land slechts de CPN onvoorwaardelijk op, door het recht op een volledige kosteloze vakopleiding in de volksvertegenwoordiging te verdedigen en te eisen.

De resultaten, bereikt in de socialistische landen, vormen daarbij een steun, en mogen bij haar streven een lichtend voorbeeld zijn.

C.

¹¹⁾ De Waarheid van 3 sept. 1959 pag. 2.

¹²⁾ „Onderuit” 1e jrg. nr. 6 pag. 4, 5 en 6.

¹³⁾ „Vorschläge des Z.K. der SED van juli 1959 en Der Siebenjahrplan und die Aufgaben der Berufsausbildung in der DDR”.

Een referaat van de DDR minister van OKW op 14 jan. 1960 te Leipzig.

„Aan hen die in duisternis leven”

door *Martha Dodd*

Mark Twain was reeds tijdens zijn leven een legende, een mythe, een volksheld, niet alleen in Amerika, doch ook in de rest van de wereld.

De mensen hielden van hem en waren verblind door de glans van zijn roem, zijn zonderlinge invallen en zijn fabelachtige zin voor humor en zij prezen de voortbrengselen van zijn pen als „het merg van het Amerikanisme”.

Zij vereerden hem om zijn persoon en omdat hij een symbool was van de „van lompen tot overvloed” doctrine, welke aan het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw een deel werd van onze folklore.

EEN ONEERBIJEDIGE TITAN

„De grappigste man van de Engels sprekende wereld”, een volleerde showman, een oneerbiedige Titaan die aan Gods baard trok en die klassieken sprak en schreef in de eenvoudige zilte taal van het volk, waarin hij de geest van onze democratische en revolutionaire voorvaderen belichaamde.

Sommigen noemden hem de grootste van alle schrijvers, „de Lincoln van onze letterkunde”, daarbij opmerkende, dat hij een Amerikaan in hart en nieren was, zelfs als zij hem vergeleken bij Swift, Cervantes, Voltaire en Homerus!

Het wonder is dat hij zelfs ten overstaan van zulke vlijerij uit alle uithoeken der aarde, in staat bleef zijn evenwicht te handhaven en de rede niet uit het oog verloor uit hovaardij of machtswaan.

Het was wellicht zijn diepe en altijd vaardige lach, die steeds op hem zelf gericht was, welke hem redde.

„Ik kwam deze wereld binnen gelijk met de komeet van Halley in 1835. Deze komt het volgende jaar (1910) terug en ik verwacht er de wereld mee te vervullen. De Almachtige heeft gezegd, dat deze twee onverantwoordelijke grillen der natuur tezamen kwamen en dat zij ook tezamen moeten gaan.” En dit deden zij!

EDEL DOEL

Dit jaar, vijftig jaren na zijn dood, vieren wij de herinnering aan zijn werk en herinneren ons hoe edel zijn doelstelling was en hoe onsterfelijk de vervulling van zijn strijd tegen huichelarij, onrecht en uitbuiting.

Men moet hem juist nu, met de nauwste aandacht bestuderen en steeds weer bestuderen.

Hij is de meest gecompliceerde, de moeilijkste, de meest met conflictstof beladen Amerikaanse Amerikaan onder alle schrijvers van formaat; hij is de weer-

splegeling van zijn tijdperk, dat hij belichaamde. Hij had het inzicht en de moed zich er boven te verheffen. *Moed* is niet een woord dat lichtvaardig werd gekozen waar het Mark Twain betraf.

Het impliceert het bestaan van de vrees en van het meesterschap er over. Hij had inderdaad veel te vrezen, te riskeren en te verliezen en derhalve bevat hetgeen hij wist te bereiken, lessen van groot belang voor de schrijvers van onze huidige tijd.

Zeer zeker heeft iedere geletterde Amerikaan „Tom Sawyer” en „Huckleberry Finn” gelezen en misschien hoofdstukken uit het schone en dichtelijke „Leven op de Mississippi”. Maar het staat niet vast hoevelen „De vergulde eeuw” lazen, — een door hem bedachte term, die beroemd werd als beschrijving van het „Robber Baron”-tijdperk¹⁾ „Langs de Evenaar”, „Puddinghoofd Wilson”, „Connecticut Yankee”, „De man die Hadleyburg omkocht”, om slechts enige uit de overvloed van zijn scherpste sociale satires te noemen.

WILDE HUMOR

Omdat hij leefde in de tijd van de Goudkoorts en van de uitvloeiels daarvan: de onbarmhartige triomf van het Amerikaanse monopolie-kapitaal en het begin van de kapitalistische expansie-oorlogen, had Mark Twain een rijk doelwit voor zijn opgewekte spot, een doelwit dat hij tot poeder kon vermalen onder de onophoudelijke slagen van zijn wilde humor.

Hoewel hij een reus was kwam hij toch niet volgroeid ter wereld. Het kostte Mark Twain een lange tijd om de godsdienstige, rassistische en nationale vooroordelen te overwinnen van de omgeving waarin hij opgroeide en van het snobisme en de bezetenheid op geld van zijn verarmde, slavenhoudende familie.

Zijn overwinning was niet volledig en tot het einde toe verviel hij in schikkingen met „De vergulde eeuw” en zijn nasleep, waarbij hij zijn vuurproef doorstond en ook zijn triomfen doorleefde.

Tegenstrijdig tot in het extreme, spilziek, uitbundig en humeurig als Mark Twain was, werd zijn gehele leven beheerst door een nimmer aflatende strijd met zijn ziel, terwijl het verwoest werd door zijn gewetensconflicten.

De naam die hij als schrijverspseudoniem koos, was de roep van de loodsen op de rivieren: „Mark twain” — het schip is veilig —. Deze term betekent ook „Twee vaam diep”; een schip moet laveren in diep water.

Toen Mark Twain tenslotte begrip kreeg voor het geknechte volk, gaf hij het, met geheel zijn hart zijn volle genegenheid, met die hartstochtelijke toewijding, waartoe alleen een herboren man uit de zuidelijke staten in staat is.

Hij gebruikte zijn pen, „die zijn inspiratie putte uit de hel”, zoals hij eens zeide, voor de verdediging van Negers, Chinezen, Filippinos en de Zwarten van Afrika.

Hij verdedigde hen zonder van ophouden te weten, in alle verschillende letterkundige stijlen en vormen, waarover hij beschikte.

„Ik ben er zeker van”, verklaarde hij, „dat ik geen rassen-vooordeel heb . . . Ik verlang slechts te weten dat iemand een menselijk wezen is . . .”

DE VERENIGDE STATEN VAN HET LYNCHERDOM

Een groot gedeelte van zijn werk was een boetedoening voor zijn aanvaankelijke steun aan de slavernij, of zijn onverschilligheid ten opzichte van dit vraagstuk, tijdens zijn jongere jaren.

¹⁾ Tijdperk van de slavenhoudende „aristocratie” van de Zuidelijke Staten.

„De Verenigde Staten van het Lyncherdom”, geschreven in 1901, doch niet eerder dan in 1923 gepubliceerd, bevat een in alarmerende directheid geschreven zinsnede:

„De lynchpartij (in Missouri) heeft de gehele natie bezoedeld, want de lynchers hebben ons gekarakteriseerd en van een etiket voorzien en zo zijn wij thans voor de bewoners van de vier windstreken der aarde „lynchers” en dit zullen wij voor altijd blijven”

Mark Twain was zich, welhaast vanaf het begin, bewust van politieke corruptie (zijn eerste desillusie beleefde hij gedurende zijn goudzoekersdagen in het Westen, toen hij zag hoe politiekelingen en kapitalisten de goudzoekers bedrogen en tot de ondergang brachten) van de missionarissen, — „de vrome onderkruipers wierpen zich eerst op de knieën en daarna op de oorspronkelijke bewoners” — en van de monarchistische tyrannie. Over de tsaristische regering sprekende verklaarde hij: „indien een dergelijke regering niet anders dan door dynamiet omver kan worden geworpen, dank dan God voor dit dynamiet.”

Ervaring gepaard aan beweging, feiten en studie voerden hem tot een steeds breder sociale bewustheid en in de latere jaren van zijn leven, richtte hij zijn wit-hete haat tegen de gruwelen van het imperialisme en tegen de uitbuiting van de ene mens door de andere, welke inhaerent is aan het kapitalistische systeem.

Hij had vertrouwen, hoewel niet kritiekloos, in de georganiseerde arbeid en hij geloofde dat de democratische Verenigde Staten op de arbeiders moesten rekenen en hen moesten beschouwen als de architecten van het land. „Zij zijn de scheppers van de rijkdom; zij bouwen de beschaving op...” Alleen de arbeidersklasse kon de democratische instellingen van de vernietiging door de „kapitaalkrachtige genootschappen redden.”

GODS TOORNENDE MENS

In een van de krachtigste aanvallen in zijn tijd, analyseerde en veroordeelde Mark Twain de imperialistische politiek (behalve die van de oorlog op Cuba, welke Amerikaanse interventie aan hem was voorgesteld als een „bevrijdingsactie”) en de koloniale oorlogen en roverijen van Engeland, Duitsland en die van de Verenigde Staten.

Hij bewaarde natuurlijk voor de laatstgenoemde zijn bitterste afkeuring en hij noemde zichzelf: „Gods toornende mens”, een bijbelse profeet, in woede ontstoken door de stank van het bederf in zijn mooie land, Amerika, het land van de gebroken beloften.

Dit in de aanvang van 1901 gepubliceerde artikel, was gericht aan „hen die in duisternis leven”, de hulpeloze trouwhartige koloniale onderdaan, verstrikt in de imperialistische samenzwering, en meer dan enig ander door hem geschreven artikel, toont juist dit, tot op welke hoogte Mark Twain's politieke volwassenheid gegroeid was.

Hij beschreef in het bijzonder de oorlog tegen de Filippijnen, doch hij bedoelde annexatie en uitbuiting overall, zowel de onderdrukking in het eigen land als die in het verre China.

„Wij hebben een in ons woord gelovend volk vernietigd en bedrogen; wij hebben ons gekeerd tegen de zwakken en de alleenstaanden die ons vertrouwden, wij hebben een bondgenoot een dolksteek in de rug gegeven en wij sloegen een gast in zijn gezicht; wij verliederlijkten de eer van Amerika en bezwadderden het gezicht van ons land voor het aangezicht van de wereld”.

EEN NIEUWE LETTERKUNDE

Mark Twain met zijn warme menselijkheid en zijn verwoede verdediging van de rechten van de mens, van beide „verloren” en zegevierende zaken en met zijn diepe inzicht in de roerselen van het menselijke hart, werd de bron van een nieuwe taal en een nieuwe letterkunde, uitzonderlijk Amerikaans door zijn non-conformistische tendentie, en voorts de bron van de vrijheid van de geest, inspiratie, naïviteit en hoop, en dit alles doordrenkt van een natuurlijke democratie.

Zijn gehele werk, ondanks enkele sporadisch voorkomende, oppervlakkige en minder geslaagde uitingen, bezit een algemene aantrekkingskracht die uniek is in onze letterkunde. De Rus, de Engelsman, de Afrikaan, de Chinees en de Spanjaard, houden van Mark Twain en begrijpen hem. Zij genieten van zijn tintelende humor, zijn wilde over- en onderschattingen, zijn hansworst-techniek; zijn onwaarschijnlijke verhalen en de meer dan levensgrote benadering van zijn onderwerpen, zijn zuivere Amerikanismen.

Bovenal echter, worden zij gestimuleerd door zijn sociale satire en hun harten slaan sneller bij zijn furie over onrecht en uitbuiting wanneer deze dingen in zijn werken voorkomen — en deze komen overal in voor.

„Amerika haten?”, zo beantwoordde de overleden Premier van Ceylon, de provocatorische vraag van een reporter. „Hoe zou ik, of wie dan ook, het land kunnen haten dat Mark Twain voortbracht?”

HUCKLEBERRY FINN

„Alle moderne Amerikaanse literatuur stamt van Huckleberry Finn,” schreef Ernest Hemingway. Maar het is er slechts een deel van.

„Huckleberry-Finn” is natuurlijk een van de schitterende draden in het grote tapijt van Mark Twains leven en werk, dat daarnaast ook volle en halve tinten, getemperde en verblindende kleuren, schaduwen en rijke materie, naast mythe en werkelijkheid bevat.

En als zij, die nog steeds in duisternis leven, in Amerika of waar dan ook, meer in aanraking konden komen met dit schitterende werk, dan zouden zij de moed kunnen vinden zich te verheffen en de duisternis terug te dringen.

CRITISCHE NOTITIES :

„Weg met het parlement“²²

Anvallen op de parlementaire democratie zijn tegenwoordig in de mode. Er is trouwens niets verwonderlijks aan het feit, dat de moderne erfenamen van de Franse revolutie, de monopolie-kapitalisten, de centrale leuze verloochenen onder wier vlag het kapitalistische stelsel de strijd tegen het feodalisme heeft gewonnen. Toen was de parlementaire democratie de stormram tegen het absolutisme — nu is zij een rem voor het nieuwe absolutisme van de monopolies.

Derhalve is het evenmin verbaazingwekkend, dat een nieuwe aanval op het parlement is gelanceerd in de Philips-stad Eindhoven, en wel door prof. J. Wemelsfelder. (Het gaat hier om een beschouwing in Econ.-Statistische Berichten van 20 april jl.)

In dit geval is de toenemende specialisatie uitgangspunt van de aanval: de economische wetenschap is een dermate ingewikkelde zaak geworden, dat het gebrek aan kennis van de parlementariërs in steeds groter tegenstelling raakt tot de groeiende taak van het parlement op het gebied van de economie, — aldus zou men zijn zienswijze ongeveer kunnen omschrijven.

Daarbij maakt prof. Wemelsfelder echter enkele zeer interessante opmerkingen.

Hij meent twee hoofdoorzaken te zien voor wat hij beeldend noemt de „erosie van het hardgesteente der democratie“.

„In de eerste plaats is mét de toenemende overheidsbemoeyenis een groot deel van de macht en de deskundigheid naar de bureaucratie verhuisd of daarin geïncorporeerd. Het overzicht van, en de informatie over, het overheidsbeleid dreigen daardoor steeds meer verloren te gaan.“

Dit is een oud Telegraaf-argument. De „toenemende overheidsbemoeyenis (het „staatsdirigisme“) en de bu-

reaucratie zijn echter een uitdrukking en direct gevolg van het staatsmonopolisme. En het staatsmonopolisme gebruikt op zijn beurt deze ontwikkeling als een argument tegen de parlementaire democratie.

Het tweede argument is interessanter.

Wemelsfelder schrijft: „Het tweede gevaar voor uitholling van de parlementaire positie komt van de kant van de internationalisatie der economische problemen. Zodra economische problemen onderwerp van internationale economische onderhandelingen vormen lenen zij zich niet meer voor amendering der nationale parlementen. (Het parlement kan ze alleen aanvaarden of verwerpen, red. P. en C.) De vaagheid en nietszeggendheid van de Memories van Antwoord over economische problemen die object zijn van internationale onderhandelingen, is tekenend voor de machtsverschuiving die op deze terreinen heeft plaatsgevonden en die nog voortdurend verder voortschrijdt. Met de E.E.G. zijn in dit opzicht hele grote stukken parlementaire verantwoordelijkheid losgeslagen.“

Dit is een volledige bevestiging van de zienswijze, neergelegd in het ontwerp-program van de CPN over de strijd tegen het staatsmonopolisme. „Allerlei Europese organen“, zo wordt daar gezegd, „die door de grote monopolies en in het bijzonder door de Duitse kapitaalsgroepen beheerst worden, kregen belangrijke volmachten. Deze kapitaalsgroepen, steunend op een snel groeiend militair apparaat, stellen steeds verdergaande eisen aan ons land en pogen het aan zich ondergeschikt te maken. Door de inschakeling van Nederland in het web van de 'Europese integratie' worden de rechten van het Nederlandse parlement ondermijnd en de horigheid van ons volk aan de belangen der internatio-

nale monopolies vergroot." Derhalve luidt dan ook de eerste eis in dit ontwerp-program: „Geen overdracht van bevoegdheden van de Staten Generaal aan de zg. Europese organen."

Prof. Wemelsfelder beschuldigt „de" parlementariërs van onsamenhangend denken. Maar hetzelfde verwijt treft hem ook. Men zou immers verwachten, dat hij zich ter redding van de parlementaire democratie zowel tegen de toenemende vervlechting van het staatsapparaat met de monopolies als tegen de „internationalisatie van de economische problemen" keert. Hij doet echter het tegendeel en noemt het parlement — tezamen met een hele reeks andere instellingen „in menig opzicht sta-in-de-wegs" voor „een gezond economisch beleid".

Alleen de uiterste consequentie ontbreekt daar nog aan — de eis, dat het parlement zich niet meer met economische vraagstukken bemoeit. Terecht merkt de Nieuwe Rott. Courant op, dat de uitlating van prof. Wemelsfelder „het respect voor de parlementaire democratie niet zal verhogen" en dat zal dan ook wel de bedoeling geweest zijn.

*

De Eindhovense econoom tracht zijn opvatting uit eigen ervaring en met behulp van een quasi-wetenschappelijk onderzoek in West-Duitsland kracht bij te zetten.

In beide gevallen treft hij het ongelukkig.

Hij zegt bv. ten aanzien van het gedrag van de Nederlandse parlementariërs: „Zo kan hij vandaag vanaf het podium het publiek moeten bezweren, dat hij een gezworen vijand van de inflatie is, terwijl morgen een politieke toogdag zijn welsprekendheid voor volledige werkgelegenheid kan opvragen."

Wie volledige werkgelegenheid vraagt en strijd tegen inflatie, is dus volgens hem een demagoog. Trouwens, niet alleen volgens hem. Het is een wijdverbreide opvatting, dat werkloosheid alleen ten koste van inflatie voorkomen kan worden. Maar daarom is zij nog niet juist.

Verder zegt hij, dat het parlement

als „een groep met een groeps-besef" beschouwd moet worden, een groep lieden dus, die hun gemeenschappelijke belangen, om zo te zeggen een gemeenschappelijk klassebelang hebben! Dat is de zaak op z'n kop zetten. Want het burgerlijke parlement kan nooit iets anders zijn, dan een — meer of minder juiste — afspiegeling van de tegenstrijdige klassebelangen in het volk.

En tenslotte het „examen" dat een Westduitse professor de leden van het Bonn-parlement heeft afgenomen. Ze zijn gezakt, zoals te voorzien was. Tachtig procent, aldus bericht Wemelsfelder — al of niet honend bedoeld — meende, dat crises voorkomen kunnen worden. Eenzelfde aantal meende, dat volledige werkgelegenheid geen inflatie inhoudt, enz. Dit hele spel is natuurlijk volkomen onzinnig. Want de werkelijke beslissingen over economische vragen worden toch buiten het parlement om genomen. Dat is het wezen van het staatsmonopolisme. En de poging, de parlementaire democratie op deze wijze onmondig te verklaren, hoort daarbij. Al merken we direct op, dat het Bonn-parlement, het allerslechtste voorbeeld is.

Dat Adenauer dit gedoe prachtig vindt, spreekt vanzelf. De Quay zal er ook niet rouwig om zijn.

Maar dat is juist een reden temeer, om deze quasi-wetenschappelijke ondermijners van de democratie een halt toe te roepen en de democratie te versterken, door strijd tegen het staatsmonopolisme en tegen de „Europese organen".

Het is op zichzelf onzinnig, een parlamentslid te willen beoordelen naar de vraag, of hij in staat is welke wetenschappelijke problemen dan ook op te lossen. Hij kan niet beoordelen of dit of dat soort atoomreactor nuttig is, maar wel of Nederland bij ontwikkeling van de vreedzame atoomenergie is gebaat. Hij kan niet beoordelen, of een weg in het Noorden van bepaald materiaal gebouwd moet worden, maar wel of het Noorden ontwikkeld moet worden.

Bovendien is het onzinnig, een lid

van het parlement naar zijn opleiding te beoordelen. Men kan hem alleen beoordelen naar het klassestandpunt dat hij inneemt en naar de politiek die hij voorstaat. Het gaat niet om wat hij

zegt, maar om wat hij doet. Hij wordt niet beoordeeld naar de hoeveelheid titels voor zijn naam, maar naar de wijze, waarop hij de belangen van het volk behartigt.

BOEKBESPREKINGEN

Herinneringen aan dr Hirschfeld

In de jaren tussen 1929 — toen de kapitalistische crisis met de run op Wallstreet begon — en 1939 — toen zij uitmondde in de Tweede Wereldoorlog — is de Nederlandse economie en handel bewust meer en meer ingeschakeld in de politiek van Hitler-Duitsland.

De crisis der jaren dertig betekende ook voor het Nederlandse imperialisme een zo hevige schok, dat zijn traditionele stramien van handelsbetrekkingen en productie-afzet er zwaar door werd verstoord.

Het is de grote verdienste van een nieuw verschenen boek¹⁾, dit vanuit de Haagse keuken te schetsen, zodat van de gebruikelijke sluiers der „onzijdigheid“, „nationale oplossing“, „neutraliteit“ etc. niets over blijft.

De toenmalige Directeur-Generaal van Handel en Nijverheid, dr H. M. Hirschfeld, beschrijft er in, hoe hij bij zijn intrede in het ministerie van Handel en Nijverheid in 1931, onder Verschuur (RKSP), later onder Steenberghe, Gelissen en weer Steenberghe (beiden eveneens RKSP), overtuigd was van de noodzaak, volkomen andere wegen op te gaan. Zowel wat de economische betrekkingen met het buitenland betrof als de inrichting van de binnenlandse staatshuishouding.

In grote lijnen kwam zijn opvatting er op neer, dat, nu het systeem van de vrijhandel door de crisis was vernietigd en dit voor altijd, de Nederlandse economie zich meer en meer op het expansieve continentale nabuurland Duitsland moest oriënteren in plaats van op de traditionele en verwante, maar in het defensief gedrongen handelspartner Engeland.

In ruim 200 bladzijden laat hij zien, hoe de strijd om deze fundamentele wijziging onzer betrekkingen de inzet vormde voor zijn activiteit. Hoe deze strijd zijn verhouding tot Colijn (AR) bepaalde, die, zoals bekend, afkomstig uit de Royal Dutch-Shell, node tot verzwakking van de banden met het Verenigd Koninkrijk kon komen. Hoe deze strijd meer en meer ten gunste van de Duitse stroming onder de Nederlandse bourgeoisie verliep, waarop tenslotte Colijn en zijn vierde kabinet, bestaande uit een groep ultra-rechtse kolonialen en grootkapitalisten, in augustus 1939 het loodje legden om vervangen te worden door een kabinet o.l.v. de beruchte pro-Duitse chr. hist. Jhr. De Geer. De auteur van het boek zette in '40 de Duitse lijn verder door als secretaris-generaal van Handel en Nijverheid in het bezette gebied. Hij bleef dat tot de bevrijding in 1945.

Met een bijna niet te geloven brutaliteit beroemt Hirschfeld zich er, 15 jaar na onze bevrijding, op, dit alles tot stand te hebben gebracht.

Het is daarbij natuurlijk duidelijk, dat achter en boven hem machtige kapitaalsgroepen stonden, waaronder de Rotterdamse Bank die hem als 23-jarige drs. in de economie in 1921 in dienst nam, Philips, AKU en Unilever. Vandaar ongetwijfeld de zekerheid en driestheid waarmee hij op zijn doel afstoot, Colijn en diens

¹⁾ Dr. H. M. Hirschfeld — Herinneringen uit de jaren 1933—1939 — MCMLIX, Elsevier, Amsterdam/Brussel.

Londense City-vrienden aan zijn laars lappend.

Wij kunnen hier maar enkele opmerkelijke voorvallen en passages vermelden. Ze vormen episoden uit één consequent beleid.

Tussen Nederland en Duitsland bestond in die tijd de zg. clearing als betalingssysteem „met gesloten beurzen” voor de handel tussen beide landen. Tot 1937 gaf zij een voordelig overschot voor de Duitsers te zien, omdat Nederland aanzienlijk duurder importeerde en exporteerde dan het Derde Rijk. In 1937 echter liep Nederland de achterstand in, waarop voor ons een klein overschot ontstond. Prompt wilden de Duitsers van de clearing af, die zij tot dan toe als zaligmakend hadden gekoesterd.

In Nederland bestonden verschillende stromingen. Wel ter bijv., toenmalig minister van Koloniën, wilde de clearing graag handhaven, want Indië profiteerde ervan.

Hirschfeld stond er ingewikkelder tegenover:

„Ik zelf was eveneens voorstander van de verlenging van de clearing. Niettemin stelde ik voor eens te praten op basis van een betalingsovereenkomst,” schrijft hij op pag. 138. Enkele regels hoger had hij nota bene vermeld, dat zulk een betalingsovereenkomst zou betekenen: „een beheersing van de situatie door Duitsland”. Daar had hij dus in geen geval bezwaar tegen.

Het ingewikkelde komt nu echter: Hirschfeld ging praten met zijn zeer bewonderde vriend Schacht en stelde hem . . . verlenging van de clearing voor.

Dus toch een Nederlands standpunt? Neen, neen, want hij verkondigde tegenover Hitlers minister van Financiën de overtuiging, dat Nederlands batig saldo op de clearing-rekening toch maar van tijdelijke aard zou zijn, zodat Duitsland best met verlenging accoord kon gaan. „Met deze argumenten behaalde ik het gewenste resultaat. Ik bleek de verandering goed te hebben aanvaard, want in 1938 vertoonde de clearing weer een toenemende achterstand (voor ons land).” . . .

En alsof dit nog niet genoeg is, knoopt de heer Hirschfeld er een korte beschouwing aan vast, dat hierdoor de situatie tussen Nederland en Duitsland tijdens de bezetting „een speciaal aspect verkreeg.” Vooral „de psychologische aspecten lagen in 1941 nu anders” . . .

Waarschijnlijk alleen voor de heer Hirschfeld. De Februari-stakers en de joodse landgenoten hebben er tenminste nooit iets van gemerkt; dat jaar niet en later niet.

*

Maar Hirschfeld stond dan ook vóór de oorlog ietwat anders tegenover zijn bezettingscollega aan Financiën, de NSB-er Rost van Tonningen. In de zomer van 1936 blijkt hij reeds een groot bewonderaar van Musserts financiële expert te zijn geweest, naar wij op pag. 82 onverbloemd lezen.

De toenmalige thesaurier-generaal mr. Ries was gedwongen, „onder tragische omstandigheden het toneel te verlaten”.

En:

„Toen de opvolging van Ries ter sprake kwam, vroeg Colijn mijn oordeel over eventuele kandidaten. Ik noemde hem toen in mijn onschuld de naam van Rost van Tonningen. Enige dagen later belde Colijn mij op met de vraag of ik wel wist, dat Rost van Tonningen lid van de NSB was geworden. Ik wist dit niet. Daarmede was de kandidatuur van Rost natuurlijk van de baan, een 'kandidatuur', waarvan hij zelf nimmer zal hebben geweten.”

Zalig de mede-onschuldigen van geest, die het geloven willen. Een Hirschfeld, die Rost zo goed kende, dat hij hem nog in 1936 aanbeval voor een hoge officiële post, maar niet wist, dat deze voortreffelijke Rost openlijk lid was van Hitlers vijfde colonne. En die, toen hij vijf jaar later dezelfde Rost dagelijks ontmoette op de vergaderingen der secretarissen-generaal onder Seyss-Inquart, nooit met de heer Van Tonningen over die merkwaardige voorkeur van 1936 heeft gesproken. Gelukkig, dat kroongetuige Rost dit aardse heeft verlaten . . .

De heer Hirschfeld moet trouwens een wel heel vreemde dunk van zijn lezers

hebben in al zijn tot september 1944 opgehoopte onschuld. Toen, na Dolle Dinsdag, heeft H. blijkens zijn voorwoord, dit boek al geschreven. Want hoe kan hij ons anders zo deelgenoot maken van zijn geestesroerselen ten opzichte van een oorlogsmisdadiger als W a l t e r F u n k?

We lezen, dat deze organisator van de Arbeitseinsatz „overigens niet van humor ontbloot was.”

En verder:

„De met Funk aangeknoopte relatie bleek van belang te zijn.”

Voor „leidende figuren van de Nederlandse Bank en de Nederlandse Handel-Maatschappij”; ja, want Hirschfeld wist het voor elkaar te krijgen bij Funk, dat hij de Duitse pers verbood, persoonlijke aanvallen op hen te doen, toen het Franse bankhuis Mendelssohn instortte. Wie ruikt daar iets?

Nu heeft Hirschfeld ook wel reden om de heer Funk welgezind te zijn, want op 5 juli 1939 kwam Hitlers mede-schurk (officieel!) naar Den Haag en ter gelegenheid daarvan nam de man van deze „Herinneringen” uit Funks schone Pilatus-handen „met een toespraak het groot-officierskruis van de orde van de Duitse adelaar aan, een evenement, dat nogal de aandacht trok en voor insiders in schriftelijke tegenstelling stond tot de indruk, welke (gezant) Haersma de With oorspronkelijk (van de officiële Duitse opinie over Hirschfeld) had. Colijn, die mede aanwezig was, feliciteerde mij op ostentatieve wijze.” (pag. 144)

Men stelle zich dit relaas toch wel heel goed voor: Volgens gezant H a e r s m a de W i t h had Hirschfeld in 1939 niet met zijn minister Steenberghe naar Berlijn moeten gaan voor een officieel bezoek, omdat de nazi's hem niet langer zouden pruiimen. Daar maakte Hirschfeld via Steenberghe en Colijn een soort kabinets-kwestie van. Overbodig overigens: „Van Duitse zijde werd zonder voorbehoud geantwoord, dat het bezoek welkom was. Voor Haersma de With was deze gang van zaken natuurlijk pijnlijk” . . .

Dat dit alleen maar voor de heer Hirschfeld pijnlijk kon zijn, heeft de heer Hirschfeld 23 jaar later nog niet begrepen, zodat hij zich nog steeds beroemt op zijn Duitse adelaar. Geen wonder dat hij durft schrijven: „Funk maakte persoonlijk een verstandige indruk” . . .

*

Het is helaas onmogelijk, om in het bestek van deze bespreking, de schrijver volledig te volgen op zijn doornig en kronkelend pad ten bate van de Duitse imperialisten. Hoewel het de moeite waard zou zijn, omdat, in vele ogenschijnlijk economisch-technische formules en handelingen verpakt, zijn oogmerken en opdrachten het boek bijna uitspuiten.

Daarbij, als eerder gezegd, een onthullend beeld over de Engelse pogingen, deze Nederlandse overgang naar het Duitse kamp tegen te houden. Wanneer Hirschfeld in Londen (steeds) onhandelbaar blijkt — wat hij al even onbewimpeld mededeelt — schrijven de Britse ministers naar Colijn persoonlijk om te trachten, langs die weg hun crisis-zorgen op Nederlandse kosten wat te verlichten. Maar Colijn komt dan onherroepelijk bij Handel en Nijverheid (later „Economische Zaken” genaamd) terecht en daar staat de machtige Hirschfeld.

Interessant is ook, te lezen, hoe die crisis-schok der jaren dertig aan Buitenlandse Zaken en Koloniën, pro-Britse vrijhandelpunten van oudsher, veel van hun aanzien en macht ontnemt ten bate van Hirschfelds ideaal: één centrale Haagse instantie, die alle economische betrekkingen leidt en de besprekingen voert. Met vele botsingen en conflicten uiteraard.

Trouwens ook voor het binnenland een sterk geleide sociaal-economische macht, die in staat is, de arbeidersklasse (en, zo nodig, vrijpostige ondernemers;) de wet voor te schrijven. Hirschfelds boek is ook daarom van grote betekenis, omdat het in vele opzichten het zoeken schetst door de nieuwe machten in de Nederlandse imperialistische bourgeoisie naar nieuwe corporatieve vormen, die na 1945 met steun van de PvdA over de hele linie zijn ingevoerd.

In één der bijlagen (pag. 160—161) is het bovendien bijzonder pikant, enkele opmerkingen te vinden over het streven van Verschuurs departement, onder praktische aanvoering van Hirschfeld, „om te komen tot verlaging van de tariefmuren tusschen een bepaald aantal landen onderling, die een conventie met elkaar zouden sluiten, n.l. de conventie van Ouchy. Deze werd in 1932 ondertekend en zij had indertijd een baanbrekende invloed moeten hebben. Het heeft niet zo mogen zijn; de factoren, welke daartoe in het algemeen geleid hebben, behoeven niet te worden geanalyseerd, maar één van de factoren is de houding van Engeland geweest, welk land zich heeft verzet tegen de beginselen, als neergelegd in het tractaat van Ouchy.”

Een vroege poging dus om tot een soort continentale „Euromarkt” te komen, die Engeland toen nog heeft weten te torpederen. Ook toen al (hoort Hirschfeld klagen!) „heeft Engeland het nuttig geacht met de Scandinavische staten en met de randstaten aan de Oostzee te onderhandelen en heeft Engeland met een aantal van die landen overeenstemming bereikt over het handelsverkeer.” (pag. 163)

Wie denkt niet aan de huidige „zeven”?

*

En tot slot: in een andere bijlage kunt U Hirschfelds aanbevelingen voor de devaluatie van de gulden vinden, die Colijn in april 1935 nog afwees, maar op 26 september 1936 toch volgde. Ook bij deze schijnbaar financieel-technische kwestie ter verlichting van de crisisdruk op de bourgeoisie, is er de achtergrond van nieuwe internationale economische en dus politieke opstellingen, waarvoor Hirschfeld actief pleitte.

En daarbij óók de opmerking, die wij dan werkelijk als slot willen gebruiken, omdat zij in onze tijden van „bestedingsbeperking” en „aanpassing” een nuttige herinnering betekent voor iedere arbeider:

„Aan te nemen is wel, dat na het verlaten van den gouden standaard (de devaluatie — schr.) vooralsnog verlagingen van loonen niet gemakkelijk zullen kunnen worden doorgezet. Anderzijds is de werkloosheid in Nederland nog van dien aard, dat men voor loonacties om tot verhooging van loonen te komen, voorlopig niet bevreesd behoeft te zijn. Het gevaar, dat een devaluatie weinig resultaat ten gunste (der bourgeoisie — schr.) zal opleveren, schuilt dus inderdaad overwegend bij de vraag, hoe de loonen zullen reageren.” (pag. 205)

„De loonen”: dat zijn de arbeiders en hun organisaties. Van HUN reactie hangt inderdaad het antwoord af op de vraag, hoe lang de heer Hirschfeld nog dit soort herinneringen zal hebben.

W. K.

Natuur en Marxistische filosofie

Van de 17de eeuwse filosoof, natuurkundige en wiskunstenaar Leibnitz werd weleens beweerd, dat hij de laatste geleerde was, die op de hoogte was van alle wetenschappelijke kennis van zijn tijd.

Van Walter Hollitscher kan men in elk geval zeggen, dat hij een verbazingwekkende kennis van de geschiedenis en de huidige stand der astronomie, der atoom-theorie, van de biologie en een hele reeks andere wetenschappen heeft.

Dit is echter niet het voornaamste kenmerk van „Die Natur im Weltbild der Wissenschaft”¹⁾. Wat dit boek zo uitermate belangrijk maakt, is het feit, dat Hollitscher de nieuwste inzichten van al deze wetenschappen confronteert met het dialectisch-materialisme, de uiteenlopende richtingen in de diverse stromingen

¹⁾ Prof. dr W. Hollitscher, Die Natur im Weltbild der Wissenschaft, Globus-verlag, Wenen, 500 p.

van natuurkunde, biologie en psychologie bekijkt vanuit het standpunt der marxistische wijsbegeerte en systematisch aan de hand van de laatste inzichten der wetenschap de juistheid van deze filosofie aantoont.

Dit moet men niet zo opvatten, dat voor hem alle vraagstukken reeds opgelost zijn, hetgeen op zichzelf in strijd is met de marxistische filosofie. Integendeel, in vele gevallen beperkt de auteur zich tot het formuleren van de uiteenlopende standpunten en laat de beslissing aan het resultaat van toekomstig onderzoek over.

Dit werk — vrucht van vele jaren arbeid — is geen populair geschrift. Het vooronderstelt een algemene kennis, die boven het gemiddelde ligt. Daar staat evenwel tegenover, dat het juist vanwege zijn hoog peil (vooral de burgerlijke) beoefenaars der wetenschappen veel stof tot nadenken geeft. De algemene inleidingen van de diverse hoofdstukken geven echter zulk een overzichtelijk beeld van de opvattingen van het dialectisch-materialisme over de hoofdvraagstukken van de filosofie, dat iedere lezer er met genoeg kennis van kan nemen.

In het bijzonder lijken ons zijn uiteenzettingen over de oorsprong en het ontstaan van godsdienst en idealistische filosofie zeer geslaagd. Wat moest de mens der oermaatschappij bv. aanvangen met dromen over lang gestorven tijdgenoten, waar hij niets wist over de functie van de hersens, behalve dat men ze eten kon? Moest hem de droom niet als afspiegeling van een bijzonder soort werkelijkheid toeschijnen en was het niet natuurlijk, dat bij hem het idee van een voortleven na de dood kon ontstaan? Van daar tot het volksgeloof dat de „ziel” met de laatste ademtocht het lichaam verlaat, was slechts een stap.

Dit inleidende deel van het boek is niet alleen buitengewoon boeiend, maar ook geestig geschreven. Wie gewend is laatdunkend neer te zien op de „Aziaten” moet eens de door de Britse geleerde Needham samengestelde tabel lezen, waaruit o.m. blijkt, dat de Chinezen de hand- en voetboog 12 eeuwen eerder kenden dan de Europeanen, het windrad 14, de kruiwagen 11, de ijzeren kettinghangbrug 10—13 eeuwen, gietijzer 8—9 eeuwen, het magnetische kompas 11 eeuwen, papier 10, boekdruk 4, kruit 6 eeuwen eerder, enz. enz.!

*

Zoals gezegd, schuilt het belang van het boek voornamelijk in de toetsing der moderne wetenschappen aan de marxistische filosofie.

Met grote overtuigingskracht neemt Hollitscher stelling tegen de catastrofe-theorieën van sommige hedendaagse onderzoekers. De theorie van het „uitdijend heelal” die men alleen hoeft om te keren, om bij het scheppingsverhaal uit de bijbel te belanden, wordt overtuigend bestreden. De auteur helt tot de opvatting over, dat de bekende melkwegstelsels zich inderdaad van het onze verwijderen. Maar het is ontoelaatbaar deze stelsels met het heelal gelijk te stellen.

Hollitscher geeft een overzicht van de theorieën zowel over het ontstaan van de sterren, als van ons planetenstelsel. Hij wijst er op, dat de theorieën over het „uitdijend heelal” in verband staan met de catastrofe-theorieën en de idealistische opvattingen over de schepping der materie en van de energie uit het niets.

„Absurd”, zegt de natuurkundige Parenago, „omdat de veronderstelling in strijd is met de ons bekende natuurwetten”, voegt de Heidelbergse geleerde Haxel er aan toe. En Hollitscher zegt: „Waar iets uit het niets wordt — hetzij door toeval of schepping — waar dus materie en tijd een begin moeten hebben, daar houdt het verklaren op” en verlaat men dus „de strenge grondslag van de wetenschap” (pag. 248).

De vaak gehoorde theorie van de „warmtedood” van het heelal acht hij met Fermi, Ambarzoemjan en vele andere geleerden zonder grondslag. Maar niet zonder ironie wijst de auteur er op, dat een aanhanger van deze theorie haar eens „het jongste gerecht” heeft genoemd, waar de mensheid „geroosterd” zal worden: een verhaal over de hel dus in het gewaad van de moderne wetenschap!

Bijzondere moeite heeft Hollitscher zich getroost om de theorieën over het

ontstaan van leven, en in het bijzonder van de mens, te verzamelen en te rangschikken. Daarbij behoort ook de vraag van het bestaan van leven op planeten, die overeenkomst met de aarde vertonen.

Dit is ongetwijfeld — afgezien van de natuur en het wezen der bewustzijnsprocessen in de hersenen — een der ingewikkeldste problemen, waarvoor de wetenschap werd gesteld. Maar sinds de grote biochemicus A. I. Oparin met zijn werk begonnen is, heeft de wetenschap zich een steeds duidelijker beeld van het ontstaan van leven op aarde kunnen vormen en vele geleerden, ook in het westen, zoals de Amerikaan Urey, de Engelsman Bernal, enz. hebben bijdragen geleverd tot bevestiging van de opvatting die Engels reeds een eeuw geleden over de sprong van de „dode” anorganische materie naar het leven heeft verkondigd. Hollitscher herinnert er aan, dat Engels eens gezegd heeft: „Als de scheikunde er in slaagt het eiwit in die vorm te maken, waarin het klaarblijkelijk ontstaan is, ... dan is de dialectische overgang ook reëel aangetoond, dus volledig”.

De experimenten van de Amerikaan S. L. Miller, later door Sowjet-geleerden herhaald, krijgen juist in dit verband uitzonderlijke betekenis.

Al zijn nog niet alle vraagstukken met betrekking tot het ontstaan van het leven opgehelderd — wat men thans er over weet laat in elk geval geen ruimte voor bovennatuurlijke fantasieën.

Over de ontwikkeling van eiwit-klompjes tot één-cellige wezens en vandaar tot de hoogst-ontwikkelde plant- en diersoorten, heeft men thans sluitende wetenschappelijke ideeën.

De talloze onderzoekingen na Darwin over het ontstaan van de soorten kan men als evenzovele bijdragen tot vernietiging van de idealistische opvattingen beschouwen. Het is overigens belangwekkend te lezen, hoe de opvattingen van Mitsjoerin — de koude-oorlogs-campagne van de jaren '50 ten spijt — in het Westen steeds meer aanhangers krijgen. Als voorbeeld citeert de auteur de Engelse geleerde D. Mitchie, die hun algemene aanvaarding voorspelt en er op wijst, dat deze opvattingen — vooral door Lysenko verdedigd — ten aanzien van micro-organismen (bacteriën, virussen) reeds bewezen zijn.

Van zeer actueel belang zijn verder de uiteenzettingen van Hollitscher over het ontstaan van de mensenrassen. Men krijgt hier om zo te zeggen een wetenschappelijke rechtvaardiging van de leuze: de mens — één ras!

Maar de grootste indruk heeft op ons toch dat deel gemaakt, dat handelt over het wezen van de denkprocessen in de menselijke hersenen, over het kwalitatieve verschil van mens en dier. Overtuigend toont Hollitscher aan, dat het bewustzijn een maatschappelijk product is, hij keert zich zowel — steunend op de resultaten van het moderne onderzoek — tegen de opvatting, dat het denkproces een simpele „afscheiding” van de hersenen is, als tegen de opvattingen van sommige geleerden, die geen kwalitatief verschil tussen mens en hoogontwikkeld dier willen zien. Maar ook waarschuwt hij tegen de overdreven opvattingen van de beoefenaars der electronische wetenschap, die in hun geestdrift over eigen prestaties de mogelijkheden van moderne rekenapparaten en soortgelijke instrumenten gelijk willen stellen met de activiteit van de hersenen of zelfs daarboven.

De verdienste van dit boek, dat van de gewone lezers ongetwijfeld veel inspanning eist, ligt niet alleen daarin, dat de aanhangers van de arbeidersbeweging en het socialisme hun levensbeschouwing door de prestaties van de wetenschap bevestigd zien, maar ook daarin, dat het laat zien hoe oneindig veel problemen nog op hun oplossing wachten.

De verzorging is zeer zorgvuldig: afgezien van een zeer uitvoerig namen- en zakenregister, blinkt het uit door een overvloedige documentatie. De illustraties — in en buiten de tekst — zijn intelligent gekozen.

Wij zouden wensen, dat het ook in Nederland in wijdere kring bekend wordt.

F. B.

Verklaring van het Dag. Bestuur van de CPN: Voor onderhandelingen en vrede met Indonesië

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft in zijn laatste zitting opnieuw de uitzending van troepen vlootten, straalvliegtuigen en ander oorlogsmaterieel naar Nieuw-Guinea besproken, alsmede het debat dat daarover heeft plaatsgevonden in de Tweede Kamer.

Tijdens dit debat is duidelijk geworden dat de wijze waarop de Nederlandse regering de troepen uitzending heeft aangekondigd en voorbereid, niet los te zien is van de internationale gebeurtenissen van de laatste tijd.

De Quay's minister van Oorlog, Visser, heeft onthuld, dat het versterken van de bewapening in Nieuw-Guinea en het uitlokken van een conflict moeten dienen als voorwendsels voor het gewapend optreden van de imperialisten en dus een onderdeel uitmaken van de voortdurende oorlogsvoorbereidingen der Westelijke militaire bondgenootschappen tegen de vredelievende landen. Dat dit optreden gezien moet worden in het raam van de pogingen om de internationale toestand te vertroebelen, is zonneklaar gebleken uit het feit dat de regering zelfs geen schijn van een geldig motief heeft kunnen geven voor deze daad. Noch in de uitlatingen van verantwoordelijke Indonesische persoonlijkheden, noch in het optreden van de Indonesische regering blijkt ook maar een enkele rechtvaardiging te vinden voor de beschuldiging over het bestaan van „agressieve elementen” in de Indonesische politiek. Van die zijde is steeds de wens te kennen gegeven om de overdracht van Nieuw-Guinea aan de Indonesische Republiek op vreedzame wijze te doen plaatsvinden.

De woorden van De Quay's minister van Oorlog, de VVD-er Visser, lieten er geen twijfel over bestaan dat het hier een eenzijdige, door niets gemotiveerde daad van de Nederlandse regering betreft, die slechts ten doel heeft de onderdrukking van de bevolking van Nieuw-Guinea te versterken en het conflict met Indonesië op de spits te drijven.

De benoeming van de reactionaire kolonel Eekhout, een doorgewinterde militarist uit twee koloniale oorlogen en de Korea-oorlog, als bevelhebber onderstreept dit nadrukkelijk.

Terecht heeft de woordvoerder van de Partij pgt. Paul de Groot, er tijdens het Kamerdebat op gewezen dat het uitlokken van een gewapend conflict met Indonesië slechts kan leiden tot het verlies van vele jonge mensenlevens, tot een nieuw militair fiasco en tot onoverzienbare economische schade voor ons land.

In de landen van Afrika en Azië, waarmee Nederland belangrijke economische betrekkingen onderhoudt, klinken reeds scherpe protesten tegen dit optreden.

Onder het Nederlandse volk zelf is grote ongerustheid gerezen over het zenden van soldaten en oorlogsmaterieel naar Nieuw-Guinea.

Tijdens de grote vredesdemonstratie van zondag jl. in de Amsterdamse RAI hebben, onder grote bijval van alle aanwezigen, sprekers van zeer uiteenlopende richtingen aan deze ongerustheid uitdrukking gegeven. De vurige wens om het geschil met Indonesië door vreedzaam overleg te regelen, zoals die door de CPN in de Tweede Kamer naar voren werd gebracht, leeft zeer krachtig in ons volk.

Dit is ook het geval binnen de Partij van de Arbeid. Aan deze gevoelens hebben echter de sprekers van deze partij in de Tweede Kamer, Burger en De Kadt, geen uiting gegeven. Burger deed, evenals het PSP-Kamerlid v. d. Veen, scherpe aanvallen op de Indonesische regering. Hij verweet de regering-De Quay hoofdzakelijk, dat zij de Amerikanen hinderde in hun anti-communistische politiek in

11076
Azië. De Kadet keerde zich niet tegen de militarisatie van Nieuw-Guinea, maar slechts tegen de wijze waarop deze door de regering is ter hand genomen.

Het is aan geen twijfel onderhevig dat de massa van het Nederlandse werkende volk scherp gekant is tegen de koloniale oorlogspolitiek van De Quay, Visser en Luns en vreedzame onderhandelingen met Indonesië wenst.

In het bijzonder is het nu de plicht van het NVV om, mede in antwoord op een beroep dat de Indonesische vakbeweging, de SOBSI, op haar gedaan heeft, de strijd tegen de koloniale oorlogspolitiek en voor onderhandelingen ter hand te nemen en door krachtige actie de troepenuitzending te verhinderen.

Het Partijbestuur van de CPN roept daarom alle werkers en democraten op, hun stem tegen de troepenuitzending te verheffen.

Spreekt U uit, in organisaties en op bedrijven, voor onderhandelingen en vrede met Indonesië en voor het voorleggen van de kwestie Nieuw-Guinea aan de UNO.

Verzet U tegen de voorbereiding van nieuwe koloniale avonturen.

Geen troepen naar Nieuw-Guinea!

Vriendschap met Indonesië!

(„De Waarheid” van 18 mei 1960).

Een prachtige bibliotheek van klassieke werken van het

MARXISME-LENINISME

Voorzien van uitgebreide woordenlijsten, registers en zaken- en personenlijsten.

Gebonden in de bekende rood-kunstlederen banden

W. I. LENIN

Marx-Engels Marxisme 619 *bladzijden f 2,75*

W. I. LENIN

Over de Commune van Parijs 126 *bladzijden f 1,25*

W. I. LENIN

Het imperialisme als hoogste stadium van het kapitalisme 163 *bladzijden f. 1,25*

W. I. LENIN

Staat en revolutie 186 *bladzijden f. 1,25*

F. ENGELS

Anti-Dühring 494 *bladzijden f. 2,90*

F. ENGELS

De oorsprong van het gezin, van de particuliere eigendom en van de staat 231 *bladzijden f. 1,25*

F. ENGELS

De toestand van de arbeidersklasse in Engeland 439 *bladzijden f. 1,75*

Uitgeverij Pegasus

MULTATULI

MULTATULI

**aanklager
strijder
realist**

door F. W. Driessen

**Een marxistische beschouwing over
leven en werken van Multatuli.
Met een uitgebreide bloemlezing uit
zijn geschriften.**

**151 bladzijden
ingen. f. 4,50
een Pegasus
uitgave**

**Verschenen ter gelegenheid van het feit, dat 100 jaar
geleden de „Max Havelaar” verscheen.**

Verkrijgbaar in de erkende boekhandel

juli-augustus 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

De middenstand in de knel

**Vraagstukken van het gemeenteraads-
werk**

Euromarkt en sociaal-democratie

Elite en massa

**Tekst van het nieuwe Sowjet-plan
voor algemene ontwapening**

JULI-AUGUSTUS 1960

De middenstand in de knel	<i>M. Bakker</i>	301
Een voorbeeld uit de praktijk		308
Vraagstukken van het gemeenteraadswerk	<i>H. Verheij</i>	310
Euromarkt en sociaal-democratie	<i>R. Haks</i>	316
Elite en massa	<i>F. Baruch</i>	327
(discussie met prof. dr. Fr. L. Polak)		
Tekst van het nieuwe Sowjet-plan voor algemene ontwapening		338
De grote strijd van het Japanse volk	<i>v. D.</i>	351
De landbouw en de agrarische hervorming op Cuba		360
De martelaren van Coalbrook		367
Op de top der wereld		373
Mijn zakenloopbaan	<i>Russel Davis</i>	376

CRITISCHE NOTITIES:

Een nuchtere kijk op de Sowjet-Unie		385
Een mislukt in memoriam		387

BOEKBESPREKINGEN:

Twee goede en goedkope Sowjet-romans	<i>F.B.</i>	389
De ontwikkeling van het Duitse monopoliekapitaal	<i>G.V.</i>	390

PARTIJDOCUMENTEN:

Communiqué over zitting Partijbestuur der CPN		392
Waarheid-festival op 25 september		393
PKI veertig jaar		393

INGEZONDEN:

De Spaanse Burgeroorlog	<i>M. Meijer</i>	394
De positie van Rotterdam	<i>J.H.</i>	396

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.

Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

De middenstand in de knel

Er zullen wel niet veel Nederlanders zijn, die er iets van gemerkt hebben, dat in mei de Tweede Kamer een debat heeft gehouden over de middenstand.

Of liever, debat . . .

Bij zo'n gelegenheid steken een zes- tot zevental lieden een redevoering af over middenstandszaken en de staatssecretaris van Economische Zaken, Veldkamp, gaat daar in een eindeloos lang antwoord op in. Allen zijn vóór, tijdens en na deze praaturen best tevreden over zichzelf en over elkander en als het geval is afgelopen, worden er handjes geschud om elkaar te feliciteren met het mooie stuk werk.

Ook dit jaar was het alleen de communistische fractie, die een ander, fel kritisch geluid liet horen.

Afgerond

Daar was alle reden toe.

Door het Ministerie van Economische Zaken was een middenstandsnota opgesteld, die de Kamer en het publiek moest mededelen, hoe de zaken erbij stonden en die de lijn aangaf voor de te volgen regeringspolitiek.

In een schrijven aan de Kamer, dat door het Nederlands Verbond van Middenstanders was opgesteld, werd deze nieuwe regeringslijn gekenschetst als een koersverandering in de richting van passiviteit.

Het is de vraag, of deze kenschetsing juist is. Zeker is waar, dat de regering nu officieel het standpunt inneemt, dat ze min of meer passief moet zijn tegenover het lot van de middenstand. In de nota staat zwart op wit dat „het beleid (ten aanzien van de middenstand) is afgerond” en dat „de desiderata (wenselijkheden) voor zover mogelijk en wenselijk is gebleken, zijn gerealiseerd”.

Dat wil dus zeggen: Er is een bepaalde situatie voor de middenstand geschapen, waarin ze nu verder maar zelf haar weg moet vinden.

Maar is dit een ombuiging van de koers? Integendeel, het is een punt waarop steeds gekoerst is.

Sedert de bevrijding is het de economische politiek van de diverse elkaar opvolgende regeringen geweest, ruim baan te maken voor de macht van de grote bedrijven en monopolies.

Belastingpolitiek, bouwpolitiek, kartelwetgeving en publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie waren erop gericht, de macht van de grote maatschappijen voortdurend te versterken en de kleine middenstanders het leven steeds moeilijker te maken.

Voor al de laatste jaren, sedert de totstandkoming van het verdrag inzake de Europese Markt, is het steeds openlijker de politiek van de regering geworden om het kleine bedrijf te liquideren of tot onderdeel van een groot bedrijf te maken.

Met name minister Zijlstra laat geen gelegenheid ongebruikt om te pleiten voor concentratie van bedrijven en voor de vorming van grotere „economische eenheden”, die beter in staat zouden zijn de concurrentie in de Westeuropese wildernis te voeren.

Alle statistieken, die van officiële zijde worden geproduceerd, tonen dan ook ditzelfde beeld. Misschien mogen wij een enkel voorbeeld noemen, afkomstig uit de middenstandsnota van de regering.

In een vijftiental bedrijfstakken is in vijf jaar het aantal ondernemingen met minder dan 5 man personeel teruggelopen van ongeveer 78.000 tot ongeveer 62.000, dat wil zeggen met pl.m. 20 pct. Het aantal arbeiders in deze ondernemingen liep terug van ruim 106.000 tot ruim 94.000.

Het aantal ondernemingen in diezelfde bedrijfstakken met méér dan 49 man personeel steeg van ruim 3600 tot ruim 4400, ofwel met goed 20 pct. Het aantal arbeiders in deze ondernemingen nam toe van ruim 820.000 tot een miljoen, d.w.z. met ruim 21 pct.

En dit was, vóórdat de rechtse regering-de Quay aan het bewind kwam en voordat de Euromarkt inging, namelijk van 1952 tot 1957.

De hierboven genoemde brief van het Verbond van Middenstandsverenigingen zegt zeer terecht, dat in de nota van de regering-de Quay voor de middenstand geen ander perspectief wordt geboden dan dat wie niet mee kan komen, maar moet verdwijnen. Het is echter, gezien bovenstaande cijfers, niet juist om, zoals in de eerder aangehaalde passage staat, te veronderstellen dat dit een veranderde regeringskoers zou zijn. De cijfers laten juist zien, dat deze koers ook door de vorige regeringen werd gevolgd. Het enige verschil is, dat deze regering het openlijk zegt. In de nota zelf staat onomwonden dat „de middenstanders moeten verdwijnen bij onvoldoende efficiency”.

Wat is tegenwoordig efficiency? Een supermarkt van Albert Heyn met 40 man personeel en een lopende band is efficiënter dan de bedieningszaak van kruidenier Jansen in de steeg om de hoek. Maar heeft Jansen daarom geen recht op bestaan?

Welvaart en... feiten

De officiële propaganda wil, dat het de middenstand best gaat.

Er worden cijfers aangedragen over verhoogde omzetten, men komt met verhalen over verbouwde winkels en over auto's, het aantal minimumlijders onder de middenstanders neemt af.

Maar wat is deze propaganda waard?

Bezien wij weer de cijfers.

Een onderzoek van het Economisch Instituut voor de Middenstand

heeft in 1957 uitgewezen, dat 47 pct van alle ambachts- en detailhandelszaken behoorden tot de zgn. randbedrijven. Dat wil zeggen bijna de helft. En een randbedrijf is een zaak, waarin het inkomen *minder* is dan het loon van een geschoolde arbeider.

Zeker, het betreft hier o.á. kleine dorpswinkeltjes, waarbij de echtgenoot nog voor een deel van zijn tijd ander werk doet. Maar ondertussen zijn het dan toch vrouw en kinderen, die vaak meer dan één volle werkdag aan de zaak besteden, en die met al deze gezamenlijke inspanning nog niet aan een arbeidersloon toekomen!

Hoe de toestand in deze randbedrijven is, blijkt trouwens ook uit de officiële gegevens. In de regeringsnota staat: „Uit de beschikbare gegevens blijkt, dat de vermindering van het aantal randbedrijven in het bijzonder is veroorzaakt door het opheffen van het bedrijf.”

De regering is trots op deze vermindering van het randbedrijf.

Maar is er reden om trots te zijn, als men ze eenvoudigweg blijkt te hebben geliquideerd?

Ook andere cijfers spreken in dit opzicht een duidelijke taal.

In de ambachtsbedrijven bijvoorbeeld verdient 2,1 pct van de middenstanders minder dan 1000 gulden per jaar, 4 pct verdient tussen de duizend en tweeduizend gulden, 7,6 pct van f 2000 tot f 3000, 11,1 pct van f 3000 tot f 4000, 11,9 pct van f 4000 tot f 5000, 11,1 pct van f 5000 tot f 6000.

In de detailhandel liggen de zaken ongeveer gelijk:

3,7 pct verdient minder dan duizend gulden, 6,2 pct van f 1000 tot f 2000, 8,1 pct van f 2000 tot f 3000, 12 pct heeft een inkomen van f 3000 tot f 4000, 12 pct van f 4000 tot f 5000, 10,3 pct van f 5000 tot f 6000. In beide gevallen heeft dus ongeveer de helft van deze „zelfstandige ondernemers” een inkomen van minder dan 120 gulden per week.

En dat zijn dan mensen, die dag en nacht in de weer zijn voor hun zaakje, die van vandaag op morgen door een tegenslag kunnen worden getroffen, welke hun hele bestaan op de helling zet! Die verder uit hun inkomen het bedrijf moeten financieren.

Wat een welvaart!

Grootscheepse opruiming

In werkelijkheid vindt er in Nederland een grootscheepse liquidatie van de middenstand plaats.

Neemt men bijvoorbeeld de vermindering van het aantal kleine bedrijfjes in het ambacht, door ons hierboven genoemd. Hun aantal was in vijf jaar tijds, zoals wij beschreven, met 16.000 afgenomen. Dat is meer dan 20 pct.

Slechts één vijfde deel van dit aantal was tot een groter bedrijf geworden; bijna 80 pct, dus ongeveer 13.000, zijn in de loop van deze vijf jaar geliquideerd.

Uiteindelijk blijkt dan ook, dat er in Nederland een stelselmatige terugloop is van het aantal kleine bedrijven. Tussen 1952 en 1957 is hun aantal alleen al met 8 pct verminderd, aldus heeft het Economisch Instituut voor de Middenstand uitgerekend.

Gezien over een langere periode zijn deze cijfers nog onthullender. In 1930 was het aantal middenstandsvestigingen in Nederland 48 per 1000 inwoners. In 1950 was dat teruggelopen tot 37. En naar schatting bedraagt het op het ogenblik niet meer dan 32 à 33.

De groten dringen op

Wij hebben hiervoor reeds aangehaald, welke de hoofdreden is van deze ontwikkeling. Het kleine bedrijf wordt systematisch verdrongen, of opgeslokt, door het grootbedrijf.

Typerend hiervoor zijn enkele gegevens.

In 1957 was in de kruideniersbranche 22 pct van de omzet in handen van het grootbedrijf. Maar van de vestigingen in nieuwe stadswijken behoorde in dat jaar reeds 40 pct tot het grootbedrijf.

In 1959 waren er 1300 zelfbedieningszaken in Nederland.

Een derde daarvan was in handen van het grootbedrijf. Maar op het totaal van de winkels in Nederland maken de grootbedrijven slechts 2 pct uit!

Over een periode van zes jaar gezien, is het aantal verkoopplaatsen van het grootbedrijf verhoudingsgewijs 5 maal zo snel toegenomen als het aantal verkoopplaatsen van het kleine en middenbedrijf. De geldomzetten in de warenhuizen zijn naar verhouding alleen al tussen 1957 en 1959 twee maal zo snel toegenomen als die in de detailhandel.

Bij de kruidenierszaken is dit nog sterker.

Daar is in verhouding gedurende de afgelopen twee jaren de omzet in het grootbedrijf twee en een half maal zo sterk toegenomen als in het klein- en middenbedrijf. In de grootbedrijven plus warenhuizen is dit zelfs vier en een half maal het geval. In het algemeen is in deze twee jaar in de zelfbedieningszaken de omzet drie en een half maal zo snel gestegen als in de winkels met „gewone” bediening”.

De gegevens over klein- en grootwinkelbedrijf zijn zo sprekend, omdat bijna iedereen ze in zijn eigen omgeving kan vaststellen.

Industriële slokops

In het ambacht loopt de ontwikkeling voor een deel parallel aan die in het winkelbedrijf.

De snelle industrialisatie heeft met zich meegebracht, dat middelgrote en grote bedrijven zich mede hebben toegelegd op de vervaardiging van goederen die voorheen typische producten van het kleinbedrijf waren. We noemen slechts de scheepswerven, de plasticindustrie, de lederwarenindustrie, het bouwbedrijf enzovoorts.

Grote bedrijven hebben hier voor een zeer belangrijk deel het eenmans-werk (of paar-mans-werk) verdrongen.

Maar hier, evenals in de detailhandel, doet zich een tweede concentratieverschijnsel voor, dat waarschijnlijk een even grote plaats inneemt.

In de detailhandel ziet men de snelle vorming van inkoopcombinaties en zogenaamde vrijwillige filiaalbedrijven.

Onder deze schone namen gaat het feit verborgen, dat de winkelier van dag tot dag een steeds groter stuk van zijn zelfstandigheid heeft opgegeven om als zetbaas van een groot concern in leven te kunnen blijven.

Bekend zijn op dit gebied natuurlijk de kruidenierszaken en broodbakkerijen, maar ook op andere gebieden ziet men een snelle ontwikkeling. Philips met zijn vrijwel gemonopoliseerde positie op de Nederlandse markt oefent een ware dictatuur uit over zijn winkeliers, die aan de strengste voorschriften gebonden zijn o.a. bij hun prijspolitiek en hun assortiment.

In het garagebedrijf neemt men steeds meer waar dat de kleine ondernemers op gaan treden als vertegenwoordigers van grote autotrusters, in de vorm van dealer of service-bedrijf, hetgeen deze zaken in de regel met handen en voeten aan deze trusts bindt.

Om van de benzine dan nog maar niet te spreken.

In de industrie heeft men verder, met de groei van het grootbedrijf, de toename gezien van het aantal zogenaamde toeleveringsbedrijven.

Deze schijnbaar zelfstandige ondernemingen, die bepaalde onderdelen vervaardigen of bepaalde werkzaamheden verrichten welke economisch buiten het kader van het grote bedrijf kunnen worden verricht, zijn in werkelijkheid geheel onderworpen aan de willekeur van het grootbedrijf waarvoor ze werken. Naarmate ze meer op dit bedrijf zijn ingesteld, wordt hun afhankelijkheid daarvan groter. Naarmate dus het aantal middenstandsondernemingen afneemt, stijgt de afhankelijkheid van diegenen, die er het bestaan bij weten te houden.

De werkelijke vrijheid van de middenstanders, waarover zovele schone woorden worden gesproken, is dan ook tenslotte meestal niet meer dan een fictie, een vijgeblad waarachter hun volledige afhankelijkheid van het grote bedrijf verborgen gaat.

Noodzakelijk bondgenootschap

Tijdens het Kamerdebat over deze zaken heeft de communistische fractie de eisen naar voren gebracht, die op dit ogenblik het meest urgent zijn voor de middenstanders: ruime belastingverlaging voor de meewerkende vrouw, een belastingaftrek voor investeringen beneden 3000 gulden, een algemene belastingverlaging aan de voet en belastingverhoging aan de top, ruime kredietmogelijkheden voor de middenstand, vooral in de gebieden waar de ontwikkeling achter blijft.

De communistische fractie was in het debat de enige, die zich onverdeeld uitsprak voor het kleinbedrijf en voor de verdediging daarvan tegen het opdringende grootbedrijf.

Van regeringszijde werd over deze stellingname verbazing geveinsd. Staatssecretaris Veldkamp zei, dat hij met verwondering had gehoord dat een partij, die toch zo voor de socialisatie is, het kleinbedrijf tegen het grootbedrijf in bescherming nam.

Wij hebben hierop geantwoord, dat wij zeker op de langere duur voor socialisatie zijn en voor een opgaan van het kleinbedrijf in het

grote bedrijf, maar dan niet in de vorm van een „socialisatie” van het kleine bedrijf door Albert Heyn.

Dit is natuurlijk wel een zeer korte samenvatting van het probleem.

De zaak is namelijk deze, dat door de hierboven geschetste vraagzucht van de grote trusts de middenstanders tegenover precies dezelfde hoofdvijand worden geplaatst, waar de arbeiders mee te maken hebben — en waartegenover het hele volk staat.

De Euromarkt bijvoorbeeld geeft de heerschappij in West-Europa aan de Duitse militaristen en kapitalisten. Dat is een bedreiging niet voor deze of gene groep Nederlanders, maar voor het hele Nederlandse volk.

De Euromarkt jaagt de prijzen op. Dat treft de arbeider, maar het treft ook de middenstander — zoals de verscherpte concurrentie op deze Euromarkt hem treft.

En wie zijn de scheppers van deze Euromarkt?

Het zijn de mammoetbedrijven, die door het wegvallen van invoertarieven hun markten wensen uit te breiden — naast het feit, dat zij hun agressiekracht tegen het socialisme en tegen de eigen volken willen versterken.

De vrije loonpolitiek is doorgevoerd — op kosten van de arbeiders. Maar zijn zij de enige slachtoffers? De VVD-er Visser zei in de Kamer, dat hij zich „niet kon onttrekken aan de gedachte, dat het belang van vele kleinen is opgeofferd aan dat van de grote ondernemers”.

Hij zei het dus zeer duidelijk: De grote ondernemers, de trusts en monopolies, hebben de vrijere loonpolitiek doorgevoerd om hun macht nog meer onbelemmerd te kunnen uitoefenen. Arbeiders en middenstanders hebben dus één belang, als zij deze politiek van de grote trusts te lijf gaan.

Iedere slag die de arbeidersklasse de grote trusts toebrengt wordt tevens toegebracht aan de vijanden van de middenstand — en omgekeerd.

Is het dan niet broodnodig, dat de arbeiders en middenstanders de handen inéénslaan en samen de noodzakelijke strijd aanbinden?

Wederzijdse hulp

Er rijzen hier een aantal vragen. Het zijn vragen waarop wij niet pretenderen, een afdoend antwoord te kunnen geven. Ze staan open voor discussie.

Een van de vragen is: HOE kan de arbeidersklasse de middenstand helpen?

Vele middenstanders zijn geneigd te zeggen: Koop dan bij ons. Dan help je ons het beste.

In sommige gevallen, zoals bij middenstanders die direct de terreur van regering en BVD doorbreken door in het arbeidersdagblad „De Waarheid” te adverteren, is dit inderdaad juist. Maar een algemene oplossing kan men hier niet verwachten. Dat zou het kweken van illusies zijn.

De zaak is veeleer, dat de arbeidersklasse en haar politieke partij, juist door hun optreden tegen de grote trusts en het stellen van hun

eisen voor de middenstand, de kleine zakenman steunen in zijn strijd om het bestaan.

De middenstanders hebben hun duidelijke eisen en verlangens. Ze liggen nationaal, bijvoorbeeld op financieel terrein, ze liggen ook plaatselijk waar het betreft vestigingsmogelijkheden enz.

De CPN en de arbeidersklasse in het algemeen zullen steeds diegenen zijn, die het ernstigst strijden voor de verwezenlijking van deze eisen, waarvan de inwilliging alleen kan geschieden ten koste van de grote trusts.

En daarmee komen wij gelijk op de keerzijde van de vraag: Hoe brengt de middenstand haar wens tot bondgenootschap met de arbeiders het beste tot uitdrukking?

De meest effectvolle weg is hier dat de middenstandsorganisaties actief de strijd aanbinden tegen de heerschappij van de grote trusts, door te strijden voor de belangen van hun leden.

Daarnaast kunnen de middenstanders een belangrijk aandeel leveren in de strijd door de actieve ondersteuning van de partij van de arbeidersklasse, in materiële vorm of door middel van het lidmaatschap. Hoe groter en sterker de CPN is, met des te meer kracht kan zij ook opkomen voor de belangen van de kleine winkelier en de kleine ambachtsman.

Nu en straks

Er zit aan dit alles nog een tweede vraag vast, die eigenlijk dus door staatssecretaris Veldkamp werd gesteld: Waarom verdedigt de CPN het kleinbedrijf, als ze onder het socialisme toch het grootbedrijf wil?

De CPN wil het grootbedrijf onder het socialisme. Maar De Gruyter is bepaald geen socialistisch grootbedrijf.

Alleen al in het belang van de arbeidersklasse is het noodzakelijk, dat de macht van de grote trusts, die ons volk uitplunderen en het de weg van een oorlog opdrijven, zoveel mogelijk aan banden wordt gelegd.

Daarom vindt de dagelijkse strijd ons aan de zijde van de middenstand.

Als wij onder het socialisme wèl voor het grootbedrijf zijn, dan is dat, omdat onder het socialisme het grootbedrijf georganiseerd kan worden zonder dat dat geschiedt op de puinhopen van de levens der kleine middenstanders.

In het kapitalisme vindt liquidatie van de middenstand plaats onder dwang, door middel van de harde wetten van de wildernis: De zwakste gaat ten onder.

Onder het socialisme zal de vorming van het grootbedrijf plaatsvinden op basis van vrijwilligheid. Onder het socialisme wordt er naar gestreefd, op basis van vrijwilligheid, de middenstander er van te overtuigen, dat het samengaan in het grote bedrijf hemzelf en zijn volk alleen maar voordelen kan brengen.

In het kapitalisme is het zo, dat het grote bedrijf de kleine zelfstandige stuk voor stuk zijn beetje persoonlijke vrijheid ontnemt en hem òf vernietigt, òf tot de slaaf van de grote trust maakt. Door voor de

middenstander op te komen, verdedigen de communisten zijn vrijheid tegen de dreiging van liquidatie en slavernij.

Onder het socialisme ontstaat een vrijheid van hogere orde.

Daar wordt de mens ontslagen van de vrees voor honger en faillissement en vindt hij zijn nieuwe vrijheid in de gezamenlijke opbouw van een betere wereld, waarin niet enkelen parasiteren op allen.

In de socialistische maatschappij wordt dus de samenwerking met anderen geen vorm van knechtschap, maar iets hogers en beters. Onder die omstandigheden zullen de bewuste mensen alles doen om de kleine zelfstandige ertoe te bewegen, vrijwillig deze hogere vorm van eenheid te verkiezen.

De enige weg

Ja maar, zeggen dan sommigen wellicht: Is het dan niet een verspilling van energie als je eerst het kleine bedrijf verdedigt om naderhand te streven naar zijn verdwijning?

Een dergelijke gedachtengang gaat voorbij aan het werkelijke probleem.

Het werkelijke probleem is namelijk nu, dat de strijd tegen de trusts het bondgenootschap van arbeiders, boeren en middenstanders dwingend gebiedt.

Alleen door dit bondgenootschap kan de macht van de trusts worden overwonnen.

De strijd tegen het grote kapitaal, die de beslissende strijd is voor het socialisme, vereist, dat aan de machtsontplooiing van dit grote kapitaal ieder mogelijk verzet wordt geboden.

Daarom is de verdediging van het kleine bedrijf en het bondgenootschap met de kleine zelfstandigen een onmisbare voorwaarde voor de succesvolle revolutionaire strijd tegen het grote kapitaal — evenzeer als onder het socialisme de strijd voor coöperatie en grootbedrijf een onmisbare voorwaarde is voor de socialistische opbouw.

Het vraagstuk van de middenstand is voor de arbeidersklasse een vraagstuk van enorme betekenis. De middenstandsnota van de regering was een goede gelegenheid het aan de orde te stellen. Moge dit helpen om de discussie hierover ook verder op gang te brengen, tot heil van de gezamenlijk te voeren strijd.

MARCUS BAKKER.

Een voorbeeld uit de praktijk

Van een deskundige medewerker ontvingen wij de volgende notitie, die wij ter illustratie van de beschouwingen van M. Bakker plaatsen.

In 1956 waren er in de stad Zaandam twee bedieningszaken van Albert Heyn, twee van Simon de Wit en één van P. de Gruyter. Thans is de stand van zaken als volgt: Albert Heyn heeft een zelfbedieningszaak en een supermarkt, Simon de Wit eveneens en P. de Gruyter heeft twee zelfbedieningszaken.

De bedieningszaken verkochten uitsluitend kruideniersartikelen en hadden een gemiddelde weekomzet van ca. f 8.000.—. (Een goede kruidenierswinkel heeft een weekomzet van ca. f 5.000). De totale omzet van de vijf bedieningszaken der grote drie bedroeg vier jaar geleden dus 40.000 gulden per week.

Nu is de situatie totaal veranderd. Een zelfbedieningszaak zet ca. f 10.000.— per week om. Voor een middenstander is het buitengewoon moeilijk de grote investeringen te financieren die hiervoor nodig zijn. De vier nieuwe zaken hebben een weekomzet van f 40.000.—.

Daarbij komen nu de twee supermarkts, met afdelingen voor vlees, groente, fruit, drogisterij-artikelen, galanteriewaren, tabaksartikelen, terwijl Albert Heyn nog een koffiebar geïnstalleerd heeft. De weekomzet van een supermarkt is — laag geschat — 40.000.— gulden. De totale weekomzet van de grote drie is dus tezamen 120.000 gulden. Dit is een verdrievoudiging in vier jaar tijds.

Vier jaar geleden werd per Zaandams gezin in de grootwinkelbedrijven wekelijks f 3,40 besteed, nu f 10.—. Wij herhalen: Elke week ontvangen deze zes winkels een bedrag, overeenkomend met 10 gulden van elke in Zaandam wonende familie.

Omgekeerd heeft de Zaandamse middenstand sinds 1956 per gezin een omzet van f 6,60 verloren. De uitbreiding van het grootwinkelbedrijf komt overeen met de vestiging van 16 zelfstandige winkeliers en wel in een gemeente, waar het aantal inwoners niet is uitgebreid!

Voor de vestiging van een supermarkt is een investering van ca. één miljoen gulden nodig. Bovendien worden deze bedrijven met behulp van eigen ondernemingen, installateurs en monteurs gebouwd. Verder kunnen de concerns zich veroorloven geruime tijd met verlies te werken om de klanten van de particuliere winkels weg te trekken. Dit verlies wordt later weer ruimschoots goed gemaakt.

Ter illustratie van de omvang der grootwinkelbedrijven hier nog enkele informaties over Albert Heyn:

De firma beschikt over 370 zaken in het land. Daarvan zijn 130 zelfbedieningszaken (binnen tien jaar ontstaan), verder 230 bedieningszaken en 7 supermarkts.

De omzet kan als volgt berekend worden:

130 zelfbedieningszaken, f 10.000 p. w. =	f 1.300.000.—	
230 bedieningszaken	8.000	1.840.000.—
7 supermarkts	40.000	280.000.—

Totale weekomzet f 3.420.000.—

Dit cijfer klopt aardig met de opgegeven omzet van 3,2 miljoen gulden.

Albert Heyn bezit verder de volgende nevenbedrijven: Sterovita, Vami, Patria Biscuitfabriek, Hoeve's Bakkerijen in Amsterdam, de Formosa-restaurants, American Corner, Riva Garagebedrijf te Amsterdam en Beers Technisch Bureau te Hilversum.

VRAAGSTUKKEN VAN HET GEMEENTERAADSWERK

In ons land voltrekt zich een steeds meer om zich heengrijpende concentratie van het kapitaal, gepaard aan een versmelting en samengaan met buitenlands kapitaal.

Dit buitenlands (Amerikaans-Westduits) kapitaal richt hier óf rechtstreeks bedrijven op, óf legt de hand op bestaande Nederlandse ondernemingen. Het wordt hiertoe in staat gesteld door de faciliteiten die de „Nederlandse” regering heeft verstrekt.

Deze ontwikkeling is na de Tweede Wereldoorlog in volle omvang begonnen en is onmiddellijk verbonden — of misschien beter gezegd gebonden — aan de politiek van oorlogsvoorbereiding en bewapening.

De politiek van koude oorlog verschafte de Amerikaanse imperialisten de kans tot verovering van tal van posities in de gebieden en landen van hun bondgenoten. Die politiek bood ook West-Duitsland de kans op herstel van de oude machtspositie en op een overheersende rol in West-Europa, in voorbereiding naar een gedroomde overheersende rol in de wereld. In het kader daarvan staat het streven naar de Europese integratie.

Dit alles oefent zijn invloed uit op de binnenlandse politieke verhoudingen in tal van kapitalistische landen, ook in Nederland. Het buitenlandse kapitaal en de „eigen” monopolies verlangen niet alleen tegemoetkomingen, maar zij wensen absolute zekerheid voor de uitvoering van hun toekomstplannen en de daarmee gepaard gaande winsten. De belangen van de monopolisten, binnenlandse en buitenlandse, vereisten een directe monopolie-regering en daarom werd de „machtsgreep” (mr Burger) doorgevoerd, die leidde via Beel naar de regering-De Quay. Die naam is een program, want De Quay is de man van de Nederlandse Unie, die samenwerking met de Duitse overheersers predikte en verkondigde dat men oog moest hebben voor de nieuwe omstandigheden, kortom, dat men de „nieuwe orde” van Hitler moest aanvaarden.

Het laat ons zien, dat de toenemende concentratie van het kapitaal leidt tot ondermijning en uitholling van de democratie met de bedoeling, de niet-monopolistische krachten te dwingen de politiek van de monopolies te aanvaarden en hun eventuele tegenstand te verlammen.

Het is de verdienste van de CPN dat zij deze ontwikkeling doorzag en dat zij de strijd voor uitbreiding van de democratie en voor beperking van de macht der grote monopolies als het centrale vraagstuk aan de orde stelde. Het Partijbestuur stelde het punt democratie in een ontwerp-program¹⁾ als sleutel-probleem aan de orde, dat mede op be-

¹⁾ Zie P. & C. No. 4, april 1960.

slissende wijze de strijd ten aanzien van andere vraagstukken als vrede en ontwapening, loonsverhoging, woningbouw en nationale zelfstandigheid beïnvloedt.

De gemeenteraad - bolwerk der democratie

In het reeds genoemde ontwerp-program wordt naast tal van andere punten en eisen grote aandacht gewijd aan de positie der gemeenteraden.

De gemeenteraad is het lichaam, dat op staatkundig gebied direct met de sociale en maatschappelijke belangen van de bevolking heeft te maken, en daardoor nauwer dan de Provinciale Staten of het parlement met het volk is verbonden.

Het grote verschil in de positie tussen parlement, Provinciale Staten en gemeenteraad speelt in de huidige tijd een grotere rol dan voorheen.

Het vraagstuk van de gemeentelijke autonomie (zelfstandigheid) wordt vaak benaderd als een technisch of organisatorisch bestuursvraagstuk. Niets is minder waar! Het is een vraagstuk van politieke betekenis en het vormt een onderdeel van de politieke belangenstrijd, zoals die in ons land wordt gevoerd.

In het vraagstuk van de zelfstandigheid der gemeenten komt de tegenstelling tussen de monopolies en de anti-monopolistische krachten tot uitdrukking.

Terwijl de monopolies streven naar de centralisatie van het staatsapparaat, als uitvloeisel van de concentratie van het kapitaal, ontstaan er juist daardoor tegenstellingen, die zich uiten in verzet van tal van gemeentebesturen tegen „Den Haag”.

„Den Haag”, de regering, probeert alles te regelen. Zij bepaalt waar en hoe industrie wordt aangetrokken (zie de noordelijke provincies); zij bepaalt het bouwvolume voor de diverse gemeenten; zij bepaalt het aantal woningen dat mag worden gebouwd; zij bepaalt of Amsterdam zijn IJ-tunnel zal krijgen.

De regering-De Quay gaat daarbij uit van de belangen der grote monopolies en negeert daarbij de belangen van de plaatselijke bevolking, die de belangen der gemeenschap zijn.

Dat kan niet anders dan verzet oproepen van de zijde der plaatselijke bevolking, van arbeider, boer en middenstander tot ondernemer. Het plaatselijke bestuur, dus de gemeenteraad, is het aangewezen lichaam om dat verzet tot uitdrukking te brengen en de belangen der plaatselijke bevolking te behartigen tegen de politiek van de monopolies. Dat vloeit op natuurlijke wijze voort uit de democratische rechten van de bevolking en de plaats, die de gemeenteraad inneemt in ons staatsbestel.

Dit betekent niet, dat deze strijd spontaan zal ontstaan. Integendeel, ook in tal van gemeenteraden bevinden zich vertegenwoordigers der monopolies die de activiteit van het anti-monopolistische verzet proberen te verlammen. Die krachten moeten in de gemeenteraad scherp bestreden worden op basis van de belangenbehartiging der bevolking.

Eigen taak

Vaak wordt de verhouding tussen de staatsorganen weergegeven in de verhouding regering — Prov. Staten — gemeenteraad en dan in de volgorde van hoog tot laag. Dat is een onjuiste benadering, want de taak van een gemeentebestuur is geen deel-taak in de uitvoering van de regeringspolitiek.

De gemeenteraad heeft een eigen, afzonderlijke taak, met haar eigen verantwoordelijkheid die natuurlijk in het geheel van de nationale staatskundige gemeenschap past.

De gemeenteraad staat aan het hoofd der gemeente en is belast met het bestuur der gemeente.

Elk gemeenteraadslid is bestuurslid van de gemeente en tussen de gemeenteraadsliden bestaan geen verschillen in rang. Tezamen vormen de raadsleden de raad, die aan het hoofd der gemeente staat.

De wethouders zijn uit en door de raad gekozen *raadsleden*, belast met het dagelijks bestuur en uit hoofde daarvan verantwoording schuldig aan de raad.

De raad moet voortdurend verantwoording eisen van haar dagelijkse bestuurders op grond van het feit, dat de *raad* de hoogste instantie is.

Die positie van de gemeenteraad bepaalt ook de positie van de raadsleden. Hun optreden moet erop zijn gericht, de kwaliteit van het besturen der gemeente zo hoog mogelijk op te voeren en daar persoonlijk zo veel mogelijk toe bij te dragen.

De communisten moeten ernaar streven tot de beste raadsleden te behoren en op dié wijze de belangen der bevolking zo intensief mogelijk te behartigen.

Daarom eisen zij consequent het recht op om deel uit te maken van de raadscommissies en stellen zij voortdurend deze ondemocratische uitsluiting scherp aan de kaak.

Deze uitsluiting is niet een onrecht, alleen de communisten aangedaan, maar heeft een veel wijdere strekking omdat het deel uitmaakt van het anti-democratische drijven der monopolies tegen het gehele volk.

De strijd voor het opnemen der communisten in de raadscommissies is om die reden een onverbrekelijk deel van de strijd voor de democratie van het gehele volk.

De betekenis van de gemeenteraad voor de belangen der bevolking bepaalt ook de stijl en de methode van werken van de communistische raadsleden. Zij kunnen en mogen hun werk niet beperken tot het formeel deelnemen aan de raadsvergaderingen. Wij wijzen ook de sectarische opvattingen af om de gemeenteraadsvergaderingen alleen als tribune te gebruiken, dus uitsluitend, met het doel om er tegen de kapitalistische ontrecting te protesteren.

Er moet iets bereikt worden voor de bevolking en daarom streven zij naar het leggen van nauwe banden met de bevolking, om zich op de hoogte te kunnen stellen van de problemen die het volk beroeren.

De communistische raadsleden moeten de wensen en verlangens kennen die onder het volk leven. Daar vinden zij de vraagstukken, die door de gemeenteraad moeten worden behandeld en daar vinden

zij de kennis op grond waarvan oplossingen voor de problemen zijn te vinden.

Daar liggen ook de mogelijkheden voor initiatieven, om b.v. kwesties op de agenda der gemeenteraad geplaatst te krijgen, die door B. & W. niet uit eigen beweging aan de orde worden gesteld. Vooral de directe, kleine, belangen moeten grote aandacht hebben van de communisten. Dat is vooral mogelijk door het advieswerk. Het advieswerk is niet eenvoudig het alleen maar helpen van de mensen in hun directe problemen. Dat is natuurlijk zeer belangrijk. Maar eveneens belangrijk is het, dat door dit advieswerk de mensen worden opgevoed tot een bewust maatschappelijk inzicht. Met het advieswerk helpen wij hen de weg te vinden om recht te verkrijgen en tevens dat zij en hoe zij voor hun rechten moeten optreden.

Bij het verbeteren van ons raadswerk moet daarom grote aandacht aan het advieswerk worden geschonken.

CPN voor handhaving en uitbreiding van democratische rechten

De democratische verworvenheden op het gebied van het gemeentelijk bestuur vormen een sta-in-de-weg voor het streven van de grote monopolies. Vandaar dat het vraagstuk van de gemeentelijke autonomie een actueel vraagstuk is, waarover veel wordt gesproken en geschreven.

Het is tevens niet meer een theoretisch, maar ook een praktisch vraagstuk. Het is b.v. direct in het geding bij de samenvoeging of het samengaan van diverse aangroeiende gemeenten, zoals enige jaren geleden met het IJmond-plan en thans weer met het Rijnmond-plan²⁾.

Al deze plannen, die een duidelijke anti-democratische strekking hebben, kunnen en mogen de Nederlandse arbeidersbeweging niet onverschillig laten.

Als kern van de democratische machtsvorming moet de arbeidersbeweging over inzichten en eisen beschikken die haar in staat stellen de strijd voor haar belangen, ook op dit terrein, te voeren.

Wat van de zijde der PvdA-leiding hierover wordt verkondigd, is direct schadelijk voor de arbeidersklasse.

Die opvattingen spelen de reactionaire monopolisten in de kaart.

De grondslag van alles is de Amerikaanse manager-gedachte, waaruit dan ideeën voortspruiten, om niet gekozen doch benoemde deskundigen in de raad op te nemen, óf wethouders van buiten de raad aan te stellen.

Er is tevens een streven om bestaande overheidsbedrijven om te vormen tot N.V.'s, waardoor ze aan de controle van de gemeenteraad worden onttrokken en de gemeenteraad eveneens geen beslissingsrecht meer heeft ten aanzien van de benoeming van de leidingen.

Deze anti-democratische opvattingen zijn een hulp aan de politiek der grote monopolies en hangen samen met het verlaten van de socialistische weg door de sociaal-democraten.

Hun theoretische opvatting, ontleend aan Kautsky, dat de vorming van de monopolies een stap vooruit betekende naar het socialisme en de overgang naar het socialisme zich zou voltrekken door een

²⁾ Zie P. & C. No. 6, juni 1960.

vreedzaam ingroeien van het socialisme in het kapitalisme, vormt de achtergrond van hun huidige stellingname.

Hun gemeenteraadswerk stond en staat in het teken van vreedzaam ingroeien in het staatsapparaat, zonder die staat als kapitalistische staat te bestrijden.

Vandaar, dat zij het parlementaire werk niet verbinden aan het buiten-parlementaire werk, gericht op het doen deelnemen van het volk in de strijd tegen uitbuiting en onrecht.

Zij gebruiken de hun door de arbeidersklasse gegeven posities om de arbeiders en andere werkers met het kapitalisme te verzoenen. Thans in de periode van steeds verdergaande monopolisering, vrezen zij de reacties van het volk en pogen zij - ten bate van de monopolies - de volksinvloed terug te dringen.

De PvdA-leiding moedigt dit alles aan en ondermijnt met deze praktijken de democratische rechten van het werkende volk. Het ontwerp-program van de CPN geeft de weg aan, hoe aan de verderfelijke politiek van de reactie een halt kan worden toegeroepen.

Zij staat op het standpunt van de onverkorte handhaving van de gemeentelijke autonomie en het deelnemen van alle partijen aan het werk van de commissies en andere organen.

Maar niet alleen zijn haar eisen gericht op de handhaving van de democratie op staatkundig gebied, maar ook op de uitbreiding daarvan. Zo heeft het program de eis, dat de burgemeester moet worden verkozen uit en door de raad. Thans is de burgemeester in wezen, en zeer vaak in de practijk, een regeringsvertegenwoordiger in de gemeenteraad. Verkiezing van de burgemeester door en uit de raad, maakt de positie van de gemeenteraad zelfstandiger en biedt daardoor grotere waarborgen, dat de raad en het College van B. & W. consequent voor de belangen van stad of dorp opkomen.

Een zeer belangrijk punt uit het program is de eis van democratisering van overheidsbedrijven door het betrekken van de arbeiders en de vakbonden in de leiding van deze bedrijven.

Deze eis is van zeer grote betekenis en gericht op het betrekken van het volk in het staatsbestuur, te beginnen bij het overheidsbedrijf.

Welke krachten en initiatieven zou de doorvoering van deze eis niet los kunnen maken!

In welk een tegenstelling staat deze eis tot de plannen en ideeën der monopolisten en de onderdanige PvdA-leiding, die de volksinvloed vrezen en steeds meer willen terugdringen.

De eisen van het program zijn eveneens gericht op de directe belangenbehartiging van het gehele volk tegen de monopolies, hetgeen tot uitdrukking komt in de eis van het instellen van bijzondere tarieven door de overheidsbedrijven ten gunste van de klein- en middenbedrijven en geen bevoordeling toe te passen van de grote monopolies door gunstige tarieven.

CPN - strijder voor democratie

Het ontwerp-program is er een getuigenis van, dat de CPN het vaandel van de democratie hooghoudt en dat de communistische beweging als voorhoede van het proletariaat dit vaandel heeft over-

genomen, daar waar het uit de handen van vroegere democratische krachten door de historische loop der ontwikkeling is ontgleden.

De CPN bouwt voort op wat historisch verworven en gegroeid is. De communisten weten dat de historische ontwikkeling niet tot stand kwam door samenspel van toevalligheden, net zo min als de toekomstige ontwikkeling daardoor zal worden bepaald. Zij ontleden de gang van zaken in het verleden, om daaruit de lessen te trekken voor het heden.

Thorbecke was in 1848 de vernieuwer van de Nederlandse staatsinrichting en hij gaf daaraan vorm en inhoud voor een gehele historische periode. Hij was het, die in het Nederlandse staatsbestel de plaats van de gemeenten aanwees en een zelfstandige verantwoordelijkheid voor hen vaststelde, passend in het geheel der nationale verantwoordelijkheden.

Hij bakende de verhouding tussen regering, provincie en gemeente af, waarbij die afbakening der verantwoordelijkheden tegelijkertijd de onderlinge binding vormde tussen die organen.

De liberale stroming onder leiding van Thorbecke volbracht deze taak niet vanuit humanitaire ideeën. De vernieuwing van de staatsinrichting was noodzakelijk voor de ontwikkeling van handel en industrie en had dus een maatschappelijke, economische grondslag.

In die tijd vervulde de burgerij in nationaal en democratisch opzicht een progressieve rol, omdat zij draagster was van nieuwe maatschappelijke verhoudingen. Maar die tijden zijn voorbij.

Het vraagstuk van de nationale zelfstandigheid is — dat leert ons de geschiedenis — onverbrekkelijk verbonden met het vraagstuk van de democratie.

Bij de opgang van Nederland, bij de ontwikkeling van Nederland tot een nationaal zelfstandig geheel, ziet men een voorwaartse ontwikkeling der democratische verhoudingen.

Nu, bij het loslaten van de nationale zelfstandigheid, het uitleveren van de zelfstandigheid aan z.g. Europese organen, ziet men naast het devalueren van de nationale zelfstandigheid de devaluatie van de democratie.

Het is die ontwikkeling, die zich laat gelden bij de talrijke actuele problemen waarvoor de gemeenteraden zich gesteld zien. Daarom moet men het vraagstuk van de gemeentelijke autonomie benaderen vanuit het vraagstuk der democratie in zijn totaliteit. En dat is niet los te maken van de economische verhoudingen waarin wij thans leven.

Om die reden is de strijd voor de gemeentelijke zelfstandigheid strijd tegen de grote monopolies.

Vanuit die grote actuele en noodzakelijke strijd moeten de communisten het werk in de gemeenteraden aanpakken. Zij moeten met en door hun activiteit in de gemeenteraden een bijdrage leveren in het bijeenbrengen van de nationale democratische krachten. Zij moeten door een actieve en principiële strijd de arbeidersklasse mobiliseren voor de strijd voor vrede en democratie.

H. VERHEY

Euromarkt en sociaal-democratie

In Politiek en Cultuur zijn in de afgelopen tijd reeds verschillende beschouwingen gewijd aan de ontwikkeling binnen de sociaal-democratische beweging in West-Europa.

Zij behandelden de verandering van positie van de rechtse sociaal-democratie na de Tweede Wereldoorlog, die bepalend is voor de richting van de door de leidende kringen in de sociaal-democratische partijen gevoerde politiek.

Deze politiek berust er op, dat de leiders zich deel voelen van de kapitalistische staat en opgenomen zijn in het staatsapparaat.

Het als op „Befehl” op de helling zetten van de beginselprogramma's om deze programma's in overeenstemming te brengen met deze naoorlogse politiek, is een algemeen verschijnsel in de ontwikkeling van de sociaal-democratische partijen. Het gaat hier om een verdere aanpassing bij de nieuwe verschijnselen van het kapitalistische stelsel.

Onder de dekking van uitgedachte en aangewaaide, maar unaniem als „wetenschappelijk” aangeprezen theorieën, worden de laatste restanten van strijd voor een socialistische maatschappij en zelfs van een „socialistisch perspectief” aan de kant geschoven.

De leidende kringen in de sociaal-democratie pogen deze gelijkschakeling van hun beginselen, dit „aanpassen aan de veranderde maatschappij”, zoals zij dat plegen te noemen, te rechtvaardigen door te beweren dat het nodig is een „heroriëntatie” in de tegenwoordige tijd tot stand te brengen.

Het is duidelijk, dat deze heroriëntering van de sociaal-democratische leiders samenhangt met de ontwikkeling in het kapitalisme en het optreden van de grote kapitaalsmachten in een aantal Westeuropese landen.

De grote monopolies hebben, optredende op internationaal niveau, in deze landen rechtse regeringen aan de macht gebracht, die hun heerschappij rechtstreeks tot uitdrukking brengen. De aanwezigheid in het kabinet-de Quay van vier vroegere secretarissen van ondernemersorganisaties, zoals drs de Pous van het Prot. Chr. Werkgeversverbond, ir Visser van het Ned. Werkgevers Verbond, mr Marijnen van het Kath. Werkgeversverbond en mr Aartsen, eveneens van het Prot. Chr. Werkgeversverbond, spreekt duidelijke taal.

Bij deze machtsgreep van de grote monopolies zijn de sociaal-democratische ministers, na jaren van trouwe dienst, buiten de deur gezet.

Dit rechtse offensief van de reactie vindt in het bijzonder plaats in de landen, die samengebracht zijn in de Europese Economische Gemeenschap, de Euromarktlanden, waartoe ook Nederland behoort.

Zij vloeit voort uit de concentratie, samensmelting en internationale samenwerking van de grote monopolies in de Euromarkt.

De economische samensmelting in Euromarktverband is niet tot stand te brengen, zonder liquidatie van de politieke onafhankelijkheid van de landen van de E.E.G. en het behoeft hier geen betoog, welke doeleinden de Westduitse revanchisten nastreven, die in de E.E.G. de voornaamste plaats innemen.

Het is dan ook verklaarbaar, dat in het bijzonder vanuit deze kringen de volledige onderwerping van de sociaal-democratische beweging geëist wordt. Derhalve treden in de partijen geïnfiltreerde vertegenwoordigers der monopolisten, de socialisten van het NAVO-type, ook op de voorgrond.

Dit leidt er ook toe, dat over de heroriëntatie felle strijd gevoerd wordt binnen de sociaal-democratische beweging. Dat komt tot uitdrukking in de partijcongressen over de wijziging van de beginselprogramma's in de verschillende landen, zowel op internationale congressen van de Socialistische Internationale als op conferenties met vertegenwoordigers van buitenlandse partijen.

De spanningen nemen toe, doordat in de basis van de partijen het arbeidersdeel en de met hen verbonden middengroepen geen aanpassingspolitiek wensen. Als er gesproken wordt over heroriëntering, dan verlangen zij er een in de richting van actieve strijd tegen het reactionaire program van de monopolies, dat immers rechtstreeks ingrijpt in hun dagelijkse leven.

De strijd tegen de herziening van de beginselen, zoals de NAVO-socialisten die wensen, is nog maar een zwakke afspiegeling van de werkelijke beweging onder de werkers van sociaal-democratischen huize, zoals die zich in ons land openbaart in de rijen van de vakbeweging.

Anderzijds nemen de spanningen toe tussen de vertegenwoordigers van de grote monopolies en die van andere kapitaalsgroeperingen binnen de sociaal-democratische beweging. Ook de nationale bourgeoisie, die getroffen wordt door het optreden van de grote monopolies, heeft haar afgezanten op leidende posten in de sociaal-democratische partijen, die, uitgaande van de belangen die zij te verdedigen hebben, botsen met de monopolies.

Een van de gevolgen van de Europese integratie in de Euromarkt is b.v. dat de Nederlandse industrie, die over het algemeen uit middel- en kleinbedrijf bestaat, met zorgen vervuld is over de moordende Duitse concurrentie.

Dit verklaart de grote onenigheid, zowel in de beweging als geheel, als in de afzonderlijke partijen, die aan het daglicht treedt. Dit verklaart ook de koortsachtige pogingen, die aangewend worden door de managers van de Europese integratiepolitiek en van de Euromarkt, om op internationale schaal eenheid tot stand te brengen in de sociaal-democratische beweging. Het gaat hier niet om eenheid van optreden tegen het reactionaire drijven van de grote monopolies, maar om een soort eenheid die min of meer de machtsverhoudingen tussen de monopoliegroepen onderling dient te weerspiegelen.

Dit kwam duidelijk tot uitdrukking op een internationale conferentie, die enkele maanden geleden door de dr. Wiardi Beckmanstichting georganiseerd werd, het z.g. wetenschappelijk bureau van het partij-

bestuur van de Partij van de Arbeid, dat nu onder leiding van drs Den Uyl opereert.

Volgens *Paraat* was een dergelijke conferentie nodig, omdat men in een tijd leeft, waar in de sociaal-democratische partijen gediscussieerd wordt over de grondslagen en de doeleinden van de sociaal-democratie en waarbij het nodig is, dat de opvattingen van enige voraanstaande buitenlandse socialistische getoetst konden worden aan de inzichten in Nederland.

Het werkelijke doel onthulde prof. Samkalden, die tegen de achtergrond van mogelijke verkiezingen over enige jaren voor een zogenaamd Euromarktparlement aan de orde stelde, dat de sociaal-democratische partijen het niet eens zijn over zulke vraagstukken als Europese integratie, de NAVO, de atoombewapening enz.

De inmiddels overleden Evert Vermeer voegde daaraan toe, dat indien zij er niet in slagen vóór de komende Europese verkiezingen een gemeenschappelijke sociaal-democratische politiek te formuleren, deze verkiezingen voor hen geen succes kunnen opleveren.

Het bleek dus in werkelijkheid te gaan om een bijdrage te leveren ter voorbereiding van een gemeenschappelijk platform, waarop de sociaal-democratie gegrondvest kan worden voor haar praktische politiek in de Euromarkt en zijn „parlement”.

Het Europese parlement behoort tot het hele bouwsel van Europese integratie, dat door de monopolies is opgezet en heeft tot doel de nationale parlementen, die reeds grondig in de afgelopen jaren ondermijnd zijn, met behulp van de NAVO-aanhangers uit sociaal-democratische kring, uit te schakelen. Het is een bijdrage om de horigheid van het volk aan de grote kapitaalsmachten te vergroten. Of duidelijker gezegd: Aangezien het hier om een economisch blok gaat waarin Bonn de scepter zwaait, gaat het om een poging o.a. het Nederlandse parlement uit te schakelen, de economische, buitenlandse en militaire politiek gelijk te schakelen en de Nederlandse „parlementariers” te dwingen zich op een program te verenigen dat aanvaardbaar is voor Bonn.

Middels dit Europese gedoe dienen de democratische rechten voor het volk, die zij als een ondragelijke ballast beschouwen, overboord gezet te worden.

Alle weerstand tegen de politiek van de monopolies dient gebroken te worden.

En het feit alleen al, dat deze conferentie voor dit doel door de NAVO-socialisten uit de Partij van de Arbeid, onder verantwoordelijkheid van het partijbestuur bijeen werd geroepen werpt een helder licht op de rol van de heersende klik in de Partij van de Arbeid.

*

De conferentie vond plaats onder het motto: „Het socialisme, heden en morgen,” én genoot grote belangstelling van binnen- en buitenlandse persagentschappen.

Zij hebben het nodige geschreven over het verloop van de conferentie, waar inleidingen werden gehouden door Czernitz uit Oostenrijk en Banning over de ideologische achtergronden, door Crosland uit Enge-

land, door Van Ameringen over de economische en door Fayat uit België en Samkalden over de politieke aspecten.

Paraat schreef, dat dit „zelfonderzoek” van een aantal sociaal-democratische voormannen, met enig leedvermaak in de confessionele hoek wordt gevolgd. Dat zal wel zo zijn, maar de bitterheid bij de socialistisch denkende massa's zal oneindig groter zijn, als zij de werkelijke draagwijdte van deze „heroriëntering,” van de daar geponeerde stellingen en opvattingen, in de praktische, dagelijkse politiek van de sociaal-democratische leiders zullen ervaren.

Er is geen gemeenschappelijk geformuleerde grondslag voor de sociaal-democratische beweging uit de bus gekomen. Wat dat betreft is de conferentie dus mislukt. Deze mislukking weerspiegelde gewoon het feit, dat er een breuk is tussen de heersende machten in de Euromarkt aan de ene en die van de Vrijhandelszone onder leiding van Engeland aan de andere kant.

Dit moet dan ook als de werkelijke achtergrond beschouwd worden van de tweespalt die zich openbaarde tussen de opvattingen van de Oostenrijker Czernitz en de Nederlander Banning. Iets soortgelijks zou men kunnen afleiden uit de discussie tussen de (uiterst rechtse) Britse Labourman Crosland en de Nederlander Van Ameringen.

Maar de NAVO-aanhangers zijn er opnieuw in geslaagd een beeld te geven van wat er in een slavenziel omgaat.

*

Voskuil schreef enkele commentaren over de conferentie in *Het Vrije Volk* en stelde dat het niet verwonderlijk is, dat de sociaal-democratie bij de poging tot heroriëntatie in een „veranderde maatschappij” weer ver vooraangaat. Want in dat vóórzijn zit hem nu juist het verschil tussen progressieve en conservatieve partijen.

Het verschil tussen progressieve en conservatieve partijen wordt door Voskuil dus niet afgemeten aan de strijd die de Partij van de Arbeid zou moeten voeren voor de belangen van het volk en het land, tegen de kapitalistische wolven, maar wordt teruggebracht tot het feit, dat de Partij van de Arbeid de anderen voorgaat in de campagne voor de „progressieve” Euromarkt, in de aanpassing aan de door de grote monopolies gestelde eisen.

Wanneer bepaalde stromingen in de PvdA en in andere sociaal-democratische partijen niet voetstoots de weg van een aantal leiders van de PvdA wensen te gaan, worden ze gemakshalve als conservatief betiteld, in de hoop dat de bestrijding dan beter in het gehoor ligt.

Voskuil, de inleiders zowel als de discussianten op de conferentie spraken allen over de „veranderde maatschappij,” maar wat is er veranderd en op grond waarvan bepleiten een aantal rechtse reformisten de verdere onderwerping van de sociaal-democratische beweging aan de Euromarkt van Bonn?

Het is volkomen juist, dat er een aantal nieuwe verschijnselen zijn in het huidige kapitalistische stelsel. De volkeren hebben te maken met het staatsmonopolistische karakter van het kapitalisme; dat is het economische en politieke systeem, waarbij de kracht van de staat met zijn

onderdrukkingsmacht verenigd is met de kracht van de grote monopolies en waarbij de staat aan hen ondergeschikt is en door hen wordt geleid.

Reeds tijdens de Eerste Wereldoorlog was er een toenemend ingrijpen van de staat ten gunste van de monopolies, dus ten voordele van een deel van de kapitalisten, merkbaar. Het was het begin van een onvermijdelijk proces in de kapitalistische economie.

Het nieuwe in de tegenwoordige tijd en waarvoor de rechtse sociaal-democraten vol ontzag hun hoofd buigen is, dat dit proces zich vooral tijdens en na de Tweede Wereldoorlog in practisch alle kapitalistische landen heeft voltrokken.

Ten bate van hun gigantische winsten controleren de grote economische machten het economische en politieke leven in de verschillende landen.

Ten bate daarvan hebben ze de koude oorlog nodig als de bron van het goede; leggen ze een reactionair program ten uitvoer dat hele volksmassa's treft; oefenen ze hun dictatuur uit op de arbeiders, de middenklassen en de nationale bourgeoisie en vertrappen ze de democratie en ten bate daarvan dient het hele door hen gesponnen web van Europese instellingen en organen.

De vormen zijn veranderd, maar daarmee is niet de ware aard van het kapitalisme veranderd, zoals een aantal reformistisch en vooral „wetenschappelijk” denkende leiders zoals Banning, den Uyl, de Jong enz. ook op deze conferentie betoogden.

Integendeel. De nieuwe verschijnselen en de verandering van vormen leggen in wezen het gehele onmenselijke, onverdraaglijke en barbaarse karakter bloot van het kapitalisme in zijn laatste stadium. Mr Burger was er blijkbaar niet. Maar het is goed om bij al het gerede kavel over de verandering van karakter van het kapitalisme, dat stukje waarheid te citeren, dat zelfs nog wel eens in een redevoering van een partijbestuurder van de PvdA doordringt.

Burger zei op het laatste congres van de PvdA:

„Te groter een bedrijf, te zekerder is het een N.V. Het zijn er duizenden. Maar een aandelenkapitaal van een miljoen of meer, dat hebben slechts 4 pct van alle N.V.'s. Die 4 pct nu beschikken over 4/5 van het totale vermogen van alle N.V.'s.

Die weinigen zijn het die Nederland economisch regeren en ongecontroleerd het wel en wee van miljoenen in handen hebben.”

En verder:

„De werkelijke macht wordt niet uitgeoefend door een minister, maar door de economische machten achter de minister.”

Het is tekenend voor de toestand in de Partij van de Arbeid, dat, terwijl hij dit constateerde, de wijziging van het beginselprogramma met zijn lyrische beschouwingen over de welvaartsstaat, op datzelfde congres wordt aangenomen met de stem van Burger.

De gegeven karakteristiek van de toestand in ons land toont de juistheid van de beoordeling door de communisten van de ontwikkeling in het kapitalisme.

Het staatsmonopolistische kapitalisme verscherpt alle tegenstellin-

gen tot het uiterste. Het leidt tot het uit elkaar vallen van de bourgeoisie in een monopolistisch en een niet-monopolistisch deel. Het verscherpt de tegenstelling tussen de monopolisten en alle andere klassen. In dit stadium wordt als het ware de gehele tegenstelling bloot gelegd tussen de volkeren en de grote monopolies.

Deze tegenstellingen weerspiegelen zich ook in de sociaal-democratische beweging.

Het kapitalisme verkeert in zijn eindstadium en gaat zijn onvermijdelijke en volledige ondergang tegemoet. Dat is ook het vooruitzicht van zijn pleitbezorgers.

Het staatsmonopolistische karakter van het kapitalisme is geen teken van kracht van het stelsel. Integendeel, het is de aanzegging van het stervensuur.

*

Het hele optreden van de grote economische reuzen is er op geba-seerd om deze onvermijdelijke ondergang met alle ten dienste staande middelen zo lang mogelijk uit te stellen.

Daarvoor is de volstrekte medewerking van de sociaal-democratie in West-Europa nodig.

Een en ander wordt vergemakkelijkt door de reformistische grondslag van de sociaal-democratie, die er immers van nature van uitgaat, het kapitalisme als stelsel onaangetast te laten, maar te trachten het te „bekeren” en te „hervormen.”

Het reformisme predikte vanaf zijn ontstaan in wezen de onderwerping van de werkers aan de heersende klasse. Daardoor ook verslijten de rechtse leiders de macht van de grote monopolies voor onbreekbaar en onvernietigbaar, hetgeen hun verdere weg naar terugwijken en capitulatie bevordert.

Dat kwam ook weer heel duidelijk naar voren op de conferentie. De NAVO-socialisten gaan er kennelijk van uit, dat, indien door de sociaal-democratische beweging de verandering van karakter van het kapitalisme wordt aanvaard, het een stuk eenvoudiger wordt de macht van de grote monopolies te aanvaarden en de Europese integratie, de NAVO-politiek, atoombewapening, herbewapening van de nazi's, koude oorlog en anti-communisme te slikken.

Daarom draaide het leeuwendeel van de discussie over het karakter van de moderne maatschappij, de welvaart en de welvaartsstaat.

Dit moet de weg bereiden voor een „gemeenschappelijke” politiek, overeenkomstig de wensen van de Euromarktmonopolies.

Er bleek echter ook na de discussies geen overeenstemming te bestaan. Hier zal ongetwijfeld ook de ervaring van de massa's aan de basis met de welvaartsstaat een rol gespeeld hebben.

Banning stelde het ongeveer, zoals hij het schreef in het nieuwe beginselprogramma van de Partij van de Arbeid n.l. er is een nieuw maatschappelijk stelsel gegroeid, dat geheel verschilt van de oude kapitalistische maatschappij. Verbeteringen zijn niet tot stand gekomen door de klassenstrijd, maar het betreft hier een geheel natuurlijk proces

binnen het kapitalisme. De welvaartsstaat is het resultaat van het kapitalisme en de techniek.

Roemers was het daarmee niet eens en stelde daartegenover de mening, dat de verbeteringen het resultaat waren van strijd van de sociaal-democratie.

Czernitz, prof. de Jong, Den Uyl en anderen waren ook voor de welvaartsstaat, maar vonden dat je dat nog niet voor socialisme kunt verslijten en drs Voogd vond dat er in de inleidingen nog teveel de tendentie lag, dat het socialisme voor de onderdrukten was en concludeerde, dat de sociaal-democratische leiders zich nog niet geheel thuis voelden in de welvaartsstaat.

Duidelijker nog kwam de zaak te liggen in de discussie over de vraag of de sociaal-democratie wel of geen ideologie nodig heeft. De directeur van de Wiardi Beckmanstichting, Den Uyl, was er niet zeker van, Banning meende dat er geen plaats meer is voor socialistische ideologie, omdat de moderne socialisten het proletarische en marxistische complex hebben afgelegd en prof. Drion vond, dat aangezien de klassentegenstellingen toch vervagen, we het zoeken naar een ideologie ter vervanging van de marxistische ideologie moeten staken.

Schermerhorn zei in een ander verband op de conferentie dat de maatschappij nog teveel op een jungle lijkt. Wij zouden geneigd zijn te zeggen dat dit ook op de conferentie van toepassing gebracht kon worden.

*

Keren we terug tot de welvaartsstaat. De onderlinge tegenstellingen waren waarschijnlijk moeilijk te overbruggen en openbaarden zich rondom de welvaartsstaat. Voskuil vond het opnieuw nodig, na eerst in alle toonaarden de loftrompet gestoken te hebben over de conferentie, ook zijn visie daarover te geven.

Eerstens zegt hij niet gelukkig te zijn met het woord welvaartsstaat. Zijns inziens is het een onjuiste vertaling van het Engelse woord welfarestate, volgens hem reeds hardnekkig welvaartsstaat genoemd, op een moment dat de welvaart ver te zoeken was.

Nu hebben de communisten dat al altijd tegenover de demagogische propaganda van de rechtse reformisten, inclusief Voskuil, gesteld. Zij zijn echter nog nooit tot de conclusie gekomen, dat de grenzeloze uitbuiting, de verlaging van het levenspeil en het opjagen van het arbeidstempo terug te leiden zouden zijn tot een vertalingsfout.

Wie nog gedacht had dat Voskuil dus nu wel op de dwalingen zijns weegs terug zou komen, vergist zich. Hij vindt de benaming „maatschappij van overvloed,” zoals die gehanteerd wordt door de Amerikaanse econoom Galbraith, een stuk beter. Dan komt hij tot de volgende conclusie, die het leitmotiv was voor de conferentie:

„De maatschappij is sinds de tijd waarin het socialisme zijn loop begon, onherkenbaar veranderd. Toen was de eerste en grootste opdracht de bevrijding van een klasse die door de heersende economische leer gedoemd was te leven om en nabij het

bestaansminimum en dat was een leven van verdoemde in hongersfeer.

Thans is de oude en klassieke economie verlaten. De arbeiders zijn geen slaven meer, die voor de verbreking van hun ketenen moeten strijden. Zij hebben rechten, hun organisaties zijn sterke factoren in de verhouding der maatschappelijke machten, hun levenspeil is gestegen en zelfs zij die nog op het bestaansminimum leven — en dat zijn er in ons land nog tienduizenden voor wie de socialisten zich verplicht voelen te strijden — kunnen zich niet meer voorstellen wat het bestaansminimum in het verleden betekende."

De welvaart is dus het kenmerk van de moderne maatschappij, aldus Voskuil en een aantal conferentiegangers.

Het kapitalisme echter heerst niet in een enkel land helaas, maar is een stelsel dat een deel van de wereld omvat. De betrekkelijke welvaart van de ene staat is gevestigd op de armoede van de andere. Zolang 60 pct van de bevolking in de kapitalistische wereld in armoede leeft, ondervoed is er op gezette tijden aan de hongersnood wordt prijsgegeven, kan er niet gesproken worden van een welvaartsstaat als kenmerk van de moderne kapitalistische maatschappij.

Op zichzelf dus is het praten over de „welvaartsstaat" of „de maatschappij van overvloed" onder het kapitalisme bedrog en misleiding.

Maar nu b.v. Nederland, dat toch in elk geval volgens de reformisten tot de welvaartsstaat gerekend moet worden.

Voskuil erkent dat er in ons land nog „tienduizenden" op het bestaansminimum leven. Hun troost is dan, dat ze zich niet kunnen voorstellen wat het bestaansminimum in het verleden wel betekende.

Maar wat is dat bestaansminimum van Voskuil?

Vorig jaar verdienden ruim 17.000 metaalbewerkers in ons land lonen beneden de f 60,—. Leefden zij nu op of onder het bestaansminimum?

Het bestuur van het NVV sprak over 70.000 werknemers die lonen verdienden beneden de f 70,— per week. Was dit nu op of onder het bestaansminimum?

In de bondskranten van het NVV schrijft Kloos, dat indien de vrije loonvorming niet was toegepast, maar de geleide loonpolitiek en indien daardoor een loonronde van 4 pct voor alle arbeiders zou zijn toegepast er thans opnieuw een loonronde van 4 pct nodig zou zijn.

Leven de arbeiders dan boven, op of onder het bestaansminimum van Voskuil?

Een feit is, dat de reële lonen voor 80 pct van de arbeiders met ca. 4 pct zijn gedaald.

Een feit is, dat de productiviteit per arbeider in 1959 met 8 pct is gestegen.

Een feit is, dat de winsten van de monopolies met de regelmatigheid van een klok stijgen.

Deze uitpersing van de werkers is het kenmerk van de moderne kapitalistische maatschappij.

Voskuil heeft zulk een bewondering voor de Amerikaanse econoom Galbraith, maar hoe staat het in Voskuils „own country"?

Volgens het Hellercomité van de Universiteit van Californië was het benodigde inkomen voor een minimumlevensonderhoud eind 1958 ruim 6.000 dollar. De Amerikaanse regering vond dat teveel en stelde als minimum inkomen 4.656 dollar vast.

De Amerikaanse senator Mansfield berekende volgens de New York Times dat in 1958 van de 45 miljoen gezinnen bijna 11 miljoen of 25 pct een gemiddeld inkomen hadden van 3.000 dollar of minder en dat meer dan een derde deel, ongeveer 15 miljoen gezinnen, een inkomen had van 4.000 dollar of minder.

Dat wil dus zeggen, dat meer dan een derde deel van de Amerikaanse bevolking beneden een levenspeil leeft, dat zelfs door de regering als een minimum wordt beschouwd.

Er blijft niet veel over van Voskuils kenmerk van de moderne maatschappij.

We zouden nog kunnen vragen hoe dit soort rechtse leiders, b.v. de massale stakingen die overal in de kapitalistische landen plaatsvinden beoordeelt. Als verderfelijk, dat staat vast. Maar de oorzaken?

Drs. Den Uyl is van mening, dat de voornaamste bron van ontevredenheid van hand- en hoofdarbeiders niets te maken heeft met hun positie in fabriek en kantoor, noch met hun beloning, maar met hun moeilijkheden in hun families en hun clubs, in hun relaties met de gemeenschap, zoals zij haar ontmoeten in hun vrije tijd. Het is dus geen kwestie van lonen, maar van psychologie!

Symptomatisch voor het steeds reactionairder karakter van deze leiders was het optreden van C.A.R. Crosland uit Engeland. Volgens *Paraat* hadden de organisatoren van de conferentie als inleider voor economische problemen hun keus op hem laten vallen, een aanhanger van de meest „rechtse” denkbeelden op economisch gebied, die ooit in de socialistische beweging zijn verkondigd.

Paraat zegt er wel bij, dat zijn opvattingen tegenspraak hebben uitgelokt, maar dat hij een sympathieke verschijning is die men onrecht zou aandoen, hem als opportunist te zien.

Hij verdedigde op de conferentie de stelling dat het „traditionele anti-kapitalisme van links” betrekkelijk zonder betekenis is geworden, omdat we tegenwoordig door de veranderingen in het kapitalisme met een ander „dier” te maken hebben.

En die veranderingen die de kapitalistische hyena getransformeerd hebben tot een onschuldig lam, zijn z.i. dan kenbaar door het feit, dat in het algemeen gesproken de verdeling van het nationale inkomen tegenwoordig geen aanleiding meer geeft tot overweldigende gevoelens van sociale onrechtvaardigheid, afgezien van socialistische idealisten.

Hier verspreiden de rechtsen in de sociaal-democratie de legende die de juistheid van de theorie van hun welvaartsstaat moet bewijzen, dat er een nivellering is in de inkomens, middels de belastingpolitiek.

Doch wat zijn de feiten?

Men hoeft alleen maar naar de gang van zaken van de afgelopen maanden te kijken. Op de Amsterdamse beurs werd de vlag uitgestoken vanwege de waarlijk ongekende stroom van winsten en winststijgingen.

Verhoging van de winsten met 20, 30 en 50 pct was schering en inslag. Daartegenover stond een loonsverhoging van ca. 5 pct die inmid-

dels al weer grotendeels ongedaan is gemaakt door een prijsstijging van ca. 4 pct. Bovendien steeg — zoals hierboven gezegd — de productiviteit per arbeider in 1959 met 8 pct zodat de arbeiders er dus slechter van zijn geworden en de ondernemers beter.

Het systeem van belastingheffing zoals ook ons land dat kent, leidt niet tot nivellering van de inkomens.

De door de bevolking opgebrachte belastingen worden door de staat voor het grootste deel uitgekeerd aan de grote ondernemers in de vorm van regeringsopdrachten.

Het belastingaandeel dat de ondernemers moeten betalen, berekenen zij door in de prijzen en wordt dus ook door het volk betaald. De herverdeling van het nationale inkomen voltrekt zich juist door middel van dit belastingstelsel ten gunste van de monopolisten.

Daarvoor hebben zij dan ook de staat aan zich ondergeschikt gemaakt.

*

De opvattingen van Crosland, Banning, Voskuil e.d. bewijzen waar het reformisme heen leidt. Het is geen wonder, dat er op de conferentie een onwezenlijke discussie plaats vond over de ideologische achtergronden van deze politiek.

Het standpunt van Banning is, dat de sociaal-democratische beweging in de tegenwoordige tijd in het geheel geen ideologie nodig heeft. Dat is misschien nog het meest duidelijke standpunt. Want men kan net zo goed zeggen, dat men geen adem meer wil halen of dat men niet meer wil denken. Afstand doen van een eigen ideologie betekent onvermijdelijk het aanvaarden van een andere ideologie, en in dit geval — logisch — die van het monopoliekapitalisme.

Het correspondeert met de verandering van positie die de rechtse sociaal-democratie heeft ondergaan na de Tweede Wereldoorlog.

In de strijd tegen de monopolies, waar de volkeren voor de opgave staan een breed democratisch offensief te ontwikkelen, de eenheid van de arbeidersklasse tot stand te brengen en een gemeenschappelijk front te vormen met alle democratische krachten, prediken zij dat het kapitalisme zijn oude klassieke economie heeft afgezworen en roepen ze de arbeiders op niet de kluisters en ketenen van de monopolies te verbreken.

Daarop stemmen zij hun politiek af.

Dat is de richting van de politiek in het Euromarktverband van de aanhangers van de NAVO.

*

We schreven reeds dat de conferentie niet aan haar gestelde doel beantwoordde en dat er geen gemeenschappelijke formule werd gevonden. De weerspiegeling van de spanning in de sociaal-democratische beweging werd naast het optreden van Samkalden en Vermeer ook weergegeven door Van Ameringen. Hij bestreed de opvattingen van Crosland en stelde, dat er nog steeds een grote ongelijkheid van in-

komensverdeling bestaat, hetgeen hij een uitdaging noemde aan het gevoel voor sociale gerechtigheid. Ten aanzien van de verdeling van het eigendom is het z.i. nog erger.

Bijzonder interessant was zijn opvatting over de verhouding Oost-West die hij hierbij betrok.

Hij zei letterlijk:

„We zullen binnenkort geconfronteerd worden met de keus tussen voortzetting van de koude oorlog of een wapenstilstand van vreedzame coëxistentie. Dit zal geen vrije keus zijn voor de Westerse wereld. Indien we de eerste weg opgedrongen worden zullen we de groei van het verbruik moeten stopzetten en een veel groter deel van ons nationale inkomen besteden aan bewapening, technische ontwikkeling, research en investeringen. In de huidige organisatie van onze economie is het niet moeilijk te voorzien waar de winst heen zal gaan en waar de offers gebracht zullen worden”.

Van Ameringen spreekt dan verder over de „socialistische plicht” de westerse democratieën wakker te schudden en recepten aan te bevelen die een voorbijstreven van het Westen door het Oosten kunnen voorkomen. Hij zelf geeft ze niet, omdat hij ze niet heeft.

Dit alles echter maakt nog eens extra duidelijk, dat er inderdaad een heroriëntering nodig is van de sociaal-democratische beweging.

Een heroriëntering in de richting van strijd voor de levensbelangen van de volkeren. Daarbij dienen de communisten hun bijdrage te leveren door een niet aflatende strijd tegen de misleiding van de NAVO-socialisten, die in de sociaal-democratische beweging en daarbuiten de trouwe handlangers zijn van de politiek der grote monopolies.

R. HAKS.

Thomas Jefferson en de pers

Naar aanleiding van de berichtgeving der Amerikaanse bladen over de torpedering van de topconferentie haalt dr H. Aptheker in „Political Affairs” een belangwekkende uitspraak van een der eerste Amerikaanse presidenten aan. Thomas Jefferson schreef tegen het einde van zijn tweede ambtstermijn, op 11 juni 1807:

„Het is een melancholieke waarheid dat onderdrukking van de pers het volk niet beter van haar voordelen zou kunnen beroven dan de gehechtheid van onze pers aan prostitutie en vervalsing. Niets kan men geloven, wat tegenwoordig in de kranten verschijnt. De waarheid zelve wordt verdacht door haar in een besmet kleed te stoppen... Hij die nooit in een krant kijkt is beter geïnformeerd dan hij die leest; inzoverre hij die niets weet dichter bij de waarheid is dan zij wier geesten vervuld zijn met vervalsingen en vergissingen”.

Elite en massa

(Een discussie met prof. dr Fr. L. Polak)

„Zo begreep het volk hier dat studeren een zaak van eer is”

(Woe Tsjing-tsoe, 1701—1754, in zijn roman „De Geleerden”)

Nederland bezit een brede laag van intellectuelen. Zij munten niet uit door strijdbaarheid. Een groot percentage, vooral van de beoefenaars der exacte wetenschappen en van de ingenieurs, zijn in dienst van de grote monopolies. Het merendeel der beoefenaars van economie, rechtswetenschap, sociologie is — hetzij eveneens voor zijn levensonderhoud afhankelijk van de grote ondernemingen, hetzij door zijn officiële positie in het overheidsapparaat, in commissies en organisaties vastgekleuisterd aan de officiële leer. Anderen, zoals de medici, worden door de overstelpende hoeveelheid dagelijks werk vaak ervan weerhouden een actief aandeel in het politieke leven van het land te nemen.

Deze toestand heeft echter nimmer kunnen verhinderen, dat groepen van intellectuelen van tijd tot tijd hun stem op dringende wijze lieten horen. Men denke slechts aan de brief van de zeven natuurkundigen aan ir Staf, aan de verklaringen van artsen inzake de atoom-wedloop en vele andere voorbeelden.

Begin 1959 verhief prof. Wertheim zijn stem tegen de onderdrukking van de vrijheid der wetenschap door de BVD.

Onlangs ontplofte — we kunnen geen beter woord bedenken — prof. Fr. L. Polak met een woedende uitval tegen de belagers der intellectuelen en hun eigen passiviteit.

Deze uitval kan niet uitgelegd worden als een uitzondering die de regel bevestigt, maar moet eerder gezien worden als een symptoom van het diepe onbehagen dat in de kringen van de intellectuelen leeft over de wijze waarop hun eigen werk misbruikt wordt door de machthebbers in de maatschappij; over de toenemende bewapeningswedloop en in het bijzonder over de wijze waarop het scheppend denken van onze natuurkundigen gebruikt wordt voor de enghartige en misdadige doeleinden van een groep machthebbers en tenslotte over de voor henzelf beledigende positie waarin deze zelfde machthebbers hen trachten te dringen.

Minachting der bourgeoisie

De diepe minachting die de bourgeoisie voor het scheppend werk der denkers heeft en in het bijzonder voor de geleerden die zich bezig houden met de oplossing van grote vraagstukken die nu niet direct verband houden met onze dagelijkse behoeften, is bekend. Niet voor niets worden de Amerikaanse intellectuelen „eggheads” — eierkoppen genoemd.

Niet voor niets klagen de docenten aan de Britse universiteiten over de beledigende financiële tenachterstelling tegenover hen, die een baan gevonden hebben in de grote industrie.

Nog steeds moet men zekere uitlatingen van Jacques de Kadt als een vertolking van de opvattingen beschouwen, die in de kringen van onze on-nationale grote bourgeoisie leven.

Met zijn bekende grofheid schreef hij destijds in „Socialisme en Democratie”: „Ze — de intellectuelen — verbeelden zich verstand te hebben van politieke en morele (!) zaken, waarvan ze niet meer begrip hebben dan een gemiddeld warhoofd. De taak van de Oppenheimers (bedoeld is de grote Amerikaanse natuurkundige en atoomgeleerde, schr.) en van hun kleinere soortgenoten is te zorgen voor de werktuigen. De taak van de politici is te zorgen voor het gebruik ervan”! (1957, nr 12).

Tegen de pogingen, om de geleerden in zulk een positie van onderdanige slaven te plaatsen die alleen tot taak hebben, de „politici” van de wapens te voorzien voor het voeren van hun oorlogspolitiek, gaat het verzet in de eerste plaats. Het is deze opvatting van de geleerde slaaf, die er toe geleid heeft, dat de intellectuelen bewaakt en geïntimideerd worden door een ongrijpbare BVD; die ook een einde gemaakt heeft aan de „volstrekt vrije productie van ideeën”, zoals de advocaat van de BVD, mr. Langemeyer, zich op 30 april jl. in het *Algemeen Handelsblad* beliefde uit te drukken.

Tegen deze ontwikkeling kwam prof. Polak op het congres van de F.O.I.B.¹⁾ van 7 mei jl. in verzet.

Hij verklaarde:

„Aldus wordt de overwegende meerderheid van hedendaagse intellectuelen gedwongen, of althans stelselmatig getraind, tot de rol van stereotype ja-knikkers met geconditioneerde reflexbeweging, van bruikbare conformisten met betrekking tot de gegeven orde en gevestigde belangen. In naam vrije medewerkers, in feite geketende medeplichtigen, die hun intellect prostitueren, hun ziel en hun zaligheid verkopen ter wille van een verzekerde baan of loopbaan.

Anders gezegd, zij worden over het algemeen volstrekt onbruikbaar, zo niet een bijzonder hinderlijk blok aan het been, ter verrichting van het soort denkwerk, dat nu juist voor de menselijke lotsbestemming meer dan ooit noodzakelijk is en van beslissende invloed zal kunnen zijn. Met name die scheppingskrachtige, inventieve en visionaire geestesarbeid, die met het oog op de steeds sneller en grilliger heen en weer schietende spoel van de tijd-beweging, de gebiedend vereiste

¹⁾ Federatie Organisaties Intellectuele Beroepen.

nieuwe, zowel onafhankelijke als vooruitstrevende ideeën kan ontwerpen en deze op harmonische wijze kan inweven in het uitverkoren toekomst-patroon”.

Wij zijn zo vrij, de aanhef van deze passage een overdrijving te noemen. (Mocht prof. Polak van opvatting geweest zijn, dat zijn toehoorders een shockbehandeling nodig hadden, dan erkennen we gaarne dat zijn woordenkeus doeltreffend was.)

Ondergangstheorieën veroordeeld

Als hij echter de geestelijke achtergrond van de betrekkelijke onverschilligheid in de kringen van de intellectuelen schetst, dan kunnen we alleen maar zeggen: hier bevinden we ons op een gemeenschappelijk vlak.

Het is een feit, dat de ondergangs-theorieën van sommige moderne ideologen hun oorsprong vonden bij mannen als Schopenhauer, Kierkegaard, Nietzsche en Spengler. Maar hun geschriften waren slechts uiting van de toenemende verworping van de kapitalistische maatschappij, die de mensheid geen enkel vooruitzicht en geen enkel ideaal kon bieden. Hun ideeën zijn niet uit de lucht komen vallen, zoals prof. Polak schijnt te denken.

Evenmin als de ideeën van zulke grote mannen als Spinoza, Francis Bacon, (door Marx „de ware stamvader van het Engelse materialisme” genoemd) van Hobbes, Descartes, de Franse verlichtingsfilosofen en encyclopedisten, de voorbereiders van de Franse revolutie. Met instemming nemen wij kennis van de lof die prof. Polak deze mannen toezwaait. Het verschil tussen hen en de huidige ondergangsfilosofen is precies, dat zij in het tijdperk van de geboorte van het kapitalisme leefden, dat zij een progressieve rol speelden zoals het nieuwe stelsel toen een progressieve rol speelde, dat zij de mensheid — steunende op hun inzicht in de nieuwe krachten — een positief ideaal konden bieden.

Zij waren materialisten! Zij putten uit de zich baanbrekende nieuwe maatschappelijke ontwikkeling, uit de nieuwe inzichten van de natuurwetenschap hun optimisme ten aanzien van de toekomst.

Hoe anders de denkers in de periode van het verval van het kapitalisme!

Is het soms toevallig, dat Nietzsche's „Uebersch" -fantasieën later tot een leerstuk van de nazi's werden en dat de „Ondergang van het Avondland” als bijbel der fascistten slechts verdrongen werd door Hitler's „Mein Kampf”?

Het is dus niet juist als prof. Polak zegt: „Voor na de twee wereldoorlogen, na een ontwrichtende economische crisis en na de stormloop, eerst in enkele landen van fascisme en nazisme, dan over ganse werelddelen van het communisme, won deze (ondergangs-) leer eveneens onder de intelligentsia aanhang.”

Wat het communisme betreft wijzen wij er op, dat 35 pct van de wereldbevolking het socialistische stelsel heeft aanvaard, dat het omstreeks 1965 50 pct van de wereldproductie zal voortbrengen. Wij wijzen er verder op, dat 700 miljoen mensen in landen wonen, die voor hun volledige onafhankelijkheid vechten of die reeds bereikt hebben. In

de eigenlijke „vestingen” van het imperialistische stelsel leven nog slechts 400 miljoen mensen en ook daar is de heerschappij der oude machthebbers niet meer onbeperkt, getuige de invloed van de revolutionaire arbeidersbeweging.

De ondergangsstemming van de oude heersers berust dus op een reële grondslag. Maar de omstandigheid dat zij ook bepaalde kringen van de intellectuelen heeft aangetast, moet verklaard worden door het feit, dat zij door hun herkomst en ideologie alsmede door materiële banden aan het stelsel zijn verbonden. Het moet verklaard worden door de omstandigheid, dat zij slachtoffers zijn geworden van het anti-communistische trommelvuur in de koude oorlog, dat hen tot afwijzing van de enige idee heeft gebracht, die de mensen met hoop en optimisme kan vervullen, maar dat niet in staat was hen blind te maken voor de ongeneeslijke kwalen van de kapitalistische maatschappij.

Het is opvallend te zien hoe duidelijk prof. Polak zich van de verwoestende invloed van de moderne versies der ondergangs-theorieën bewust is.

Hij verwerpt de filosofie der existentialisten, die „principiële en definitieve” de band met de toekomst hebben doorgesneden, die alleen nog maar „de angstwekkende en walgelijke strijd om het dagelijks bestaan” kent en die „geen enkel uitzicht op een eenmaal, hoe en waar dan ook verlossende toekomst” biedt.

Evenzeer verwerpt hij de opvattingen van Freud en zijn aanhangers, wier opvattingen tot een „fatalistische resignatie met de ingeboren menselijke boosheid” leidt.

Fel keert Polak zich tegen de moderne literatuur die deze ondergangs-theorieën verbreidt. Hij noemt zulke koude-oorlogsproducten als „Nacht in de middag” van Koestler, „Het 25ste uur” van Gheorghiu „caricaturaal scheefgetrokken en in vele opzichten destructief werkende contra-utopieën”. Hij wijst de lawaaiig door de sensatiepers opgehemelde „angry young men” (de boze jongelieden) af, die het hebben over „het bedrog” van een „zogenaamd-betere toekomst”. Kort en goed: Polak is zich zeer wel van de verwoestende invloed van deze stromingen bewust. Hij gaat echter voorbij aan het feit, dat deze stromingen door de heersers over pers, radio en televisie zeer bewust op de voorgrond zijn gedrongen ten einde te voorkomen dat zij, die het geloof in de burgerlijke maatschappij verloren, zich tot de levende en positieve ideeën van het socialisme zouden wenden.

Nadrukkelijk voegen wij er aan toe: deze opmerking is in het geheel geen poging om de positieve waarde van prof. Polak's uiteenzettingen op dit punt te kleineren. Integendeel, wij kunnen slechts aannemen, dat deze kritische geest ten aanzien van de ondergangstheorieën der moderne nihilisten door vele intellectuelen gedeeld wordt.

Intellectuelen of politieke leiders?

Eenzelfde soort opmerking moeten wij maken ten aanzien van zijn tamelijk openlijke critiek op zijn eigen partij, de PvdA. Haar nieuw program valt hij in deze bewoordingen aan: „Zelfs de aan het heden — het kapitalisme, schr. — loyale oppositie (durft) ternauwernood enige

toekomstmuziek als eigen origineel geluid" laten horen. Hij stelt echter de „intellectuele voorhoedes" van de partijen verantwoordelijk voor het „vervagen der tegenstellingen". Is dit niet een geval van begripsverwarring? Wat zegt het, dat prof. Banning voorzitter van de commissie tot herziening van het PvdA-program was? Op z'n hoogst, dat hij en enkele andere intellectuelen zich geleend hebben voor actieve hulp aan een politiek doel, dat niet in hun brein is ontstaan. (Zouden we De Quay als een lid van de „intellectuele voorhoede" moeten beschouwen alleen maar omdat hij een paar universitaire titels heeft, of Rome bv.?) Neen, hier is iets heel anders gebeurd: de ontwikkeling van de PvdA naar haar laatste beginselloos Beginselprogram is slechts de ideologische weerspiegeling van de vervlechting der leidende PvdA-kringen met de machten van „het heden", het monopoliekapitaal. Het gaat hier in het geheel niet om een onverklaarbare „ideeën-stroming", maar om de ideologische uitdrukking van een feitelijke, politieke toestand.

De intellectuelen als zodanig voor deze ontwikkeling verantwoordelijk stellen, is derhalve onjuist. Het is gevaarlijk ook, want hen verantwoordelijk stellen voor en vereenzelvigen met de politieke leiders — de stedeouders van de reactionaire machten — kan alleen maar leiden tot het kweken van pessimisme, waartegen hij terecht waarschuwt.

Maar deze zienswijze heeft een diepere achtergrond. Het gaat er niet alleen om dat prof. Polak de leiders van de reactionaire partijen verkeerdelijk als „de intellectuele voorhoede" beschouwt, omdat zij uit de intelligentsia afkomstig zijn. Het gaat er om, dat prof. Polak zelf het slachtoffer is van de elite-theorie, de opvatting dat persoonlijkheden de geschiedenis maken.

In dit geval betreft het de overdreven betekenis die hij in het tijdperk van de „technische revolutie" aan de rol van de wetenschap en de beoefenaars der wetenschappen als uitverkoren leiders van de maatschappij toekent.

Het marxisme en de elite-theorie

Wat is de opvatting van het marxisme over de elite-theorie?

De 19de eeuwse schrijver Carlyle merkt in zijn boek „Helden en Heldenverering" op, dat grote mannen „beginners" zijn, mensen die iets nieuws beginnen. G. Plechanow noemde dat een „zeer gelukkige uitdrukking". In zijn boek „Over de rol van de persoonlijkheid" schrijft deze Russische sociaal-democraat: „De grote man is juist een beginner, want hij ziet verder dan de anderen en wil sterker dan de anderen. Hij lost wetenschappelijke taken op, die het voorafgegane verloop van de geestelijke ontwikkeling der maatschappij op de dagorde geplaatst heeft; hij wijst de nieuwe maatschappelijke behoeften aan, die door de vooraf gegane ontwikkeling van de maatschappelijke betrekkingen ontstaan zijn; hij neemt het initiatief tot bevrediging van deze behoeften. Hij is een held. Held — niet in de betekenis dat hij de natuurlijke gang van zaken kan ophouden of veranderen, maar in die zin, dat zijn activiteit de bewuste, vrije uitdrukking van deze noodzakelijke en on-

bewuste gang van zaken is. Daarin ligt heel zijn betekenis, heel zijn kracht. Dit is echter een geweldige betekenis en een geweldige kracht." (Uitgave Dietz, 1951, pg. 50/51).

Anders gezegd: hij verpersoonlijkt de kracht van de objectieve wetten der maatschappelijke ontwikkeling.

Wij moeten hier verder aan een grond-waarheid herinneren: Deze maatschappij berust op materiële ongelijkheid. Er zijn bezittenden en niet-bezitters. Er zijn, die over de productiemiddelen beschikken en daaraan hun politieke macht ontlenen — en er is de massa van loon-trekkers in al zijn vormen.

Deze op materiële ongelijkheid berustende maatschappij vond haar weerspiegeling in het „elitisme”, de opvatting, dat er altijd een maatschappelijke, politieke of geestelijke elite zal zijn die noodgedwongen de macht in handen houdt. Hierbij heeft de „elite” van het kapitalisme zich voor het gemak met de „geestelijke elite” vereenzelvigd.

Het „elitisme” vond zijn moderne aanvulling in het sociaal-darwinisme. Deze stroming misbruikt de naam van Darwin, zoals prof. Hollitscher in „Die Natur im Weltbild der Wissenschaft, Wenen, 1960) terecht opmerkt. Zij doet dat door de door Darwin ontdekte biologische wetten op de mensen-maatschappij en de geschiedenis van de mensheid toe te passen. Volgens het sociaal-darwinisme is het voornaamste ontwikkelings-principe van de geschiedenis „de strijd om het bestaan” en „het behoud van de bekwaamsten”, van de „biologisch beste exemplaren van het ras”, wat de garantie voor de vooruitgang vormt.

Om Hollitscher nog eens aan te halen: het sociaal-darwinisme „paste de wetten van de biologie op de psychologie” toe, het beweert dat het geestelijke leven van de mens door biologische wetten wordt beheerst (en dat het niet bepaald wordt door het maatschappelijk zijn, zoals het marxisme leert). Freud ging een stap verder en „voerde de psychologie in de geschiedenis in” en gaf terloops de cultus van de persoonlijkheid een modern, wetenschappelijk manteltje.

Tot zijn meest platvloerse nakomelingen behoren mensen als de Kadt, die de theorie van het marxisme-leninisme uitleggen als een product van ingeboren menselijke agressiviteit, of dr v. Blankenstein, die uit de „persoonlijke charme” van Tsjiang Kai-sjek opmaakt, dat hij een groot man en uit de liefde van Eisenhower voor zijn boerderij, dat hij een vredesengel is.

In elk geval zijn zij vertegenwoordigers van de elite, geroepen om „de cultuur” te redden voor de oer-instincten van de massa, die door het marxisme-leninisme tot uitdrukking worden gebracht!

Het is zeer verheugend, dat prof. Polak zich van het soort opvattingen als van Freud cs. losmaakt.

Maar dat neemt niet weg, dat hij een aanhanger van het „elitisme” is.

Zijn opvattingen hebben veel gemeen met die van Burnham cs. Terwijl deze laatste dankzij de nieuwe, om zo te zeggen geheime wetenschap van het bestuur van grote ondernemingen de „managers”, de directeuren, macht over de financiers en de eigenaars van de productiemiddelen toedicht, is Polak van opvatting, dat de mannen van de wetenschap dankzij de technische revolutie zogezegd het lot van de mensheid in handen hebben, maar er geen gebruik van maken.

Ja, hij meent dat de ontwikkeling die thans op technisch en wetenschappelijk gebied plaatsvindt, langzamerhand „aan onze beheersing” ontsnapt. Dat zij tot de „meest totalitaire en fundamentele omzetting van het menselijke leven en samenleven op aarde” leidt.

Hij zegt, dat wij „blindelings” op deze toekomst afstormen, „een toekomst, die aan ons — en dan weer allereerst aan de intellectuele elite of in Toynbee's terminologie aan de creatieve (scheppende) minderheid onder ons - willen wij niet onweerstaanbaar overrompeld en tot onmacht gedoemd worden, onbetwistbaar de hoogste, welhaast bovenmenselijke eisen van tijdig vooruitzicht en doelmatige aanpassing gaat stellen”.

Wie zou ontkennen, dat de wetenschap in het tijdperk van het atoom en de electronische rekenmachine een grote verantwoordelijkheid draagt? Maar als het gevaar zou dreigen, dat de nieuwe wetenschappelijke en technische ontwikkeling aan „onze beheersing” ontsnapt — dan is de oorzaak niet, dat het de wetenschap zou vergaan als de toverleerling met de wonderbezem, die de toverformule vergeten is, om hem stop te zetten, — het is geen blind toeval, maar het mensenvijandige gebruik dat de „gevestigde belangen”, het reactionaire monopolistische stelsel van de vindingen der nieuwe tijd wil maken.

Wie aan de machine bovenmenselijke functies toedicht, vergeet dat de machine door mensen is gemaakt.

En wanneer er in intellectuele kringen bezorgdheid bestaat over de gevolgen van de „technische revolutie” voor de samenleving, dan wordt zij niet door die „technische revolutie” opzichzelf veroorzaakt, maar door de sociale, culturele, geestelijke en politieke — vooral de politieke — gevolgen die zij onder het kapitalisme heeft. Want hoe men ook over de zaak moge denken — één ding is zeker: zolang als het privaatsbezit van de productie-middelen bestaat, zolang het monopolie-kapitalisme zich kan handhaven — zolang zullen de bezitters van de nieuwe techniek er voor hun eigen enghartige doeleinden gebruik van trachten te maken. Dit is geen „ingeboren slechtheid” van de mens, maar de ingeboren objectieve „slechtheid” van het stelsel.

Automatie leidt tot werkloosheid, maar niet onder het socialisme.

Als Nixon over electronische wetenschap hoort praten, dan denkt hij aan raketten en als Norstad verneemt, dat de atoomgeleerden nieuwe vorderingen hebben gemaakt, denkt hij aan nog krachtiger bommen.

Verder: de snel-groeiende kapitaal-intensiteit van de moderne bedrijven, die het gevolg is van de toepassing van de enorm-dure moderne techniek, leidt tot verdere versnelling van het proces van centralisatie en concentratie van het kapitaal, het proces van monopolievorming.

De oorzaak van het kwaad

De uitvindingen van techniek en wetenschap dragen niet in zichzelf het kwaad, maar de bezitsverhoudingen in ons stelsel zijn er oorzaak van, dat de geniale prestaties van onze natuurwetenschappelijke denkers en de vindingrijkheid van onze ingenieurs hoe dan ook ten

nadele van de massa der werkers in de meest ruime zin van het woord, gebruikt worden. Het zijn deze bezitsverhoudingen, die de intellectuelen volgens prof. Polak tot „bruikbare conformisten met betrekking tot de gegeven orde en gevestigde belangen” maken.

Tegen dit stelsel gaat de strijd, en niet tegen het wetenschappelijk-technische proces, dat zich aan het ontwikkelen is.

En dan de andere kant van de zaak:

Is het waar, dat het lot der mensheid afhangt van de „intellectuele elite”, de „scheppende minderheid”?

Vanuit de plaats van prof. Polak mag het zo schijnen. Wat is eigenlijk de oorzaak van de steeds groter wordende scheiding tussen „scheppende minderheid” en de massa van de arbeiders?

Economisch gesproken is er volgens hem trouwens geen enkel verschil, want zij zijn slechts „in naam vrije medewerkers”, maar in werkelijkheid „geketende medeplichtigen”, een uitdrukking die wij niet voor onze rekening kunnen nemen. Maar als wij haar vertalen en zeggen, dat deze intellectuelen in loondienst staan, dan zijn we accoord. Tenslotte zou men ook de massa van arbeiders als „medeplichtigen” moeten beschouwen, want zij immers produceren de nieuwe productiemiddelen en de winsten, evengoed als de in het productieproces ingeschakelde intellectuelen. Of anders gezegd: moet men iemand veroordelen omdat hij in dit stelsel is geboren? Op z'n hoogst als hij weigert er tegen te strijden! De scheiding van hand- en geestelijke arbeid is een objectief gevolg van het kapitalistische stelsel.

Dit is veroorzaakt door de voortschrijdende deling van de arbeid. De uitvindende handwerker van de middeleeuwen, die plannen maakte én het productieproces van begin tot einde beheerste, is lang verdwenen. Reeds de oude Britse econoom Ure wist: „In het automatische stelsel wordt het talent van de arbeider progressief verdrongen”. (Aangehaald bij Marx, Kapitaal, I, pg. 466, Ned. ed., 1933).

De „vervreemding” van de arbeider van de machine is het directe gevolg van het uitsluitingsstelsel.

Als gevolg van de moderne automatisering verwijderd de arbeider zich in het kapitalistische stelsel „steeds meer van de wetenschap, zijn productie-activiteit wordt inhoudslozer en intellectueel armer hoe meer de sfeer van toepassing (van de automatie) in de productie uitgebreid wordt”. (W. J. Jelmejew, in: „Problemen der Filosofie”, 1959, nr. 8, Moskou.)

Een vergelijkbaar proces heeft zich ook in de wetenschap voltrokken. Maar de toenemende specialisatie op zichzelf is er niet de oorzaak van, dat de afzonderlijke takken van onderzoek een soort geheimwetenschap zijn geworden, alleen toegankelijk voor de enkele specialisten die zich er mee bezig houden en die op hun beurt het overzicht over de algemene ontwikkeling dreigen te verliezen of reeds verloren hebben.

De specialisatie is een onvermijdelijk objectief proces als gevolg van de geweldige uitbreiding van kennis en problemen. Maar het bestaande taboe, dat vele beoefenaars der wetenschappen er van weerhoudt zich van de algemene gang van zaken op de hoogte te houden, dat om zo te zeggen onzichtbare scheidsmuren heeft opgericht tussen de takken

van wetenschap, is een gevolg van het stelsel, dat het principe van de eenheid der wereld ontkeert. Het is een gevolg van de toenemende invloed der „gevestigde belangen” op de universitaire opleiding. Zij hebben begaafde mensen nodig, wier talent eenzijdig ontwikkeld wordt en die door hun opleiding en opvoeding niet alleen niet in staat zijn, zich met iets bezig te houden, wat buiten hun begrenst vak ligt, maar er ook geen belangstelling voor hebben.

Aan de andere kant is er een tegenstrijdig proces aan de gang, juist als gevolg van de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van natuurkunde en techniek: De geleerden worden meer en meer tot productiewerkers, zij worden meer en meer ingeschakeld in het arbeidsproces.

Geboorte van „intellectuele” arbeider

Een ander proces vindt ook plaats bij de arbeiders. Terwijl er in het kapitalistische stelsel bewust op aangestuurd wordt, om de zeer gespecialiseerde arbeiders in de automatische en electronische productieprocessen te isoleren van de massa, is in het socialistische stelsel een nieuw type arbeider aan het ontstaan. „De elementen van de geestelijke arbeid” in het productieproces nemen toe, zegt Jelmejew. De ontwikkeling „vereist van de arbeider in het productieproces de kennis van de theorie, de beheersing van de grondslagen der wetenschap”.

En dit is niet zo maar een los gezegde. Het wordt gesteund door de massale beweging van studie, die miljoenen arbeiders in de Sowjet-Unie gegrepen heeft — en niet alleen daar, ook in China en andere landen van het socialisme.

Het gaat hier om een objectieve ontwikkelings-tendentie, die er toe zal leiden, dat onder het communisme de eeuwenoude scheiding tussen hoofd- en handarbeid vervaagt en geleidelijk verdwijnt. De praktijk is de onjuiste theorie van de elite aan het weerleggen.

Dit is de dialectiek van de ontwikkeling: Terwijl sommige intellectuelen denken dat de nieuwe productiekrachten tot een toestand leiden, waarin het lot der mensheid en zijn toekomst afhangt van een kleine groep geniale denkers en ingenieurs, scheppen die productiekrachten te voorwaarden voor het ontstaan van een nieuw soort arbeiders, die de kenmerken van de handwerker der middeleeuwen op een hoger niveau vertonen, die de eigenschappen van intellectueel en productie-arbeider in zich verenigt.

Wat echter het kapitalisme betreft — de grote vlucht van wetenschap en techniek en de daarmee verbonden ontplooiing der productiekrachten kunnen alleen tot een verdieping van de tegenstelling tussen de productiekrachten en de verouderde productieverhoudingen leiden. De voortschrijdende automatisering en de invoering van de electronica in het productieproces leidt niet alleen tot verhoogde uitbuiting van de arbeiders, tot werkloosheid, maar ook tot verdieping van de klassentegenstellingen en tot het rijpen van de voorwaarden tot de overgang naar het socialisme.

De rol van de wetenschap in ons tijdperk is groot, maar men maakt er een caricatuur van als men zegt, dat zij de sleutels tot de toekomst in handen heeft.

Het is dit wondergeloof van de elite-theorie dat bv. de Amerikaanse Haanstokers van de koude oorlog tot de gedachte verleid heeft, dat het bezit van de atoombom het begin van het tijdperk van hun wereldheerschappij zou zijn.

Zij vergaten echter, dat hun monopolie gebroken zou kunnen worden en dat zij hun voorsprong zouden kunnen verliezen. Dit is, zoals bekend, gebeurd.

Het kon echter alleen gebeuren, omdat de socialistische maatschappij haar productiekrachten sneller kan ontwikkelen dan de kapitalistische. De voornaamste productiekraacht echter is de mens.

Slechts het socialistische stelsel is in staat, de geestelijke krachten en de vindingrijkheid van de massa te mobiliseren. Dat is mogelijk, omdat de productiemiddelen eigendom van het volk zijn, omdat de vruchten van hun arbeid niet meer in handen vallen van een kleine groep bezitters.

Welke andere verklaring zou men kunnen geven voor het ongekende arbeids-enthousiasme in het nieuwe China? Zeker, ook daar speelt de nieuwe intelligentie — voortgekomen uit de massa van arbeiders en boeren — een enorme rol, zelfs een beslissende rol. Maar wat zou van de grote plannen terecht zijn gekomen, indien de miljoenen-massa niet gemobiliseerd was? Zij kon echter alleen gemobiliseerd worden, doordat de politieke leiding — de communistische partij — in staat was haar idealen te geven die in onze tijd verwerkelijkt kunnen worden.

En dan een andere vraag aan de verdedigers der elite-theorie.

Hoe zijn de socialistische revoluties mogelijk geworden? Alleen omdat zij gedragen werden door de massa, omdat de miljoenen-krachten van de arbeiders en boeren in actie kwamen, omdat zij de revolutie wilden!

De kracht van het „genie” bestaat juist daarin, dat het de objectieve wetten van de maatschappij weet op te sporen en hierop steunende, aan de krachten van de massa de juiste leiding weet te geven.

Wie de illusie koestert, op ijle hoogten, losgescheurd van de drijvende krachten der geschiedenis, de mensheid te kunnen leiden, die zal bedrogen uitkomen. Die drijvende krachten zijn niet de intellectuelen, maar de massa van de werkers. Maar wel is het waar, dat de intellectuelen grotere invloed op de gang der geschiedenis kunnen uitoefenen, naar mate zij zich dichter met de massa verbinden en zich laten inspireren door de verlangens en wensen die in de massa leven.

In onze verhoudingen zouden zij ongetwijfeld een grotere rol kunnen spelen, indien zij bv. een actie tegen het verlammeende gewroet van de BVD zouden organiseren.

Zij — en vooral de natuurkundigen — zouden positief werk kunnen verrichten door de officiële leugens over de atoom-strategie te weerleggen.

Zij zouden zich verdienstelijk kunnen maken, door te breken met de onwetenschappelijke gewoonte, zich over de toestanden in de socialistische landen door bemiddeling van de Amerikaanse Informatiedienst en zijn afleggertjes hier te lande te laten voorlichten.

Zij zouden het initiatief kunnen nemen tot intensivering van de betrekkingen met hun collega's in de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen.

Zij zouden — aansluitende op de ideeën van prof. Polak — de strijd kunnen aanbinden met de destructieve, nihilistische geestesstromingen in ons land.

Zij zouden kunnen beginnen, met van de Olympus af te dalen en de wereld te bekijken zoals zij werkelijk is.

Maar zolang zij zich blijven isoleren en laatdunkend neerkijken op de makers van de geschiedenis, de „grauwe massa”, zolang zal het bij gepraat en goede bedoelingen blijven.

F. BARUCH.

Groei-tempo

Begin juni heeft de Vereniging Nederlands Fabrikaat een zitting gehouden om de prestaties van 10 jaar Nederlandse industriële productie te bespreken.

De minister van Economische Zaken, de heer de Pous als voornaamste spreker, legde er de nadruk op, dat de cijfers van het Nationaal Plan Bureau telkens overtroffen werden.

Het is derhalve belangwekkend na te gaan, hoe de feitelijke ontwikkeling was. Volgens het CBS was het jaarlijkse groeitempo als volgt: 1954 — 10 pct, 1955 — 7,3 pct, 1956 — 4,2 pct, 1957 — 2,4 pct, 1958 — 0, 1959 — 9,5 pct.

Hieruit blijkt, dat de gemiddelde groei in de zes jaren 1953/1959 5,5 pct was. Dit groeitempo is geflatteerd, aangezien de productie van benzine en verwante producten veel sterker is gestegen dan de rest. Zo was de groei van de voedselproductie bv. ca. 2,5 pct per jaar. Verder valt het ongelijkmatige tempo op.

De gemiddelde groei der industriële productie in de kapitalistische wereld als geheel is nog lager.

Volgens een overzicht van G. Gersowitsj in „International Affairs” (mei 1960) bedroeg zij in 1959 in alle kapitalistische landen 6 pct en dat was zowel voor Nederland als voor de overige landen een buitengewoon gunstig jaar.

In de jaren 1958 en 1959 tezamen was het groeitempo 3 pct, tegen een toename in de socialistische landen van 34 pct!

Het gemiddelde groeitempo van de Sowjet-Unie was van 1951/59 12 pct en in het afgelopen jaar 11 pct. In China waren deze cijfers resp. 27,1 pct en 39,3 pct. Opmerkelijk is de gelijkmatigheid van de ontwikkeling. Voorts is het van belang op te merken, dat het groeitempo ook in industrielanden als de DDR en Tsjechoslowakije het gemiddelde peil der socialistische landen haalde, nl. resp. 10,9 en 11,6 pct.

TEKST VAN HET NIEUWE SOWJET-PLAN VOOR ALGEMENE ONTwapENING

Ten geleide-

Hieronder publiceren wij de tekst van het begin juni gepubliceerde gewijzigde Sowjet-voorstel voor algemene en totale ontwapening.

Het is bekend, dat van de zijde der imperialistische staten vooral critiek op het eerste, in september 1959 ingediende, voorstel is geoeffend, omdat in dit ontwerp volgens hun opvatting te weinig aandacht aan controlemaatregelen was geschonken.

Het nieuwe plan bevat een uitgewerkt en omvattend ontwerp voor een controlestelsel, dat van de eerste stap naar algemene ontwapening af in werking zal treden. Het is het Westen ook in zoverre tegemoet gekomen, dat het reeds in de eerste fase in de vernietiging van alle raketten en andere middelen tot vervoer van kernwapens voorziet. Dit is van bijzondere betekenis, aangezien de Sowjet-Unie op het gebied van raketten een grote voorsprong heeft.

Het is opvallend, dat de burgerlijke bladen — die van de PvdA inbegrepen — nauwelijks aandacht hebben besteed aan het nieuwe plan, hoewel zij destijds kolommen vol hebben geschreven over de noodzaak van een deugdelijke controle (terwijl hun aandacht voor de hoofdzaak — ontwapening — altijd opvallend gering is geweest).

Dit is een reden te meer om de tekst van het plan hier op te nemen.

Red. P. en C.

Op 18 september 1959 heeft de Sowjetregering bij de Organisatie der Verenigde Naties een voorstel ingediend voor de algemene en volledige ontwapening. Zij diende dit voorstel in uitgaande van de vaste overtuiging, dat de algemene ontwapening door alle staten en het vernietigen van alle middelen tot oorlogvoering de meest effectieve en onder de huidige omstandigheden de meest reële methode is om het uitbreken van een oorlog met raket- en kernwapens, die voor de volkeren onheilspellende gevolgen zou hebben, te verhinderen en een duurzame vrede op aarde te verzekeren.

Gezien de huidige krachtsverhoudingen in de wereld, waarbij een agressor zich niet zou kunnen veroorloven straffeloos een oorlog tegen de vredelievende staten te ontketenen; de ongekende vernietigingskracht van de moderne wapens, die zonder voorbeeld in de geschiedenis en die tot een snelle vernietiging van hele staten zou kunnen leiden; de mogelijkheid, dat deze wapens bijna onmiddellijk naar elk gewenst punt van de aarde kunnen worden overgebracht — al deze factoren maken de oorlog als middel tot het oplossen van internationale strijdvragen, tot klinkklare waanzin.

Vreedzame coëxistentie tussen de staten met verschillende maatschappelijke stelsels, waarvoor de Sowjet-Unie, alsook de andere socialistische landen steeds zijn opgekomen — is een reëel feit. Maar de vreedzame coëxistentie kan niet duurzaam genoeg zijn en de vrede kan niet als gewaarborgd beschouwd worden, zolang de bewapeningswedloop wordt voortgezet en de staten over middelen voor een bliksemanval op andere landen, en over enorme wapenvoorraden, o.a. kernwapens, beschikken.

Thans worden jaarlijks fabelachtige bedragen voor de bewapening uitgegeven. Men behoeft er maar op te wijzen, dat sommige typen bommenwerpers meer kosten dan de waarde van hun gewicht in goud. En is het geen feit, dat vele soorten wapens nog voor ze de fabriek hebben verlaten, al verouderd zijn en op de schroothoop terecht komen? De bewapeningswedloop wordt tot een zinloze verspilling van arbeidskracht en van materiële middelen. Deze middelen die thans door de staten worden uitgegeven voor de vervaardiging en het opslaan ervan, zouden al voldoende zijn om aan de honger op de hele aarde een einde te maken.

Men mag zich niet langer neerleggen bij het feit, dat de arbeidsenergie van honderden miljoenen mensen en de kostbare vruchten van hun arbeid worden gebruikt ter voorbereiding van een oorlog, waarvan de ontoelaatbaarheid met de dag steeds duidelijker wordt. De huidige mensheid met haar indrukwekkende successen bij het onderwerpen van de natuurkrachten en de ontwikkeling van geestelijke waarden verdient wel een beter lot.

Het grote doel, waarvan vele generaties droomden, n.l. aan de oorlogen een einde te maken, en in het algemeen de oorlog voor goed uit te bannen, is thans reëel en bereikbaar geworden. Dit doel kan worden bereikt door het vernietigen van alle wapens en het ontbinden van de legers in alle landen, d.w.z. door een algemene en volledige ontwapening. Dit is de enige en waarlijk betrouwbare basis, waarop in de huidige omstandigheden een duurzame en onverstoorbare vrede tussen alle staten kan worden gegrondvest.

De algemene en volledige ontwapening plaatst geen van de partijen in een voordeliger positie tegenover de andere. Dit biedt de mogelijkheid vele hindernissen uit de weg te ruimen, die ontstonden toen er slechts sprake was van gedeeltelijke ontwapeningsmaatregelen en toen afzonderlijke staten vreesden, dat het verwezenlijken van zulke maatregelen het machtsevenwicht zouden kunnen verstoren en hun veiligheid aantasten.

Het sluiten van een overeenkomst tot algemene en volledige ont-

wapening zou tevens in belangrijke mate de internationale controle op de ontwapeningsmaatregelen vergemakkelijken, want indien men tot volledige ontwapening komt, zullen de staten geen motieven meer hebben voor geheimhouding tegenover elkaar, en dan zal de mogelijkheid voor volledige controle bestaan.

Het voorstel van de Sowjet-Unie tot algemene en volledige ontwapening werd overal ter wereld toegejuicht. Dit voorstel heeft het streven van de volken versterkt om voor goed het gevaar voor een vreselijke oorlog met raket- en kernwapens uit te bannen. Geen enkele regering heeft zich tegen dit voorstel gekeerd. De Organisatie der Verenigde Naties heeft unaniem de gedachte van een algemene en volledige ontwapening goedgekeurd en heeft bevestigd, dat het vraagstuk van zulk een ontwapening het voornaamste probleem is, waarvoor de wereld thans is geplaatst.

De oproep van de Algemene Vergadering van de UNO aan de regeringen om zich in te spannen voor een spoedige en constructieve oplossing van dit probleem legt alle staten een grote morele verplichting op.

Om deze oproep van de UNO te realiseren en aan de verwachting van de volken, die ontwapening eisen te voldoen, is het noodzakelijk, dat de regeringen, waarvan in de eerste plaats een internationale overeenkomst op dit punt afhangt, zonder uitstel concrete maatregelen nemen ter voorbereiding en afsluiting van zulk een overeenkomst.

De Sowjetregering doet haar best om zo spoedig mogelijk praktische resultaten bij de ontwapeningsbesprekingen te bereiken — t.w. een overeenkomst tot algemene en volledige ontwapening uit te werken en te ondertekenen.

Zoals bekend bevatten de voorstellen van de Sowjet-Unie van 18 september 1959 een concreet program voor algemene en volledige ontwapening in drie fasen binnen vier jaar. Hiermee werd beoogd in de eerste fase een belangrijke vermindering van de conventionele strijdkrachten en wapens van de staten te bewerkstelligen, in de tweede fase de ontbinding van de resterende contingents van deze strijdkrachten te voltooien en de militaire bases op vreemd grondgebied op te heffen, en in de derde fase alle soorten kern- en raketwapens te vernietigen en de overige maatregelen uit te voeren, waarmee de algemene en volledige ontwapening een feit wordt.

De Sowjet-Unie heeft deze volgorde van ontwapeningsmaatregelen voorgesteld, rekening houdende met het standpunt van de westelijke mogendheden, die tijdens de voorafgaande ontwapeningsbesprekingen op grond van de superioriteit van de USSR op het gebied van de strijdkrachten en de conventionele bewapening er voor hadden gepleit, dat de maatregelen op het gebied van de kernontwapening naar de derde fase overgebracht zouden worden.

Wat de Sowjetregering betreft, zij heeft er altijd voor gepleit, dat men een oorlog met het gebruik van wapens voor massale vernietiging onmogelijk zou maken, en zij is van mening dat hoe sneller dit gebeurt hoe beter.

Tijdens de ontmoetingen en gesprekken tussen de regeringsleiders

in de laatste maanden en bij de werkzaamheden van de Tien-landen-ontwapeningscommissie, die de opdracht had de maatregelen ter uitvoering van het besluit van de Algemene Vergadering van de UNO uit te werken, werden de standpunten en voorstellen van de partijen op het punt van de ontwapening uitvoerig uiteengezet en gepreciseerd.

De Sowjetregering, die haar voorstel tot algemene en volledige ontwapening consequent verdedigde, als zijnde in overeenstemming met het grote doel — het verzekeren van een duurzame vrede op aarde, waarbij alle volken zonder uitzondering belang hebben — is anderzijds bereid met alle constructieve voorstellen en wensen van de andere deelnemers, die kunnen bijdragen tot een overeenkomst betreffende de praktische uitvoering van de ontwapeningsbesluiten, rekening te houden.

Bij de besprekingen is van de kant van sommige mogendheden, in het bijzonder van Franse zijde, de mening uitgesproken, dat men bij de ontwapening moet beginnen met het verbod en de vernietiging van middelen, waarmee de kern-, chemische- en biologische wapens naar hun doel worden overgebracht, zoals raketten, militaire vliegtuigen, oorlogsschepen enz. Daarbij werd rekening gehouden met de noodzaak van gelijktijdige opheffing door de staten van hun buitenlandse militaire bases.

De regering van de USSR blijft van mening, dat de volgorde van de te nemen ontwapeningsmaatregelen, voorzien in haar voorstel van 18 september 1959, geheel en al aan het doel van de praktische verwezenlijking van de algemene en volledige ontwapening beantwoordt. In haar streven om een spoedige overeenkomst op dit punt in het belang van een duurzame en betrouwbare vrede tussen alle staten te vergemakkelijken, is de Sowjetregering echter bereid de Westelijke mogendheden opnieuw tegemoet te komen ten opzichte van een andere volgorde van ontwapeningsmaatregelen, indien deze andere volgorde voor de Westelijke mogendheden aanvaardbaarder is.

Aangezien de Sowjetregering er een vurige voorstandster van is, dat de mensheid zo spoedig mogelijk bevrijd wordt van de dreiging van een oorlog met raket- en kernwapens, stelt zij voor, dat men het proces van de algemene en volledige ontwapening reeds in de eerste fase begint met het verbod en de vernietiging — onder internationale controle — van alle middelen voor het overbrengen van kernwapens naar hun doel, bij gelijktijdige opheffing van de buitenlandse militaire bases.

Wanneer de raketten van iedere reikwijdte, de militaire vliegtuigen, de onderzeeboten en andere oorlogsschepen, de atoomartillerie en andere middelen voor het overbrengen van wapens voor massale vernietiging naar hun doel, zullen zijn vernietigd, en de staten geen strijdkrachten en geen militaire installaties buiten hun grenzen meer hebben, zal een aanval van het ene land op het andere met behulp van A- en H-wapens praktisch onmogelijk zijn.

Ter bereiking van dit doel verklaart de Sowjet-Unie zich bereid de

ontwapening te beginnen met het vernietigen van alle middelen voor het overbrengen van kernwapens, niettegenstaande haar algemeen erkende superioriteit op het gebied van de meest moderne en effectieve middelen van deze aard, t.w. de intercontinentale ballistische raketten.

In dit geval zou men in de daarop volgende tweede fase van het ontwapeningsprogram maatregelen kunnen nemen, zoals het verbod van kern-, biologische- en chemische wapens, het vernietigen van alle voorraden en het stopzetten van de produktie ervan. Dit zou de dreiging van een kernoorlog in welke vorm dan ook definitief wegnemen. Tegelijkertijd zouden de strijdkrachten en de conventionele wapens van de staten een aanzienlijke vermindering ondergaan.

De derde fase zou gekenmerkt worden door de voltooiing van de algemene en volledige ontwapening, de afschaffing van alle legers, de opheffing van de oorlogsministeries, de generale staven, de dienstplicht en de militaire opleiding van de jeugd, en het definitief afschaffen van de militaire uitgaven.

Voorgesteld wordt dit gehele ontwapeningsprogram uit te voeren op grond van een internationaal verdrag binnen een bepaalde termijn — binnen vier jaar of een ander overeen te komen termijn, onder doeltreffende internationale controle.

Bij het bespreken van de algemene en volledige ontwapening in de internationale instanties werd grote aandacht geschonken aan de maatregelen ter waarborging van de vrede en het naleven van de internationale rechtsorde in de betrekkingen tussen de staten tijdens het proces van de algemene en volledige ontwapening.

De Sowjetregering stelt voor, dat alle staten die zulk een verdrag tekenen dit vraagstuk gezamenlijk aan een grondige studie onderwerpen, opdat men in de derde en laatste fase maatregelen overeenkomstig het UNO-Handvest zou kunnen treffen, die noodzakelijk zijn voor het behoud van de vrede tijdens het proces van de algemene en volledige ontwapening, met inbegrip van de verplichting van de staten politietroepen aan de Veiligheidsraad ter beschikking te stellen, voorzover dit voor het waarborgen van de vrede noodzakelijk is.

Het spreekt vanzelf, dat deze politietroepen uitsluitend gebruikt kunnen worden voor het behoud van de vrede tussen de volken en niet voor het onderdrukken van volkeren, die voor hun onafhankelijkheid en sociale vooruitgang strijden, en ook niet om zich in de binnenlandse aangelegenheden van de staten te kunnen mengen.

Er wordt voorgesteld alle ontwapeningsmaatregelen van het begin tot het eind onder strenge internationale controle uit te voeren. Hiervoor moeten de verdragsluitende partijen een internationaal controleorgaan in het leven roepen, welks bevoegdheden zich uitstrekken tot alle te nemen ontwapeningsmaatregelen en deze zullen uitgebreid worden naarmate deze maatregelen een omvangrijker en een verder strekkend karakter krijgen.

*

Overeenkomstig het hierboven uiteengezette, stelt de Sowjetregering een *ontwerp* van de voornaamste bepalingen van het verdrag over algemene en volledige ontwapening voor.

Fundamentele bepalingen van een verdrag over algemene en volledige ontwapening

De regeringen van de staten, die zitting hebben in de in 1959 gevormde ontwapeningscommissie van tien gaan uit van de resolutie van de 14e bijeenkomst van de Algemene Vergadering van de UNO van 20 november 1959: „Over de algemene en volledige ontwapening”. Zij achten het voor de vrijwaring van de mensheid voor de dreiging van een nieuwe oorlog en het verzekeren van een duurzame en onverstoorbare vrede op aarde noodzakelijk, onverwijld over te gaan tot de praktische vervulling van de taak tot algemene en volledige ontwapening; voor dit doel hebben zij besloten een verdrag uit te werken over algemene en volledige ontwapening, dat de navolgende voornaamste bepalingen zal bevatten:

I.

Algemene en volledige ontwapening houdt in:

- het ontbinden van alle strijdkrachten van de staten en het verbod, dat zij in een of andere vorm weer worden geformeerd;
- het verbod en het vernietigen van alle voorraden en het stopzetten van de productie van alle wapensoorten, met inbegrip van A- en H-wapens, chemische, biologische en andere wapensoorten voor massale vernietiging;
- het vernietigen van alle middelen, die deze wapens tot massavernietiging naar het doel moeten brengen;
- het opheffen van alle soorten militaire bases, het terugtrekken en ontbinden van alle buitenlandse troepen, die zich op het gebied van een andere staat bevinden;
- het afschaffen van alle vormen van militaire dienstplicht voor de burgers; het stopzetten van de militaire opleiding en het sluiten van alle krijgsscholen;
- het opheffen van de ministeries van oorlog, de generale staven, en hun plaatselijke instanties, evenals van alle andere militaire en paramilitaire inrichtingen en organisaties;
- geen beschikbaarstelling van middelen voor militaire doeleinden zowel door de staatsbegrotingen als door maatschappelijke organisaties en particulieren.

Na de algemene en volledige ontwapening mogen slechts strikt beperkte voor ieder land afzonderlijk overeengekomen contingenten politie (militie) ter beschikking van de staten blijven, die uitgerust zijn met lichte vuurwapens en bestemd zijn voor het handhaven van de binnenlandse orde en het beschermen van de persoonlijke veiligheid van de burgers.

II.

De algemene en volledige ontwapening moet door alle staten worden uitgevoerd binnen één en hetzelfde overeengekomen strikt afgebakende tijdsbestek, waarbij het proces van de ontwapening geleidelijk zal geschieden in drie opeenvolgende fases, met dien verstande, dat geen enkele staat in één van deze etappes militaire voordelen tegenover andere staten verkrijgt, die uit de loop van de ontwapening voortvloeien.

Om de kwestie van de aansluiting van andere staten bij de overeenkomst over algemene en volledige ontwapening onder het oog te zien, wordt een conferentie georganiseerd met deelneming van alle landen.

III.

Alle ontwapeningsmaatregelen zullen van begin tot eind worden genomen onder strenge en doeltreffende internationale controle als volgt:

A) Direct na het ondertekenen van het verdrag wordt een voorbereidende commissie gevormd, die tot taak zal hebben het realiseren van praktische maatregelen tot het scheppen van een internationale organisatie voor de controle op de algemene en volledige ontwapening.

B) De controle-organisatie moet worden ingesteld binnen het kader van de Organisatie van de Verenigde Naties op het moment, dat het verdrag van kracht wordt.

Zij zal uit alle staten worden gevormd die aan het verdrag deelnemen; de vertegenwoordigers hiervan zullen periodiek op een conferentie bijeenkomen om de vraagstukken te behandelen, die verband houden met het uitoefenen van een doeltreffende controle op de ontwapening.

De conferentie kiest een *controleraad*, die bestaat uit permanente en niet-permanente leden, die zijn organen ter plaatse zal hebben.

De controleraad zal uit vertegenwoordigers van de socialistische landen bestaan, uit vertegenwoordigers van de staten, die thans tot de Westelijke militair-politieke blokken behoren en vertegenwoordigers van neutrale staten.

Behoudens afzonderlijk overeen te komen gevallen, worden de besluiten in de controleraad in essentiële kwesties genomen met een 2/3 meerderheid van stemmen, en in procedurekwesties met een gewone stemmenmeerderheid.

C) De controleraad oefent de praktische leiding uit op het controlestelsel, werkt de instructies uit, stelt een tijdig onderzoek in en bewerkt de bij haar binnenkomende informaties. De staten verstrekken de controleraad informaties over hun strijdkrachten en bewapening.

D) De controle-organisatie zal in alle landen die aan de overeen-

komst deelnemen over haar eigen personeel beschikken, dat op internationale grondslag verkozen moet worden, rekening houdend met het principe van een rechtvaardige geografische verdeling en overeenkomstig de bepalingen van het verdrag.

De controle-organisatie plaatst haar inspecteurs in de gebieden van de staten met dien verstande, dat zij tot de uitoefening van hun functie kunnen overgaan op het ogenblik, dat de staten een begin maken met de realisering van de ontwapeningsmaatregelen. Iedere deelnemer aan het verdrag verplicht zich de tijdige en ongehinderde toegang van de controleurs en inspectie-groepen op zijn gebied te verzekeren op ieder punt, waarop ontwapeningsmaatregelen worden getroffen, die voor controle in aanmerking komen of in welk gebied ook, waar inspectie plaats vindt over soortgelijke maatregelen. De deelnemers aan het verdrag zullen hiertoe op kosten van de controle-organisatie alle noodzakelijke transportmiddelen ter beschikking stellen voor het vervoer van het personeel van de controle-organisatie op hun grondgebied.

E) Het personeel van de controle-organisatie zal op het gebied van iedere verdragsdeelnemer de privileges en de onschendbaarheid hebben, die noodzakelijk zijn voor een onafhankelijke en ongehinderde controle op de uitvoering van het ontwapeningsverdrag.

F) De financiering van alle uitgaven van de internationale controle-organisatie geschiedt met de middelen, die de staten-verdragsdeelnemers ter beschikking stellen. De schaal van de bijdragen van de staten zal vastgesteld worden in de staten van het verdrag tot algemene en volledige ontwapening.

De controle-organisatie moet in *iedere* fase over volmachten beschikken, aangepast aan de omvang en de aard van de ontwapeningsmaatregelen.

*

De voornaamste maatregelen op het gebied van de ontwapening worden verdeeld over drie fases van het program tot algemene en volledige ontwapening als volgt:

De eerste fase

1. Het verwijderen uit de bewapening der staten, het stopzetten van de produktie en het vernietigen van alle middelen tot het vervoer van kernwapens, waartoe behoren:

— strategische en tactische raketten, geleide vliegtuigen zonder bemanning van alle soorten en alle militaire vliegtuigen, die in staat zijn kernwapens te vervoeren;

— oorlogsschepen, die voor het lanceren van kernwapens kunnen worden gebruikt, en duikboten van alle klassen en typen;

— alle artilleriegeschut en ook andere middelen, die als lanceerinrichting van het A- en H-wapen kunnen worden gebruikt.

2. Het terugtrekken van alle buitenlandse troepen van vreemd grondgebied binnen de nationale grenzen. De buitenlandse militaire bases en opslagplaatsen van iedere soort, zowel die na het terugtrekken van de troepen vrijkomen, als de reservebases en -opslagplaatsen worden opgeheven.

3. Vanaf het begin van de eerste fase en tot aan de definitieve vernietiging van alle middelen tot overbrenging van kernwapens is het verboden speciale installaties naar een bepaalde baan of plaats in de kosmische ruimte te dirigeren, oorlogsschepen buiten de eigen territoriale wateren of militaire vliegtuigen buiten het eigen luchtruim te zenden, die in staat zijn wapens voor massale vernietiging over te brengen.

4. Het lanceren van raketten geschiedt uitsluitend voor vreedzame doeleinden, overeenkomstig een van te voren vastgesteld en wederzijds overeengekomen criterium en gaat vergezeld van overeengekomen controlemaatregelen, waartoe behoort de inspectie van lanceerterreinen voor deze raketten.

5. De staten die over kernwapens beschikken, nemen de verplichting op zich, dit wapen niet aan staten te verstrekken die het niet bezitten, zo min als de gegevens, die voor de produktie noodzakelijk zijn. De staten die niet over het kernwapen beschikken, onthouden zich tegelijkertijd van de produktie van dit wapen.

6. De staten beperken dienovereenkomstig de uitgaven voor militaire doeleinden.

Controle

7. In de eerste fase worden de volgende controlemaatregelen getroffen:

Er wordt ter plaatse een internationale controle ingesteld op de vernietiging van het raketwapen, de militaire vliegtuigen, oorlogsschepen, duikboten en andere middelen, die als dragers van A- en H-wapens kunnen worden gebruikt.

Naar de plaatsen waar militaire bases gevestigd zijn en buitenlandse troepen op vreemd gebied zijn gelegerd, worden internationale inspectieteams gestuurd om toezicht te houden op het opheffen van genoemde bases en het terugtrekken van het militaire personeel en troepen binnen de nationale landsgrenzen; er wordt tevens controle ingesteld op de vliegvelden en havens, die het gebruiken van deze vliegvelden en havens voor militaire doeleinden verhindert. Tegelijkertijd worden onder toezicht van een internationaal controle-orgaan de lanceerplaatsen voor raketten opgeruimd, uitgezonderd die, bestemd voor het lanceren van raketten met vreedzame doeleinden.

De controle-organisatie zal het recht hebben ongehinderd alle ondernemingen, bedrijven, fabrieken en werven te inspecteren, die vroeger geheel of gedeeltelijk bestemd waren voor de produktie van raketten,

vliegtuigen, oorlogsschepen, duikboten en alle andere middelen tot het lanceren van kernwapens, om een geheime aanmaak van wapens onmogelijk te maken, die gebruikt zouden kunnen worden als dragers voor A- en H-wapens.

In onderling overleg kunnen permanente controlegroepen worden ingesteld bij sommige bedrijven of installaties.

De internationale inspectieteams, die door de controle-organisatie, worden gestuurd, zullen het recht hebben een alzijdig onderzoek in te stellen naar de raketinstallaties, die voor vreedzame doeleinden worden gebruikt, en aanwezig te zijn bij het lanceren hiervan.

De verbinding tussen de controleurs van de controleraad vindt plaats via de bestaande communicatiemiddelen, waarbij voorrechten worden verleend, die het snelle doorgeven van informatie en orders mogelijk maken.

8. In de eerste fase zal er een gemeenschappelijke studie plaats vinden van de maatregelen tot stopzetting van de productie van kern-, chemische- en biologische wapens en het vernietigen van de voorraden van deze wapens, hetgeen in de tweede fase verwezenlijkt moet worden.

9. De eerste fase moet ongeveer in 1-1½ jaar worden afgesloten. De internationale controleorganisatie maakt de balans op, hoe de maatregelen van de eerste fase zijn uitgevoerd om de staten, die aan het verdrag deelnemen, alsmede de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de UNO te informeren.

De tweede fase

1. Volledig verbod van kern-, chemische, biologische en andere wapens tot massale vernietiging; het stopzetten van de productie en het vernietigen van alle voorraden van deze wapensoorten.

2. De strijdkrachten van alle staten worden op het vastgestelde peil teruggebracht, waarbij de strijdkrachten van de USA en de USSR beperkt worden tot een peil, dat niet hoger is dan 1.700.000 man. De hierdoor vrijgekomen wapens en legervoorraden van het gewone type worden vernietigd, en de militair-technische middelen worden hetzij vernietigd of voor vreedzame doeleinden gebruikt. Dienovereenkomstig worden ook de militaire uitgaven van de staten besnoeid.

Controle

3. In de tweede fase worden de volgende controlemaatregelen genomen:

De vertegenwoordigers van de controle-organisatie inspecteren ter plaatse het vernietigen van alle aanwezige voorraden kern-, chemische en biologische wapens. De controle-organisatie zal het recht hebben alle ondernemingen te inspecteren, die atoomgrondstoffen voortbren-

gen, die atoommaterialen of atoomenergie produceren of gebruiken. In onderling overleg kunnen permanente controlegroepen bij sommige bedrven of installaties worden gevormd.

Er wordt een internationale controle ter plaatse ingesteld voor de ontbinding van de troepen en het vernietigen van de bewapening.

Tot de taak van de controleurs behoort: het toezicht op de nauwgezette en tijdige uitvoering van de besluiten tot ontbinding van de eenheden en troependelen, het verwijderen en vernietigen van de materiële gedeelten van de gewone typen van bewapening, van de militair-technische middelen en de legervoorraden; het verstrekken van informatie aan de controleraad en aan de regering van het desbetreffende land.

Tot de groep van internationale controleurs moeten specialisten behoren, al naar gelang van de aard van de troependelen, die ontbonden moeten worden en de te vernietigen wapensoorten.

De controle-organisatie moet ongehinderd inzage kunnen hebben in de materialen, die betrekking hebben op de begrotingsbedragen, die de staten voor militaire doeleinden hebben uitgetrokken, o.a. in alle besluiten van de wetgevende en uitvoerende instanties van de staten op dit punt.

4. In de tweede fase wordt de gemeenschappelijke bestudering ter hand genomen van de volgende maatregelen, die in de derde fase verwezenlijkt moeten worden:

a) maatregelen die het naleven van het verdrag over algemene en volledige ontwapening verzekeren, na het treffen van alle maatregelen die in dit verdrag zijn voorzien;

b) maatregelen tot handhaving van de vrede en de veiligheid, overeenkomstig het Handvest van de UNO bij algemene en volledige ontwapening.

5. Evenals bij de overgang van de eerste naar de tweede fase maakt de internationale controle-organisatie de balans op hoe de maatregelen van de tweede fase zijn uitgevoerd ter informatie van hun regeringen, die aan het verdrag deelnemen, en eveneens van de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de UNO.

De derde fase

1. Definitieve afschaffing van de strijdkrachten van alle staten. Ter beschikking van de staten blijft slechts een strikt beperkte, voor ieder land overeengekomen contingent politie (militie), die van lichte vuurwapens zijn voorzien en bestemd voor het handhaven van de binnenlandse orde en het beschermen van de persoonlijke veiligheid van de burgers.

2. Alle overige soorten gewone wapens en legervoorraden, zowel in handen van de strijdkrachten als in de opslagplaatsen, worden vernietigd, terwijl de militair-technische middelen hetzij vernietigd worden of voor vreedzame doeleinden worden gebruikt.

3. De oorlogsproductie in alle bedrijven wordt beëindigd, conventionele wapens inbegrepen, met uitzondering van een strikt beperkte productie van lichte vuurwapens bestemd voor de contingents politie (militie), die ter beschikking van de staten blijven na het voltooiën van het program tot algemene en volledige ontwapening.

4. De ministeries van Oorlog, de generale staven, alle militaire en paramilitaire inrichtingen en organisaties worden afgeschaft. Het onder de wapenen roepen van reservisten wordt gestaakt. Overeenkomstig hun constitutionele procedures nemen de staten wettelijke maatregelen, die de militaire opleiding van de jeugd verbieden en de dienstplicht in welke vorm dan ook afschaffen.

5. Het beschikbaar stellen van middelen voor oorlogsdoeleinden in welke vorm dan ook door staatsinstanties, particulieren of maatschappelijke organisaties wordt stopgezet. De middelen die vrijkomen door de verwezenlijking van de algemene en volledige ontwapening worden gebruikt voor het verminderen of geheel en al afschaffen van de belastingen voor de bevolking, voor het subsidiëren van de nationale economie, het verlenen van economische en technische hulp aan de onderontwikkelde landen.

Controle

6. In de derde fase worden de volgende aanvullende controle-maatregelen genomen. De internationale controle-organisatie stuurt controleurs om ter plaatse een onderzoek in te stellen naar de afschaffing van de ministeries van Oorlog, de generale staven, van alle militaire en paramilitaire inrichtingen en organisaties, het stopzetten van de militaire opleiding en van alle andere vormen van militaire activiteit.

Er wordt een controle ingesteld op het stopzetten van het voteren van middelen voor militaire doeleinden.

De controle-organisatie kan zoodoorg een systeem van luchtinspectie en luchtfotografie instellen boven het gebied der staten.

7. Na de afsluiting van het program van algemene en volledige ontwapening wordt de controle-organisatie gehandhaafd en blijft voortdurend toezien op de uitvoering van de door de staten aanvaarde verplichtingen. De controleraad zal het recht hebben mobiele inspectie-teams naar ieder punt en ieder object op het gebied van de staten te zenden.

De staten verstrekken de controle-organisatie gegevens over de plaatsen waar contingents politie (militie) gelegerd zijn, hun sterkte op ieder punt (gebied) en ook over de verplaatsingen van alle aanzienlijke contingents politie (militie) nabij de staatsgrenzen. De internationale inspectieteams oefenen alzijdige controle uit, opdat de sterkte van de politie (militie) en haar bewapening in overeenstemming zijn met de overeengekomen normen voor ieder land.

8. Andere maatregelen die de naleving van het verdrag over algemene ontwapening waarborgen treden in werking.

9. Er worden maatregelen getroffen voor het behoud van de vrede en de veiligheid overeenkomstig het UNO-Handvest. De staten verplichten zich in noodzakelijke gevallen een deel van de politie-contingenten ter beschikking stellen van de Veiligheidsraad.

Naarmate het ontwapeningsprogram vordert en de uitgaven voor militaire doeleinden verminderen, zullen de staten een deel van de vrijgekomen gelden gebruiken voor economische hulp aan de onderontwikkelde landen.

*

Dit is het voorstel van de Sowjet-Unie over de wijze waarop de algemene en volledige ontwapening kan worden gerealiseerd, waarbij rekening gehouden is met de opvattingen, die van de kant der westerlijke mogendheden zijn geuit.

Wanneer de Sowjetregering dit voorstel doet, verklaart zij zich bereid tot overeenstemming te komen bij het uitvoeren van de ontwapening op grondslag van de huidige voorstellen, die een concretisering zijn van het program, dat zij op 18 september 1959 heeft ingediend.

Het voornaamste is een overeenkomst te sluiten en tenslotte over te gaan tot de algemene en volledige ontwapening, waarop de volken wachten, en waartoe de Organisatie van de Verenigde Naties oproept. De Sowjetregering is bereid dit onverwijld te doen, zonder tijd te verliezen, en zij spreekt de oprechte hoop uit, dat de andere staten ook zo zullen handelen, in het volle bewustzijn van hun verantwoordelijkheid voor de ontwapening, een verantwoordelijkheid die rust op de regeringen van alle staten, vooral die van de grote mogendheden.

De tekst van de gepubliceerde documenten is aan alle regeringen gericht, waarmee de USSR diplomatieke betrekkingen onderhoudt. De tekst van de voorstellen van de Sowjetregering over de voornaamste bepalingen van het verdrag over algemene en volledige ontwapening is eveneens aan de regeringen van andere landen gezonden.

2 juni 1960.

De grote strijd van het Japanse volk

Het tijdperk van het imperialisme, heeft Lenin gezegd, is het tijdperk van het ondergaande kapitalisme.

Men kan niet anders zeggen dan dat het laatste jaar van het bewind-Eisenhower een beeldende bevestiging van deze zienswijze is.

Het zou verkeerd zijn de reeks opzienbarende nederlagen van het Amerikaanse imperialisme gedurende de laatste maanden toe te schrijven aan de „persoonlijke zwakheid” of de „blunders” van Eisenhower, zoals sommige burgerlijke critici menen. (Zij gaan zelfs zo ver deze „zwakheden” als „deugden der democratie” voor te stellen.)

Neen, het is de ijzeren logica van de geschiedenis, de kracht van de volkeren — het zijn de harde feiten die deze nederlagen bepalen.

Syngman Rhee werd verjaagd door de woede van het volk.

Menderes van Turkije zit in de cel.

Kisji van Japan werd gedwongen Eisenhowers bezoek af te zeggen en het is de vraag, of hij nog premier is als deze regels verschijnen.

Zowel Rhee, als Menderes en Kisji werden ieder op hun beurt als de „laatste verdedigingslijn van de Amerikaanse democratie” in Azië aangeprezen, zoals Adenauer onmisbaar is in West-Europa. Maar er blijkt dat de anti-imperialistische volksmassa's zich van dit soort door de tand des tijds uitgeholde declaraties niets meer aantrekken. Voeg bij deze reeks nederlagen de ingrijpende gevolgen die het neerschieten van het spionagevliegtuig U-2 heeft gehad. De militaire strategen van het westen zijn zich inmiddels er bewust van geworden, dat dit incident niet alleen het masker heeft afgerukt van de agressieve kringen in Washington, maar dat het ook het einde betekende van de beruchte „theorie van de massieve vergelding”. De Sowjet-Unie blijkt over afweermiddelen te beschikken om zich te beschermen tegen verrassende aanvallen van de Amerikaanse atombommenwerpers, terwijl de Amerikaanse raketten volgens eigen zeggen nog niet „operationeel” zijn.

Ongetwijfeld is de strijd van het Japanse volk tegen het nieuwe Amerikaans-Japanse „veiligheidsverdrag”, waardoor Eisenhower vlak voor zijn neus de reeds versierde feestpoort dichtgegooid kreeg, een zeer spectaculaire ontwikkeling.

Het gaat hier om een beweging, die in elk opzicht onze gedetailleerde aandacht verdient. Want in de eerste plaats in het verdrag een hoeksteen in het agressieve plan van het wereldimperialisme, waarvan de tegenhanger de versnelde herbewapening van die andere „laatste Amerikaanse verdedigingslijn” — West-Duitsland — is. In de tweede plaats gaat het om de grootste imperialistische mogendheid in het Verre Oosten, sinds tientallen jaren broedplaats van agressieve oorlogen. In

de derde plaats is de volksbeweging tegen het verdrag een schoolvoorbeeld voor de ontwikkeling van actieve strijd voor de vrede, dat vele lessen voor ons inhoudt. Het voornaamste kenmerk van deze beweging was de mobilisering van de arbeiders in de bedrijven, gesteund door eenheid van communisten en socialisten.

Terloops merken wij op, dat de voorlichting over de actie in onze Nederlandse pers een schoolvoorbeeld is voor de wijze waarop het publiek in het duister wordt gehouden over de grote gebeurtenissen van onze tijd.

ZWARTE SCHEPEN VOOR DE KUST

Het op 19 januari j.l. getekende verdrag heeft niet alleen de bedoeling om Japan duurzaam aan de Amerikaanse militaire plannen te binden en de bezetting door Amerikaanse troepen te bestendigen, het beoogt niet alleen Japan tot voornaamste basis voor een atoomborlog in het Verre Oosten te maken, maar ook de economische infiltratie van het Amerikaanse monopoliekapitaal te vergemakkelijken en de vorderingen die op dit gebied gemaakt zijn sinds de periode van „keizer” MacArthur, te beveiligen.

Dertig procent van de Japanse in- en uitvoer is op Amerika gericht. Voor sommige grondstoffen is Japan bijna geheel afhankelijk van de Verenigde Staten. 56% van de tarwe-invoer komt uit Amerika, 70% van de fosfaat-invoer, 84% van de cokes-kolen voor de ijzerindustrie, 65% van de ingevoerde machine-uitrustingen enz.

Uit een overzicht van 373 leidende Japanse ondernemingen is gebleken, dat het aantal aandelen van deze ondernemingen, in bezit van buitenlanders (voornamelijk Amerikanen) tussen 1951 en 1959 verdrievoudigd is. In 44 ondernemingen bezitten buitenlanders meer dan de helft der aandelen.

Maatregelen om de belegging van Amerikaans kapitaal in Japan verder te vergemakkelijken zijn in voorbereiding.

Het blad *Asahi Sjimboen* herinnerde naar aanleiding van een conferentie tussen Kisji en 70 vooraanstaande Amerikaanse zakenlieden in de herfst van het vorige jaar aan de „zwarte schepen” van de Amerikaanse admiraal Perry, die in het midden van de vorige eeuw Japanse wateren binnendrong om het land tot capitulatie te dwingen. „Het ziet er naar uit, dat de zwarte schepen opnieuw voor de kust van Japan zijn verschenen”, aldus dit commentaar op de Amerikaanse pogingen om de greep op het economische leven van het land te versterken.

International Affairs van mei jl, waaraan deze gegevens zijn ontleend, vraagt zich af, waarom Kisji het nieuwe „veiligheidsverdrag” heeft getekend en instemt met de ondermijning van de soevereiniteit van het land en onderwerping van zijn buitenlandse politiek aan Amerika.

Het antwoordt: „Omdat bepaalde Japanse kringen hopen dit bondgenootschap met de Verenigde Staten voor hun eigen zelfzuchtige bedoelingen te kunnen gebruiken, nl. tot herstel van het militaristische stelsel, tot herbewapening van het land en om opnieuw de weg van imperialistische expansie te kunnen betreden”.

Men heeft hier dus met een soortgelijke ontwikkeling als in West-Duitsland te maken. De macht van de „Zaibatsoe”, de kleine groep monopolies die in het vooroorlogse fascistische Japan de lakens uitdeelde, was zo mogelijk nog groter dan die der Ruhr-monopolies die Hitler gefinancierd hebben.

Volgens het verdrag van Potsdam moesten zij geliquideerd worden. Het ging hier om de befaamde concerns van Mitsoei, Mitsoebisji, Soemimoto en Yasoeda. Zij waren de voornaamste financiers van de militaristische klik, die ten slotte de overval op Pearl Harbour heeft gepleegd, waardoor Japans officiële intrede in de Tweede Wereldoorlog bezegeld werd. Zij waren de voornaamste profiteurs van de oorlog (hun kapitaal verviervoudigde in de periode van 1937/45). Zij zijn thans weer de leidende financiële en politieke groeperingen der Japanse bourgeoisie en oorlogsmisdadiger Kisji is hun stedehouder.

Dit is mogelijk geworden onder directe verantwoordelijkheid van de Amerikaanse bezetter. De Japanse monopolisten waren en zijn de gangmakers van het nieuwe verdrag en zij bewijzen daarmee op Japanse manier, dat de monopolisten waar ook ter wereld tonen, reactionair naar binnen en buiten, verraderlijk jegens de belangen van hun eigen natie, onderworpen en gedienschtig aan hun bazen in Washington te zijn.

DE INHOUD VAN HET VERDRAG

De voornaamste punten van het verdrag, dat op zulk een ongekend massaal verzet van het volk is gestuit, zijn de volgende:

1. Het Japanse leger wordt georganiseerd op basis van atoomwapens. (Kisji zelf heeft herhaaldelijk gezegd, dat het voor Japan niet ongrondwettig zou zijn om atoomwapens te bezitten.) Daarbij dient opgemerkt te worden, dat artikel negen van de Japanse grondwet voorschrijft, dat het land „nooit land-, zee- en luchtmachtkrachten of andere middelen tot het voeren van oorlog zou onderhouden”. Het artikel bepaalt: „Het recht van de staat tot het voeren van oorlog wordt niet erkend”.

2. Het eiland Okinawa blijft een Amerikaanse basis onder Amerikaanse heerschappij. Amerika krijgt het recht, zijn bases in Japan zelf uit te breiden, nieuwe te bouwen en ze met atoom- en raketwapens uit te rusten.

Weliswaar schrijft het verdrag voor dat deze bases met hun atoomwapens alleen voor acties buiten Japan gebruikt mogen worden „na overleg” met de Japanse regering maar dit houdt niet in, dat ook instemming van de Japanse regering vereist is.

3. De Amerikaanse strijdkrachten blijven de voorrechten van onschendbaarheid genieten, zij zijn niet aan de Japanse wet onderworpen. Zij blijven bezettingstroepen.

4. Japan is verplicht de Amerikaanse bases (tegen het volk) te beschermen. Een „aanval” op Amerika wordt als een „aanval” op Japan beschouwd. Dit houdt in dat de Amerikaanse bezettingstroepen het recht behouden, in Japan zelf op te treden (indien de Japanse regering niet in staat is de bases te „beschermen” of onder welk ander

voorwandsel dan ook) en tevens dat Japan automatisch in oorlog is, indien Amerika in een conflict in het Verre Oosten geraakt.

De minister van Buitenlandse Zaken, Foejiyama had reeds eerder verklaard, dat Japan onder de termen van het verdrag „elke aanval op de Amerikaanse strijdkrachten in Japan zal beantwoorden” en dat Japan het recht heeft, „de vijand te achtervolgen”.

5. Een van de belangrijkste bepalingen in het verdrag betreft zijn „operatiesfeer”. Volgens Foejiyama betekent de uitdrukking „het Verre Oosten” dat het verdrag de gebieden ten noorden van de Philipijnen, verder Indonesië, de Chinese kust en de „maritieme gebieden” (het oostelijke deel van Siberië) met inbegrip van de Sowjet-Koerilleneilanden omvat. Dit is door Kisji op 8 febr. jl. herhaald.

Volgens hem kunnen Amerikaanse troepen op de Japanse bases onder de bepalingen van het verdrag uitgezonden worden naar „het binnenland van China en de Sowjet-Unie” en zouden zij ook „buiten het Verre Oosten” ingezet kunnen worden. Kisji heeft verder gezegd, dat de Japanse strijdkrachten naar overzee gezonden kunnen worden „om vijandige bases aan te vallen”. (Geciteerd naar Hsinhoea).

Het zijn vooral deze laatste bepalingen geweest, die de Sowjet-Unie aanleiding hebben gegeven tot herhaalde waarschuwingen, waarvan de krachtigste op 20 mei jl. werd overhandigd.

Het zijn ook deze bepalingen geweest — samen met het stationeren van atoomwapens in Japan en vooral van spionagetoestellen der Ver. Staten in Japan — die in het bijzonder de verontwaardiging en woede van het Japanse volk hebben opgewekt.

Weliswaar heeft de regering de hierboven aangehaalde verklaringen over de „operatiesfeer” van het verdrag later onder de druk van de openbare opinie geamendeerd en ingetrokken. Maar dit wekte op zijn beurt reacties in Washington op en de Amerikaanse regeringspers bleef er de nadruk op leggen dat het gebied waarover het verdrag zich uitstrekt de kust van Siberië, Korea, China, de overige continentale landen van Zuidoost-Azië en de zeegebieden tot aan de Philipijnen omvat. Daarmee stond het agressieve karakter van het verdrag vast.

NAVO EN JAPAN

Bij de beoordeling van het verdrag is het verder van groot belang op het verband met de „Europese” politiek van Amerika te wijzen.

De „defensie-nota” van de regering-De Quay is uitdrukking van de nieuwe NAVO-plannen. Het gaat er niet alleen om dat de Nederlandse strijdkrachten „geïntegreerd” zullen worden in de Westduitse „Wehrmacht” en dat Nederland aldus weerloos tegenover het Westduitse imperialisme moet worden gemaakt, maar ook tot deelgenoot van de avonturiersplannen van de revanchisten in Bonn gemaakt moet worden.

De voornaamste bedoeling van de herziening der NAVO-plannen is het schrappen van de bepalingen in de Parijse Verdragen, die ons volgens de toenmalige verklaring van dr. Drees „veiligheid” moesten geven en een garantie tegen de gevaren van de Westduitse herbewapening nl. door het verbod voor West-Duitsland om atoomwapens,

chemische en bacteriologische wapens, raketten en soortgelijke moderne uitrustingen te bezitten. Norstad heeft openlijk verklaard, toen hij de formatie van een internationale met atoomwapens uitgeruste divisie aankondigde, dat de laatste beperkingen die West-Duitsland zijn opgelegd, moeten verdwijnen. In feite is men daar al mee bezig zelfs zonder dat de vorm is acht is genomen. Want het verwijderen van die beperkingen vereist in elk geval een verdragsverandering die de parlementen had moeten passeren. Dit toont de betekenis die de imperialisten aan verdragen toekennen.

Terzelfdertijd tekenden Washington en Tokio het nieuwe „veiligheidsverdrag”.

Het is niet alleen deze gelijktijdigheid, die aantoont dat men hier met een algemeen Amerikaans plan te maken heeft. Het gaat ook om de gelijksoortigheid van maatregelen. Zowel in West-Duitsland als in Japan zullen de legers met atoomwapens uitgerust worden. Zowel in West-Duitsland als in Japan steunt Washington op de meest revanchistische kringen, die op wraak voor de verloren wereldoorlog zinnen.

Uit de opzet van het plan blijkt welke betekenis men moet hechten aan de verzekering van Washington, dat het ontwapening wil. Er blijkt ook de betekenis uit, die Washington aan de reis van Eisenhower naar Tokio hechtte. Maar vooral ook blijkt uit het verband tussen het Japans-Amerikaanse militaire pact en het NAVO-plan de grote betekenis, die de Japanse volksactie voor onze eigen strijd tegen de West-Duitse herbewapening en de inschakeling van ons leger in de nieuwe Wehrmacht heeft.

STAATSGREEP

In het voorjaar oefende de Amerikaanse regering herhaaldelijk druk uit op de regering-Kisji om de ratificatie te versnellen. Toen de topconferentie getorpedeerd was, werd onmiddellijk de gelegenheid te baat genomen, om met verkrachting van de grondwet de ratificatie in het parlement er door te jagen. Een lid van de Kisji-partij, het parlementslid Saboero Hirano, verklaarde geheel openlijk, dat de torpedering van de topconferentie voor de Japanse regering het „internationale klimaat” had geschapen, noodzakelijk voor de ratificatie.

Op 19 mei te middernacht werd het debat ongrondwettig gesloten. Kisji liet 500 politieagenten binnen roepen en met hun hulp werden de socialistische en communistische afgevaardigden er uit geknuppeld.

Daarna riep de voorzitter een zg. „volledige zitting” bijeen, zette zonder voorkennis van de Kamer en in afwezigheid van de oppositie de stemming over het verdrag op de agenda en binnen 15 minuten was het verdrag „geratificeerd”.

Zelfs de afgescheiden groep rechtse sociaal-democraten was dit te bar en zij nam mét een reeks vooraanstaande leden van de regeringspartij niet aan de stemming deel.

Volledigheidshalve wijzen wij er nog op, dat de uitgaven voor het „defensiecorps” (een naam die het Japanse leger een wettig tintje moet geven) reeds voor de behandeling van het verdrag in het parlement herhaaldelijk werden verhoogd. In maart jl. publiceerde de „di-

recteur-generaal voor defensie" (de minister van Oorlog) de nieuwe begroting van Oorlog, waaruit bleek dat de herbewapening in versneld tempo zal worden uitgevoerd en dat de doeleinden die de Japanse reactie zich op militair gebied voor 1965 had gesteld, reeds in het begrotingsjaar 1960/61 moeten worden bereikt.

EENHEID VAN COMMUNISTEN EN SOCIALISTEN

De campagne tegen het verdrag duurt in feite reeds twee jaar. De leiders van de actie spreken over „golven" en het moet gezegd worden dat de opeenvolgende golven van actie steeds hoger werden en tenslotte de kracht van een springgetij kregen.

Na de ondertekening van het verdrag, in januari, breidde de actie zich snel uit. De strijd tegen het verdrag werd van toen af aan het centrale vraagstuk van Japan.

De positie van de Communistische Partij was eenvoudig en duidelijk: weg met Kisji, nieuwe verkiezingen, schrapping van het verdrag. Van groot belang in de hele actie was de houding van de Socialistische Partij. Zij streed samen met de communisten en ondersteunde hun opvattingen over het pact.

Begin februari, tijdens een algemeen debat over de regeringspolitiek, verklaarde de leider van de socialistische fractie in het Japanse parlement, Soezoeki:

„Het nieuwe veiligheidspact legt Japan verplichtingen op ten aanzien van de verhoging van zijn militaire macht en van de wederzijdse verdediging ten bate van de agressieve belangen van Amerika; het houdt het gevaar voor Japan in, om in een atoomoorlog verwickeld te raken; het is gericht tegen de verbetering van het internationale klimaat... Het verdrag houdt het gevaar in dat onze staat in Azië in een moeilijke positie wordt geplaatst.

Wat erger is, het nieuwe veiligheidsverdrag is een brutale schending van onze grondwet, want het loopt onze grondwet van de vrede onder de voet".

Hij stelde premier Kisji in dit verband een reeks vragen, die verhelderend zijn voor de opvattingen in de Socialistische Partij.

Soezoeki verlangde van Kisji te weten, hoe hij denkt over volledige en algemene ontwapening op wereldschaal „wanneer men deze vraagstukken samen met het veiligheidspact bekijkt". M.a.w. Soezoeki gaf te kennen, dat het pact onverenigbaar is met de ontwapeningsgedachte.

Hij sommeerde Kisji, zijn mening te zeggen over „de betrekkingen van Japan met de Sowjet-Unie, China en andere Aziatische landen". Soezoeki werkte zijn stellingen als volgt nader uit: Hij herinnerde er aan dat het verdrag inzake de as Berlijn-Rome-Tokio dat de „vrede" moest dienen in september 1940 getekend werd. Veertien maanden later verklaarde Japan de oorlog en de naam van Kisji stond onder die verklaring.

Kisji tekende het document over de oorlogsverklaring, „omdat Engeland en Amerika zich achter het woord vrede verborgen hielden. Nu

echter tekent Kisji een nieuw veiligheidsverdrag, omdat het nodig is voor Amerika en voor de vrede!" „Kan hetzelfde niet opnieuw gebeuren," vroeg Soezoeki? Hij beschuldigde Kisji er van de herbewapening van Japan te versnellen en eiste verklaringen over de Amerikaanse bases in het land. Hij verlangde van Kisji te weten, wat deze denkt over het feit, dat de Chinese Volksrepubliek niet in de Ontwapeningscommissie is vertegenwoordigd. Hij zei: „Met het oog op het feit, dat de operatiesfeer van het nieuwe veiligheidspact stilzwijgend mede het gebied van de Chinese Volksrepubliek omvat, moet gezegd worden dat het verdrag de wens van ons volk om met China in vrede te leven met voeten treedt. De meerderheid van ons volk spreekt met gevoelens van verontwaardiging en ontgoocheling over de verantwoordelijkheid van premier Kisji" en hij voegde er aan toe dat, zolang Kisji in het ambt blijft, van regeling der Chinees-Japanse betrekkingen geen sprake kan zijn.

Soezoeki concludeerde dat de verslechtering van de betrekkingen van Japan met de Sowjet-Unie, China en de Zuidoost-Aziatische landen als gevolg van het pact met Amerika bewijst, dat „Japan de weg naar actieve neutraliteit" moet gaan „en in vrede moet leven met alle volken". (Geciteerd naar de Engelse tekst in „International Affairs, nr. 3, 1960, Moskou).

ONTWIKKELING VAN DE ACTIE

Een belangrijke ontwikkeling in de campagne was het tot stand komen van een overkoepelend lichaam, „de Nationale Raad voor verhindering van de herziening van het veiligheidsverdrag", waarbij 140 politieke partijen en maatschappelijke organisaties zijn aangesloten. Daartoe behoren in de eerste plaats de Communistische Partij van Japan, de Socialistische Partij, de SOHYO (het Japanse verbond van vakverenigingen), verder verenigingen van intellectuelen, godsdienstige groepen enz.

Afgezien van de talloze grote stakingen, demonstraties en acties die vóór de staatsgreep van 19 mei plaatsvonden, dient vermeld te worden, dat de „Nationale Raad" tot mei er in slaagde, ruim 13 miljoen handtekeningen onder resoluties tegen het verdrag te verzamelen.

Op 23 mei sloot zich het „Congres van Industrie Organisaties" (een vakbond die aanvankelijk geweigerd had deel te nemen) bij de actie aan. De centrale leuzes werden: aftreden van Kisji, ontbinding van het parlement, oppositie tegen het bezoek van Eisenhower.

Een golf van massale vergaderingen ging over het hele land. Het Volksdagblad te Peking meldde dat in de laatste week van mei 800.000 arbeiders aan bedrijfsbijeenkomsten deelnamen! Het blad wees er verder op, dat de beweging zich tot andere delen van het volk uitbreidde. Op 24 mei demonstreerden 1500 hoogleraren van 20 universiteiten (daarbij professoren van de universiteiten van Tokio, Waseda, Heseij en Meiji alsmede geleerden van tien atoominstituten!) in de straten van Tokio. De volgende dag demonstreerden er 15.000 vrouwen. Zij riepen: „Stuur nooit meer onze mannen en zonen in de oorlog", „Weg met de regering-Kisji", „Een streep door het veiligheidspact". Op 26

mei sloten vele zakenlieden hun winkels uit protest tegen de onwettige aanvaarding van het pact.

De leidende burgerlijke bladen begonnen stelling te nemen tegen het pact.

Het blad *Asahi Sjimboen* (oplaag 8 miljoen) verklaarde dat Kisji zijn toevlucht had genomen tot geweldmethodes en dat hij daarvoor ernstig veroordeeld diende te worden. Andere bladen sloten zich hierbij aan. Behalve de *Asahi Sjimboen* verlangden drie andere grote bladen in Tokio op 21 mei het aftreden van Kisji.

Kisji antwoordde met de bewering dat zij de publieke opinie niet vertegenwoordigden.

Daarop antwoordde de *Asahi Sjimboen* de volgende dag met een stuk, getiteld: „Is dit niet de publieke opinie?“, waarin het blad berichtte, dat van 21 tot 29 mei 49 Japanse bladen op de gebeurtenissen in het parlement waren ingegaan, waarvan 33 in krachtige bewoordingen het aftreden van Kisji en ontbinding van het parlement hadden geëist. Bovendien begonnen de bladen speciale rubrieken met brieven van hun lezers te publiceren.

De campagne liet ook de regerende partij, de Liberaal-Democratische Partij, niet onberoerd. Op 19 mei berichtte *Asahi Sjimboen* dat de dag tevoren zes van de acht fracties binnen deze partij geconfedereerd hadden over de vraag hoe Kisji uit zijn ambt verwijderd kon worden! De twee fracties die er niet aan deelnamen waren die van Kisji zelf en de zg. Sato-fractie, die door een broer van Kisji geleid wordt.

Op 21 mei eiste een voormalige minister-president, Tarzan Isjibasji, het aftreden van Kisji. Hij verklaarde „zeer ontevreden“ te zijn over de daad van Kisji, die de Tweede Kamer gedwongen had het pact te ratificeren door politieagenten in de zittingszaal te sturen!

Een week later vergaderden de zes oppositiefracties binnen de partij opnieuw en de door vele deelnemers uitgedrukte mening was dat Kisji ontslag moest nemen teneinde te verhinderen dat de partij bij de verkiezingen verliezen zou lijden.

Het Volksdagblad schreef op 29 mei: „Vervolgens heeft de aanhoudende activiteit van het Japanse volk ernstige bezorgdheid en onrust veroorzaakt bij het Amerikaanse imperialisme en het Japanse monopoliekapitaal. Een deel van het Japanse monopoliekapitaal denkt er over Kisji te offeren in ruil voor de redding van het Japans-Amerikaanse verdrag voor een militair bondgenootschap, teneinde de onrust onder het volk te verminderen.

Tegenover de macht van het Japanse volk schijnen de Amerikaanse en Japanse reactionairen naar buiten sterk, maar naar binnen zijn zij zwak. In een radio-uitzending van 26 mei door de Japanse Korte Golf-Omroepmaatschappij werd gezegd: „De houding van financiële en industriële kringen ten opzichte van de moeilijke kwestie, hoe uit de chaotische politieke situatie te geraken, is eensgezind, nl. het aftreden van minister-president Kisji te eisen op voorwaarde dat het nieuwe veiligheidsverdrag wordt geratificeerd“. De omroep voegde hieraan toe: „De bezorgdheid van deze financiële en industriële kringen schijnt voort te komen uit de overweging dat, zelfs wanneer nu algemene ver-

kiezingen gehouden zouden worden, er geen zekerheid is dat de Liberaal-Democratische Partij zal winnen”.

Dit zijn waarlijk onthullende uitlatingen over de stand van zaken, lang voordat de campagne tegen het verdrag haar hoogtepunt had bereikt. Voor de monopolistische kringen in Japan staat dus nog veel meer op het spel dan het verdrag alleen.

Zij noch de Amerikanen zullen er nauwelijks troost in kunnen vinden, dat Kisji het verdrag voor „geratificeerd” verklaarde zonder dat het Hoger Huis er over kon stemmen.

De honderdduizenden betogers voor en in het parlement hebben duidelijk genoeg laten zien hoe het volk over het verdrag denkt. De militairen in Washington mogen zich afvragen, welke waarde zij aan zulk een verdrag kunnen toekennen, nu de Opperbevelhebber van de Amerikaanse troepen in Japan, Eisenhower, zijn eigen mannen niet mocht inspecteren!

Maar hoe deze strijd van de Japanse arbeidersbeweging, die gesteund wordt door de breedst mogelijke volkskringen, ook moge aflopen — hij zal de geschiedenis ingaan als een voorbeeld voor een moedige buiten-parlementaire actie en als een grote bijdrage voor de vredestrijd der volkeren.

v. D.

De landbouw en de agrarische hervormingen op Cuba

Professor Antonio Minez Jimenez is de schrijver van een klassiek werk: „Aardrijkskundig leerboek over Cuba” dat onder de dictatuur van Batista verboden was en... verbrand werd. Hij is nu belast met de leiding van het Nationaal Instituut voor Agrarische Hervorming (NIAH) van Cuba, waarvan Fidel Castro voorzitter is. Hij geeft in het navolgende (door ons verkorte, red. P.enC.) artikel, verschenen in het tijdschrift van de NIAH „Divulgacion” (1959 no. 6), een algemeen overzicht over de Cubaanse landbouw, over de grondbeginselen der agrarische hervorming en over de successen van de NIAH.

De belangrijkste cultures op Cuba zijn suiker, welk product 25 tot 33 pct van het nationale inkomen uitmaakt en 80 pct van de export; verder tabak (10 pct van de totale export), koffie en rijst.

Alvorens de landbouwstructuur en de jongste agrarische hervormingen te behandelen, volgen eerst enige noodzakelijke gegevens over de verschillende producten.

Suikerriet: een monocultuur

Het suikerriet, het belangrijkste product van Cuba, wordt in de zes provincies van het eiland verbouwd. Het neemt meer dan 10 pct van het grondgebied en ruim 53 pct van de in cultuur gebrachte gronden in beslag. De suikermaatschappijen bezitten 25 pct van de cultuurgrond. Deze cultuur geeft werk aan meer dan 65.000 pachters en 150.000 landarbeiders; ongeveer 400.000 arbeiders houden zich bezig met het afsnijden, de oogst en het transport. Bijna overal in Cuba gaat de suikerrietcultuur gepaard met weinig kosten, omdat enerzijds de grond waarop de silo's en de suikerfabrieken zijn gebouwd, goedkoop is, terwijl men anderzijds meer keren op dezelfde velden kan oogsten (gemiddeld zeven en voor bepaalde terreinen tot 20 maal) terwijl toch een goede opbrengst verzekerd is.

Cuba heeft de kleinste opbrengst „riet” van de wereld per bebouwde oppervlakte, maar daarentegen de grootste opbrengst „suiker”.

De meeste suikerfabrieken winnen om en de nabij 13 pct en sommigen komen zelfs tot aan bijna 15 pct suiker.

De productie werd tot nu toe beheerst door buitenlands kapitaal.

In de loop van de laatste 21 jaren hebben acht grote Noord-Amerikaanse suikermaatschappijen een netto winst geboekt van 265,5 mil-

joen pesos,*) ofwel vijf maal hun gemiddeld kapitaal. Zelfs gedurende de crisesperiodes (1937-1941 en 1954-1956) bedroeg hun nettowinst gemiddeld tot 12,4 miljoen pesos per jaar ofwel 23 pct van het geïnvesteerde kapitaal.

De geforceerde ontwikkeling van de rietsuikercultuur, zonder dat overeenkomstige cultures en nieuwe industrieën evenwicht scheppen in de economie van het land, maakt Cuba cijnsplichtig aan een enkel product waarvan zij bovendien 95 pct in het buitenland verkoopt en dat zeer gevoelig is ten opzichte van de prijzen op de buitenlandse markten. Ook haar handelsbalans is aan de soms zeer hevige schommelingen van haar voornaamste exportproduct onderhevig. Bovendien en dat verergert nog de zaken, alle landen in de wereld fabriceren suiker, of uit suikerriet in de tropische of subtropische gewesten, of van suikerbieten in de koude streken of landen met een gematigde temperatuur.

In tegenstelling tot de rietsuiker-cultuur, die in Cuba werd ingevoerd, is de tabak een inlands product. Sinds enkele jaren komt de tabaksoogst tot boven de 50.000 ton. Rekening houdend met de wisselbouw beslaat de bebouwde oppervlakte ongeveer 180.000 ha.

Ruim de helft van de oogst wordt in de eerste plaats als ruwe tabak uitgevoerd, vervolgens als dekblad en als gestripte tabak.

Het is de bekende Havannatabak, over de gehele wereld beroemd. De export van cigarettten en rooktabak is maar zeer matig. Bijna de helft van de oogst wordt in het land zelf gebruikt voor de fabricage van cigarettten, sigaren en rooktabak.

De koffieproductie heeft in de loop van de laatste jaren geschommeld tussen de 800.000 en de 1213.000 centenaren (1 centenaar is 100 pond). Het jaarlijks binnenlands gebruik bedraagt ongeveer 780.000 centenaren, de rest wordt uitgevoerd.

De rijst is een van de belangrijkste voedingsmiddelen van de Cubanen, die er ieder jaar voor ongeveer 30 miljoen pesos van invoeren.

De Verenigde Staten, die zich sinds 1937 van de markt hebben meester gemaakt, zijn de enige leveranciers van Cuba, waar de jaarlijkse consumptie per hoofd ongeveer 60 kilo bedraagt. De rijkste oogst tot nu toe, die van 1955-'56 leverde 54.733.000 pond op, ofwel 60 pct van het binnenlands verbruik.

Het grootgrondbezit

Het in beslag nemen van de grond door enige grote bezitters is het ergste kwaad waaraan Cuba lijdt; het belet het Cubaanse volk volledig van zijn rijkdommen te profiteren, die niet geëxploiteerd worden zoals het behoort. De grond waarop de Cubaan is geboren, werkt, soms lacht, lijdt en sterft, is in handen van machtige, buitenlandse monopolies en van Cubaanse grootgrondbezitters.

De suikerondernemingen bezitten ongeveer 200.000 caballerias (of meer dan 2,5 miljoen ha), waarvan slechts 80.000 tot 90.000 ha productief worden gemaakt. De rest, dus meer dan 100.000 caballerias van de beste gronden, ligt voor het grootste deel braak. Het monopolie van

*) 1 Cubaanse pesos = f 3.80

veefokkers is nog machtiger, daar het 300.000 caballerias controleert, die echter van mindere kwaliteit zijn dan de gronden welke door de suikerondernemingen worden beheerd. De twee grote trusts omvatten met hun grijparmen het beste en grootste deel van de grond, terwijl de boerenbevolking bij gebrek aan grond een ellendig bestaan leidt. Alleen al in de provincie Camagüey, bezitten of controleren zes Noord-Amerikaanse suikermaatschappijen 20,79 pct van de totale oppervlakte van de streek. De suikerondernemingen hebben in het geheel op 26,64 pct van de totale oppervlakte in de provincie Camagüey beslag gelegd; 35,69 pct in de provincie Matanzas; 22,39 pct in de provincie Havana. Alleen de provincie Pinar del Rio ontkomt aan de beslaglegging door de suikertrusts, die daar slechts 5,09 pct van de totale oppervlakte bezitten. Daarbij moet men niet vergeten, dat deze percentages zijn berekend met betrekking tot de totale oppervlakte van de provincie; indien zij waren berekend in verhouding tot de bebouwde oppervlakte, zouden zij veel hoger zijn. Tenslotte zij opgemerkt, dat de gronden, die de suikermaatschappijen bezitten of controleren de vruchtbaarste van het eiland zijn. De suikertrust heeft zich veel meer dan de helft van de zeer goede bebouwbare gronden toegeëigend.

Het nuttig gebruik van de grond

Cuba heeft een totale oppervlakte van 853.370 caballerias, dat is ongeveer 115.500 vierkante kilometer (waarvan 79 pct in eigendom), die in 1956 als volgt verdeeld waren: cultuurgronden 21,7 pct; weidegronden 42,9 pct; bergen 13,9 pct; op andere wijze in gebruik 21,5 pct. Men schat, dat op die 79 pct (677.395 caballerias) beschikbare grond, slechts 21,7 pct in cultuur is gebracht, waarvan vooral suikerriet (40 pct). In 1948 waren slechts 86.794 op de 200.000 caballerias, die de suikermaatschappijen bezitten, productief gemaakt. De gronden die braak zijn blijven liggen, belemmeren elke vooruitgang in de landelijke sector, waarin 800.000 Cubanen werk vinden. De veehouderij neemt eveneens een groot gedeelte van de Cubaanse grond in beslag. 42,9 pct van de totale oppervlakte van de eigendommen bestaat uit weidegronden. Volgens de jongste schattingen zou de Cubaanse veestapel uit meer dan 5 miljoen stuks vee bestaan. Hoewel de grond de voornaamste rijkdom van het land uitmaakt, heeft de grote massa van de boerenbevolking er tot op heden slechts weinig — onder pachterscontract — voordeel van getrokken.

Van de 146.000 bebouwde caballerias wordt slechts 16 pct door hun eigenaars geëxploiteerd. De levensomstandigheden van de Cubaanse (kleine) boer zijn ellendig. De landbouwers leven nog als de eerste indianen in hutten van vogelmest, zonder waterleiding, op grond die niet van hen is, steeds met het dreigende spookbeeld voor ogen van verjaging, zonder rechtszekerheid, zonder geneeskundige verzorging.

Ik heb een arm gezin gekend in Cerro de Cabras (prov. Pinar del Rio) dat de enige koe verkocht om een dokter te halen aan het bed van hun doodziek kind; ik heb in de Yara-vallei boeren een stukje grond zien bewerken en bezaaien op 1000 meter boven de zeespiegel, omdat de grootgrondbezitters hen voor altijd van de vruchtbare gronden in

het dal hadden verjaagd. Deze dramatische ellende op het platteland is niet het droevige voorrecht van de Yara-vallei of van Cerro de Cabras; zo is het ook in Vuelta Abajo, te Cienage de Zapata of op het eiland Pinos.

De oorsprong van de agrarische hervorming

In alle Cubaanse kringen die zich voor de politiek, de economie of voor de sociale vooruitgang interesseren, was de agrarische hervorming reeds lang een onderwerp van gesprek, hetgeen bewijst dat zij beantwoordt aan een historische noodzakelijkheid. Het is duidelijk, dat een fundamentele verandering van de grondstructuur en van de productieverhoudingen zich opdrong. Een land als Cuba, waar 100.000 boeren gezinnen geen land hebben, terwijl de grond door een handjevol grote bezitters en door enige grote industriële ondernemingen in beslag is genomen, kan economisch niet vooruitgaan. De guajiros, de kleine boeren of de pachters, betalen bijna 10 miljoen pesos per jaar aan de grote heren.

De arme boer moest het geld, dat hij bestemd zou kunnen hebben voor de verbetering van de bouwgrond, voor de bouw van goede woningen, de opvoeding van zijn kinderen, aan de grootgrondbezitters betalen, opdat men hem het vruchtgebruik zou kunnen laten. Het grootgrondbezit, dat duizenden kleine boeren en landbouwarbeiders tot een ellendig en primitief bestaan veroordeelt, belet iedere vooruitgang van de landbouw.

De regering van de Republiek had van de beginne af een agrarische hervorming toegezegd, maar wat er in feite is gebeurd, dat is de groei van de macht der trusts, vooral van de buitenlandse, die de landbouw van de zes provincies in een toestand van semi-feodaliteit houden. Een werkelijke agrarische hervorming wordt gekenmerkt door de onteigening van de trusts en door de verdeling van de grond aan alle boeren. De staat moet terzelfdertijd een snelle groei van de landbouw bevorderen door aanzienlijke hulp aan de boeren te verlenen, door leveringen van zaaigoed en landbouwwerktuigen, door crediet te geven tegen lage rente, door het bevorderen van de woningbouw, de watervoorziening, de bouw van koelhuizen en voor de aanleg van een behoorlijk wegennet.

Wij hebben reeds gezegd, dat op Cuba de economische en politieke leermeesters altijd al tegenstanders waren van de trusts van suikermagnaten en veefokkers; dat zij gekant waren tegen de controle en uitbuiting van de grond door het buitenland, tegen de — uit sociaal oogpunt — onaanvaardbare historische en geographische rassenvoordelen. Zij zijn sinds lang eveneens overtuigd van de noodzaak afwisseling te brengen in de landbouwproductie, om de mijnen rationeel te exploiteren, om eens en vooral de werkwijze van de staat en van particulieren te orienteren ten gunste van de arbeidende klasse en de grote massa van de bevolking, van hen dus, die tot nu toe werkloos waren en als parias moesten leven.

De bevrijdingsoorlog, geleid door Fidel Castro, nam de door zijn

voorlopers verzaakte opvattingen weer voor zijn rekening door de grote economische, politieke en sociale projecten en de agrarische hervorming op zijn program te zetten, omdat deze door de regering gezien wordt als een van de meest wezenlijke eisen van het volk en als een verheven taak wordt beschouwd.

Deze hervorming werd ontworpen en toegepast volgens wetenschappelijke grondbeginselen, dat wil zeggen, dat zij de moderne economische techniek in dienst stelt van de landbouw en de veehouderij en — logischerwijze — de sociale rechtvaardigheid opbouwt, waarnaar de grote massa in de gehele wereld streeft. De definitieve tekst werd na de overwinning van de revolutie afgekondigd.

Deze wet, in overeenstemming met artikel 90 van de Grondwet van 1940, verbiedt het grootgrondbezit en voorziet in andere anti-feodale en vooruitstrevende maatregelen ten gunste van de economische ontwikkeling van Cuba, dat wil zeggen zijn industrialisatie.

De Wet no. 3 op 17 mei 1958 door Fidel Castro, opperbevelhebber van het revolutionaire leger en door Humberto Sori Marin, zijn juridische raadsman, getekend, werd afgekondigd in Sierra Maestra op 10 oktober 1958, op de 80e verjaardag van de Grita de Yara, „ter ere van de patriotten, die bij deze gelegenheid afstand deden van hun grond, hun slaven en al hun goederen ten einde de vrijheid van Cuba te veroveren, die wij, hun afstammelingen, verplicht zijn in deze tijd te garanderen”.

De wet op de landbouwhervorming

In het eerste artikel bepaalt de wet over het recht van grondbezit: „Zij die gronden van de Staat in bezit hebben, evenals boerenpachters, zij die grond in bruikleen hebben (kavelingen van 5 caballerias behalve de grond in particulier bezit) zullen eigenaar van de grond worden; zij zullen hun aanspraken op eigendom krijgen volgens de voorwaarden voorzien in de huidige wet”.

De agrarische hervorming gaat te werk volgens drie fundamentele economische, politieke en sociale principes. Op het economische vlak heeft zij ten doel het grondstelsel en de wijze van grondgebruik te wijzigen. In andere bewoordingen, ze streeft er naar een monopolistische economie (suiker- en veetrusts) waarin een klein aantal personen en vennootschappen het merendeel van de eigendommen en de beste grond van Cuba bezitten, te veranderen in een landbouweconomie met een nationaal karakter, geïntegreerd door kleine en middelboeren in de zin van welvarende coöperatieve exploitaties.

Op het politieke vlak pakt de hervorming een reeds eeuwenlang bestaand kwaad aan, vroeger reeds door de grote Cubaanse landheren aan de kaak gesteld, toen zij streden voor de volledige onafhankelijkheid; in onze dagen doen dat de meest nobele vertegenwoordigers van de republikeinse kringen; wij denken in het bijzonder aan de anti-imperialistische bewegingen die altijd hebben gestreden tegen de handlangers van de oude politiek van onderwerping, totale afhankelijkheid en vóór het harmonisch samengaan van de politieke soevereiniteit, economische onafhankelijkheid en de landbouwpolitiek.

Op het sociale plan bedoelt de agrarische hervorming een landbouwstelsel te vestigen volgens welke diegene eigenaar van de grond is, die haar bewerkt; verder om in een algemene vorm het grondbezit te herverdelen. Zij scheidt ook agrarische ontwikkelingszones. Ze begunstigt het agrarische coöperatieve beheer. Het Nationaal Instituut voor Agrarische Hervorming is belast met de toepassing van deze wet. Hieronder vatten wij nog eens de wezenlijke maatregelen van de Wet op de Agrarische Hervorming samen.

Behalve dat de wet het grootgrondbezit verbiedt, begrenst het eerste artikel het landbezit tot 30 caballerias (ca. 400 ha.), terwijl het overschot, na onteigening, wordt toegewezen aan boeren en landarbeiders zonder grond.

Eigendommen van 100 caballerias worden toegestaan voor de verbouwing van suikerriet en rijst al of niet samen met veeteelt, op voorwaarde, dat er sprake is van intensieve cultuur en niet van extensieve.

De particuliere eigendommen van ten hoogste 30 caballerias worden niet door onteigening getroffen, indien de eigenaar ze zelf bebouwt. (art 6)

„De naamloze vennootschappen kunnen geen suikerplantages exploiteren indien alle aandelen niet op naam staan en indien de eigenaren wanneer het Cubanen betreft, reeds bezitters, aandeelhouders of employeés van suikerondernemingen zijn.

Alleen Cubaanse burgers of maatschappijen bestaande uit Cubanen, kunnen grondeigendommen verkrijgen (art. 13, 14 en 15).

De wet stelt bovendien een „bestaansminimum” in voor boeregezinnen van vijf personen: te weten twee caballerias vruchtbare grond.

Deze gronden profiteren van het voordeel, voorzien in artikel 91 van de Republikeinse Grondwet, dat zij vrijgesteld zijn van belasting indien hun waarde niet hoger is dan 8000 pesos. Verder zijn zij vrij van gerechtelijk beslag; hun eigenaar heeft het recht zich de vruchten en producten volledig ten nutte te maken. Hierbij wordt aangetekend, dat een van de doeleinden van de agrarische hervorming is, om 200.000 boeren zonder grond in het bezit te stellen van het „bestaansminimum”, door hun twee caballerias (25 ha.) toe te wijzen; credietverstrekking wordt hen evenzeer vergemakkelijkt ten einde in het bezit te komen van nog drie caballerias.

De Wet op de Agrarische Hervorming is opgenomen in de Grondwet van de Republiek.

Tot goed functioneren van de wet heeft het NIAH het land verdeeld in een bepaald aantal zones.

Er zijn reeds tal van taken tot een goed einde gebracht. Van kunstmatige meren voor de irrigatie tot aan coöperaties voor vissers.

Er worden vliegvelden aangelegd, kanalen gegraven, toeristische centra geschapen. In de provincie Camagüey is de contra-revolutie van de grote veefokkers gebroken. Deze hadden namelijk, teneinde de eisen van de revolutionaire regering te saboteren, geweigerd vlees te leveren.

In totaal zijn er reeds 70 coöperaties op Cuba aan het werk.

De NIAH heeft 1258 tractoren en 304 bulldozers verdeeld, ter waarde

van 6 miljoen pesos en voor meer dan 400 miljoen pesos in de productie van koffie, rijst, vee, volkswinkels en toerisme geïnvesteerd.

In de zone van Baracoa heeft Fidel Castro in naam van het NIAH anderhalf miljoen pesos gegeven voor de aankoop van zagerijen en transportmateriaal en voor de aanleg van dorpswegen. Men gaat over tot de verkaveling van de grote landerijen en tot de herverdeling van de grond. De NIAH heeft op de Universiteit te Havana een college geopend over de mechanisatie van de landbouw en een over de belastingwetten. Wij wijzen nog op de verschillende werken, ondernomen in het kader van de agrarische hervorming zoals herbebossing, de bouw van boerderijen, de bouw van stuwdammen voor de energievoorziening en irrigatie. Men heeft buitengewoon belang gehecht aan de ontwikkeling van de aardappelteelt. De import van aardappelen werd verminderd, hetgeen enerzijds ten doel had de binnenlandse prijs te verstevigen, anderzijds om te komen tot een deviezenbesparing van een miljoen pesos en ten slotte om het verbruik van de binnenlandse voedingsmiddelen zoals bananen, zoete aardappelen en vruchten van de broodwortelboom, enz. te stimuleren.

Dit zijn dan enige van de eerste resultaten die te danken zijn aan de agrarische hervorming op Cuba, die weinig overeenkomst vertonen met die welke elders verwerkelijkt zijn en die reeds het scheppend enthousiasme van het volk heeft vertienvoudigd.

De martelaren van Coalbrook

Eind januari vond in Coalbrook een mijnramp plaats, die 435 mijnwerkers het leven kostte. Onderstaand artikel belicht de achtergronden van deze ramp.

✓ Vierhonderdvijfendertig mijnwerkers zijn ingesloten en om het leven gekomen, 300 meter onder de grond in Coalbrook in de Unie van Zuid-Afrika — de ergste ramp in de geschiedenis van de Zuid-Afrikaanse mijnbouw.

De instorting die hen van de buitenwereld afsloot wordt officieel een „ongeluk” genoemd. Maar iedere mijnwerker die ooit ondergronds gewerkt heeft, zal weten dat zelfs bij een gevaarlijk werk als de mijnbouw „ongelukken” op een zo enorme schaal vrijwel steeds het gevolg zijn van een menselijk element — van een keiharde minachting voor de veiligheid van het leven van de arbeiders, of van een misdadige zucht naar winst, koste wat het kost.

De tragedie van Coalbrook is geen uitzondering op deze regel. Ongetwijfeld was de instorting van het dak het gevolg van geweldige natuurkrachten, die onafhankelijk van de wil van de mensen optraden. Maar evenzeer staat vast, dat de grootte van de ramp het gevolg was van het Zuid-Afrikaanse stelsel van rassen- en klassenonderdrukking. Zonder apartheid waren de dingen niet zo gebeurd als nu.

Laten we de feiten bezien. De eerste instorting vond plaats om ongeveer half vijf 's middags. Er werd niemand gedood of ernstig gewond. Omdat de rotswand nog kraakte en scheurde vluchtten vele Afrikaanse arbeiders uit de ondergrondse schacht naar boven. Zij kregen het bevel weer aan het werk te gaan. Zij, die protesteerden of erover wilden praten werden voor de keus gesteld — vastgelegd in de Zuid-Afrikaanse „Wet voor Meesters en Dienaren” — te gehoorzamen of gearresteerd te worden! Twee die nog bleven weigeren weer naar beneden te gaan, werden gearresteerd en opgesloten — en bleven in leven, 429 anderen werden naar beneden gejaagd. Om zes uur dertig stortte de mijn in en bedolf hen. Er ontkwam er geen.

GEEN VAKBOND VOOR MIJNWERKERS

Op welke andere plaats ter wereld zou zo iets voor kunnen komen?

Behalve misschien onder de fascistische dictaturen van Spanje en Portugal, zouden overal elders de vertegenwoordigers van de mijnwerkers zelf, hun vertrouwensmannen, hun vakverenigingsbestuurders zich met de zaak bemoeid hebben. Overal zou de vakbond bemiddelend opgetreden zijn tussen de bedrijfsleiding en de arbeiders in de tijd tussen de eerste instorting en de terugkeer naar beneden.

Maar niet in Zuid-Afrika. Er is geen vakbond van Afrikaanse mijn-

werkers. De vakbond die bestond vóór de grote mijnstaking van 1946 is systematisch uiteengeslagen. De arbeiders zijn op het grondgebied van de mijn, dat zij niet mogen verlaten, afgesloten van iedere invloed van buitenaf door een leger van particuliere mijn-politie. Vakbonds-organisatoren en leden zijn zorgvuldig met behulp van een uitgebreid net van spionnen en verklikkers verwijderd, ontslagen en op de zwarte lijst geplaatst. Er is geen vakbond.

Er is ook nooit een discussie tussen de mijneigenaren en de Afrikaanse arbeiders. Er is geen collectief overleg over lonen, arbeidsvoorwaarden of zelfs over veiligheidsmaatregelen. In plaats daarvan zijn er door de regering benoemde „Arbeidsofficieren” — zogenaamd om geschillen tussen arbeiders en bazen te regelen. In werkelijkheid zijn hun bemiddelingsmaatregelen identiek met die van de regering Verwoerd; zij dragen de arbeiders op aan het werk te gaan en fluiten bij het minste teken van verzet om de politie ¹⁾.

Om dit politie-regime te vervolmaken zijn er wetten. De Goud Wet verbiedt het houden van bijeenkomsten op al het land dat voor mijnbouwdoeleinden bestemd is — binnen of buiten de grenzen van de mijnbouwmaatschappijen. De Wet op de Bantoe-arbeid maakt staking tot een misdaad voor Afrikaanse arbeiders. De Wet voor Meesters en Dienaren maakt het weigeren een opdracht van de baas uit te voeren, tot misdaad. De Wet tot Regeling van de Arbeid van Inboorlingen maakt iedere contractbreuk tussen een bij hem in dienst zijnde arbeider en de baas tot misdaad — daarbij inbegrepen het niet vervullen van het volledige contract van 270 diensten per jaar. Voor het geval dat niet voldoende is, worden Afrikaanse mijnwerkers door de Looncommissie nadrukkelijk uitgezonderd van iedere verplichte vaststelling van een minimum loon die in andere industrieën bestaat. En zij worden nadrukkelijk uitgesloten van iedere nog zo kleine werklozenverzekering van andere industrieën.

„GECIVILISEERDE” ARBEID

Welk doel kan nagestreefd worden met een dergelijk enorm onderdrukkingsapparaat behalve het doel de lonen zo laag mogelijk te houden, bijna op het peil van 1930 ondanks de astronomische stijging van de kosten van levensonderhoud? De Afrikaanse mijnwerker gaat de mijn in voor drie shilling vier pennies²⁾ per dienst, plus slaapbarak en voeding. Ongeacht zijn diensttijd of ervaring of kundigheid, mag hij in feite alleen het werk van een ongeschoolde arbeider doen — en krijgt hij het loon van een ongeschoolde arbeider. Al het geschoolde werk, — opblazen, stutten, uitbouwen — wordt uitsluitend voor blanke mijnwerkers gereserveerd door de Mijn- en Bedrijfswet. Dit staat bekend als de „geciviliseerde arbeidspolitiek” in Zuid Afrika.

„Geciviliseerde arbeid” is de andere zijde van de medaille — de kant van de blanke arbeider. De blanke arbeiders hebben een vakbond, die

¹⁾ Op dezelfde dag dat de reddingswerkzaamheden in Coalbrook werden stopgezet hielden arbeidsofficieren toezicht op de arrestatie van 175 Afrikaanse arbeiders die de misdaad hadden begaan te staken voor hogere lonen in een textiel fabriek te Natal.

²⁾ Ongeveer f 1.80

toegestaan, ja zelfs bevorderd wordt door de bazen. Door collectief overleg hebben de blanke arbeiders arbeidsvoorwaarden en voorrechten verkregen waarop mijnwerkers in andere landen jaloers kunnen zijn — 4 betaalde vacaties, pensioenfondsen, een veertig-uren-week, gesubsidieerde woningbouw, en een overeenkomst voor een gesloten bedrijf (bedrijf waarin geen ongeorganiseerden mogen werken — vert.) De beloning voor „geciviliseerde” arbeid bedraagt meer dan £ 3 (ca. f 31.—) per dienst. „Geciviliseerde” arbeiders — volgens de wet — mogen staken, hoewel de vakbondsleiders dat recht verkwanseld hebben in ruil voor voorrechten. Er moet altijd betaald worden voor voorrechten. De blanke arbeiders betalen hun bevoorrechte positie door toezicht te houden op de zwarte arbeiders, door een deel van de taak van de bedrijfsleiding op zich te nemen, door uiteindelijk een loontrekend deel van de *beheerders* van Afrikanen te worden, een verlengstuk van de bazen. Als de zwarte arbeiders staken, neemt de vakbond van blanke arbeiders de taak op zich blanke onderkruipers te organiseren „om de mijnen aan de gang te houden”. Toen het dak instortte in Coalbrook waren er zes blanke mijnwerkers beneden om de baas te spelen over 429 arbeiders zoals ze dat in Zuid-Afrika noemen. Dat is de politiek van geciviliseerde arbeid.

Voor iedereen is er een bron van inkomsten behalve voor de zwarte mijnwerkers. De goud- en kolenmijnen van Zuid-Afrika worden gecontroleerd door hetzelfde halve dozijn „Groepen” — enorme combinaties van financiers, industrie- en mijnondernemingen die dividenden produceren voor aandeelhouders in Zuid-Afrika en in het buitenland, vooral in Engeland en Amerika. Miljoenen meer worden weggewerkt in jaarverslagen onder hoofden als „reserve rekening” of „rekening voor speciale doeleinden”. De jaar-arbeid van een 340.000 zwarte mijnwerkers die winsten produceerden van bijna £ 100.000.000, d.w.z. £ 294³⁾ per arbeider. In hetzelfde jaar kwamen 733 Afrikaanse mijnwerkers om bij ongelukken, en werden er nog veel meer gewond.

Hier hebben we, midden in de twintigste eeuw, in het jaar 1960, het jaar van de Afrikaanse onafhankelijkheid, een beeld van het klassieke imperialisme, een enorme, vele miljoenen bezittende combinatie van monopolies, grotendeels gefinancierd en gecontroleerd door machten buiten Afrika, die basisgrondstoffen uit de Afrikaanse bodem haalt, die superwinsten maakt uit de hoge uitbuitingsgraad van de zwarte arbeiders, die nauw verbonden is met het staatsapparaat, met invloeden in banken en industrieën, zodat niemand kan zeggen waar de ene eindigt en de andere begint. Dit is in onze tijd een anachronisme, een restant uit de dagen van de plundersaars van het imperialisme van het einde van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. Deze combinatie van monopolies is de grootste werkgever in Zuid-Afrika. Zij legt de grote lijnen vast voor lonen en arbeidsvoorwaarden in alle andere Zuid-Afrikaanse industrieën; zij beheerst de staat zelf, en steunt op het apparaat van de staatspolitie, arbeidsbeambten en „Bantoe” administrateurs — om zijn winststroom in stand te houden. Zijn basis is — en kan alleen maar zijn — de voortdurende stroom van goedkope, onderdanige, zwarte arbeid. De voornaamste functie van de Zuid-

³⁾ 1 pond sterling = ongeveer f 10.60

Afrikaanse staat is om te verzekeren, dat zo'n constante stroom beschikbaar is, en om op die stroom toezicht te houden en te controleren.

MIJNBOUW IS DE RUGGEGRAAT

De mijnindustrie van Zuid-Afrika is dan ook de ruggegraat van de gehele Zuid-Afrikaanse apartheidspolitiek. En de staat die er rondomheen gegroeid is, is niet alleen het meest gehate centrum van rassisme en reactie geworden in Zuid-Afrika, maar ook een burcht van het imperialisme in Afrika. Toen de imperialistische autoriteiten in Nyassaland een toestand hadden geschapen, waarin zij rekening moesten houden met een opstand, was hun eerste stap zich te verzekeren van de bereidheid van Zuid-Afrikaanse troepen om te hulp te komen. Als de blanke kolonisten van de Centraal Afrikaanse Federatie voor de mogelijkheid komen te staan van een Afrikaanse meerderheid in de regering, is hun eerste gedachte zich te wenden tot de Unie van Zuid-Afrika voor een mogelijk samengaan tegen een onafhankelijk Nyassaland of Noord-Rhodesië. Zo wordt Zuid-Afrika meer en meer tot politieagent van de reactie voor het hele continent.

Het speciale kenmerk van de mijnbouw in Zuid-Afrika, dat deze onderscheidt van elke andere industrie in het land — en overigens ook in geheel Afrika — berust niet op Zuid-Afrikaanse arbeid, maar steunt voor het grootste deel op „buitenlandse” arbeid, op contract geronseld uit alle delen van Afrika. Tegenwoordig wordt het grootste deel van het arbeidsleger in deze industrie geronseld in andere streken — in Angola en Portugees Oost-Afrika, in Tanganyika en Nyassaland, in Basoetoland en Beetsjoeanaland, in Uganda en Nigeria. Ieder jaar wordt bijna een kwart miljoen gezonde mannen weggehaald uit hun eigen streek naar de mijnen in Zuid-Afrika, waarmee hun eigen land van kostbare arbeidskracht beroofd wordt en het proces van verzwakking en verwaarlozing voortgezet wordt, waarmee de slavenhandel Afrika bracht tot traagheid en achterlijkheid.

Deze geïmporteerde arbeid wordt door de mijnondernemingen met een mantel van stilzwijgen bedekt. Er worden geen cijfers gegeven die aantonen hoeveel arbeiders er op een bepaalde tijd uit elk van de Afrikaanse landen aanwezig zijn; er worden nooit details gegeven over de overeenkomsten tussen de regering van Zuid-Afrika en andere regeringen waarmee deze mensenhandel geregeld wordt; er worden nooit details verstrekt over de lonen en arbeidsvoorwaarden waaronder deze mensen vallen. De tragedie van Coalbrook lichtte een tip van die mantel op. Van de 429 Afrikaanse doden kwam de helft uit het Britse protectoraat Basoetoland en de helft uit Portugees Oost-Afrika. Dagen lang waren noch het preciese aantal, noch de namen van hen die in de mijn ingesloten waren bekend, zelfs niet aan de mijneigenaren zelf. Eindelijk, twee weken na de ramp, werd een dodenlijst gepubliceerd, waaruit bleek, dat van vele slachtoffers alleen de voornamen geregistreerd stonden op de lijsten van de mijn. Achternamen vond men niet noodzakelijk. Voor zover het Portugees arbeiders betreft, is het bekend, dat de overeenkomst die de werving op Portugees gebied regelt de Zuid-Afrikaanse regering de verplichting oplegt deze arbeiders

ders te beschermen tegen de invloeden van „het communisme”. In Zuid-Afrika betekent „communisme” alles vanaf kritiek op de Nationalistische regering tot vakbondspolitiek en nationale bevrijding.

INGEVOERDE ARBEIDERS

Toen geheel Afrika door imperialistische regeringen gecontroleerd werd, was het begrijpelijk, dat de voorwaarden waaronder de Afrikanen naar de Zuid-Afrikaanse mijnen getransporteerd werden onbelangrijk gevonden werden. Maar het kan niet onbelangrijk blijven in deze dagen, waarin de Afrikanen of hun onafhankelijkheid verkregen hebben, of deelnemen aan regeringen op weg naar volledige onafhankelijkheid. Zelfs de fascistische regering van het Portugese rijk heeft zich, onder druk van de openbare mening, genoodzaakt gezien de omstandigheden in de Zuid-Afrikaanse mijnen kritisch te bezien, en het recht te eisen vertegenwoordigd te zijn bij het onderzoek dat ingesteld zal worden naar de ramp in Coalbrook. Hoe veel te meer aandacht moet hieraan besteed worden door de regering van Basoetoland, nu het Congres van Basoetoland de meerderheid heeft verkregen van de gekozen afgevaardigden? Het is de hoogste tijd dat in geheel Afrika de volksbewegingen en de leiders van het volk aandringen op beëindiging van het ronselen van arbeiders voor Zuid-Afrika, zonder overeenkomst die deze arbeiders rechten en vrijheden en arbeidsvoorwaarden garanderen die in overeenstemming zijn met een democratische moderne tijd.

In 1958 werd op de Al-Afrikaanse Volks Conferentie in Accra het besluit genomen Zuid-Afrikaanse goederen te boycotten als daad van solidariteit met het volk van Zuid-Afrika, en als slag tegen deze burcht van reactie en rassenhaat op het continent. Maar de sleutel van de handel tussen Zuid-Afrika en de rest van het werelddeel ligt niet in de export van gebruiksgoederen maar in de import van mensen. De sleutelindustrie en steunpilaar van het Zuid-Afrikaanse stelsel is niet de productie van verbruiksgoederen maar de mijnbouw. Dit erkende de conferentie in Accra door aan haar boycotresolutie een minder bekend gemaakte oproep, gericht aan de onafhankelijke staten van Afrika, te verbinden, om hun eigen economie te ontwikkelen, zodat het niet langer voor de mannen in hun land noodzakelijk zal zijn als arbeiders te tekenen voor de Zuid-Afrikaanse mijnen. Deze kant van de boycotresolutie, die nu herhaald is op de conferentie van Tunis, is natuurlijk een zaak die tijd vraagt, en niet in één nacht uitgevoerd kan worden.

In de tussentijd, tot het mogelijk is de stroom van geronselde arbeid geheel af te snijden, kan Afrika nog veel doen. Het is hier en nu voor het volk van Afrika mogelijk om de publicatie te eisen van alle overeenkomsten waardoor deze handel geregeld wordt; het is mogelijk voor het volk van Afrika om te eisen dat — zolang de werving voortduurt — zij die tekenen behoorlijke arbeidsvoorwaarden en lonen krijgen en fundamentele rechten op organisatie in een vakbond en collectieve onderhandelingen. En het is mogelijk voor de bewuste en georganiseerde vakbondsleden in Afrika op zich te nemen een strijd bare

vakbondsgeest te brengen in al hun landgenoten die op weg gaan naar Afrika, zò dat — zolang de handel voortduurt — deze jaarlijkse stroom van mensen naar de goud- en kolenmijnen van Zuid-Afrika wordt tot een bron van kracht en moed voor het volk van Zuid-Afrika en niet — zoals nu — als middel dient om hun slavernij te bestendigen en hun lonen op een onmenselijk laag peil te houden.

Dat is het minste wat Afrika verplicht is aan de mannen die stierven in Coalbrook.

(Uit: „The African Communist”.)

Mededeling van de redactie

Wij maken onze lezers erop attent, dat dit nummer in dubbele omvang is verschenen.

De volgende aflevering zal op 1 september gereed zijn.

Op de top der wereld

Vergeleken met de uitgebreide berichtgeving die een Britse groep bergbeklimmers onder leiding van de Nieuw-Zeelander Hillary bij de bestorming van de Mount Everest ten deel viel, heeft de Nederlandse pers de veel moeilijkere bestijging van de reus door een groep Chinese Alpinisten zo goed als geheel doodgezwegen.

Hieronder laten wij enkele passages volgen uit een uitgebreide reportage van „Peking Review”. De eerste beschrijft het werk van een „verkenningsgroep,” die de top van de Jolmo Loengma op 3 mei tot op 200 meter benaderde.

Om een route voor de definitieve aanval op de top uit te stippelen begon Sjih Tsjan-tsoen en vier andere bergbeklimmers — Wang Feng-toeng, Sjih Tsjing, Lhagpa Tsering en Gonpa — vanuit het kamp op 8100 m hoogte op de ochtend van 4 mei nog hoger te stijgen.

Hoewel zij zeer vermoeid waren en hun harten hevig klopten, hielden zij vol. Zij gebruikten hun zuurstof zeer zuinig, in de overtuiging dat de „dodelijke zone” veroverd kon worden.

Zij trokken over een helling met weinig sneeuw, klommen verder langs een „arete” (visgraat-bergrug, vert.) en slaagden er in de „Eerste Stap” (een rechte bergwand onder de top, die onbestijgbaar is, vert.) te omzeilen.

Kort daarna kwamen zij bij een steile helling, bedekt met verweerde, geelachtige rotsen die de berg als een ceintuur omgorden. Dit is algemeen bekend als de „gele band” die door alpinisten als een ernstig obstakel beschouwd wordt.

De Chinese klimmers kwamen er over heen.

Op een hoogte van 8500 m werd gestopt voor de aanleg van het „kamp voor de definitieve aanval”.

Sjih Tsjan-tsoen en Wang Feng-toeng zetten hun tocht naar boven voort.

Zij arriveerden spoedig bij de formidabele „Tweede Stap”, die door Westerse bergbeklimmers als onbestijgbaar werd beschouwd. (Hierop berustte de opvatting, dat de Noordelijke route (vanuit Tibet) geen uitzicht op succes bood, vert.) Dit een steile, gladde rots van ca. 30 meter hoogte (vergelijkbaar met een huis van 6/7 verdiepingen, vert.) en met een gemiddelde stijging van 60 tot 70 graden. Er werd bijna geen steunpunt gevonden.

Enkele jaren geleden trachtten buitenlandse alpinisten op alle mogelijke wijze de „Tweede Stap” te overwinnen, maar zij slaagden er niet in. Zij concludeerden dat het tijdverspilling was verdere pogingen te doen.

Sjih Tsjan-tsoen en Wang Feng-toeng onderzochten de basis van de rots en besloten tenslotte tot beklimming langs een mes-scherpe „areten”, nauwelijks een meter dik, die van de rots uitsteekt. Onder de rots zijn ravijnen, vele honderden meters diep.

Zij omklemden de steile, scherpe ribben en kropen naar boven. Om 21 uur Peking-tijd bereikten zij de verticale brok aan de bovenkant van de „Tweede Stap” op een hoogte van ca. 8600 meter. Dit was 300 meter meer dan oorspronkelijk voor de derde acclimatisatie-tocht beraamd was.

Het was reeds donker en de bergbeklimmers konden niets duidelijk zien. Om een route voor de definitieve bestorming nauwkeurig vast te stellen, besloten de twee gedurende de nacht op deze hoogte te blijven en hun verkenningstocht de volgende ochtend voort te zetten.

Zij groeven een hol in een met sneeuw gevulde spleet in de rotswand, kropen bij elkaar voor de warmte en wachtten op de ochtend. De wind huilde en de temperatuur in hun sneeuwhol daalde tot min 40 graden Celsius. Om hun kostbare voorraad zuurstof voor onvoorziene gebeurtenissen te sparen, besloten zij gedurende de hele nacht geen gebruik te maken van hun zuurstofapparaten. Dit was waarschijnlijk de eerste keer in de geschiedenis van de bergsport, dat mensen een nacht doorbrachten op een hoogte van 8600 meter zonder gebruik te maken van kunstmatige ademhaling. De volgende ochtend was de hemel kristal-helder en de machtige toppen van het Jolmo Loengma-massief baadden in schitterende zonneschijn. Sjih Tsjan-tsoen en Wang Feng-toeng kropen uit hun spleet. Slechts tweehonderd meter boven hen lag — uitdagend de top van Jolmo Loengma!

(Nadat zij een begaanbare route gevonden hadden, keerden de twee terug. Twintig dagen later begon de definitieve bestorming. Op 24 mei om 9.30 uur Peking-tijd vertrok de groep onder leiding van Hsoe Tsjing van uit het „kamp van de beslissende bestorming” op een hoogte van 8500 m).

Gedurende voorgaande marsen had Hsoe Tsjing de vermoeiende taak van verkenning voor de klim-groep. Maar nu begon zijn kracht hem te verlaten, toen zij pas tien meter omhoog waren geklommen. Men besloot dat de laatste 380 meter tot de top door Lioe Lien-man, Tsjoë Ying-hoea, Gonpa (Tibet) en Wang Foe-tsjou als leider genomen zouden worden.

Na twee uur kwamen zij bij de „Tweede Stap” aan, die als een hechte muur omhoog rees. Zij hadden vijf uur nodig om de bovenrand van de dertig meter hoge muur te bereiken. Er lag toen nog 280 meter voor hen. De zon ging reeds onder en koude windvlagen gierden over de berg. Zij hadden gehoopt de top voor het invallen van de duisternis te bereiken. Maar de duisternis, vermoeidheid en de geringe voorraden zuurstof werden een tweede hindernis, even uitdagend als de eerste. Op 8700 meter werd Lioe Lien-man heel zwak. De groep besloot dat hij achter moest blijven, terwijl de overigen de tocht in het

duister voortzetten. Nadat zij vertrokken waren zette Lioe zijn zuurstof-apparaat af om zijn voorraad te bewaren voor de overigen. Hij riskeerde zijn leven en ging op de rots in de koude nacht liggen.

De duisternis werd ondoordringbaar. Het drietal zette zijn opmars voort. Zij hadden geen elektrische lantaarns bij zich, daar zij gehoopt hadden voor het invallen van de schemer terug te zijn. Zij drukten zich tegen de grond aan en tastten zich bij het zwakke licht dat door de sneeuw weerkaatst werd, naar boven. In een slakkengang bereikten zij de top. Toen zij nog 52 meter verwijderd waren, was de zuurstof op.

Het grote gevaar van de buitengewoon dunne lucht ten spijt, wierpen zij hun zuurstof-apparaten weg en begonnen aan hetgeen waarschijnlijk het meest vermoeiende en gevaarlijke avontuur in de geschiedenis van de bergsport was.

Iedere stap vereiste steeds grotere inspanning. Vijf meter onder de top ontmoetten zij een laatste moeilijkheid — een rots versperde hun de weg. Het vereiste al hun verenigde inspanning om Gonpa over de barrière te schuiven en de uitgeputte Tibetaan zat er een half uur, voordat hij zoveel kracht bijeen kon rapen, om zijn twee kameraden naar boven te trekken.

Tenslotte, om 4 uur 20 min. op 25 mei, na beklimming van een rotsachtige helling, die hier en daar met sneeuw bedekt was, bereikten zij de top. Voor het eerst in de geschiedenis was de 8882 meter hoge Jolmo Loengma vanuit de Noordkant bedwongen.

Hoewel het bitter koud was, waren de drie opgetogen over de triomf. Zij wikkelden de kleine buste van Mao Tse-toeng in de nationale vlag en plaatsten haar onder een rots. Wang Foe-tsjou tekende een stuk papier, dat Gonpa in een wollen handschoen stopte en onder een hoopje stenen begroef.

Ter gelegenheid van de historische gebeurtenis staken zij negen stukjes rots bij zich voor Voorzitter Mao.

Het was nog te donker om te fotograferen. Zij bleven een kwartier op de top en begonnen toen met de afdaling...

Mijn zakenloopbaan

DOOR RUSSEL DAVIS

Het zal zowat veertig jaar geleden zijn — ik was negentien — toen ik in Texas rondreisde, van stad naar stad ging en poogde van die kleine electrisch verlichte aankondigingen te verkopen, die je in de etalage van je winkel plaatst — U weet wel — met die verwisselbare teksten, zoals: „Schoenen worden deskundig hersteld,” of „Textiel en comestibles” of „Coiffure-palais, hoge kwaliteit”.

Maar ik verkocht niet veel.

„M'n hemel, kerel, iedereen weet dat dit de enige winkel hier is,” zeiden ze tegen me.

Ik sputterde tegen: „Maar U moet toch Uw klanten er aan herinneren dat ze kopen moeten”.

„Herinneren,” werd er geantwoord, „ja, hen er aan herinneren dat ze geen geld hebben”. Het leek er op, dat ze geen begrip voor reclame hadden.

Ik kwam in een klein stadje, net toen er kermis was en daar zag ik tot mijn verrassing een man een tent opzetten, die ook van dit soort dingen verkocht.

Hij had er een hoop van verlicht, maar zijn teksten waren anders: „Vertrouw op God, anderen betalen contant” en „Hier wordt niet geschoten, behalve door de stier” en „Dit voedsel is niet aangetast door mensenhanden, wij gebruiken onze voeten”. Ik veronderstel dat hij ze zelf maakte, want in mijn gereedschapskist was iets dergelijks niet te vinden.

Toen ik me bij hem bekend maakte, deed hij ook verrast. Het leek er op dat de onderneming ons beiden hetzelfde gebied had toegewezen, zonder het tegen ons te zeggen. Dus kwamen we tot een overeenkomst, nadat we de directie krachtig hadden uitgescholden. Ik noemde hem alle plaatsen waar ik geweest was en hij noemde mij de plaatsen waar hij was geweest. We verdeelden de rest onder mekaar, schudden elkaar de hand en gingen uiteen. Maar de moeilijkheid was, zoals ik spoedig ontdekte, dat ik hem niets dan de waarheid had verteld en hij niets dan leugens. Toen ik het ontdekte was ik reeds diep in het gebied dat hij bewerkt had, had practisch geen geld meer op zak en daar zat ik, gestrand.

Tegen het einde van een lange hete en stoffige dag, ging ik een oud, vervallen hotel binnen, het enige in het stadje aan de rand van Panhandle¹⁾ en na een afgrijselijk maal liep ik naar buiten, naar een oude, ingezakte waranda aan de voorkant, van waaruit men de verlaten, niet

¹⁾ Panhandle — een woest gebied in het noorden van Texas, thans oliecentrum. vert.

geplaveide hoofdstraat kon bekijken. Er zat daar een vent in z'n bretels en opgerolde hemdsmouwen, weggedoken in een kapotte schommelstoel, met zijn kousenvoeten over het hek, een harde strohoed over zijn gezicht, maar hij sliep niet, want een ogenblikje later draaide hij zijn kop om, tilde z'n hoed een beetje op, juist voldoende om mij met één oog te bekijken. Toen nam hij zijn hoed helemaal af, hees zich op, stak zijn hand uit en greep de mijne met een brede lach.

„Hoe gaat het, vreemdeling, ga zitten”, zei hij.

Ik zei: „Hoe maakt U het”. Zijn hand was vettig en scheen mijn vingers in te zuigen, afgezien er van dat hij te hard drukte en ik was blij toen hij los liet.

„Geweldig blij U te ontmoeten, meneer. Mijn merk is Jack Munson. Vrienden noemen me Jack”.

Ik zei nog eens: „Hoe maakt U het?”.

„Wat is Uw merk?”

„Ik heet Lloyd Trask” zei ik.

„Blij je te zien, Lloyd, mijn jongen”. Weer greep hij mijn hand, schudde haar, hield plotseling op en zei: „Je vindt het toch goed dat ik je Lloyd noem? Je zegt maar Jack tegen me”.

„Accoord”. zei ik.

„Ben je hier bekend,” informeerde hij toen we weer zaten.

Ik vertelde hem van nee, dat ik vreemd was in Texas, dat ik van Ohio kwam en dat ik etalage-opschriften verkocht.

Jack Munson sprak nu niet met zijn zuidelijk accent en hij verklaarde dat Ohio in de Verenigde Staten industrieel, op landbouwgebied, qua bevolkingsaard en geestelijk op de eerste plaats stond en voegde er een vraag aan toe over het succes van mijn loopbaan.

Ik vertelde hem dat het slecht met me ging. Terwijl hij een hand met uitgestrekte vingers omhoogzwaaide, begon hij te grijnslachen. „Wat kan je verwachten? Het is het jaargetijde”.

Ik begon hem uit te leggen, dat het meer dan het jaargetijde was, maar hij weigerde te luisteren. „Het is het jaargetijde,” hield hij vol. „Wacht, spreek niet tegen. Ik hou niet van tegenspraak. Ik zei, het is het jaargetijde en als je een minuut nadenkt zal je zien dat ik gelijk heb. Je bent je er natuurlijk van bewust dat Virgo, de jonkvrouw, gunstig staat ten opzichte van de ram?”

„Eh, nee,” zei ik.

Hij tilde zijn stoel op om recht tegenover me te gaan zitten, met een bezorgd gezicht, alsof ik hem zojuist verteld had, dat ik drie dagen niets gegeten had.

„M'n beste kerel, wil je beweren, dat je nooit je horoscoop hebt laten trekken?”

„Nee,” zei ik. En terwijl ik snel mijn hand op zijn arm legde voegde ik er aan toe: „'t Spijt me, het is tegen m'n godsdienst”.

„Maar dit heeft niets met de godsdienst te maken, Lloyd. Wanneer ben je geboren, m'n jongen?”

„Maar neem me niet kwalijk, het heeft wel met mijn godsdienst te maken”.

„Wat is je godsdienst?”

„Ik ben atheïst,” zei ik zacht. „Ik ben tegen God en ik geloof niets, absoluut niets”.

Terwijl ik dit zei, bewoog Munson verrast en staarde naar mij. Plotse-ling greep hij weer mijn hand, begon haar weer met zijn vochtige ijzeren greep te schudden en riep: „De eerste man die ik ooit ontmoet heb en die de moed heeft te spreken zoals hij denkt. Ik ben er trots op, je te kennen, m'n jongen. Geloof me, het is een zeldzaamheid, een man te ontmoeten die geen angst voor de waarheid heeft. Een man met jouw moed zal het ver brengen, geloof me maar. Je bent een zakenman, Lloyd. Of je het weet of niet, het is zo.

En dat ben ik ook, een zakenman, een gokker op de handelsmarkt, een ondernemer. Ik ben je man, ik kan je een zaak verschaffen. Alles wat we nodig hebben, is kapitaal. Meestal begrijpt men dat niet. Maar waar men zich in het algemeen ook niet van bewust is, wat in feite slechts weinigen bekend is, wat zeg ik, nog minder! — dat is dat men ook met een klein kapitaal in zaken kan gaan. Je zou verbaasd zijn te weten, wat voor een geringe som voor een werkelijk ervaren zakenman als ik zelf nodig is, om je met een winstgevende zaak aan de gang te helpen. Je hebt geluk, dat je juist hier langs komt, nu op dit moment dat ik in het geheel niet met zaken bezig ben en naar een compagnon uitzie, want ik zie dat jij en ik, Lloyd mijn jongen, bij elkaar horen, we kennen beiden de waarheid over het heelal en zijn bewoners. We zullen het ver brengen. Gefeliciteerd!”

„Eh—,” zei ik.

„Maak je niet ongerust. Dit is wettig, billijk en eerlijk. Je zult Jack Munson niet op een onbetrouwbare zaak betrappen. Hij weet wel beter. En bovendien is het niet nodig als je in een volkomen legitieme, wettige onderneming binnen maanden — weken — dagen je fortuin kan maken. Wacht, zeg geen woord! Je denkt misschien dat ik gek ben, dat er miljoenen nodig zijn, duizenden, in elk geval honderden dollars en jij zegt, jij, Lloyd, jij hebt die miljoenen, duizenden, honderden niet. Kom, je zult verbaasd zijn”.

Hij pauseerde. Terwijl hij voorover boog, de handen op zijn knieën steunde, onderzocht hij achterdochtig de lege straat, de open ramen achter ons en tenslotte mezelf.

„Wil ik je vertellen, hoeveel er nodig is? Voor —” Hij trok zijn lip omlaag zodat ik de wortels van zijn tanden kon zien — „voor vijftig dollars kan ik je een zaak verschaffen, die ons binnen één dag het volle bedrag aan winst kan opleveren. Heb je belangstelling? Natuurlijk, want je bent een zakenman”.

„Wat voor soort —”, begon ik.

„Hoeveel geld heb je?”, vroeg hij.

Ik antwoordde, dat ik misschien in staat zou zijn wat geld los te maken, vooropgesteld dat ik wist wat voor soort zaak ik zou moeten beginnen, maar wat die vijftig dollars betreft, dat was wel een hele hap. Hij antwoordde dat ik moest begrijpen, dat het soort zaak ten eerste afhankelijk was van de beschikbare hoeveelheid geld. Hij kon een zaak met elk bedrag beginnen.

Hij had vijftig dollar als een soort minimum genoemd omdat, terwijl het mogelijk was een winstgevende zaak met vijftig dollars te

beginnen, het soort zaken dat men met minder dan vijftig dollar kon beginnen, enigszins beperkt was. Maar ik moest me daardoor niet laten ontmoedigen, mocht ik wat minder van vijftig dollar hebben. Als het er op aan komt, zou hij ook iets met zeer goede vooruitzichten kunnen doen voor een hoop minder dan vijftig dollar — vooropgesteld het was niet een te grote hoop minder. Vervolgens verzocht hij mij de kaarten op tafel te leggen en te berichten hoeveel ik had of hoeveel ik kon krijgen.

„Tja”, antwoordde ik, „ik zou misschien veertig dollar kunnen verschaffen”.

Hij maakte een beweging met zijn hand, die moest aanduiden dat dit in genade aanvaard was, en fronste: „Hoe zou je het kunnen krijgen?”

„Door te telegraferen”, zei ik.

Hij sprong op. „Kom mee”, zei hij.

Ik bleef zitten. „Waarom?”

„Kom, kom, we hebben net nog tijd genoeg. De PTT sluit over vijf minuten. Maak voort”.

Hij keek door het raam, terwijl hij sprak. Hoewel ik zijn blik volgde, kon ik geen klok zien. „Je hebt me niet verteld wat voor soort zaken je op het oog hebt”, vertelde ik hem.

„Kom, ik vertel het je onderweg”.

Maar hoewel hij de hele weg tot het station praatte, was alles wat ik te weten was gekomen toen we daar waren aangekomen, dat de zaak die hij beginnen wilde, iets met het toneel te maken had. Hij zei, dat de omzet en de winsten in de amusements-business ongelooflijk waren, dat hij dit uit ervaring van een heel leven wist. Hij was in een trein geboren. Zijn vader en moeder waren ook beiden in een trein geboren. Zij hadden de trottoirs van Broadway¹⁾ platgelopen, hadden tournees gemaakt door Europa, Azië, Afrika en India, waren geridderd, bejubeld en toegejuicht door alle gekroonde staatshoofden. Een ding slechts hadden ze gemist, juist de eigenschap waarmee hij zo rijk beedeeld was: zaken-instinct. Derhalve zijn ze zonder een cent gestorven. Natuurlijk waren de begrafenis-kosten voor zulk een beroemd echtpaar astronomisch, hetgeen de reden was dat hij, hun plichtsgetrouwe en treurende enige zoon, nu geheel opnieuw moest beginnen. Hij drukte me een telegraaf-formulier en een potlood in mijn hand.

„Maar je hebt me nog steeds niet verteld, wat voor soort zaak je wilt beginnen”, protesteerde ik.

„Wat?”, zei hij. „Waaróm, operettes, een show! We zullen op kleine schaal beginnen. Later gaan we in schouwburgen en dan naar New York”.

„Maar hoe gaan we beginnen?” informeerde ik.

„We gaan rondreizen op kermissen. We zetten onze tent op, vragen entreegeld”.

„Entreegeld voor wat?”, vroeg ik.

„Voor onze show, onze tentoonstelling natuurlijk”.

„Tentoonstelling van wat?”

¹⁾ Amusementscentrum van New York, vert.

„Wát, slangen natuurlijk”, zei hij verrast, alsof hij me dat allang had verteld.

Ik liet mijn potlood vallen.

„Zeker, slangen. En dan zullen we ook waarzeggen en de boerenkinkels nog een fooi lichter maken. Ik zeg je: het is een goudmijn, dit zaakje, Lloyd mijn jongen. En ik heb de tent, aanplakbiljetten, entreekaarten en een carbid-lamp — alles wat we nodig hebben is een beetje carbid. En ik weet waar we slangen kunnen krijgen”.

„Wat voor soort slangen”, informeerde ik.

„Nou, koning-cobra's, koraal- en ratelslangen”.

Ik haalde mijn schouders op. „Ik doe niet mee”.

„Ze zijn niet gevaarlijk”, zei hij. „We krijgen ze zonder giftanden. Er is een man hier in de stad, die ze er uit haalt. Ik ken hem”.

„Ik doe niet mee”, herhaalde ik.

„Accoord, dan mag je waarzeggen. Ik zal je vertellen hoe je 't doen moet. Ik zeg je, we krijgen ons geld de eerste avond terug. Maak haast, schrijf je telegram. Ik zeg je, het is een goede zaak”.

Ik stuurde een onbetaald telegram aan mijn zwager en vroeg veertig dollar en kreeg de volgende ochtend een onbetaald telegram terug. Het antwoord was: Nee.

Ik was terneergeslagen.

„Hoeveel heb je bij je?” vroeg Munson.

„Zeven dollar”.

„Daar kan ik ook een zaak mee beginnen”, zei hij.

„Nee, dat kan je niet,” vertelde ik hem.

Hij begon te argumenteren.

„Als je met vijf beginnen kan, is het mij goed. Ik moet wat achter de hand houden”.

Eerst haalde hij de hotelhoudster over, hem bepaalde zaken uit zijn koffer te laten pakken, die wegens schulden door haar in beslag was genomen. Hij vertelde haar dat deze dingen voor haar geen waarde hadden, terwijl hij er voldoende geld mee kon maken om zijn rekening te betalen. Met mijn vijf dollars kocht hij zeven luie ratelslangen, waarvan de giftanden hetzij getrokken waren, hetzij wegens ouderdom waren uitgevallen.

Daarna sprongen we op een ochtend op een goederentrein, die langzaam de graan-pakhuizen passeerde. Bij de eerste halte werden we eraf gegooid, met slangen en al, maar hier moesten we ook zijn.

Wij zetten onze tent bij de ingang van een danspark op. Tegen de schemering begonnen de mensen te komen. Een stier die aan een reusachtig spit geroosterd was, werd er af gehaald en het feest begon. Munson stak zijn carbidlamp voor de doeken aan, waarmee onze tent versierd was, grote, gerafelde dingen: één beeldde een jonge schaars geklede dame uit, terwijl ze door een leeuw verslonden werd; de ander toonde een man met een paardelijf, die een dame met een baard toezong. Verder was er een ongelooflijk vette vrouw, die een kind met twee hoofden op haar knieën had zitten, terwijl er nog een ander een enigszins verbleekte gorilla toonde, die bezig was een wat star kijkende blonde schoonheid een bos in te slepen.

Daarna klom Munson op een zeepkist en begon een verhaal af te

steken in een harde, wat rauwe stem, over de show, die nu direct zou beginnen en verkocht kaartjes voor 10 cent. De mensen begonnen te kopen en kwamen de kleine tent binnen, waar ik — gedecoreerd met een grote, punthoed waar sterren en een halve maan opgeplakt waren, met kleinere sterren en halve maantjes op mijn gezicht — zenuwachtig de kaartjes aanpakte en tegen kleine jongens schreeuwde, die onder het tentdoek door kropen.

Een van de jongens trok aan de lange kimono, die ik droeg. „Hé meneer” riep hij met een schrille stem, „bent U een engel?”

Ik ging stilletjes op een been staan en duwde hem met de andere voet achteruit, waarop hij mijn enkel beetpakte en er in beet. Een groep toeschouwers was snel gevormd en moedigde het jochie aan. Toen ik er eindelijk in geslaagd was mijn voet te bevrijden en hem een klap op zijn billen te geven, begonnen ze te roepen: „Laat hem met rust, zoek een volwassene. Een klein weerloos kind slaan! Ik wil mijn geld terug! Politie!”

„Kaartjes, alsjeblieft”, riep ik, maar in mijn zenuwachtigheid verzuisde ik verschillende aan te pakken, terwijl ik naar verdachte uitstulpingen in de tentwand trapte.

Een man stak zijn hoofd onder het tentdoek door. „Wie heeft hier daarnet mijn vrouw getrapt?”

„Kaartjes alsjeblieft, koop onze kaartjes, U kunt onze show niet zonder kaartjes zien”, schreeuwde ik.

„Hebt U mijn vrouw getrapt?”, vroeg de man, terwijl hij een kleine vent met een bril naast me beetpakte.

„Georg,” zei een vrouw van buiten. „kom er uit!”

Toen de tent vol was, kwam Munson binnen en kondigde aan, dat de show nu zou beginnen en dat Ali Baba — hij wees op mij — onmiddellijk daarna alle geheimen van het verleden, het heden en de toekomst zou onthullen.

In het midden van de tent hadden we een groot gat gegraven, omgeven door een canvas. Hij kroop er achter, verzocht iedereen over het canvas in het hol te kijken, maar op voorwaarde, dat zij nooit aan hun vrouwen, verloofden en moeders zouden vertellen wat zij zo meteen zouden zien.

Toen verzocht hij om stilte, want hij zou nu door het dal van de schaduw gaan, hij zou met zijn naakte, lege handen de laaghartigste vijand van de mensheid overweldigen, en niet één, niet twee, maar 36 van de meest gevaarlijke slangen-monsters, waarvan velen krachtige kerels en paarden hadden gedood — de gemeenste beesten die ooit over de aardoppervlakte hadden gekropen.

Toen boog hij naar beneden, stak de carbidlamp aan de rand van het gat aan — hetgeen het zo goed als onmogelijk maakte te zien wat er achter was — ontdeed zich van zijn bovenkleren, begon te schreeuwen, zuchten en kreunen, stortte zich in het gat, begon te springen en wierp aarde omhoog.

Als hoogtepunt pakte hij een slang beet, die een paar uur geleden dood was gegaan, schudde haar zodat ze ratelde alsof ze nog leefde... Plotseling stak hij haar kop in zijn mond, maakte nog meer kramp-

achtige bewegingen, haalde haar er plotseling weer uit, riep, dat ze zijn tong door had gebeten, slingerde haar weg en stortte neer achter het canvas, terwijl hij het licht doofde. En terwijl iedereen keek om te zien wat er met hem gebeurd was, kroop hij plotseling vanachter het canvas naar boven, kondigde aan, dat dit deel van de show afgelopen was en dat ik voor nog tien centen de toekomst zou voorspellen.

Hij duwde zoveel mogelijk mensen in de hoek waar ik stond. De eerste klant was een klein meisje van vijftien jaar met van stof grijs gekleurde haar en bruine ogen, die angstig naar mijn sterren en manen staarden.

De kunst, zo had Munson mij geleerd, was als volgt: vertel hen wat ze horen willen. Als het een jonge kerel is, vertel hem dat hij naar de stad gaat, een hoop geld verdient, zijn ergste vijand overwint en reuze succes met de vrouwen heeft.

Is het een vrouw van welke leeftijd dan ook, vertel haar dat ze op reis gaat, dat ze een donkere aardige man zal ontmoeten met veel geld en ook een blonde reus met een boerderij, duizend koeien en een koets met vier paarden, dat zij het hart van de één zal breken en de ander zal huwen, maar vertel haar niet wie, tenzij je van haar een hint krijgt, omdat je, hoewel je misschien denkt dat zij de blonde reus prefereert, dat nooit kan weten. Vergeet niet, als je niets meer weet te vertellen of er gebeurt iets, bv. dat iemand begint te schreeuwen dat je geprobeerd hebt, zijn zakken leeg te halen of iets anders, — ga niet redeneren, val flauw. Roep: O, ik ben ziek, ziek, en val neer. Ik zal je redden. Of als je woorden tekort komt, zeg gewoon „Abracadabra,” draai met je ogen, laat je tong uit je mond hangen en ga misschien wat speeksel laten lopen.

Maar toen ik haar sidderende hand in mijn sidderende hand nam en die hand bekeek, terwijl de mensen dicht bij kwamen om te kijken wat er ging gebeuren, kon ik me niets meer herinneren. Ik bleef naar de hand staren en bleef maar slikken. Ik herinner me de merkwaardige rode ontstoken plekken, de harde eelt op haar vingers en kleine rode gezwellen op haar pols.

„Hoe heb je dat gekregen,” vroeg ik haar plotseling op zachte toon. „Met uien trekken,” antwoordde ze sidderend en toen ik in haar ogen keek, zei ze: „Ik werk op het land”.

Plotseling kreeg ik een harde slag op mijn schouder, waardoor ik van mijn stoel viel, iemand pakte mijn punthoed en ik hoorde Munson's stem: „Abracadabra, ik zie een reis, je zult verre reizen maken te land en over zee, je zult een donkere mooie man ontmoeten, ohh, abracadabra, maar ik zie moeilijkheden, want je zult een andere mooie man met licht haar ontmoeten, eh, sta op, jij idioot, en licht deze goede mensen voor over het verleden, het heden en de toekomst”.

Toen ik opstond, zette Munson de hoed weer op m'n kop en duwde me op m'n stoel. Vervolgens verzocht hij de mensen om geduld, om iedereen in de gelegenheid te stellen voor 10 cent voorlichting te ontvangen, ging naar buiten en begon daar te roepen voor de tweede slangenshow. Ik herinnerde me nu al hetgeen hij me verteld had, begon de toekomst te voorspellen, onze show ging verder en de zaken gingen voortreffelijk.

Aan het einde van de avond telden we ons geld en slangen en waarzegging hadden ons 34 dollars opgeleverd.

„We zullen nu echte slangen aanschaffen,” zei Munson. „We zullen een paar halen die alle boerenkinkels tussen hier en Mexico de stuipen op het lijf jagen. Ik weet waar ik een konings-cobra op kan duiken voor achttien piek.”

Ik schudde mijn hoofd. „Nee,” zei ik.

„Wat is er?”

„Niks voor mij”.

„Wat scheelt er aan?”

„Ik ben er niet geschikt voor, dat is alles”.

„Doe niet gek, Jocko, jongen. Jij deed het best voor de eerste keer”.

„Weet ik,” zei ik, „maar ik deug er nu eenmaal niet voor”.

Munson trok zijn onderlip nadenkend omlaag. „Enfin, ik denk dat ik makkelijk genoeg een andere vent kan krijgen”.

Het geld lag tussen ons op een vat. Hij raapte het snel op, toch alsof er niets ongewoons aan was en begon een liedje te neurieën.

„De helft is van mij,” zei ik.

Hij knikte. „Alles, jochie, ik geef je alles wat die waarzeggerij op leverde”.

Ik schudde mijn hoofd. „Nee,” zei ik. „Onze overeenkomst was: half om half”.

Munson brulde: „Wat voor overeenkomst?”

„Deelgenoot, half om half”.

Hij haalde z'n schouders op, en telde elf dollars af.

„Ik krijg nog zes” zei ik wat onzeker.

Hij glimlachte, liet zijn tanden zien en zei: „'t spijt me, jongen, dit is alles”.

Ik zei niets. Hij draaide, deed een stap. Ik deed een stap. Hij draaide weer en keek me aan. „Nu zal ik je wat zeggen, kinkel. Ik heb geen zin in vechten, maar denk er om dat ik al heel wat knokpartijen heb overleefd!”

„Geef me nog zes dollars,” zei ik.

Zijn ogen schitterden. „Ik geef je nog een dollar omdat jij het bent, maar geen cent meer”.

„Zes dollars”.

„Geen denken aan, idioot”.

Ik dacht aan de klap die hij me in de hoek van de tent had gegeven, maar ik dacht ook aan de reiziger die me opgelicht had. Ik dacht ook aan het kleine meisje met haar grauw gezicht, haar starende bruine ogen, haar eelt en haar ontstekingen aan haar handen. Maar als je me nu vraagt — het was geen van deze dingen die me er toe brachten hem een klap te geven. Ik wilde hem niet laten gaan met mijn zes dollars. Dat was de zaak.

Ik boog voorover en stootte hem in zijn maag. Hij gaf een schreeuw, viel en bleef liggen. Ik haalde mijn zes dollars uit zijn zak en wachtte.

Na een tijdje stond hij op en steunde.

„Goed,” zei ik, „ik heb mijn zes dollars en nu ga ik. Ik hoop dat dit een les voor je was”.

„Waar ga je heen?”, vroeg hij.

„Weg”.

„Blijf bij me, Lloyd. Ik zal je laten zien waar goud zit. Blijf bij oude Munson. Hij zal het je laten zien”.

„Je hebt me genoeg laten zien,” zei ik.

„Waar zal je heengaan? Op het land werken? Een goederentrein pikken? Dat is niets voor jou”.

Ik zag zijn wit gezicht, ik hoorde zijn stem. Ik draaide me om. „Wacht, Jocko,” riep hij, maar ik keek niet om. Ik hoorde hem nog drie, vier keer roepen, maar ik bleef over het gras lopen met de handen in mijn zakken tot ik aan een kraam kwam, waar de laatste feestvierders thee en bier stonden te drinken en jonge maïs aan het eten waren.

En daar stond het kleine meisje, dat ik haar toekomst niet kon voorstellen en dat ik alleen maar had gevraagd, hoe ze aan haar ontstekingen was gekomen. Ze beet juist in een maïskolf, toen ik er kwam. Haar ogen staarden me aan en ik realiseerde me, dat ik nog steeds die sterren en maantjes op m'n gezicht had zitten. Ik haalde ze er af voordat ik zei wat ik zeggen wilde.

Zij glimlachte een heel klein beetje, zodat ik er niet helemaal zeker van was. Zij zag er treurig en lief uit. Met een snelle beweging pakte ze een maïskolf van de kraam en gaf die mij. Toen keek ze naar mij en bewoog niet. Ik beet in de maïskorreltjes en zij smaakten zoet.

Ik zei: „Op het land waar je werkt...” En ik zag een paar mannen van haar soort met grijze stof op hun kleren dicht bij en zij luisterden en dus zei ik het haar en tot hen: „Op het land waar je werkt — zoeken ze daar nog mensen?”

Ik hield mijn maïskolf vast en hoewel zijn zoete korreltjes verleidelijk lokten, wachtte ik op hun antwoord voordat ik een nieuwe hap nam...

CRITISCHE NOTITIES:

Een nuchtere kijk op de Sowjet-Unie

De „United States Information Agency” — de „Voorlichtingsdienst” van de Amerikaanse regering wordt algemeen beschouwd als de centrale instantie die belast is met de anti-communistische campagne op wereldschaal. Zij beschikt voor dit doel over enorme geldbronnen. Zij voorziet duizenden dagbladen over de hele wereld met materiaal, koopt journalisten om, verspreidt geruchten, bedenkt provocaties en geeft bovendien een ontzagwekkend aantal periodieke geschriften uit.

De agentuur beschikt ook over een theoretisch orgaan, een maandblad, getiteld „Problemen van het Communisme”. Gewoonlijk dient dit blad als bron van inspiratie voor zulke meesters der politieke theorie als Frans Goedhart, Romme en de Kadet. Maar eens in de zoveel jaren veroorlooft het zich de publicatie van een artikel, dat gunstig afsteekt tegen de rest. Dit is blijkbaar een psychologische kwestie, omdat anders de zaak te eentonig wordt.

In elk geval — het jan.-febr.-nummer van „Problems of Communism” bevat een bijdrage van de Britse geleerde Alec Nove over de sociale voorzieningen in de Sowjet-Unie, die onze volle aandacht verdient. Het feit alleen al dat hij gelegenheid krijgt in het blad van de Amerikaanse voorlichtingsdienst te schrijven, vrijwaart hem van de verdenking dat hij een „mee- of er-inloper” (de Kadet) is. Maar het verhoogt ook de waarde van zijn opinie.

Nove begint zijn beschouwing met de opmerking, dat alle critici van de Sowjet-Unie geneigd zijn te geloven, dat iedere verbetering van het welvaartspeel in de Sowjet-Unie „concessies” zijn die van een „weerstrevend regime afgedwongen” werden door „de onweerstaanbare kracht van de druk der massa”. „Het is slechts een stap van deze opvatting tot de conclusie, dat zulke maatregelen op zichzelf een bewijs voor de zwakheid van het regime en zijn wankelheid zijn.”

De auteur verwerpt deze stelling met kracht. Hij erkent, dat het hier om een langdurige en consequente politiek gaat.

Belangwekkend wordt het artikel vooral door de gedetailleerde gegevens die Nove over de verschillende onderdelen van de sociale ontwikkeling in de Sowjet-Unie verschaft.

Hij constateert, dat de begroting van Sociale Zaken (die reeds in 1950 enorm was) in de jaren 1950—1959 verdubbeld werd, van 116 op 232 miljard roebel.

Schrijvende over de medische verzorging geeft hij de volgende cijfers over het aantal artsen per duizend inwoners:

Sowjet-Unie (1951)	13,9
Sowjet-Unie (1957)	16,9
Amerika (1954)	12,7
Engeland (1951)	8,8
West-Duitsland (1955)	13,5

Hij laat zien, dat de Sowjet-Unie ook ten aanzien van het aantal onderwijzers de eerste plaats in de wereld inneemt:

	Leerlingen (in duizenden)	Onderwijzers	Leerlingen per onderwijzer
Sowjet-Unie (1956/57)	30.127	1.811	16,6
Amerika (1955)	30.531	1.135	26,9
Engeland	7.981	309	25,8

In ons land is de toestand waarschijnlijk nog slechter dan in Amerika. (In 1948 was er per 30 leerlingen van lager- en middelbaar onderwijs één onderwijzer.)

De kleine omvang van de klassen is echter niet het enige kenmerk van het onderwijsstelsel in de Sowjet-Unie. De schrijver wijst er op dat alle onderwijsinstellingen gratis toegankelijk zijn en wij voegen er aan toe dat volgens de opvatting van sommige Amerikaanse deskundigen de meeste Amerikaanse tweedejaars-studenten minder kennis (zowel op gebied van talen als van exacte wetenschappen) bezitten dan de Sowjet-scholieren bij hun eindexamen op de middelbare school.

Wat de pensioenen betreft, deelt de auteur mee, dat de totale staatsuitgaven van 30,1 miljard roebel in 1950 op 66 miljard roebel in 1958 zijn gestegen. Het gemiddelde peil der ouderdomspensioenen steeg met 81 pct!

Interessant zijn ook zijn gegevens over de vacaties van de werkers. De bepalingen met betrekking tot de vacaties „onderscheiden zich voordelig van die in de West-Europese landen”, zegt hij, „vooral voor de arbeiders in de bedrijfstakken die als zwaar en ongezond worden beschouwd”. Bijvoorbeeld: „Mijnwerkers, arbeiders in de staalindustrie en buschauffeurs hebben recht op een betaalde vakantie tot vier weken per jaar”. Het minimum is 12 dagen. Vijf en dertig procent van de arbeiders hebben een vakantie van drie weken en meer, waarbij nog komt, dat de vakbeweging enorme bedragen uitgeeft voor het verblijf in vakantiehuizen, kuur-oorden enz., terwijl de uitgezonden arbeiders slechts een nominale bijdrage leveren, die de werkelijke kosten bij lange na niet dekt.

*

Het meest interessant vonden wij de beschouwingen van Nove over de verkorting van de werktijden in de Sowjet-Unie.

De feiten mogen we als bekend veronderstellen (dit jaar wordt de overgang tot de 7- en 6-uren dag voltrokken met een gemiddelde werkweek van 40 en een half uur en tot 1964 wil men de werkdag tot zes uur voor gewone en 5 uur voor zware arbeid bekorten.)

Prof. Nove schrijft: „Sommige Westerse critici wijzen op het feit, dat de voorziene stijging van de productiviteit groter zou zijn dan noodzakelijk is als compensatie voor de vermindering van de arbeidsuren en zij maken de gevolgtrekking dat deze hervorming in het geheel niet echt is, aangezien er een grotere intensiteit van de arbeidsinspanning in de verkorte werkweek zal zijn. Zulk een opvatting is nauwelijks gerechtvaardigd. Het is in de eerste plaats duidelijk, dat een kortere werkweek niet alleen in Rusland maar ook in Amerika of welk ander land ook grotere intensiteit en hogere productiviteit vereist.” Bovendien, zo voegt hij er aan toe, „is het niet waar, dat de Sowjet-Unie van plan is de productiviteit alleen, of zelfs in hoofdzaak, te verhogen door zwaardere lichamelijke lasten op de arbeiders te leggen. Dit blijkt volkomen duidelijk uit de grote aandacht die men aan de mechanisatie van arbeids-intensieve processen schenkt, speciaal aan de hulpwerkzaamheden als laden, verplaatsen van materiaal, enz.”

Terwijl dus de verkorting van de werkweek voornamelijk mogelijk gemaakt wordt door de invoering van moderne mechanische middelen en de toepassing van de nieuwste techniek, die de taak van de arbeider steeds meer tot die van controleurs van machines verandert en de handarbeid verlicht, constateert Nove ook, dat de verkorting van de arbeidstijd begeleid wordt door de „gewone tendentie” van stijgende lonen. Al meent hij dat de lonen slechts langzaam stijgen, — in elk geval is het voor hem reeds een „gewone” zaak dát ze stijgen!

Zijn verklaring krijgt thans een bijzonder actuele betekenis, nu de discussie over de verkorting van de werkweek in ons land in volle gang is en nog méér door de onbeschaamde wijze waarop de ondernemers hiervan gebruik willen maken om zich te verrijken. Daarbij dient echter toch voorop te staan, dat de verkorting van de werkweek als zodanig een stap vooruit is, maar ook dat het

hele vraagstuk in wezen aan de orde is gesteld door de ontwikkeling in de Sowjet-Unie. Reeds in zijn jaarverslag over 1958 constateerde het bestuur van de Amsterdamse Bank, dat de Nederlandse bourgeoisie als gevolg van de „economische competitie” van de Sowjet-Unie en van het feit, dat zij snel bezig is de achterstand in te lopen, „in feite niet vrij (is) om onze eigen levensstandaard te kiezen”.

Dit is de nuchtere erkenning van het feit, dat de ontwikkeling in de Sowjet-Unie een steeds dieper gaande invloed heeft op de gang van zaken hier. Het nuchtere onderzoek van de feiten omtrent de sociale ontwikkeling in dat land belet de Britse auteur natuurlijk niet aan het einde van zijn betoog terug te vallen op het peil, dat men in het tijdschrift van de Amerikaanse Informatiedienst gewend is.

Daar kunnen we dus aan voorbijgaan. De redactie van het tijdschrift heeft dat trouwens zelf beseft. Want zij achtte het door prof. Nove bijeengebrachte materiaal dermate gevaarlijk, dat zij maar meteen vijf anti-Sowjet-experts gemobiliseerd heeft, om de feiten weg te commentariëren.

Wij zijn zo vrij onze schouders op te halen en we zouden zeggen: het was vergeefse moeite.

Een mislukt in memoriam

Over de doden niets dan goeds! Wij zouden hier dan ook geen aandacht geschonken hebben aan het overlijden van de astronoom prof. dr Anton Pannekoek op de eerbiedwaardige leeftijd van 87 jaar, wanneer Het Parool het niet nodig had geacht, een paar weken na zijn verscheiden een omvangrijk artikel te publiceren, waarin Pannekoek geprezen werd omdat hij tot aan zijn laatste levensdag trouw was gebleven aan . . . het marxisme.

Dat is natuurlijk zeer verdacht, vooral als men bedenkt, dat het blad sinds zijn geboorte met minachting neerkijkt op dit marxisme en het sinds dezelfde dag als zijn hoofdtak beschouwt het marxisme te bestrijden.

Vanwaar die één-daagse liefde?

Omdat Pannekoek „tot op zeer hoge ouderdom wapens tegen de heersers in het Kremlin (is) blijven smeden” en het mooie aan de zaak is volgens het blad, dat hij die wapens . . . uit het marxisme zelf haalde.

Als dit zo is, — dan blijft het natuurlijk onverklaarbaar waarom de anti-communisten nog steeds bezig zijn met de bewijsvoering dat Marx zich op alle punten heeft vergist, dat er geen einde aan de stroom van geleerde geschriften komt, waarin bewezen wordt, dat het marxisme een pseudo-wetenschap is, die reeds generaties geleden door de levende werkelijkheid zou zijn weerlegd. Dit min of meer ter zijde.

Eerlijk gezegd hebben wij de levensloop van Pannekoek — na zijn kortstondige liefdes-affaire met de tribunisten van vóór de Eerste Wereldoorlog — nauwelijks meer gevolgd. Ootmoedig geven we toe, dat de schrijver van het herdenkings-artikel in Het Parool ons enkele nieuwtjes verteld heeft, die ons geheel waren ontgaan. Het bericht bv. dat Pannekoek nog in 1946 onder het pseudoniem P. Aartsz een boek heeft laten verschijnen over „De Arbeidersraden”. Hoewel het zelfs een Engelse vertaling heeft beleefd, zijn we er niet in geslaagd, het te achterhalen.

Dit is ons wel gelukt met een ander werk, dat voor de Tweede Wereldoorlog in Amsterdam onder het pseudoniem J. Harper verschenen is.

Men zou zeggen — waarom je met zoiets bezighouden? Welnu, volgens de Parool-schrijver is dit boek Pannekoeks „grote afrekening met Moskou, de voltooiing van de arbeid door hem reeds in 1917 begonnen"! Dit was dan ook de reden, waarom het onleesbare werkje na de oorlog (de Tweede Wereldoorlog dan) zowel in New York als in Londen herdrukt is.

Het heeft de kampioenen van de koude oorlog van argumenten voorzien. Dit geschrift van Pannekoek—Harper, getiteld „Lenin als filosoof" is in 1938 in de Duitse taal (!) te Amsterdam uitgegeven door de „Gruppe Internationaler Kommunisten in Holland". Waarom in het Duits?

Hoe nu ziet de „grote afrekening" er uit?

„Het marxisme van Lenin", zo schreef Pannekoek, „en van de bolsjewistische partij is een legende. Lenin heeft het werkelijke marxisme nooit gekend. Waar had hij de kennis vandaan moeten halen? Het kapitalisme kende hij slechts als koloniaalkapitalisme, de socialistische revolutie slechts als de omverwerping van een grondbezitters- en tsarendespotisme" (blz. 100)!

Met deze enormiteit is het leninisme natuurlijk knock-out geslagen. Lenin's studie over het imperialisme bestaat niet, in elk geval bestond het niet voor Pannekoek en Pannekoek maakt met een enkele krachtige verklaring uit, dat Lenin zelfs het Russische kapitalisme niet kende, dat hij het verkeerdelijk als zodanig beschouwde, terwijl het alleen maar een „tsaren-despotisme" was!

Juist! In Amerika is de tip in goede aarde gevallen.

Werd het soms na de oorlog geen gewoonte, het socialisme als een modern soort „aziatisch despotisme" af te schilderen — de rechtstreekse voortzetting van het „tsaren-despotisme"?

Maar dat blijkt niet de enige prestatie van Harper—Pannekoek te zijn. Alle onzin, die na de Tweede Wereldoorlog over de Sowjet-Unie werd verteld, kan men daar al terugvinden.

Wij gaan dan aan zulke kleinigheden voorbij als de stelling, dat de hoofdstreking van Lenin's grote afrekening met de burgerlijke filosofen van het begin dezer eeuw — „Materialisme en Empiriocriticisme" — is, de kerk „als de voorname en gevaarlijkste macht" aan te wijzen. Waaruit dus in elk geval achteraf blijkt, dat Dulles gelijk had met zijn veldtocht tegen het goddeloze communisme.

Verder vertelt de auteur ons, dat de October-revolutie een burgerlijke revolutie was, die uitgemond is „in een of ander op de arbeiders steunend kapitalisme" en tenslotte wordt gezegd, dat men in de Sowjet-Unie te maken heeft met „staatskapitalisme", met een „staatsbureaucratie", die de nieuwe „heersende klasse" is, die beschikt over de „meerwaarde", terwijl de „arbeidersklasse uitgebuit wordt". Wie weet — heeft de gewezen trotskist Burnham zijn manager-theorie soms aan deze gedachten uit het jaar 1938 ontleend? Dan is de vertaling van het boek uit het Duits in het Amerikaans in elk geval gerechtvaardigd.

Nu we echter weten, dat het hier om een opsomming van alle „theoretische" onzin gaat, die ons achteraf bij tonnen tegelijk uit Amerika is gestuurd, begrijpen we ook de posthume hulde van Het Parool aan een man die beter gedaan had zich te bepalen tot de astronomie.

Twee goede en goedkope Sowjet-romans

De Uitgeverij Pegasus, in samenwerking met de Uitgeverij voor Literatuur in Vreemde Talen te Moskou, heeft twee nieuwe Sowjet-romans op de markt gebracht, die onze volle aandacht verdienen.

„In de Greep van de Dzjoegdyr” zou men beter kunnen aanduiden als het dagboek van een avontuurlijke tocht door de onherbergzame en woeste taïga van Oostelijk Siberië, terwijl „Het gebeurde in Leningrad” een indrukwekkend verhaal over de blokkade en de wederopbouw van Leningrad is.

Het is geen oorlogsroman in de geïkete betekenis van het woord.

Oorlogsliteratuur is er veel. In het bijzonder willen wij van deze gelegenheid gebruik maken om op de massale productie in West-Duitsland te wijzen, die een doel heeft: de Hitler-oorlog te romantiseren en . . . te rechtvaardigen. De voornaamste middelen tot verspreiding van dit soort propaganda zijn de geïllustreerde bladen, die in massale oplaag verschijnen.

Een voorbeeld uit vele: Het weekblad *Revue* in München publiceerde onlangs een „Dokumentarbericht” over een van Hitler's divisies, genaamd „Divisie Brandenburg”, die speciaal was opgeleid voor het verrichten van sabotage en soortgelijke speciale taken achter de frontlijn van de Sowjet-legers.

Dit geromantiseerde verhaal begint met de beschrijving van de verovering van een brug op Sowjet-gebied in de nacht van de overval op de Sowjet-Unie — 21 juni 1941.

De lieden zijn gekleed in Sowjet-uniformen en er blijkt een luitenant Czerny door de Sowjet-grenstroepen gepakt te zijn. De rest van de groep heeft zich dichtbij ingegraven. Ze horen Czerny schreeuwen — „Nee, dat mogen jullie niet doen!” (nl. hem als spion terechtstellen).

„De eerste impuls van onderofficier Dörner is op te springen, naar de overkant te stormen en als een bezetene om zich heen te slaan, te stoten, schieten, steken . . . En die daar aan de overkant, de kleine Czerny is een van ons, spreekt onze taal, draagt ons uniform” (hetgeen niet waar was, want ze hadden zich in het uniform van het Sowjetleger gestoken).

„ . . . Als ze hem wat doen . . . als ze hem een haar uit zijn hoofd halen maak ik een hele compagnie koud, met mijn blote hand . . .”

„Wat is de Iwan toch voor 'n achterlijke soldaat.”

Het spreekt vanzelf, dat spion Czerny gered en de brug genomen wordt . . . althans in de roman.

De kern van deze literatuur is: de oorlog was goed, maar Hitler deugde niet als leider.

In een woord: ze dient ter voorbereiding van de revanche.

De Sowjet-literatuur stelt zich andere doelen, zoals bekend mag heten. Zij hoeft het misdadige van Hitlers oorlog niet opnieuw te bewijzen — dat heeft men aan den lijve ondervonden. Maar zij stelt zich ten doel het verlangen naar het behoud van de vrede te verdiepen. Zij beschrijft hoe de mensen groeien in een oorlog voor een rechtvaardige zaak en dat laat ook Alexandr Tsjakowski in de twee hoofdfiguren van zijn roman zien: de oorlogscorrespondent Sajsja Sawin en zijn meisje Lyda.

Alexandr Tsjakowski, *Het gebeurde in Leningrad*, vertaald door M. Wiessing en mr I. Prins Willekes Macdonald, 536 blz., f 5,50.

G. Fedosejew, *In de Greep van de Dzjoegdyr*, vertaald door M. Wiessing, 462 blz. met 27 foto's, f 5,50.

Een boeiend verhaal, dat op natuurlijke wijze met de vereniging van de twee door het oorlogsgeweld uit elkaar geslagen gelieven in de stad eindigt, die in de harten van het Sowjetvolk een grote rol speelt.

Het boek van de landmeter-ingenieur G. Fedosejew is — zoals men begrijpt — van een heel ander gehalte. Een echt avonturen-boek, zonder pretentie, behalve dan misschien de poging om te verklaren waarom zoveel jongeren in de Sowjet-Unie bereid zijn als voortrekkers naar het Oosten te gaan, waar onuitputtelijke bodemschatten op hun ontsluiting wachten.

Het is een amusant boek met verhalen over dwaze mislukkingen en spannende boerenjachten geschreven door een man met een fijn observatie-vermogen.

Wij bevelen beide boeken aan, vooral omdat de uitgeverij ze tezamen bij in-tekening voor f 8,90 ter beschikking stelt.

De ontwikkeling van het Duitse monopoliekapitaal

Het Duitse grootkapitaal heeft zich bijzonder snel, bijzonder sterk en bijzonder duidelijk ontwikkeld tot alles-overheerser in het kapitalistische Duitsland. Het is het meest sprekende voorbeeld van wat in de twintigste eeuw verstaan moet worden onder reactie en een sterk, in alle opzichten typerend voorbeeld van het monopoliekapitaal in het algemeen. Daarom is een goede marxistische studie van de Duitse monopolies van grote betekenis voor het wetenschappelijk onderzoek van alle monopolies, in het bijzonder van de anti-democratische greep op staat en maatschappij en het agressieve streven in de internationale politiek, dat hen, ongeacht hun „nationaliteit” in meer of mindere mate eigen is.

Een studie van het Duitse imperialisme is ook van actueel politiek gewicht. Want al heeft de Duitse reactie tot tweemaal toe een wereldoorlog verloren in de afgelopen vijftig jaar, het is daar allerminst door uit het veld geslagen: zijn streven is in grondtrekken hetzelfde gebleven tot op de dag van vandaag, zijn methodes van vroeger bieden veel leerzame punten van overeenkomst met de methodes die thans gevolgd worden en wat zijn machtsmiddelen betreft dient men iedere illuſie over „ontvlechting”, „denazificatie” e.d. „maatregelen” voor wat betreft West-Duitsland te laten varen.

Enkele gegevens, die de Sowjet-econoom I. M. Faingar in zijn onderzoek over de ontwikkeling van het Duitse kapitalisme¹⁾ in het laatste hoofdstuk verstrekt tonen aan, dat de concentratie van productie en kapitaalsmacht in West-Duitsland thans een peil hebben bereikt, dat duidelijk uitsteekt boven het niveau van vlak voor de Tweede Wereldoorlog.

— 41 naamloze vennootschappen met een aandelenkapitaal van meer dan 100 miljoen mark hadden tezamen 25 pct van het totale (Duitse/Westduitse) aandelenkapitaal in 1938, maar in 1955 was hun aandeel 39 pct; deze 41 maatschappijen vormen 14 monopolie-groepen, die samen twee/derde van het totale aandelenkapitaal in het West-Duitsland van vandaag controleren.

Kwam in 1938 reeds 87,7 pct van de staalproductie in het Roergebied voor rekening van de grote trusts, in 1956 was dit 93,9 pct.

De grote banken, die in 1938 45 pct van alle credieten voor hun rekening namen, liggen nu in dat opzicht boven de 50 pct; 150 commissarissen en directeurs van de drie grote monopoliebanken (Deutsche Bank, Dresdner Bank en Commerzbank) bezetten reeds in 1955 niet minder dan 1443 leidende posten in ruim 850 N.V.'s die tezamen meer dan 70 pct van het totale Westduitse aandelenkapitaal bezitten.

Bedroeg het aandeel van West-Duitsland in de totale export van de kapitalis-

¹⁾ I. M. Faingar — Die Entwicklung des deutschen Monopolkapitals — Grundriss Verlag Die Wirtschaft, Berlijn. Uit het russisch vertaald.

tische wereld in 1950 nog 3,6 pct, thans is dit met ruim 9 pct op het niveau van Groot-Brittannië op de tweede plaats gekomen.

In de Bondsdag, die in 1957 met Amerikaans-Pruisische regie werd „gekozen” vindt men 82 directe vertegenwoordigers en directeuren van de grote concerns. Met hun Untertanen — Adenauer c.s. — vormen zij de publieke kant van de innerlijke heerschappij van het aloude grootkapitaal.

Grondige speciale onderzoekingen over het Duitse imperialisme, berustend op de wetenschappelijke beginselen van het marxisme-leninisme, zijn schaars gebleven, in het bijzonder waar het de periode betreft na de wereldcrisis van '29. Juist deze tijd is het voorwerp van navorsing geweest in het werk van Faingar.

Uit een zeer omvangrijk feitenmateriaal, waarin uitvoerige statistieken niet de onbelangrijkste plaats innemen, tracht de schrijver de meest treffende bijzonderheden op te diepen om een schets te geven van de ontwikkeling van het Duitse monopoliekapitaal — niet alleen waar het de algemene kenmerken betreft die het gemeen heeft met het Amerikaanse, Britse e.a. monopoliekapitaal, maar ook in de eigenaardigheden die de Duitse ontwikkeling kenmerken. En hoewel de periode van de 15 jaren tussen de crisis en het einde van het Hitlerbewind de hoofdaandacht hebben van Faingars onderzoekingswerk, plaatst hij deze periode toch op zeer overtuigende wijze in de algemene lijn van de ontwikkeling van de opkomst van het Duitse kapitalisme na 1870 tot en met de periode van het Wirtschaftswunder.

Kenmerkend voor de ontwikkeling van het Duitse kapitalisme is de vroegtijdige en omvangrijke monopolievorming. Een typerend gegeven dienaangaande is, dat in 2 pct van alle grote (meer dan 50 arbeiders omvattende) Duitse industriebedrijven vlak voor de Tweede Wereldoorlog 60 pct van de Duitse industrie-arbeiders werkzaam was, terwijl in Amerika en Groot-Brittannië 80 pct van de industrie-arbeiders verspreid was over rond 15 pct van de grote bedrijven. Buiten de voorsprong wat betreft het grootbedrijf valt ook op het feit, dat de Duitse monopolies van het einde van de vorige eeuw af sterk geconcentreerd zijn op de zware industrie en de moderne bedrijfstakken als chemische en electrotechnische industrie.

Een tweede belangrijke bijzonderheid van het Duitse grootkapitaal is, dat het zich zeer vroeg reeds intensief op het staatsapparaat wierp en het staatsmonopolistische kapitalisme er zich voor het eerst in al zijn belangrijke karaktertrekken volledig openbaarde.

Dat was reeds in de Eerste Wereldoorlog het geval, maar het staatsmonopolisme verkreeg zijn grootste uitbreiding en onthullendste vorm in de nazi-periode. Het staatsmonopolistische karakter van het Duitse kapitalisme is nauw vervlochten met zijn agressieve karakter en de grote rol die de bewapening altijd heeft gespeeld in de Duitse economie. Faingar herinnert eraan, dat Duitsland in de eerste 45 jaren van deze eeuw 35 jaren bezig is geweest met het voeren en voorbereiden van een oorlog. Hij brengt een schat van gegevens bijeen, te beginnen bij het feit, dat Duitsland reeds voor de Eerste Wereldoorlog de grootste militaire uitgaven per hoofd van de bevolking had en eindigend bij interessante feiten over de herbewapening na de Tweede Wereldoorlog. De schrijver herinnert aan internationale overeenkomsten van de Duitse monopolisten, aan het feit, dat van ieder van de 123 miljoen Britse granaten, die in '14—'18 op de Duitse stellingen werden afgevuurd, 1 shilling patentwinst naar Krupp ging en een reeks soortgelijke oorlogswinsten uit de latere periode.

Het eerste deel van Faingars boek is gewijd aan die kenmerken van het Duitse imperialisme, waarbij uitvoerige gegevens worden verschaft over de vorming van de diverse monopolistische groepen en de verschuivingen in deze economische basis tijdens het fascistische bewind. Dit deel lijkt ons van bijzondere wetenschappelijke waarde. Faingar slaagt er in veel feitenmateriaal bijeen te brengen, maar toch de grote lijn steeds duidelijk tot uitdrukking te laten komen. Hij schetst vooral de methodes die de monopolies aanwenden om de gehele economie onder con-

trole te krijgen door middel van de dwangmaatregelen van de moderne kapitalistische staat. Het is echter jammer, dat er niet meer gegevens verschaft worden en aandacht gewijd is aan de vraagstukken van de landbouw en de middenstand op dit punt; Faingar houdt zich practisch uitsluitend met het grootkapitaal, de overige bourgeoisie en de arbeidersklasse bezig.

Maar hoe het zij — in dit eerste deel vindt men een der meest geslaagde, zo niet de meest geslaagde, samenvatting van de ontwikkeling van het Duitse grootkapitaal en de staatsmonopolistische processen onder het nationaal-socialisme, die tot nu toe zijn verschenen. Voor een diepgaande studie van de processen in de moderne kapitalistische maatschappij is de lezing van dit werk noodzakelijk. Vraagstukken als de verhoudingen tussen monopolies, banken en staat, de betekenis van militaire orders, de methodes van vervlechting e.d. worden concreet uiteengezet. Voor een serieuze studie van het Duitse kapitalisme is het werk onmisbaar te noemen.

Het tweede deel van het boek van deze Sowjeteconoom houdt zich bezig met de voorbereiding van de Tweede Wereldoorlog. De militairisering van de economie wordt erin beschreven en geanalyseerd.

Grote aandacht besteedt Faingar aan de hulp, die Amerikaanse en Engelse imperialisten hebben verleend aan het Duitse monopoliekapitaal in deze jaren. De behandeling van de internationale relaties van de Duitse imperialisten voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog behoren voor Nederlandse lezers tot de meest interessante en actuele.¹⁾

Faingars werk is een zeer nuttige bijdrage tot een juiste beoordeling van een der belangrijkste vraagstukken van deze tijd — de beteugeling en liquidatie van het Duitse imperialisme. Dat alleen al maakt het waard er ruime aandacht aan te besteden.

G. V.

¹⁾ Noot van de redactie: Onze medewerker zal in het volgende nummer aan dit onderwerp een afzonderlijke beschouwing wijden.

PARTIIDOCUMENTEN:

Communiqué over zitting Partijbestuur der CPN

Het Partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland is op 27 en 28 mei bijeen geweest. De algemeen secretaris van de partij, Paul de Groot, heeft in deze zitting een rede gehouden over de internationale toestand, de consequenties die deze heeft voor Nederland en de taken die hieruit voortvloeien voor de partij.

De belangrijkste delen van deze rede zijn gepubliceerd in De Waarheid. Het Partijbestuur stelde zich achter deze rede en de hierin neergelegde conclusies voor het werk van de partij.

Een grote plaats in de besprekingen van het Partijbestuur werd ingenomen door de Defensienota, waarin de regering-De Quay haar bewapeningsprogram voor de komende jaren aankondigt. Deze nota onthult het feit, dat de sabotage van de topbesprekingen door de Verenigde Staten en hun satellieten reeds lang te voren was voorbereid.

Op bevel van Washington zullen het Nederlandse leger en de luchtmacht worden ingevoegd in z.g. Europese eenheden, waarin de Nazi-Wehrmacht en de Nazi-Luftwaffe de voornaamste rol spelen. Langs deze weg worden, met ontdulken van de Parijse accoorden, de Nazi's met atoomwapens toegerust. Bovendien zal de agressiemacht tegen Indonesië worden vergroot. De reeds lang geëiste verkorting van de diensttijd wordt opnieuw op de lange baan geschoven.

Deze maatregelen zullen nieuwe lasten van vele honderden miljoenen gulden

op de schouders van het Nederlandse werkende volk leggen.

Het Partijbestuur roept alle vredelievende en democratische Nederlanders op om tegen deze plannen van de regering-De Quay met grote kracht actie te voeren en onmiddellijke stopzetting van de troepenstaking naar Nieuw-Guinea te eisen. Het roept de werkers in de fabrieken, op de kantoren en op het land, de vakverenigingen, de vrouwen en de jongeren op om door middel van petities en delegaties aan het parlement en aan de leden van het parlement afzonderlijk, van hun afwijzing van deze politiek te doen blijken.

Tegenover de plannen om ter wille van verhoogde oorlogsuitgaven het levenspeil te verlagen, is het noodzakelijk dat de arbeiders eensgezind de strijd voor loonsverhoging voeren.

Het Partijbestuur roept op tot een krachtig en volhardend optreden om de regering-De Quay, die ons land dreigt mee te sleuren in een atoomoorlog, tot verdwijnen te dwingen en een nieuwe, vredelievende regering aan het bewind te brengen, die ons land losmaakt uit het oorlogskamp en duurzame vrede en vriendschap met het Indonesische volk verzekert.

Waarheid-festival op 25 september

In verband met het jaarlijkse Waarheidzomerfeest besloot het Partijbestuur van de CPN dit te houden in de vorm van een groot Waarheid-Festival in het RAI-gebouw te Amsterdam op 25 september a.s. Dit festival zal in het teken staan van de 20ste verjaardag van De Waarheid.

(Waarheid, 30 mei 1960)

PKI veertig jaar

Ter gelegenheid van de 40ste verjaardag van de Partai Komunis Indonesia, zond het partijbestuur van de CPN het volgende felicitatieschrijven:

Het Partijbestuur van de C.P.N. zendt jullie namens alle Nederlandse communisten de hartelijke gelukwensen bij de 40ste verjaardag van de P.K.I.

Opggericht op 23 mei 1920, heeft de P.K.I. zich in een lange, moeilijke strijd, waarin zij grote offers heeft gebracht, ontwikkeld tot een grote massapartij van het Indonesische volk. Zij is wreed vervolgd en bestreden door de Nederlandse kolonialisten, door de Japanse imperialisten en door de contra-revolutionaire krachten in Indonesië zelf. Doch nooit is het gelukt om de P.K.I. te vernietigen. Zij smeedde steeds nauwere banden met het volk en was in staat om een grote bijdrage te leveren tot de nationale bevrijdingstrijd van het Indonesische volk.

Wij zijn er trots op, dat de Nederlandsche communisten, trouw aan de principes van het marxisme-leninisme, voortdurend en zelfopofferend hebben gestreden tegen de koloniale overheersing over Indonesië, voor de vrede en vriendschap tussen het Indonesische en het Nederlandse volk. In deze strijd hebben onze partijen hechte banden gesmeed. Jullie kunnen ervan overtuigd zijn, dat wij ook in de toekomst al onze krachten zullen geven aan het vestigen van vreedzame betrekkingen tussen onze landen en zullen optreden tegen iedere poging van de kolonialisten om West-Irian, dat behoort tot Indonesië, te gebruiken als springplank voor nieuwe koloniale avonturen.

Onze partij veroordeelt de poging van de Nederlandse regering om het op een militair conflict met Indonesië te laten aankomen. Zij is van mening, dat door onderhandelingen tussen Nederland en Indonesië en door besprekingen in de UNO een rechtvaardige oplossing voor alle geschillen tussen Nederland en Indonesië moet worden bereikt.

Wij zijn er zeker van, dat het bondgenootschap van het Nederlandse en Indonesische volk voor vrede en vriendschap de overwinning zal behalen.

Ter gelegenheid van de 40ste verjaardag van onze roemrijke zusterpartij zenden we jullie, waarde kameraden, onze beste wensen voor nieuwe successen bij het verenigen van alle democratische en patriottische krachten in de strijd tegen het imperialisme, voor de ontwikkeling van jullie land en verzekeren we jullie nogmaals van onze voortdurende solidariteit.

Leve de P.K.I.!

Leve de vriendschap tussen het Nederlandse en Indonesische volk!

COMMUNISTISCHE PARTIJ VAN NEDERLAND,
HET PARTIJBESTUUR.

(Waarheid, 24 mei 1960)

INGEZONDEN :

De Spaanse Burgeroorlog

Op een ledenvergadering van de afdeling waartoe ik behoor, heb ik het nadeel ondervonden van het feit, dat de geschiedenis van de Spaanse Burgeroorlog in onze partij niet voldoende bekend is. Een oude partijgenoot, die, overigens met de beste bedoeling, de inleiding wilde ondersteunen, gebruikte daarbij de Spaanse Burgeroorlog als voorbeeld, waarbij hij de werkelijkheid helemaal miskende. De inleider ging er in zijn beantwoording niet op in. Toen ik hem later vroeg, waarom hij een en ander niet rechtgezet had, zei hij, dat hij er zo weinig van wist.

De oude partijgenoot had namelijk gezegd, dat wanneer de Spaanse Communistische Partij maar sterker geweest was, in 1938 — hij bedoelde waarschijnlijk 1939 — de zaak anders verlopen zou zijn.

Aangezien deze stelling helemaal een verkeerd idee geeft, van wat er in werkelijkheid in de jaren 1936 tot 1939 is gebeurd, lijkt het mij goed er in P. en C. aandacht aan te besteden.

Wat was dan wel het geval. Sinds 1931 was er in Spanje een democratische regering aan de macht. Dit feit was te danken aan het volksfront, bij de tot standkoming waarvan de Spaanse Communistische Partij een zo grote en leidende rol heeft gespeeld.

Dat het volksfront in Spanje, evenals in Frankrijk, een doorn in het oog was van de internationale reactie is duidelijk. Er werd dus van alles gedaan, om dit volksfront de nek om te draaien.

Daarom begon Franco in Spanje in 1936, met hulp van koloniale troepen een opstand tegen de wettige, democratische regering, waarbij hij zich ook van grote delen van het Spaanse leger bediende.

Het in het volksfront verenigde Spaanse volk, dat echter nog op vele punten politiek verdeeld was, en waarbij men er rekening mee moet houden, dat in Spanje sterke anarchistische en trotskistische groeperingen aanwezig waren, nam moedig de hem opgedrongen strijd op, om het land tegen de fascistische overweldigers te verdedigen.

De Spaanse fascisten kregen reeds spoedig hulp van Hitler en Mussolini, die er troepen en vliegtuigen heenzonden.

Doch ook anti-fascisten snelden uit vele landen van de wereld toe om het Spaanse volk te helpen en de fascisten uit het land te drijven. Heel de wereld leefde in die dagen met het moedige Spaanse volk mee en iedereen was vol ontzag voor het grootse werk, dat de Spaanse Communistische Partij en in Catalonië de Communistische Verenigde Socialistische Partij verrichtte om niet alleen

de strijd tegen het fascisme te organiseren, maar ook om de daarvoor noodzakelijke eenheid te smeden. Wie kent niet de aangrijpende affiche uit die tijd, waarop een vallende soldaat is afgebeeld, die met zijn vinger op U gericht, zegt: „Y tu, que haces tu por la victoria?” — „En jij, wat deed jij voor de overwinning?” Zoals ook iedereen de woorden van Dolores Ibarruri: „Het is beter rechtop te sterven, dan geknield te leven!” kent.

De trotskistische en anarchistische bewegingen hebben in deze strijd veel schadelijk werk gedaan. En het is de grote verdienste van de Spaanse Communistische Partij, dat zij niet alleen waakzaam bleef, maar ook door haar optreden het gevaar wist te keren. Een bewijs daarvan is zeker de in mei 1937 door de POUM en de Fal-CNT, respectievelijk de trotskistische en de anarchistische en anarcho-syndicalistische bewegingen, in Barcelona georganiseerde opstand. Het was uitsluitend het optreden onder leiding van de Communistische Partij, die deze opstand wist te onderdrukken.

Toen het dus niet gelukte het verzet van het Spaanse volk tegen de fascistische overweldigers van binnen uit te verlammen, moest de internationale reactie en haar helpers dus naar andere middelen uitzien.

Daarvoor werd een zeer geraffineerde methode uitgedacht, in de geschiedenis bekend geworden als de „non-interventie-politiek”, waarvan vooral de Franse sociaal-democraat Léon Blum, als een der geestelijke vaders beschouwd moet worden.

Deze „non-interventie-politiek” hield het volgende in: De zaak in Spanje was een zaak, uitsluitend van het Spaanse volk. Dus in de eerste plaats moesten alle buitenlandse strijdkrachten uit Spanje teruggetrokken worden. En verder mochten uit geen enkel ander land wapens of militaire goederen naar Spanje gezonden worden.

Om dit alles te kunnen controleren werd een grote, internationale controle-commissie in het leven geroepen. Deze commissie zond haar vertegenwoordigers naar Spanje en naar de Spaanse grenzen om controle uit te oefenen.

Beide partijen hadden zich bij deze gang van zaken neergelegd.

De leden van de Internationale Brigade, die de Spaanse wettige regering ondersteunden, werden van het front teruggeroepen. Zij werden in kampen ondergebracht, waar zij één voor één voor de internationale commissie moesten verschijnen. Zij werden dus door deze commissie „geregistreerd”, alvorens het land te kunnen verlaten.

De vertegenwoordigers aan de grenzen deden, vooral aan het deel van het land dat in handen van de wettige regering was, haar uiterste best, om ervoor te zorgen, dat de overeenkomst niet werd geschonden.

Ondertussen zaten reactie en fascistie niet stil. Zij wisten zeer goed, dat het overgrote deel van het Spaanse volk niets van het fascisme wilde weten. Zij wisten ook, dat zij het militair óók nooit konden winnen, indien er geen Duitse en Italiaanse troepen onder Franco streden.

Op het moment dus dat aan de zijde van de wettige regering alle buitenlanders van het front teruggetrokken waren en de meeste van hen het land reeds verlaten hadden, begonnen de troepen van Hitler en Mussolini een groot offensief. Daarbij werden zij ondersteund door de in de rug van het volk gevormde „vijfde colonne”.

Op deze wijze werd het verzet van het moedige Spaanse volk in bloed gesmoord. Wat wij daarbij — wanneer wij een politieke beoordeling ervan geven — vooral moeten vaststellen, is het verraad van de internationale sociaal-democratische leiders.

Wat wij daarbij tevens in het oog moeten houden, is de krachtsverhouding in de wereld vóór de Tweede Wereldoorlog en die van daarna.

Het is absoluut onjuist zonder meer te zeggen, „... als de Communistische Partij van Spanje toen maar sterker geweest was...” Dat toont een absoluut gebrek aan inzicht in de verhoudingen van die tijd.

Wij zijn er zeker van, dat het bondgenootschap van het Nederlandse en Indonesische volk voor vrede en vriendschap de overwinning zal behalen.

Ter gelegenheid van de 40ste verjaardag van onze roemrijke zusterpartij zenden we jullie, waarde kameraden, onze beste wensen voor nieuwe successen bij het verenigen van alle democratische en patriottische krachten in de strijd tegen het imperialisme, voor de ontwikkeling van jullie land en verzekeren we jullie nogmaals van onze voortdurende solidariteit.

Leve de P.K.I.!

Leve de vriendschap tussen het Nederlandse en Indonesische volk!

COMMUNISTISCHE PARTIJ VAN NEDERLAND,
HET PARTIJBESTUUR.

(Waarheid, 24 mei 1960)

INGEZONDEN :

De Spaanse Burgeroorlog

Op een ledenvergadering van de afdeling waartoe ik behoor, heb ik het nadeel ondervonden van het feit, dat de geschiedenis van de Spaanse Burgeroorlog in onze partij niet voldoende bekend is. Een oude partijgenoot, die, overigens met de beste bedoeling, de inleiding wilde ondersteunen, gebruikte daarbij de Spaanse Burgeroorlog als voorbeeld, waarbij hij de werkelijkheid helemaal miskende. De inleider ging er in zijn beantwoording niet op in. Toen ik hem later vroeg, waarom hij een en ander niet rechtgezet had, zei hij, dat hij er zo weinig van wist.

De oude partijgenoot had namelijk gezegd, dat wanneer de Spaanse Communistische Partij maar sterker geweest was, in 1938 — hij bedoelde waarschijnlijk 1939 — de zaak anders verlopen zou zijn.

Aangezien deze stelling helemaal een verkeerd idee geeft, van wat er in werkelijkheid in de jaren 1936 tot 1939 is gebeurd, lijkt het mij goed er in P. en C. aandacht aan te besteden.

Wat was dan wel het geval. Sinds 1931 was er in Spanje een democratische regering aan de macht. Dit feit was te danken aan het volksfront, bij de tot standkoming waarvan de Spaanse Communistische Partij een zo grote en leidende rol heeft gespeeld.

Dat het volksfront in Spanje, evenals in Frankrijk, een doorn in het oog was van de internationale reactie is duidelijk. Er werd dus van alles gedaan, om dit volksfront de nek om te draaien.

Daarom begon Franco in Spanje in 1936, met hulp van koloniale troepen een opstand tegen de wettige, democratische regering, waarbij hij zich ook van grote delen van het Spaanse leger bediende.

Het in het volksfront verenigde Spaanse volk, dat echter nog op vele punten politiek verdeeld was, en waarbij men er rekening mee moet houden, dat in Spanje sterke anarchistische en trotskistische groeperingen aanwezig waren, nam moedig de hem opgedrongen strijd op, om het land tegen de fascistische overweldigers te verdedigen.

De Spaanse fascisten kregen reeds spoedig hulp van Hitler en Mussolini, die er troepen en vliegtuigen heen zonden.

Doch ook anti-fascisten snelden uit vele landen van de wereld toe om het Spaanse volk te helpen en de fascistten uit het land te drijven. Heel de wereld leefde in die dagen met het moedige Spaanse volk mee en iedereen was vol ontzag voor het grootse werk, dat de Spaanse Communistische Partij en in Catalonië de Communistische Verenigde Socialistische Partij verrichtte om niet alleen

de strijd tegen het fascisme te organiseren, maar ook om de daarvoor noodzakelijke eenheid te smeden. Wie kent niet de aangrijpende affiche uit die tijd, waarop een vallende soldaat is afgebeeld, die met zijn vinger op U gericht, zegt: „Y tu, que haces tu por la victoria?” — „En jij, wat deed jij voor de overwinning?” Zoals ook iedereen de woorden van Dolores Ibarruri: „Het is beter rechtop te sterven, dan geknield te leven!” kent.

De trotskistische en anarchistische bewegingen hebben in deze strijd veel schadelijk werk gedaan. En het is de grote verdienste van de Spaanse Communistische Partij, dat zij niet alleen waakzaam bleef, maar ook door haar optreden het gevaar wist te keren. Een bewijs daarvan is zeker de in mei 1937 door de POUM en de Fai-CNT, respectievelijk de trotskistische en de anarchistische en anarcho-syndicalistische bewegingen, in Barcelona georganiseerde opstand. Het was uitsluitend het optreden onder leiding van de Communistische Partij, die deze opstand wist te onderdrukken.

Toen het dus niet gelukte het verzet van het Spaanse volk tegen de fascistische overveldigers van binnen uit te verlammen, moest de internationale reactie en haar helpers dus naar andere middelen uitzien.

Daarvoor werd een zeer geraffineerde methode uitgedacht, in de geschiedenis bekend geworden als de „non-interventie-politiek”, waarvan vooral de Franse sociaal-democraat Léon Blum, als een der geestelijke vaders beschouwd moet worden.

Deze „non-interventie-politiek” hield het volgende in: De zaak in Spanje was een zaak, uitsluitend van het Spaanse volk. Dus in de eerste plaats moesten alle buitenlandse strijdkrachten uit Spanje teruggetrokken worden. En verder mochten uit geen enkel ander land wapens of militaire goederen naar Spanje gezonden worden.

Om dit alles te kunnen controleren werd een grote, internationale controle-commissie in het leven geroepen. Deze commissie zond haar vertegenwoordigers naar Spanje en naar de Spaanse grenzen om controle uit te oefenen.

Beide partijen hadden zich bij deze gang van zaken neergelegd.

De leden van de Internationale Brigade, die de Spaanse wettige regering ondersteunden, werden van het front teruggeroepen. Zij werden in kampen ondergebracht, waar zij één voor één voor de internationale commissie moesten verschijnen. Zij werden dus door deze commissie „geregistreerd”, alvorens het land te kunnen verlaten.

De vertegenwoordigers aan de grenzen deden, vooral aan het deel van het land dat in handen van de wettige regering was, haar uiterste best, om ervoor te zorgen, dat de overeenkomst niet werd geschonden.

Ondertussen zaten reactie en fascistie niet stil. Zij wisten zeer goed, dat het overgrote deel van het Spaanse volk niets van het fascisme wilde weten. Zij wisten ook, dat zij het militair óók nooit konden winnen, indien er geen Duitse en Italiaanse troepen onder Franco streden.

Op het moment dus dat aan de zijde van de wettige regering alle buitenlanders van het front teruggetrokken waren en de meeste van hen het land reeds verlaten hadden, begonnen de troepen van Hitler en Mussolini een groot offensief. Daarbij werden zij ondersteund door de in de rug van het volk gevormde „vijfde colonne”.

Op deze wijze werd het verzet van het moedige Spaanse volk in bloed gesmoord. Wat wij daarbij — wanneer wij een politieke beoordeling ervan geven — vooral moeten vaststellen, is het verraad van de internationale sociaal-democratische leiders.

Wat wij daarbij tevens in het oog moeten houden, is de krachtsverhouding in de wereld vóór de Tweede Wereldoorlog en die van daarna.

Het is absoluut onjuist zonder meer te zeggen, „... als de Communistische Partij van Spanje toen maar sterker geweest was...” Dat toont een absoluut gebrek aan inzicht in de verhoudingen van die tijd.

Op haar laatste zitting heeft het Partijbestuur van de Spaanse Communistische Partij een commissie benoemd, die tot taak heeft, in verband met het 40-jarig bestaan van de partij, een boek over de geschiedenis van de partij samen te stellen. Dat boek zal ongetwijfeld van grote waarde worden voor de communisten van alle landen. Het zal zeker waard zijn met grote aandacht bestudeerd te worden, omdat de geschiedenis van de Spaanse partij vele kostbare lessen bevat.

MAX MEIJER.

De positie van Rotterdam

Van onze lezer J. H., te Rotterdam, ontvingen we een belangwekkende aanvulling op het, in het juni-nummer gepubliceerde artikel over de monopolistische tendenties in de industriële ontwikkeling van Rotterdam.

„Het is niet toevallig”, schrijft hij, „dat in Rotterdam en omgeving meer gebouwd wordt, dat bijvoorbeeld de Maasstad sneller een Metro heeft dan Amsterdam zijn tunnel en dat de aanleg van enorme tankparken en insteekhavens in het Botlekgebied en Europoort schrill afsteekt bij de ontwikkeling in het noorden van ons land. De monopolies vestigen daar hun bedrijven, waar zij maximale winsten kunnen behalen. De regering helpt hen daarbij, in Den Haag zitten de zetbazen van de monopolies.

De industriële ontwikkeling te Rotterdam wordt tevens bewust door de regering-De Quay gestimuleerd, omdat Rotterdam wordt ingeschakeld bij de plannen der oorlogspolitici. Rotterdam ligt niet alleen economisch en geografisch gunstig, — de grootste havenstad van ons land neemt tevens een strategische plaats in het NAVO-blok in. Hier wordt immers een groot deel van de brandstof opgeslagen voor tanks en vliegtuigen.

Dit brengt een grote verantwoording mee voor de Rotterdamse arbeidersbeweging. Voortdurend zal bekeken moeten worden op welke manier en op welk punt het vuur van de actie gericht moet worden.”

J. H. vraagt zich dan af of er in Rotterdam niet méér arbeiders in de scheepsbouw werkzaam zijn dan de in het artikel genoemde 9.842. Hij veronderstelt, dat dit, gezien de grote scheepswerven in en om Rotterdam eerder in de 25.000 zal lopen. Het in het artikel „Europoort-Monopoliepoort” genoemde cijfer heeft echter betrekking op de arbeiders, werkzaam op de in Rotterdam gevestigde scheepsbouwbedrijven. Bedrijven als Wilton (Schiedam), Verolme, (Spijkenisse) en Van der Giessen (Krimpen aan de IJssel) vallen hier buiten. Houdt men rekening met het feit, dat duizenden Rotterdamse metaalarbeiders op dergelijke scheepswerven werkzaam zijn, dan moet inderdaad geconcludeerd worden, dat in Rotterdam veel meer dan de in het artikel genoemde 9.842, werkzaam op Rotterdamse bedrijven, wonen.

J. H. wijst er verder op, dat, gezien dit grote aantal scheepsbouwarbeiders, de CPN juist veel aandacht zal moeten besteden aan deze industrietak in Rotterdam. „Daarvoor is het nodig,” schrijft hij, „alles te doen om het besluit, de eenheid in de vakbeweging te versterken, uit te voeren, zoals ook het besluit om het NVV te versterken en deze organisatie te helpen maken waarvoor zij is opgericht, nl. voor het behartigen van de arbeidersbelangen. Alleen in Rotterdam, Schiedam en Vlaardingen heeft de ANMB (NVV) 14.500 leden.

Hij besluit zijn brief: „In het artikel wordt gesteld: het laat zich aanzien, dat de industriële ontwikkeling en de concentratie van kapitaal in het Waterweggebied nog niet ten einde zijn.” J. H. voegt daar aan toe: „Het is echter zeker, dat de ontwikkeling van de strijd ook verder gaat. Deze stopt niet bij Euro- of monopoliepoorten!”

MULTATULI

**aanklager
strijder
realist**

door F. W. Driessen

**Een marxistische beschouwing over
leven en werken van Multatuli.
Met een uitgebreide bloemlezing uit
zijn geschriften.**

151 bladzijden

ingen. f. 4,50

een Pegasus

uitgave

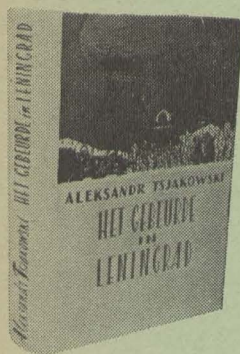
Verschenen ter gelegenheid van het feit, dat 100 jaar geleden
de „Max Havelaar” verscheen.

Verkrijgbaar in de erkende boekhandel

Pegasus zomerserie 1960

Een tweetal prachtige romans uit de Sowjet Unie
Gebonden in geheel linnen banden -1000 bladzijden
boeiende lectuur.

A. Tsjakowski

Het gebeurde in Leningrad

Een roman in drie delen, die zich afspeelt tijdens
en na het beleg van Leningrad.

G. Fedosejew

In de greep van de Dzjoegdyr

Een spannend boek over ontdekkingsreizen naar de
oerwouden van Siberië. Geïllustreerd met 72 natuur-
foto's.

Prijs van de boeken is f. 5,50 per deel.

**Bij intekening vóór 1 september a.s. ontvangt u
deze boeken voor de speciale prijs
van f. 8,90 tezamen!**

Boekhandel Pegasus
Amsterdam, Leidsestraat 25
Rotterdam, Hoogstraat 143
Den Haag, Hobbemastraat 57.

september 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

Voor een atoomvrij Nederland!

Congo en Nederland

**Over de toepassing van sociale
verzekeringen**

**Verklaring van het Politiek Bureau
van het Centraal Comité van de
Communistische Partij van Indonesië**

20ste jaargang, nr **9**

40 cent

SEPTEMBER 1960

Voor een atoomvrij Nederland!	<i>Jaap Wolff</i>	397
Congo en Nederland	<i>Ger Verrips</i>	402
Over de toepassing van sociale verzekeringen	<i>B. Blokzijl</i>	410
Verklaring van het Politiek Bureau van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Indonesië		415

CRITISCHE NOTITIES:

Een misplaatste nota?		433
Zelfstudie	<i>N. Luirink</i>	435

PARTIJDOCUMENTEN:

Verklaring van twaalf communistische partijen Strijd voor de vrede voornaamste taak		439
Mededeling van het Dagelijks Bestuur van de CPN inzake enkele nationale vraagstukken		440
Over oorlog en vrede in het atoomtijdperk		
Open brief aan de Partij van de Arbeid en haar aanhangers		441

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.
Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

Voor een atoomvrij Nederland!

T IJDENS de behandeling van de Defensienota in de Tweede Kamer zei een der woordvoerders van de PvdA, J. de Kadt, dat de NAVO „het minimum is, nodig om de mogelijkheid van ons voortbestaan te verzekeren. Dat trekken wij niet in twijfel en in dat opzicht is er *volledige overeenstemming* tussen ons en de regering.”

Op de regeringsplannen hadden de Kamerleden, die voor de PvdA spraken, weliswaar op onderdelen enige critiek, maar over het geheel genomen verklaarden zij er positief tegenover te staan.

Alle verkiezingsleuzen over verlaging der bewapeningsuitgaven werden door de uitspraak van De Kadt, dat zijn fractie „niet behoort tot diegenen, voor wie belastingverlaging een hogere prioriteit heeft dan de defensie”, overboord gezet. De PvdA aanvaardde de verhoging der oorlogsbegroting tot twee miljard gulden, de zoveelste verhoging sinds 1949 toen de Nederlandse regering met dr Drees als premier zich bij de NAVO had aangesloten.

Na het laatste congres van de PvdA, dat een commissie koos om de buitenlandse politiek die deze partij voorstaat opnieuw in studie te nemen, had men een verandering kunnen vermoeden in de houding van de PvdA-fractie. Doch De Kadt, Wiersma en Kranenburg lieten er geen twijfel over bestaan. Zij en hun medestanders in de PvdA-leiding zijn niets nieuws van zins, hun politiek is en blijft dezelfde: voortgezette steun aan de NAVO-oorlogspolitiek, medewerking aan de atoompolitiek die de NAVO-generaals tot Nederland willen uitstrekken. Tevens betekent dat het oog gesloten houden voor de gevaren, waarmee ons land en zijn bevolking worden bedreigd door de NAVO-politiek.

*

WAT houdt de NAVO-politiek op het ogenblik in? Laten wij daartoe de besluiten van de NAVO van de afgelopen tijd eens bezien.

Uit zo'n overzicht blijkt, dat de NAVO alles gedaan heeft om een halt toe te roepen aan de vermindering van de internationale spanning, waarop de vredespolitiek van het socialistische kamp is gericht.

Zij heeft haar bijdrage geleverd om de koude oorlog opnieuw aan te stoken.

In december van het vorige jaar begon het. Op de NAVO-raad te Parijs kwam de Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken, Herter, met het voorstel een „tienjaren-plan" uit te werken. De hoofdzaak daarvan moest zijn de vergroting van de militaire kracht van de NAVO. In het communiqué over deze zitting is dit nadrukkelijk neergelegd: „De ministers kwamen overeen, dat hardnekkige inspanningen moeten worden verricht om de noodzakelijke kracht van het bondgenootschap te waarborgen.”

Op het moment, dat er geen gebrek was aan verklaringen van de Amerikaanse politici over vredeswil en ontwapening, dwongen zij aldus de Westeuropese landen nieuwe verplichtingen op zich te nemen en de bewapeningsuitgaven op te voeren.

Het ging evenwel nog verder. Generaal Norstad, de Amerikaanse opperbevelhebber van de NAVO, kwam met het voorstel om West-Europa te maken tot een „vierde atoommacht" door de uitrusting van de strijdkrachten met kernwapens. Ook verlangde hij de samenvoeging van de tactische luchtmachten van deze landen, onder één leiding. Sindsdien wordt ijverig gewerkt aan de vorming van zulke zogenaamde „verenigde kernstrijdkrachten”.

De Amerikaanse minister van Oorlog, Gates, eiste op de NAVO-zitting van 21 maart—1 april j.l., dat de Westeuropese landen op grote schaal in de Verenigde Staten raketten met middellange actieradius zouden kopen en raketbases zouden vestigen, die onder Norstads commando vallen.

De verwezenlijking van deze plannen gaat samen met en is zelfs gericht op de vergroting van de militaire macht van het Westduitse militarisme. De „Bundeswehr”, zoals deze nieuwe Wehrmacht heet, wordt in een geforceerd tempo uitgebreid en zal over enige tijd groter zijn dan de legers van alle andere Westeuropese continentale NAVO-legers samen. De uitrusting van dit leger met raket- en kernwapens is in volle gang. Het zal o.a. het nieuwste produkt van de Amerikaanse oorlogsindustrie, de Polaris-raketten, ontvangen.

Het is duidelijk, dat de z.g. „geïntegreerde” eenheden onder Westduits bevel zullen komen te staan en practisch door de Bundeswehr worden ingelijfd.

Onder leiding van Adenauer streeft West-Duitsland naar het herstel van zijn oude bondgenootschappen, zoals met Madrid en Tokio. De vestiging van bases in andere Westeuropese landen moet de overheersende positie van West-Duitsland onder de Westeuropese NAVO-landen nog versterken. In de loop van dit jaar is daartoe al grote activiteit aan de dag gelegd door de regering in Bonn. In maart zijn daartoe overeenkomsten gesloten met de Belgische en de Nederlandse regeringen; begin mei volgde een overeenkomst met Frankrijk. Met Spanje, Engeland en Griekenland duren de onderhandelingen voort en op Noorwegen en Denemarken, die weigerden bases te verstrekken wordt druk uitgeoefend.

Mocht deze samenvatting niet voldoende zijn om te illustreren hoe de NAVO-leiders de vermindering van de spanning bestreden, dan kan nog gewezen worden op de resolutie van de NAVO-raad in

Istanboel in begin mei, die zich richt tegen het beginsel van de vreedzame coëxistentie zelf.

*

AAN deze NAVO-politiek heeft de regering-De Quay haar volledige medewerking gegeven.

De oorlogsuitgaven gaan met 9 pct omhoog, zoals de Amerikaanse onderminister van Buitenlandse Zaken, Dillon, al in januari eiste.

Aan de overgang op atoombewapening, die Norstad eiste, wordt volop meegewerkt. De Defensie-nota illustreerde dit duidelijk. Op blz. 3 wordt gesproken over „de uitrusting van de schild-strijdkrachten met tactische atoomwapens”. Op blz. 4 gaat het over „nieuwe eisen, verband houdend met de technische ontwikkeling”. Dus: atoomwapens. Verder over: „noodzakelijke aanpassingen aan de technische evolutie”. Dat wil zeggen aan de ontwikkeling van atoomwapens. Op blz. 5 heet het, dat „nieuw modern materiaal” nodig is, atoommateriaal dus. De nota spreekt over „munitie voor nieuwe wapens”, voor atoomwapens. Een kern van de luchstrijdkrachten is van atoomwapens voorzien.

De Nederlandse strijdkrachten worden aan de vroegere Hitler-generaals uitgeleverd. Zowel de luchtmacht als de raket-eenheden zijn opgenomen in één geheel, dat onder één commando staat. En de landmacht zal worden aangepast aan de organisatie, die door de opperbevelhebber van de landstrijdkrachten in Centraal-Europa, de Hitler-generaal Speidel, is verlangd. Vermeld is al, dat de regering-De Quay het Westduitse leger bases heeft gegeven en er moge nog aan worden herinnerd, dat de Amerikaanse luchtmacht het vliegveld Soesterberg tot zijn beschikking heeft.

Ook de PvdA-leiders van het type Patijn, De Kadt, Goedhart e.d. staan ten volle achter de NAVO-eisen en de als uitvloeisel hiervan in het parlement gebrachte Defensie-nota.

Dr C. L. Patijn onderscheidde zich al voor het verschijnen daarvan, door in een Atlantische Conferentie op 4 april te Den Haag, Herters tienjarenplan toe te juichen. Volgens Patijn is terecht „een tienjarenplan in discussie gebracht, omdat men zich inderdaad zal moeten instellen op een langdurige koude oorlog”. Als dit Patijns „heilige ideaal” is, verschilt het weinig van dat van Adenauer en Eisenhower. Patijns eis, dat de leden-staten van de NAVO „meer discipline” aan de dag moeten leggen, zal eveneens met hun verlangens samenvallen. Pink op de naad van de broek en in de houding voor de Hitler-generaals!

In de Tweede Kamer trad J. de Kadt voor de uitrusting van de strijdkrachten met kernwapens op. „Wie ze niet heeft is verloren”. zo riep hij uit. Zijn voornaamste kritisch bedoelde vraag aan de regering was: „Kan Nederland in een goede NAVO-concentratie een goede land-, lucht- en zeebijdrage leveren?” U vraagt, wij leveren. Zoals eeuwen geleden Duitse vorstjes hun onderdanen aan de meest-biedende als kanonnenvoer verkwanselden, wil De Kadt dit nu doen.

En het geld wordt bereidwillig beschikbaar gesteld. Zoals ook door de regering onder PvdA-leiding steeds geschiedde. Dr Kranenburg

zei dit heel openlijk in zijn rede in de Kamer. „In de afgelopen tien jaar heeft de Nederlandse begrotingswetgever zich *loyaal geconformeerd* aan wat ons via de regering werd medegedeeld als NAVO-politiek en NAVO-militaire eisen.” Het is een interessante erkenning; Nederland werd onder de regeringen-Drees gelijkgeschakeld aan de NAVO-politiek en dit geschiedt thans eveneens.

*

DEZE gelijkschakeling maakt het begrijpelijk, waarom in alle talen door de PvdA-woordvoerders werd gezwegen over de gevaren, die deze politiek voor ons land met zich meebrengt.

Ook daar conformeren zij zich aan de geschiedenis van de regeringen onder Drees.

In april 1958 zonden zeven vooraanstaande natuurkundigen een brief aan de toenmalige minister van Oorlog, ir Staf, over de gevaren, die kernbewapening en de vestiging van raketbases voor Nederland zou opleveren. De brief werd vrijwel doodgezwegen in de gelijkgeschakelde NAVO-pers en een openbare bespreking ervan werd verhinderd.

De CPN-fracties in Eerste en Tweede Kamer verzochten een behandeling van de brief in een verenigde vergadering, de PvdA-er mr Jonkman, weigerde, ongetwijfeld na overleg met minister-Drees, daartoe over te gaan.

Ook nu zweeg de PvdA-fractie over de gevaren, die de plannen in de Defensie-nota met zich meebrengen. De enkele pacifistische leden van de PvdA-fractie, onder wie F. Schurer, zwegen eveneens. Af en toe, vooral omstreeks de verkiezingstijd, laten deze nog wel eens een verontrust zuchtje over de atoomwapens horen, doch nu de atoombewapening in een regeringsdocument direct aan de orde was, vernam men van hen taal nog teken!

Toch is de waarschuwing van de zeven geleerden — hun namen zijn prof. dr Fokker, prof. dr Groeneveld, dr Hugenholtz, dr Van Kranendonk, prof. dr Nijboer, dr Tolhoek en prof. dr Wouthuysen — nog steeds actueel.

Door vestiging van raketbases in ons land — en hetzelfde geldt voor de uitrusting van de Nederlandse strijdkrachten met kernwapens — „zou vrijwel onze gehele bevolking in geval van oorlog het slachtoffer worden.”

Dit is een ernstige verklaring en, gezien alle berichten over de vreselijke vernietigingskracht der moderne kernwapens, niet als overdreven te beschouwen.

De gebeurtenissen van de laatste maanden hebben dit bevestigd. Na de schending van het luchtruim van de Sowjet-Unie door het Amerikaanse spionage-vliegtuig U-2, heeft de Sowjet-regering gewaarschuwd, dat zij in staat is de bases, vanwaar dergelijke toestellen opstijgen, te vernietigen. Ook op Soesterberg is de U-2 evenwel waargenomen. . . .

Als Nederlandse strijdkrachten met atoomwapens worden uitgerust en deze zijn uiteindelijk bedoeld om te worden gebruikt, zal in een gewapend conflict ook met atoomwapens worden teruggeschoten.

De kans dat een nieuwe oorlog zal uitbreken, wordt bovendien groter als de macht van de Duitse imperialisten, die niets geleerd schijnen te hebben en alles aan het vergeten zijn, wordt uitgebreid.

De plannen van de Defensie-nota dienen daarom niet de veiligheid van Nederland. Integendeel, zij vergroten de onveiligheid. Zij dienen niet de zelfstandigheid van ons land. Integendeel zij verkleinen deze en onderwerpen ons land feitelijk aan een bezetting van een bijzonder soort door de vestiging van Duitse en Amerikaanse bases. Deze plannen dragen niet bij tot de vermindering van de internationale spanning. Integendeel, zij vergroten deze met alle gevaren daaraan verbonden.

De door Patijn gewenste grotere discipline in de NAVO onderstreept dit nog. Deze discipline betekent, dat enkelen gaan beslissen over de vraag van oorlog en vrede.

Zo kan ons land in een oorlog worden meegesleept, als gevolg van een plotseling besluit van het Pentagon of van de machtsbezeten en op wraak beluste Hitler-generaals.

Dit gevaar wordt nog vergroot, nu minister Visser in de Tweede Kamer heeft meegedeeld, dat West-Berlijn behoort tot het te „verdedigen” NAVO-gebied. West-Berlijn waar de Duitse revanchisten herhaaldelijk provocerend zijn opgetreden, kan aldus als aanleiding dienen om Nederland in een atoomoorlog te betrekken.

*

VOOR de Nederlandse arbeiders is er daarom alle aanleiding om deze vraagstukken te overdenken.

In de PvdA en het NVV is het een kleine groep, die door dik en dun de NAVO volgt. Maar de grote meerderheid wil in vrede en veiligheid leven. Alleen echter door op te treden en een verandering tot stand te brengen, kan dit worden bereikt.

In een open brief aan de Partij van de Arbeid en haar aanhangers *), die in een massale oplage is verspreid, heeft het Partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland zijn mening over de oplossing van het vraagstuk van oorlog en vrede gezegd. De veiligheid en vrijheid van ons land vereisen, dat Nederland zich geen atoomwapens aanschafte en alle vreemde atombewapening van zijn grondgebied weert. Het is nodig om de atoomneutraliteit van ons land tot stand te brengen, een neutraliteit die gegarandeerd zou moeten worden door de NAVO, alsook door het Warschau-pact.

Een dergelijke koers zal alleen worden ingeslagen als de arbeiders, de werkers, ervoor optreden.

Samen in de bedrijven en in de vakbeweging voor een andere koers van de Nederlandse arbeidersbeweging, *voor een atoomvrij Nederland.*

JAAP WOLFF.

---

*) De tekst van deze open brief vindt u ook in dit nummer.

Congo en Nederland

DE strijd om de onafhankelijkheid van Congo tegen de agressieve NAVO-machten — al dan niet opererend onder UNO-vlag — heeft ongetwijfeld vergaande consequenties voor de verdere ontwikkeling van de nationale bevrijdingsbeweging in Afrika. Een overwinning van de anti-koloniale krachten op dit front zal sterke impulsen geven aan de vrijheidsstrijd in de omliggende koloniale politiestaten. De verschuivingen die zich in dit werelddeel in zo'n, historisch ongekend hoog tempo voltrekken, brengen veranderingen in de politieke staal-kaart van de wereld, die, zeker op de lange duur, van ingrijpende aard zijn. Veranderingen die vooruitgang betekenen.

Nederland is direct betrokken bij de gebeurtenissen in Congo. Een van de grote monopolies, waarvan de alleenheerschappij in dit rijke Afrikaanse land in geding is, is de Brits-Nederlandse mammoet-onderneming Unilever. De verzwakking van de posities van de Unilever in dit werelddeel, op de uitbuiting waarvan het in grote trekken zijn macht heeft opgebouwd, schept betere vooruitzichten voor de strijd in ons eigen land, waar de Unilever zo'n machtige, reactionaire greep heeft op de politieke en sociaal-economische verhoudingen.

Afrika neemt een belangrijke plaats in de kapitalistische wereld-economie in. Het is een der voornaamste grondstoffenleveranciers; buiten landbouwproducten — palmolie, koffie, cacao, katoen enz. — brengt het een reeks belangrijke mineralen op de markt. Het levert een kwart van de wereldkoperproductie, een derde deel van de fosforhoudende grondstoffen, bijna de helft van het antimonium, meer dan de helft van het kobalt en goud en bijna alle diamant, afgezien nog van de belangrijke hoeveelheden lood, tin, asbest en andere delfstoffen.

Van de belangrijke productie van een aantal zeldzame en zeer kostbare metalen, waaronder „strategische grondstoffen” zoals uranium, zijn geen nauwkeurige of in verband met de geheimhouding helemaal geen gegevens openbaar gemaakt.

Afrika is rijk aan reserves; men ontdekt er nog steeds onvoorstelbaar ertsrijke streken. Van de bekende minerale voorraden van de kapitalistische wereld bevinden zich de grootste reserves aan goud, diamant, chroom, fosforhoudende grondstoffen, mangaan, koper, bauxiet en andere delfstoffen in het Afrikaanse continent. Verder treft men er veertig procent aan van alle waterkrachtreserves ter wereld.

De imperialistische belangstelling voor Afrika is vooral in de naoorlogse jaren toegenomen. Van 1945 af werd er in dit gebied voor niet minder dan 10 miljard dollar geïnvesteerd. In het voormalig Belgisch Congo werd in vijf naoorlogse jaren, 1948—1953, in totaal zes maal zoveel geïnvesteerd als in de dertig daaraan voorafgaande jaren bij elkaar.

De verbeterde gretigheid, waarmee de imperialisten zich juist in de

na-oorlogse periode op Afrika wierpen, spruit voort uit de veranderde positie waarin het imperialisme is komen te verkeren als gevolg van de succesvolle anti-imperialistische strijd in een reeks koloniale en semi-koloniale landen. De concurrentiestrijd speelt zich sindsdien, zowel economisch als politiek gesproken, in een kleinere ruimte af en men werpt zich daarom met des te verwoeder kracht op de nog niet volledig in de strijd betrokken gebieden.

De grote internationale monopolies zijn de drijfkrachten achter het kolonialisme; de sleutelposities in het politieke en economische onderdrukkingsapparaat zijn in handen van lieden, die de belangen van deze concerns voorop stellen. De vrijheidsstrijd in Afrika richt zich daarom tegen dezelfde krachten als waartegen de algemene beweging in de wereld voor de vrede, voor democratie en maatschappelijke vooruitgang zich richt. De negers in Afrika zijn dan ook natuurlijke bondgenoten van de werkers in de kapitalistische landen in Europa en Amerika.

BELGISCHE EN NEDERLANDSE KOLONIALE POLITIEK

VERMOEDELIIK is geen land op het Afrikaanse continent zo rijk aan natuurlijke hulpbronnen als Congo. Het neemt de eerste plaats ter wereld in wat betreft de productie van kobalt en industriële diamant en de vierde plaats in de voortbrenging van koper, tin en uranium. Het levert 28 pct van de wereldexport aan palmolie en 14,5 pct van de wereldexport van palmpitten. Ook andere kostbare mineralen en grote hoeveelheden katoen, koffie, katoenzaadolie en zeldzame soorten hout worden uitgevoerd 1).

Het land beschikt over enorme minerale reserves van aluminium, uranium en enkele zeer zeldzame metalen. De reserve aan waterkracht, waarover Congo beschikt, bedraagt een vijfde deel van alle beschikbare waterkrachtvermogen op aarde.

Onder het Belgische bewind was de geweldige rijkdom van het land geheel in handen van het koloniale kapitaal. Alle functies in het bestuursapparaat waren door Belgen bezet; pas enkele jaren geleden zijn de koloniale heersers er toe overgegaan enige Congolezen een functie in hun koloniaal bestuur toe te kennen.

Hier ligt een opmerkelijk verschil met het Nederlandse koloniale bestuur in Indonesië. In beide gevallen is er sprake van een klein moederland met een reusachtige grote en rijke kolonie. Maar waar de Belgen iedere Congolees buiten alle bestuursaangelegenheden hielden en zelfs niet op de meest bescheiden schaal een nationale bourgeoisie lieten opkomen, was dit in Indonesië anders. Evenals in India en andere Britse koloniën kende Indonesië onder het Nederlandse bewind een „inlandse” bezittende klasse en vervulde bijv. een deel van de Indonesische adel vanouds belangrijke functies in het stelsel van koloniale onderdrukking. Deze verschillen in de Belgische en Nederlandse koloniale politiek zijn uiteraard geen vrucht van verschillen in mildheid en wijsheid der onderscheidene kolonialisten, maar vloeien

1) Deze cijfers hebben betrekking op 1956, wezenlijke veranderingen hebben zich niet voorgedaan.

voort uit verschillen in mogelijkheden die zich in de koloniale gloriëtijd voordeden.

Terwijl de Nederlandse koloniale in Indonesië op ontwikkelde en staatkundig georganiseerde samenlevingen stuitten, troffen de Belgische koloniale in Midden-Afrika een veel primitievere maatschappijvorm aan — grotendeels verzwakt en ondermijnd door de verwoestende slavenroof.

Het Belgische koloniale gezag concentreerde zich op enkele rijke streken van het land en liet grote delen van het uitgestrekte gebied — dat even groot is als India of geheel West-Europa, maar slechts door een 13,5 miljoen mensen bewoond wordt — aan hun lot over. Een vierde deel van de Congolese bevolking woont in industrieel ontwikkelde streken. Zij dienden slechts als goedkope arbeidskracht voor mijnen, plantages e.d. Ruim honderdduizend Belgen waren lange tijd in staat het bestuur over dit gebied geheel in eigen handen te houden.

In Indonesië lagen de verhoudingen wat dit betreft van meet af aan geheel anders. Op Java konden de ruim 150.000 Nederlanders er geen 50 miljoen Indonesiërs onder houden en een intensieve koloniale uitbuiting verzekeren, zonder Indonesiërs in het koloniale stelsel in te schakelen. Aan een deel van de Indonesische adel moesten lagere bestuursfuncties worden overgelaten en opgedragen, terwijl ook in de ondernemingen Indonesiërs op lagere leidende posten moesten worden geplaatst.

Tegen deze achtergrond moet men ook de verschillen in het koloniaal onderwijs beoordelen. Een gering aantal Indonesiërs had de mogelijkheid opgeleid te worden tot bestuursambtenaar, arts, jurist en zelfs civiel ingenieur. Congolezen bleven practisch van ieder voortgezet onderwijs verstoken. Dit verschil sproot niet voort uit een hogere beschaving bij het koloniale kapitaal van Nederlandse nationaliteit, maar was een onmisbare schakel in het koloniale bewind.

„ONGEKENDE CONCURRENTIE”

VOOR beide kleine koloniale mogendheden gelden echter vooral punten van overeenkomst. Ook in Belgisch Congo heerst in alle openlijkheid het grootkapitaal. De grootste Belgische bank, Société Générale, controleerde 70 pct van alle ondernemingen die in Congo bestaan; in vele gevallen was zij ook de oprichtster van deze maatschappijen. De Société Générale is enigermate vergelijkbaar met de Nederlandse Handel Maatschappij. Beide werden trouwens opgericht door de Nederlandse Koning Willem I — de Belgische versie in 1822, de Nederlandse in 1824. De Société Générale is medebeheerder van de grote mijntrust die in Congo werkzaam is, de Union Minière du Haut-Katanga. Dat zij Congo tijdens het koloniale bewind ook politiek beheerste, wordt geïllustreerd door het feit dat de oud-gouverneur-generaal van de kolonie, Graaf Lippens, officieel lid van het adviserend college van de bank was en negen voorzittersfuncties en elf andere bestuursposten bekleedde in maatschappijen van het imperium der Société Générale; ook oud-gouverneur-generaal Rijckmans bekleedde op dit gebied twintig functies.

Een ander wezenlijk punt van overeenkomst is, dat noch Nederland, noch België sterk genoeg zijn geweest om als het er op aan komt de andere imperialistische rovers van de koloniale prooi af te houden. Zoals de Nederlandse monopolies in Indonesië een groot deel van hun invloedssfeer moesten prijs geven aan de Amerikanen, nadat zij in feite al geruime tijd de buit met het Britse koloniale kapitaal hadden moeten delen, zo moesten ook de Belgische roofridders in Congo een aantal plaatsen vrij maken voor de Amerikanen, nadat zij tientallen jaren grote Britse grijpers in hun kolonie hadden moeten dulden.

Zoals de na-oorlogse Nederlandse regeringen met hun Indonesië-politiek optraden als gendarmes en duvelstoeyagers voor het internationale grootkapitaal, zo handelt in de kern van de zaak de huidige Belgische regering eveneens. In beide gevallen worden de werkelijke nationale belangen — vriendschappelijke betrekkingen tussen de volkeren, handel en samenwerking — te grabbel gegooid. Terwijl de imperialisten aller landen de Belgische bourgeoisie ophitsen en steunen tegen de Congolese vrijheidsbeweging, trachten zij tegelijkertijd gebruik te maken van de moeilijke positie waarin de Belgische koloniale kliek daardoor is komen te verkeren en een aantal van haar koloniale voorrechten over te nemen.

Waarschijnlijk zijn de onderlinge verhoudingen in het imperialistische kamp in de laatste tijd nergens treffender aan het licht gekomen dan in het schouwspel, dat men kon gadeslaan achter de schermen in Leopoldstad gedurende de laatste weken van juni en de eerste weken van juli van dit jaar. Alle imperialisten bereidden zich, ieder op zijn eigen wijze, voor op de soevereiniteitsoverdracht. In de grote Congolese worstelng dier dagen zag men België's Atlantische bondgenoten, de Verenigde Staten en Groot Brittannië, zijn Euromarkt-vrienden, West-Duitsland, Frankrijk en Italië, en zijn Benelux-partner, Nederland, volop in actie om zoveel mogelijk van de failliete Belgische koloniale boel in de wacht te slepen.

De Nederlandse **Handels en Transport Courant** schreef in juli jl.: „Men kan spreken van een koortsachtige diplomatieke en consulaire activiteit (te Leopoldstad) in hoofdzaak gericht op het vasthouden of aanknopen van handelspolitieke belangen. De Belgen zetten alles op haren en snaren om hun ernstig verzwakte positie te verbeteren. Andere Euromarkt-partners vaardigen delegaties af om te proberen voormalige Belgische belangen naar zich toe te trekken. Het is één en al loven en bieden.

... Belangwekkend is vervolgens het feit, dat juist in de afgelopen maanden en op dit ogenblik, buitenlandse investeerders grote belangstelling voor de Congo-republiek tonen. Anderen hebben bestaande belangen aanzienlijk uitgebreid of zijn voornemens dit te doen. Hierbij dient aandacht te worden besteed aan de activiteiten van de zgn. Rockefeller-combinatie. Uit tal van landen bezoeken deskundigen het gebied om te trachten Belgische belangen over te nemen.

... Het is absoluut zeker dat de internationale concurrentie op de Congolese markt ongekende vormen aan zal nemen.”

UNILEVER

OOK het Nederlandse grootkapitaal heeft zich niet onbetuigd gelaten in Congo. In 1959 bedroeg de invoer uit Congo 60,8 miljoen gulden — voor één derde deel bestaande uit palmolie, voor één derde uit koper en verder palmpitten, rubber, hout, koffie en cacaobonen. Wat de uitvoer betreft, ter waarde van 49,4 miljoen gulden, zijn katoenen weefsels en elektrische apparaten van betekenis, evenals belangrijke orders voor haveninstallaties. Uitvoer en invoer vertonen beide een stijgende lijn.

Er zijn een aantal Nederlandse handelmaatschappijen gevestigd in Congo. **Lindeteves-Jacoberg** hebben, vooral via hun deelname aan de Nieuwe Afrikaanse Handelsvennootschap, grote zaken in Leopoldstad en minstens 17 andere plaatsen in Congo. De NAH exploiteert in Congo een groot aantal garagebedrijven en heeft in een deel van het land het monopolie van de katoen-opkoop. De **Borsumij** (Borneo-Sumatra Handelsmaatschappij) heeft kantoren in Leopoldstad, Elizabethstad en Stanleystad. **Hagemeyer en Co's Handelsmaatschappij** heeft kantoren in Elizabethstad en Leopoldstad. **L. E. Tels en Co's Handelsmaatschappij** in Leopoldstad, Stanleystad en Elizabethstad. Genoemde ondernemingen hebben hun activiteiten in de na-oorlogse periode grotendeels van de Nederlandse kolonie Indonesië in Azië verlegd naar de Belgische kolonie Congo in Afrika — een welsprekend getuigenis van het kapitalistisch internationalisme.

Enkele scheepvaartondernemingen, **Van Ommeren en Nievelt Goudriaan**, hebben een deel van de vaart op de Congolese haven Matadi. De **N.V. Heinekens** is deelgenoot in een aantal brouwerijen in Congo.

Deze Nederlandse maatschappijen zijn nauw verbonden met het Brits-Nederlandse monopoliekapitaal in de Unilever. President-commissaris van Lindeteves, Van Loon, is directeur van de Koninklijke Stearine-kaarsenfabriek „Gouda-Apollo” van de Unilever. Lindeteves-commissaris bankier Hintzen is via scheepvaart- beleggings- en verzekerings-maatschappijen met het Unileverkapitaal verbonden. Jonkheer Sandberg, de president-commissaris van de Borsumij, is lid van de Raad van Bestuur van de Unilever en commissaris van een reeks koloniale maatschappijen die in Indonesië opereren. President-commissaris van L. E. Tels en Co, Plantenga, is tevens commissaris van de Nederlandse Unileverbank, de Rotterdamse Bank. Wat de scheepvaartmaatschappijen betreft: bij Van Ommeren komt men de bekende Unileverbestuurder Hirschfeld als commissaris tegen, terwijl Van der Mandele, eveneens bestuurder van de Unilever, president-commissaris is bij Van Nievelt Goudriaan.

Van groter belang zijn de directe belangen van Unilever in Congo. De Nederlandse tak van het concern beheert de gemeenschappelijke belangen van het Brits-Nederlandse monopolie in Congo — de Britse tak concentreert zich meer op de landen en koloniën van het Britse Gemenebest. Volgens de opgaven van de Nederlandse Unilever zelf bedragen haar investeringen in Congo 250 miljoen gulden en bestaan zij uit negen plantages, twee veefokkerijen, een zeep- en een margarine-fabriek, terwijl het concern een zeer groot deel van de handel

in wasmiddelen, margarine, vetten, palmolie etc. in handen heeft. Er zijn echter ook een aantal formeel Belgische dochtermaatschappijen in Congo werkzaam. Volgens Belgische opgaven bezit de groep concessies van 600.000 ha, een vijftiental fabrieken, een scheepswerf en een riviervloot en heeft het concern er 25.000 Congolezen in dienst. Bovendien koopt de Unilever ten dele producten op van formeel zelfstandige Congolese boeren. De belangstelling van het margarine-, zeep- en wasmiddelen-concern voor Congo is begrijpelijk als men bedenkt, dat Congo meer dan een kwart van de wereldexport van palmolie en ca 15 pct van de wereldexport van palmpitten voor zijn rekening neemt.

De Unilever en haar vele echte en onechte dochtermaatschappijen beheersen, zoals in zovele Afrikaanse landen, een zeer groot deel van de handel in, van en naar Congo. Afrika is na Europa het grootste afzetgebied voor het Unilever-concern; haar grootste dochtermaatschappij, de United Africa, bevat 24 pct van de activa van het gehele wereldconcern.

De posities van Unilever in Afrika zijn nog niet ingrijpend veranderd. Voor het zover is zal er ongetwijfeld nog heel wat strijd moeten worden geleverd door de Afrikaanse arbeiders. Maar door de veroveringen op het gebied van de politieke onafhankelijkheid zal het gevecht voor sociale vooruitgang ten koste van het koloniale kapitaal vanuit veel gunstiger stellingen gevoerd kunnen worden. De politieke heerschappij van de monopolies is verzwakt.

WINSTEN VOOR MONOPOLIES....

Volgens het „Bulletin de la Banque du Congo” van 1959 was het rendement van alle kapitalistische ondernemingen in de Belgische kolonie over de periode 1955—1958 in doorsnee 18 pct. Dit is een cijfer dat enige overdenking verdient. Voor monopolies in Nederland is een dergelijk rendement zelfs in de achter ons liggende jaren van hoogconjunctuur hoog te noemen. Voor Philips was het bijv. in dezelfde periode 13 pct. Men dient er echter rekening mee te houden, dat dit gemiddelde een zeer formele aanduiding is van de winst, daar slechts acht wordt geslagen op de winsten die onder de post „Winst” door de maatschappijen in de jaarverslagen worden opgenomen; betreft men de andere cijfers der jaarverslagen erin en berekent men op grond daarvan een „reële winst”, dan komt men tot een rendement van 30 i.p.v. 18 pct.

Vervolgens is hier sprake van een doorsnee-cijfer van alle ondernemingen — de monopolies, die de Belgisch-Congolese economie beheersen, staken boven die 30 pct uit. Tenslotte moeten deze cijfers in verband gebracht worden met het feit, dat de periode 1955—1958 gekenmerkt was door een ernstige crisis op de wereldgrondstoffenmarkt, die de winsten drukte. Deze crisis heeft Congo zeer ernstig getroffen, zo sterk zelfs, dat men een duidelijk verband kan leggen tussen deze crisis en de stroomversnelling in de nationale bevrijdingsbeweging die zich in die jaren aftekende.

Kenmerkend voor de omvang van de koloniale winsten in Belgisch

Congo is ook, dat in 1955 alleen al de winsten op de export van strategische grondstoffen de helft was van de totale winst in alle kapitalistische ondernemingen in België zelf.

De omvang van de monopoliewinsten en de wijze waarop zij werden gewonnen vernietigen alle sprookjes over het beschavingswerk dat het koloniale bestuur zou volbrengen in het minder-ontwikkelde Afrika. Een typerend cijfer hieromtrent is trouwens, dat in de jaren 1950—1958 particulier kapitaal werd geïnvesteerd in Congo ter waarde van 1,57 miljard Belgische francs, terwijl er in diezelfde periode winsten werden gemaakt ter waarde van 23,90 miljard francs. In 1959 ging een winstovermaking van 4 miljard francs zelfs gepaard met een kapitaalvlucht van bijna 4,5 miljard francs.

De leraar aan de universiteit in Leopoldstad F. Bezy onthult over „de bijdragen” van het koloniale kapitaal aan „de ontwikkeling” van het land — in zijn „Problèmes structurels de l'économie congolaise”. het volgende: „Wanneer een stuk werk minder dan 5 francs (*f* 0,35) per dag kostte, vormde een spade of een houweel een luxe waarmee de arbeidskracht niet werd gezegend. Het kostte minder om er arbeiders aan toe te voegen dan om degenen beter uit te rusten die reeds aan het werk waren...” Bij een onderzoek in Kivoe in 1950 bleken talloze Congolese arbeiders niet meer te verdienen dan 1 franc, zegge en schrijve één franc, per dag. Bij het transport heeft men eveneens herhaaldelijk uit „bedrijfseconomische overwegingen” de voorkeur gegeven aan goedkope sjouwers, die hun ruggen bijkans braken onder de lasten die zijn moesten vervoeren, in plaats van een deel van de monopoliewinsten te gebruiken voor de ontwikkeling van moderne verbindingen.

....MISÈRE VOOR CONGO

DE monopolies ontwrictten de bestaande economische structuur in een aantal streken waar zij huishielden dusdanig, dat hongersnood het beeld in die gebieden beheerste. Het transportwezen werd slechts in zoverre ontwikkeld als nodig was voor de grondstoffenexport van de trusts. Daardoor stierven in de ene streek duizenden van de honger, terwijl in een voor Congolese verhoudingen betrekkelijk nabijgelegen gebied voldoende voedsel was.

De massale moordpartijen, die in de laatste tientallen jaren van de vorige eeuw onder Leopold II werden georganiseerd, hebben acht à tien miljoen Congolezen het leven gekost. Maar zij waren niet de laatsten. In de periode tussen 1939 en 1947 werden voor de mijnen en plantages op grote schaal dwangarbeiders gerecruteerd. Als gevolg daarvan nam het bevolkingsaantal sterk af — het actieve deel van het Congolese volk verminderde zelfs met 10 pct! Men vindt dat in de bevolkingsstatistieken terug; in de jaren 1955—1957 werd geconstateerd dat de bevolkingsopbouw een belangrijk tekort aan 10—29 jarigen vertoonde.

De omstandigheden waaronder de Congolese bevolking onder het Belgische bestuur moest leven en werken waren gruwelijk. Ondervoeding, onmenselijke huisvesting, lonen en prijzen die zelfs de meeste

werkenden geen inkomen kon verschaffen voor een minimaal bestaan, het ontbreken van de meest elementaire rechten en sociale voorzieningen en scherpe rassendiscriminatie — dat zijn de kenmerkende verschijnselen, die zelfs naar voren komen uit de gegevens die door het Belgische bestuur moesten worden verschaft.

De onthullingen uit Congolese bron moeten praktisch nog komen. Maar dat de toestanden met recht barbaars genoemd kunnen worden, kan men bijv. op eenvoudige wijze afleiden uit gegevens die omtrent de gezondheidstoestand van het Congolese volk bekend zijn.

De helft van de bevolking is met tbc besmet, een ziekte waaraan jaarlijks 100.000 mensen sterven in dit land. In sommige streken is 5 tot 10 pct van de bevolking lepra-lijder — het officieel geregistreerde aantal is 350.000. In de arbeidskampen in Kivoe bleek 54 pct van de mensen malaria-lijder. Tsjechische ingenieurs die door het land reisden viel het op, dat men zo weinig kinderen in de dorpen zag. Door de ontberingen, die het lot van het merendeel der Congolezen is, neemt de vruchtbaarheid af; bovendien is de kindersterfte 50 pct. *)

Het aantal artsen voor heel Congo bedroeg 643 — in de praktijk betekende dit het volslagen ontbreken van iedere medische verzorging voor vrijwel het gehele Congolese volk.

*

Niet alleen voor vooruitstrevende Nederlanders, maar ook voor burgerlijk denkenden die geen enkele sympathie en verbondenheid met de anti-koloniale strijd voelen, is de gang van zaken in Congo enige nuchtere overdenking waard. Want men kan er zien op welke grote onvoorwaardelijke steun de jonge landen kunnen rekenen van de zijde van de Sowjet-Unie en de andere socialistische landen buiten de actieve solidariteit die zij van de bondgenoten onder de zelfstandig geworden landen in Afrika zelf ondervinden. De kansen staan slecht voor ieder koloniaal avontuur!

De houding van de Amerikanen moge zelfs onze vaderlandse kolonials tot nadenken stemmen. Als iets duidelijk is geworden in de Congolese kwestie, dan is het wel dat de Amerikanen de Belgen slechts hebben gebruikt als provocateurs en stoottroepen. Zij hebben hen tot hun agressie aangespoord in de verwachting daarmee een aantal troeven in eigen handen te krijgen om de Amerikaanse invloed in Congo te vergroten, ook ten koste van de belangen der Belgische kapitalisten. Na Congo moet België voorlopig de grootste rekening betalen.

Wat de Nieuw Guinea-avonturen betreft liggen de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en Nederland in de kern van de zaak niet anders.

14 augustus 1960

G. VERRIPS

---

*) De gegevens omtrent de gezondheidstoestand zijn vnm. ontleend aan een verslag van FOREAMI — Het Koningin Elizabeth Fonds voor Medische Verzorging van de Inlanders in Belgisch-Congo.

Over de toepassing van sociale verzekeringen

ONLANGS is in een Amsterdams ziekenhuis een havenarbeider geopereerd wegens een maagkwaal. De man had zich begin maart ziek gemeld, doch werd veertien dagen later wederom arbeidsgeschikt verklaard. Hij hervatte z'n werk evenwel niet en tekende beroep aan tegen de beslissing van de controlerend geneeskundige.

De controlerend geneeskundige werd in het gelijk gesteld en onze havenarbeider moest toen z'n werkzaamheden wel hervatten. Al heel gauw meldde hij zich opnieuw ziek, maar dezelfde controlerend geneeskundige stuurde hem meteen weer aan het werk.

Andermaal in beroep en nogmaals werd het gelijk aan de kant van de controlerend geneeskundige bevonden.

Intussen stelden de behandelende doktoren een geheel andere diagnose en oordeelde een bekende professor spoedopname van de patiënt noodzakelijk.

En zo kon het gebeuren, dat onze havenarbeider op de dag van de operatie volgens de organen van de ziektewet arbeidsgeschikt werd geacht, althans geen aanspraak kon maken op ziekgeld...

* * *

DEZE trieste zaak van de havenarbeider is één van de ervaringen die wij hebben opgedaan bij de toepassing van de sociale wetgeving. Het was geen „betreurenswaardig incident”, maar een teken aan de wand. In de sociale wetgeving speelt namelijk het „standrecht” voor de arbeiders vaak een beslissende rol.

Wat verstaan wij onder dat „recht”? De al te grote bevoegdheid van de uitvoerende organen om de betalingen van uitkeringen te weigeren of te staken.

Ingeval van ziekte, ongeval, werkloosheid, invaliditeit etc. kan het natuurlijk voorkomen, dat een verzekerde ten enenmale niet voldoet aan de bepalingen van de betreffende sociale wetgeving. Om bijvoorbeeld in aanmerking te kunnen komen voor uitkering bij werkloosheid moet een verzekerde in de 12 maanden die aan het intreden van de werkloosheid zijn voorafgegaan, tenminste 78 dagen in loondienst hebben gewerkt. Als hij in die periode dus maar 70 dagen in loondienst heeft gewerkt, kan het uitvoeringsorgaan niet anders dan de uitkering weigeren. Om deze man toch uitkering te verschaffen, zou de wet moeten worden veranderd.

Maar nemen wij nu een ander voorbeeld. De verzekerde heeft bij het intreden van zijn werkloosheid in de 12 daaraan voorafgaande maanden wel een voldoende aantal dagen gewerkt en hij voldoet ook aan alle overige bepalingen van de wet. Hij komt dus in aanmerking voor uitkering.

Na enkele weken wordt hem door het G.A.B. zogenaamde „passende arbeid” aangeboden. Is het voor de betrokkene wel passende arbeid? Schaadt het verrichten van die arbeid niet het beroepsaanzien van de man? Belemmert het aanvaarden van de aangeboden betrekking niet zijn carrière?

Hoe het ook zij — de werkloze beschouwt de aangeboden arbeid niet als passend en weigert dit werk. Hier is dus een geschil waarvan nog niet is uitgemaakt wie gelijk heeft. Maar het bestuur van de Bedrijfsvereniging staakt onmiddellijk de betalingen van de uitkering. En dat noemen wij het toepasen van het standrecht in de sociale wetgeving.

Natuurlijk kan het slachtoffer tegen de beslissing van de Bedrijfsvereniging in beroep gaan en als de beroepsorganen hem later in het gelijk stellen, herleeft de aanspraak op uitkering met terugwerkende kracht. Doch welke arbeider kan het zich materieel veroorloven een dergelijk proces te voeren als hij maandenlang van inkomsten verstoken blijft?

Doordat men de arbeider bij weigering van „passende arbeid” onverwijld op zwart zaad zet, wordt hij gedwongen afstand te doen van de wettelijke beroepsmogelijkheid en zich onvoorwaardelijk neer te leggen bij de beslissing van de Bedrijfsvereniging. Dat is bij een wet als de werkloosheidsverzekering al funest om sociale redenen, maar welke gevolgen kan dit niet hebben bij de ziekwet? Keren wij daarom nog eens terug naar het voorbeeld van de havenarbeider.

* * *

INGEVOEGE de ziekwet beslist alleen de controlerend geneeskundige omtrent de arbeidsgeschiktheid van de verzekerde. Er mag door hem overleg worden gepleegd met de behandelende geneesheren, maar die hebben geen stem in het kapittel en dat overleg is niet voorgeschreven. De contrôle-artsen zijn overbelast. De wijze waarop zij hun werkzaamheden moeten verrichten, is vaak een belediging van de medische stand en niet zelden een gevaar voor de volksgezondheid.

Op een spreekuur van een contrôle-arts kon de concierge de bezoekers al een uur van tevoren nauwkeurig voorspellen, wanneer zij aan de beurt zouden komen. De ervaring had de man geleerd, dat de dokter aan iedere patient 2 minuten besteedde. En in die twee minuten is het dan: Arbeidsgeschikt. Dat een dergelijk oordeel, op deze wijze gevormd, uit een medisch oogpunt veelal dubieus moet zijn, kan zelfs een leek niet ontgaan.

Bovendien wordt de vraag van de arbeidsgeschiktheid zelden zorgvuldig getoetst aan de aard van het door de patiënt te verrichten werk. In ieder geval is de controlerende arts niet de meest bevoegde tot het verrichten van een dergelijke toetsing. Met alle respect voor zijn wetenschappelijke kennis — die hij vaak te grabbel moet gooien — kan die dokter zich geen oordeel vormen over het werk van de havenarbeider, de kolenwerker, de bouwvakker en van andere arbeiders.

Het beoordelen van de arbeid waarvoor de patient wederom arbeidsgeschikt wordt bevonden, zou niet alleen overgelaten mogen worden

aan de contrôle-artsen, doch tevens dienen te berusten bij vakbondsbestuurders of arbeidersleden van de ondernemingsraden. Daarin voorziet de wet echter niet.

En als de contrôle-arts een patient tijdens het lopende-band-onderzoek arbeidsgeschikt verklaart en die patient acht zich nog niet in staat tot werken — wat dan? Dan staan er voor de betrokkene twee wegen open.

Hij kan zich neerleggen bij de beslissing van de contrôle-arts en z'n werkzaamheden hervatten. Meestal gebeurt dat en heus niet omdat het oordeel van de contrôle-arts altijd zo feilloos is. De arbeider moet het werk wel hervatten, omdat de uitkering van het ziekgeld wordt gestaakt met ingang van de dag waarop de contrôle-arts hem geschikt acht tot hervatting van de arbeid. De arbeider kan zich niet veroorloven beroep aan te tekenen tegen de beslissing van de contrôle-arts; z'n gezin kan het geen dag zonder inkomsten stellen.

Hoeveel arbeiders op deze wijze nog niet volledig genezen aan het werk worden gestuurd, is niet bij benadering te zeggen en evenmin welke gevolgen een dergelijke toepassing van de ziekwet voor het peil van de volksgezondheid heeft. Maar de dictatoriale bevoegdheden van de contrôle-artsen, de wijze waarop zij hun werkzaamheden moeten verrichten en het streven van de Bedrijfsverenigingen om de uitkeringen tot het uiterste te beperken, moeten wel funeste gevolgen hebben. Dat wordt zo af en toe bewezen door het trieste voorbeeld van onze havenarbeider.

* * *

ONZE havenarbeider nam geen genoegen met de beslissing van de contrôle-arts. Hij ging daartegen in beroep en werd onderzocht door een vaste deskundige van de Raad van Beroep. Die vaste deskundige moet de behandelende geneesheren in de gelegenheid stellen hun visie op het ziektebeeld te geven en deze deskundige moet de onderzochte arbeider een verhoor afnemen omtrent de aard van het te verrichten werk. Maar de vaste deskundige is slechts gehouden aan deze vorm van onderzoek — hij brengt overigens geheel zelfstandig advies uit aan de voorzitter van de Raad van Beroep, die daarop de zaak bij beschikking afdoet en in die beschikking meestal het uitgebrachte advies opvolgt.

Slechts wanneer de vaste deskundige de voorgeschreven vormen niet in acht heeft genomen of wanneer de voorzitter van de Raad van Beroep het uitgebrachte advies niet heeft opgevolgd, kan de arbeider verzet aantekenen tegen de beschikking bij de Raad van Beroep.

Heeft de vaste deskundige de voorgeschreven vormen wél in acht genomen, de onderzochte verzekerde ook wederom arbeidsgeschikt verklaard en de voorzitter van de Raad van Beroep heeft dat advies opgevolgd, dan staan de arbeider geen verdere rechtsmiddelen ter beschikking. Hij moet z'n werkzaamheden wel hervatten op straffe van ontslag op staande voet.

Ook onze havenarbeider hervatte in dit stadium zijn werk, doch moest zich al heel gauw weer ziek melden. De controlerend arts ver-

klaarde hem daarop zonder nader onderzoek opnieuw arbeidsgeschikt, evenals later de vaste deskundige, nadat er voor de tweede maal tegen de beslissing van de contrôle-arts beroep was aangetekend. Maar de havenarbeider kon wegens ondragelijke pijnen niet werken. De behandelende geneesheren — die altijd overtuigd waren geweest van 's mans ziekte — besloten tot het verrichten van een operatie.

En terwijl de havenarbeider onder narcose werd gebracht, zat zijn gezin al maandenlang zonder inkomsten. De controlerende arts weigerde zelfs kennis te nemen van een door z'n behandelende collega's aan hem gericht briefje waarin zij adviseerden alle beslissingen te herroepen en de patient alsnog in het bezit van ziekingeld te stellen. De wet zou zich nu tegen uitkering van ziekingeld verzetten, omdat de havenarbeider in de periode die aan zijn operatie vooraf was gegaan niet lang genoeg onafgebroken in loondienst had gewerkt.

* * *

BIJ de Ongevallenwetten, de Invaliditeitswet en de Algemene Weduwen- en Wezenverzekering speelt het medische aspect ook een gewichtige rol. Stel dat een arbeider ingevolge de ziekwet is uitgetrokken en nog niet tot werken in staat. Hij dient dan een verzoek in om rente krachtens de Invaliditeitswet. Om de status van invalide te verwerven, mag hij niet meer kunnen verdienen dan één-derde gedeelte van het loon dat een soortgelijke, maar gezonde arbeider doorgaans kan verdienen.

Let wel — het gaat niet om de vraag of er een werkgever bereid is de betrokken invalide in dienst te nemen voor méér dan een-derde van het normale loon of dat de invalide in staat is een zodanige werkring te vinden.

Niet, de vraag van de invaliditeit wordt niet getoetst aan de stand van de arbeidsmarkt. Het is alweer een arts die door het betasten van spieren en andere menselijke organen, samen met een loondeskundige, moet beoordelen of de invalide lichamelijk niet net nog in staat is iets meer dan één-derde deel van het normale loon te verdienen. Is het neen, dan volgt er een kleine rente ingevolge de Invaliditeitswet als er voor de verzekerde lang genoeg en voldoende zegels zijn geplakt. Is het ja, dan wordt de verzekerde niet als invalide in de zin der wet beschouwd. Hij is dan volledig aangewezen op armenzorg.

Niet weinig weduwen maken slechts aanspraak op pensioen als zij invalide zijn op de dag dat de echtgenoot is komen te overlijden. Zij krijgen met hetzelfde invaliditeitsbegrip te maken, behalve dat het nu gaat om de vraag of zij nog in staat zijn met arbeid, die hun met het oog op vroegere werkring in redelijkheid kan worden opgedragen, nog de helft van het normale loon te verdienen.

En alweer wordt de vraag of een invalide weduwe er in slaagt tegen iets meer dan de helft van het loon een werkring te vinden, volkomen buiten beschouwing gelaten. Als de keurende instanties van de uitvoeringsorganen vast hebben gesteld dat ze lichamelijk nog in staat is iets meer dan de helft te verdienen, dan is de weduwe geen invalide en maakt ze geen aanspraak op pensioen.

Op ons spreekuur kwam onlangs een 58-jarige weduwe. Toen de Weduwen- en Wezenverzekering van kracht werd, was haar man al overleden. Zij voorzag met de grootste moeite in eigen onderhoud door als schoonmaakster te werken en hoopte nu in aanmerking te komen voor het pensioen, want de huisdokter had al vaak aangedrongen op staking van de werkzaamheden. Ze had last van hoge bloeddruk en was een geregelde klant van de apotheker. Zij leefde meer op pillen dan op voedsel. Maar de vrouw werd niet beschouwd als te zijn invalide in de zin van de Weduwen- en Wezenwet, aangezien ze iets meer verdiende dan de helft van het loon. Zij werd geacht het werk wel vol te kunnen houden.

En moet ze er later het bijtje bij neerleggen, dan wordt ze ook niet in het genot van pensioen gesteld, omdat recht op weduwenpensioen wegens invaliditeit alleen bestaat als de weduwe reeds invalide was bij het in werking treden van de wet of bij het overlijden van de echtgenoot.

*

WIJ willen het in dit artikel niet hebben over de hoogte en de duur van de uitkeringen ingevolge de geldende sociale verzekeringswetten. Die laten alles te wensen over. Er zou ook nog heel wat te zeggen zijn over de financiering van die wetten. Voorzover de sociale verzekeringen voorzien in de gevolgen van ouderdom, het wegvallen van de gezinshoofden, ziekte, ongeval of invaliditeit, worden de kosten van de verstrekkingen vrijwel geheel door de arbeiders en de middenstanders opgebracht. Premie voor de AOW, premie voor de AWW, premie voor de WW, premie voor het ZF, premie voor de ZW en op stapel staat premie voor de KB en premie voor een herziene Invaliditeitswet.

Premiën voor sociale verzekeringswetten — of die nu op het loon worden ingehouden of rechtstreeks door de werkgevers worden afgedragen — zijn bestanddelen van het loon. De sociale verzekeringen worden door de werkende mensen zelf gefinancierd. Dit mogen de arbeiders wel bedenken als zij bedolven worden onder sprookjes over de welvaartsstaat. Op de inhoud en financiering van de Sociale Wetgeving komen wij later nog wel eens uitvoerig terug.

In dit artikel wilden we slechts enkele aspecten belichten die verband houden met de *t o e p a s s i n g* van de sociale wetgeving. De inhoud, financiering en toepassing van de sociale verzekeringswetten zijn geen gegeven verschijnselen die boven en los van de klassenstrijd staan. Het zijn belangrijke onderwerpen van de strijd die de arbeidersklasse dagelijks levert en als zodanig verdienen ze de volle aandacht.

B. BLOKZIJL

Verklaring van het Politiek Bureau van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Indonesië

Een beoordeling van het Kerdja-kabinet nadat dit een jaar aan het bewind is geweest

OP 9 juli 1960 valt de eerste verjaardag van de vorming van het Kerdja-Kabinet *). Toen het Kerdja-kabinet een jaar geleden werd gevormd, werd het standpunt van de PKI daartegenover door de Achtste Voltallige Zitting van het Centraal Comité van de PKI als volgt geformuleerd:

„Zolang het kabinet Sukarno-Djuanda de ontwikkeling van de democratische en onafhankelijkheidsbeweging niet in de weg staat, zal de PKI het haar oprechte en kritische ondersteuning geven, geleid door het navolgende beginsel: steun zonder voorbehoud voor haar progressieve politieke activiteit, kritiek op haar weifelende politieke activiteit, met het doel, deze progressief te maken, en bestrijding van die ministers, van wie de politieke activiteit nadelig is voor de belangen van het volk.” De uitdrukking „bestrijding van die ministers, van wie de politieke activiteit nadelig is voor de belangen van het volk”, wordt opzettelijk gebruikt, in overeenstemming met hetgeen president Sukarno herhaaldelijk heeft verklaard, namelijk, dat hij ieder ogenblik de ministers, die hem assisteren, kan vervangen, wanneer duidelijk wordt, dat zij niet in staat zijn de taken, waarvoor zij verantwoordelijk zijn, op juiste wijze ten uitvoer te leggen.

Met betrekking tot het program van het kabinet besliste de Achtste Voltallige Zitting, dat „het program van drie punten van het kabinet-Sukarno-Djuanda namelijk

I het verschaffen van dringend noodzakelijke voeding en kleding aan de bevolking;

II herstel van de veiligheid van het volk en de staat; en

III voortzetting van de strijd tegen het economische en politieke imperialisme (Nieuw-Guinea), volledig door de PKI wordt gesteund;

de PKI is bereid alles te doen wat zij kan, om te helpen bij de tenuitvoerlegging ervan.

*

HET ligt niet in de bedoeling van de PKI thans, een jaar nadat het Kerdja-Kabinet is gevormd, na te gaan, of het gehele program ten uitvoer is gelegd.

*) Kerdja-Kabinet is de naam, die aan het huidige kabinet wordt gegeven. 'Kerdja' betekent 'werk'. Het is een traditie geworden een speciale naam aan een kabinet te geven en het derhalve niet aan te duiden met de naam van de minister-president.

Wij weten zeer goed, wat wèl en wat niet ten uitvoer kan worden gelegd in een periode van een jaar. Maar wij weten ook zeer goed, dat een jaar lang genoeg is om aan de weet te komen, wie van de medewerkers of ministers van de president in staat of van plan zijn, en wie niet, om het program van drie punten van het Kerdja-kabinet in alle ernst ten uitvoer te leggen.

De PKI zou een ernstige fout begaan, indien zij niet, na het verstrijken van een jaar, een beoordeling zou geven van het Kerdja-Kabinet. Dit zou niet slechts betekenen, dat zij niet trouw zou blijven aan de houding van de PKI ten opzichte van het kabinet, dat zij geen uitdrukking zou geven aan de gedachten en gevoelens van de overgrote meerderheid van het Indonesische volk. Het zou ook betekenen, dat geen constructieve maatregelen zouden worden genomen om een verbetering tot stand te brengen in het Kerdja-Kabinet, en om de tenuitvoerlegging van het kabinetsprogram evenals de tenuitvoerlegging van het Politiek Manifest, te waarborgen.

Laten wij, nu er een jaar is verlopen, kalm en zonder vooroordeel de feiten onderzoeken met betrekking tot de tenuitvoerlegging van het kabinetsprogram, opdat president Sukarno en het volk materiaal verkrijgen voor objectieve overweging, teneinde een beoordeling te geven van en te beslissen over de vraag, welke van de ministers op hun fouten dienen te worden gewezen of geheel dienen te worden vervangen, teneinde te beletten, dat de situatie ernstiger wordt. Volgens de PKI kunnen in het kort de volgende conclusies worden getrokken met betrekking tot de tenuitvoerlegging van het kabinetsprogram van drie punten gedurende het afgelopen jaar:

I. Met betrekking tot het program ter voorziening van het volk van voedsel en kleding

EEN jaar na de vorming van het Kerdja-kabinet zijn voedsel en kleding niet goedkoper geworden en gemakkelijker te verkrijgen, maar integendeel duurder en moeilijker te verkrijgen. Voor de grote meerderheid van de bevolking zijn zij onbetaalbaar geworden. Deze toestand vormt in de eerste plaats een bewijs van het feit, dat de minister van Handel, Arifin Harahap, niet in staat is de distributie van de eerste levensbehoeften van de bevolking te organiseren.

Groot was de teleurstelling van de bevolking over de geldzuivering van de regering (de waarde van de bankbiljetten van 1000 en 500 rupiah werd met 90 procent verminderd), waarvan zij veel nadeel had. De grote offers, die de bevolking zich moest getroosten als gevolg van de geldzuivering, zijn volkomen tevergeefs geweest, omdat de regeringsbelofte, dat de zuivering en vermindering van de waarde in rupiahs verbetering zou brengen in de staatsfinanciën en in de economische omstandigheden van het volk — onder meer door een prijsverlaging van de belangrijkste goederen — in het geheel niet overeenkwam met wat er werkelijk gebeurde. Dit is de eerste teleurstelling, die door het volk werd ondervonden in verband met het regeringsprogram op het punt van voedsel en kleding, en de gevoelens van teleurstelling richten zich in de eerste plaats tegen de minister van Financiën.

De tweede teleurstelling, die alle hoop en vertrouwen vernietigde, welke de bevolking ooit had gehad in de bekwaamheid van de minister tot uitvoering van het program van verschaffing van voedsel en kleding, kwam toen de

regering een aantal belastingen en tarieven verhoogde en een aantal nieuwe belastingen instelde. Dit gebeurde krachtens een Noodwet, dat wil zeggen door middel van een regeringsdecreet in plaats van door een besluit van het parlement.

De prijzen van benzine en olie werden door de regering bijna verdubbeld. Dit leidde tot een verhoging van alle transportkosten en bracht vervolgens ook een duurder worden van de dagelijkse levensbehoeften teweeg. De regeringsuitleg, dat de prijsverhoging voor benzine en olie de distributie ervan zou vergemakkelijken, is volkomen onjuist gebleken. Het is derhalve duidelijk dat niet de bevolking voordeel heeft getrokken van de prijsverhoging, maar de grote buitenlandse kapitalisten, die de bezitters zijn van de oliemaatschappijen: de Anglo-Dutch Shell, de Stanvac en de Caltex.

Als gevolg van de verhoging van een aantal belastingen en accijnzen, zoals de omzetbelasting, de autobelasting, de accijnzen op tabak, alsmede de verhoging van een reeks tarieven, zoals die van elektriciteit en van zee- en luchtvervoer, en de invoering van belastingen, zoals de belasting op landbouwprodukten, zijn de economische lasten, die door het volk worden gedragen en die reeds zwaar waren, nog zwaarder geworden.

Dit is enerzijds het gevolg van het feit, dat de inkomens van het volk, in het bijzonder van de arbeiders, de regeringsemployé's en andere arme bevolkingslagen niet gestegen, doch zelfs gedaald zijn als gevolg van de nieuwe belastingen en tarieven, die moeten worden betaald, en anderzijds van het feit, dat de prijzen van de dagelijkse levensbehoeften zelfs nog meer zijn gestegen door deze diverse stijgingen van belastingen en tarieven.

De bevolking heeft haar stem voldoende duidelijk laten horen en geëist, dat de prijzen dienden te worden verlaagd. Bovendien zijn er in sommige steden massa-acties rondom deze eis geweest. De door de regering genomen stappen omvatten de geldzuivering, drastische acties tegen kleine en middelgrote handelaars, en het openen van speciale „Voeding- en kleding-winkels”; maar dit alles heeft gefaald en de toestand is niet verbeterd. De goederen, die zich in de pakhuizen in de havens opstapelen, worden niet snel onder het volk gedistribueerd.

*

DE oplossing van het probleem van het verschaffen van voedsel en kleding aan het volk kan niet worden gescheiden van de oplossing van de economische problemen in hun algemeenheid, van het probleem van het overwinnen van de voortdurende crisis, die Indonesië in haar greep heeft. Het Zesde Nationale Congres van de PKI, dat in september van het afgelopen jaar is gehouden, wees op de fundamentele oorzaken van het feit, dat de economische situatie van ons land somber blijft. Deze oorzaken zijn:

1) Indonesië is nog steeds verbonden met de internationale kapitalistische arbeidsverdeling — met het gevolg, dat de economische ontwikkeling wordt vertraagd;

2) de overblijfselen van het feodalisme hebben nog steeds een aanzienlijke betekenis met het gevolg, dat de produktiekrachten op het platteland niet kunnen worden vrijgemaakt;

3) de staatssector in de economie is zwak met het gevolg, dat de regering niet bij machte is de economische situatie te beheersen.

Op dit congres gaf de PKI aanwijzingen met betrekking tot de praktische

stappen, die dienden te worden genomen om de moeilijkheden op economisch gebied te overwinnen. Ten aanzien van de buitenlandse handel bij voorbeeld stelde de PKI de eis, dat de regering het clearingstelsel op het gebied van de betalingen zou herstellen en dat zij zich opnieuw zou oriënteren, teneinde een eind te maken aan de in grote mate aanwezige eenzijdigheid ten gunste van het kapitalistische Westen, dat geregeld economische crises ondervindt. In overeenstemming met haar actieve en onafhankelijke buitenlandse politiek, dient de Indonesische regering handelsbetrekkingen te ontwikkelen met het crisisvrije Oosten.

Teneinde de landbouwproductie te verhogen eiste de PKI onder meer, dat gestreefd zou worden naar het uitbreiden van de in cultuur gebrachte grond, het op intensieve wijze cultiveren van het land, het dwingen van de grootgrondbezitters om de pacht te verlagen op zodanige wijze, dat minstens zestig procent van de oogst ten goede zou komen aan de bewerker en hoogstens veertig procent aan de grootgrondbezitter.

Teneinde de staatssector van de economie te versterken, stelde de PKI de eis, dat de Nederlandse koloniale maatschappijen die waren overgenomen, geheel en al tot staatseigendom dienen te worden gemaakt; dat de Nederlandse aandelen in de BPM dienen te worden overgenomen; dat Kwomintang-ondernemingen dienen te worden geconfisqueerd en tot staatseigendom gemaakt en dat, om het program voor verhoging van de produktie te doen slagen, de beginselen van „patriottisch beheer, produktieverhoging, uitroeiing van corruptie en sabotage, waarborging van de democratie en verbetering van de situatie van de arbeiders” in de praktijk dienen te worden gebracht.

De door de PKI aangewezen uitweg is uitvoerbaar, en zij ligt binnen de mogelijkheden van de regering, wanneer deze dit alles werkelijk wil doen.

*

IN de afgelopen paar maanden heeft het vraagstuk van de politiek ten opzichte van de vroegere Nederlandse koloniale bedrijven, die thans eigendom van de regering zijn, de aandacht van de arbeiders bezig gehouden.

Zoals bekend werden de bedrijven aanvankelijk door de arbeiders overgenomen als onderdeel van de strijd voor de bevrijding van West-Irian, en daarna droegen de arbeiders ze over aan de regering, in de hoop dat twee dingen zouden gebeuren:

- 1) dat deze bedrijven de belangen van het volk zouden dienen;
- 2) dat de levensomstandigheden van de arbeiders zouden worden verbeterd.

Deze hoop blijkt niet te zijn vervuld, doordat deze bedrijven in feite worden beheerst door bepaalde klieken die niet alleen onbekwaam zijn om te leiden, maar bovendien een slechtere houding tegenover de arbeiders aannemen dan de buitenlandse ondernemers deden. De heerschappij van deze klieken heeft een bourgeois-groep in het leven geroepen, die het staatsapparaat controleert en daarvan voor zijn eigen economische belangen gebruik maakt. Dit heeft geleid tot het optreden van bureaucratische kapitalisten, die niet alleen de arbeiders onderdrukken, maar ook de nationale bourgeoisie. En er zijn reeds bewijzen, dat zij een kanaal worden waardoor de imperialisten hun politiek van uitbuiting en uitzuiging voortzetten.

De levensomstandigheden van de arbeiders in de overgenomen bedrijven, die nu regeringsbezit zijn, zijn in het algemeen slechter dan in de tijd dat

de bedrijven buitenlands eigendom waren. Het is heel erg, dat dit gezegd moet worden, maar het is waar.

En het is voor de arbeiders zelfs nog erger, dat de minister van Arbeid, Ahem Erningpradja, de belangen van de arbeiders niet verdedigt, niet ingrijpt als de lonen van de arbeiders worden verlaagd en niets doet tegen de beperking van de rechten van de arbeiders, die in arbeidsovereenkomsten zijn vastgelegd. Hij heeft de PMP No. 3/1959, die voorzag in de instelling van raadgevende organen in de overgenomen bedrijven, een decreet, dat opgesteld was door minister Samjono tijdens het Karya-kabinet *), opgeschort. Erger nog, de minister van Arbeid heeft een plan opgesteld voor de vorming van één enkele vakcentrale, die te vergelijken is met Hitlers Arbeitsfront. Daaraan voorafgaande zouden alle bestaande vakbonden en vakcentrales worden ontbonden. Zo houdt de minister van Arbeid zich alleen maar bezig met het opstellen van plannen, die het recht van de arbeiders om zich te organiseren, zullen beperken en die bovendien een sfeer van apathie onder de arbeiders zullen scheppen, die een verdere stagnatie in de produktie ten gevolge zal hebben.

De voor arbeiders en boeren ongunstige ontwikkeling is en wordt gebruikt door de reactionairen, om de arbeiders ertoe te bewegen, de politiek van het overnemen van bedrijven en de nationalisatiepolitiek te veroordelen, en de politiek van Hatta, de Masjumi en de PSI van verzet tegen overneming en nationalisatie te ondersteunen. De reactionairen denken, dat de arbeiders en boeren spijt zullen krijgen van het inslaan van de patriottische weg. Maar als zij dit denken, zijn zij abuis, zoals wordt bewezen door het feit, dat de arbeiders nog steeds enthousiast de eis stellen, dat de Nederlandse aandelen in de BPM dienen te worden overgenomen en genationaliseerd. Dit alles bewijst nu juist hoe zeer de arbeiders het openbaar belang, de belangen van het vaderland, boven hun persoonlijke belangen stellen. De houding van de PKI, de partij van de arbeidersklasse, verschilt niet van de houding van de arbeiders. De politiek van overneming is juist, en de politiek van het omzetten van de eertijds Nederlandse bedrijven in staatseigendom is juist. Het is eveneens juist, te eisen dat de Nederlandse aandelen in de BPM zullen worden overgenomen en genationaliseerd, zoals het ook juist is, te eisen, dat de Amerikaanse ondernemingen dienen te worden overgenomen tot op het ogenblik, waarop de Amerikaanse regering de Nederlanders verbiedt, in West-Irian Amerikaanse wapens te gebruiken en zij kan bewijzen, dat zij dit heeft verboden.

De oorzaak van de moeilijkheden, die door de arbeiders op de zich eertijds in Nederlands eigendom bevindende staatsondernemingen worden ondervonden is niet de politiek van overneming of nationalisatie; de fout ligt bij de ministers, die voor het beheren van deze bedrijven en staatsinstellingen personen benoemen, die onbekwaam zijn, die uitsluitend hun eigen belangen op het oog hebben en die vijandig staan tegenover de arbeiders. En dit alles kan ongehinderd geschieden, doordat de noodtoestand nog van kracht is. De toestand zou waarlijk geheel anders zijn indien de door de PKI geopperde beginselen in praktijk zouden worden gebracht, d.w.z. de beginselen van „patriottisch beheer, produktieverhoging, uitroeiing van corruptie en sabotage,

*) Karya-kabinet: het aan het huidige kabinet voorafgaande kabinet, waarvan Djuanda minister-president was.

waarborging van de democratie en verbetering van de situatie van de arbeiders". Gewoonlijk is het enige van deze beginselen, waar de beheerders van deze bedrijven voorstanders van zijn, dat van „produktieverhoging”, hetgeen voor de arbeiders „harder werken” betekent, terwijl de andere beginselen worden beschouwd als niet onmisbaar om zich persoonlijk te kunnen verrijken.

Uit hun ervaringen op de zich eertijds in Nederlands eigendom bevindende bedrijven hebben de Indonesische arbeiders een zeer belangrijke les geleerd, en wel dat staatseigendom van de produktiemiddelen alleen maar voordelig zal zijn voor het volk, indien de aan het bewind zijnde politieke krachten vooruitstrevend zijn of op zijn allerminst indien de democratische rechten van de arbeiders en van het volk in zijn algemeenheid breed genoeg zijn om hen, die aan de macht zijn, te controleren.

De PKI verbond op haar Congres van september 1959 deze zaak met die van „de democratie en het Gotong Royong-Kabinet”. Aangezien deze verbinding thans in feite niet bestaat, wordt daarmee bewezen, dat staatseigendom van de middelen van produktie en distributie alleen maar betekent, dat zich bureaucratische kapitalisten ontwikkelen, het betekent beperking van de democratische rechten van de arbeiders en boeren, en het betekent een voortdurende verlaging van de reële lonen.

Inderdaad hebben de arbeiders en boeren bittere ervaringen opgedaan na hun patriottische houding. Maar buiten dat zijn de politieke lessen, die zij hebben geleerd, uitermate nuttig: zij hebben namelijk ondervonden, dat staats-eigendom van de middelen van produktie en distributie niet automatisch voordelen voor het volk met zich meebrengt, en dat deze slechts voordelig kan zijn voor het volk, als hij gepaard gaat met brede democratische rechten en een vooruitstrevend politiek bewind.

*

NU wij over economische vraagstukken spreken, menen wij, dat een en ander niet volledig zou zijn, wanneer enkele fundamentele aspecten van het Plan voor Economische Opbouw, dat moet worden gemaakt door de Nationale Planraad, niet zouden worden genoemd, en hierbij meer in het bijzonder het vraagstuk van de financiering van de opbouw. In dit verband hebben wij aanwijzingen, dat enkele ministers er de gevaarlijke illusie op na houden, dat de imperialisten (de buitenlandse monopoliekapitalisten) Indonesië eerlijk zouden willen helpen in zijn economische opbouw. Zij gaan zelfs verder en leggen alle nadruk op „hulp” uit het buitenland in de vorm van buitenlands kapitaal, dat is belegd onder het mom van „aandeel in de produktie”, „gemeenschappelijke onderneming” en „gemeenschappelijk risico”. Niemand minder dan de minister/Voorzitter van de Nationale Planraad wekte onlangs in een verklaring in Tokio de indruk, dat Indonesië „zonder enig gevaar” of met andere woorden „zonder iets te doen om geld te krijgen”, in de komende zes jaar van buitenlandse kapitalisten een kapitaal van 30 tot 40 miljard dollar zou kunnen verkrijgen. Behalve dat deze verklaring volkomen belachelijk is, weerspiegelt zij de houding van sommige personen en groepen, die geloven dat wij voor alle, of het leeuwendeel van de fondsen voor de economische opbouw, op de imperialisten (de buitenlandse monopoliekapitalisten) kunnen rekenen — hetgeen betekent, dat men van de imperialisten „goedheid” of „edelmoedigheid” verwacht. Het betekent het voortzetten van de

politiek van de „open deur” voor het buitenlandse kapitaal, dat wil zeggen van het verkwanselen van de natuurlijke rijkdommen, die zich in de bodem, zeeën en wouden van Indonesië bevinden. Het betekent ook, dat de Indonesische afhankelijkheid van buitenlandse staten voortduurt en dat de weg wordt geopend voor alle mogelijke soorten manipulaties en corruptie. Het is een tragedie, dat dit alles wordt gedaan in naam van het program van het Kerdja-Kabinet, in naam van USDEK *) en in naam van het Politieke Manifest.

Naar de mening van de PKI moet de financiering van de economische wederopbouw in de eerste plaats in het binnenland worden gezocht, in overeenstemming met hetgeen het Politieke Manifest verklaart over de noodzaak van het mobiliseren van alle fondsen en krachten voor de tenuitvoerlegging van het plan voor economische wederopbouw.

Verlaging van de winsten van het reeds geïnvesteerde buitenlandse kapitaal en landhervorming moeten de voornaamste bronnen worden voor het financieren van de economische ontwikkeling, in overeenstemming met de anti-imperialistische en anti-feodale aard van de Indonesische revolutie. In zoverre het gaat om buitenlandse hulp, die nog steeds onmisbaar is, dient deze alleen plaats te vinden in de vorm van kredieten tegen lage rente en zonder politieke of militaire voorwaarden. Investing van buitenlands kapitaal, in welke vorm ook, moet worden afgewezen.

II. Over het herstel van de veiligheid voor het volk en de staat

HET is moeilijk, een beoordeling te geven van de vooruitgang op dit punt, omdat, niet lang nadat het Kerdja-Kabinet werd gevormd, president Sukarno o.a. verklaarde, dat „het program van de regering is de veiligheid te herstellen door het verslaan van de benden van rebellen in een periode van twee of drie jaar” (Politiek Manifest, 17 augustus 1959); maar niet lang geleden, dat wil zeggen bijna een jaar nadien, zei de minister van Nationale Veiligheid, generaal Nasution, nog steeds, dat de veiligheid pas over nog drie jaar hersteld kon zijn en zelfs dan nog alleen, wanneer bepaalde voorwaarden zouden worden vervuld. De ervaring toont, dat het niet zo moeilijk is, de rebellen van de Darul Islam, de RGRI en de Permesta te vernietigen, zodra er een ernstige poging wordt aangewend om zulks te doen, en zodra het volk actief in de campagne wordt betrokken.

De fundamentele fout, als gevolg waarvan het vraagstuk van de veiligheid vastgelopen is, ligt hierin, dat sommige functionarissen, die voor de veiligheid verantwoordelijk zijn, een strijd op twee fronten voeren d.w.z. zij strijden tegen de contra-revolutionaire rebellen en zij strijden tegelijkertijd tegen het volk en de communisten. In feite besteden sommige van deze functionarissen veel te veel energie en aandacht niet aan het vernietigen

*) USDEK: deze initialen hebben betrekking op de vijf facetten van de fundamentele beginselen van de staat, die worden geformuleerd als: de grondwet van 1945, het Indonesische socialisme, geleide democratie, geleide economie, en terugkeer tot de nationale zelfstandigheid.

van de contra-revolutionaire benden, maar aan het tegengaan van de revolutionaire en democratische beweging en in het bijzonder aan het onderdrukken van de vooruitstrevende beweging, die door de communisten wordt geleid. In niet weinige gevallen wordt de strijd tegen het volk en tegen de communisten gemaakt tot de fundamentele campagne, iets, dat geheel en al in tegenspraak is met het Politieke Manifest van de Republiek Indonesië, waarin duidelijk wordt verklaard, dat de fundamentele vijand van het Indonesische volk wordt gevormd door het imperialisme. Iedereen weet, dat de communisten behoren tot de actiefste elementen van de oppositie tegen het imperialisme en in de campagne voor het vernietigen van de contra-revolutionaire benden, waar deze zich ook mogen bevinden.

Ten aanzien van de veiligheid wordt een dubbelhartige politiek gevoerd, bestaande uit allerlei gepraat over „geen compromissen met de rebellen” terwijl in de praktijk een politiek van compromissen in de vorm van het verlenen van amnestie ten uitvoer wordt gelegd. Het doel daarvan is de anti-communistische, anti-linkse, tegen de revolutie gerichte en anti-democratische krachten te versterken en te legaliseren. Deze politiek wekt onder de bevolking steeds meer ongerustheid. Er bestaat thans geen duidelijk inzicht over het tijdstip, waarop de veiligheid zal zijn hersteld. De politiek van het versterken en legaliseren van deze onwettige krachten brengt de uitvoering van het Politieke Manifest ernstig in gevaar. Het betekent derhalve, dat een vruchtbare voedingsbodem wordt verschaft voor ondermijnende en contra-revolutionaire activiteiten. Onze veiligheidspolitiek moet er in de eerste plaats op gericht zijn, de veiligheid tot stand te brengen die noodzakelijk is voor de uitvoering van het Politieke Manifest van de Republiek Indonesië.

Wij gaan er mee accoord, wanneer de regering zorg draagt voor die gewapende benden, die zich na verslagen te zijn onvoorwaardelijk overgeven. Maar zij moeten zonder uitzondering voor het gerecht worden gebracht en zij mogen in geen enkele omstandigheid een betere behandeling krijgen dan de strijdkrachten van de Republiek. Wij hebben er ook geen enkel bezwaar tegen, wanneer genade wordt getoond in die gevallen, waarin het gerechtelijk onderzoek uitwijst, dat de desbetreffende personen alleen maar meelopers waren. Wij hebben er wel ernstige bezwaren tegen, en hierin geven wij naar onze mening uitdrukking aan de gedachten en gevoelens van de leden van onze strijdkrachten, wanneer aan de rebellen, die zich hebben overgegeven, hogere posities, meer faciliteiten en betere betaling worden verschaft dan aan de leden van de strijdkrachten.

Zolang als de boven aangeduide strijd op twee fronten voortduurt, zal het niet mogelijk zijn, de rebellen geheel te vernietigen en zal het lijden van het volk zelfs nog ernstiger worden, doordat teveel gelden van de staatsbegroting worden gebruikt voor militaire doeleinden, alsmede door het voortduren van terreur en plundering.

III. Over de strijd tegen het economische en politieke imperialisme (West-Irian-Nieuw-Guinea)

TEGEN grote, niet-Nederlandse, buitenlandse kapitaalsinvesteringen en tegen combinaties van dit kapitaal met Nederlands kapitaal is tot dusver

niet opgetreden. De Wet op Buitenlandse Kapitaalsinvesteringen is tot dusver niet ingetrokken, en er zijn zelfs tekenen, die erop wijzen, dat enkele ministers de investering van buitenlands kapitaal onder het mom van „gemeenschappelijke onderneming”, „gemeenschappelijk risico” en „aandeel in de produktie” willen versterken. De overeenkomst aangaande een „aandeel in de produktie” tussen de Permina *) en de Japanse Kobayashi-groep, dat Japan duurzame en winstgevende bevoorrading met olie waarborgt, is in wezen niets dan het uit handen geven van een deel van de bodem en de bodemschatten aan het grote buitenlandse kapitaal. Het feit, dat de voorwaarden van deze investering van buitenlands kapitaal nog niet aan het volk zijn bekend gemaakt, hoewel de overeenkomst in april j.l. werd getekend, heeft veel argwaan gewekt.

Naar onze mening moeten, wanneer Indonesië zich werkelijk wenst te verzetten, niet de buitenlandse investeringen, hetzij openlijk, hetzij verborgen van aard, worden ontwikkeld, maar dient een verbreding plaats te vinden van onze normale handelsbetrekkingen en wederzijdse economische hulp jegens landen, die een juist begrip hebben van en een positieve waardering voor de wens van het Indonesische volk, zijn land economisch op te bouwen.

In economische aangelegenheden heeft de activiteit van sommige ministers de indruk gewekt, dat zij niet optreden tegen het imperialisme, zoals in het regeringsprogram wordt verklaard, maar dat zij steeds duidelijker tegen het imperialisme aanleunen. Indonesië, dat officieel heeft verklaard, dat het voor het socialisme strijdt, voert niet steeds krachtiger een onafhankelijke en actieve, tegen het imperialisme gerichte politiek, maar leunt steeds meer tegen de kapitalistische landen aan. De buitenlandse handel van Indonesië met het Oosten is nog steeds minder dan 10 procent van het totaal en er bestaat een groeiende tendentie, het land te binden aan de kapitalistische wereldmarkt.

De pogingen van Indonesië om, samen met de Joegoslavische revisionisten, een nieuw wereldblok te vormen, dat niet gebaseerd is op geografische ligging, maar op „ideologie”, beschouwen wij als een ontwikkeling, die de resultaten van de conferentie van Bandung vernietigt, zij zal Indonesië betrekken in pogingen om de koude oorlog te verscherpen. Het feit, dat Indonesië instemde met het doodgeboren voorstel tot het bijeenroepen van een Kleine Topconferentie (of daar zelfs het initiatief toe nam) laat zeer duidelijk zien, dat er een wens bestaat de geest van Bandung te vernietigen. De Kleine Topconferentie of anders gezegd de topbijeenkomst van de neutrale landen samen met Joegoslavië, dat in de grond van de zaak geen neutraal land is, kan worden geleid in de richting van de vorming van een nieuw politiek blok, dat onvriendschappelijk staat tegenover de socialistische landen. Dit is in strijd met de conferentie van Bandung, waaraan de socialistische landen (China en de Democratische Republiek Vietnam) samen met de andere landen van Azië en Afrika deelnamen. Een Kleine Topconferentie of een Topconferentie van neutrale landen zou de Aziatisch-Afrikaanse landen in nieuwe blokken splitsen en dit zou de strijd tegen het imperialisme zeer zeker verzwakken. Daarom kunnen wij het „niet-enthousiaste” standpunt van Nehroe ten opzichte van de Kleine Topconferentie, en het standpunt van Nasser, volgens hetwelk de gedachte „irreëel” was, veel beter begrijpen dan het standpunt

*) Permina: de zich in staatseigendom bevindende oliemaatschappij, die de olievelden in Noord-Sumatra exploiteert, welke voor de oorlog eigendom van de BPM waren.

van de minister van Buitenlandse Zaken van Indonesië, die zo enthousiast was en de gedachte als „reëel” beschreef.

De verklaring, die is afgelegd door de minister van Buitenlandse Zaken, dr Subandrio, na zijn bijeenkomst van mei j.l. met de Amerikaanse plaatsvervangende minister van Buitenlandse Zaken, Douglas Dillon, met de strekking, dat „er geen problemen bestaan tussen de Ver. Staten en Indonesië”, staat in tegenstelling tot het Politieke Manifest en tot de strijd voor de bevrijding van West-Irian, omdat iedereen weet, dat het Nederlandse leger in West-Irian voortdurend wordt versterkt met Amerikaanse wapens. Toch zegt hij anderzijds over de Chinese Volksrepubliek, dat zijn standpunt „krachtig” blijft, hoewel het — indien wij ons werkelijk willen verzetten tegen de Nederlanders in West-Irian — voor Indonesië beter zou zijn, zoveel mogelijk vrienden te vinden, en China onder zijn vrienden te blijven tellen. Het feit, dat Nederland en de Verenigde Staten zeer goed weten, dat zij er tot op zekere hoogte in geslaagd zijn een probleem te scheppen dat spanningen heeft veroorzaakt in de betrekkingen tussen Indonesië en China, is ongetwijfeld een factor, die de Nederlandse kolonialisten brutaler maakt en hen er toe brengt oorlogsschepen naar West-Irian te sturen. De buitenlandse politiek, die door de minister van Buitenlandse Zaken gedurende het afgelopen jaar is gevoerd, heeft de goede betrekkingen tussen Indonesië en de Chinese Volksrepubliek, het grootste en sterkste anti-imperialistische land in Azië, een land, dat, wanneer wij de kwestie normaal overdenken, tot een van de beste vrienden van Indonesië zou dienen te worden gemaakt, ernstig geschaad.

HET meest bittere van alles is voor het Indonesische volk de afwijking van de politiek van bevrijding van West-Irian. Het feit, dat de kwestie West-Irian niet op de agenda van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd geplaatst, de gemeenschappelijke verklaring van Casey en Subandrio, waarbij Indonesië werd verplicht geen geweld te gebruiken en dit land tegelijkertijd de Australische erkenning van de Nederlandse soevereiniteit over West-Irian accepteerde, de instemming van Indonesië met het verlangen van Dillon, dat geen Amerikaanse wapens zouden worden gebruikt tegen de Nederlanders, terwijl een dienovereenkomstige verplichting voor de Nederlanders niet bestaat — dit alles brengt het Indonesische volk steeds verder af van West-Irian en draagt ertoe bij, de Amerikaanse imperialisten te redden van een confrontatie met koloniale problemen als de kwestie West-Irian.

Tot op heden heeft de Indonesische regering geen enkele maatregel van betekenis genomen in verband met het feit, dat op West-Irian Amerikaanse wapens worden gebruikt, dat de opperbevelhebber van de NAVO-strijdkrachten, generaal Lauris Norstad, heeft toegestemd in het sturen van Nederlandse troepen naar West-Irian, en dat de opperbevelhebber van de Amerikaanse marine, Arleigh Burke, openlijk uitdrukking heeft gegeven aan het voornemen militaire bases te vestigen op wettig grondgebied van Indonesië, alsmede aan zijn goedkeuring van (hij gebruikte de term „begrijpen”) het sturen van de „Karel Doorman” en zijn tegenkanting tegen de 12-mijlszone van onze territoriale wateren door „vrijheid van de zee” te eisen. De PKI heeft reeds eerder de eis gesteld, dat de regering alle grote kapitalistische concerns in Indonesië moet overnemen, totdat de Amerikaanse regering het gebruik van

haar wapens in West-Irian verbiedt en totdat bewezen kan worden, dat zij dit verboden heeft.

Het stilzwijgen over het gebruik van Amerikaanse wapens in West-Irian verzwakt de strijd voor de bevrijding van West-Irian, het verzwakt de onafhankelijke en actieve buitenlandse politiek en het maakt de waarschuwing in het Politieke Manifest tegen het niet-Nederlandse buitenlandse kapitaal dat de Republiek bedriegt en de contra-revolutionairen helpt, van onwaarde. Natuurlijk kan worden gezegd: Jullie moeten niet zo'n drukte maken; het zou beter zijn voort te gaan met „iets voor te bereiden” voor het bestrijden van de Nederlanders in West-Irian. Maar het allerbelangrijkste van alle voorbereidingen is het mobiliseren van de bevolking, het verhogen van haar waakzaamheid, het winnen van de publieke opinie in alle landen voor de zaak van de Republiek in de strijd tegen de Nederlanders. Juist dit, het belangrijkste van alles, wordt op het ogenblik niet gedaan. En daarenboven is de houding van zwijgzaamheid volkomen in overeenstemming met hetgeen de Nederlandse koloniale wensen. Hoe goed de strijdkrachten zich er ook op mogen voorbereiden, het hoofd te bieden aan de Nederlanders, dit zal zonder betekenis zijn, wanneer de bevolking de strijdkrachten niet volledig en vurig ondersteunt. En ook zal de strijd voor de bevrijding van West-Irian geen succes hebben, zolang in dit verband de gedachte gangbaar is van het voeren van een strijd aan twee fronten, het front tegen de Nederlanders en het front tegen de communisten. Het bestrijden van de communisten, die altijd in de voorste rijen hebben gestaan in de strijd tegen het Nederlandse kolonialisme, tegen het Amerikaanse en ander imperialisme, kan niets anders betekenen dan het verzwakken van de positie van de Republiek Indonesië. Er is reeds genoeg bewijsmateriaal om aan te tonen dat de lieden, die fel anti-communistisch zijn, vijanden van de Republiek zijn en dat hun optreden verbonden is met buitenlandse ondermijnende activiteiten. Dit is o.m. duidelijk bewezen door de benden van de Darul Islam en de RGRI-Permesta, en door de zogenaamde „Democratische Liga”, waarvan de kern wordt gevormd door de Masjumi, de PSI en de IPKI. Er is reeds meer dan genoeg bewijsmateriaal om aan te tonen, dat ieder, die begint met een anti-communistische politiek, eindigt met een tegen het volk, tegen de democratie en tegen de Republiek Indonesië gerichte politiek. Dit is zo, omdat de communistische beweging een onafscheidelijk onderdeel vormt van de democratische volksbeweging.

Al deze feiten dwingen ons, of we dit aangenaam vinden of niet, tot de slotsom te komen, dat de door Indonesië thans gevoerde buitenlandse politiek zowel in haar economische als in haar politieke aspecten er meer een is van aanpappen met het imperialisme dan van bestrijding daarvan. Dit is volkomen in strijd met het program van het Kerdja-Kabinet en met het Politieke Manifest van de Republiek Indonesië.

*

BIJ de tenuitvoerlegging van het program van drie punten van het kabinet dient een niet geringe rol te worden gespeeld door het departement van Binnenlandse Zaken en Regionale Autonomie. De fundamentele taak van dit departement is de schepping van die stabiele en democratische regionale besturen, die de bevolking kunnen verenigen en mobiliseren om het regerings-program ten uitvoer te leggen. Dit kan alleen worden bereikt door het volledig opruimen van overblijfselen van die regionale besturen, welke koloniaal en

anti-democratisch van aard zijn, met name het pamongpradja *)-bestuur, en het daarvoor in de plaats stellen van democratische autonome regionale besturen met voldoende ruime bevoegdheden.

Inderdaad werd er gedurende de revolutie van augustus 1945 veel gedaan om het pamongpradja-bestuur af te breken, bijvoorbeeld door minder macht te concentreren in de handen van de residenten en door de resident tot niet meer dan een coördinerende figuur te maken, en tevens door het vormen van provincies, hetgeen de bevoegdheden van de residenten deed verdwijnen of deze verzwakte. Het pamongpradja-bestuur werd verder ondermijnd door het afkondigen van de door het parlement bekrachtigde wet no. 1 van 1957. Het opruimen van het pamongpradja-bestuur zou vlotter verlopen, wanneer de door het parlement bekrachtigde wet no. 6 van 1959 consequenter ten uitvoer werd gelegd. Bovendien zou de grondslag van het pamongpradja-bestuur volkomen verdwijnen, indien dorpsbesturen, die zijn gebaseerd op de koloniale reglementen IGO en IGOB **), zouden worden ontbonden en wanneer deze twee reglementen zouden worden ingetrokken en vervangen door nieuwe wetten, die nationaal en democratisch van karakter zijn.

Gedurende de bewindsperiode van het aan het Kerdja-Kabinet voorafgaande kabinet, werden er maatregelen genomen om het pamongpradja-bestuur op te ruimen, ofschoon deze inspanningen niet zo snel voortgang hadden als het volk had gehoopt. Dit komt tot uitdrukking in de wetten, die zijn afgekondigd als een deel van de door het parlement bekrachtigde wet no. 1 van 1957, zoals de wet no. 6 van 1959, en de voorbereidingen voor een wet, waarin de IGO en de IGOB worden ingetrokken.

Maar aan de andere kant vertraagt hetgeen het huidige departement van Binnenlandse Zaken en Regionale Autonomie doet niet alleen het opruimen van het pamongpradja-bestuur en tracht het, waar zulks mogelijk is, dit bestuur in stand te houden. Bovendien treden er vertragingen op bij het geven van inhoud aan de bestaande autonome gebieden en bij het vormen van nieuwe. En zelfs is de tenuitvoerlegging van het Presidentiële Besluit no. 6 van 1959, waarvan de proefperiode van één jaar thans bijna is afgelopen, en waarin veranderingen zijn aangebracht ter beperking van de bevoegdheden van de minister bij het benoemen van regionale hoofden en bij het verheffen van de bevoegdheid van de uitvoerende instanties van de regionale regeringen boven een zuiver adviserende bevoegdheid, zelfs zijn deze thans nog niet volledig ten uitvoer gelegd. En nu spreken wij nog niet eens over de voorbereidingen voor de algemene verkiezingen, welke zouden worden getroffen door het departement van Binnenlandse Zaken en Regionale Autonomie; tot op heden is er geen teken van enigerlei activiteit.

Dit alles maakt het mogelijk, een beoordeling te geven van de bekwaamheid en de ernst, waarmee de minister van Binnenlandse Zaken en Regionale Autonomie, Ipik Gandamana, als medewerker van de president, de taak uitvoert van het opruimen van de overblijfselen van het koloniale regionale bestuur en het vervangen van deze door een democratisch autonoom regionaal bestuur,

*) Pamongpradja: plaatselijke bestuursambtenaren, die in hun functie worden geplaatst door benoeming vanuit het centrum en niet op basis van verkiezingen in de dorpen. De pamongpradja-bestuurders verdedigen dikwijls de belangen van de grondeigenaars en feodale belangen.

**) IGO - Inlandse Gemeente Ordonantie. IGOB - Inlandse Gemeente Ordonantie voor de Buiten Gewesten.

als belangrijke schakel, via welke de centrale regering de tenuitvoerlegging van het kabinetsprogram en het Politieke Manifest waarborgt.

Om kort te gaan, wij kunnen de conclusie trekken, dat de tenuitvoerlegging van het program van drie punten van het Kerdja-Kabinet in het afgelopen jaar in het geheel niet in overeenstemming is geweest met de verwachtingen van de bevolking. De economische omstandigheden van het land worden slechter, de politiek ten aanzien van de veiligheid en de anti-imperialistische buitenlandse politiek worden niet gevoerd op de wijze, waarop dit zou moeten gebeuren. In het afgelopen jaar is het bureaucratische kapitalisme onder kliefken, die de staatsbedrijven beheren, in omvang toegenomen, iets, dat een groot gevaar oplevert voor het politieke en economische leven van het Indonesische volk. Tot op zekere hoogte is het een feit geworden, dat de „veiligheidspolitiek” zich gaat richten op twee fronten. De onafhankelijke en actieve buitenlandse politiek is er meer een geworden van aanleunen tegen het imperialisme dan van bestrijding daarvan. Dit alles is niet in overeenstemming, ja ten zeerste in tegenspraak, met hetgeen president Sukarno wil en met de groei van de revolutionaire beweging van het Indonesische volk. Het is de verantwoordelijkheid van iedere revolutionair, een eind te maken aan deze wijze van tenuitvoerlegging van het kabinetsprogram van drie punten. Het roer te wenden, teneinde de zaken in overeenstemming te brengen met het Politieke Manifest en met de ontwikkeling van de revolutionaire beweging van het Indonesische volk.

*

IN tegenstelling met enkele van de hem assisterende ministers, die hem niet van ganser harte helpen of die de tenuitvoerlegging van het kabinetsprogram van drie punten saboteren, zien wij, dat president Sukarno zich inspant om de weg te bereiden voor de tenuitvoerlegging van het program van zijn kabinet. Dit blijkt uit de houding van de president ten aanzien van de instelling van het Goting-Royong-parlement, waarbij hij al diegenen terzijde schuift, die hinderpalen vormen voor de vooruitstrevende ontwikkeling van het Indonesische volk. Er is waarlijk een groot verschil tussen president Sukarno en de hem assisterende ministers, die zich hebben onthouden van een veroordeling van de „Democratische Liga”, ofschoon deze organisatie op 28 mei door president Sukarno tijdens zijn verblijf in Tokio werd veroordeeld.

President Sukarno is een vastberaden tegenstander van de „Democratische Liga”, anders dan de minister van Voorlichting, Maladi, die zei, dat er geen principieel verschil is tussen de „liga” en de regering. Het door president Sukarno in deze kwestie ingenomen standpunt geeft aanleiding tot de hoop, dat de situatie niet voortdurend slechter zal worden, dat er wijzigingen zullen worden aangebracht in de politiek, als noodzakelijke voorwaarde voor wijzigingen in de economische en maatschappelijke aangelegenheden. Zonder een snelle wijziging in de gevoerde politiek zal het onmogelijk zijn, te voorkomen, dat de economische en politieke omstandigheden slechter worden, en zal de groei van het bureaucratische kapitalisme en het compradorendom nog sneller gaan. En wanneer dit gebeurt, zullen de door het volk en door president Sukarno gewenste veranderingen in de gevoerde politiek op ernstige belemmeringen stuiten, omdat, wanneer de economische macht van de compradoren-bourgeoisie en van het bureaucratische kapitalisme eenmaal is geconsolideerd, het waarlijk zeer moeilijk zal zijn, hen te verwijderen.

Hun meest doeltreffende wapen om zich op economisch terrein te consolideren is de Wet op de Noodtoestand, omdat zij langs deze weg de mensen monddood kunnen maken en de bevolking aan handen en voeten kunnen binden, waarbij deze wordt verhinderd hen tegen te spreken of actie te voeren. Ook onderdrukken zij de pers, met inbegrip van de bladen, die het Politieke Manifest ondersteunen, waardoor zij artikel 28 van de Grondwet van 1945 vertrappen. Zoals president Sukarno heeft uiteengezet, heeft de afkondiging van de noodtoestand geleid tot verstoringen in het democratische leven en heeft dit onrust onder de gewone mensen veroorzaakt. Om deze redenen is het vraagstuk van de opheffing van de noodtoestand het dringendste van alle problemen met betrekking tot een vooruitstrevende ontwikkeling in Indonesië.

*

HET zou een bron van trots voor het volk en de communisten van Indonesië zijn, wanneer de Indonesische regering opnieuw een belangrijke rol zou gaan spelen in de anti-imperialistische strijd in Azië. Doch dit is slechts mogelijk, wanneer de Indonesische regering zelf in economische, buitenlandse, culturele en andere aangelegenheden een consequente anti-imperialistische politiek voert. Wanneer zij dit zou doen, zou dit betekenen, dat de Indonesische regering de traditie van de revolutie van augustus 1945 en van de conferentie van Bandung zou voortzetten. En slechts een dergelijke regering zou van ganser harte de steun verkrijgen van de bevolking. Slechts wanneer zij dit zou doen, zou het mogelijk zijn te zeggen, dat Indonesië zich gelijk op beweegt met de zeer snelle ontwikkeling van de anti-imperialistische strijd over de gehele wereld, in het bijzonder in Azië, Afrika en Latijns-Amerika.

In de afgelopen paar maanden hebben in Azië belangrijke gebeurtenissen plaatsgevonden, die wijzen op een snelle ontwikkeling van en op belangrijke veranderingen in de beweging van de volken tegen het Amerikaanse imperialisme. Tegelijkertijd hebben andere belangrijke gebeurtenissen plaatsgevonden, zoals het stijgende aantal Afrikaanse landen, dat zijn onafhankelijkheid verkrijgt, en het overnemen op Cuba van Amerikaanse, Engelse en Nederlandse oliemaatschappijen.

Zuid-Korea, Turkije en Japan zijn al sedert lang strategische doelen van de Amerikaanse agressieve politiek. In deze landen waren de Amerikaanse imperialisten erin geslaagd, regeringen aan de macht te brengen, die absoluut niets anders waren dan marionettenregeringen, die alleen dank zij Amerikaanse dollars en wapens aan de macht kunnen blijven. Deze landen werden door de imperialisten als hun veiligste en betrouwbaarste bastions beschouwd.

Toch zijn de Syngman Rhee-fascisten er, hoe woest zij ook te keer gingen, niet in geslaagd de enorme woede en haat van het volk tegen te houden. Syngman Rhee, de „sterke” man, die de lof van Eisenhower verwierf, werd door een storm van volkswoede uit de macht verdreven en gedwongen, zijn functie op 26 april van dit jaar neer te leggen.

Ook in Turkije, waar de macht in handen was van Menderes, de waakhond van de Amerikaanse bases en van de Amerikaanse ondermijnende acties tegen Arabische landen als Libanon, Jordanië en Irak, verhief het volk zich in bitter verzet tegen het regime. Ondanks de barbaarse manier, waarop Menderes de demonstranten neerschoot en ondanks het feit, dat hij de noodtoestand voor het gehele land afkondigde en alle demonstraties verbood, bleven de demonstraties zich ontwikkelen. Tenslotte werd op 27 mei j.l. Adnan Menderes

die gunsteling van de Amerikaanse imperialisten, gedwongen, zijn functie neer te leggen en werd hij gearrestéerd.

Als er één land is, waarop de Amerikaanse imperialisten al hun hoop hadden gesteld, als er één land is, waarin de reactionairen worden omgekocht met dollars en hulpverlening van alle soorten, als er één land is, waarin de binnenlandse reactionaire krachten een machtige basis en een kernpunt van Amerikaanse oorlogsplannen in het Azië van vandaag vormen, dan is dat land Japan met zijn Kisji-kliek. Maar als er aan de andere kant één land is dat de Amerikaanse imperialistische oorlogspolitiek intens haat, dan is dat land het huidige Japan. De acties van miljoenen Japanners, arbeiders, boeren, studenten, professoren, vrouwen, filmacteurs en -actrices, toneelspelers en toneelspeelsters, schrijvers, geestelijken, om kort te gaan, alle lagen van de maatschappij, hebben het vertrouwen en de solidariteit van de volken van de gehele wereld opgewekt met de strijd van het Japanse volk tegen het Amerikaanse imperialisme.

Deze massale volksacties, geleid door de Japanse arbeidersklasse, hebben de wereld ervan overtuigd, dat er een ander Japan is, dat democratisch en machtig is, het Japan van het volk, dat in de voorste rijen staat van de strijd tegen het Amerikaanse imperialisme, voor nationale onafhankelijkheid en vrede.

De tegen de Amerikanen gerichte strijd van het Japanse volk bereikte een schitterend hoogtepunt met het niet-doorgaan van het bezoek van Eisenhower aan Japan. Nimmer tevoren in de geschiedenis van het Amerikaanse imperialisme is een president zó tot mikpunt van spot gemaakt en nimmer tevoren is het prestige van de Amerikaanse imperialisten tot zulk een laag peil gedaald als bij Eisenhower het geval is. Er zijn in Japan Amerikaanse bezettingstroepen met een sterkte van 50.000 man, maar zij zijn er niet in geslaagd, hun president het land binnen te laten komen. Het feit, dat Eisenhower aan de deur van Japan klopte en dat men hem daar maar liet kloppen, is een enorme slag voor het internationale prestige van Amerika, in het bijzonder in de ogen van de bevolking van Azië.

Het Indonesische volk heeft sympathie voor en solidariteit met de heldhaftige strijd van het Japanse volk aan de dag gelegd. Honderden solidariteitsbetuigingen in de vorm van brieven en petities werden aan de Japanse ambassade in Djakarta gestuurd. Op 17 juni stroomden honderden mensen samen bij het ministerie van Buitenlandse Zaken en bij de Japanse ambassade om aan de regering-Kisji gerichte petities te overhandigen, waarin steun werd betuigd aan de rechtmatige eisen van het Japanse volk; dit toont, hoe diep hun bewustzijn geraakt was door de gerechtvaardigde uiting van verzet tegen de door de oorlogsmisdadiger Kisji genomen maatregelen.

Het Indonesische volk is het kabinet-Tojo, waarvan Kisji deel uitmaakte, nimmer vergeten en het zal dit kabinet nooit vergeten. Als zodanig was Kisji, tezamen met genoemd kabinet, verantwoordelijk voor de dood van vier miljoen Indonesiërs (gedurende de Tweede Wereldoorlog) door de hand van het Japanse militarisme. Historisch gezien is dit niet lang geleden, als het ware gisteren. Wanneer dan ook de bevolking van de hoofdstad handelde zoals zij handelde, is dit niet alleen maar gebaseerd op gevoelens van solidariteit met het Japanse volk, maar dient dit tevens ter voorkoming van de herhaling van een leven van onderdrukking, ter voorkoming van de mogelijkheid van een

nieuwe agressie van Japan. Deze mogelijkheid bestaat wel degelijk, wanneer men in aanmerking neemt de naïviteit van die groepen in Indonesië, die een tussenpositie tussen links en rechts innemen en die denken, dat Japan „thans niet langer gevaarlijk is”, en wanneer men tevens in aanmerking neemt de politiek van welwillendheid jegens de monopoliekapitalisten, die door sommige Indonesiërs thans ten aanzien van Japan wordt gevoerd. De Indonesiërs willen niet meer tot romusha's worden gemaakt, zij willen niet, dat hun broeders en zusters tevergeefs sterven en dat hun stoffelijke overschotten op onbekende plaatsen worden begraven, zij willen geen zakkenlinnen dragen, slakken eten en in een positie komen, waarin zij hun mond niet mogen opendoen en hun mening niet mogen zeggen.

*

DE internationale toestand is waarlijk zeer gunstig voor de democratische en vredelievende krachten. Nog nooit is de Amerikaanse oorlogspolitiek zo geïsoleerd geweest en is zij zo snel naar haar bankroet gegaan als thans het geval is.

In de huidige internationale toestand, in het bijzonder in Azië, en in de huidige binnenlandse toestand, die alle gunstig zijn voor de democratische krachten, moet het Indonesische volk zijn inspanningen niet verminderen en zijn waakzaamheid ten aanzien van de thans door de Indonesische minister van Buitenlandse Zaken gevoerde politiek niet laten verslappen.

De fundamentele beginselen van de buitenlandse politiek van de Republiek Indonesië zijn reeds duidelijk geformuleerd, onder andere en in de eerste plaats in de openingsrede van president Sukarno op de conferentie van Bandung, vijf jaar geleden, en in de redevoeringen, die hij heeft gehouden tijdens zijn drie reizen bij het bezoek aan diverse landen in Oost en West. President Sukarno heeft herhaaldelijk verklaard, dat de onafhankelijke en actieve buitenlandse politiek, die door Indonesië wordt voorgestaan, anti-kolonialistisch, anti-imperialistisch en vredelievend is.

In de boven omschreven internationale toestand zijn er in Indonesië enkele politieke kringen aan de macht, die denken, dat wij een - wat zij noemen - neutraal en onafhankelijk standpunt kunnen innemen, waarin wij goed- noch afkeuring uitspreken aan het adres van Amerika, noch aan dat van de Sowjet-Unie, met betrekking tot de grote wereldproblemen, zoals het torpederen van de Topconferentie door de Amerikanen. In een situatie, waarin de feiten algemeen bekend zijn, feiten die met voldoende overtuigingskracht de misdadige maatregelen en plannen van de Verenigde Staten aan de kaak stellen, en die Amerika voor het wereldgerecht als de schuldige aanwijzen, beschermt een dergelijke houding in feite degenen, die veroordeeld moeten worden, d.w.z. de Amerikaanse imperialisten.

Dit is een halfslachtige en negatieve politiek, die de wereldbeweging voor vrede en democratie niet vooruitbrengt. Een dergelijke houding is niet constructief en zij is zelfs schadelijk voor de anti-imperialistische strijd van het Indonesische volk zelf.

*

DE internationale situatie, in het bijzonder in Azië en Afrika, toont aan, dat zich een kwalitatieve verandering heeft voorgedaan in de strijd tegen

het imperialisme, het stelsel waarvan de Verenigde Staten de grote drijfkracht zijn. De internationale gebeurtenissen — of deze nu in Europa, Latijns-Amerika, Afrika of Azië plaatsvinden — laten zien, dat de wereld van de onafhankelijkheid, de wereld van de democratie, de wereld van de vrede thans staat tegenover het probleem van het Amerikaanse imperialisme als de gemeenschappelijke vijand, als de meest misdadige vijand van alle, van de volkeren in de gehele wereld.

Het Amerikaanse imperialisme is de hinderpaal, die elke vooruitgang in de weg staat, het veroorzaakt overal moeilijkheden en wanorde. Overal wordt het Amerikaanse imperialisme veroordeeld en gehaat. Daarom is de buitenlandse politiek, die Indonesië thans voert, een politiek die in feite niet principieel verschilt van de reactionaire politiek van Sjahrir en van Hatta, absoluut ongeschikt om het hoofd te bieden aan de thans plaats vindende ontwikkelingen in de internationale situatie. Een dergelijke buitenlandse politiek wordt door het volk veroordeeld, omdat deze de positie van de Republiek Indonesië niet zal beschermen of versterken.

De Amerikaanse imperialisten wachten niet lijdzaam af, maar grijpen iedere mogelijkheid aan om hun agressieve plannen te handhaven en te ontwikkelen met het doel, de wereld in een nieuwe oorlog te storten. De nationale waakzaamheid moet verder worden verhoogd en er dienen krachtiger maatregelen te worden genomen voor het vernietigen van de contra-revolutionairen, voor het bestrijden van het Amerikaanse imperialisme en voor het volledig opruimen van de overblijfselen van het kolonialisme.

Het Indonesische volk dient de eis te stellen, dat de Indonesische regering consequent een onafhankelijke en actieve buitenlandse politiek gaat voeren, en zo haar optreden terugbrengt in het spoor van een politiek, die waarachtig anti-imperialistisch, anti-koloniaal en voor de vrede is.

*

BIJ onze beoordeling van de uitvoering van het program van drie punten van het Kerdja-Kabinet hebben wij ons duidelijk uitgesproken, zonder er om heen te draaien. Dat hebben we slechts gedaan, omdat wij graag zouden zien, dat de regering haar program van drie punten werkelijk uitvoert.

Het is mogelijk, dat enkele van onze categorische uitspraken door de vijanden van de Republiek, de „Democratische Liga”, waarvan de kern gevormd wordt door de Masjumi, de PSI en IPKI, door subversieve elementen zullen worden gebruikt om president Sukarno en het Politieke Manifest aan te vallen. Wanneer dit gebeurt, behoeven wij niet bevreesd te zijn, omdat het volk zich reeds voldoende bewust is van de laagheid van de contra-revolutionairen. terwijl we zeer vele middelen hebben om aan te tonen, dat de thans op diverse gebieden van het leven heersende chaos in de allereerste plaats het gevolg is van hun eigen daden.

Zolang de eerlijke mensen in het Kerdja-Kabinet oprecht streven naar tenuitvoerlegging van het program van drie punten, zullen de PKI en het volk als één man achter hen staan bij de tenuitvoerlegging van dit program, dat enthousiast door het volk werd verwelkomd, toen het een jaar geleden door de president openbaar werd gemaakt. Slechts wanneer we de zwakheden in de tenuitvoerlegging van het regeringsprogram kunnen zien, en wanneer we daarna ernstig trachten, het op de juiste wijze uit te voeren, betekent dit, dat wij een krachtige slag toebrengen aan de imperialisten en de contra-revolutionairen.

De bevolking heeft reeds genoeg ervaren en geleden om tot de slotsom te komen, dat een program en een politiek, die vooruitstrevend en links zijn, slechts kunnen worden uitgevoerd door vooruitstrevende of linkse personen, en dat reactionaire personen optreden als de saboteurs daarvan. Thans is de tijd gekomen om de daden in overeenstemming te brengen met de woorden, de revolutionaire daden met de revolutionaire woorden.

De PKI hoopt thans, dat het Indonesische volk uitdrukking zal geven aan zijn gedachten en gevoelens ten aanzien van de tenuitvoerlegging van het program van het Kerdja-Kabinet gedurende het afgelopen jaar.

De PKI heeft haar kritiek naar voren gebracht, na deze zorgvuldig te hebben overdacht; de PKI heeft in duidelijke termen gezegd, dat enkele van de medewerkers van de president dienen te worden gecorrigeerd of vervangen, dat er enkele wijzigingen dienen te worden aangebracht in het kabinet en in het staatsapparaat.

Het ligt voor de hand, dat het volk thans krachtiger dan ooit uitdrukking geeft aan de hoop dat president Sukarno handelend zal optreden, dat hij die ministers en andere functionarissen zal vervangen, die niet competent zijn en het kabinetsprogram van drie punten niet oprecht ten uitvoer leggen.

Leve het program van drie punten van het Kerdja-Kabinet en leve het Politieke Manifest van de Republiek Indonesië.

Djakarta, 8 juli 1960.

CRITISCHE NOTITIES:

Een misplaatste nota?

Eind juli heeft de regering van de Poolse Volksrepubliek aan Den Haag en aan twaalf andere hoofdsteden een nota gezonden, waarin zij de betrokken regeringen vraagt, hun mening kenbaar te maken ten aanzien van de Westduitse eisen inzake Pools grondgebied.

Aanleiding tot deze nota was een redevoering van Adenauer, op 10 juli te Düsseldorf gehouden. Adenauer sprak daar op een „Dag voor Oostpruisen” en hij verzekerde de verdreven grootgrondbezitters, dat zij hun bezittingen terug zouden krijgen, „wanneer wij trouw en sterk aan de zijde van onze geallieerde bondgenoten blijven staan”.

De Poolse regering vraagt, of deze uitspraak met voorkennis en goedkeuring van de Nederlandse regering is afgelegd en zij informeert of er enige Nederlandse verplichting in NAVO-verband bestaat om de Westduitse territoriale eisen tegenover Polen te steunen.

Volgens dagbladberichten heeft de regering-De Quay onmiddellijk daarop niet-officieel laten weten, dat zij geen voorkennis droeg van Adenauers verklaring, dat er geen afspraken van Bonn over de Westduitse aanspraken bestaan, en dat Nederland „geen enkele bemoeienis kan hebben” met deze gebieden daar zij „geen NAVO-grond” zijn.

Dat laatste is juist. Maar het is geen antwoord op de vragen.

De zaak is immers, dat Adenauer aanspraken maakt op deze gebieden, dat hij zich daarbij uitdrukkelijk beroepen heeft op de steun van zijn bondgenoten, waartoe in de eerste en voornaamste plaats Amerika behoort, maar ook Nederland. En de vraag is verder, hoe het met de verplichtingen van Nederland staat, die in NAVO-verband ontstaan, indien Adenauer tot avonturen zou overgaan.

Tenslotte wordt gevraagd wat de mening van de Nederlandse regering ten aanzien van de revanchistische verlangens van Bonn is.

Volgens de krantenberichten is de hele nota misplaatst.

Blijkbaar bestaat er geen revanchisme in West-Duitsland. Hier volgt echter een lijstje revanchistische demonstraties, ontleend aan „Polish Facts and Figures” van eind juli.

— Leden van de „Brandenburg Landsmannschaft” ontmoetten elkaar in West-Berlijn en het Bondsdag-lid Krueger riep hen op om te vechten voor de „Duitse gebieden”.

— Voormalige inwoners van Wroclaw (Breslau) ontmoetten elkaar in Keulen, waar zij werden toegesproken door de voorzitter van het „Silesische Landsmannschaft”, dr. Hupka. Hij riep op tot verzet „tegen elke vorm van overeenstemming met Polen” en noemde diegenen verraders, die de Oder-Neisse-grens willen erkennen.

— Deze bijeenkomst werd door de Adenauer-regering gefinancierd. Adenauer en zijn minister voor „All-Deutsche” aangelegenheden, Lemmer, stuurden felicitatie-telegrammen. Telegrammen van dezelfde inhoud werden ook verstuurd door... Ollenhauer van de SPD en Brandt, burgemeester van West-Berlijn!

Daar kwam dan de demonstratie in Düsseldorf bij, waar Adenauer persoonlijk het woord gevoerd heeft.

Mitsgaders zijn vroegere verklaringen, bv. over de verderfelijke gewoonte om over „hereniging” van Duitsland te spreken, terwijl het toch om „bevrijding” van „Midden-Duitsland” gaat. Dit begrip is een bijzonder fijne trek in de Bonn-propaganda. Het duidt aan, dat achter de DDR nog meer Duitse gebieden liggen die bevrijd moeten worden.

Verder weet iedereen, dat hij de Paus van Rome verzekerd heeft, dat West-

Duitsland een „missie” in het Oosten heeft en dat zijn ministers Lemmer en Seebom om de andere dag hetzij Bohemen van de Tsjecho-Slowaken of Poznan van de Polen opeisen.

Om al deze redenen is het van het grootste gewicht, dat de bondgenoten van Adenauer tot kleur-bekennen worden gedwongen.

In de eerste plaats natuurlijk Amerika. Want Amerika is niet alleen de gangmaker van de herbewapening van West-Duitsland, maar West-Duitsland is ook de voornaamste Amerikaanse basis in West-Europa.

Volgens een overzicht van de Sowjet-auteur V. Nagrebetsky in „Wereld-economie en Internationale Betrekkingen” bevindt het grootste centrum van de Amerikaanse luchtmacht zich in Wiesbaden. Dit is het hoofdkwartier, van waaruit alle tactische luchtmachteenheden en eenheden voor geleide projectielen van de Amerikanen geleid worden.

Het grootste aantal overzeese landstrijdkrachten bevindt zich eveneens in West-Duitsland. De Amerikaanse troepen in West-Duitsland oefenen geregeld met atoom-wapens. (In de afgelopen winter namen 60.000 Amerikaanse soldaten tezamen met delen van de Wehrmacht aan dergelijke manoeuvres in Beieren deel. Kort na de mislukte topconferentie vond in München een militaire parade van 16.000 Amerikaanse en Westduitse troepen plaats, gesteund

door 800 tanks, raketten en vliegtuigen).

De Amerikanen hebben in NAVO-verband een speciale voorkeur voor Westduitse officieren, uiteraard allemaal voormalige leden van Hitler's Rijksweer. 150 Westduitse generaals, admi-raals en andere opper-officieren bezetten sleutelposten in het NAVO-opperbevel, waaronder Speidel, opperbevelhebber van de landstrijdkrachten in Centraal-Europa, Förtsch, plaatsvervangend bevelhebber in Europa „voor militaire politiek en plannen”, Klasing, plaatsvervangend chef voor de NAVO-verbindingstroepen, enz. enz. In totaal zouden volgens Britse bronnen 1150 West-Duitsers in de NAVO-staf te Parijs tewerk gesteld zijn.

Daarbij komen de plannen tot het uitrusten van de Bundeswehr met Polariskraketten en andere geleide projectielen.

Waartoe dient deze Amerikaanse voorkeur voor de Westduitse militairen anders, dan om steun te verlenen aan de verklaringen die Adenauer in Düsseldorf en elders heeft afgelegd?

Deze hele situatie — nl. dat het Westduitse leger de ruggegraat van het NAVO-apparaat in Europa is en dat Amerika zijn voornaamste overzeese militaire strijdkrachten daar geconcentreerd heeft — onderstreept alleen de grote actualiteit van de Poolse nota.

En wat ons betreft, wij achten een duidelijk en niet voor tweeërlei uitleg vatbaar antwoord van de Nederlandse regering dringender dan ooit nodig.

ZELFSTUDIE

Vorig jaar is in de Sowjet-Unie verschenen een nieuw leerboek over de grondslagen van het marxisme-leninisme.

Dit boek zal in verschillende deeltjes eveneens in de Nederlandse taal verschijnen.

Het eerste deel: „De Communisten en hun partij” komt dezer dagen van de pers en zal bij boekhandel Pegasus verkrijgbaar zijn. Het bestuderen van dit werkje is van uitermate groot belang voor iedere communist.

Teneinde enige richting te geven aan de zelfstudie volgt hierbij een samenvatting van het onderwerp, waarin een aantal hoofdpunten aangegeven zijn, alsmede een minimum- en maximumopgave aan naslagmateriaal.

Deze syllabus behandelt uitsluitend het eerste deel van het boekje. Over het tweede deel, „de partij”, wordt in het oktobernummer van P en C een syllabus gepubliceerd.

Samenvatting van het eerste hoofdstuk van

„De communisten en hun Partij”

(de historische taak van de arbeidersklasse)

I

In de kapitalistische maatschappij zijn de productiemiddelen in handen van particulieren. Terwijl de productie maatschappelijk is, is de toeëigening van de opbrengst ervan privè. De ene klasse eigent zich de arbeid van de andere klasse toe. Het stelsel berust dus op uitbuiting van de ene mens door de andere.

De belangrijkste direct tegenover elkaar staande klassen, wier belangen dagelijks botsen, zijn de arbeidersklasse (de groep van mensen die verplicht is zijn arbeidskracht te verkopen) en de bourgeoisie (de groep van mensen die in het bezit zijn van de productiemiddelen). De klassenstrijd is een onvermijdelijk proces van de kapitalistische maatschappij en de beweegkracht van zijn ontwikkeling.

De wetmatige ontwikkeling van het kapitalistische stelsel gaat in de richting van het socialisme, waarbij de productiemiddelen eigendom zijn van het gehele volk. De bourgeoisie verzet zich hiertegen met alle kracht en middelen.

Door haar plaats in het productieproces, haar toenemende getalsterkte en gevoel voor organisatie, haar discipline en strijdvaardigheid, haar vermogen snel het politiek bewustzijn te ontwikkelen, is de arbeidersklasse de leidende sociale kracht die de macht van de bourgeoisie kan breken, het kapitalistische stelsel ten val kan brengen.

gen, het socialisme zal vestigen en opbouwen. Zij wordt van onderdrukte tot heersende klasse.

Door de opheffing van de particuliere eigendom van de productiemiddelen maakt de arbeidersklasse een einde aan de uitbuiting van de ene mens door de andere, zoals deze sinds het slaventijdperk heeft bestaan. Zij bevrijdt daardoor niet alleen zichzelf maar de gehele mensheid. Zij maakt een einde aan de klassenmaatschappij.

II

In de strijd tegen de uitbuiting van de bourgeoisie sluiten de arbeiders zich aaneen. Door middel van de vakbonden strijden zij voor hun directe belangen.

De strijd voor de afschaffing van de uitbuiting, voor de vestiging van het socialisme maakt de vorming van politieke partijen van de arbeidersklasse noodzakelijk.

De arbeiders moeten zich tot bewuste klasse organiseren en alle politieke en ideologische hinderpalen die hun strijd belemmeren, overwinnen.

Absolute voorwaarde voor een succesvolle strijd is de internationale samenwerking en aaneengeslotenheid van de arbeidersklasse.

Alleen die partij, die uitgaat van de ontwikkelingswetten van de maatschappij, die de arbeidersklasse bewust maakt van haar historische taak, die in zich verenigt de jarenlange ervaringen van de arbeiders in de strijd tegen de bourgeoisie, die het proletarisch internationalisme in haar vanen voert, is in staat leiding te geven aan de strijd van de arbeidersklasse voor het socialisme.

Dit zijn de partijen van het nieuwe type, de marxistisch-leninistische partijen.

III

De arbeidersklasse is niet de enige bevolkingsgroep die te lijden heeft van het kapitalisme.

Andere groepen, zoals kleine handelaren, winkeliers, boeren, tuinders, gaan eveneens gebukt onder de druk van het grote kapitaal. Terwijl echter de arbeidersklasse in omvang en kracht toeneemt gaan de andere klassen aan de toenemende concentratie van kapitaal te gronde.

Alleen de arbeidersklasse is een revolutionaire klasse. Dat wil echter niet zeggen, dat de andere groepen van het werkende volk als één reactionaire massa mogen worden beschouwd.

In de huidige ontwikkeling van het kapitalisme, het staatsmonopolisme, moet de arbeidersklasse alle niet-monopolistische lagen van de bevolking helpen en leiden in de strijd voor beperking van de macht der grote monopolies, voor democratie, nationale onafhankelijkheid en vrede.

IV

De ontwikkeling van de maatschappij veroorzaakt niet alleen veranderingen binnen de bourgeoisie maar ook binnen de arbeidersklasse.

In haar totaliteit neemt de arbeidersklasse toe.

De toevloed heeft voornamelijk plaats uit de traditionele midden-groepen, zoals boeren en de kleine handelaars.¹⁾

Het industrieproletariaat, de kern en ruggegraat van de arbeiders-klasse neemt toe.

Er is een veel groter aantal salaristrekken, vooral door uitbreiding van het staatsapparaat en de dienstverlenende takken van nijverheid. (als gevolg van het toenemende parasitaire karakter van het kapitaal).

Er ontstaat geen nieuwe „middenklasse”, als een onafhankelijke sociale en politieke kracht. Integendeel, het bezit van de productiemid-delen concentreert zich steeds meer in handen van enkelingen.²⁾

V

De macht van de arbeidersklasse is enorm toegenomen. Op een vier-de deel van de aardbol wordt onder haar leiding de klassen-loze maatschappij opgebouwd. Wetenschap en cultuur zijn onder haar leiding tot geweldige hoogte gestegen.

De aanwezigheid alleen al van het socialistische stelsel, dat meer dan 1 miljard mensen omvat vergemakkelijkt de strijd van de arbeiders en van alle onderdrukte werkers in de kapitalistische landen.

De Sowjet-Unie en de andere socialistische landen zijn de betrouw-bare hulp en steun voor alle volkeren die voor vrede en onafhankelijkheid strijden.

Binnen het imperialistische deel van de wereld zijn de organisaties van de arbeiders een geweldige macht. Het eensgezinde optreden neemt toe.

De wereldomvattende taak van de arbeidersklasse is op dit moment het verhinderen en onmogelijk maken van de door de imperialisten voorbereide atoomoorlog.

De zegevierende opmars van het socialisme, de aftakeling van het kapitalistische stelsel, toont de juistheid aan van de marxistisch-leninistische theorie over de ontwikkeling van de maatschappij en over de historische rol van de arbeidersklasse.

Tevens bewijst het de onmisbaarheid van de marxistisch-leninisti-sche partijen.

STUDIEMATERIAAL:

Het Communistisch Manifest: Hfdst. I (Bourgeois en proletariers).

Leerboek v. d. arbeidersbeweging 1e aflevering: Blz. 23 en 24. (klassen-strijd, organisatie en bewustwording).

Marx-Engels-Marxisme: blz. 103-106. Lenin over de rol v. d. arbeiders-klasse.

¹⁾ In 1847 werkte ca. 43 pct van de Nederlandse beroepsbevolking in de landbouw en 29,7 pct in de industrie. In 1947 waren deze cijfers 19,6 in de landbouw en 36,9 pct in de industrie. Op dit moment werkt ongeveer 12 pct in de landbouw en 45 pct in de industrie.

²⁾ In 1930 bedroeg het aantal middenstandsvestingen 48 per 1000 inwoners. Op dit moment 32 à 33. Het aantal bedrijfshoofden bedroeg in 1930 24 pct van de beroepsbevolking. In 1950 was dit al tot 13 pct teruggelopen.

Marx-Engels-Marxisme: blz. 502-508 (artikel van Lenin „Het grote initiatief).

Politiek en Cultuur: juni 1959 blz. 281. Artikel over het vraagstuk van de klassen.

Vrede en Socialisme: Nr. 5 van 1960. blz. 65. Commentaar n.a.v. een discussie over de veranderingen die plaatshebben in de structuur van de arbeidersklasse.

Het kapitalisme van de 20e eeuw: (Varga) blz. 26-30.

Congresboek 1958: blz. 120-121. (Uit het verslag van het partijbestuur der CPN aan zijn leden.

Eventueel verder:

Politiek en Cultuur: Nr. 2 van 1958 blz. 85-88. Actuele vraagstukken. (bondgenootschap arbeidersklasse).

Politiek en Cultuur: Nr. 6 van 1958 blz. 272. Artikel over de z.g.n. nieuwe klasse.

Politiek en Cultuur: Nr. 7-8 van 1959. Artikel over concentratie. blz. 307.

In *Marx-Engels-Marxisme* vinden we achterin een index, waarin verder nog wordt verwezen naar verschillende artikelen en uitspraken, die betrekking hebben op de rol van de arbeidersklasse.

N. L.

Verklaring van twaalf communistische partijen Strijd voor de vrede voornaamste taak

Vertegenwoordigers van de communistische en arbeiderspartijen van de socialistische landen die het Derde Congres van de Roemeense Arbeiderspartij bijwoonden, besloten gebruik te maken van hun verblijf in Boekarest voor een gedachtenwisseling over actuele vraagstukken met betrekking tot de huidige internationale toestand en de gevolgtrekkingen voor de broederlijk verbonden partijen daaruit.

De deelnemers aan de bijeenkomst stelden eensgezind vast, dat alle internationale gebeurtenissen en de ontwikkeling van de landen van het socialistische wereldstelsel opnieuw de juistheid bevestigen van de marxistisch-leninistische stellingen van de Verklaring en de Vredesoproep, aangenomen door de communistische en arbeiderspartijen in Moskou in november 1957.

De deelnemers aan de bijeenkomst betuigen opnieuw hun trouw aan de beginselen, neergelegd in de Verklaring en de Vredesoproep, die een handvest zijn van de hedendaagse communistische en arbeidersbeweging, een program van haar strijd voor vrede, democratie en socialisme.

De vertegenwoordigers van de communistische en arbeiderspartijen van de socialistische landen zijn van mening dat alle gevolgtrekkingen in de Verklaring en de Vredesoproep — over vreedzame coëxistentie tussen landen met verschillende maatschappelijke stelsels, over de mogelijkheid van het voorkomen van oorlogen in het huidige tijdperk, over de noodzaak van waakzaamheid van de volkeren met het oog op het oorlogsgevaar, aangezien het bestaan van het imperialisme de grondslag blijft voor agressieve oorlogen — ook in de huidige situatie volledig van toepassing zijn.

„De communistische partijen”, zegt de Verklaring nadrukkelijk, „beschouwen de strijd voor de vrede als hun belangrijkste taak. Tezamen met alle vredelievende krachten zullen zij alles doen wat in hun vermogen ligt om oorlog te voorkomen”.

De Verklaring trekt ook een belangrijke conclusie over de vormen van de overgang van landen van het kapitalisme naar het socialisme. „Onder de huidige omstandigheden heeft de arbeidersklasse met haar voorhoede aan het hoofd, de mogelijkheid... het verzet der reactionaire krachten te breken en de noodzakelijke voorwaarden voor de vreedzame verwezenlijking van de socialistische revolutie te scheppen”.

Tegelijkertijd is het eveneens noodzakelijk uit te gaan van de mogelijkheid dat de arbeidersklasse een overwinning voor de socialistische revolutie bereikt met niet vreedzame middelen.

De deelnemers aan de bijeenkomst stellen met grote voldoening de enorme successen vast, die door alle landen van het socialistische stelsel zijn behaald bij de vooruitgang van hun economie en cultuur, bij de consolidatie van het maatschappelijke en staatkundige stelsel, bij de verdere ontwikkeling van de socialistische democratie.

Het grote gemenebest van socialistische naties neemt voortdurend toe in kracht en omvang. Het socialistische kamp is in volle opbloei. Het oefent een enorme en steeds toenemende invloed uit op de gehele vooruitgang van de mensheid.

De successen van de Sowjet-Unie en de volksdemocratische landen inspireren de arbeidersklasse en het werkende volk van de kapitalistische landen in hun strijd tegen de aanval op hun levensbelangen door de uitbuiters, in de strijd voor vrede en socialisme.

De deelnemers aan de conferentie verklaren dat de communistische en arbeiderspartijen zullen voortgaan de aaneengeslotenheid van de landen van het socialistische wereldstelsel te versterken en dat zij de eenheid in de strijd voor de vrede en de veiligheid van alle volken, voor de triomf van de grote zaak van het marxisme-leninisme zullen behoeden als hun oogappel.

Boekarest, 24 juni 1960.

De partijbesturen van de
Albanese Partij van de Arbeid,
Bulgaarse Communistische Partij,
Hongaarse Socialistische Arbeiderspartij,
Werkerspartij van Viet-Nam,
Socialistische Eenheidspartij van Duitsland,
Chineze Communistische Partij,
Werkerspartij van Korea,
Mongoolse Revolutionaire Volkspartij,
Poolse Verenigde Arbeiderspartij,
Roemeense Arbeiderspartij,
Communistische Partij van de Sowjet-Unie, en de
Communistische Partij van Tsjechoslowakije.

(Waarheid, 28 juni 1960).

Mededeling van het Dagelijks Bestuur van de CPN inzake enkele nationale vraagstukken

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft in zijn zitting van 1 augustus jl. kennis genomen van een verslag over het in juni jl. gehouden congres van de Roemeense Arbeiderspartij.

Na afloop van dit congres hadden gasten uit socialistische landen, waaronder de kameraden Chroestsjow, Ulbricht, Novotny, Pen Sen en gasten uit kapitalistische landen een samenkomst waar over actuele vraagstukken van gedachten werd gewisseld o.a. in verband met de mislukking van de topconferentie te Parijs.

Na afloop van de gedachtenwisseling werd een communiqué gepubliceerd. De volledige tekst daarvan is in De Waarheid van 28 juni verschenen.

Namens de CPN heeft de Nederlandse gast op dit congres, kd P. Bakker, zijn instemming hiermee betuigd. Het Dagelijks Bestuur verklaart zich accoord met de inhoud van dit communiqué.

Het Dagelijks Bestuur heeft eveneens de Verklaring van 6 juli van het partijbestuur van de Communistische Partij van Indonesië bestudeerd.

De CPN betuigt naar aanleiding hiervan opnieuw haar broederlijke solidariteit met de Indonesische communisten die aan het hoofd staan van de strijd van hun gehele volk voor vrede, vrijheid en leniging van de stoffelijke noden van de Indonesische werkers.

Het Dagelijks Bestuur roept op tot versterkte actie tegen de uitzending van dienstplichtigen en de gehele agressieve, militaire activiteit in Nieuw-Guinea, voor onmiddellijke terugroeping van de „Karel Doorman” en van de reeds overzee gestuurde militairen en stopzetting van nieuwe transporten.

(Waarheid, 2 aug. '60).

Open brief aan de Partij van de Arbeid en haar aanhangers

De wereld doorleeft thans een woelige tijd.

Met ongekende felheid woedt de bewapeningswedloop voort. De commissie van de Verenigde Naties te Genève, die een ontwapeningsovereenkomst zou voorbereiden, is zonder resultaat uiteen gegaan. De Parijse topconferentie, waarvan de volkeren een stap naar ontspanning verwacht hadden, is mislukt.

Voor U, leden en aanhangers van de PvdA en voor ieder wie het eigen lot en de toekomst van ons land ter harte gaat, wordt het vraagstuk van oorlog en vrede in dit atoomtijdperk met de grootste klem gesteld.

Welke weg wijst de PvdA in deze tijd?

Op haar laatste congres werd door Geert Ruygers aangekondigd, dat zij haar buitenlandse politiek opnieuw in studie ging nemen. Zó kunnen wij niet langer doorgaan, was ongeveer de inhoud van zijn rede; door hun huidige standpunt inzake vrede en coëxistentie lijkt het alsof de PvdA-ers „supporters zijn van oorlog en géén existentie”.

Het congres koos een commissie, die een rapport zal uitbrengen aan het volgende congres, in het voorjaar van 1961.

Intussen heeft de regering-De Quay haar plannen tot opvoering van de bewapening in juni j.l. aan de Tweede Kamer medegedeeld. De woordvoerders van de PvdA, J. de Kadt, Wierda en Kranenburg, critiseerden deze plannen op onderdelen, doch keurden ze *in beginsel en in hoofdzaken goed*. Fedde Schurer en andere pacifistische leden van de Kamerfractie van de PvdA waren niet te horen of te zien tijdens dit defensiedebat. Terwijl zij vroeger nog een schuchter geluid tegen atoomwapens lieten horen, bleef dit thans geheel achterwege, *terwijl nu juist de atoombewapening onmiddellijk voor de deur staat*.

Hieruit bleek de waardeloosheid van het optreden van onze pacifisten; doordat zij vóór alles anti-communistisch zijn, houden zij in werkelijkheid de krachten verdeeld wier gemeenschappelijk optreden vereist is om de militaristische houwdegens terug te dringen. Zo dienen zij slechts als vijgeblad om de naaktheid van de oorlogspolitiek van de PvdA-leiding te bedekken.

Wat beogen de militaire plannen van de regering-De Quay, die in feite door de NAVO zijn voorgeschreven?

Zij beogen de invoering van atoom- en raketwapens bij alle Nederlandse strijdkrachten en de vervanging van de bestaande vliegtuigen door Starfighters — atoombommenwerpers — van Westduits fabrikaat. De Nederlandse land- en luchtmacht zal in zogenaamde NAVO-formaties „geïntegreerd” worden. Daar deze overwegend uit eenheden van de Westduitse Wehrmacht zullen bestaan en door voormalige Hitler-generaals als Speidel, worden gecommandeerd, komt dit neer op de inlijving van de kern van de Nederlandse strijdkrachten bij de Westduitse Wehrmacht, die door deze „integratie” tevens op verkapte wijze met atoomwapens wordt uitgerust.

De door het kabinet-De Quay aangekondigde verhoging van de militaire uitgaven met twee à driehonderd miljoen, tot een jaarlijkse uitgave van tegen de twee duizend miljoen gulden, werd door de PvdA aanvaard met de verklaring van J. de Kadt, dat voor hem de militaire uitgaven vóór belastingverlaging gaan!

WAAR MOET DAT HEEN?

De door de PvdA tot dusver gevolgde Amerikaanse koers kan inderdaad tot niets anders leiden dan tot „oorlog en geen existentie”, althans voor Nederland. En dit alles wordt dan goedgepraat met de bewering, dat de atoombewapening

„zuiver defensief” zou zijn en alleen maar ten doel zou hebben de „communistische staten door een machtsevenwicht van agressie af te schrikken”, zoals dat heet.

Het publiek moet dus denken, dat de NAVO de atoomwapens niet zal gebruiken. Maar deze voorstelling van zaken is door en door leugenachtig en onwerkelijk.

De „afschrikkingstheorie” houdt juist *feitelijk* in, dat men de atoomwapens *wel degelijk* wil gebruiken. *Daarom* krijgt West-Duitsland Polaris-atoomraketten.

Daarom zijn permanent NAVO-vliegtuigen met atoomwapens in de lucht.

Gebruik van atoomwapens, dat betekent een wereldoorlog, waarbij miljoenen mensen al in de eerste uren sterven moeten en nog meer miljoenen geslachtenlang op vreselijke wijze door de straling moeten lijden.

Durven de PvdA en haar aanhangers dit aan?

Durven zij daarvoor de verantwoordelijkheid op zich te nemen en die in handen te leggen van een Nixon, een Kennedy, een Speidel, of zelfs maar een De Quay?

En met welk vooruitzicht?

Op het congres van de PvdA in november 1959 scheen G. Ruygers iets van de werkelijke machtsverhoudingen begrepen te hebben, toen hij zei: „De enorme concentratie van macht heeft voor een land als de Verenigde Staten niet alleen de grootste veiligheid geschapen, maar ook de grootste kwetsbaarheid. Vanuit een willekeurig punt in Rusland is het gemakkelijker New York of Washington te raken dan de maan”.

Intussen zijn het Amerikaanse legervliegtuig U2 en later een ander type vliegtuig, die op zulk een hoogte vlogen dat zij onbereikbaar gewaand werden, door de moderne luchtafweer van de Sowjet-Unie neergeschoten.

Terwijl de Verenigde Staten door de perfectionering van de intercontinentale Sowjet-raketten nog kwetsbaarder zijn geworden, blijkt de Sowjet-Unie over een afdoende verdediging te beschikken. Waar blijft dan het „machtsevenwicht” en wie heeft er eigenlijk het meest reden om te „schrikken”?

Het is de plicht van alle Nederlanders om zich onder deze omstandigheden op een nieuwe Nederlandse buitenlandse politiek te bezinnen.

Wat zullen de leiders van de PvdA op dit gebied hebben voor te stellen?

Zullen zij hun oude politiek alleen maar een nieuw kleedje aantrekken, wat meer vredelievende woorden spreken, doch intussen de oorlogskoers van de NAVO gehoorzaam blijven uitvoeren? De socialistische arbeiders en werkers, die de PvdA volgen, kunnen daar geen genoegen mee nemen.

Nóg is de atoombewapening van de Nederlandse strijdkrachten geen feit geworden.

Daarom is het eerst noodzakelijke om deze te verhinderen vóór het te laat is.

Daartoe stellen wij voor

- het atoomvrij houden van de Nederlandse strijdkrachten
- geen inlijving in de Westduitse Wehrmacht
- opheffing van de Amerikaanse luchtbasis te Soesterberg
- geen opslag van Westduitse atoomwapens in ons land
- verkorting van de dienstdtijd en verlaging van de militaire uitgaven.

Van de zijde van de PvdA-leiding is onze Communistische Partij, wanneer zij zich tegen de bewapeningswedloop keerde, steeds verweten dat wij niets anders op het oog zouden hebben dan de verzwakking van de Westerse macht ten gunste van de Sowjet-Unie en haar bondgenoten.

Dat was en is laster en leugen!

Wanneer de socialistische arbeiders zich van het vermilitariseerde denken van de PvdA-leiders bevrijden en de vraagstukken vanuit *klassestandpunt* beoordelen, zullen zij ons gelijk geven.

Want aan welke klasse komt een machtsvergroting van de NAVO ten goede? Het zijn immers niet de werkers, maar de grote kapitalisten die Amerika, West-Duits-

land, Frankrijk, Engeland en ook Nederland regeren. Zijn zij het niet die over de NAVO-wapens naar willekeur beschikken — en die ook tegen eigen volk richten?

Is het niet waanzinnig om Nixon en Rockefeller, De Gaulle en Adenauer (en zijn jodenbeul Globke) als hoeders van vrijheid en vrede in de wereld en onontbeerlijke beschermers van Nederland uit te roepen?

De Nederlandse natie heeft door de eeuwen heen bestaan, zonder van grote machten afhankelijk te zijn.

Dat kan ook nu nog.

Wij, communisten, hebben altijd voor de veiligheid en vrijheid van ons land gestreden en wij zullen dit altijd blijven doen. Wij hebben op dit gebied van niemand lessen in ontvangst te nemen en zeker niet van diegenen, die tijdens de Duitse bezetting met de vijand heulden of voor hem door het stof kropen.

Wij willen de veiligheid en vrijheid van ons land in de eerste plaats grondvesten op de eenheid van de Nederlandse vooruitstrevende krachten, vooral op de eenheid van de arbeidersklasse. En daarnaast op de internationale arbeiderssolidariteit.

Daarom weigeren wij ons voor de bewapeningskar van onze vijanden de nazi's, van de Amerikaanse oorlogswinstmakers te laten spannen.

Wij zien de oplossing van het vraagstuk van oorlog en vrede in het atoombijperk zó:

— Nederland moet zich geen atoomwapens aanschaffen en alle vreemde atoombewapening van zijn grondgebied weren.

— Nederland moet van de NAVO en van de socialistische landen van het Pact van Warschau de garantie verlangen, dat zij geen atoomwapens boven, op of tegen ons grondgebied zullen gebruiken.

Dit is een reële mogelijkheid.

Toen kortgeleden de vice-ministerpresident van de Sowjet-Unie, Mikojan, Noorwegen bezocht, werd hem door een journalist de vraag gesteld of de Sowjet-Unie bereid was een eventuele atoom-neutraliteit van Noorwegen te garanderen. Mikojan antwoordde dat, volgens hem, de Sowjet-Unie daartoe bereid is.

In deze richting moet de Nederlandse buitenlandse politiek worden geleid! En laat men ons niet aankomen met het praatje dat Nederland niet zou kunnen leven als het ophield een willoos werktuig in Amerikaanse handen te zijn!

Kan Oostenrijk soms niet leven als neutraal land?

Kan Zweden soms zijn neutraliteit niet handhaven zonder Amerikaanse bezetting?

Is Nederland niet anderhalve eeuw neutraal geweest totdat het Duitse militarisme deze neutraliteit in 1940 schond?

Het beste bewijs, dat het atoomvrij houden van een land geen verzwakking van zijn veiligheid betekent, wordt geleverd door het optreden van de grote Engelse vakbonden.

De leidingen van de Engelse Trade-Unions zijn bekend om hun bezadigheid. Toch voeren zij met grote beslistheid en taatheid, en ook met toenemend succes, een campagne voor het atoomvrij maken van Groot-Britannië en de verwijdering van de Amerikaanse atoombases uit hun land.

Heel de historie door zijn de belangen van het Engelse en het Nederlandse volk op internationaal gebied met elkaar in overeenstemming geweest. Hun voornameste gemeenschappelijke belang is het te voorkomen dat het Duitse militarisme gaat overheersen in Europa. Dat belang hebben zij met de Sowjet-Unie en de andere socialistische staten gemeen.

De socialistische staten wensen geen oorlog, doch vreedzame coëxistentie. Zij verdedigen zich slechts als zij worden aangevallen. Zij treden op voor algemene ontwapening onder doeltreffende controle.

Onze NAVO-aanvoerders willen steeds meer bewapening, maar met een geheel ander doel dan de beveiliging van hun landen.

Het Frankrijk van De Gaulle voert zijn koloniale agressie-oorlog tegen Algerije met NAVO-wapens.

België gebruikt NAVO-wapens tegen het Congolese volk.

En de regering-De Quay gebruikt haar NAVO-wapens voor het voorbereiden van een koloniale revanche-oorlog vanuit Nieuw-Guinea tegen het Indonesische volk.

Maar dat niet alleen!

Tijdens het debat over de defensie-nota zei de minister van Oorlog, ir Visser, dat de Nederlandse strijdkrachten ook moesten worden ingezet om de „huidige verhoudingen in West-Berlijn te verdedigen”.

Dat betekent, dat Nederland zou moeten deelnemen aan een atoomoorlog om de Amerikaanse bezetting van West-Berlijn te handhaven en dit nazi-kruitvat in het hart van Europa te laten voortbestaan.

Niet in de laatste plaats dient de militaire machtsvergroting tot het voortduren van de fantastische winsten die de monopolies uit de militaire leveranties maken. Winsthonger, dat is de eeuwige drijfveer van de bewapenaars.

Sommige woordvoerders van de PvdA zijn nauw met deze internationale en Amerikaanse kapitaal-concerns, zoals de Unilever, de Shell en andere, verbonden. Er zijn er onder hen ook een aantal, die rijkbetaalde functies in de zgn. Europese organen bekleden, als de „Euromarkt”, de Kolen- en Staalgemeenschap e.a. Het zij voldoende de namen te noemen van Mansholt, Mozer, De Kadt, Patijn, Goedhart.

Vele vooraanstaanden in de PvdA zien in zulke winstgevende posten in het buitenland de bekroning van hun loopbaan en laten hierdoor hun houding bepalen. Zij zijn de felste voorvechters van de Amerikaanse oorlogskoers.

Maar de socialistische arbeiders en onbaatzuchtige intellectuelen zullen geen vertrouwen mogen stellen in het woord van diegenen, die persoonlijke belangen bij de bewapening hebben of mee-profitieren van de oorlogswinst.

Zij zullen zich door hen niet langer mogen laten ophitsen tegen de communisten, doch samen, in de bedrijven en in de vakbeweging, optreden voor een andere koers van de Nederlandse arbeidersbeweging.

Voor een atoomvrij Nederland!

Voor ontwapening en vreedzame samenleving tussen Oost en West.

Het Partijbestuur van de
Communistische Partij van Nederland.

Augustus 1960.

opgedragen aan de strijders voor een
vrij en onafhankelijk Indonesië.

F. W. Driessen:

M U L T A T U L I

**aanklager
strijder
realist**

**Een marxistische visie op de man die
een eeuw geleden als eerste Neder-
lander zijn aanklacht tegen het kolo-
nialisme slingerde.**

**Het verhaal van zijn leven en strijd,
met een uitgebreide keuze uit zijn
werk.**

151 bladz., ingen. f 4.50

een Pegasus boek

oktober 1960

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

Achtergronden der begroting

Nieuw Guinea - raad en

Nieuw Guinea - onraad

**Karl Jaspers, filosoof van het
neo - facisme**

20ste jaargang, nr

10

40 cent

OKTOBER 1960

Achtergronden der begroting	<i>F. Baruch</i>	445
Nieuw Guinea-raad en Nieuw Guinea-onraad	<i>M. Bakker</i>	453
De landbouw in de EEG	<i>C. Borst</i>	459
Over inhoud en financiering van de Sociale Verzekeringswetten	<i>B. Blokzijl</i>	464
Karl Jaspers, filosoof van het neo-fascisme	<i>I. G. Lezjnew</i>	469
Velasquez, schilder van de werkelijkheid	<i>C. Arroquez</i>	476
Economische aantekeningen		481
CRITISCHE NOTITIES:		
Vol vertrouwen in Adenauer		485
Een overbodig onderzoek		486
Zelfstudie	<i>W. Swart</i>	489
PARTIJDOCUMENTEN:		
Oproep van het Dagelijks Bestuur geeft „De Waarheid” een jubileumgeschenk		492
Communiqué van het Partijbestuur der CPN		492

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.

Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

Achtergronden der begroting

In de tien jaar van 1951 tot 1960 stegen de staats-uitgaven van Nederland van 5567 tot 9545 miljoen gulden. De uitgaven voor het komende jaar zijn geraamd op 9935 miljoen gulden. Aangezien de raming zowel van inkomsten als van uitgaven elk jaar met enkele honderden miljoen gulden worden overschreden, mag de regering-De Quay er trots op zijn, de geschiedenis in te gaan als het kabinet, dat er in geslaagd is de mijlpaal van 10 miljard staatsuitgaven als eerste te passeren.

Het gaat om de regering die werd aangeprezen door de VVD en andere vrijheidsstrijders met de belofte van vermindering der staats-uitgaven, verlaging van de belastingen en radicale maatregelen tegen staats-dirigisme en staatsbureaucratie.

Op de kwestie van de belastingen gaan we straks nog nader in. Wat de strijd tegen de staatsbureaucratie betreft — die floreert geducht: het aantal rijks-ambtenaren steeg van 99.900 in het jaar 1953 tot 119.600 in het lopende jaar en zal het komende jaar verder stijgen tot 120.500. Daarbij dient opgemerkt te worden, dat zowel justitie als oorlog wegens zg. schromelijke onderbezetting van het politie-apparaat en het beroepspersoneel bij de strijdkrachten grootscheepse weravingsacties op touw willen zetten.

De strijd tegen het staatsdirigisme van de regering-De Quay heeft zich thans zover ontwikkeld, dat zij een wet in voorbereiding heeft waarin de vrije loonvorming volgens nauwkeurig vastgelegde regels en voorschriften gedirigeerd zal worden. Wat dat betreft is het maar goed, dat de klassenstrijd zich van het staatsdirigisme, methode-De Quay, niets aantrekt.

Aan de andere kant dient erkend te worden, dat haar strijd tegen het „dirigisme” toch ook vruchten begint af te werpen: Aan het idee, dat het zijn invloed tot in de maag van het volk moet doen gelden, is radicaal een eind gemaakt door volledige afschaffing van de consumenten-subsidies en het strekt minister Cals tot eer dat hij ook de studenten met de neus op hun „eigen verantwoordelijkheid” heeft gedrukt, door zijn subsidie op hun middageten met het inmiddels reeds historisch geworden dubbeltje per maal te verminderen.

Een zelfde soort opmerking kan men over de woningbouw maken. Het is de overtuiging van de regering, dat het groeiende aantal in de „vrije sector” gebouwde woningen (dit zijn de villa's in Aerdenhout en de direct te betrekken koopflats alsmede de woningen met een huur van boven de 200 gulden) de mogelijkheid opent om de dirigistisch gesubsidieerde volkswoningbouw met 5000 te verminderen, zodat er in het komende jaar slechts 32.500 geproduceerd zullen worden in plaats van de 45.000 die op zijn minst nodig zouden zijn.

De regering-De Quay heeft ook beloofd een „evenwichtig” uitgavenbeleid te zullen voeren. Wat er van terecht is gekomen, kan men opmaken uit de ontwikkeling van de tekorten op de rijksbegrotingen. Zij stegen van 290 miljoen gulden in 1955 tot 945 miljoen in 1959 (in de jaren vóór 1955 was er een gering overschot). Niettegenstaande de geweldig gestegen belasting-opbrengst in het lopende jaar zal het tekort nog bijna 600 miljoen bedragen en voor 1961 wordt het op een ongeveer evengroot bedrag geraamd. In overeenstemming met deze ontwikkeling stegen de uitgaven voor rente en aflossing op de staatsschulden van 858 miljoen gulden in 1955 tot 1010 miljoen in 1960 en in het komende jaar zullen zij 1046 miljoen gulden bedragen.

Ter illustratie van deze bedragen vermelden wij, dat de totale staats-uitgaven in het jaar 1930 ruim 800 miljoen gulden bedroegen.

De betekenis van de kosten der staatsschulden wordt verder verduidelijkt wanneer men het volgende weet: Na aftrek van de aflossingen hield het Rijk van de nieuwe staatsleningen, die van 1 jan. 1959 tot 1 juli 1960 gesloten werden, 512 miljoen gulden over. Al deze nieuwe leningen zijn derhalve nog niet voldoende om de rentelast van de staat te dekken, die in het komende jaar 643 miljoen gulden zal bedragen. Het geleende geld is weg, zonder dat het welk „algemeen doel” ook kan dienen, tenzij men het betalen van rente aan de kapitaalbezitters als zulk een „algemeen doel” wenst te beschouwen.

Voor de karakterisering van de begroting-1961 is dit geval zeer verhelderend. Wat zijn staatsschulden? Het zijn schulden, die de regering namens de massa van de belastingbetalers bij een kleine groep machtige geldschieters aangaat. Hoe hoger de staatsbegroting, hoe groter niet alleen de regerings-orders aan het grootkapitaal, maar hoe machtiger wordt ook zijn rente-winst uit de staatskas. Evenredig aan de stijgende bewapeningsorders die maximale winsten opleveren, stijgt ook de staatsschuld en dientengevolge de rente die de bezitters van de staat „in naam van het volk” toegestopt krijgen.

Ontwikkeling der oorlogsuitgaven

In de twee na-oorlogse jaren dat Nederland een koloniale oorlog tegen Indonesië voerde (1947/48) werd voor militaire doeleinden resp. 723 en 1061 miljoen gulden uitgegeven.

Pas na de nederlaag in een echte oorlog, begon de eigenlijke en voortdurend snellere stijging van de oorlogsuitgaven. In 1951 diende de regering naar aanleiding van de Korea-oorlog en onder het voor-

wensel van onze „bedreigde veiligheid” een drie-jarenplan in dat in een defensie-plafond van anderhalf miljard voorzag. In hetzelfde jaar moest vanwege dezelfde „bedreigde vrijheid” het levenspeil der werkers met 5 pct verlaagd worden.

Maar achteraf bleek, dat de regering het oorlogsgevaar uit het Oosten toch niet zo dringend achtte, want de oorlogs-uitgaven bleven in de driejaarlijkse periode van 1952/54 gemiddeld ruim 300 miljoen gulden beneden het „plafond”. Maar het bleef natuurlijk een formidabele stijging.

Thans zijn de militaire uitgaven tot 1963 miljoen gestegen en de minister van oorlog heeft al laten weten, dat verdere verhogingen in het vooruitzicht zijn. Zij zijn tot bijna het drievoudige geklommen van wat Nederland voor het leger uitgaf, toen het oorlog voerde (1947). Als middel tot verrijking van de monopolies doen zij uitstekende diensten. Als factor voor de kruipende inflatie worden zij steeds belangrijker. Maar het argument voor de verhogingen begint te slijten. Want op wie kan de mededeling dat onze vrijheid bedreigt is, nog veel indruk maken, als zij tien jaar achtereen herhaald wordt, zonder dat de verwachte of beloofde „aanval” uit het Oosten plaatsvindt? Trouwens, weet men niet dat de huidige verhoging van de uitgaven en de inschakeling van de Nederlandse strijdkrachten in de Westduitse weermacht al in februari jl. is besloten, toen het Westen zich officiëel nog voorbereide op de topconferentie en de lucht in een helder blauw van ontspanning en ontwapening scheen te stralen?

Record-belastingdruk

Afgezien van de voortzetting van een verscherpte oorlogspolitiek, staan de vraagstukken van lonen en belastingen bij deze begroting op de voorgrond. Beter zou men kunnen zeggen, dat zij onmiddellijk verband houden met die oorlogs-koers.

Om een inzicht in de groei van de belastingen te geven, vermelden wij dat in het jaar 1950 per hoofd van de bevolking ca. 480 gulden aan rijksbelastingen werd betaald. Het overeenkomstige cijfer voor het lopende jaar laat zich berekenen op 810 gulden. Voorts kan rekening houdende met de bevolkingsgroei en de vermoedelijke overschrijding van de raming der opbrengsten — met zekerheid gezegd worden, dat in het komende jaar gemiddeld per hoofd der bevolking 900 gulden betaald zal worden. Dit komt overeen met een stijging van 87 procent sinds 1950. Wanneer men nu een ogenblik aanneemt, dat de officiële cijfers over kosten van levensonderhoud en loonpeil juist zijn — maar het is bekend dat zij de toestand te gunstig voorstellen — dan zijn volgens die gegevens de lonen in de nijverheid sinds 1950 met 45 pct gestegen en de kosten van het levensonderhoud met ca. 33 pct. Dit zou dus een reële stijging van 12 pct inhouden. Tegenover die officiële stijging van het inkomen met 12 pct staat dan de stijging van de belastingen per hoofd der bevolking met niet minder dan 87 pct! Prof. Zijlstra heeft zich derhalve in zijn Miljoenen-nota wel zeer zacht uit-

gedrukt, toen hij erkende dat de belastingverlaging van 1955 reeds ongedaan is gemaakt.

Men zou tegenover de hierboven gemaakte berekening de vraag kunnen opwerpen, of soms de belastingen die op de werkers drukken sinds 1950 minder zijn gestegen dan die op de bezitters?

Dat is absoluut niet het geval. Afgezien van het feit dat de bezitters het grootste deel van hun eigen belastingen — zoals bv. de vennootschapsbelasting — niet zelf betalen, maar doorberekenen in de prijzen, wijzen de overzichten van de belastingontvangsten uit, dat bv. de loonbelasting van 658 miljoen gulden in 1950 op 1500 miljoen gulden in 1960 is gestegen en het volgende jaar (volgens de te lage raming) verder zal stijgen tot 1625 miljoen gulden. Deze geweldige stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door het progressieve karakter van deze belasting, die sterker stijgt naarmate het nominale loon (in verband met „compensaties” voor huurverhogingen, AOW-premies enz.) stijgt. Verder was de opbrengst van de indirecte belastingen in 1950 rond 1900 miljoen gulden en zal in 1961 4211 miljoen gulden zijn. Al deze belastingen drukken — zoals bekend — onevenredig zwaar op de massa van arbeiders, kleine boeren en middenstand.

In het licht van deze geweldig gestegen belastingdruk — deze steeds groeiende aanslag van de staat op de loonzakjes, ten bate van oorlogsuitgaven en het bureaucratische apparaat — moet men de huidige belastingvoorstellen van prof. Zijlstra zien.

Hij stelt voor de vennootschapsbelasting met 115 en de vermogensbelasting met 30 miljoen gulden te verlagen. Wat hem betreft, staat dit cadeau van 145 miljoen gulden vast. Hiermee wordt het laatste restje „bestedingsbeperking” uit het jaar 1957 ongedaan gemaakt. Daar staat „tegenover” dat de reeds ingevoerde verlaging van de investeringsaftrek met 150 miljoen gulden bestendig zal worden. In de staande toestand wordt hier dus niets veranderd. Bovendien is bekend, dat investeringsaftrek voornamelijk ten gunste van de massa der kleine ondernemers en boeren werkt, zodat de vermindering van de aftrek dus hun positie verzwakt en die van de grote ondernemers versterkt.

Tegenover het cadeau aan de bezitters staat het voornemen om de verhoogde indirecte belastingen uit de tijd van de bestedingsbeperking voor onbeperkte tijd te verlengen. Hiermee is een bedrag van 325 miljoen gulden gemoeid. (Wij herinneren er aan, dat de rechtse fracties de regering-Drees hebben laten vallen onder het voorwendsel, dat de verlenging van deze belastingen — zoals oud-minister Hofstra toen had voorgesteld — met twee jaar voor hen „onaanvaardbaar” was!)

Tegenover de belastingverlaging van 145 miljoen voor de bezitters en de voortgezette verzwaring van de belastingen voor de massa met 325 miljoen staat het voorstel van min. Zijlstra om de loon- en inkomstenbelastingen voorwaardelijk met tezamen 475 miljoen gulden te verlagen.

Het feest gaat niet door, indien de hoogconjunctuur blijft aanhouden. Want volgens de wetenschap der burgerlijke economen, moet belastingverlaging pas plaatsvinden als er crisis dreigt.

De eerste vraag is dan, waarom de regering de belastingen voor de bezitters wel in elk geval wil verlagen, hoewel met voortzetting van de hoogconjunctuur en dus van de stijging der winsten, rekening wordt gehouden?

Hiermee is het uitstel en het in vooruitzicht gestelde afstel van de verlaging van loon- en inkomstenbelasting reeds veroordeeld.

Maar afgezien daarvan is de hele theorie onzinnig. Want belastingmaatregelen kunnen geen crisis voorkomen. De belastingverhogingen van 1957 moesten ook dienen om een crisis af te wentelen. In de plaats daarvan verergerden zij de crisisverschijnselen alleen maar.

Onaanvaardbare keus

De hele theorie wordt alleén verkondigd om aan de keus waarvoor de regering de arbeidersklasse wil plaatsen, een schijn van juistheid te geven: óf loonsverhoging óf belastingverlaging. En deze keus is onaanvaardbaar.

In de eerste plaats omdat de regering met de linkerhand het grootste deel van de belastingverlaging neemt, die zij in haar rechterhand verlokkelijk omhoog houdt.

In de tweede plaats omdat de regering dankzij de overvloed aan kapitaal in het geld zwemt.

In de derde plaats omdat de systematische belastingroof reeds tot een ongekend zware belastingdruk heeft geleid.

In de vierde en voornaamste plaats omdat de looneisen geheel los staan van de belastingen. De arbeiders hebben loonsverhoging nodig als gevolg van de duurte. Zij hebben er recht op vanwege de gestegen productiviteit: verleden jaar 7,5 pct. In de 12 maanden van juli 1959 tot juli 1960 is de gemiddelde productie per arbeider verder met 12 procent gestegen en elk procent betekent hogere winst voor de ondernemers die al geen raad meer weten met hun geakkumuleerde winsten.

Is er ooit een ondernemer of een regering in dit land geweest, die voor loonsverhoging was? De „argumenten” er tegen veranderen, maar het principe niet.

Voor de arbeiders rijst bovendien de vraag: als er in tijden van hoogconjunctuur geen loonsverhoging mag komen — wanneer dan wel?

Want het is toch bekend — de bestedingsbeperking van 1957 heeft ons dat nog eens geleerd — dat de kapitalisten in tijden van crisis allereerst en altijd hun toevlucht nemen tot loondruk en loonroof.

De hele begroting-1961 is een voorbeeld van koude klassenpolitiek.

Terwijl min. Zijlstra aan de ene kant erkent, dat vroegere belastingverlagingen reeds lang weer ongedaan zijn gemaakt, poogt hij aan te tonen, dat de rijks-uitgaven en dus de belastingen bij de stijging van het nationale inkomen ten achterblijven. Maar zijn cijfers deugen niet.

Begripsverwarring

Wat is eigenlijk het „nationale inkomen”?

Het is de som van de materiële goederen, die in een bepaald land gedurende een jaar worden geproduceerd, afgezien van hetgeen nodig

is om het productie-apparaat in stand te houden. Van de nieuw geproduceerde goederen is een deel voor het verbruik bestemd en een ander deel voor uitbreiding van de productie. Over dit fundamentele feit wordt in de burgerlijke definities van het begrip weinig gesproken.

Daarentegen rekenen de burgerlijke economen, waartoe ook min. Zijlstra behoort, tot het nationale inkomen zaken die op geen enkele wijze er toe bijdragen. Zij berekenen het nationale inkomen door samenvoeging van alle inkomens van ingezetenen. Maar op welke wijze draagt het inkomen van een aandeelhouder tot het nationale inkomen bij? Op geen enkele.

Om een ander voorbeeld te noemen: het inkomen van alle werkers in de medische diensten — hoe onmisbaar voor de maatschappij ook — is afgeleid inkomen. Het wordt betaald uit het nationale inkomen, maar draagt er niet toe bij.

Het zelfde geldt voor de belangrijke amusements-industrie.

Nog onzinniger is het feit dat het deel der belastingen, waarmee de salarissen van burgerlijk en militair personeel van het Rijk worden betaald, bij het nationale inkomen wordt gerekend.

Dit principe doortrekkende, zou een volk nog „nationaal inkomen” hebben, indien alle tot werken bekwame personen militair waren, terwijl iedereen wel begrijpt dat het leger absoluut niets produceert, maar alleen opeet.

Deze opmerkingen zijn voldoende om aan te tonen, dat het nationale inkomen door de methode-Zijlstra kunstmatig opgeblazen wordt en dat de cijfers die hij verstrekt in het geheel niets zeggen over de verhoudingen van nationaal inkomen tot rijks-uitgaven.

Maar de kunstmatige „verhoging” van het nationale inkomen moet er toe dienen het feit te versluieren, dat de regering een door en door inflationistische begroting heeft ingediend, waarvan de kern de tot twee miljard gulden verhoogde uitgaven voor bewapening zijn.

De doeleinden van De Quay

Wat beoogt zij met haar verzet tegen loonsverhoging, haar geschenken aan de bezitters en haar opgeschroefde begroting?

In de eerste plaats houdt ook zij rekening met de mogelijkheid, dat de economische onweerswolken die in Amerika zichtbaar zijn, naar ons land overdrijven.

In de tweede plaats houdt de voorgenomen versterkte aanslag op het levenspeil van de bevolking verband met de Euromarkt-politiek. De grote bourgeoisie is zich er van bewust, dat de versnelde invoering van de Euromarkt verscherpte concurrentie van West-Duitsland inhoudt. Zij wenst de moeilijkheden op kosten van de arbeiders op te lossen, door het laaghouden van de lonen en verlaging van het levenspeil middels inflatie.

De hoofdzaak is echter, dat zij met haar bewering van relatief dalende rijksuitgaven het volk wil overhalen tot aanvaarding van haar door Washington en Bonn voorgeschreven politiek van koude oorlog en verhoogde bewapening.

In haar troonrede prijst zij deze politiek aan met de mededeling dat

de „kracht van de vrije wereld” op politiek, militair en economisch terrein in toenemende mate „op de proef” wordt gesteld. Maar zij verzwijgt, dat zij zelf actief meewerkt aan verhoging van de spanningen. Zij verzwijgt, dat zij bezig is onder het voorwendsel van verdediging der „vrije wereld” ons leger uit te leveren aan de voormalige nazi-generaals en revanchisten. Zij verzwijgt, dat zij bezig is ons land te maken tot een (niet zo ver verwijderd) achterland voor een atoomoorlog. Zij verzwijgt, dat zij zich reeds heeft neergelegd bij de atombewapening van de nazi-generaals en dat zij zelf bereid is, hen de manschappen en materiaal voor die wapens te leveren.

Dat zij daarbij op nog hogere winsten van Philips, Shell, Unilever en de andere monopolies hoopt, typeert alleen maar het volksvijandige en anti-nationale karakter van het staatsmonopolisme.

Maar het is voor ons een extra reden om de eis van een atoom-vrij Nederland met nog meer kracht te verdedigen en alles te doen om de massa van ons volk voor deze eis van de tijd te winnen.

F. BARUCH.

Geef aan wie heeft

Afzonderlijke aandacht in de begroting verdient een bijkomstige, maar wel zeer kenmerkende zaak. Het betreft hier het karakter van de ingediende wet op de verlaging van de loon- en inkomstenbelasting.

Zoals uiteengezet is, wordt dit wetsontwerp aangeboden als alternatief voor loonsverhoging, met dien verstande, dat de regering zich het recht voorbehoudt, het hele plan te schrappen.

De regeringsbladen hebben er bijzondere nadruk op gelegd, dat het voornaamste deel van deze verlaging — nl. 300 van 475 miljoen gulden — aan de loontrekkers ten goede komt. D.w.z.: in 1962 en indien de zaak doorgaat. Het ontwerp is dus om zo te zeggen het definitieve bewijs voor het sociale karakter van de regering-De Quay.

Daar valt echter nog wel een en ander over op te merken.

Enkele voorbeelden van de verbeteringen die zullen plaatsvinden indien het wetsontwerp werkelijkheid zou worden, kunnen dit toelichten.

Inkomsten/loonbelasting voor gezin met twee kinderen

Inkomen	Oud tarief	Nieuw tarief	Vermindering	In pct van inkomen
3300	24	—	24	0,73
4200	132	46	86	2,04
6000	390	279	111	1,85
12000	1752	1488	264	2,20
18000	3909	3421	488	2,71
24000	6640	5981	659	2,74
30000	9693	8906	787	2,62
45000	18161	17112	1049	2,33
75000	37004	35597	1407	1,87
105000	57375	55652	1723	1,64
120000	67899	66029	1870	1,56

Hoe welkom de verlagingen voor de arbeiders en de kleine middenstand op zichzelf ook zouden zijn — de tabel laat zien dat zij nimmer een loonsverhoging kan vervangen. Bovendien laat zij ook het klassekarakter van onze belastingwetgeving zien.

De laagste inkomens, die een verbetering het meest nodig hebben, is een vermindering van 24 gulden of nog geen 50 cent per week toegedacht. Maar zij die bijna veertig keer zoveel verdienen, is een verhoging van hun inkomen met bijna 1900 gulden toegedacht en in percentage uitgedrukt: een vermindering van de belasting die dubbel zo hoog is als die voor de laagste inkomen- of loontrekkers.

Opmerkelijk is verder, dat de verhoudingsgewijs sterkste verlagingen aan de rijke middenstand en de hoge ambtenaren worden toebedeeld.

Iemand met een inkomen van 24000 gulden ziet dit met 2,74 pct en iemand met een inkomen van 30.000 gulden — met 2,62 pct verhoogd.

Hij ontvangt vijf keer zoveel belastingverlaging als de grote groep van arbeiders en middenstanders, die niet meer dan 4200 gulden verdienen. Welke sociale overweging de regering er toe gebracht heeft, de laagste inkomens maar de helft van de belastingverlaging te geven die zij de „topverdieners” van 105.000 gulden en daarboven gunt, zal wel een geheim blijven.

Men kan echter voorzien, dat over deze kwesties nog niet het laatste woord is gesproken.

NIEUW GUINEA-RAAD EN NIEUW GUINEA-ONRAAD

Menigeen heeft met eigen ogen op het televisie-scherm kunnen aanschouwen hoe de minister van Buitenlandse Zaken, mr. Luns, in het begin van september in niet al te beste conditie naar de UNO-vergadering in New York is vertrokken. De minister zag er een beetje triest uit, hij stotterde en was korter aangeboden tegenover de drom nieuwsgierige journalisten, dan zijn gewoonte is.

Het is te verklaren. Zijne Excellentie stapte met een zware molensteen om de nek het schip op, dat hem over de oceaan zou voeren. Die molensteen heette Nieuw Guinea.

Nauwelijks vier maanden, nadat de regering met klaroengeschal de uitzending van de Karel Doorman en van de eerste groepen dienstplichtigen naar Nieuw Guinea had aangekondigd, is zij muurvast klem komen te zitten in dit door haar zelf gecreëerde probleem.

Eerst was daar het verschrikkelijke fiasco met de Karel Doorman. Het schip was al buiten Afrika omgevaren, omdat het niet door het Suez Kanaal en de Rode Zee mocht.

Het eerste vlagvertoon (de officieel opgegeven reden voor de reis) zou plaatsvinden in Australië. Daar weigerden de havenarbeiders, het schip te meren.

De grote propaganda-klap moest vallen in Japan, welk land tot de ontvangst was geprest — waarschijnlijk met Amerikaanse steun — ondanks de onwil in Tokio, Indonesië voor het hoofd te stoten. Door het optreden, zowel van de Japanse arbeidersklasse en studenten, als van de Indonesische Republiek, moest tenslotte ook van dit bezoek worden afgezien; de Japanse regering besloot botweg de haven van Jokohama voor de Doorman gesloten te houden.

Alsof de verwarring over dit waarlijk ongekende politieke wapenfeit al niet groot genoeg was, kwam toen minister-president De Quay in hoogst eigen persoon op een cocktailparty de buitenlandse pers min of meer openlijk mededelen, dat de Nederlandse regering Nieuw Guinea onder UNO-beheer wilde brengen.

Toen was de verwarring compleet en de minister van Buitenlandse Zaken moest zonder meer de beweringen ontkennen, welke de minister-president had gedaan.

Laten we eerlijk zijn: Onder dergelijke omstandigheden naar de UNO te stappen om het Nederlandse beleid in Nieuw-Guinea te verdedigen, zoals minister Luns' taak was, zou waarschijnlijk door niemand met een glimlach worden ondernomen...

De enigen voor wie deze fatale wending van een zo opgewekt begon-

nen avontuur geen verrassing vormde, zijn de communisten geweest. Namens hen had Paul de Groot begin mei in de Tweede Kamer de, in het licht van de gebeurtenissen der afgelopen maanden welhaast profetische woorden gesproken:

„Als de koloniale kikkers zich tot ossen willen opblazen, is ons dat wel. Wij weten wat er met zulke kikkers gewoonlijk gebeurt. Wij zien hierin zelfs een kans op verkorting van de levensduur van het kabinet-De Quay. Zolang dit kabinet in de dorpsomstandigheden, die in dit land bestaan, in het binnenland nog overeind staat omdat het niet omvalt, kan er nog van alles gebeuren. Maar als het misgrepen begaat op internationaal gebied, waar het totaal onkundig is, dan kan het kabinet uitglijden en de nek breken. Dat zit erin”.

De enige reden waarom de communisten zich wel actief met de zaak bezighielden, zo zette De Groot uiteen, was dat er bij deze politiek mensenlevens in gevaar werden gebracht.

RUZIE EN VERWARRING

Inmiddels heeft de fiasco-politiek tot een reeks van ontwikkelingen geleid, die stuk voor stuk van belang zijn om te memoreren.

De eerste is dat de stroming, die de koloniale politiek van Luns en zijn vrienden afwijst, duidelijker naar voren is getreden.

Onder de volksmassa is de weerzin tegen het Nieuw Guinea-avonturisme gegroeid, hetgeen duidelijk te bemerken is uit de sympathie, waarmee anti-koloniale manifestaties, zoals die van jonge mensen in Amsterdam, ontvangen worden.

Onder de dubbele beïnvloeding van de afkeer van het volk en de internationale tegenslagen, beginnen ook burgerlijke politici zich openlijk tegen de gevoerde politiek uit te spreken.

De anti-revolutionaire prof. De Gaay Fortman, thans lid van de Eerste Kamer, veroordeelde nota bene voor een vergadering van protestants-christelijke ondernemers de Karel Doorman-reis en de katholieke professor Duynstee, medewerker van „De Tijd-Maasbode” en een reactionair van reputatie, sloot zich in het openbaar bij de internationaliseringsplannen van De Quay aan.

Een ander en eveneens onvermijdelijk gevolg van de gebeurtenissen was, dat er binnen de Nederlandse reactie een heftige ruzie losbarstte, waarbij tegelijkertijd allerlei andere aspecten van de politiek betrokken werden.

De VVD- en de AR-fracties in de Eerste Kamer zetten openlijk het bestaan van het kabinet op het spel, door de toto-wet te verwerpen. De Nieuwe Rotterdamse Courant, een orgaan van de VVD, begon de aanval op de vrije loonpolitiek en de daarvoor verantwoordelijke ministers, Van Rooij en Roolvink.

Er ging geroep op om een „sterker” kabinet met „sterkere” ministers — alsof er geen maanden nodig waren geweest, om uit de Nederlandse bourgeoisie het thans regerende stel krachtpatsers bijeen te garen.

En tenslotte gordden de gegriefde kolonialeen zich het zwaard nog vaster om, teneinde te redden wat er te redden valt. Een waar kriegsgehuil werd aangeheven, om de twijfelende en protesterende stemmen, nationaal en internationaal, te overbulderen en de heersende verwarring in eigen kring voor het publiek te verbergen. Een sterk staaltje daarvan heeft men in de Tweede Kamer kunnen meemaken bij de behandeling van het wetsontwerp, dat een zgn. Nieuw Guinea Raad wil instellen.

IN EN UIT DE IJSKAST

Onder de regeringen-Drees was Nieuw Guinea, wat men noemt, „in de ijskast” gestopt, mede vanwege het bestaan van verschillende stromingen binnen deze regering en de koloniale reactie wilde er een 100 pct Hollandse kolonie van maken, mogelijk als wingewest, in elk geval als springplank naar het verloren Indonesische rijk.

De PvdA wilde het eiland evenmin aan Indonesië overdragen, maar zag het meer als een Atlantisch steunpunt in Azië tegen de vrijwordende en de communistische landen.

Zo schrijft J. de Kadt in een dezer dagen uitgegeven brochure van de Partij van de Arbeid:

„De verdediging van de vrije wereld tegen het communisme, is een taak, die in de Zuidoost-Aziatische en Australische gebieden, waarin Nieuw Guinea ligt, in geen enkel opzicht tot de Nederlandse verplichtingen, aspiraties, of mogelijkheden behoort. Die taak valt daar vanzelfsprekend toe aan Amerika in de eerste plaats, aan Australië vervolgens, aan de Zuidoost-Aziatische Verdrags Organisatie in het algemeen. Dat de landen van de ZOAVO hardnekkig het Nederlandse toetreden tot die organisatie hebben afgewezen, bewijst dat ze Nederland zien als een land dat eigenlijk in het betreffende gebied niet thuishoort”.

De hardnekkige pogingen om Nederland te doen toetreden tot de Aziatische NAVO zijn dus blijkbaar onder de regering-Drees gedaan, om op die manier het standpunt van de PvdA en van de andere partijen te verzoenen: Volgens de PvdA-wens zou het een Amerikaans steunpunt worden, de anderen zouden Amerika's bescherming bij hun koloniale doeleinden genieten.

Het mislukken van deze politiek heeft Nieuw Guinea in de ijskast gehouden.

De regering-De Quay echter, waarin de koloniale kringen openlijk de toon aangeven, is uit een ander vaatje gaan tappen. Ze heeft de begroting van Nieuw Guinea verhoogd, is er troepen heen gaan zenden en wil er een ouderwetse koloniale politiek doorvoeren (natuurlijk met het ook al ouderwets koloniale argument, dat die politiek op „zelfbeschikking” is gericht en op „democratische opvoeding” van de Papoea's).

Als onderdeel daarvan heeft ze bovengenoemde nieuwe bewindsregeling, houdende de instelling van een Nieuw Guinea-Raad, uitgewerkt.

Eind september werd deze bewindsregeling in grote haast in de

Tweede Kamer aan de orde gesteld. Het argument, waarmee de regering deze snelle behandeling had gevraagd, was het feit dat de Algemene Vergadering van de UNO binnenkort een aanvang zou nemen. Luns had dus een pleister nodig, om het door de gebeurtenissen van de laatste tijd zo zeer geschonden gelaat van de Nederlandse Nieuw Guinea-politiek ietwat acceptabel te maken.

RAAD ZONDER RECHTEN

Het trieste is echter voor de heren kolonialen, dat de Nieuw Guinea Raad allesbehalve geschikt is om deze rol te spelen. In de eerste plaats is ze in haar hele opzet volledig doordrenkt van de macht van het Nederlandse koloniale bewind. En de kernkwestie van Nieuw Guinea is nu juist, dat niet alleen Indonesië, maar het grootste deel der staten in de wereld op het standpunt staat, dat Nieuw Guinea binnen de Indonesische Republiek behoort.

Het instellen van een Raad die beoogt, het maatschappelijke leven van Nieuw Guinea verder in een Nederlandse bedding te kanaliseren, kan dus onmogelijk veel sympathie verwerven bij de zogenaamde jonge volkeren, de landen die zich zo juist geheel of gedeeltelijk van het koloniale juk hebben bevrijd.

Maar bovendien is de opzet van de Raad zelve zodanig, dat ze een aanfluiting is van wat men dan zo verheven een „begin van zelfbestuur” noemt.

De Raad dient, kort en goed, om te praten over bestuursmaatregelen (ordonnanties) van de Nederlandse gouverneur. Maar daarbij is op zeer nadrukkelijke wijze in de regeling vastgelegd dat, mocht er geen overeenstemming zijn tussen Raad en gouverneur, deze laatste het onaanvechtbare laatste woord heeft.

De Raad heeft geen enkel recht, behalve het recht om te praten. De gouverneur heeft alle rechten, ook het recht om niet te luisteren naar wat gezegd wordt.

Het interessante van het debat over deze kwestie in het parlement was niet dit onderwerp zelf. Gezien de stormachtige ontwikkeling in Afrika en Azië kan voorzien worden, dat het stuk nooit veel anders zal worden dan een document in onze, toch al uitpuilende, koloniale archieven.

Interessant was vooral de reactie van de regeringspartijen op het optreden van de PvdA.

De woordvoerder van deze partij, De Kadt, verdedigde andermaal de stelling dat Nederland niet op zijn eentje de vleugels over Nieuw Guinea behoort uit te slaan. Hij viel de regeling aan op een aantal ondergeschikte punten, die er op wijzen hoezeer de Nederlandse heersende kringen koersen op een duurzame koloniale band tussen Nieuw Guinea en ons land.

Tegelijkertijd maakte hij duidelijk, dat ook de PvdA nog voor lange tijd Nederland tot directe bestuurder van Nieuw Guinea wil handha-

ven en hij aanvaardde het principe van de bewindsregeling.

Ondanks deze vlees-noch-vis-houding echter vielen de woordvoerders van de regeringspartijen als furies op de PvdA aan. De Kadet had een ondermijnende redevoering gehouden, riep de een uit.

De PvdA-twijfel aan de goede Nederlandse bedoelingen ging nu de hele wereld door, klaagde de ander.

Een derde voelde zich, samen met de regering, gegriefd en beleidigd door het gesprokene.

En een vierde verweet de PvdA dat, als er nu in de UNO stemmen tegen Nederland zouden opgaan, zij daaraan mede schuld zou zijn.

Reeds de geringste afwijking van het, onder de Drees-regeringen door de PvdA steeds ingenomen, koloniale standpunt bleek een ware hysterie te veroorzaken bij de nazaten van Johan Pieterszoon Coen en Van Heutz.

Blijkbaar voelen zij de grond zo snel onder hun voeten wegzinken, dat zij door een geweldige kabaal trachten hun paniek te verbergen.

KRACHTEN EN TEGENKRACHTEN

Voor de naastbije toekomst lijkt ons, dat uit deze ontwikkeling van de laatste tijd een aantal nuttige lessen te trekken zijn.

In de eerste plaats zullen de Nederlandse koloniale kringen, ziende hoe snel zij terrein verliezen, het uiterste doen om in de komende tijd hun Nieuw Guinea politiek te versnellen.

Zij zullen trachten hun troepentransporten te vergroten, zij zullen hun provocatorische politiek tegenover de Indonesische Republiek voortzetten.

De actie tegen de troepenuitzendingen en tegen het gevaar van een nieuwe koloniale oorlog blijft daarom van het allergrootste belang. Tenslotte verschilt de Nederlandse koloniale bourgeoisie in niets van haar collega's in België, Frankrijk en Engeland, die respectievelijk in Congo, Algerije en Suez gedemonstreerd hebben tot welk een waanzinpolitiek zij bereid zijn ter handhaving van hun imperialistische belangen.

Anderzijds is het eveneens van groot belang, in welke richting de PvdA zal gaan.

Ongetwijfeld zijn er in deze partij lieden, die ten zeerste geneigd zijn het koloniale spel mee te spelen, dan wel zich „loyaal" neer te leggen bij de regeringspolitiek van de Welter-Romme-Bruins Slot-kliek.

Niet voor niets heeft de PvdA, door het voeren van twee koloniale oorlogen en een stelselmatige anti-Indonesische politiek, een belangrijke helpende hand geboden bij het scheppen van de nu bestaande situatie.

Maar anderzijds zullen, onder invloed van de gebeurtenissen in het buitenland en in het binnenland, ook binnen deze partij de tegenkrachten groeien.

Reeds heeft de redactie van het PvdA-maandblad „Socialisme en Democratie" het nodig geoordeeld, De Kadet een Amsterdams lid te

laten afslachten, die het waagde de overdracht van Nieuw Guinea aan Indonesië te bepleiten.

Zulks wordt niet voor niets in het volle publiek, met naam en toenaam, gedaan. Dat kan alleen betekenen dat er onder de leden en (lagere) kaders van de Partij van de Arbeid, naar aan te nemen valt vooral in het NVV, een belangrijke stroming is die onder de hele Nieuw Guinea-politiek een dikke streep wil zetten.

Deze groep zal bepaald niet geringer worden, als ze bemerkt dat ook diep in burgerlijke kringen in dezelfde geest wordt gedacht.

Is dus enerzijds een verscherpte koloniale koers van de heersende kringen te verwachten, anderzijds zijn alle aanwijzingen voorhanden dat de massa-beweging tegen deze politiek zich zal verbreden en versterken.

Gezien de internationale krachten waarbij deze beweging aansluiting vindt zijn er alle vooruitzichten, dat deze mits zij actief optreedt, binnen afzienbare tijd de overhand verkrijgen.

M. BAKKER.

De landbouw in de EEG

De CPN wijst de Europese Economische Gemeenschap (EEG), zoals bekend, om politieke, zowel als om economische bezwaren, af. Politieke bezwaren, omdat deze EEG gezien moet worden als een verlengstuk van de NAVO. Deze laatste organisatie heeft een offensief doel, gericht tegen de Oosteuropese vredelievende landen. Daarvoor heeft zij o.m. een economische „gemeenschap” als voedselvoorzieningsapparaat nodig, bij een mogelijk te voeren oorlog tegen de socialistische landen. De Westeuropese landbouw moet daarin een belangrijke rol spelen.

De CPN waarschuwt de boeren en tuinders om aan dit gevaarlijke spel mee te doen, ten eerste, omdat dit nauw verband houdt met de Westduitse herbewapening en ten tweede, omdat de landbouwpolitiek van de EEG tegen hun directe belangen is gericht.

Het zal voor ieder duidelijk zijn, dat West-Duitsland in de EEG een hoofdrol speelt, zowel wat de politieke, militaire, als economische aspecten betreft. Zoals bekend, is West-Duitsland ten aanzien van de voedselvoorziening, voor een belangrijk deel althans, afhankelijk van de Nederlandse land- en tuinbouw. In het verleden heeft de Westduitse regering de belangen van haar grote boeren gesteund door het vaststellen van contingenten en invoerrechten voor landbouwproducten uit Nederland.

Om de graanbouw in West-Duitsland te stimuleren, liggen de prijzen daar op een hoger niveau, waarvan de grote graanverbouwers profiteren.

Vergelijken we b.v. deze prijzen met de andere landen uit de EEG dan zien we het volgende:

Prijsverschil van de belangrijkste landbouwproducten in de EEG
(gemeenschapsgemiddelde-100)

	Duitse Bonds- republiek	Frankrijk	Italië	België	Luxemburg	Nederland
Tarwe	107,9	74,2	103,3	100,3	122,7	81,8
Rogge	118,3	69,7	103,2	87,1	135,8	85,9
Haver	121	80,4	84,2	104,3	110,3	100
Suikerbieten (16 pct suikergeh.)	119,5	94,9	98,1	104	—	93,1
Melk (3,7 pct vet)	102,9	93,4	96,5	96,5	114,2	96,5
Runderen	92,7	86,2	121,8	93,9	106,5	98,8
Varkens	101,4	102,1	107,1	89,7	114,5	85,2
Eieren	105,9	104,4	104,9	94,8	110,6	79,3

De cijfers hebben betrekking op de productieprijzen van het oogstjaar 1958-'59. Er blijkt uit, dat de graanprijzen in West-Duitsland gemiddeld ongeveer een derde hoger liggen dan in ons land. Hetzelfde geldt voor eieren en gevogelte, een belangrijk exportartikel naar West-Duitsland.

De productieprijzen van zuivel, varkens en eieren steunen op de naar verhouding lage graanprijzen van de eigen (Nederlandse) productie, maar nog meer op de invoer van granen en veevoer van overzee, tegen wereldmarktprijzen die nog belangrijk lager liggen dan de Nederlandse. De binnenlandse verbruikers kunnen weliswaar hiervan niet profiteren als gevolg van het stelsel van „monopolieheffingen”, waardoor de prijzen van de ingevoerde granen tot het peil van de prijzen der eigen productie worden opgetrokken. Maar voor de export van veredelingsproducten zijn die lagere wereldmarktprijzen wel van betekenis, aangezien de heffingen op de voedergranen bij export van bacon, zuivel en eieren (in principe althans) vergoed worden. Hoe dan ook, het Nederlandse veredelingsbedrijf is van die lage graanprijzen afhankelijk en dat geldt in de eerste plaats voor het bestaan van de kleine en middelboeren, die bijna de gehele baconproductie voor hun rekening nemen, verder het overgrote deel van de eieren- en kippenproductie en ca. 50 procent van de zuivelproductie.

Als gevolg van de landbouwpolitiek van de opeenvolgende regeringen (stijging van de pachten, ontoereikende garantieprijzen, voortdurende stijging van de prijzen van productiemiddelen als kunstmest, machines, en dergelijke) leiden de kleine boeren een moeizaam bestaan, terwijl de kapitaalkrachtige veehouders en graanboeren op de productievrije kleigronde van deze regeringspolitiek profiteren.

De gevolgen voor de algemene concurrentiepositie van de Nederlandse landbouwexport én voor het bestaan van de brede laag der middel- en kleinboeren in ons land zijn derhalve duidelijk, indien de graanprijzen volgens de eisen van de Adenauer-regering worden opgetrokken, om over de gevolgen voor de consumenten maar te zwijgen.

Hierbij dient men op te merken, dat de kleine boeren in West-Duitsland die — zij het in geringere mate — eenzelfde rol in de landbouwproductie spelen als hun Nederlandse collega's — in een nog moeilijker positie verkeren. Het proces van „uitdrijving” vindt daar op grote en steeds snellere schaal plaats.

De gezondheidstoestand onder deze boeren is „onbevredigend”, merkte onlangs een onzer landbouwbladen op. En de oorzaak moet volgens het blad gezocht worden in de overbelasting met arbeid en onvoldoende voeding! Dit is het lot van kleine boeren in het kapitalistische stelsel. Het „lost” het vraagstuk van de landbouwbevolking „op” door een belangrijk deel ervan te „degraderen” tot arbeiders, waardoor de arbeidsmarkt wordt verruimd, de ondernemers van goedkope arbeidskrachten worden voorzien en de concentratie in de landbouw tot grotere bedrijven onder leiding van kapitaalkrachtige bezitters in versneld tempo plaats kan vinden.

Bij het agrarische bedrijfsleven in de partnerlanden is vanaf het begin een aarzeling ontstaan tegen de vorming van een gemeenschappelijke markt of beter gezegd tegen het afbreken van de nationale be-

schermende maatregelen. Zolang het kapitalistische stelsel zich nog zal weten te handhaven, zullen in de verschillende deelnemende landen in de EEG beschermende maatregelen noodzakelijk blijken te zijn. De onderlinge tegenstellingen in het landbouwbeleid zal een „harmonisatie” in zes landen zeer moeilijk maken. De overgangperiode, eerst in principe vastgesteld op 12 á 15 jaar, om te komen tot een gemeenschappelijke markt, is na een compromisvoorstel vastgesteld op zes jaar. Het ging er hierbij o.m. om of de versnelde tariefverlaging ook van toepassing zou zijn op landbouwproducten, zoals de Nederlanders wel en de Duitsers niet wilden.

Dit houdt verband met de belangentegenstellingen tussen beide landen. De Nederlandse landbouw heeft in verband met de export van zijn producten naar West-Duitsland belang bij een snelle verlaging van de Westduitse invoerrechten. West-Duitsland heeft er belang bij deze regeling op de lange baan te schuiven, o.m. om zijn eigen landbouw gelegenheid te geven zich te ontwikkelen.

In het Nederlandse parlement is terecht aan de minister van Landbouw de vraag gesteld of een gemeenschappelijke markt eerst tot stand zou komen, als de veredelingslandbouw (bestaansbron van praktisch alle kleine boeren in Nederland) overgeplaatst zou zijn naar West-Duitsland. Dit ligt opgesloten in de Westduitse plannen. Wanneer het zover zou komen, dan hebben de grote graanverbouwers in West-Duitsland en Frankrijk het monopolie van de graanverbouw, ook en in het bijzonder van de voedergranen. De kleine veehouders zullen dan afhangen van deze lieden, m.a.w.: hun bedrijfjes zullen tot ondergang gedoemd zijn, in het belang van de grote graanbedrijven.

Meerdere tegenstellingen tussen Nederland en West-Duitsland openbaren zich in de laatste tijd. De Nederlanders verwijten West-Duitsland reeds lang, dat dit land op agrarisch gebied het verdrag van Rome niet toepast. De Bondsrepubliek meent haar agrarische handelspolitiek te kunnen voeren naar eigen goeddunken. Verzekerd van haar afzetgebied voor industriële producten streeft zij ernaar, om ten aanzien van agrarische contingenten belangrijke concessies te doen, met name aan de Denen en aan de Nieuw-Zeelanders, meer dan aan haar Nederlandse partner van de Gemeenschappelijke Markt, ten einde op een gemakkelijke wijze te kunnen voortgaan met het afzetten van industrieproducten naar deze „derde” landen.

Ook hier zien wij, dat in West-Duitsland het grootindustriekapitaal zijn belangen behartigt, mede ten koste van de Nederlandse landbouw.

Zonder dieper op verschillende onderdelen van de EEG in te gaan, nog een enkele opmerking over de plannen voor een structuurbeleid in de landbouw, dat door de voorstanders van de EEG als een gemeenschappelijk landbouwbeleid wordt beschouwd. Dit beleid staat voor onoverkomelijke moeilijkheden, daar de structuur in de landbouw in verschillende partnerlanden zeer uiteenloopt (voorbeeld Nederland-Italië), zodat een naar elkaar toegroeien o.m. als gevolg van de kapitalistische bezitsverhoudingen, zeer moeilijk is.

Terwijl het structuurbeleid in ons land niet ideaal is, treft men in Italië in verschillende streken nog feodale toestanden aan.

Een derde vraagstuk is dat van de „geleidelijke toenadering” van de agrarische prijzen, welke volgens het verdrag in de overgangperiode, nu in plaats van in 12 tot 25 jaar, in zes jaar moet plaats vinden. Dit kan en zal m.i. in sommige landen tot een proces van onder kapitalistische verhoudingen ongemotiveerde productie-expansie leiden, met name in de graansector.

Zoals uit de in dit artikel opgenomen tabel blijkt, liggen alle graanprijzen in Frankrijk beduidend lager dan in de andere van de zes landen. Een toenadering van deze prijzen op een belangrijk hoger niveau zou zeer waarschijnlijk leiden tot een verdere uitbreiding van de graanverbouw in Frankrijk.

Dit proces zou op de lange baan gezien een ongemotiveerde productie-expansie in de graansector tot gevolg hebben. Het zou er voor de Nederlanders toe leiden, dat de handelsbetrekkingen met derde landen ernstig in het gedrang zouden komen. Het zou ook leiden tot een onaanvaardbare verhoging van de belangrijkste voedselprijzen in ons land.

Wanneer de EEG op het stuk van de graanproductie zelfgenoegzaam wordt (en reeds thans zijn hoge dekkingspercentages bereikt) zal het verlenen van restituties bij uitvoer van veredelde producten naar derde landen niet wel doenlijk zijn.

Zoals in de landbouwcommissie van de EEG besloten is, zullen er voorstellen gedaan worden aan de deelnemende landen om in de eerstvolgende jaren de graanprijzen naar „elkaar toe te laten groeien”.

In de praktijk zou dit betekenen, dat b.v. de Westduitse graanprijzen te beginnen in 1961 met *f* 0,90 per 100 kg verlaagd en die van Nederland met *f* 0,45 verhoogd zouden worden. Ook in de andere partnerlanden zou dit moeten gebeuren.

In een onlangs te Bonn gehouden persconferentie heeft de Westduitse minister van Landbouw, Schwarte medegedeeld, dat zijn regering weigert de verhoging van graanprijzen te aanvaarden, welke in de definitieve voorstellen van de Europese commissie zijn voorgesteld. Daarmede zijn reeds nu deze plannen van deze commissie op losse schroeven komen te staan.

Verdere tegenstellingen in het landbouwbeleid van de EEG zullen zich hierdoor in de toekomst openbaren. De voortekenen hiervan zijn reeds aanwezig. Ofschoon er van de besprekingen, gehouden tussen Adenauer en De Gaulle in Frankrijk niet zoveel bekend is geworden, staat het vast, dat de EEG één van de voornaamste onderwerpen is geweest. Hetzelfde geldt voor het kortgeleden gehouden onderhoud tussen de Engelse minister Macmillan met Dr Adenauer.

Natuurlijk zijn er over de EEG tegenstellingen tussen De Gaulle en Adenauer, maar waar zij het wel over eens zijn is, dat de voornaamste beslissingen over EEG-zaken in handen moeten komen van de „nationale regeringen,” met uitschakeling van de Europese commissie, of duidelijker gezegd: dat West-Duitsland en Frankrijk onder alle omstandigheden in de EEG de dienst willen uitmaken. Voor wat de land-

bouw betreft gaat het er om, aan de eisen van de grote graanboeren in beide landen tegemoet te komen.

Zoals gezegd: de Westduitse grote boeren, met hun grote invloed in de organisaties, willen geen verlaging van de graanprijzen, de Franse boeren voeren actie voor een sterkere verhoging van hun graanprijzen.

De Westduitse Boerenbond, gesterkt door de steun van Adenauer, gaat reeds zover te eisen, dat alleen het Westduitse prijsniveau uitgangspunt mag zijn voor de agrarische producten in de EEG.

Wat zal het gevolg voor Nederland zijn, als deze, voor onze veredelingsproductie zo gevaarlijke situatie tot werkelijkheid zou worden gebracht? Dat de hoge graanprijzen de export van onze zuivelproducten onmogelijk zou maken, en de tienduizenden gemengde en specifieke veehoudersbedrijven met de ondergang worden bedreigd.

Een vraagstuk dat hier nauw verband mee houdt, is de vraag, hoe het staat met de „samenwerking” van de zes EEG-landen met de zeven van de kleine vrijhandelszone, waarin Engeland een leidende rol speelt.

Hierbij komt Amerika in het geding, dat door een dergelijke samenwerking zich, voorwat de handelsbetrekkingen betreft, bedreigd gevoelt.

Een medewerker van „Ons Platteland”, het orgaan van de Christelijke Boeren en Tuindersbond, stelt in het nummer van 19 augustus j.l. de vraag: Wat komt er van de EEG terecht? Deze vraag ontlokt genoemd blad verlangens, die het vraagstuk nog ingewikkelder en onmogelijk maken.

„Wij menen”, aldus genoemd blad, „dat de dreigingen van Rusland en zijn vrienden zo ernstig zijn, dat alle landen van de vrije wereld de handen inéén behoren te slaan. Daarvoor zullen niet alleen de zes en de zeven elkaar moeten vinden, maar daarvoor hebben wij zeer zeker ook de hulp van Amerika en Canada nodig”.

Dat de medewerker van Ons Platteland hierin niet veel vertrouwen stelt blijkt uit het slot van zijn overzicht, waarin hij tot de conclusie komt, dat het tijd schijnt te worden dat de Nederlandse Boerenorganisaties ook maar eens bij hun minister-president op bezoek moeten gaan en hun wensen kenbaar maken.

Dit laatste kunnen wij onderschrijven, mits aan deze wensen de eis verbonden wordt, dat de Nederlandse boeren zich niet opnieuw door de Duitsers in de boot laten nemen. Voor hen bestaat slechts één uitweg: consequente strijd tegen de EEG.

C. BORST.

Over inhoud en financiering van de Sociale Verzekeringswetten

In het vorige nummer van Politiek en Cultuur hebben wij ons bezig gehouden met de *toepassing* van de sociale verzekeringswetten. Thans willen wij enkele kanttekeningen maken bij de inhoud en financiering ervan. Wat de inhoud betreft gaat het ons om de voorzieningen bij werkloosheid, ziekte, ongeval, blijvende invaliditeit, ouderdom en overlijden. De hier en daar voorkomende aanvullende uitkeringen zullen wij buiten beschouwing laten, aangezien deze geen maatstaf zijn voor de beoordeling van het te behandelen onderwerp.

De huidige sociale verzekeringswetten zijn onder druk van de arbeidersbeweging tot stand gekomen. Maar hun strekking is beperkt. Zij zijn niet gericht op het verlenen van duurzame bestaanszekerheid aan hen, die om welke reden dan ook buiten staat zijn door arbeid in hun onderhoud te voorzien. De kapitalisten en hun regering kozen niet als uitgangspunt de belangen van de verzekerden. Zij lieten zich veel eerder leiden door de behoefte van de kapitalistische maatschappij, waarin wij leven. De belangen van de verzekerden en de behoeften van de kapitalisten kunnen tot op zekere hoogte en tijdelijk samenvallen. Derhalve dragen de voorzieningen, welke een zekere mate van bestaanszekerheid bieden eveneens een tijdelijk karakter. De politieke en economische strijd van de arbeidersklasse is er op gericht de voorzieningen duurzaam te maken en de mate van bestaanszekerheid te verhogen, d.w.z. de inhoud van de sociale wetgeving te verbeteren.

Daartegenover tracht de bezittende en uitbuitende klasse — die alleen in het lot van de arbeiders geïnteresseerd is voorzover het nodig is hen als arbeiders, d.w.z. als bron van winst in leven te houden — aan de bestaanszekerheid een einde te maken en de betrokkenen aan armoede en verpaupering over te leveren, zodra de kans verkeken is om door uitbuiting van hun arbeidskracht aan hen te verdienen. Nemen wij bv. de werkloosheidswet. Zij is een belangrijke verbetering tegenover de oude wetgeving, maar zij is niet bevredigend. De ontslagen arbeider kan onder zekere voorwaarden aanspraak maken op een uitkering die gedurende 21 weken voor een kostwinner 80 procent van het geldende dagloon bedraagt. Waarom maar gedurende deze, vooral bij een economische crisis, korte periode? Waarom aan de ontslagen arbeider niet een uitkering verstrekt van 80 procent zolang de werkloosheid voortduurt? Ongetwijfeld vereist het belang van de arbeider een uitkering van onbeperkte duur ingeval hij ontslagen wordt. Gedurende de gehele werkloosheidsperiode moet hij zijn gezin immers kunnen onderhouden en aangepane verplichtingen nakomen. Maar dat is, gezien vanuit het belang van de kapitalist niet het doel van de werkloosheidswet.

Voor de bezittende klasse gaat het er om de ontslagen arbeider gedurende een zekere periode in reserve te houden en moet hij in het belang van de ondernemers een zekere geschiktheid tot werken kunnen bewaren. Uit dat oogpunt wordt aan de arbeider gedurende 21 weken een uitkering verstrekt die hem net in staat stelt het hoofd boven water te houden en weer aan de slag te gaan als er een plaats in het produktie-proces vrij komt. Blijkt er na 21 weken geen behoefte meer te bestaan aan de ontslagen arbeider, dan wordt hij overgeheveld naar de rijkssteunregeling, een ietwat gemoderniseerde armenzorg. Het gezin van de ontslagen arbeider wordt voortaan slechts gevrijwaard voor honger en koude, meer niet. Zo staat het met de werkloosheids-wet.

*

Bij ziekte en ongeval is het in beginsel niet anders. Bij ziekte maakt de verzekerde arbeider gedurende een jaar aanspraak op uitkering die 80 procent van het geldende dagloon bedraagt. Is hij na dat jaar nog niet geschikt tot arbeiden, dan komt hij in aanmerking voor een rente ingevolge de invaliditeitswet die variëert naar gelang er zegels zijn geplakt en verder wordt afgeleid van de totale zegelwaarde en verzekeringsduur. Maar ondanks op die rente verleende toeslagen, moet de invalide iedere week zijn hand ophouden voor bijsteun krachtens de armenwet.

Bij de ongevallenwetten ligt de zaak iets gunstiger. De getroffen arbeider kan gedurende een jaar wederom een uitkering genieten van 80 procent en daarna een uitkering van ten hoogste 70 procent. De graad van invaliditeit is hier beslissend voor de hoogte van de uitkering. Bij het beoordelen van de invaliditeit gaat het evenwel niet om de vraag hoeveel de getroffen arbeider in zijn beroep en bij zijn werkgever nog kan verdienen, de ongevallenuitkering is geen aanvulling op het tengevolge van de invaliditeit gedaalde loon. Dit leidt in vele gevallen tot catastrofale gevolgen voor de getroffenenen. Wij herinneren ons een kolensjouwer, die bij het hijsen van een vracht een blijvende rugaandoening opliep. De man werd gekeurd en voor 30 procent invalide bevonden. Hij ontving een uitkering die gelijk was aan 21 procent van het voor hem geldende dagloon. Maar hij was voor zijn verdere leven totaal ongeschikt om z'n beroep uit te oefenen. Toch moest hij maar zien rond te komen met de enkele guldens die hem krachtens de ongevallenwet wekelijks werden toegeschoven.

Ook de trekkers van ongevallenrenten zijn heel vaak aangewezen op bijsteun van armenzorg.

Dat is ook zo met de ouden van dagen en de weduwen.

Wat de bejaarden betreft krijgen de gehuwden van 65 jaar en ouder thans een uitkering van f 149.50 per maand. De weduwen — voorzover zij in aanmerking komen voor een uitkering — moeten het stellen met f 183.— per maand als zij kinderen beneden 18 jaar hebben te verzorgen en met f 126.— per maand als dat niet het geval is. Weduwen en bejaarden moeten vrijwel in alle gevallen de mensonterende gang naar armenzorg maken voor het in ontvangst nemen van bijsteun.

De armenwet is nog altijd het sluitstuk van onze sociale verzekeringswetten — voor de „moeilijk plaatsbare” werklozen voor de trek- kers van renten krachtens de ongevallenwetten, voor niet weinig be- jaarden en weduwen, voor allen die door het kapitalisme als uit te buiten arbeidskrachten zijn afgeschreven. En volgens artikel 29 van de armenwet „mag de te verstrekken ondersteuning de grens van het voor het levensonderhoud noodzakelijke niet overschrijden”. Of om het nog duidelijker in de toelichtende woorden van vroegere ministers te zeggen: „Meer dan het minimum mag door de burgerlijke armen- zorg nimmer worden gegeven, want het meerdere kan alleen voor zu- vere individuele wensen bevorderlijk zijn, maar gaat uit boven het algemeen belang”.

Door de armlastigen stomweg te laten verhongeren zou „de rechts- orde” in gevaar komen, heet het verder. Maar dit is een typisch voor- beeld van de huichelarij der heersende kringen. Tot diep in de vorige eeuw lieten hun voorgangers armlastigen wel verhongeren. Hun ge- dachten over de kwestie veranderden pas toen de macht van de op- komende arbeidersbeweging verbeteringen afdwong.

Hun bezorgdheid voor de „rechtsorde” is overigens oprecht, wanneer men daaronder de rechtsorde van het kapitalisme verstaat. Want zij zijn zich er wel van bewust, dat zij hun eigen ondergang slechts zouden verhaasten, indien zij niet tot op zekere hoogte aan de verlangens van de arbeidersklasse tegemoet kwamen.

Terwille van de „rechtorde” en niet om hulpbehoevenden in hun redelijke wensen tegemoet te komen wordt er steun verleend. Een steun, die overigens weer wordt verhaald op de bloed- en aanverwan- ten. Want weliswaar moet de „rechtsorde” worden beschermd door honger uit te bannen, doch dat dient niet te geschieden op kosten van de kapitalistische staat.

Van hoevelen in ons land de „levensstandaard” wordt bepaald door de steunnormen van de armenwet is niet met zekerheid te zeggen. Want tien-duizenden doen vrijwillig afstand van het recht op steun om hun kinderen te vrijwaren voor toepassing van het verhaalsrecht. Al- leen in Amsterdam zijn dat al 4600 bejaarde echtparen en 6700 alleen- staande bejaarden. Let wel — al deze ouden van dagen beschikken over eigen inkomsten die beneden de steunnormen liggen. Is er een scherpere veroordeling van het zo hoog en vaak geroemde stelsel van sociale zekerheid mogelijk? Dit wat de inhoud van de sociale verze- keringswetten betreft.

*

En nu dan enkele opmerkingen over de financiering ervan. In de naoorlogse jaren wordt meer en meer overgeschakeld naar een systeem van verzekering, waarbij de arbeider zich met een deel van zijn loon moet dekken tegen de risico's van werkloosheid, ziekte, ouderdom, invaliditeit, etc. Het gaat hier niet alleen om de recht- streeks op het loon ingehouden premies, doch evenzeer om de zoge- naamde werkgeversbijdragen. Ingehouden premies en werkgeversbij- dragen zijn immers beiden bestanddelen van de beloning voor verrich-

te arbeid. De op het loon ingehouden premie is het voor de arbeiders zichtbare gedeelte dat voor de financiering van de sociale verzekeringswetten wordt aangewend, de werkgeversbijdragen zijn de voor de arbeiders onzichtbare gedeelten van het loon dat voor ditzelfde doel wordt gestort. Zo gezien betaalt de arbeider vrijwel uitsluitend zelf de kosten van de sociale verzekeringen. Een steeds groter gedeelte van het loon wordt hiervoor gereserveerd. Premie voor de werkloosheidswet, premie voor de ziekwet, voor het ziekenfonds, voor de Algemene Ouderdomswet, voor de Weduwen- en Wezenverzekering en aanstonds voor de Kinderbijslagverzekering en een vernieuwde invaliditeitswet. Om de verzekeringsgedachte enigszins te verfraaien is deze verbonden met het zogenaamde „solidariteitsbeginsel”. Arbeiders, die bijvoorbeeld vrijgezel blijven, moeten evengoed premie betalen voor de weduwnenvoorziening, ofschoon zij bij overlijden geen vrouw kunnen achterlaten. En kinderloze echtparen moeten volgens het ingediende wetsontwerp ook premie betalen voor de kinderbijslag.

Hoe weinig verheven in werkelijkheid de solidariteitsgedachte van de huidige machthebbers wel is wordt wel het beste aangetoond door de zogenaamde premie-grens. Het gedeelte van de inkomens dat uitgaat boven f 7450.— per jaar is namelijk premie-vrij.

Als het de regering ernst was met de leuze de-sterken-voor-de-zwakken, dan zou zij het gehele inkomen aan premie-heffing onderwerpen. Indien het gehele inkomen van de miljonairs en andere rijke lui aan premie voor de sociale wetten zou worden onderworpen, dan zou de inhouding op de arbeiderslonen kunnen worden beperkt tot fracties van een procent. Dat zou nog eens een schitterend voorbeeld van solidariteit zijn.

Natuurlijk raakt dit niet de kern van de zaak, want het hele begrip van „solidariteit” der arbeiders onderling, zoals de bezitters het opvatten, is puur bedrog. In feite komt het er op neer, dat men een deel van de arbeidersklasse wil laten opdraaien voor de misdaden die het kapitalisme aan het andere deel begaat. Want het zijn niet de arbeiders, die werkloosheid veroorzaken. Maar werkloosheid is een onvermijdelijk gevolg van het kapitalistische stelsel van uitbuiting.

Niet de ouden van dagen zijn er de schuld aan, dat zij niet uit eigen kracht in hun levensonderhoud kunnen voorzien, maar het stelsel van uitbuiting, dat de arbeiders arm houdt. Ongevallen en beroepsziekten overvallen de arbeiders, terwijl zij door de kapitalisten uitgebuit worden en zijn juist in toenemende mate het gevolg van opvoering van het jaagtempo of de weigering van de ondernemers, doeltreffende voorzieningen voor het voorkomen van beroepsziekten te treffen.

Het „solidariteits-beginsel” is in zichzelf huichelachtig. Het is erbij gehaald — mede door toedoen van de rechtse vakbondsleiders — ten-einde als schijnargument ter rechtvaardiging van het bestaande stelsel te dienen.

Het gaat er bij de financiering van de sociale wetgeving om, de arbeiders zelf voor de kosten op te laten draaien. De aldus gevormde fondsen worden niet alleen aangewend voor het verstrekken van uitkeringen, doch ook voor het verstrekken van leningen aan de door

oorlogsuitgaven berooide schatkist. Alleen al van het ongevallenfonds, het invaliditeits- en ouderdomsfonds was er eind 1958 een bedrag van 1.600.000.000 gulden uitgeleend, hoofdzakelijk aan de staat.

Samenvattende kunnen wij dan ook zeggen, dat de arbeiders hun eigen sociale verzekeringen moeten betalen en dat met de gestorte premies Bovendien de financiële positie van de schatkist op peil wordt gehouden.

Dit alles neemt echter niet weg, dat de sociale wetgeving objectief gezien een vooruitgang is tegenover oude toestanden en in het bijzonder, dat bepaalde groepen van de werkers er voordeel van hebben.

B. BLOKZIJL.

Anti-koloniale kettingreactie

De afgelopen zomer heeft het schouwspel van een anti-koloniale kettingreactie opgeleverd. Binnen twee maanden — van midden juni tot midden augustus — veroverden niet minder dan twaalf Afrikaanse landen met een oppervlakte van ruim 9,5 miljoen vierkante kilometer en een bevolking van ruim 42 miljoen hun staatkundige onafhankelijkheid.

De volledige lijst van de Afrikaanse landen, die in 1960 onafhankelijk zijn geworden of zullen worden, luidt als volgt:

	Oppervlakte (vierkante K.M.)	Bevolking (miljoen)
Kameroen	440.000	3,2
Togo	60.000	1,2
Mali-federatie	1400.000	6,5
Kongo	2300.000	13,8
Kongo (voorm. Fr.)	340.000	0,8
Somali	640.000	2
Madagaskar	590.000	5,2
Dahomey	115.000	1,8
Niger	1200.000	2,4
Volta	275.000	3,5
Ivoorkust	320.000	3,5
Tsjaad	1300.000	2,5
Centr. Afr. Republiek	620.000	1,2
Cabon	265.000	0,4
Nigeria	967.000	35
Mauretanië	1100.000	0,6
Totaal in 1960	11.952.000	83,6

KARL JASPERS, FILOSOOF VAN HET NEO-FASCISME

Door I. G. LEZJNEW

Sinds Adenauer vorig jaar verklaard heeft dat het verkeerd is te spreken over „hereniging” van de twee delen van Duitsland, heeft de officiële propaganda van Bonn zich in toenemende mate geworpen op het thema van de „bevrijding” van „Mittel-Deutschland” (waarmee de DDR is bedoeld) en de „Oost-Duitse gebieden” (waarmee Bohemen en de Poolse gebieden achter de Oder-Neisse-grens worden bedoeld).

In talrijke artikelen van „gezaghebbende auteurs” wordt dit onderwerp uitgewerkt. Onlangs verscheen de nu 77-jarige grondlegger van de existentialistische filosofie¹), Karl Jaspers, voor de Westduitse televisie met een oproep tot gewapende interventie tegen de DDR. „Het heeft vandaag geen zin over Duitse eenheid te spreken”, verklaarde hij, „want zij is politiek en filosofisch onbestaanbaar”.

Enkele maanden vóór deze oproep tot agressie-oorlog, in november 1959, werd Jaspers (samen met Robert Schuman) door de „Europese Stichting voor Cultuur”, waarvan Prins Bernhard voorzitter is, met de „Erasmus-prijs” onderscheiden, waarvoor uit Nederland 100.000 gulden ter beschikking was gesteld.

Jaspers kreeg de prijs „omdat hij zijn leven op schitterende wijze heeft gewijd aan een der beste tradities van de Europese cultuur: het vrije, onverschrokken doordenken van de grondproblemen van het menselijke zijn”.

Het hieronder afgedrukte uittreksel uit een artikel van de inmiddels overleden Sowjet-auteur I. G. Lezjnew is ontleend aan „Literatuur en Leven” van eind augustus jl. Dit artikel werd door Lezjnew in 1947, na een reis van de auteur door Duitsland, geschreven.

De voornaamste rol onder de reactionaire filosofen van West-Duitsland wordt zonder twijfel door Karl Jaspers gespeeld, leider van het Duitse existentialisme. Hoewel deze „theoreticus” weinig eigen duidelijke of deugdelijke ideeën heeft, verzamelt en propageert hij ijverig ideeën van anderen, werkt deze om tot „de geest der tijden” of om nauwkeuriger te zijn, bewerkt ze volgens de laatste eisen der imperialistische Mogols, waarbij de eisen voortdurend — afhankelijk van de situatie — veranderen.

Jaspers was om zo te zeggen belast met de leiding van de voddencentrale der reactionaire ideeën van de gehele Duitse filosofie gedu-

rende de laatste anderhalve eeuw, van Schelling de oudere tot zijn eigen tijdgenoten. Hij heeft alles zorgvuldig in kaart gebracht, gelijk de nauwkeurige burger betaamt, die weet waar elk touwtje ligt en waar het toe dient.

Jaspers geeft de landsknechten van het imperialisme een opkikker en verzekert hen, dat hun „individualiteit” zonder weerga is. Terwijl hij dierlijke haat voor de democratie preekt, hijst hij de vlag van de „vrijheid”. En deze eigenaardigheden — anti-democratie en onderdanige dienst aan het imperialisme onder de banieren van de „persoonlijkheid” en de „vrijheid” — zijn de meest venijnige hoeksteen van zijn ideologie. Zijn huichelarij verleent steun juist aan de illusies, die nu door de brandstichters van een nieuwe oorlog gewekt worden. En dat verklaart, waarom Jaspers hoog in de gunst staat van de Amerikaanse imperialisten — want niemand heeft hen een aardiger paasei geschonken.

Jaspers ging onder het Hitlerisme door met zijn diensten aan het regime te bewijzen in zijn hoedanigheid van professor te Heidelberg (tot 1937).

Onder Hitler publiceerde hij zijn boeken (tot 1939). En de inhoud van deze boeken bewijst welsprekend zijn loyaliteit jegens het fascistische stelsel.

Zijn oppositionele noten — voorzichtig en timide als het fluiten van een muis — werden niet alleen in evenwicht gehouden maar overtroffen door de reactionaire geest van zijn filosofie. Toen, evenals nu, prezen zijn boeken de „individualiteit” en de „vrijheid”. Maar de „individualiteit” en de „vrijheid”, waarover hij toen schreef, hadden niets met democratie, zelfs niet met de bourgeoisie-opvatting er van, te maken, maar zij beschermden de „zuivere” door de wol geverfde reactionaire „aristocratische” individualiteit tegen het „geweld” der democratie.

Dit heeft de propagandisten van de nieuwe Jaspers (en hem zelf trouwens ook) er niet van weerhouden, hem af te schilderen als een „democraat” in de Westerse, Anglo-Amerikaanse betekenis van het woord.

Niettegenstaande zijn „geestelijke aristocratie” en zijn afschuw voor de massa verklaart Jaspers dat zijn preken bestemd zijn voor de „ontelbaar velen”. Hij beroemt zich er op aanhangers in de diverse politieke partijen van Westduitsland te hebben. Hij vaardigt instructies uit voor zijn discipelen en leert hen de techniek van huichelarij, sabotage en verraad.

Laat ons zijn leer en zijn verklaringen bekijken.

Zij tonen aan, dat de eerlijke en oprechte democraten in Jaspers een kronkelige, veelzijdige en gevaarlijke vijand hebben.

Existentialist Jaspers is een typisch reactionaire eclecticus (iemand die uit alle filosofische stelsels plukt wat hem te pas komt, red. P. en C.). Van de voorlopers der existentialistische filosofie geeft hij de voorkeur aan de Deense idealist Kierkegaard die hij in het bijzonder prijst wegens zijn ideeën over de goddelijke openbaring. Daarop volgen de posities van Schelling (een pruisische chauvinist van het begin der vorige eeuw, red. P. en C.) Dilthey (dito, einde vorige — begin

20ste eeuw) en de Angelsaksische pragmatici (een richting der idealistische filosofie, die waar acht, wat „nuttig” is, red. P. en C.). Maar deze lijst is niet volledig, want voor alles is Jaspers door Nietzsche beïnvloed en hij heeft het niet gelaten bij het schrijven van een speciaal werk over deze voorloper van het fascisme in 1936. De ideeën van Nietzsche kunnen in alle opvattingen van het tegenwoordige hoofd der existentialisten duidelijk herkend worden; hij is vooral verliefd op Nietzsche's anti-democratie en zijn cultus van de sterke, „aristocratische persoonlijkheid”.

Als hij over de arbeidende mensen schrijft, schuimbekt Jaspers als een dolle hond. Hij maakt de „fictie” van gelijkheid van allen belachelijk en beweert beledigend dat de „massa-persoon nóch weet wie hij is nóch wat hij wil”.

Jaspers is een epigoon (navolger, red.) van Nietzsche en hij leeft van geleend licht zoals ieder andere epigoon. Als hij woorden of ideeën tekortkomt, citeert hij eenvoudig woorden en ideeën van anderen. Met grote zorg heeft hij een hele collectie anti-democratische uitspraken overgeschreven en overgenomen en hij citeert zelfs een Egyptische papyrus, vierduizend jaar geleden door een verwante ziel geschreven... Het is amusant de Egyptische jeremiade, herdrukt door deze Duitse man-in-rouw te lezen. Waar beklagde zijn Egyptische vriend zich over?

Hier is het citaat: „Er is vuiligheid in het land en niemand draagt witte kleren... er zijn geen mensen meer... goud en juwelen hangen om de nek van slavinnen... Dames werden dienstmeiden... de geheimen van de heersers zijn onthuld... De velen zijn degenen, die de weinigen doden... Hij die niets had, bezit nu rijkdommen. Alle mensen werden brutaal...” enz.

Aldus zien we, dat de klachten van zijn oude Egyptische collega voor Jaspers nodig waren om de onteigening van rijkdom te veroordelen.

Jaspers vergoedt zijn gebrek aan zelfstandig en diep denken door de lengte van zijn vingers. Te oordelen naar de ijver waarmee hij de reactionaire ideeën van andere filosofen verzameld heeft, zou men zijn geschriften een encyclopedie van de reactie kunnen noemen.

*

Wij hebben gezien hoe deze Duitse encyclopedist van het imperialistische tijdperk gelijk een schooljongen de vervloekingen der massa door Nietzsche heeft herhaald. Op deze overheersende „emotie” heeft Jaspers zijn verstrekkende conclusies op het gebied van de politiek, de cultuur en de maatschappij opgebouwd. Zijn recepten zijn zeer eenvoudig. Voor alles: men moet de massa der werkers geen politieke rechten geven, want de massa's „wensen geregeerd te worden, maar zodanig, dat zij het gevoel hebben zelf te regeren”. In overeenstemming hiermee verlangt hij, dat „de aristocratie haar invloed binnen de massa-orde anoniem uitoefent”. Het tweede recept: men moet de massa geen hogere opvoering geven. Jaspers klaagt, dat „vooral de massaopvoeding aan de eisen van de middelmatigheid tegemoet

komt... De alles-gelijkmakende massa-orde zou het verdwijnen van de ontwikkelde laag inhouden...". „Als gevolg hiervan zou het wetenschappelijke plebejdom opkomen". De wetenschap is volgens Jaspers een aristocratisch voorrecht van hen, die ervoor gekozen hebben en zij „was nimmer een zaak van de massa".

Jaspers meest curieuze gevolgtrekking is waarschijnlijk zijn derde, die een sociale inslag heeft. „Het bestaan (de existentie) zelf verlangt naar conservatieve autoriteit", schreef hij. „Zij verlangt naar continuïteit die solide stabiliteit in alle aspecten van geestelijk leven belooft en uitsluitend in autoritaire beelden... Het grootste gevaar ligt in de onmerkbare omvorming van de kerk door de controle van het massa-apparaat — want haar stilzwijgende vereniging met het ongeleefd zou de kerk beroven van wat altijd de bron van vrijheid is geweest en zal blijven".

Een venijnige vijand van de democratie, een tegenstander van de rechten der mensen en van openbare opvoeding, een aanbidder van de Kaisers en het Duitse militarisme, een aanhanger van het oude regime, van het hiërarchische stelsel en een prediker van middeleeuwse idealen — dat is de indruk, die de lezer krijgt van de leider der Duitse existentialisten.

Bijen verzamelen honing, maar Jaspers verzamelt vergif. Oswald Spengler leefde tot aan het eind van zijn dagen (1936) op een zolderkamer in München, waar hij zijn haat tegen de mensen opwarmde en „schema's der wereldgeschiedenis" bedacht. Op zijn jacht naar klodders reactionaire ideeën, waar hij ze ook kon vinden, gluurde Jaspers ook in deze zolderkamer en werd beloond met de ontdekking van een paar buisjes vergif. Jaspers en Spengler, beiden leerlingen van Nietzsche, koken over van haat tegen de massa der arbeidende mensen. Zijn esthetische verfijning belette Nietzsche niet van de volkeren als over „kudden" en „vee" te spreken. Maar Spengler vond een ander bijwoord voor de massa: „insecten!" Jaspers was niet zo vindingrijk. Zijn haat kon geen uitlaat vinden in het vuurwerk van „doeltreffende" woorden. In plaats daarvan werd zijn woede het leitmotiv van zijn gehele „filosofische bouwwerk". De kern van alle euvelen van onze tijd is volgens Jaspers het „overwicht" van de massa's. Hij schrijft alle tegenspoed en alle ongeluk van nu en in de toekomst (en vooral van de toekomst!) de massa en haar alléén toe. Want voor hem zijn zij de doodgravers van de oude sociale orde die hem zo dierbaar is en de vertegenwoordigers van een mogelijke nieuwe, sociale orde die hij zo zeer haat, de orde die met onweerstaanbare kracht op de ruïnes van de oude zal worden opgebouwd.

*

Jaspers begrijpt natuurlijk, dat er onder het kapitalisme geen heerschappij van de massa kan bestaan, maar alleen de overheersing van de miljoen door een handjevol lieden, de heerschappij van de „aristocraten" over de menselijke oceaan van democratie. En wanneer hij niettemin klaagt, komt dat, omdat de heerschappij over de massa in toenemende mate in gevaar komt, omdat het opiaat van de gods-

dienst zijn uitwerking verliest en omdat het sobere, materialistische tijdperk, dat door de dweepers met de oude orde zo zeer gehaat wordt, ten slotte volwassen wordt. Jaspers verklaart onomwonden dat „de materialistische opvattingen de mens tot functies maken”.

Nu is het duidelijk wie de schuldige is. Het is de werkelijke democratie en haar socialistische ideeën die Jaspers wil bestrijden. Hij schildert een somber beeld van ons tijdperk om de orthodoxe gelovigen die verwand zijn met zijn klasse en zijn geest schrik aan te jagen en beschrijft de verschrikkingen van het op de drempel staande socialisme ten einde onder hen soldaten te winnen, waarmee hij de democratie bang kan maken.

„Kijk wat voor verschrikkelijke dingen gebeuren en wat voor verschrikkingen naderen”, zegt hij. „De bevolking van de wereld groeit”.

En Jaspers gaat voort met een ander beeld van onze tijd te tekenen, een scene vol met verschrikkingen, want de massa's dringen in elke ruimte, verbruiken de lucht, vullen elk hoekje en kiertje en vernietigen meedogenloos het leven. Het proces van gelijkmaking heeft de zaken tot zulk een toestand gebracht dat er geen verschil in kleding is: de gewone man draagt de kleren van de uitverkorenen en heeft zelfs zijn manieren geleend. De vrouwen worden geëmancipeerd en de rassen vermengen zich met elkaar: .. Heiligschennis, heiligschennis!, roept Jaspers.

Daar hij begrijpt dat het wetenschappelijke socialisme niet door de wetenschap weerlegd kan worden, klaagt hij over de neergang van de godsdienst en merkt treurig op: „De natuur heeft haar demonen verloren en de wereld haar goden”. Hij is er vast van overtuigd dat de godsdienst ten koste van alles tegen de wetenschap beschermd had moeten worden; want zonder godsdienst, zonder de massa's in slaap te sussen, kan men geen macht over hen behouden. En hij gaat voort naar zijn doel langs de ouderwetse wegen van de idealistische reactie: Het is een gebiedende eis om de wetenschap beperkingen op te leggen. Hij roept Kierkegaard en Nietzsche te hulp, wier leer hij vooral waardeert omdat beiden uitgaande van de diepten van het existentialisme, de geldigheid van het gezonde verstand in twijfel trokken. Volgens Jaspers is het individu, de aristocraat van de geest in de eerste plaats een godsdienstig iemand, iemand die slechts bijkomstige nuttigheidsoverwegingen aan de wetenschappen toekent.

In zijn „De geestelijke situatie van onze tijd” schreef Jaspers: „Er is geen god!” Dit is de groeiende uitdaging van de massa's; en dit berooft de mens van elke waarde. Hij wordt op grote schaal geslacht want hij is niets”. Liefde voor god is in Jaspers' opvatting het tegendeel van mensenhaat. Maar de vernietiging van ontelbare massa's is geen zonde, want ze zijn niets indien zij niet in god geloven. Slechts hij die gelooft is een persoonlijkheid. En dat is de manier waarop Jaspers' „filosofie” zich aansluit bij de propaganda voor oorlog die de goddeloze massa, door hem zo grondig gehaat, zou kunnen vernietigen. Hoewel dit niet in zoveel woorden gezegd wordt, volgt het logisch uit alle emoties en de pathos van de geschriften van de mensenhater Jaspers.

Geaffecteerd verzekert Jaspers in zijn boek „De geestelijke situatie van onze tijd” dat hij eens „gecharmeerd was” door het Communisti-

sche Manifest. Zijn boek toont echter, dat het tegendeel waar is. Dat zijn bewustzijn voor de rest van zijn leven verschrikt is door de woorden van het Manifest: „Een spook waart door Europa, het spook van het communisme”.

Deze woorden werden meer dan 100 jaar geleden geschreven en het communisme is niet langer meer een spook. Een grote, een machtige mogendheid bouwt het communisme; en het communistische bewustzijn spreidt zich uit, dringt door in de geesten van miljoenen werkende mensen, ver buiten de gebieden van de Sowjet-Unie. Jaspers haat ons vertwijfeld, want hij riep al op tot oorlog tegen ons in 1931.

De vrees, die het communisme onder de dienaren van het kapitaal en de oorlogsbrandstichters verspreidt, en de mystieke schrik die door een onverbeterlijke Duitse filister gevoeld wordt voor de revolutionaire moed die een nieuwe wereld ten toon spreidt — dit zijn de bronnen van Jaspers' „filosofie” van het existentialisme.

„Vandaag de dag”, schreef Jaspers, „zijn wij getuige van het begin van de definitieve aanval op de aristocratie. Deze strijd wordt niet gestreden op het gebied van de politiek en de sociologie, maar in onze zielen...”

Het mag verbazingwekkend schijnen, dat Jaspers over „het koninkrijk van de geest” schrijft, maar zijn boek werd in het koninkrijk van Hitler gepubliceerd. Terwijl hij over het „koninkrijk van de geest” praat, probeert hij tegelijkertijd zijn lezers vrees aan te jagen met het feit, dat de bevolking van onze planeet in de afgelopen eeuw onheilspellend met niet minder dan 1 miljard is gegroeid en raast hij dat het „individu”, de „aristocraat van de geest” verstikt wordt in die gehate massa der mensheid. Aan het einde van zijn boek overweegt hij echter koelbloedig de mogelijkheden van wat hij „de negatieve selectie” vanuit het „biologische standpunt” noemt. Hoe anders kan men dan deze geleerde professor, jawel deze filosoof, beschouwen dan als een morele medeplichtige aan de verschrikkingen die in Maidanek en Auschwitz bedreven werden!

De fascistische (en nu de neo-fascistische) kultus van het Führerdom dringt in Jaspers' oproep tot de „individualist”, de aristocratische „held” door. „De held van onze tijd wordt de leider („Führer”) in het leven der staten”, schreef hij, „en hij volbrengt op zijn eigen wijze dingen, die slechts door de weinigen begrepen worden”. „In de vervlakte existentie naar buiten, die onherstelbaar lijkt”, zo verklaarde hij, „zou de 'einmaligheid' van het ik tenslotte beslissender kunnen worden. Een onafhankelijk individu zou kunnen opstaan en terwijl het de diepte van de neergang overschrijdt, de zaken in eigen handen nemen”.

Hoe onhandig en onbegrijpelijk deze raadselachtige uitspraak ook moge zijn, het is niettemin duidelijk dat Jaspers „onafhankelijk individu” geïdentificeerd kan worden met de geest van Hitler en de hedendaagse neo-fascisten, de revanchisten.

Jaspers doet een beroep op zijn „mystiek corps” van „aristocraten”

voor een strijd, die hun vernietiging alleen verhaasten kan, maar hij prent hen in, dat dit de inhoud van hun existentie is. „Terwijl wij tegenover de duisternis van de toekomst staan, haar dreiging en haar afgrond, wordt de roep om te voleindigen steeds sterker nu er nog tijd is”.

Het geheel van Jaspers' pathos ligt in zijn oproep tot oorlog, — tot oorlog-tot-aan-de-dood tegen de democratie, die de grondslagen van de existentie der bourgeoisie zelf bedreigt. Hij begrijpt heel goed, dat het socialisme op de dagorde van de geschiedenis staat en hij roept op tot een laatste slag tegen de werkers, die het banier van het socialisme dragen. Hij begrijpt duidelijk, hoe nutteloos deze strijd voor de heersende klasse is, maar om de moed van zijn „corps” vol ratten op te vijzelen, onderdrukt hij zijn eigen schrik en poogt de zaak moedig te bekijken. „Stel U een geheel goddeloze wereld voor”, zo vermaant hij, „een wereld vol machine-mensen, die zowel zichzelf als hun goddelijkheid verloren hebben, stel U een uit elkaar gedreven en bijna geheel geruïneerde aristocratie voor. Men kan zich zulke dingen slechts formeel voorstellen en alleen voor een moment . . .”

Zo ziet het merk van het „optimisme” van het existentialisme er uit.

Zulk een „moed” lijkt op de verschrikking van het geratel van een stervende .

En de meest waarschijnlijke reden is, dat Jaspers' „filosofie” de afschuw van de kapitalistische wereld voor haar vele miljoenen doodgravers tot uitdrukking brengt.

---

¹⁾ Existentialisme: een moderne filosofische richting, die o.m. steunt op de Deense godsdienst-filosoof Kierkegaard (1813—1855), volgens wie de mens „in het besef van zijn zondig en nietswaardig bestaan, vol angst en vrees redding zoekt in het geloof; verder op Nietzsche, waarover in dit artikel meer.

Volgens de Franse existentialist Camus is de strijd tussen materialisme en idealisme onzinnig en overbodig zoals iedere wetenschappelijke vraag. Het enige wat zin heeft, is het bestaan, de „existentie”, de persoonlijke existentie, de vraag „wat ik voor mijzelf ben”.

Jaspers noemt de richting een „psychologie van de wereldbeschouwing”. Hij verlangt van zijn aanhangers dat „zij psychopathologisch waarnemen, vragen, analyseren en denken” (Psychopatologie — leer van de geestesziekten), dus, de wereld bekijken, zoals geestelijk gestoorden dat doen.

Kern van de richting is haar overdreven individualisme. Volgens Jaspers heeft de wereld geen enkele betekenis „zonder mij”. Kenmerkend voor alle aanhangers van deze richting is hun afkeer jegens de massa en hun pessimisme. „Het existentialisme is de geest van het tijdperk van het ondergaande kapitalisme”, aldus „Grondslagen der Marxistische Filosofie” (Duitse editie, blz. 700.)

VELASQUEZ

schilder van de werkelijkheid

Tot de grote culturele meesters, die de Wereldvredesraad in 1960 aanbeveelt te herdenken, behoort ook de grootmeester van de Spaanse schilderkunst, Diego Velasquez. Hij leefde van 1599 tot 1660, en wij herdenken derhalve in dit jaar zijn 300ste sterfdag. De Spaanse kunstcriticus Cesar Arroquez schreef voor het Bulletin van de Wereldvredesraad over zijn geniale landgenoot een opstel, dat wij hier overnemen. Red. P. en C.

OP het voetstuk van Velasquez' standbeeld in Sevilla, de stad waar de grote schilder geboren werd, leest men het inschrift: „Aan de schilder der werkelijkheid”, een erenaam, die weinigen zoals hij zich hebben waardig getoond, daar hij immers algemeen wordt beschouwd als een van de uitmuntendste vertegenwoordigers van het realisme in de schilderkunst.

Velasquez behoort tot de indrukwekkende groep van kunstenaars, die de schone kunsten in Spanje in de XVIe en XVIIe eeuw tot haar hoogtepunt voerden — in dezelfde tijd, toen de politieke en militaire macht van de Spaanse monarchie haar neergang begon.

Velasquez' kunst wordt gekenschetst door de wezenstrekken en hoedanigheden, die de Spaanse schilderkunst ook voor hem al deden uitblinken. Hij brengt temperamenten en karakters aan het licht, hij betrapt de realiteit van zijn omgeving, laat het leven warm kloppen, weerspiegelt de innige aanraking met het eigen volk, dat hij in types en tafelen uitbeeldt. Op de stukken van de meester uit Sevilla merkt men behalve buitenlandse invloeden ook het stempel van de afkeer voor de verheven, stijve en onnatuurlijke hofstijl. Velasquez ontwikkelt zijn kunst, totdat hij het stadium heeft bereikt van een veelomvattende techniek, die wordt uitgedrukt door de woorden van de Duitse schilder Rafaël Mengs: „Hij schilderde met zijn wil.”

Zekere critici en kunsthistorici hebben geprobeerd ons Velasquez uitsluitend voor te stellen als hofschilder, als portrettist van de aristocratie bij uitstek. Ze vergeten daarbij, dat hij zelfs in zijn opdrachten als hofschilder de kunst verstond, een getrouw kroniekschrijver van zijn tijd te zijn. Wanneer hij op grond van zijn officiële verplichtingen het uiterlijke leven, de pracht en praal van de hoogwaardigheidsbekleders aan het hof van Madrid moest schilderen, dan deed hij dat steeds met realistische penseelstreken en op de objectiefste manier, door niet zelden de leeghoofdigheid van het model of diens komische trots, de kleurloze en besluiteloze trekken van het karakter te doen uitkomen.

Velasquez vond de grootste bezieling voor zijn werk in de natuur.

Reeds in zijn jeugdijaren schilderde hij de kleine dingen van het leven, de door de Spaanse schilders zo geprezen en gewaardeerde stillevenen. Het is merkwaardig vast te stellen, dat Velasquez, een van de grootste portretschilders die wij kennen, zijn eerste schreden als kunstenaar begon met deze simpele vorm van realisme. Het voorbeeld van de natuur kwam hem bijzonder te stade. Hij begreep, dat er geen betere methode bestaat voor het uitbeelden van de wereld, dan haar in haar elementen te ontleden. Dat deden ook Rembrandt, Chardin, Cézanne, Van Gogh en andere meesters.

In deze studie van de dingen, die dicht bij de natuur staan, ontdekte de meester eerst alleen de letterlijke kant van de verschijnselen, die hij ijverig en natuurgetrouw nabootst, zonder zich te bekommeren om de wisselende omstandigheden van atmosfeer of afstand. De schilder Pacheco, leermeester en schoonvader van Velasquez, schrijft in zijn boek „De Kunst van het Schilderen”, dat de stillevenen het meest gewaardeerd moeten worden, omdat Velasquez het aan hen en aan de portretten heeft te danken, dat hij de juiste manier vond om de natuur weer te geven. De jaren, waarin Velasquez stillevenen schilderde, waren bovenal jaren van graven en onderzoeken. De meester ontleedde de werkelijkheid. Hij grijpt en begrijpt het detail en beeldt het met nauwkeurige aandacht uit, maar de synthese, de samenvatting van de elementen, heeft hij in de onderdelen reeds voorvoeld.

Nadat hij het uitwendig hulsel van de dingen had begrepen en in zich opgenomen, trekt hem het menselijk gezicht aan, het gezicht van zijn medemens. Pacheco vertelt ons, dat Velasquez als bediende een jonge boer in dienst nam, die hem altoos begeleidde en „die hem in allerlei standen en houdingen tot model diende, nu eens lachend, dan weer schreiend”... Hij bestudeerde ook 's mans eenvoudigste gebaren en was er op bedacht, in zijn gezicht de uiteenlopendste emoties op te sporen.

Dit openhartig en nadrukkelijk voor het detail levende realisme was ondanks zijn positieve kanten niet voldoende, om Velasquez te onderscheiden van zijn grote voorgangers. Ook al zette hij de traditie van de Spaanse kunst voort, hij bereikte toch een heel eigen zeggingswijze. Hij beperkte zich er niet toe, de natuur precies na te bootsen, hij betoonde zich uit en ter na haar meester, in staat, om zijn personages intens leven in te blazen. Zijn scheppende vermogens dragen het kenmerk van geestesadel, kalmte en ernst. In het algemeen vermijdt hij het uitbeelden van lichaamsbewegingen en heftige hartstocht. Het hoogdravende in de kunst ontloopt hij en hij geeft de voorkeur aan rustige composities, waarin hij harmonie tracht te leggen. In simpele, bekoorlijke en menselijke daden, waaraan intussen een zekere grootheid nooit vreemd is, vat hij zijn eigen denkbeelden en die van zijn modellen samen. Hij bezat een fijne speurzinn voor het zieleleven van anderen, zodat het niet vreemd is, dat hij tot een reus onder de Spaanse en buitenlandse portretschilders uitgroeide.

*

DON Diego Rodriguez de Silva y Velasquez werd in 1599 te Sevilla geboren. Na ijverige studie kwam hij op het atelier van Herrero el Viejo en naderhand bij Pacheco, waar hij vijf jaar werkte. Later trouwde hij met de dochter van zijn leermeester. Geen andere omgeving was zo geëigend als die van de schilder Pacheco, om de fijnheid en de geestesadel van Velasquez te ontwikkelen. De omgang met geleerden en dichters, die in het atelier van Pacheco verkeerden en de door hen verkondigde theorieën verhoogden de literaire ontwikkeling van Velasquez en drukten op zijn intellect het populaire en intieme stempel, dat zijn jeugdwerken kenmerkt en dat hem levenslang is bijgebleven.

In 1622 verliet hij Sevilla en vertrok naar Madrid. Hij wilde daar de werken van voorgangers en tijdgenoten leren kennen, het Escorial (het door Filips II gebouwde koninklijk paleis) bezoeken en zo mogelijk een betrekking vinden als hofschilder. Maar zijn beschermheer, Don Juan de Fonseca y Figueroa, was in die tijd niet aan het hof. Daarom keerde Velasquez, na het portret van de grote dichter Góngora geschilderd te hebben, naar Sevilla terug. Een jaar later ging Velasquez in gezelschap van zijn schoonvader weer naar Madrid, werd aan de koning voorgesteld en schilderde diens portret. Van dat ogenblik af aan tot aan zijn dood toe was hij hofschilder en bekleedde hij ettelijke erebaantjes. Dit betekende, dat zijn zorg voor het dagelijks brood was weggenomen en stelde hem in staat zich onbezorgd aan zijn kunst te wijden.

In september 1628 kwam Rubens voor de tweede keer in Spanje, dat hij een kwarteeuw voordien al eens bezocht had. Het „Ruitersportret van Filips IV”, dat hij te Madrid schilderde, had ongetwijfeld grote invloed op de ontwikkeling van Velasquez' kunst. Rubens verliet Madrid op 29 april 1629. Tijdens zijn aan het Spaanse hof doorgebrachte maanden onderhield de geniale Vlaming bestendig contact met de Spanjaard. Maar de invloed van Rubens op Velasquez mag ook weer niet overdreven worden. Licht en kleur van beide meesters lopen radicaal uiteen. Rubens had een voorliefde voor levendige kleuren en sterk licht. Velasquez daarentegen streefde naar een evenwicht tussen grijzen en rosen, die hij dikwijls door een sterkere toonaard verdiept. Zijn licht is evenredig en maakt een zilverige indruk. Maar invloed van Rubens was er onweerlegbaar. Rubens leerde de schilder uit Sevilla, hoe men in historische stukken of bij composities uit de fabelleer op grootse wijze zinnebeeld en werkelijkheid in elkaar kan laten overspelen, zoals stukken als „De Dronkenlappen”, „De smidse van Vulcanus” en soortgelijke aantonen. Hij wekte in hem de belangstelling voor de antieke goden- en heldensagen, gaf hem de raad, zich met klassieke onderwerpen bezig te houden en naar Italië te gaan, om meer inspiratie op te doen.

Op 26 juni 1629 ging Velasquez dan werkelijk naar Italië, waar hij Milaan, Venetië, Ferrara, Bologna, Rome en Napels bezocht. Hij copieerde werken van Michelangelo en Rafaël, maar bovenal verrukten hem de Venetiaanse meesters. Titiaan en Tintoretto leerden hem twee dingen, wier betekenis in de kunst hij tot op dat ogenblik vrijwel nog niet ontdekt had: atmosfeer en kleur. In 1631 keerde Velasquez naar

Spanje terug met een weergaloos apparaat van kunstenaarservaring. Tien jaar lang stond hij aan het hoofd van de schildersgroep, die in het paleis Buen Retiro werkte; hij maakte er tientallen portretten, waaronder vele van de koning en hovelingen te paard; zijn beroemdste historiestuk uit die tijd is de „Overgave van Breda”, ook wel „De Lansen” genoemd, dat een episode uit de 80-jarige oorlog voorstelt, waarin het de Spanjaarden eens meeliep.

Eind 1648 vertrok de schilder nogmaals naar Italië. Van Genua reisde hij naar Milaan en vervolgens naar Venetië. Hij bezocht Florence, Parma en andere steden. In Rome schilderde hij het vermaarde portret van paus Innocentius X. Hij copieerde vele schilderstukken en kocht er tevens een aantal. In 1651 keerde hij daarmee naar Spanje terug.

De laatste jaren van zijn leven leidde hij de grote schilderijen in het Alcazar van Sevilla, een der lustsloten van de Spaanse koning. Hij was getuige van de onstuitbare neergang van de Spaanse monarchie, die al meer voor de Franse moest bukken. Velasquez stierf in 1660. Deze dood was de afloop van een rijk en vruchtbaar leven, waarin de kunstenaar met zijn stukken, niet ongelijk aan Cervantes met zijn „Don Quichote” het Spanje van het sterke en slimme volk eensdeels en de plechtige, katholieke en ceremoniële hofpracht andersdeels voor altijd heeft vastgelegd. Hij is een trouw kroniekschrijver van zijn volk, zijn afkomst en zijn tijd.

*

VERSCHIEDENE kunsthistorici delen het werk en de stijl van Velasquez in drie, sommigen zelfs in vier perioden in. Zij gaan uit van de gedachte, dat de ontwikkeling van Velasquez progressief verliep en dat zijn twee Italiaanse reizen geen directe, plotselinge ommekeer in zijn manier van schilderen hebben teweeggebracht, ook al vormen zij dan in de loopbaan van de meester belangrijke knooppunten. Zijn eerste werken stammen uit de tijd van zijn verblijf in Sevilla (1617—1623). De personen uit de jeugdwerken van Velasquez schijnen zo te zijn weggelopen uit de Spaanse schelmenromans van die tijd, uit de „Don Quichote” zelf. Een voorbeeld van het schelmentype in de schilderkunst is b.v. de „Waterdrager”. De schelm in de literatuur en in de kunst van Spanje in de XVIe en XVIIe eeuw vormt een realistisch en populair tegengewicht van de invloeden van het Italiaanse humanisme, dat aan hogescholen en in intellectuele kringen opgeld deed.

De eigenlijke godsdienstige schilderijen, die Velasquez in zijn Sevillaanse periode maakte, zijn in het algemeen een overdracht van godsdienstige mythen in een veel nederiger en wereldser werkelijkheid. Bij de uitbeelding van de Maagd Maria, een thema dat sedert eeuwen de Spaanse schilders bijna als een plicht was opgelegd, streeft Velasquez niet naar het idealiseren van de heilige maagd, maar hij beeldt haar uit met de trekken van een boerenvrouw.

In Rome leerde Velasquez de weergave van het naakt in schildering en beeldhouwkunst. Hij vindt er aanleiding in, om het menselijk naakt

in grote zinnebeeldige doeken vast te leggen en schildert in die tijd b.v. „De Smidse van Vulcanus” en wel met de bedoeling, om de goden van de fabelleer bespottelijk te maken.

Terug in Madrid werkte Velasquez aan de opdracht, die de koning hem had gegeven: hij schildert nu een hele reeks portretten van de koninklijke familie en de hoogwaardigheidsbekleders van het hof. Velasquez slaagde er met grondige nadruk in de volstrekt saaie en besluiteloze persoonlijkheid van de monarch getrouw uit te beelden: uit het gezicht van Filips IV komen ons slechts verveling en gebrek aan intelligentie tegemoet.

Velasquez, die als schilder in verscheidene genres uitmuntte, was een van de weinige Spaanse meesters, die, zoals Goya later, het durfde wagen het vrouwelijke naakt te schilderen. Met zijn „Venus in de Spiegel” schonk hij de nakomelingschap eenzelfde meesterstuk als Goya dat later met zijn „Naakte Maja” doen zou. In hun soort zijn deze twee naakten in de Spaanse kunst misschien wel de zinnelijkste. Zij onderscheiden zich van de Italiaanse vrouwenaakten, die doorgaans werkelijk slechts lichamelijke pracht uitbeelden, door een innerlijk bevende menselijkheid. De Spaanse kunst is ingetogener, maar in sommige opzichten dieper en zielkundiger dan de Italiaanse.

Velasquez' werk verbaast ons door deze adem van leven, van verdiepte werkelijkheid. Maar hij heeft ook het droombeeld geschilderd. Zijn gedachten gingen hoog en ver en zijn realisme maakt zoveel indruk op ons, omdat het gepaard ging met een enorm talent. Als meester van de kleur groeide hij uit tot een van de grootste, schranderste kunstenaars, die wij kennen. Zijn grote droom was in de zin van de natuur te schilderen en tegelijk die natuur te overtreffen. Met zijn kunst heeft hij de mensen een geschenk van echt gevoel, van dichterschap en broederlijkheid gegeven. Zijn schilderijen beantwoorden geheel aan de definitie, die de grote Italiaan Leonardo da Vinci van de beeldende kunst gaf: „Een ding van de natuur gezien in een machtige spiegel”.

CESAR ARROQUEZ.

ECONOMISCHE AANTEKENINGEN

Ontwikkelingstendenties in de Nederlandse arbeidersklasse

DE na-oorlogse ontwikkeling van het economische leven in Nederland werd gekenmerkt door een snelle industrialisatie. Deze industrialisatie was gebaseerd, enerzijds op een uitbreiding van de arbeidersklasse, anderzijds op een sterk toegenomen productiviteit speciaal van de direct in het productieproces werkzame arbeiders. Rekenen we iedereen tot de arbeidersklasse behorend, die leeft van de verkoop van zijn arbeidskracht, dus ook ambtenaren, kantoorbedienden enz., dan kunnen we de volgende cijfers geven:

jaar	aant. werk in bedr.	Overheid	werk- loos	Totaal arb. kl.	Totale bevolking	15- 65- jarigen
1921	2360	170	80	2610	6831	4201
1930	2780	170	100	3050	7832	4950
1939	2830	280	300	3410	8834 (1940)	5751
1950	3451	387	80	3918	10027	6297
1957	3820	467	52	4339	11278 (1958)	6891

Alle cijfers drukken duizendtallen uit. 1921 is het jaar van het begin van de ontwikkeling na de Eerste Wereldoorlog, 1930 het laatste jaar vóór de crisis, 1939 het laatste vooroorlogse jaar, 1950 het eind van het na-oorlogse herstel en 1957 het jaar van de meest recente gegevens.

Een meer overzichtelijk beeld krijgen we, wanneer we het jaar 1930 als uitgangspunt nemen en op 100 stellen. We kunnen dan de verschillende reeksen beter met elkaar vergelijken.

Jaar	Bedrijven	Overheid	Werk- loos	Totaal arb.	Totale bevolking allen	15-65
1921	85,0	100,0	80,0	85,5	87,0	85,0
1930	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1939	102,0	165,0	300,0	112,0	113,5	116,0
1950	122,5	228,0	80,0	128,5	128,0	127,0
1957	137,5	275,0	52,0	142,5	144,0	139,0

We zien nu duidelijk de stagnatie door de crisis, en de snelle toename in en na de oorlog. Een en ander springt nog duidelijker naar voren, wanneer we de stijging van 1939 op 1950 en van 1950 op 1959 afzonderlijk geven.

	1950 in % van 1939	1957 in % van 1950
werknemers bedrijven	110,4	112,3
werknemers overheid	138,2	120,6
werklozen	26,7	65,0
totaal arb.klasse	114,9	110,7
totale bevolking	112,7	112,5
aantal 15-65 jarigen	109,5	109,3

Uit de gegeven cijfers blijkt reeds duidelijk de groei van de arbeidersklasse, in de eerste plaats absoluut, in de tweede plaats ook rela-

tief, althans ten opzichte van de totale bevolking. We moeten er echter rekening mee houden, dat de totale beroepsbevolking dus het aantal werkende mensen, zij het in loondienst, zij het als zelfstandige, niet in evenredigheid met de uitbreiding van de bevolking hoeft te hebben plaats gehad. Zeker is, dat in verhouding het aantal jeugdigen dat aan het productieproces deelneemt sterk is afgenomen, in verband met het gemiddeld langer duren van het onderwijs. Een tweede belangrijke factor is het percentage vrouwelijke werkers. De arbeidersklasse zou gegroeid kunnen zijn doordat meer vrouwen zijn gaan werken en niet ten koste van de vernietiging op economisch gebied van kleine zelfstandigen. Ten slotte zou ook door een toe- of afname van het aantal ouden van dagen in het productieproces verschuivingen kunnen optreden.

*

OM een juist beeld te krijgen moeten we een overzicht hebben van de totale beroepsbevolking. En hier hebben we minder gegevens. Feitelijk beschikken we alleen over de volkstellingen. Wel is waar zijn er juist dit jaar tellingen gehouden, maar daarvan zijn nog geen gegevens bekend behalve aan ambtelijke bureaus. Bovendien zijn de gegevens niet in alle opzichten vergelijkbaar, bijv., omdat in deze tijd heel wat meer vrouwen meewerkend gezinslid zijn in het kleinbedrijf, dan anno 1930, of nog vroeger. Toch geven de beroepscijfers van de jaren 1930 en 1947 enkele interessante bijzonderheden. Het wachten is echter nog op de resultaten van de telling van dit jaar; (een in 1956 gehouden beknopte telling blijkt bij nadere bestudering moeilijk vergelijkbaar met de algemene tellingen en is daarom buiten beschouwing gelaten.)

Verhoudingscijfers algemene beroepstellingen 1930 en 1947

	1947 in % van 1930	percent. totale beroepsbevolk. 1947	percent. totale beroepsbev. 1930
Werkzaam in:			
Industrie totaal	120	38,4	38,8
w.v. chem. industrie	169	1,1	0,8
„ bouwnijverheid	104	6,9	8,1
„ metaalnijverheid	156	9,6	7,4
„ textielindustrie	100	2,3	2,8
„ voedings- en genotmidd.	102	4,9	6,9
„ losse werklieden	170	1,5	1,0
Landbouw	119	19,7	20,2
Visserij en Jacht	76	0,3	0,5
Verkeer	115	8,9	9,3
Kleinhandel	115	6,7	7,1
Handel	119	6,3	6,4
Bank- en Verzekeringswezen	140	1,8	1,6
Maatschapp. diensten	236	10,9	5,4
Onderwijs, Erediensten	126	3,0	2,9
Huishoudelijke diensten	78	4,0	7,8

Om deze cijfers beter te kunnen vergelijken met de reeds genoemde cijfers volgt hier nog de volgende vergelijking met de totale bevolking:

	totale bevolking	tot. beroepsbev.	15-65 jarigen
1920	86,5	87,2	84,9
1930	100,0	100,0	100,0
1947	121,0	123,0	122,5

De beroepstelling van 1947 vond in mei van dat jaar plaats, d.w.z. nog midden in de herstelperiode. Speciaal de kleinhandel en nog meer de landbouw is in de periode na 1947 sterk in aantal achteruitgegaan. Andere tendenzen treden echter al duidelijk aan de dag: de relatieve toename van de betekenis van de metaal- en chemische nijverheid, ten koste van de in Nederland klassieke takken van industrie als textiel en voedingsmiddelen, de vermindering van het percentage dienstboden en ander huispersoneel, de enorme toename van het aantal ambtenaren.

Wanneer we de cijfers van de beknopte telling van 1956 voor het aantal zelfstandigen en arbeiders in de landbouw, de middenstand en de zelfstandige ambachten vergelijken, dan kunnen we een globaal overzicht geven van de bronnen waaruit de Nederlandse arbeidersklasse werd versterkt.

1e. Sinds 1930 nam de arbeidersklasse toe met 1.300.000 man, het aantal werkenden zelfs met 1.500.000 man, doordat de eerste reserve van het kapitaal, het leger van werklozen, met 200.000 afnam in deze periode.

Het aantal niet agrarische kleine zelfstandigen bleef practisch gelijk. 150.000 boeren verdwenen door de fabriekspoorten en op de kantoren, evenals 50.000 landarbeiders en de meeste kinderen van de boeren en de kleine zelfstandigen. De hele beroepsbevolkingstoename werd opgenomen in de arbeidersklasse. Totaal zeker 1.200.000 man. Tenslotte steeg het aantal jeugdigen dat dagonderwijs volgt met 4 à 500.000 man.

2e. Relatief is de totale beroepsbevolking gedaald, wel voornamelijk door het langer volgen van onderwijs der jongeren. Echter ook doordat de toename van het aantal werkende vrouwen verhoudingsgewijs in Nederland zeker niet zo uitgesproken duidelijk aan de dag treedt als in verschillende ons omringende landen. En helemaal niet in de directe productie. Op dit vraagstuk komen we nog terug, evenals trouwens op de stand van het onderwijs, omdat deze stand ons het meest juiste beeld geeft van de technische ontwikkeling en de geschooldheid van de Nederlandse arbeidersklasse.

3e. Uit alle cijfers spreekt bijzonder sterk de enorme toename van het aantal ambtenaren, gedurende de hele periode van 1930—1957, waarbij zelfs de sterkste toename van 1930—1939 plaats vond. Ook al nadert de toename die van de gehele bevolking, nog steeds neemt het relatieve aandeel van de totale bevolking toe.

Daarbij komt nog, dat ook het aantal employe's in het bedrijfsleven in een snel tempo stijgt. We zullen ook hier nog cijfers over geven, wanneer we wat dieper ingaan op de samenstelling van de Nederlandse arbeidersklasse.

HET is noodzakelijk op nog een bijzonderheid van de Nederlandse ontwikkeling der arbeidersklasse de aandacht te vestigen, en wel op de spreiding van de industrie over het grootste deel van ons land. De ontwikkeling van het verkeer heeft deze spreiding, altijd al betrekkelijk groot, nog meer vergemakkelijkt. Onderstaand volgt de groei van de stedelijke bevolking. Het zijn vooral de middel-grote steden die het snelst stijgen.

Percentage bevolk. in gemeenten					A'dam en R'dam
	tot 5000 inw.	5-20.000	20-100.000	boven 100.000	
1900	26,0	30,8	17,9	25,3	16,3
1920	22,7	29,8	21,1	27,4	16,8
1938	20,6	30,6	22,2	26,6	16,3
1958		41,1	27,1	31,8	14,6

Ook recente cijfers geven een duidelijk beeld. We geven het percentage van de totale personeelsbezetting in bedrijven met meer dan 10 man personeel in verschillende gebieden in 1953 en in 1959.

	1953	1959	percentage totale bevolk.
Nrd., Zd Holl. en Utrecht	43,6	41,5	47,8
N. Brabant	16,6	18,3	12,6
Gelderland	10,4	10,9	10,9
Gron. Friesl. en Drente	6,8	7,5	11,6
rest Nederland	22,6	21,8	17,1
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	100,0	100,0	100,0

CRITISCHE NOTITIES:

Vol vertrouwen in Adenauer

In ons vorig nummer hebben wij enkele kanttekeningen geplaatst bij de Poolse nota aan een reeks Westelijke regeringen naar aanleiding van uitlatingen, die Adenauer op een revanchisten-bijeenkomst in Dusseldorp had gedaan.

De Poolse regering had de betrokken regeringen, ook de Nederlandse, gevraagd om mee te delen: 1. of zij binnen of buiten het raam van de NAVO verplichtingen jegens West-Duitsland op zich hebben genomen met betrekking tot de Westduitse gebiedseisen in Polen, 2. of de uitlating met hun voorkennis is gedaan, 3. wat hun opvatting is over de pogingen van de regering in Bonn tot verkrijging van grenswijziging.

In „Polish Facts and Figures” van 3 sept. jl. lezen wij dat de meeste regeringen inmiddels op deze nota geantwoord hebben.

Het blad wijst er op, dat sommige antwoorden, bv. die van de Deense regering, verklaringen bevatten „die zich in een of andere vorm distantiëren van het Westduitse expansionisme” en dus „een zeker positief element” bevatten.

Terzelfdertijd, aldus schrijft het blad verder, „gaan de regeringen van deze staten voort met het omzellen van een duidelijke houding jegens het Duitse revisionisme en weigeren zij zich er van te distantiëren.”

„In meerderheid,” aldus de beschouwing, „vervingen de regeringen een duidelijk antwoord op duidelijke vragen door niet-overtuigende juridische uiteenzettingen betreffende het vredesverdrag met Duitsland of door een poging om de NAVO als een zogenaamd defensief verbond te verdedigen. De Poolse regering deed geen poging om van de NAVO-regeringen een mening te verkrijgen over het vraagstuk van de wettige status van de Poolse westelijke grenzen, aangezien het een bekend feit is, dat deze grenzen definitief en onveranderlijk zijn.”

*

Tot deze laatste categorie behoort kennelijk ook de antwoordnota van mr. Luns, waarvan de tekst niet gepubliceerd is.

Uit een persbericht van het ministerie van Buitenlandse Zaken over de nota blijkt evenwel, dat de regering „het volste vertrouwen” heeft „in de vredelievende politiek van West-Duitsland”, hetgeen niet nieuw, maar wel kenmerkend is.

De inkt van deze antwoordnota was nauwelijks droog, of vice-kanselier Erhard, minister van Economische Zaken en van „Wirtschafts”wonderen, sprak 60.000 als leden van de Oppersilesische „Heimatbund” verklede neofascisten in Dusseldorp toe. Adenauer, die eigenlijk had moeten spreken, was wegens vacantie verhinderd. Onder applaus van zijn toehoorders eiste prof. Erhard de „vereniging” van de „Duitse gebieden” ten oosten van Oder en Neisse met de republiek van Bonn en Adenauer stuurde het volgende telegram: „Moge deze bijeenkomst helpen bij het in stand houden van de band met de leefwijze van het moederland” (West-Duitsland, red. P. en C.). En hij voegde er aan toe, dat de regering van de republiek van Bonn met „onwankelbare wil” aan haar gebiedseisen zou vasthouden. Dit was dus een herhaling van zijn optreden in dezelfde stad op 10 juli jl.

Derhalve kunnen we alleen maar met instemming aanhalen wat G. Golde op 24 augustus in het Poolse blad „Tribuna Ludu” schreef: „Zelfs wanneer Adenauer geen recht had zich op zijn NAVO-bondgenoten te beroepen (zoals de meeste Westelijke regeringen in hun antwoordnota's te kennen gaven, red. P. en C., wat heeft hem dan aangemoedigd een verklaring als die van Dusseldorp af te leggen? Het is de hele politiek van de NAVO en in de eerste plaats die van de Amerikaanse regering en van de Amerikaanse militaire kringen jegens de Bondsrepubliek.”

Hoe zou Luns dan durven achterblijven?

Een overbodig onderzoek

Op advies van dr J. Zonnenberg heeft de *Internationale Spectator* een artikel van de Belgische luitenant-kolonel V. Werner overgenomen, waarin de wenselijkheid van een „grondige studie” over de „oorlog als maatschappelijk verschijnsel” wordt bepleit. Dr Zonnenberg vond het stuk dermate opzienbarend, dat hij zelf de vertaling op zich heeft genomen.

Volgens de niet zo oorspronkelijke ideeën van de Belgische vakman inzake oorlogvoering zijn er wel honderden boeken in de loop der tijden over de kunst van het oorlog voeren geschreven, maar hij kent er geen tien auteurs die „dit oudste en meest constante maatschappelijke verschijnsel hebben durven aanpakken via een systematische analyse”.

Verder is de krijgsman van oordeel, dat de oorlog een „epidemische ziekte” is, maar een ziekte, die minder is bestudeerd dan de mazelen of de neusverkoudheid.

Tenslotte verklaart deze vredes-dokter dat tot dusverre alle pogingen om oorlogen door reglementen, conferenties en ontwapeningsplannen te voorkomen, gefaald hebben „omdat de natuur van de ziekte nog onbekend” is.

Natuurlijk heeft Werner wel een idee. Meedrijvende met de stroom der pseudo-geleerden, die de maatschappelijke stelsels als een soort biologische gemeenschappen beschouwen of die maatschappelijke verschijnselen met behulp van de psychologie (bv. van Freud) willen verklaren, suggereert hij het bestaan van „fundamentele mechanismes”, die men „over het algemeen hetzij als insticten hetzij als drijvende krachten aanduidt”.

Terwijl echter de tijger hoogst persoonlijk op zijn eigen agressieve instincten drijft en aanvalt, aldus begrijpen we, komt het bij de mensenkudde tot oorlog, zodra de „tot strijd drijvende krachten” de „maatschappelijke groep agressief” gemaakt hebben.

Men begrijpt zonder verder betoog,

hoe aangenaam een dergelijke diepzinnige theorie voor de dragers van het imperialistische stelsel is.

Uit het biologische „grondbeginsel” dat de mensenmaatschappij tot een kudde van verstand gespeende dieren verlaagt, kunnen alle overige „oorzaken” afgeleid worden, als daar zijn de ideologische, de economische, de psychologische en... de ruimtEFactor!

Wat de „ideologische” factor betreft zouden we kunnen volstaan met een verwijzing naar de beschouwing van C. Klaphek in het maart-nummer van P. & C. over dit vraagstuk.

Alleen willen we hier aanstippen, dat zich volgens Werner met de Franse revolutie een „buitengewoon gevaarlijke ideologie” ontwikkelde, die „aan de volkssouvereiniteit een universeel karakter” toekent. Dat is duidelijk. De massa is schuld. Nog duidelijker gezegd: de democratie is een oorzaak van „de oorlog”. Geen wonder, dat Werner in één adem hiermee de „Lebensraum”-theorie van de Duitse geopolitici in onze belangstelling aanbeveelt, hoewel zij sinds Hitler een weinig in discrediet is geraakt.

Marx daarentegen heeft de „economische factor” „op een wat overdreven wijze in het licht gesteld”; daarentegen dient dan weer de overbevolking als oorlogsfactor opnieuw onderzocht te worden. Kort en goed, er is een instituut nodig, op te richten door de NAVO, dat de „ziekte” systematisch onderzoekt. Zulk een gebaar van het instituut der NAVO, dat ten behoeve van de oorlog is opgericht, heeft dan bovendien het voordeel, dat het „een onduidelijke verklaring” van „het diepe vredesverlangen” van de NAVO-leden inhoudt.

Wij zijn zo vrij dit voorstel als een bijdrage tot de psychologische oorlogsvoorbereiding te beschouwen, waarvan de kolonel ongetwijfeld wel verstand heeft.

*

Hoe overdreven was nu wel de wijze, waarop Marx de „economische factor” behandeld heeft?

Wij veroorloven ons hier enkele willekeurige voorbeelden aan te halen. Nemen wij Cuba, dat wil zeggen de Spaans-Amerikaanse oorlog om Cuba van 1898.

Daarover merkt prof. Presser sarcastisch op: „in de algemene wedren van de imperialistische mogendheden om de rijke grondstoffengebieden dezer aarde, was Spanje echter duidelijk gedoemd, de resten van zijn eertijds zo machtig bezit te verliezen en wie kon er meer aanspraken op doen gelden dan de jonge omhoogstrevende republiek, voor wier drempel deze resten lagen?” (Amerika, 1949, blz. 399).

Als Werner-Zonnenberg de bron van deze uitleg niet aanstaat, kunnen we evengoed de geheel en al onverdachte Britse deskundige J. A. Hobson aanhalen, die in zijn beroemde werk over het imperialisme reeds in 1902 verklaarde: „Cuba, de Philippijnen en Hawai waren slechts de hors d'oeuvre (de voorspijzen) om de eetlust voor een vollediger maal aan te wakkeren”. En Hobson voegt daar de nog steeds buitengewoon actuele overweging aan toe: „Bovendien vormde de machtige greep der industriële en financiële magnaten op de politiek een afzonderlijke stimulans, die... zowel in Groot-Brittannië als elders aan het werk was; de staatsuitgaven ten behoeve van een imperiale carrière is voor deze mensen een afzonderlijke geweldige bron van winsten, zowel als financiers die leningen verschaffen, als scheepsbouwers en eigenaars die de beschikking over staats-subsidies hebben, als aannemers, fabrikanten van wapens en andere imperialistische middelen”. (Imperialisme, 3de editie 1938, blz. 78)

Het zijn dezelfde gedachten, waarop Lenin in zijn werk later heeft kunnen steunen.

Een illustratie van deze algemene grondstelling in het befaamde, thans reeds lang ten onrechte in de vergetelheid geraakte „Tanaka-memorandum” van 1927, waarin de voor Werner-Zonnenberg ongetwijfeld volkomen duistere

maatschappelijke oorzaken van de Japanse imperialistische oorlogen uiteengezet worden. De toenmalige regering-Tanaka betoogde in dit memorandum waarom China veroverd moest worden: „Als we de beschikking hebben over alle rijkdommen van China, zullen we vervolgens aanvangen met de verovering van Indië, Klein-Azië, Centraal-Azië en zelfs van Europa”.

Toen het document bekend werd — dat was in 1931 — haalden sommigen de schouders op. Maar zelfs het idee omtrent de verovering van Europa bleek achteraf dodelijke ernst te zijn, zoals wij allen na het tot stand komen van de as Berlijn-Tokio ervaren hebben. Dat was de inleiding tot de Tweede Wereldoorlog en de „principes” die in het Tanaka-memorandum ontwikkeld werden golden voor het Japan van de pas onlangs gesneuvelde Kishi evenzeer als voor het Duitsland van Hitler. Maar ging het alleen om het Duitsland van Hitler?

De twee deskundigen zullen ons moeten toestaan, hier als kroongetuige prof. J. A. van Hamel aan te halen die reeds in 1918 „de aangroei der Deutsche macht als het wezenlijkste gevaar voor Europa” aanwees (De Vaste Koers voor Neerlands Schip van Staat, blz. 357).

Wat echter was het wezen van die „aangroeiende macht”? Wat was het wezen van het „Pan-germanisme” der vorige eeuw, van de door Pruisen overheerste — met „bloed en ijzer” door Bismarck in het leven geroepen „Duitse eenheidsstaat”?

Het steunde op „de soldateske overmacht te land; de maritieme macht van Kiel, Emden en Triest; de heerschappij op de Rijn; de Donau, de Elbe; de scheepvaart van Hamburg, Bremen en Lübeck, de grote industriële beken, mijnbouwgebieden en landbouwvlakten; het begin van koloniale steunpunten en 'seapower' (macht ter zee)” (van Hamel, blz. 335). Zoals men ziet: Er komen geen ingeboren agressieve driften aan te pas, maar uitsluitend harde, economische en politieke feiten.

Als men vraagt, waarom wij deze antieke zaken aanhalen, dan antwoorden wij: omdat zij de oorsprong van het

Duitse imperialisme verklaren, omdat zij de achtergrond aangeven van het ontstaan van de Eerste en de Tweede Wereldoorlog, van de opkomst van Hitler evengoed als van Adenauer. De agressieve politiek van het hedendaagse West-Duitsland wordt juist gedragen door de monopolistische erfenamen van de 19de eeuwse kapitalisten, wier „aangroeiende macht” toen de voornaamste bedreiging voor de zelfstandigheid was, zoals het nu het geval is met het Amerikaanse imperialisme en zijn vrienden aan de Roer.

Imperialisme is „drang naar geweld en reactie” heeft Lenin gezegd en dat blijft waar.

Waarom echter willen de geleerde heren, dat wij ons in de „ziekte” en haar oorzaken verdiepen? Ongetwijfeld, omdat het een onschuldige tijdsbesteding

is, naar de onbekende virus te zoeken die de mensen oorlogszuchtig maakt; omdat het de zeer wel bekende levensgrote „virus” van het imperialisme buiten schot laat en bovenal omdat dit gezochte pessimisme verspreidt omtrent de krachten van de vrede in de wereld. Want niet waar, waartoe dient de hele strijd voor ontwapening als de werkelijke oorzaak van oorlog in de ingeboren slechtheid van „de” mensen ligt?

Als bijdrage tot de „psychologie” van de koude oorlog mag het stuk van Werner geslaagd heten. Het zal evenwel niets veranderen aan het historische feit, dat de krachten van de vrede sterker zijn dan de krachten van de agressieve groeperingen in de wereld, in dienst waarvan de Internationale Spectator staat.

ZELFSTUDIE

Wij vervolgen hieronder onze toelichting op het leerboek over de grondslagen van het marxisme-leninisme. De bedoeling van deze toelichting is enige richting te geven aan de zelfstudie en haar te vergemakkelijken.

Evenals de vorige keer vindt de lezer aan het einde van de toelichting een literatuur-lijstje, dat hem kan helpen, de besproken vraagstukken op de Nederlandse verhoudingen toe te passen.

Het nieuwe deel van het leerboek is getiteld:

De communisten en de anderen

In dezelfde eenvoudige stijl, waardoor het hele boek gekenmerkt wordt, is ook dit hoofdstukje uit „Grondslagen van het marxisme-leninisme” geschreven.

In een voor ieder begrijpelijke taal worden hier ideologische onderwerpen aangesneden van grote actualiteit.

Het vraagstuk van de eenheid van de arbeidersklasse, eenheid van actie, de moeilijkheden en hindernissen en de weg naar de verwezenlijking ervan vormen de kern van dit boekje.

Met duidelijke voorbeelden wordt aangetoond, dat het begrip eenheid niet een schone wensdroom is, maar een door strijd en volharding te bereiken werkelijkheid.

Ook wij Nederlandse communisten kunnen en mogen geen genoegen nemen met het feit dat de arbeidersklasse verdeeld is.

Bij de verscherpte uitbuiting der arbeiders, bij de pogingen om de democratische rechten van het volk te beperken, steunen en speculeren de kapitalisten en monopolisten op de verdeeldheid der arbeidersklasse.

Zonder deze verdeeldheid zou de bourgeoisie machteloos staan. Dit weet zij zelf maar al te goed. Daarom laat zij niets na om deze verdeeldheid te organiseren en te stimuleren.

In de jaren van grote opgang van het kapitalisme wierp de bourgeoisie een klein deel van de arbeiders een extra brokstukje toe van de enorme winsten. Hiermee vormde ze een bovenlaag van beterbetaalde arbeiders, de arbeidersaristocratie.

Dit werd de sociale basis van het reformisme, waarmee de arbeiders van de revolutionaire strijd werden afgeleid.

In de verdere ontwikkeling van de arbeidersbeweging scheurde dit de arbeiders in een sociaal-democratisch — en een communistisch deel.

De leiders der sociaal-democratie beschouwen het als hun belangrijkste taak de arbeiders van de strijd af te houden en slechts kleine

hervormingen toe te staan, die het kapitalistische stelsel niet aantasten.

In onze dagen mochten we het zelfs beleven, dat de klassenstrijd uit het program van de PvdA werd geschrapt en is het een normaal verschijnsel geworden, dat leidende figuren van monopolies hoge functies bekleden in deze partij, zoals dr J. H. Patijn van de Unilever, terwijl vele andere PvdA-leiders beloond werden met goedbetaalde functies in zgn. Europese organen als de „Euromarkt”, de Kolen- en Staalgemeenschap e.d.

Het zijn deze leiders, die alles in het werk stellen om de verdeeldheid der arbeiders in stand te houden. Het belangrijkste wapen dat zij hierbij gebruiken is het anti-communisme. De communisten wordt verweten, dat zij hun eigen partij-belangen nastreven en daarbij anderen „voor hun karretje trachten te spannen”.

En daarmee wordt elke strijd die de arbeiders voor verbetering voeren reeds bij voorbaat veroordeeld.

Maar de leiders van de PvdA die dit beweren, weten beter.

Kan er een tegenstelling bestaan tussen de belangen van de arbeidersklasse in het algemeen en de communistische partij?

Dit kan nooit het geval zijn, de communistische partij bestaat uit de meest bewuste arbeiders, zij is de voorhoede van de arbeidersklasse en de belangen van de communistische partij kunnen nooit in strijd zijn met die van de arbeidersklasse.

Door de politiek van jarenlang anti-communisme is er vaak vooroordeel onder de sociaal-democratische arbeiders ontstaan.

Vandaag echter staat de hele arbeidersklasse bloot aan de scherpste uitbuiting en aanvallen op haar democratische rechten door het monopolie-kapitaal.

De eenheid van actie is daarom het beste middel in de strijd tegen het monopoliekapitaal. Zij toont dan de communisten als de meest consequente strijders en ontmaskert de handlangers der bourgeoisie in de rijen der arbeiders.

Hiervoor is dan tevens nodig, dat de communisten in de strijd zich niet alleen bezig houden met de economische vraagstukken, maar door politieke arbeid en uitleg helpen het bewustzijn van de arbeiders te vergroten.

Door grote politieke activiteit en voortdurende ontmaskering van de vijanden van de strijd vergroten we de invloed van de communistische partij, versterken we de weerstand tegen de anti-communistische elementen in de PvdA en bevorderen de eenheid.

*

In dit boekje „De communisten en de anderen”, wordt een scherpe lijn getrokken tussen de anti-communistische scheurmakers in de topleidingen der sociaal-democratie en de sociaal-democratische werkers.

Het leert bovendien dat de beweging naar eenheid allerminst spontaan ontstaat, maar vooral afhangt van de communisten.

Dit wordt ook op een goede wijze uiteengezet in het laatste deel van het boekje over de noodzaak van het bondgenootschap van ar-

beiders en boeren. Dit bondgenootschap komt niet uit de lucht vallen, de klasse der boeren vormen een weifelende groep. Hoe moeilijk de boeren het vaak ook hebben, ze bezitten iets en voelen zich bezitter, maar als werkers zijn ze verbonden met de arbeidersklasse.

Door de vergaande concentratie van productie en kapitaal in de landbouw zijn vele slagen toegebracht aan de familie-bedrijven. Het monopoliekapitaal vormt een voortdurende bedreiging voor het reeds moeilijke bestaan der boeren.

De belangen der boeren zijn slechts veilig in handen van de communisten.

Overal in ons land is er grote ontevredenheid onder de boerenmassa die reeds leidde tot demonstratief optreden. In deze strijd zullen de communisten niet mogen weifelen, maar de boeren moeten steunen, hen over veel politiek misverstand heen helpen en voortdurend werken aan een hechte band tussen arbeiders en boeren in hun gezamenlijke strijd tegen het monopoliekapitaal.

*

We hebben hier slechts enkele punten uit dit werkje belicht, maar elke bladzijde levert verdere interessante stof op tot overdenking, studie en verder lezen.

Als basis voor scholing en zelfstudie zal het zeer grote diensten bewijzen en we willen het dan ook warm aanbevelen.

STUDIE-MATERIAAL:

Het communistisch manifest: hoofdstuk II (Proletariërs en communisten).

De linkse stroming: hoofdstuk VI (Moeten revolutionairen in reactionaire vakverenigingen werken?).
hoofdstuk VIII (Generlei compromissen?).

Vraagstukken van Vrede en Socialisme:

1959 no. 5 Max Reimann: Eenheid van actie van de Duitse arbeidersklasse in de strijd voor de vrede.

1960 no. 2 De eenheid — een zaak van de volksmassa's.

1960 no. 6 André Vieuguet: Het eenheidsfront — onder alle omstandigheden.

1960 no. 7 Enrico Vercellino: De politiek van brede bondgenootschappen.

Politiek en Cultuur:

April 1960 F. Baruch: Het volk contra de monopolies.

Juli/aug. 1960 M. Bakker: De middenstand in de knel.

W. SWART.

Oproep van het Dagelijks Bestuur Geeft „De Waarheid” een jubileumgeschenk

Het Dagelijks Bestuur der CPN heeft in zijn zittingen van de laatste weken de financiële positie van partij en krant besproken. Het stelde vast, dat van september 1960 tot september 1961 een bedrag van f 125.000.— nodig is om de positie van het dagblad „De Waarheid” te verzekeren en te versterken en om de acties van de partij met kracht te kunnen voeren.

In dit jaar viert onze krant zijn 20ste verjaardag. In de nacht van de Duitse fascistische terreur over ons land gaf de Communistische Partij van Nederland in oktober 1940 „De Waarheid” uit als orgaan van het verzet. Trouw aan de tradities van „De Tribune” en „Het Volksdagblad” staat zij onafgebroken op de bres voor de vrijheid en onafhankelijkheid van ons land, voor democratie en vrede, voor de belangen van de werkers. Het Dagelijks Bestuur is van mening, dat de lezers van „De Waarheid” met een gevoel van trots dit jubileum zullen vieren. Het roept de leden van de partij, de lezers van „De Waarheid” en allen die strijden voor vrede en democratie op, om mee te werken teneinde onze krant in staat te stellen haar taak nog beter te vervullen. Geeft daarom „De Waarheid” een *jubileumgeschenk!*

Het Dagelijks Bestuur wekt de gehele partij op om met ingang van 15 augustus de geldinzameling ter hand te nemen, zodat op het Waarheidsfestival reeds een groot bedrag aan donaties zal zijn ingetekend en in contanten zal zijn bijeengebracht.

Waarheid, 9-8-'60

Communiqué van het Partijbestuur der CPN

Het partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland is op 3 september bijeen geweest. De plaatsvervangende algemeen secretaris van de partij, H. Verheij, bracht verslag uit over de werkzaamheden van het dagelijks bestuur sinds de vorige bijeenkomst van het partijbestuur. In zijn rede en de daarop volgende discussie werd een reeks organisatorische vraagstukken behandeld.

Het verslag en de daarin vastgelegde taken voor de komende tijd werden door het partijbestuur goedgekeurd.

Bijzondere nadruk legde het partijbestuur op de werkzaamheden voor het Waarheid-Festival, dat op 25 september zal plaatsvinden. Het roept alle leden en vrienden van de partij en de krant op, dit Festival te maken tot een grootse betoging voor een atoomvrij Nederland. Om een massale deelname te waarborgen, zal het in de komende weken nodig zijn vooral in Amsterdam en de omliggende gebieden de kaartverkoop krachtig ter hand te nemen.

Na de vakantieperiode wordt toenemende aandacht besteed aan de abonneewerving voor De Waarheid. Het partijbestuur besloot oktober te maken tot de Maand van de Pers, waarin de nadruk zal worden gelegd op de uitbreiding van het lezerstal.

De financiële campagne, die half augustus is gestart onder de leuze „Geeft de Waarheid een jubileumgeschenk”, blijkt in vele districten en afdelingen met goede resultaten te worden gevoerd. Indien de campagne zorgvuldig wordt doorgevoerd, zal het mogelijk zijn dat op het Festival een groot deel van de noodzakelijke 125.000 gulden is gewaarborgd.

Bij alle werkzaamheden neemt de ledenwerving een centrale plaats in. Aan het eind van 1959 riep het partijbestuur op tot de uitbreiding van de partij met 3000 nieuwe leden. Thans zijn reeds 2178 nieuwe leden tot de partij toegetreden. In de afgelopen weken is in talrijke bedrijven actie gevoerd voor loonsverhoging; in deze strijd groeit het klassebewustzijn van de werkers en zij leren de communisten kennen als onverschrokken strijders voor hun belangen. Het partijbestuur wekt hen op zich in de rijen van de CPN te scharen en onze partij met hun daadkracht te versterken.

Waarheid, 9-9-60.

DE GRONDSLAGEN VAN HET MARXISME - LENINISME

PEGASUS

nieuwe theoretische serie

De eerste twee deeltjes van deze theoretische bibliotheek, die een antwoord zal geven op alle vragen over de Communistische theorie, zijn verschenen:

1. De communisten en hun partij

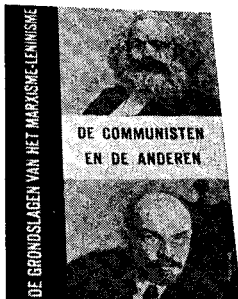
Over de wereldomvattende historische taak van de arbeidersklasse en de rol van de partij in de klassenstrijd.

74 bladz., ing. f 1.25

2. De communisten en de anderen

Over de eenheid van actie en het bondgenootschap van de arbeidersklasse en de boeren.

63 bladz., ing. f 1.-

Tekent nu in! U ontvangt dan tegelijk met de eerste twee deeltjes geheel gratis een goed verzorgd plastic leesomslag.

EEN GOED KOMPAS

door de doolhof van sociale verzekeringen en aanverwante wetten en voorschriften, is het boek dat U - en anderen - jaarlijks veel geld zal besparen:

Uw probleem - ons advies

door C. de Rover en B. Blokzijl

Dit actuele en handige boek, geschreven door de medewerkers van de bekende sociale rubriek van het dagblad „De Waarheid,” zal ook in komende jaren Uw gids en raadsman kunnen zijn. In 1961 zullen wijzigingen en aanvullingen op de thans bestaande regelingen in een supplement gratis ter beschikking worden gesteld aan de lezers.

160 bladz., ing. f 3.50

EEN PEGASUS - UITGAVE

verkrijgbaar bij de erkende boekhandel

november 1966

Politiek en Cultuur

uit de inhoud:

Labour tegen de atoombom

**Vreedzame coëxistentie -
een levensbelang**

**Resolutie van het Partijbestuur
der C. P. N. over enkele actuele
vraagstukken**

20ste jaargang, nr **11**

40 cent

NOVEMBER 1960

Labour tegen de atoombom	<i>G. Verrips</i>	493
Vreedzame coëxistentie — een levensbelang	<i>B. Ponomarjow</i>	506
Mens en godsdienst	<i>C. Klaphek</i>	516
Economische aantekeningen	<i>K. B.</i>	525

CRITISCHE NOTITIES:

Petroleum-politiek		532
--------------------	--	-----

BOEKBESPREKING:

De waarheid over 20 juli 1944	<i>W. K.</i>	535
-------------------------------	--------------	-----

PARTIJDOCUMENTEN:

Resolutie van het Partijbestuur der CPN over enkele actuele vraagstukken		537
Resolutie van het Partijbestuur der CPN over de loonstrijd		540

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.
Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

Labour tegen de Atoombom

Begin september kwam het congres van het Britse vakverbond, het Trades Union Congress, bijeen. De afgevaardigden van de meer dan acht miljoen aangesloten arbeiders namen een resolutie aan, waarin alle atoomwapens en raketbases in Groot-Brittannië worden afgevoerd en een politiek wordt bepleit gericht op internationale ontwapening en vreedzaam samenleven.

Begin oktober kwam de Britse Labourparty in congres bijeen. Men nam de door het vakverbond aangenomen resolutie over en besloot verder de onmiddellijke eenzijdige atoomontwapening van Groot-Brittannië te eisen.

Deze beslissingen zijn van historische betekenis. Zij houden de aanwijzing in, dat de eerstvolgende Labour-regering in de grootste NAVO-mogendheid buiten de Verenigde Staten, zal overgaan tot het atoomverrijken van Groot-Brittannië.

Deze opmerkelijke gebeurtenissen bij onze bureaus overzee trekken in Nederland terecht grote aandacht. Zij kunnen van grote invloed zijn op de ontwikkeling in de wereld en in ons eigen land.

Afwijkende organisatiestructuur

De organisatie en de onderlinge betrekkingen van TUC en Labourparty wijken af van wat in de arbeidersbeweging op het Europese vasteland gebruikelijk is.

Het Britse vakverbond telt 8 miljoen 128 duizend leden, — waaronder 1 miljoen 339 duizend vrouwen — verdeeld over 184 verschillende bonden.

Buiten de TUC zijn ook nog enige honderdduizenden werkers georganiseerd in organisaties die zich uit speciale overwegingen niet bij de TUC aansluiten (de leerkrachten bijv.) of die niet toegelaten worden (scheurmakersorganisaties bijv.); het totaal aantal georganiseerden bedraagt in Groot-Brittannië circa 9 miljoen, dat is de helft van alle werknemers die, rekening houdend met leeftijd en werkring, voor het lidmaatschap van een vakorganisatie in aanmerking komen.

Het grote aantal bonden (27 in de metaal-, 23 in de textiel-, 16 in de staal- en 13 in de grafische industrie, 18 in de bouwvak en 15 bonden

voor de hoofdarbeiders bijv.) heeft niets te maken met politieke of godsdienstige scheidslijnen, maar berust op het blijven bestaan van honderd tot honderdtwintig jaar oude beroepsbonden met hun oude tradities. Dit soort bondjes (zeilmakers, vervaardigers van muziek-instrumenten voor militairen, joodse bakkers, e.d. met honderd á tweehonderd leden) spelen echter geen rol vergeleken met de enkele grote bonden. Veertien bonden hebben elk meer dan 100.000 leden; tezamen tellen deze 14 van de 184 vakbonden meer dan de helft van het totaal aantal leden van de TUC. De grootste organisaties zijn die van de transportarbeiders met 1,2 miljoen leden, metaalarbeiders met 910 duizend leden, gemeentepersoneel met 769 duizend, mijnwerkers met 640 duizend, spoorwegpersoneel met 324 duizend en electriciens met 234 duizend leden.

Er is een sterke beweging gaande om de verouderde verschillen tussen de bonden in de praktische strijd te overwinnen. De doorslaggevende rol daarbij spelen de „shop stewards”, de door alle arbeiders ongeacht hun vakbond aangewezen vertrouwensmannen. De rechtse bestuurders van de bonden pogen de positie van deze shop stewards voortdurend te ondermijnen. Deze mensen spelen echter vooral in de metaal-industrie een grote rol als promotors van de eenheid in de actie en in de vakbondszaken.

De Labourparty is in 1900 gevormd als resultaat van een besluit van de vakbonden. Tot na de Eerste Wereldoorlog kende de Labourparty officieel geen socialistische doelstellingen; zij diende slechts om de belangen van de georganiseerde arbeidersbeweging te behartigen op het parlementaire vlak en een einde te maken aan de parlementaire alleenheerschappij van de beide partijen van de bourgeoisie, Conservatieven en Liberalen.

De Labourparty kende tot 1918 evenmin het individuele lidmaatschap; de partij was een federatie van vakbonden en enkele coöperaties en socialistische verenigingen.

De Eerste Wereldoorlog en de Oktober-revolutie misten ook in Engeland hun uitwerking niet: onder de druk van de geradicaliseerde arbeidersmassa werd de Labourparty veranderd in een arbeiderspartij met socialistische doeleinden. De bovenlaag van rechtse vakbondsbestuurders en parlamentsleden voerde echter een politiek van klasseverraad, zowel in de binnenlandse als ook in de buitenlandse politiek. Er is daardoor een permanent gevecht geweest tussen een linker-vleugel, steunend op de radicale en anti-reformistische delen van de Britse arbeidersbeweging, tegen de rechtse leiding. In de twintiger jaren concentreerde deze strijd zich op de vraag hoe het grote contra-revolutionaire offensief van de reactie moest worden beantwoord, in de dertiger jaren op de bestrijding van crisis en fascisme en sinds 1945 op de grote vraagstukken van de bewapening en de koude oorlog en de uitvoering van het nationalisatie-program. Sinds 1955 neemt het vraagstuk van de strijd tegen de atoom-bewapening en de Amerikaanse bases daarbij de voornaamste plaats in.

Van de 6,5 miljoen leden die de Labourparty telt, zijn er 5,5 miljoen via de vakbondsorganisaties aangesloten. Dit brengt met zich mee, dat de Labourparty niet alleen om aanhang te hebben, maar ook wat

ledental, financiële en organisatorische kracht betreft, tot op zeer grote hoogte afhankelijk is van de houding van de vakbeweging.

De stemmen van de aangesloten organisaties worden en bloc uitgebracht.

De Communistische Partij van Groot-Brittannië heeft enkele malen gepoogd zich als organisatie eveneens bij Labour aan te sluiten.

In 1921 wees Labour dat af, in 1925 werd het lidmaatschap van beide organisaties onverenigbaar verklaard. Sindsdien hebben de rechtse Labourleiders de leden van een reeks andere progressieve organisaties ook uit de Labourparty weten te drukken. Maar herhaaldelijk is in een aantal grote vakbonden een betere opvatting wat betreft de aansluiting van de communistische partij gebleken.

Voor een werkelijke hechte eenheid van links blijft in Engeland de toelating van de communisten tot de Labourparty een gebiedende eis.

„Een schitterende overwinning”

Vijftien jaar geleden waren de Britse werkers populair in ons land.

Als soldaten in de bevrijdingslegers, als „Tommy's”, werden ze in die onvergetelijke meidagen van 1945 toegejuicht zoals nog nooit in de geschiedenis van ons land mensen zijn toegejuicht. Hun populariteit steeg nog onder de Nederlandse arbeiders, toen diezelfde Tommy's bij de eerste parlementsverkiezingen in het na-oorlogse Europa de conservatieve regering, ondanks de aangekweekte populariteit van oorlogsleider Winston Churchill, wegvaagden. Het aantal Labourkiezers steeg van acht naar ruim twaalf miljoen. Op basis van een grote absolute meerderheid in het parlement werd de Labourregering onder premier Attlee gevormd met Bevin als minister van Buitenlandse Zaken.

Zo gaven de Britse arbeiders toen uitdrukking aan het algemene verlangen onder de volken van Europa: geen Chamberlains meer in Engeland, geen Colijns meer in Nederland, geen rechtse regeringen meer met hun crisis- en armoe-politiek en hun laffe en verraderlijke politiek tegenover het fascisme, maar linkse regeringen, vrede en veiligheid, vernieuwing en vooruitgang.

Minister Drees beoordeelde de Labouroverwinning als „een gebeurtenis van nauwelijks te overschatten belang. Ik denk aan de rol die de arbeidersbeweging in de na-oorlogse wereld zal spelen tijdens de vredesonderhandelingen bij de wederopbouw. Het is de schitterende overwinning op het belangrijkste punt.”

Toen de Partij van de Arbeid in het jaar daarop voor het eerst aan parlementsverkiezingen deelnam, verscheen er in alle Nederlandse steden en dorpen een affiche met het beeld van de gehelmde Britse soldaat bij de oproep „Doe als Tommy — Kies PvdA”.

Nu 15 jaar later, nu de Britse arbeiders hebben besloten dat Labour Engeland atoomvrij moet maken, nu is er niet minder sprake van „een schitterende overwinning op het belangrijkste punt”.

Beloften gebroken

De leiders van Labour beloofden de kiezers evenals de leiders van andere sociaal-democratische partijen in West-Europa, dat zij een socialistische buitenlandse politiek zouden voeren. Een politiek, die gebaseerd zou zijn op de Verenigde Naties en de bondgenootschappen uit de oorlog, een politiek die gericht zou zijn op duurzame vrede en veiligheid van alle volken.

Er is niets van terecht gekomen — de beloften werden gebroken.

Attlee en Bevin, Spaak, Drees en andere leiders van de sociaal-democratie sloten een verbond met de Amerikaanse atoombom-generaals die de barbaarse mensenmoorden in Hiroshima en Nagasaki op hun geweten hebben. Zij bouwden de NAVO op, die dreigde de Sowjet-Unie in een atoombom te verwoesten. Zij lieten dezelfde nazibende, die onder Hitler het regeringsapparaat bezette, in West-Duitsland haar posten weer innemen. Zij stonden toe, dat beruchte massamoordenaars uit de school van SS-leider Himmler ministerzetels kregen in de regering-Adenauer. Zij organiseerden de herbewapening van dezelfde Duitse militaristen die aan de grote slachting van '40-'45 schuldig zijn geweest.

Er kwam geen vrede, maar koude oorlog.

Nieuwe wapens werden vervaardigd, waarbij vergeleken de vernietigingskracht van de atoombommen die werden uitgeworpen boven Hiroshima en Nagasaki slechts speelgoed zijn. Nieuwe vervoermiddelen voor atoom- en waterstof-wapens werden ontwikkeld — raketten die de militairen van enkele mogendheden in staat stellen door een druk op de knop hele landen en volken van de aardbodem weg te vagen.

En hoe staat het met de veiligheid, nu 15 jaar na de Tweede Wereldoorlog?

Amerikaanse bommenwerpers met kernwapens patrouilleren dag en nacht boven West-Europa en langs de grenzen van de Sowjet-Unie en andere socialistische landen. In enkele landen staan raketten klaar om snel te worden afgevuurd en hun vernietigende last binnen enkele minuten boven iedere plaats op de wereld uit te storten, die wordt aangewezen. -

De wereld kan door een vergissing, door zenuwachtigheid of door een misdadig optreden van enkele militaire heethoofden in een afgrijpselijke atoombom worden gestort.

Voor al het lot van die landen, waar de Amerikaanse ijzervreters en Westduitse nazi-generaals waterstofbommen opslaan, raketten opstellen en atoombommenwerpers stationeren, hangt aan een zijden draad boven de afgrond van de verschrikking. Amerikaanse atoommaniakken, hysterisch geworden anti-communisten, kunnen van Britse, Noorse of Nederlandse bodem een oorlog beginnen tegen de Sowjet-Unie, zonder dat zelfs de regeringen in Londen, Oslo of Den Haag erin worden gekend. Laat staan, dat men de mening van de gewone mensen in die landen zal vragen, die een vreselijk lijden tegemoet zullen gaan als de Sowjet-raketten enkele minuten later de agressie-bases in die landen zullen vernietigen...

Laat men niet denken: „Zo zijn de Amerikanen niet...”

Zij hebben militaire vliegtuigen over de grenzen van de Sowjet-Unie gezonden zonder dat de regeringen van de daarbij betrokken „bondgenoten” er iets van wisten. Zij hebben daar NAVO-bases in Turkije, Noorwegen en Groot-Brittannië bij ingeschakeld, zonder dat men er in Oslo, Ankara en Londen van op de hoogte was. Dat hebben de U-2 en de RB-47 bewezen, die dit jaar boven de Sowjet-Unie werden neergeschoten. Alleen dank zij de koelbloedigheid en vredelievendheid van de Sowjet-Unie is er geen wereldbrand uit ontstaan!

Trouwens steeds meer regeringen gaan tot atoombewapening over. De massavernietigingswapens komen in handen van steeds meer landen, steeds meer regeringen en militairen.

Zelfs de regering De Quay in het kleine Nederland wil atoomwapens in het land hebben.

Afkeer

De politiek van de Labourparty in Engeland en van de sociaal-democratische partijen in andere landen van West-Europa veroorzaakte bittere ontgoocheling bij het volk, onverschilligheid en afkeer bij de jeugd. Het is immers een politiek die de mensen geen ander vooruitzicht heeft te bieden dan bewapenen, meer bewapenen en nog meer bewapenen, atoombommen, meer atoombommen, waterstofbommen en nog meer waterstofbommen. Het hele politieke denken, het hele maatschappelijke leven tracht men te militariseren; iedere gedachte of handeling die in strijd komt met de eisen van het militaire apparaat probeert men te onderdrukken en verdacht te maken. Aan het einde van deze ontwikkeling ligt de afgrond van de wereld-atoomband.

Een verdeelde, door teleurstelling en onverschilligheid ten dele verlamde arbeidersbeweging, stond zwak tegenover het tegenoffensief van de reactie. In 1951 wisten de Conservatieven in Engeland de regering reeds weer in handen te nemen. De Labourleiders onder Gaitskell bleven hen steunen; ook bleven zij hun hele politiek baseren op het dreigende gebruik van atoombommen tegen de socialistische landen.

In de jaren daaropvolgend wisten in alle Westeuropese landen de meest reactionaire krachten weer openlijk de regering in handen te nemen, De Gaulle in Frankrijk en uiteindelijk ook De Quay in Nederland.

West-Europa wordt thans geregeerd door de reactie. Het wordt bedreigd door internationale conflicten, die onmiddellijk een atoomoorlog ten gevolge kunnen hebben.

De politiek van de sociaal-democratische partijen is bankroet gegaan. Het is hoog tijd dat de bakens verzet worden in de Westeuropese arbeidersbeweging.

De Britse arbeiders geven daarvoor een goed voorbeeld.

Bedrog

Nu het Britse vakverbond en de Labourparty besloten hebben front te maken tegen de atoomoorlog en de strijd aan te binden voor

het atoomvrij maken van Groot-Brittannië, nu doen enkele leiders van het NVV en de Partij van de Arbeid al het mogelijke om voor de Nederlandse werkers te verbergen wat zich in de Britse zusterorganisatie afspeelt.

Zo hoort men hen beweren, dat de besluiten in de Labourbeweging niet met een tweederde meerderheid zijn genomen en daarom niet in het program zouden kunnen worden opgenomen. Er zou door de congresbesluiten dan ook niets veranderen. Gaitskell en andere rechtse leiders zouden gewoon door kunnen gaan steun te verlenen aan de NAVO-politiek.

Alsof het congres zich met tweederde meerderheid had uitgesproken voor atoombewapening van Engeland in plaats van er *tegen*...

Men stelt de hele zaak ook wel voor als een persoonlijke strijd om het leiderschap tussen de fractieleider in het lagerhuis Gaitskell en de secretaris van de Transportarbeidersbond Cousins.

Sommige mensen blijken alleen maar te kunnen denken binnen het raam van het verdelen van baantjes.... Men tracht de indruk te wekken, dat er slechts sprake is van strijd tussen een aantal partij- en vakbondsbestuurders aan de top, die elkaar net zo goed over de contributieregeling in de haren zouden kunnen zitten, maar het ditmaal nu eens doen over het vraagstuk van de atoombewapening....

Maar dat alles is bedrog. Iedere bestuurder van het NVV of de Partij van de Arbeid, iedere redacteur van „Het Vrije Volk” of VARA-spreker, weet dat zich in de laatste jaren een enorme strijd in de Britse arbeidersbeweging heeft afgespeeld — in de vakbonden én in de Labourparty vóór men tot de beslissingen is gekomen die in de afgelopen weken zijn gevallen. Juist die jarenlange strijd, waarbij tienduizenden Britse socialistische actief waren betrokken, geeft het besluit om zich op het atoomvrij maken van Engeland te richten zo'n grote betekenis. Juist het feit, dat er zulk een enorm gevecht aan vooraf is gegaan, geeft aan hoe sterk deze zaak leeft onder het werkende volk van Groot-Brittannië.

Strijd voor een nieuwe politiek

Toen de Britse regering vijf jaar geleden besloot zich met volle kracht in te stellen op een atoomoorlog, waren de Engelsen die zich daar tegen verzetten slechts weinig in getal.

De Britse Communistische Partij was de enige politieke partij in het land, die zich tegen de zelfmoordstrategie keerde, waaraan de conservatieve regering het volk onderwierp. De communisten vonden aansluiting bij een deel van de Labourbeweging, het deel, dat daadwerkelijk in verzet kwam tegen het verraad aan de idealen van vrede en socialisme, door vermilitariseerde Labourleiders zoals Gaitskell.

Gezamenlijk bonden communisten en socialistische de strijd aan voor een nieuwe politiek voor de Britse arbeidersbeweging. Een politiek, die allicht niet de goedkeuring zou krijgen van de conservatieve regering en van de Amerikaanse en Westduitse atoommaniakken, zoals de politiek van Gaitskell, maar een politiek die Groot-Brittannië in veiligheid

zou kunnen brengen en internationale ontspanning en vrede naderbij helpen.

De strijd voor een betere politiek van de arbeidersbeweging werd vooral daar gevoerd, waar de meeste arbeiders zich verenigen voor de behartiging van hun dagelijkse belangen: in de vakbonden.

In de strijd voor een nieuwe politiek in de Britse arbeidersbeweging groeide de toenadering en het vertrouwen tussen communistische en socialistische arbeidersmensen.

Men beschikte over weinig materiële middelen om het publiek te laten weten welke gevaren de atoombompolitiek met zich mee brengt en wat er gedaan moet worden om ze af te wenden.

Maar door de tientallen, honderden en duizenden gesprekken over het vraagstuk van de atoomoorlog — in de fabrieken en kantoren, in de winkels en aan de huisdeur, tijdens handtekeningen campagnes of openbare vergaderingen — veranderden steeds meer mensen van inzicht.

Het vraagstuk kwam ter discussie in een aantal vakbonden. In talloze afdelingsvergaderingen over het gehele land werden intensieve en soms veel tijd vergende gesprekken gevoerd over de atoombom, over de koude oorlog en over de vraag of men er niet iets tegen moest doen. Zo werden — moeizaam maar met succes — vele harten en hoofden gewonnen voor de strijd tegen de atoomoorlog.

Anti-atoombom-marsen

Er ontstond een volksbeweging voor atoomontwapening, voor het atoomvrij maken van Engeland. Zij bezielde onmiddellijk de jeugd. In alle delen van het land werden in het kader van die beweging honderden plaatselijke organisaties gevormd, waarbij vele duizenden jongeren zich aansloten.

Zij organiseerden bijvoorbeeld betogingen bij de Amerikaanse atoombases. Zij hielden in de vacaties dagenlange marsen van tientallen en soms honderden kilometers door de dichtbevolkte streken van het land — een permanente beweging voor atoomontwapening.

De strijd voor het atoomvrij maken van het land schiet diep wortel onder het Britse volk. Tientallen vakbondsafdelingen hebben zich het afgelopen jaar bij de anti-atoombom-marsen aangesloten, wanneer deze door hun steden of districten trokken. De bestuurders en de vaandels voorop, honderden en soms duizenden vakbondsleden er achter aan.

De publieke stilte over het vraagstuk van de atoombom werd verbroken.

Dit jaar op Tweede Paasdag was het historische plein in Londen, Trafalgar Square, tot de laatste plaats bezet: honderdduizend betogers aan het einde van de traditioneel geworden protestbetoging van Aldermaston naar Londen! De grootste betoging die sinds een eeuw in Londen gehouden werd: *Geen H-Bom. Geen raketbases. Atoomontwapening.*

Zij hadden de aandacht, de bewondering en de sympathie van honderdduizenden Engelsen langs de marsroute en van miljoenen aan het TV-beeldscherm.

Radio, televisie en pers konden de kwestie niet langer negeren.

Het U-2-incident

Kort daarop ging er een schok door de wereld: het U-2 incident. Als een bliksemschicht verhelderde deze misdadige provocatie van de Amerikaanse regering hoe ontstellend dicht de mensheid leeft aan de rand van de afgrond.

In Groot-Brittannië kreeg de anti-atoombom-campagne nieuwe impulsen door dit gebeuren. En toen er een Amerikaans vliegtuig RB-47 van een Britse basis bleek te zijn opgestegen voor een provocatievlucht over de Sowjet-grenzen, werden er bij de Amerikaanse bases in Engeland grote demonstraties gehouden.

In de maanden april, mei en juni van dit jaar hielden een aantal vakbonden hun bondscongressen, o.a. de grote metaalbewerkersbond met bijna een miljoen leden. Toen bleek dat er onder de arbeiders een geweldige meerderheid bestond voor de politiek van atoomontwapening van Groot-Brittannië.

Op de agenda van het TUC-congres stonden niet minder dan acht resoluties die zich voor atoomontwapening uitspraken. Daaronder bevond zich een voorstel van de grootste vakbond in Engeland, de 1,2 miljoen tellende transportarbeidersbond, de resolutie die uiteindelijk met een grote meerderheid werd aangenomen.

Gaitskell en de andere rechtse leiders zagen zich verder in de Labourparty geplaatst tegenover een agenda waarop 158 (!) resoluties waren ingediend door diverse partij-afdelingen en vakbonden, die in uiteenlopende formuleringen eisten, dat Engeland atoomvrij gemaakt zal worden.

De argumenten

Hoe is het mogelijk geweest, dat het kleine aantal communisten, socialisten en andere vredesstrijders, dat vijf jaar geleden in Groot-Brittannië de strijd tegen de atoomoorlog is begonnen de grote meerderheid van het vakverbond en de Labourparty achter zich heeft gekregen?

Hoe is het mogelijk geweest, dat zij de enorme druk van de pers, radio en televisie hebben weten te overwinnen die tegen hen in actie werd gebracht?

Daar is maar één antwoord op: Doordat zij het gelijk aan hun zijde hebben, doordat alleen *hun* argumenten over de nodige overtuigingskracht beschikken om mensen in beweging te krijgen en tot optreden te brengen tegen de atoomgevaren. En, wat van niet te overschatten belang is, omdat het vraagstuk van de strijd tegen de atoomoorlog dáár aan de orde werd gesteld waar de gewone werkende mensen verenigd zijn om hun belangen te verdedigen: in de vakorganisaties.

Het grote debat over de politiek die de Britse arbeidersbeweging moet voeren om Groot-Brittannië veilig te stellen in het tijdperk van een mogelijke atoomoorlog, werd beslist en kon alleen beslist worden

in de vakbeweging. Daar rijpten de besluiten, die uiteindelijk op de TUC- en Labourcongressen zijn gevallen. Daar kwam de nieuwe politiek voor de Britse arbeidersbeweging tot leven.

Gaitskell en andere rechtse leiders zeggen:

„Zonder atoom- en waterstofwapens kunnen we ons niet verdedigen. We moeten over een middel beschikken om de vijand af te schrikken met onze vergelding”.

John Horner, algemeen secretaris van de bond van brandweerblieden en lid van de Labourparty, antwoordde daarop tijdens het TUC-congres:

„Dit is atoomwaanzin. We zijn van plan de atoomwapens te gebruiken of we zijn van plan ze niet te gebruiken. In het laatste geval hebben we ze niet nodig. Als we van plan zijn ze te gebruiken, dan zullen wij het eerste schot lossen of de vijand zal het eerste schot lossen. Als de vijand het eerste schot lost zullen we allen dood zijn, we zullen dus geen behoefte hebben aan atoomwapens. Als wij het eerste schot lossen zullen we de vergelding van de vijand krijgen en dan zullen we ook allemaal dood zijn en geen belangstelling hebben voor atoomwapens”. „Laten we toch een einde maken aan deze atoomlogica. Laten we de atoomwapens afwijzen”.

Ian Mikardo, lid van het hoofdbestuur van de Labourparty, zei op het partijcongres:

„Onze waterstofbom en de aanwezigheid van bases op onze bodem zijn geen verdediging, maar brengen onze levenswijze direct in gevaar. Wie het bevel geeft tot lancering van de eerste H-bom van deze kusten af naar de Sowjet-Unie, beslist in feite, dat binnen enkele uren al het leven in Groot-Brittannië zal uitdoven. Ik ben niet bereid toe te zien, dat degenen die mij dierbaar zijn, tot radio-actieve as vergaan, omdat wij dienen als een soort lokaas om het vijandelijke vuur naar onze hoofden aan te trekken en het af te leiden van New-York en Chicago. De waterstofbom is geen verdedigingsmiddel en geen afschrikking. Onze raketbases geven ons een maximale kwetsbaarheid zonder mogelijkheden voor verdediging. We worden doelwit nummer één”.

Ted Hill, algemeen voorzitter van het Britse vakverbond TUC zei in de discussie op het congres van de Labourparty:

„Laat ons als bemiddelaars optreden tussen de twee grote beren. Onze beste verdediging ligt erin op dit punt resultaten te krijgen”.

Steeds weer wordt er de nadruk op gelegd, dat er tegen raketten met atoomwapens geen verdediging mogelijk is.

De resolutie van de transportarbeidersbond, die zowel door het TUC-congres als door het Labourcongres werd aangenomen, wijst met zoveel woorden op het „grote gevaar van een afglijden in een wereldoorlog door een ongeluk”, een vergissing, een toeval. De aanwezigheid van atoombases in het land maakt dat gebied juist onveilig, bestempelt het tot een van de eerste doelwitten als het tot uitbarsting komt.

Gaitskell c.s. zeggen: *Moeten wij overgaan tot atoomontwapening, zolang de Russen dat niet doen?*

Frank Cousins, algemeen secretaris van de transportarbeidersbond, antwoordde hierop tijdens het TUC-congres:

„Men moet zich realiseren, dat steeds meer landen over atoomwapens gaan beschikken. De kansen op het uitbreken van een atoomoorlog nemen er door toe. Eenzijdige ontwapening is geen alternatief voor veelzijdige ontwapening. Het kan echter een essentiële eerste stap zijn”.

Anderen wijzen er op, dat de Sowjet-Unie niet agressief is (de partij-afdeling van Newbury bijvoorbeeld) en naar de algemene afschaffing van atoomwapens streeft.

Door tot atoomontwapening over te gaan kan het land zich des te doeltreffender aan de zijde scharen van die landen die streven naar afschaffing van atoomwapens, in plaats van aan de kant te staan van degenen die streven naar handhaving van de atoomwapens.

Michael Foot, de Labourleider die de kortelings overleden Labourleider Aneurin Bevan als parlamentslid zal opvolgen, zei op het partijcongres in dit verband:

„Gelukkig voor de wereldvrede is het niet nodig over waterstofbommen te beschikken om toch grote invloed te kunnen uitoefenen” en hij wees op de positieve rol van de neutrale landen.

Atoomontwapening van Groot-Brittannië zou het gevaar van een atoomoorlog niet alleen verminderen door het atoomvrij maken van een deel van de wereld, maar een geweldige versterking betekenen van die krachten in de wereld, die streven naar afschaffing van alle atoomwapens.

Gaitskell c.s. zeggen:

„Als Labour zich tegen de defensiepolitiek van de NAVO keert, komt de partij in een crisis te verkeren. We zullen de kansen verspelen bij de volgende verkiezingen een meerderheid terug te winnen en regeringspartij te worden”.

Frank Cousins antwoordde op het TUC- en Labourcongres:

„Toen we in de vorige verkiezingen werden verslagen, kwamen we bij de mensen aandragen met jullie atoombompolitiek. Als we de vorige verkiezingen waren ingegaan met onze politiek, dan zouden diegenen, jong van geest en jong van hart en zovelen van hen ook jong in leeftijd, die aan de grote anti-atoombom-marsen hebben deelgenomen, met ons mee op stap zijn gegaan om de kiezers voor ons te winnen”.

Anderen Labourleiders, K. Zilliacus bijvoorbeeld, wijzen er op, dat als er van een crisis in Labour sprake is, dat een crisis is, die veroorzaakt werd door de ontgoocheling van de mensen over de politiek die de na-oorlogse Labourregering voerde. Zij begaf zich, in strijd met haar verkiezingsbeloften, in een koude oorlog tegen de Sowjet-Unie en maakte Groot-Brittannië ondergeschikt aan Amerika.

De rijen van de Labourparty worden in verschillende delen van het land in de laatste tijd versterkt... en met jonge mensen. Het zijn dezelfde jongeren, die zich de opofferingen hebben getroost van de anti-atoombommarsen! Is het geen sprekend bewijs voor het feit dat een arbeiderspartij die zich tegen de atoomoorlog gaat inzetten, geen toekomst verliest, maar toekomst wint?

Politiek in de vakbeweging

Overigens verdient „de crisis in de Labourparty” nog enige aandacht. Toen het duidelijk was, dat op de congressen een meerderheid zou bestaan voor een politiek die gericht is op het atoomvrij maken van Engeland, werden Gaitskell en de andere rechtse leiders ongerust.

Zij schuwden geen middel om hun atoombompolitiek te redden.

In juli gaven zij een Gemeenschappelijke Verklaring uit van de hoofdbesturen van de Labourparty en de TUC, waarin de trouw aan de atoomstrategie van de Amerikaanse generaals en de verbondenheid met de hele NAVO-politiek diep werden weggeborgen onder een lading vredelievende frases en zogenaamde „wijzigingen” in de politiek. (In werkelijkheid betekenden deze „wijzigingen” niet anders, dan een zich aanpassen aan wijzigingen in de politiek van de Britse regering en de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van de militaire techniek.)

Daarmee bleek men echter slechts weinig mensen aan zijn zijde te kunnen krijgen.

Toen brak er werkelijk paniek uit.

Brown, minister van Oorlog in het schaduwkabinet van Labour — een van degenen, die samen met het hoofdbestuur van het vakverbond de verklaring over de militaire politiek had opgesteld — zei aan de vooravond van het congres van het vakverbond, dat de vakbonden zich bij de economische en sociale kwesties moesten houden en de vraagstukken van de internationale en militaire politiek aan de partij overlaten. Toen de vakbonden hem steunden was alles goed en wel, toen zijn politiek een veroordeling tegemoet ging werd het anders...

Browns wanhoopspoging had overigens geen enkel resultaat.

In de Engelse vakbonden is men algemeen van oordeel, dat de vakbeweging zich niet afzijdig kan houden van de grote politieke vraagstukken.

Houden de ondernemers zich buiten de politiek? Neen immers. Waarom zouden de arbeidersorganisaties zich er dan wel buiten moeten houden?

Als we ons met de prijzen, de huren, de woningbouw, de subsidies, de sociale uitgaven e.d. bezig houden en met de regeringspolitiek in dat verband — hebben we dan niet met dezelfde begroting te maken, waarop ook de militaire uitgaven staan?

Als we ons bezig houden met vraagstukken van werktijdverkorting om het leven te veraangename, zouden we ons dan niet moeten bezig houden met het dreigende gevaar van een atoomoorlog, dat ons leven nu vergiftigt en bij een uitbarsting kan vernietigen?

De overgrote meerderheid van de Britse vakbondsmensen, met inbegrip van de bestuurders, staat op het standpunt, dat de vakorganisatie zich terdege bezig moet houden met de vraagstukken van oorlog en vrede, die door hun betekenis immers alle andere levensvraagstukken van de werkers overschaduwen.

Het blijken trouwens altijd de voorstanders van de atoombewapening

te zijn die deze vraagstukken aan bespreking door de leden van de vakorganisaties willen onttrekken.

In hun hoogste nood hebben de rechtse leiders hun heil gezocht in achterbakse trucs. Toen ze er niet in slaagden — door het uitoefenen van druk en het zaaien van verwarring en het geïntrigeer achter de schermen — op het vakbondcongres een meerderheid bij elkaar te knutselen om het standpunt van Gaitskell c.s. goedgekeurd te krijgen, toen grepen ze naar het middel van bedrog. De voorzitter van de metaalbewerkersbond, een der leiders van de Katholieke Actie in Groot-Brittannië en bondgenoot van Gaitskell, een zekere W. Carron, bracht de 908.000 stemmen van zijn bond zowel voor als tegen de NAVO-politiek van de rechtse Labourleiding uit. De afkeer en de verontwaardiging daarover was echter zo groot, dat ondanks alle mogelijke moeite dezelfde truc niet meer mogelijk bleek op het Labourcongres.

Daar werd het een ondubbelzinnige, geweldige nederlaag voor Gaitskell, Brown, Carron en hun atoombopolitiek.

Strijd gaat verder

Hun intriges en hun aankondiging om zich niet bij de congresbesluiten neer te leggen, laten echter zien, dat zij van plan zijn liever de Labourparty kapot te maken, dan de atoombopolitiek los te laten.

De strijd in de Britse arbeidersbeweging gaat dan ook verder. De voorstanders van atoomontwapening strijden met open vizier, zonder achterbaktheid, zonder zich aan openlijke en openbare discussies te onttrekken, zoals Gaitskell c.s.

Op het moment waarop wij deze regels schrijven, organiseren communisten en socialisten in Engeland bestuurs- en afdelingsvergaderingen van de vakbonden om maatregelen te bespreken, die de uitvoering van de congresbesluiten moeten verzekeren. In de Labourparty tekent zich ook nu reeds nieuwe strijd af tegen de rechtse leiders om deze te dwingen hun sabotage te staken en die partijpolitiek ten uitvoer te brengen, die door de leden wordt verlangd.

Hoe deze strijd verder ook moge verlopen, één ding is zeker: De Britse arbeidersbeweging heeft degenen die in Groot-Brittannië de geesten rijp trachten te maken voor een oorlog een enorme nederlaag toegebracht. De conservatieve regering en alle hoge hoeden en pantserplaten, kolonialisten en militaire heethoofden die achter haar staan en niet terugschrikken voor een atoomavontuurtje, — al was het maar op Suezpeil — weten nu beter dan ooit, dat zij in eigen land ook op geweldige tegenkrachten zullen stuiten. Zij zullen zich nog wel eens extra bedenken.

Daarom zijn de beslissingen van de Britse vakbeweging en de Labourparty nu reeds een bijdrage tot het voorkomen van een oorlog.

Het waren de Britse communisten die voor Groot-Brittannië in dit tijdperk van een dreigende atoomoorlog als eersten de uitweg wezen. Vastberaden en geduldig hebben zij steeds weer de enig mogelijke politiek uiteengezet, die werkelijk de veiligheid voor de mensen vergroot, de politiek die gericht is op ontwapening. Elke vraag

werd beantwoord, elke tegenwerping weerlegd, elke positieve nieuwe gedachte begroet.

Onvermoeibaar voerden zij actie. Iedere medestander op het stuk van de strijd tegen de atoombom, ongeacht wereldbeschouwelijke of politieke meningsverschillen, werd als een vriend verwelkomd.

Steeds weer richtten zij zich tot hun kameraden in de vakbeweging, de plaats die door de gehele geschiedenis van de arbeidersbeweging heen, door de natuurlijke ontwikkeling zelf is aangewezen als de plaats voor het tot stand komen van de eenheid van de arbeidersklasse in de strijd voor de vrede. Steeds weer legden zij de nadruk op de noodzaak van toenadering en samenwerking tussen communisten en socialisten wil men tot resultaten komen.

Tallose Britse socialisten hebben de noodzaak van samenwerking met de communisten begrepen. Dat is van beslissende betekenis geweest voor het tot stand brengen van de nieuwe politiek, die Labour uit het slop van de atoombompolitiek zal kunnen halen.

G. VERRIPS

Resolutie. aangenomen op het 92ste TUC-congres in Douglas, september 1960, met 4.356.000 tegen 3.213.000 stemmen. Overgenomen door het Labour-congres in Scarborough.

Dit congres, in de overtuiging dat de grote meerderheid van het volk in dit land ernstig zoekt naar een duurzame vrede en erkent dat de huidige toestand van internationale spanning het grote gevaar onderstreept van een afglijden in een wereldoorlog door een ongeluk, is er van overtuigd dat de defensiepolitiek en de buitenlandse politiek van de toekomstige Labour-regering zouden moeten zijn gebaseerd op:

1. Een volledige verwerping van iedere defensiepolitiek gebaseerd op de dreiging van het gebruik van strategische of tactische kernwapens.
2. De blijvende stopzetting van de vervaardiging van of proefneming met atoom- en waterstofwapens.
3. De onmiddellijke stopzetting van patrouillevluchten van vliegtuigen die kernwapens vervoeren en van Britse bases af opereren.
4. De voortzetting van het verzet tegen de vestiging van raketbases in Groot-Brittannië.
5. Een versterking van de UNO, met inbegrip van de toelating van vertegenwoordigers van de Chinese Volksrepubliek, met het oog op de schepping van een nieuwe internationale orde en het vermijden van een terugkeer naar de methoden van de periode van de koude oorlog.
6. Aandringen op de zo spoedig mogelijke heropening van besprekingen tussen de naties als het middel waarmee internationale ontwapening en vreedzame coëxistentie zo snel mogelijk kunnen worden bereikt."

Vreedzame coëxistentie - een levensbelang

Het vraagstuk van de vreedzame coëxistentie van staten met verschillende sociale stelsels is het centrale punt geworden in de internationale betrekkingen van onze tijd. Aanvaarding of verwerping van de vreedzame coëxistentie als hoofdlijn in de buitenlandse politiek laat zien welke houding wordt ingenomen ten aanzien van het belangrijkste vraagstuk voor de volkeren, het vraagstuk van oorlog of vrede en ten aanzien van het lot van miljoenen mensen.

Van het standpunt dat ingenomen wordt ten opzichte van het vraagstuk van de vreedzame coëxistentie hangt af:

— de lijn van de buitenlandse politiek.

De lijn van de vreedzame coëxistentie betekent de alzijdige versterking van de samenwerking tussen staten en volkeren, de verwerping van oorlog als middel om geschilpunten op te lossen, het zich onthouden van schending van de integriteit en soevereiniteit van andere landen, van inmenging in hun binnenlandse aangelegenheden, de afschaffing van militaire blokken, de stopzetting van de bewapeningswedloop, het verwezenlijken van algemene ontwapening, de ontwikkeling van handels- en culturele betrekkingen;

— de lijn van de binnenlandse politiek.

Natuurlijk richt een land, dat voor de vrede opkomt, zijn inspanningen op ontwikkeling van de niet-militaire takken van de volkshuishouding, de bouw van woningen, scholen, culturele instellingen; verkort het de arbeidsdag en verlaagt het de belastingen voor de bevolking;

— de tactiek in de strijd voor de versterking van de posities van het socialisme, voor de uitbreiding van de invloed van de communistische en arbeiderspartijen, voor de aaneensluiting van alle vredelievende en progressieve krachten.

De socialistische landen en de internationale communistische beweging verdedigen vastbesloten de politiek van de vreedzame coëxistentie en houden het vaandel hoog van de actieve strijd voor de vrede. „De communistische partijen”, stelt de verklaring van de Conferentie van Moskou vast, „beschouwen de strijd voor de vrede als hun primaire taak. Tezamen met alle vredelievende krachten zullen zij alles doen wat in hun vermogen ligt om de oorlog te voorkomen”. De voltallige zitting in juli van het Centraal Comité van de CPSU bevestigde de trouw van onze partij aan de principes van de Verklaring en het Manifest voor de Vrede, die het handvest zijn voor de moderne communistische en arbeidersbeweging, het program van haar strijd voor vrede, democratie en socialisme.

De reactionaire imperialistische kringen voeren, tegen de lijn van de vreedzame coëxistentie in, een politiek van oorlogsvoorbereiding, van bewapeningswedloop, van versterking van de militaire blokken.

De buiten- en binnenlandse politiek van de heersende kringen van de imperialistische landen, van de Verenigde Staten in de eerste plaats, wordt hieraan ondergeschikt gemaakt.

De imperialistische propaganda doet heftige pogingen om het socialistische kamp en de internationale communistische beweging in discredit te brengen en om de filosofie van het communisme voor te stellen als een filosofie van oorlog en onderdrukking. In de kapitalistische landen zijn duizenden boeken verschenen die „de agressieve aard van het communisme” trachten aan te tonen. De voornaamste politieke en propagandistische leuze, waaronder de agressieve imperialistische kringen een nieuwe oorlog voorbereiden en de massa's bewerken, is de bewering dat de Sowjet-Unie en het socialistische kamp agressie zouden voorbereiden tegen de kapitalistische landen met het doel het communisme met geweld aan hen op te leggen. De leidende politici van het imperialistische kamp — Eisenhower, Herter, Adenauer — die een provocerende agressieve politiek voeren, hebben ook de moed de agressiviteit en dwang toe te schrijven aan de filosofie van het communisme. Dat is de dief die „Houdt de dief!” roept.

Nog nooit is de strijd voor het voorkomen van oorlog zo belangrijk geweest als op het ogenblik. Dit tengevolge van het feit dat de atoom- en waterstofwapens een nieuw karakter geven aan de moderne oorlogvoering. Wanneer de imperialistische kringen erin zouden slagen een nieuwe oorlog te ontketenen, zou dat onmetelijke ellende brengen aan de mensheid en talloze slachtoffers eisen. Kan de mensheid met een dergelijk vooruitzicht verzoend worden? Neen, dat kan zij niet. De tijd is aangebroken, dat het voor de gehele mensheid een levensbelang is dat de oorlog voorkomen wordt.

Het is een groot geluk voor de volkeren, dat op de aardbol het wereldstelsel van het socialisme bestaat en van dag tot dag sterker wordt. Dit stelsel stelt zijn gehele enorme morele en materiële krachten ten dienste van de vrede en heeft de voorkoming van een wereldoorlog tot een reële mogelijkheid gemaakt. Door vastberaden te strijden voor de vrede, voor vreedzame coëxistentie, brengt het socialistische kamp niet alleen de belangen van zijn eigen volkeren tot uitdrukking, het verdedigt niet alleen hun belangen, maar ook die van alle mensen op aarde, het treedt op als de redder van de mensheid van een vernietigende atoomoorlog. Dit is een van de voornaamste redenen van de ongeëvenaarde groei van het internationale prestige van het socialistische kamp.

In onze tijd is de grote leer van het marxisme-leninisme zowel het theoretische vaandel dat de arbeidersklasse en alle werkende mensen verlossing brengt van de imperialistische overheersing, als het vaandel dat de mensheid verlost van een vernietigende oorlog die voortgebracht wordt door het imperialisme.

DE LENINISTISCHE IDEE VAN DE VREEDZAME COËXISTENTIE

Het leninistische Decreet over de Vrede luidde een nieuw tijdperk in de internationale betrekkingen in — het tijdperk van de strijd

voor vrede, voor voorkomen van oorlogen. De imperialistische krachten die gewoon waren winst te slaan uit de bewapeningswedloop, gewoon waren een oorlog te ontketenen, zagen in het Decreet van Lenin een dodelijk gevaar voor de door hen gevestigde orde. Lansing, die in die tijd minister van Buitenlandse Zaken van Amerika was, noemde in een brief aan Woodrow Wilson het Decreet over de Vrede „een directe bedreiging voor de bestaande orde in alle landen”. Vrede, een directe bedreiging van de bestaande orde — dat is de mensenhatende filosofie van het kapitalisme!

Op de allereerste dag van de geboorte van de nieuwe socialistische staat proclameerde W. I. Lenin de politiek van de vreedzame coëxistentie. In zijn slotopmerkingen in het rapport over de vrede zei hij:

„We verwerpen alle clausules die gaan over plundering en geweld, maar we zullen alle clausules verwelkomen die voorwaarden inhouden voor betrekkingen van goede nabuurschap en economische overeenkomsten; die kunnen we niet verwerpen”.

W. I. Lenin gaf de wegen aan voor het verzekeren van de vreedzame coëxistentie.

„Onze ervaring”, zei W. I. Lenin, „heeft ons tot de vaste overtuiging gebracht dat alleen grote aandacht voor de belangen van de verschillende volkeren de oorzaak van conflicten wegneemt, wederzijds wantrouwen overwint, de vrees voor intriges wegneemt, vertrouwen schept, vooral bij de arbeiders en boeren die verschillende talen spreken. Zonder dit vertrouwen zijn zowel vreedzame betrekkingen tussen de naties, als iedere succesvolle ontwikkeling van al wat waarde heeft in de moderne beschaving, absoluut onmogelijk”.

W. I. Lenin wijdde grote aandacht aan de voorbereidingen voor de conferentie van Genua, waar de Sowjetregering heen ging met het praktische doel de economische betrekkingen met de kapitalistische landen uit te breiden en voorstellen te doen voor algemene ontwapening.

W. I. Lenin leerde ons, dat het communisme zich een weg zal banen, zijn voordelen zal bewijzen, niet door de kracht van de wapens, maar door de kracht van het voorbeeld. Hij bracht het idee naar voren van de vreedzame economische wedijver tussen de twee stelsels, de twee economieën — de communistische en de kapitalistische.

„Wij”, zei W. I. Lenin, „zullen aantonen dat we sterker zijn . . . Natuurlijk is dat een moeilijke opgave, maar we hebben gezegd en blijven zeggen dat socialisme de macht van het voorbeeld heeft. Geweld heeft zijn waarde met betrekking tot hen die hun macht willen herstellen. Maar daarmee is de waarde van geweld ook uitgeput, en daarna hebben alleen beïnvloeding en voorbeeld waarde. We moeten het belang van het communisme in de praktijk, door het voorbeeld, aantonen”.

Zo stelde W. I. Lenin het vraagstuk van de vreedzame coëxistentie. De laatste tijd echter halen publicisten onder het mom van popularisering van het leninisme geïsoleerde citaten aan uit de werken van W. I. Lenin, die slaan op de periode van de burgeroorlog en de buiten-

landse interventie, en trachten door deze citaten, buiten hun verband met tijd en plaats, te gebruiken, twijfel te wekken aan het leninistische beginsel van vreedzame coëxistentie.

Toen de vijandelijke horden de Sowjet-Unie aanvielen, riep W. I. Lenin op tot militaire actie, tot zelfopofferende verdediging van het socialistische vaderland, tot een besliste vernietiging van de agressoren en hun verdrijving van het grondgebied van het land. De instructies van Lenin opvolgende vernietigde het Sowjet-Volk de horden van de Entente en begon met groot enthousiasme aan de vreedzame arbeid.

W. I. Lenin beschouwde de politiek van de vreedzame coëxistentie als de algemene lijn voor de buitenlandse politiek van de socialistische staat. De Communistische Partij van de Sowjet-Unie strijdt vastberaden voor de triomf van het leninistische principe van de vreedzame coëxistentie. Zij kwam ervoor op, toen de Sowjet-Unie nog maar nauwelijks op haar benen kon staan en kracht moest opdoen. Zij komt er ook nu voor op, nu de Sowjet-Unie de machtigste staat in de wereld geworden is.

Het XXe en XXIe Congres van de C.P.S.U. verklaarden na een analyse van de belangrijkste veranderingen die plaats gevonden hadden op internationaal terrein ten gunste van het socialisme, dat de Sowjet-Unie onveranderlijk trouw is aan het principe van de vreedzame coëxistentie. In de besluiten van het XXe en XXI Congres van de C.P.S.U., in de verslagen en redevoeringen van kameraad N. S. Chroestsjow, is het beginsel van de vreedzame coëxistentie verder ontwikkeld. Daarin werden de volgende nieuwe stellingen naar voren gebracht:

- a. het beginsel van de vreedzame coëxistentie blijft onveranderlijk de lijn van de buitenlandse politiek van de Sowjet-Unie, ook nu, nu het stelsel van socialistische staten bestaat, nu de Sowjet-Unie over de machtigste militaire techniek beschikt, nu de vredeskrachten superieur zijn aan de krachten van oorlog en agressie;
- b. de conclusie is getrokken dat onder de tegenwoordige omstandigheden oorlog niet langer een noodlottige onvermijdelijkheid is, dat oorlog voorkomen kan worden door de energieke acties van de socialistische landen en alle vredelievende naties;
de conclusie is getrokken dat als gevolg van het vervullen van de economische plannen van de Sowjet-Unie, en van alle socialistische landen in Europa en Azië, reële mogelijkheden geschapen zullen worden voor het uitsluiten van een wereldoorlog uit het leven van de maatschappij nog vóór de volledige overwinning van het socialisme in de wereld, terwijl het kapitalisme nog blijft bestaan in een deel van de wereld;
- c. het probleem van de vreedzame coëxistentie is verbonden met het beslissende stadium in de economische wedijver tussen socialisme en kapitalisme. Onweerlegbaar is bewezen, dat onder vreedzame omstandigheden het socialistische stelsel in de loop van ongeveer tien of vijftien jaar het kapitalistische stelsel in de wereldproductie zal overtreffen en de beste levensomstandigheden voor het volk zal verzekeren;
- d. een program van algemene ontwapening is ter tafel gebracht als

e. een middel tot het verzekeren van vreedzame coëxistentie en vrede; e. het is aangetoond dat onder de omstandigheden van vreedzame coëxistentie de klassenstrijd in de kapitalistische landen niet verzwakt maar sterker wordt, zich verscherpt, de arbeidersklasse in staat stelt een offensief in te zetten, de meest beslissende acties tegen de kapitalistische monopolies en hun heerschappij inbegrepen; dat de mogelijkheden voor de nationale bevrijdingsbeweging, voor revoluties ter afwerping van het koloniale imperialistische juk niet alleen blijven bestaan, maar belangrijk groter worden.

Al deze belangrijke conclusies zijn het resultaat van het scheppende marxisme-leninisme. De grondleggers van het wetenschappelijke communisme, Marx, Engels en Lenin, legden er de nadruk op dat hun leer geen dogma was, maar een leidraad voor de actie, dat zij ontwikkeld moest worden in overeenstemming met de veranderingen in het maatschappelijke leven. Na de vorming van het socialistische wereldstelsel zijn de omstandigheden in de wereld ingrijpend veranderd. Met het oog op deze veranderingen, en op scheppende wijze de marxistisch-leninistische leer in de praktijk brengend, stelden het XXe en XXIe Congres van de CPSU de wegen vast van de historische ontwikkeling van de maatschappij onder de omstandigheden van het bestaan van het socialistische wereldstelsel, de wegen voor de versterking van het socialisme en het uiteenvallen van het imperialisme. Het XXe en XXIe Congres van de CPSU verhieven, zoals vastgesteld is door de zusterpartijen in de gehele wereld, de communistische wereldbeweging tot een nieuw en hoger peil. De Verklaring wijst erop dat,

„de communistische en arbeiderspartijen, die deelnemen aan de huidige Conferentie, verklaren dat het leninistische principe van de vreedzame coëxistentie van de twee stelsels, dat onder de huidige omstandigheden verder ontwikkeld is in de besluiten van het XXe Congres van de CPSU, het stevige fundament is voor de buitenlandse politiek van de socialistische landen en een betrouwbare grondslag voor vrede en vriendschap tussen de volken.”

De conferentie van vertegenwoordigers van communistische en arbeiderspartijen die in juni van dit jaar in Boekarest gehouden werd, bevestigde opnieuw nadrukkelijk dat zij eenstemmig de conclusies van het XXe en XXIe Congres van de CPSU, die een enorme invloed uitoefenden op de internationale situatie in het belang van vrede en socialisme, en de principes van de Verklaring en het Vredesmanifest onderschrijven.

NIEUWE FACTOREN

Houdt de conclusie, dat het mogelijk is de oorlog te voorkomen in, dat de aard van het imperialisme veranderd is? Het imperialisme blijft een roofzuchtig wild dier. Agressie, internationaal banditisme en het streven naar herverdeling van de wereld tussen de concurrerende kapitalistische groeperingen zijn nog steeds de blijvende attributen van de buitenlandse politiek van het imperialisme.

Als de marxisten-leninisten zeggen, dat de oorlog geen onafwend-

baar noodlot is, gaan zij uit van de nieuwe krachtsverhouding op het wereldtoneel. Oorlogen waren onvermijdelijk, toen het imperialisme een alles overheersende macht was in de internationale arena en de maatschappelijke en politieke krachten die geen belang hadden bij oorlog zwak en onvoldoende georganiseerd waren en dientengevolge de imperialisten niet in bedwang konden houden en het niet konden dwingen van oorlogen af te zien.

De toestand in de wereld is nu anders. De marxisten-leninisten houden rekening met alle nieuwe factoren die zijn opgetreden na de tweede wereldoorlog en een beslissende rol spelen in de historische ontwikkeling. De beslissende factor is het uitreden van het socialisme buiten de grenzen van één land en zijn verandering tot wereldstelsel.

W. I. Lenin voorzag op profetische wijze de overgang van de nationale dictatuur van het proletariaat naar zijn internationale vorm. Hij schreef dat de dictatuur van het proletariaat als hij in één land voorkomt niet in staat is de wereldpolitiek te bepalen, terwijl de internationale dictatuur van het proletariaat, dat wil zeggen de dictatuur van het proletariaat in tenminste enige vooraanstaande landen, in staat is een beslissende uitwerking te hebben op de wereldpolitiek. Nu het socialistische kamp bestaat en meer dan een miljard mensen omvat, is de periode die Lenin voorzag, de periode van de internationale dictatuur van het proletariaat, aangebroken. Nu is niet het imperialisme, maar het socialisme de beslissende factor in de wereldpolitiek geworden.

De vrede wordt ook verdedigd door de vreedzame landen van Azië, Afrika en Latijns-Amerika die anti-imperialistische standpunten innemen en samen met de socialistische landen een steeds groeiende vredeszone vormen; door de internationale arbeidersklasse, door de bevrijdingsbeweging van de volkeren van de koloniale en half-koloniale landen en door de massale vredesbeweging van de volkeren.

Met deze factoren houden de marxisten-leninisten rekening als zij de conclusie trekken dat het mogelijk is de oorlog te voorkomen. Het is ontoelaatbaar om, onder andere omstandigheden, mechanisch de conclusies te herhalen die 50 jaar geleden getrokken werden en te herhalen dat imperialistische oorlogen onvermijdelijk zijn zo lang kapitalistische landen bestaan.

De juistheid van het leninistische principe van de vreedzame coëxistentie is in onze tijd door het leven bevestigd. Dit principe dient uitsluitend de belangen van de mensheid en de verwezenlijking van haar socialistische idealen.

De politiek van vreedzame coëxistentie, die consequent gevoerd wordt door de Sowjet-regering en andere socialistische landen, heeft het socialistische kamp versterkt evenals de gehele internationale communistische beweging. Onder de omstandigheden van de vreedzame coëxistentie ontwikkelen de socialistische landen hun economieën in een snel tempo en maken hun voordelen boven het kapitalisme steeds meer tastbare werkelijkheid. Onze partij doet haar uiterste best de wedloop met het kapitalisme zo snel mogelijk te winnen en daarmee de aantrekkingskracht van het socialisme te vergroten. De voltallige zitting van het Centraal Comité van de CPSU in juli toonde duidelijk

aan hoe de partij alle reserves en mogelijkheden mobiliseert voor een voortijdige vervulling van de taken van het zevenjarenplan.

Dit grootste program van vreedzame opbouw, dat onder leiding van de CPSU is ingezet en wordt verwerkelijkt, en de vastberaden strijd van de Sowjet-regering voor de vrede, ontmaskeren de leugens en laster van de burgerlijke propaganda, die beweert dat de Sowjet-Unie en het socialistische kamp de potentiële agressors zijn die van plan zijn de kapitalistische landen te veroveren en het communisme daar met geweld in te voeren. Dank zij de onaflatende activiteit van het Centraal Comité der CPSU en kameraad N. S. Chroestsjow, bereikt de waarheid over het communisme en zijn voornaamste doel — het verzekeren van een welvarend leven voor het volk en eeuwige vrede — de massa's van de kapitalistische landen. Met onvermoeibare energie en grote hartstocht populariseert kameraad N. S. Chroestsjow de vreedzame politiek van de Sowjet-Unie, roept hij op tot aaneensluiting van de vredeskrachten en stelt hij de misdadige plannen van de oorlogstokers aan de kaak. Zijn reizen naar verschillende landen hebben het stijgende prestige laten zien dat de Sowjet-Unie geniet.

Een radicale verandering vindt plaats in het bewustzijn van de volkeren van de kapitalistische landen. De waarheid over het socialisme en communisme wint nieuwe miljoenen voor de marxistisch-leninistische ideeën.

SOCIALISME EN VREDE

De meest vooruitziende burgerlijke propagandisten zijn er zich van bewust dat het vaandel van de vrede dat omhoog geheven wordt door het communisme, hieraan onweerstaanbare kracht geeft. Een boek van de verstokte anti-communist Schlamm is kortgeleden in het Westen verschenen. „... De kern van het conflict tussen communisme en het Westen — dat is zo onwaarschijnlijk dat niemand het durft te noemen — is dat het communisme wel vaart bij vrede, vrede wil, in vrede overwint”. Deze burgerlijke propagandist begreep goed waarom het communisme sterk is. Daarom schreeuwt hij zo hard mogelijk: geeft het communisme geen vrede, begin een nieuwe oorlog tegen de communistische landen.

Nu kunnen zelfs onze vijanden niet nalaten toe te geven, dat het socialisme zich met succes ontwikkelt, dat het geen behoefte heeft aan oorlog maar aan vrede, want in vrede bloeit het op.

Soms komt men deze vragen tegen: remt het principe van de vreedzame coëxistentie niet de ontwikkeling van de klassenstrijd in de kapitalistische landen en de ontwikkeling van de nationale bevrijdingsbeweging? Het antwoord kan kort zijn: Deze vragen geven blijk van de onwil om de kern van het principe van de vreedzame coëxistentie te begrijpen. Dit principe is niet anders dan de hoogste vorm van klassenstrijd tussen de twee tegenover elkaar staande stelsels: socialisme en kapitalisme, de strijd waarin de mensen voor zichzelf zien welk stelsel beter is, welk stelsel een hoger ontwikkelingstempo van de produktiekrachten verzekert en meer zorg aan de mens besteedt. Het leven laat zien, dat vreedzame coëxistentie bijdraagt tot de voor-

uitgang van de nationale bevrijdingsbeweging en de ontwikkeling van de klassenstrijd in de kapitalistische wereld. Het is toch zeker onmogelijk te ontkennen dat in de laatste jaren de nationale bevrijdingsbeweging een nieuwe opbloei doorgemaakt heeft en dat het uiteenvallen van het koloniale stelsel versneld is. In de periode na de oorlog hebben meer dan dertig landen hun nationale onafhankelijkheid verkregen. Op het IIe Congres van de Communistische Internationale wees W. I. Lenin erop, dat van de 1¼ miljard mensen, die de wereld in 1920 bevolkten, er 1¼ miljard in de koloniën leefden: Nu leven er van de wereldbevolking van 2,7 miljard mensen iets meer dan 100 miljoen onder het koloniale juk. Deze vechten voor hun bevrijding. Het roemrijke volk van Cuba heeft het vaandel van de nationale onafhankelijkheid boven Latijns-Amerika gehesen.

De opmars van de nationale bevrijdingsbeweging is een direct gevolg van de versterking van het socialistische wereldstelsel. Het socialistische kamp draagt bij aan de ontwikkeling van de nationale bevrijdingsbeweging en is een garantie voor de onafhankelijkheid van de landen die de vrijheid verkregen hebben. Door haar effectief optreden verhinderde de USSR de imperialistische plannen om de volkeren van Egypte, Syrië en Irak tot slaven te maken en op het ogenblik strekt zij haar machtige helpende en steunende hand uit naar de volkeren van Cuba en Congo. Zoals het kort geleden zo goed gezegd werd door de Humanité, „Moskou wordt de hoofdstad van de hoop voor miljoenen Afrikanen die tot voor kort niets van het communisme afwisten. In ieder geval is dit een van de grootste gebeurtenissen van onze tijd, een van de verschijnselen die grote historische gevolgen zullen hebben”.

De vreedzame coëxistentie vergemakkelijkt de ontwikkeling van de klassenstrijd van het proletariaat in de kapitalistische landen en de verdediging van zijn belangen, evenals de strijd tegen de Amerikaanse overheersing. Onder de omstandigheden van oorlogsvoorbereiding onderdrukken de heersende kringen in de kapitalistische landen iedere oppositie en beknotten zij de democratie. Maar onder de omstandigheden van vreedzame coëxistentie zijn zij gedwongen meer armslag te geven aan de oppositionele krachten en het regiem te liberaliseren. De versterking van de klassenstrijd in Japan, Italië, België en Frankrijk is strikt wetmatig. Niet lang geleden merkte kameraad Thorez zeer juist op:

„De volksbeweging krijgt een grotere omvang in tijden van verminderende internationale spanning. De volksbeweging vergemakkelijkt deze ontspanning, terwijl de ontspanning op haar beurt, de opkomst van de volksbeweging bevordert”.

Sinds de bijeenkomsten in Moskou zijn 13 nieuwe communistische partijen in de wereld ontstaan en hebben drie miljoen mensen zich bij de communistische beweging aangesloten, die nu meer dan 36 miljoen leden telt.

Al deze feiten wijzen erop, dat de politiek van vreedzame coëxistentie de mogelijkheden waarborgt, dat het socialistische kamp, de communistische beweging en de progressieve krachten sterker worden en tegelijkertijd het kapitalistische systeem uitholt en verzwakt.

Twee historische taken worden aangepakt in de loop van de strijd voor de overwinning van de politiek van vreedzame coëxistentie: de krachten worden verenigd en gemobiliseerd tegen de voorbereiding en ontketening van een nieuwe oorlog en de massa's worden gewonnen voor de idealen van het socialisme.

De laatste jaren is het imperialistische kamp aanmerkelijk verzwakt. Er treedt een groeiende isolatie op van het Amerikaanse imperialisme binnen de kapitalistische wereld zelf, waarbij Amerika's bondgenoten het in de steek laten. Nooit tevoren hebben de brede volksmassa's in de burgerlijke landen de Amerikaanse heersende kringen zo gehaat als nu. De politiek van het Amerikaanse imperialisme heeft ongeken- de terugslagen ondervonden.

Het imperialistische kamp wordt verscheurd door tegenstellingen tussen zijn leidende landen, tussen grote en kleine staten, tussen de Verenigde Staten en andere landen. Een scherpe klassenstrijd woedt in alle kapitalistische landen.

Zoals de oproep van de bijeenkomst van Rome van de communis- tische partijen van de Europese kapitalistische landen terecht opmerkt:

„We leven in een tijd waarin het socialisme zijn superioriteit vertoont op alle gebieden van het politieke, economische en sociale leven. We leven in een tijd, waarin, met de ontwikkeling van de coëxistentie en de vreedzame wedijver, nieuwe miljoen- men mensen uit alle lagen gemakkelijker gewonnen kunnen worden voor de grootse idealen van het socialisme”.

Een wereldoorlog is geen verplichte voorwaarde voor het ontstaan van een revolutie.

Iedere wereldoorlog is geladen met een ernstige crisis die benut kan worden voor de revolutie. Maar het zou een vergissing zijn om iedere revolutie en revolutionaire situatie te verbinden met een oorlogscrisis. De ideeën van het socialisme zijn zo almachtig, dat ze geen bommen nodig hebben om een weg voor hen te banen. Er is geen oorlog nodig voor de bevordering van de socialistische ideeën. De toekomst is aan het socialisme, dat onvermijdelijk het kapitalisme in de gehele wereld zal vervangen. Dat is een objectieve wet van de maatschap- pelijke ontwikkeling.

De strijd voor de overwinning van het principe van de vreedzame coëxistentie vereist beslist, vastberaden optreden van alle vrede- lievende krachten en hun mobilisatie voor de strijd tegen de oorlogs- dreiging.

Het XXIIe Congres van de CPSU legde er de nadruk op dat: „... op het ogenblik de mogelijkheid dat de imperialisten een oorlog beginnen bestaat en dat de oorlogsdreiging niet onder- schat moet worden. Daarom moeten de socialistische landen en alle vredeskrachten de uiterste waakzaamheid betrachten en hun strijd voor het behoud van de vrede versterken”.

Een bijzonderheid van de huidige periode is dat er machtige sociale en politieke krachten zijn, die in staat zijn de imperialisten te verhinderen een oorlog te ontketenen, en, mochten zij trachten er een te be- ginnen, de agressoren een verpletterende slag kunnen toedienen en hun avontuurlijke plannen kunnen verijdelen. Het principe van de

vreedzame coëxistentie en het ontwapeningsplan dat de Sowjet-Unie voorgelegd heeft, dienen tot wekroep om de massa's te mobiliseren voor de strijd voor het ten uitvoer leggen van deze ideeën en dit plan.

Voelende dat de grond onder zijn voeten wegzakt, dat de doodsklok van de geschiedenis luidt, kan het imperialisme zich heel goed in een of ander avontuur storten. De agressieve aard van het imperialisme wordt niet afgestompt, maar wordt integendeel scherper. Met hun agressief en provocatorisch optreden zouden de imperialisten graag de Sowjet-Unie ertoe willen brengen haar pogingen op te geven een ontspanning van de internationale toestand, een liquidatie van de koude oorlog en de normalisering van de betrekkingen tussen de staten te verkrijgen. Maar die berekeningen zijn ongegrond. De Sowjet-Unie houdt zich en zal zich blijven houden aan haar algemene lijn, die geformuleerd werd door het XXe en XXIIe Congres van de CPSU, de lijn van de vreedzame coëxistentie en de versterking van de vrede.

Zij die met vuur spelen moeten vooral de waarschuwing van de Sowjet-regering nooit vergeten dat niet alleen vliegtuigen die het luchtruim van de Sowjet-Unie binnenvliegen neergeschoten zullen worden, maar dat ook slagen toegebracht zullen worden aan de bases waarvan zij opstijgen.

In het besluit van de voltallige zitting van het Centraal Comité van de CPSU in juli wordt gezegd:

„De Communistische Partij en de regering van de Sowjet-Unie moeten onvermoeibaar verder gaan alle machinaties en agressieve plannen van de imperialisten te ontmaskeren, de waakzaamheid van de volkeren te verhogen, de macht van ons land te vergroten en zijn verdediging te verbeteren, krachtig en vastberaden de leninistische lijn van de vreedzame coëxistentie te bevorderen, door te streven naar vreedzame oplossing van omstreden internationale problemen”.

De arbeidersklasse en alle volkeren van de kapitalistische landen zijn geroepen een belangrijke rol te spelen in de versterking van de strijd voor de vrede. Kameraad Togliatti merkte terecht op:

„... Des te meer wij in staat zullen zijn door de uitingen van solidariteit tussen de volkeren van alle landen van de wereld, de leiders van het imperialisme te isoleren in onze strijd tegen hen, des te gemakkelijker zal het zijn oorlog te vermijden”.

De arbeidersbeweging in de kapitalistische landen bezit enorme mogelijkheden om de druk op haar regeringen te vergroten, om hen te dwingen zich te houden aan de beginselen van de vreedzame coëxistentie. Indien de volkeren al hun krachten bijeen brengen, vastberaden strijden tegen de agressieve politiek van het imperialisme en de noodzakelijke wil en energie tentoon spreiden, zullen zij de agressoren bedwingen en hen ertoe brengen hun avontuurlijke plannen op te geven.

B. PONOMARJOW.

Prawda, 12 augustus 1960.

MENS EN GODSDIENST

Enige aantekeningen bij een belangrijk boek

Honderden miljoenen aanhangers tellen ook in dit spoetniktijdperk de wereldgodsdiensten: het aantal Boeddhisten wordt ruwweg geschat op een half miljard mensen, de Hindoes en protestanten samen op bijna evenveel en de Islam en de R.K.-kerk schatten hun ahang elk op 400 miljoen; men neemt aan, dat 300 miljoen mensen de leer van Confucius volgen en 120 miljoen die van de orthodoxe kerk.

Nu ontmoet de niet-gelovige Nederlander het geloof in hoofdzaak in de vorm van zuilen, d.w.z. als politieke vormen, die hier te lande nu eenmaal theologisch worden geplamuurd. Niet dat het aan „godsdienst-literatuur” zou ontbreken: één boekenkwartier van een der vrome omroepilaren kan U gerust stellen. Maar wel gaan al deze beschouwingen, ook als zij zich historisch of beschrijvend noemen, uit van een Christelijk dogma. Zij aanvaarden de bijbelverhalen als zodanig en steunen daar verder op. Behandelen zij andere godsdiensten, dan nemen zij stilzwijgend de superioriteit van het Christelijke en eventueel het Joodse geloof aan.

Maar met de opbloei van de wetenschap sinds de Renaissance en in het bijzonder sinds de 18de en vooral de 19de eeuw werden zowel de verschillende dogma's als het verschijnsel godsdienst onder de critische loup genomen. Marx en Engels hebben het duidelijkst uitgesproken, dat het ook hier om een maatschappelijk verschijnsel gaat, dat alleen te verklaren is uit de maatschappij, waarin het is ontstaan.

Sindsdien heeft Lenin, zowel in zijn geschriften als in zijn bestuursdaden na de Russische revolutie deze opvatting uitgewerkt en men vindt de weerslag ervan in de gehele politiek van de Sowjet-Unie tegenover kerkgenootschappen en gelovigen op haar gebied. Er bestaat dus een marxistische beoordeling en praktijk ten aanzien van de godsdienst, maar het viel niet mee een historisch overzicht van dit hoogst ingewikkelde gebied in handen te krijgen. Wij kunnen de belangstellende lezers (en dat zijn er in ons land heel wat!) niet blij maken door het aanbevelen van een boek „waar het nu eens allemaal in staat”. Daarvoor is de stof te onafzienbaar.

Ambrogio Donini, hoogleraar in de geschiedenis van het Christendom aan de universiteit van Rome, lid van het partijbestuur van de communistische partij en van het parlement van Italië noemde zijn boek bescheiden „Hoofdlijnen van de geschiedenis der godsdiensten”.*) Hij wilde slechts de methode aangeven om de godsdienstgeschiedenis op marxistische grondslag te kunnen beoefenen, maar hij deed veel meer dan dat.

„In de godsdienstige belijdenissen van de massa's uit zich vaak een elementaire behoefte aan rechtvaardigheid, goedheid en geluk op aar-

*) Abrogio Donini, *Lineamenti di storia delle religioni*. Editori Riuniti 1959.

de", schrijft Donini en men kan dit als een van zijn hoofdmotieven zien. „In het messianisme en profetisme, in de massa-godsdiensten van de Oostelijke wereld, in de mysteriediensten, in het Christendom van de eerste eeuwen en in de middeleeuwse ketterijen weerspiegelen zich werkelijke revolutionaire bewegingen, waarvan de uitwerking blijft bestaan, ook als de verwachtingen van de gelovigen naar bovenaardse en zelfs reactionaire oplossingen worden afgeleid”.

Men zoekte ook in het religieuze geen eeuwige waarheden: ook hier veranderden de opvattingen met de maatschappelijke verhoudingen en de indeling van geloofsvormen berust dan ook op de ontwikkeling van de maatschappij.

„De godsdienst is niet met de mens geboren”, lezen wij. Voor de mensen tot een primitieve organisatie kwamen, b.v. om tezamen een groot dier te jagen, was daar ook geen sprake van. De oudste godsdiensten wortelen, net als het leven, in het stamverband. Vrijwel overal vindt men aan de aanvang een dodendienst. Men maakte geen onderscheid tussen stof (of lichaam) en ziel, maar meende, dat de dode voortleeft.

De primitieve mens probeert door allerlei handelingen de hem omringende, oppermachtige natuur te beïnvloeden: dat is de magie, niet wezenlijk verschillend van godsdienst, terwijl de tovenaars eigenlijk al het begrip priester omvat. Men meende door middel van de magie op natuur en groep materiële druk te kunnen uitoefenen om bepaalde tastbare resultaten te bereiken. Men beschouwde dit niet als een wonder.

Voor primitieven is alles tegelijk natuurlijk en bovennatuurlijk. Aan wonderen zijn de mensen pas gaan denken, toen er sprake was van onbevredigde, zij het eenvoudige behoeften. Daarop wijzen dan b.v. de verhalen over de vermenigvuldiging der broden, de wonderbaarlijke visvangst en de verandering van water in wijn uit de evangeliën. Brood in overvloed leek de onderdrukten (na het ontstaan van klassen dus) iets onbestaanbaars, een wonder. Wonderen naar het inzicht der heersende klasse dragen een heel ander karakter: klinkende overwinningen, geboorte van monsters enz., dingen om indruk te maken op de lagere klassen.

De oudste godsdienst voor de klassen verschijnen is het totemisme. „Totem” duidt op verwantschap; een groep meende af te stammen van een dier, dat hem het bestaan mogelijk maakte en door de groep vereerd werd. Het vlees van zo een dier mocht niet gegeten worden, het was taboe, d.i. „afgescheiden”, tegelijk heilig en afschrikwekkend. Ook in de bijbelse verhalen vinden we aanwijzingen van totemisme: men denke aan de verering van stier en kalf, de rol van de slang, het verbod van het eten van varkensvlees, de vis als embleem van de vroege Christenen, het zijn alles sporen van een veel oudere totemverering.

Mana, fetisj, zondbloed

„A ls ossen, paarden en leeuwen handen hadden en daarmee konden tekenen, zouden de paarden godenfiguren tekenen, die op paar-

den leken en ossen die leken op ossen en zij zouden lichamen maken, gevormd, zoals elk van hen gevormd is". Dit schreef de Griekse filosoof Xenofanes zes eeuwen voor onze jaartelling. Deze en dergelijke uitspraken en hun auteurs zijn later door de opeenvolgende vertegenwoordigers van een godsgeloof vrijwel geheel verdonkeremaand.

Wanneer de maatschappij meer gelaagd wordt, d.w.z. er zich klassen aftekenen, wanneer er overheersers verschijnen, stellen de mensen daar een godheid met menselijke trekken tegenover. Die godheid wordt dan steeds als onfeilbaar beschouwd en zijn priesters weldra eveneens.

Het totemgeloof, de verering van dierlijke voorouders, bleef zich echter lang handhaven. De afbeelding van het dier verbindt zich al heel vroeg met magie, b.v. in de prehistorische grotten als die van Lascaux in midden-Frankrijk. Men hoopte de afgebeelde dieren te kunnen vangen en tekende er vaak de pijlen bij.

Na 5000 voor Christus, d.i. ruwweg tienduizend jaar later, vinden we meer werktuigen afgebeeld: twee snijdende bijlen, speren en ook de ploeg en niet te vergeten het wiel. Men bracht dit in verband met de zon en zijn stralen; het kruissymbool (vier spaken van een wiel) is ervan afgeleid. De alleroudste weergave van menselijke activiteit is het oudste werktuig: de hand.

In elk primitief geloof wordt een niet uitsluitend materiële kracht aangenomen, die zich alleen in stoffelijke lichamen kenbaar maakt. Deze kracht wordt met Melanesische term „mana" genoemd en gaat vooraf aan het geloof in geesten. Dit laatste, het geloof aan geesten, aan engelen en duivels en aan een ziel, gescheiden van en strijdig met het lichaam, is eigen aan alle godsdienstige beschouwingswijzen. Dominini toont aan, dat de geesten hun rondedans in de hoofden pas beginnen tegelijk met de slaven hun gezwoeg op aarde. Goede en slechte geesten weerspiegelen de maatschappijstructuur — in het oog van wie daarin de eerste viool speelt, meestal.

Niet meer de gehele gemeenschap, maar het deel, dat speciale voorrechten geniet (die berusten op bezit) wordt geacht te produceren, te „scheppen", de rest ondergaat passief. Wat vroeger totem was, wordt nu langzamerhand hoofd van de clan of volkssam en moet door gebeden en ritens gunstig gestemd worden. Zo werd uit het dier een godheid naar menselijk model.

Een andere vorm, waarin men de religieuze vervreemding van de dingen, voortvloeiend uit de maatschappelijke vervreemding tussen de groepen van eenzelfde samenleving ontmoet, is de fetisj, een voorwerp, vaak een steen, vereerd om zijn bovennatuurlijke kracht, aangezien het een geest huisvestte. (Fetisj komt van het Portugese „feitico" en betekent ongeveer toverij, evenals „amulet" en „talisman", beide uit het Grieks, het laatste via het Arabisch).

Zowel totemisme als fetisjisme kwamen bij de meest uiteenlopende volken voor, bij de Azteken in Zuid-Amerika zogoed als bij de volken van de Oude Wereld. Men kan de studie van de godsdiensten dan ook met elk land beginnen. Met ontmoet zoveel godsdienstvormen als er vormen van economisch en maatschappelijk leven hebben bestaan, maar houde zich wel voor ogen, dat de godsdienstige vormen de nei-

ging hebben te bekijken, ook als de voorwaarden, waaronder zij zijn ontstaan, en ten slotte verklaard kunnen worden, allang zijn verdwenen. Nooit kan men echter (Donini onderstreept dit telkens weer) de ontwikkeling van de ideologie eenvoudigweg uit die der produktiekrachten verklaren.

Bijzonder verhelderend werkt de studie van de oude Egyptische godsdienst, waarover veel bekend is en waarin men de groei van stamverband naar feodale maatschappij ziet. De lotgevallen van de goden weerspiegelen als het ware het lot der aardse gezinnen. In de oudste goden vinden wij de gehele dierenwereld van de Nijldelta weer, de latere bewaren, als rest van het totemisme, nog dierlijke attributen. De Egyptische theologie loopt uit in de zonnediens, een soort monotheïsme, parallel met de absolute monarchie. Eén heer op aarde, één heer in de hemel.

Versluierd onder tal van mythen rechtvaardigt de godsdienst de telkens wisselende vormen van uitbuiting. Dit blijkt de eigenlijke functie van de religie in de klassenmaatschappij.

Een merkwaardig voorbeeld hiervan is het zondvloedverhaal, dat bij tal van volken voorkomt, o.a. de Joden (het bekende bijbelverhaal), de Egyptenaren en de Babyloniers. Donini acht de verklaring dezer verhalen uit een werkelijke overstroming in een vroegere periode, een geologische motivering dus, even onjuist als om er een hogere openbaring in te zien. De hoofdgedachte is de bestraffing van mensen, die het gezag van een heerser, in het verhaal natuurlijk vervangen door een god, niet willen erkennen. In het dorre Perzië wordt de straf dan ook niet afgeschilderd als langdurige regenval, maar als extra-streng koude.

Uit de teksten op Egyptische papyri, waarop in tegenstelling tot de inscripties in de pyramiden, gebeden enz. van gewone mensen bewaard zijn gebleven, blijkt dat bij deze nederigen en verdrukten begrippen als zonde en berouw, biecht en vergiffenis leefden, terwijl de heersers zich in hun grafschriften steeds rechtvaardig en onschuldig verklaarden. Het klassenverschil is ook hiervoor verantwoordelijk.

Ook bij de in Egypte zo diep gewortelde dodendienst komt dit verschil tot uiting. Sinds het Oude Rijk kende men hier de slavernij, die veertig eeuwen geleden een grote rol moet hebben gespeeld bij landbouw, bevoeiing en bouwwerken. Uit de dodenboeken blijkt, dat men de dood letterlijk als de voortzetting van het leven op aarde beschouwde: de vorsten rekenden erop hun heersersambt temidden van de doden voort te zetten. Voor de slaven, het gewone volk in het algemeen heet de dood het „rietveld”, d.i. een goed bevoeide akker. Hun paradijsdroom is niet de oppermacht, maar... werken met goed resultaat voor henzelf! Het lijkt een voorafschaduwung van het Christelijke „rijk Gods”.

Zonnemythe en opstanding

Bij alle ons goed bekende volken der Oudheid berustte de samenleving op de slavernij. De Egyptische Isis-, zogoed als de Griekse Dionysus-cultus ontleen daaraan hun klassekarakter: het zijn vor-

men van de „zonne-mythe”, een god, die sterft en weer op staat en die past bij een landbouw-economie. Vijf of zes eeuwen voor de intrede van het Christendom kenden de slaven en nederigen een eredienst van een god of held „gesymboliseerd in de offerande van een aan hem gewijd dier, wat niet alleen het weder-opbloeien van de akkers en de natuur garandeert, maar ook vrijheid en onsterfelijkheid waarborgt aan hen, die het oude leven willen verlaten om een nieuw te winnen”. De verbinding van de zonne-mythe, dus van de jaarlijkse herleving der natuur met de heilsgedachte, de verlossing van zonde en dood, heeft in de oudste opvattingen niet bestaan. Deze verschijnt pas met de slavernij. Er spreekt het verlangen uit naar een wereld zonder onderdrukking. Vandaar dat de Isis-cultus, in tegenstelling tot andere religieuze import uit het Oosten, door het Romeinse rijksbestuur werd verboden en vervolgd.

In de Isis-dienst is ook sprake van een maagd, die een kind baart; de feesten van de „geboorte van het licht”, een midwinterfeest dus, werd in de nacht van 24 op 25 december en in die van 5 op 6 januari in het gehele Middellandse-zeegebied gevierd... en dat ruim drie eeuwen voor Christus! Het licht werd toen vereenzelvigd met de Perzische godheid Mithras, de „zon des heils”.

De figuur van de „moedergodin”, de „grote godin” stamt nog uit de verre tijden van het matriarchaat, zij symboliseert moederschap, macht en vruchtbaarheid. Zo de Babylonische Ishtar, „de morgenster”, met wie ook een opstandingsmythe verbonden is, de Perzische Anahita de „onbevleete”, Tanaïs in Klein-Azië en vele andere. De eredienst voor Athene, de godin van de gelijknamige Griekse stad, was een „hulde aan de maagd”. In het Griekse Ephese, aan de kust van Klein-Azië, vereerde men Artemis, godin van het vruchtbare land, van het woud en van de maan. Het oudste Christendom draagt van die dienst de sporen en schiep de overlevering, dat de maagd Maria haar laatste levensjaren sleet in datzelfde Ephese.

Afrodite, de Griekse uit zeeschuim geboren godin van de vruchtbaarheid en het huwelijk, wordt voorgesteld met een zoon; in de rijke Griekse mythologie kent men nog, vooral onder het gewone volk, de dienst van Demeter (wat moeder betekent) en van Dionysus, de „zoon Gods”.

Uit al deze overeenkomstige figuren blijkt niet zozeer verwantschap of overneming van godsdienstige voorstellingen van het ene volk door het andere, maar wel, dat overeenkomstige levensomstandigheden aanleiding gaven tot overeenkomstige religieuze voorstellingen.

Verlossing uit de slavernij

Godsdienstvormen hebben zich niet van „lagere” naar „hogere”, d.w.z. monotheïstische (verering van één God) ontwikkeld, zoals de theologen meestal aannemen, maar op grond van de verhoudingen in de maatschappij. In Mesopotamië (Babylonië en Assyrië) ontstond een stelsel van veelgodendom; de goden stonden daarin echter niet gelijk. Vaak zorgden de priesters ervoor, dat de god van de belang-

rijkste stad ook als de voornaamste god werd beschouwd. De Grieken rangschikten hun talrijke goden tot een hiërarchie op de Olympus. Maar de Olympische goden belichaamden de traditie van de aristocratie, van de heersende klassen van het oude Griekenland.

Uit alle Griekse teksten blijkt het bestaan van slavernij, in een vrij milde, patriarchale vorm eerst, later verder ontplooid. Hoe meer de slavernij aan betekenis won, hoe meer de vrije handwerkers en boeren achteruit gingen. Dit bracht de handenarbeid in discredit: de Griekse filosofen sinds de vijfde eeuw voor Chr., verachtten de handwerkers, evenals al hun klassegenoten dat deden. De onderscheiding van hoofd- en handenarbeid met alle gevolgen van dien dateert uit die tijd! De Griekse filosoof Plato en zijn volgelingen beschouwden zelfs de „demiurg”, de schepper van de stoffelijke wereld, als een minderwaardige godheid!

Ook de Joden, oorspronkelijk nomaden, kenden, toen zij in Palestina gevestigd waren, d.w.z. in de eeuwen, waarin de bijbel ontstond, een vrij mild soort slavernij. Tot de geboden van Exodus behoort het verplichte vrijkopen van Joodse slaven, eens in de zeven jaar. De slavernij, maar vooral het verlies van de nationale onafhankelijkheid en de Babylonische ballingschap (586 voor Chr.) leidden tot de verwachting van een bevrijder, de messias. (messias betekent gezalfde, d.i. koning).

Dit geloof in een messias, een verlosser, hebben de Joden met zich mee gedragen in hun eerste en tweede verstrooiing en overgebracht op brede kringen in de Grieks-Romeinse wereld. Ook het Christendom is erop gebouwd en een gehele literatuur, n.l. de apocalyptische geschriften. Het was de taal van de oppositie tegen de bestaande orde, vandaar de haat en minachting van de Romeinse elite omstreeks het begin onzer jaartelling jegens de Joden, in wie zij verlossing zoekende en dus gevaarlijke slaven zagen.

Men moet hierbij bedenken, dat de slavenhouders uit ervaring wisten, dat de slavenopstand hun steeds als een zwaard van Damocles boven het hoofd hing. En zowel bij de beroemde opstand van Eunus op Sicilië als bij die van Spartacus in Zuid-Italië was een „profetes” opgetreden, die met haar „goddelijke openbaringen” de opstandelingen bezielde. Bij een dergelijke opstand in Klein-Azië droomde men zelfs van een „zonnestad zonder slaven of meesters”. Ook het beeld van een „stad met open poorten”, die de profeet Jesaja en de Openbaring van Johannes oproepen is typerend voor de verwachtingen van slaven.

Zeer verbreid was in de oude wereld de schuldslavernij, die de boeren die niet aan hun verplichtingen konden voldoen, vaak bedreigde. Men vindt deze reële nood terug, niet alleen in al of niet geslaagde pogingen tot agrarische hervorming, maar ook in een religieus kleed. In het bekende gebed „Onze Vader . . .”, zoals het voorkomt in het Evangelie van Mattheüs, leest men dan ook: „Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren”. De godsdienstige illusie heeft echter voor het sociale feit schuld (in geld of goederen) in de plaats geschoven het morele begrip „zonde”. In het latere Lucas-evangelie luidt de genoemde zinsnede dan ook: „Vergeef ons onze zonden, zoals ook wij hen vergeven, die tegenover ons hebben gezondigd”. In de gelijkstelling van schuld en zonde — het Nederlandse woord schuld

heeft trouwens al een dubbele, n.l. economische en morele betekenis — speelt ongetwijfeld een rol, dat de schuldenaar zijn vrijheid als burger gevaar zag lopen.

Met klem wijst Donini op het verschil tussen de magische bevrijding van slavernij en de Christelijke of anderszins religieuze „verlossing”.

„Met behulp van landbouwwiten tracht de mens zijn heerschappij over de omringende wereld en de maatschappij uit te oefenen; de verlossings-godsdiensten daarentegen streven ernaar in een andere wereld dat geluk en die rechtvaardigheid te garanderen, die op aarde onbereikbaar zijn geworden. De illusie van een hemelse verlossing treedt in de plaats van de hoop op aardse verlossing”.

De Christelijke gedachte van verlossing (in het latijn letterlijk: vrijkoping) steunt bovendien nog op het Romeinse gebruik, dat de losprijs voor een slaaf door een derde kon worden gestort. Die gedachte zelf — een held gaat naar de onderwereld, staat weer op en bewerkt zo de morele wedergeboorte van hen, die in hem geloven — bestond al in de „mysterieën” in de meeste landen om de Middellandse zee. De (Perzische) Mithras-cultus was zelfs tot in Engeland verbreid in de tijd van het ontstaan van het Christendom, waarmee die cultus concurreerde en dat erdoor is beïnvloed. De apostel Paulus, die uit het Klein-aziatische Tarsus verschillende Oosterse mysterieën goed kende, heeft het geloof in de verlossende godmens, in zijn geschriften en daarmee in de Christelijke leer opgenomen.

Wachten op de messias

Alle godsdiensten achten zichzelf het begin van alle leven op aarde. De bijbel (van het Griekse biblia-boeken) geeft in de vijf boeken van Mozes een geschiedverhaal van het Joodse volk en tevens geloofsregels. Het scheppingsverhaal, waarmee de bijbel begint, is echter niet een van de oudste; het is pas betrekkelijk laat, tussen de zesde en vierde eeuw voor Chr., uitgewerkt en heeft vele invloeden van de mythen van omringende volken ondergaan. Er blijkt uit, dat de Joden, evenmin als andere stammen, van meet af aan monotheïsme, d.i. het geloof aan één god, kenden. Pas in de zevende eeuw is de theocratie (godsheerschappij) gevestigd onder heftige strijd tegen allerlei lokale godheden.

Ook de tien geboden zijn later ontstaan dan het bijbelverhaal aan-geeft. Het waren gedragsregels voor een herdersclan, in de vorm van een soort overeenkomst tussen een godheid en een volk. Een belangrijke rol bij de vorming van deze nationale godsdienst speelden de profeten („zij, die spreken in naam van ...”), die verschillende malen de klacht van het nederige volk vertolkten. Zij waren „predikers en ethisch-sociale hervormers”. Een voortzetting hiervan is te vinden in de apocalyptische of openbarings-geschriften, die steeds grote veranderingen op aarde en in de hemel aankondigen. Zij gaan er alle van uit, dat de wereld thans niet rechtvaardig is, maar tevens, dat de onder-

drukkers niet eeuwig zullen woeden en dat hun dagen geteld zijn. De oudste apocalypse is het boek Daniël, de meest bekende de in het Nieuwe Testament opgenomen Openbaring van Johannes.

De verwachting, dat de wereld ten einde loopt en alleen gered kan worden door tussenkomst van een messias komt men omstreeks twintig eeuwen geleden in het Romeinse Rijk, zowel binnen als buiten de Joodse sfeer, herhaaldelijk tegen. Orakels, mystieke literatuur en wondergeloof doen opgeld, zowel bij de Romeinen als onder de door hen onderworpen volken. Ook de Romeinse Vergilius legt zijn waarzeggende sibylle dergelijke woorden in de mond.

De messias

De werkelijke crisis van het Romeinse Rijk en zijn bewoners (men denke b.v. aan de val van Jeruzalem in het jaar 70) leidde tot de verwachting van ondergang van het bestaande en de hoop op een „duizendjarige rijk”, dat door een messias zou worden aangekondigd.

Hoe zeer dit geloof geworteld was nog voor het Christendom, dat er ook een vertegenwoordiger van is, ontkiemde, wordt treffend bevestigd door de Dode-zeerollen, de meest sensationele archeologische vondst van onze tijd.

De betekenis van deze manuscripten is vooral, dat de hoofdgedachten van het Christendom er bijna honderd jaar vóór Christus in worden uitgesproken. De weinigen, die aan de echtheid van de rollen zeiden te twijfelen, deden dat dan ook alleen op religieus-conservatieve gronden, daar de nieuwe vondsten de overlevering tot in de kern aantasten. Men begrijpt de waarde van de rollen, als men weet, dat alleen al de zich daarin bevindende Hebreeuwse bijbeltekst minstens 900 jaar ouder is dan het oudste voordien bekende Hebreeuwse handschrift, dat te Leningrad bewaard wordt.

De schrijvers van de rollen behoorden tot een zelfstandige religieuze beweging, waartoe men, anders dan tot het Jodendom, uit vrije keus toetrad. Zij zonderden zich af voor de „dag des toorns” en deden afstand van privé-eigendom. Deze mensen zagen nog een mogelijkheid voor een beter leven op aarde, maar baanden in hun denkwijze reeds de weg tot de vervreemding van de werkelijkheid, die door het Christendom nog vervolmaakt zou worden tot een vlucht naar een andere en betere, d.w.z. verbeeldingswereld.

De Leraar der Gerechtigheid, de vereerde voorganger van de gemeenschap, moet ongeveer 100 j. voor Chr. geleefd hebben, toen er verschillende secten zich van de heersende Joodse groepen hadden afscheiden. Men wist al, dat uit deze oppositionele secten het Christendom is voortgekomen; maar men kan de messianistische beweging aan de Dode zee volgens Donini gerust Christelijk noemen, getuige wel 500 plaatsen in de rollen, die gelijkloidend zijn met het Nieuwe Testament.

Men heeft de ontbrekende schakel uit de wording van het Christendom gevonden en deze is twee eeuwen ouder dan het Nieuwe Testa-

ment. Maar dit richt zich tot de gehele, wankel geworden, Grieks-Romeinse wereld; de gemeenschap aan de Dode zee spreekt tot de Joden, al wordt bij hen de nationale verlossingsgedachte al meer universeel. Naar hun voorbeeld van de Leraar der Gerechtigheid zou de volksfantasie later de Christus-figuur schetsen, uit hun stroming zou een machtige godsdienstige beweging voortvloeien.

*

Wij hebben getracht een beknopte indruk te geven van een veelomvattend werk, dat de schrijver zelf enkel als een schets wil zien. In de Sowjet-Unie werkt een hele reeks geleerden aan het onderzoek van het ontstaan, de ontwikkeling en betekenis van de verschillende godsdiensten. Een samenvatting van de resultaten daarvan is in 1959 verschenen onder de titel „Metgezel van de atheïst”. In Frankrijk is het werk over „De oorsprongen van de godsdienst” van de in het verzet omgekomen Ch. Hainchelin opnieuw uitgegeven.

De Nederlandse lezer kan na de werken van Engels niet veel opslaan om zich op dit gebied te oriënteren. Nodig is dat wel, want er zijn maar weinig landen, waar zo op de godsdienstige gevoelens wordt gespeculeerd als hier, terwille van zo weinig hemelse motieven.

C. KLAPHEK

ECONOMISCHE AANTEKENINGEN

Ontwikkelingstendenties in de Nederlandse arbeidersklasse (II)

DE POSITIE VAN DE VROUW

We hebben reeds in het oktobernummer van dit blad vastgesteld, dat de ontwikkeling van de Nederlandse industrie in sterke mate gebaseerd was op de uitbreiding van de bevolking. Practisch de gehele bevolkingstoename sinds 1930 versterkte de Nederlandse arbeidersklasse. Daarnaast speelden de vermindering van het werklozenleger en het aantal boeren een bepaalde rol.

De rol van de vrouw in de Nederlandse arbeidersklasse is minder groot dan in andere Westeuropese landen, waar de kapitalisten niet over een dergelijke bevolkingstoename konden beschikken als in ons land. Speciaal is het aantal vrouwen die werken in bepaalde takken van industrie, zoals de lichte metaalnijverheid, kleiner.

Vergelijkt men de resultaten van de twee algemene volks- en beroepstellingen van 1930 met die van 1947, dan zien we zeker geen belangrijke verschuivingen die wijzen op een veel groter aantal werkende vrouwen.

Weliswaar blijkt hieruit, dat in vele industrietakken het aantal vrouwen verhoudingsgewijs sneller steeg dan het aantal mannen, maar dit zijn bijna alle bedrijfstakken, waar maar een gering percentage vrouwen werkzaam is en die, zoals uit de telling van 1947 blijkt, tot het administratieve personeel behoren. Helaas is uit de statistieken over het aantal in de industrie werkende personen niet op te maken, hoeveel hiervan direct in het productieproces werken en hoeveel behoren tot het andere personeel. Daarom is niet precies te zeggen, hoe het verloop is van de direct in het productieproces werkzame arbeidsters, (ook valt niet met zekerheid te zeggen, welke omvang de uitbreiding van het witte-boordenproletariaat reeds van 1930 tot 1947 had.)

We geven nu voor enige takken van industrie het percentage werkzame mannen, vrouwen en totale werkkrachten (inclusief eigenaars), en tenslotte het percentage dat de vrouwelijke beroepsleden op het totaal uitmaakten.

Dezelfde cijfers geven we ook voor de totale industrie, de landbouw, de detailhandel, de huishoudelijke diensten, het bank- en verzekeringswezen, de maatschappelijke diensten (overheid, enz.) en van de totale beroepsbevolking.

De sterke relatieve groei in de detailhandel en de landbouw moeten we toeschrijven aan het feit, dat in 1947 een boerin of een middenstandsvrouw zich sneller als een meewerkend gezinslid beschouwde dan in 1930, dit is dus geen werkelijke groei der vrouwelijke werkende bevolking.

De aanzienlijke daling in de textielindustrie, waar van oudsher het percentage vrouwelijke werkkrachten hoog is, is het meest opvallend. In 1950 bestond 34,2 pct van het aantal personen die hun beroep in de textielindustrie uitoefenden uit vrouwen, in 1947 bedroeg dit percentage 25,6!

	aantal beroepsbeoefenaren op 31.5.47 in pct van 31.12.30			perc. vrouwen totaal '47
	mannen	vrouwen	totaal	
grafische industrie	109	159	112	10,0
bouwnijverheid	104	149	104	1,7
kleding en reiniging	115	123	118	60,7
leer-rubber enz.	128	154	131	11,0
metaal ind.	158	111	156	3,6
textiel	113	74	100	25,6
voeding en genotmidd.	105	81	102	9,7
gehele industrie	121	112	120	12,7
landbouw	111	154	119	22,3
detailhandel	90	155	115	51,1
huishouding	60	78	78	97,1
Bank- en Verz.wezen	128	195	140	24,2
maatschapp. diensten	242	224	236	30,9
totaal	121	124	122	24,4

Na 1947 beschikken we uitsluitend over gedetailleerde cijfers van de *werknemers* in industriële bedrijven met (over het algemeen) meer dan 10 werknemers. Deze cijfers kunnen dus niet vergeleken worden met die van de algemene beroepstellingen van 1947 en 1930.

We geven het percentage vrouwen van het totaal aantal werknemers in de jaren 1950 en 1954 en van de jaren 1958 en 1959 het percentage vrouwen van het totaal aantal arbeiders en van het overige personeel.

Ook deze cijfers tonen geen snelle toename aan van het aantal vrouwen dat deelneemt aan het productieproces. Duidelijker is nog de toename van het aantal vrouwelijke „overige” arbeidskrachten, d.w.z. ook relatief, van het aantal kantoorbedienden enz.

	Percentage vrouwen van het totaal aantal werknemers		van arbeiders		van kantoorbedienden	
	1950	1954	1958	1959	1958	1959
Grafische industrie	15,6	13,3	11,3	11,6	27,9	28,0
kleding	77,7	77,6	80,3	80,9	40,4	40,4
reiniging	60,8	62,2	62,5	61,3	42,6	42,9
leder-rubber enz. ind.	18,2	20,0	18,1	17,6	23,0	23,6
metaalnijv.	6,8	8,1	5,4	5,4	17,7	17,9
textielindustrie	29,9	29,6	26,0	26,0	31,5	32,0
voeding en genotmid.ind.	18,6	20,8	18,1	17,9	25,8	25,6
industrie totaal	18,5	18,3	16,2	16,2	21,6	21,7

Deze cijfers hebben dus alleen betrekking op werknemers in bedrijven met meer dan 10 man personeel. We zien hier dezelfde tendenties als in de periode 1930—1947. Beslist geen sterke toename van het aantal vrouwen in het directe productieproces, wel in de toch al snel stijgende groep overige werknemers. Vooral in de groep der kantoorbedienden. Hier stijgt het aantal vrouwen zelfs relatief. Ook dit is een proces, dat dus al tientallen jaren voortschrijdt en voor de beoordeling van het witte-boordenproletariaat in ons land van wezenlijk belang is. We willen er op wijzen, dat deze relatieve stijging van het aantal vrouwelijke lagere kantoorbedienden behoorlijk groot moet zijn, omdat hele groepen werkers die ook onder het overige personeel vallen, nagenoeg geheel uit mannen bestaan, zoals het technisch personeel, vertegenwoordigers, bedrijfskaders in de meeste industrietakken, en we kunnen rustig zeggen ook de hogere administratieve functies. Een laatste factor die mee moet tellen om de positie van de vrouw in de Nederlandse arbeidersklasse te beoordelen is het feit, dat de toegenomen duur van het schoolbezoek relatief het aantal vrouwelijke werkers nog meer binnen bepaalde grenzen heeft gehouden dan bij de mannelijke werkers, omdat de gemiddelde leeftijd van de werkende vrouw veel lager ligt dan bij de man en het aantal jeugdige werkers naar verhouding veel groter.

De gegevens die ons ten dienste staan samenvattend, moeten we constateren, dat de rol van de vrouw in ons land in de afgelopen jaren relatief niet is toegenomen, en zeker is afgenomen voor zover het arbeiders betreft die direct aan het productieproces deelnemen. Toegenomen is dus vooral het aantal vrouwelijke administratieve werkers. Daar het totaal aantal werkende vrouwen ongeveer even sterk is toegenomen als het aantal werkende mannen en ook de vrouwelijke jeugd langer onderwijs geniet, moet de gemiddelde leeftijd der werkende vrouwen zijn toegenomen en moeten er dus ook meer getrouwde vrouwen zijn gaan werken.

HET WITTE-BOORDENPROLETARIAAT

Zowel bij de bestudering van de positie van de vrouw als van de totale Nederlandse arbeidersklasse stootten we op het meest karakteristieke verschijnsel van onze tijd, de snelle groei van het administratieve personeel.

We hebben gezien, dat we het feitelijke begin van deze ontwikkeling reeds in de dertiger jaren moeten leggen. „Wat in Nederland onder het begrip „overige werknemers” wordt samengevat in de meeste statistieken, en welke groep aardig samenvalt met de term „witte boordenproletariaat” is in feite een tamelijk uiteenlopende groep werkers. Ze bestaat behalve uit de eigenlijke kantoorbedienden, uit technici, bedrijfsleiders, verkooppersoneel en allerlei andere soorten deskundigen die in het ontwikkelde kapitalistische productiesysteem niet gemist kunnen worden, of zonder wie het ingewikkelde technische productieproces onmogelijk is.

In landen als de Ver. Staten en Engeland schijnt het hoogtepunt van

de groei van het administratieve personeel, de groep die veruit het grootst is, van de „overige werknemers”, voorbij te zijn en dreigt zelfs een aanzienlijke vermindering van werkgelegenheid voor deze groepen door de toenemende mechanisatie en automatisering van dit werk.

De cijfers in ons land wijzen zeker nog niet in deze richting. Integendeel. De afname van de groei die we bijv. bij het aantal ambtenaren konden constateren, zien we niet bij de toename van het „overige personeel” in de Nederlandse industrie. Daar gaat de groei in snel tempo verder. Dit in tegenstelling tot de direct bij het productieproces werkzame arbeiders. Hier is de productiestijging mogelijk gebleken door modernisering van het productie-apparaat en opvoering van het werktempo.

Onderstaand geven we de cijfers voor het aantal werknemers in bedrijven van 10 en meer man personeel, exclusief de bouwnijverheid, in 1956 en in 1959 als percentages van het aantal werknemers in 1953, en gesplitst in direct bij het productieproces werkzamen en overige werknemers.

(basisjaar 1953 - 100)	aantal arbeiders		aantal overige werknemers		totaal
	1956	1959	1956	1959	
aardewerk	106	99	122	138	102
diamant	80	72	89	91	74
graf. industrie	110	108	118	114	113
chem. industrie	113	118	121	137	123
houtbewerking	102	98	105	111	100
kleding	107	99	111	113	101
reiniging	97	97	101	102	97
leder-, rubber enz.	103	102	122	129	106
mijnbouw	101	100	109	124	103
metaal	113	108	126	140	115
papierindustrie	108	113	117	135	117
textiel	100	93	117	121	96
gas- en electra	97	94	109	118	104
voedingsmiddelen	102	104	108	118	107
Totale industrie	105	103	117	129	108

We geven eigenlijk ten overvloede, omdat bovenstaande cijfers reeds een duidelijke taal spreken — ook nog het totaal aantal arbeiders en overig personeel (in duizendtallen) van de jaren 1957, 1958 en 1959, ook omdat hier een ander verschijnsel aan het licht treedt.

(in duizendtallen)	1957			1958			1959		
	arb.	overige	totaal	arb.	overige	totaal	arb.	overige	totaal
totale ind.	846	210	1056	817	214	1031	826	221	1048
chemische	43	20	63	44	21	65	44	22	66
textiel	108	17	125	100	17	117	100	17	117
metaal	276	82	358	262	83	345	266	86	352
Voedings- en genotmiddelen	114	31	145	115	32	147	115	33	148

Bij bovenstaande cijfers, speciaal die over de afgelopen drie jaar,

moeten we onderstrepen, dat de kapitalisten het administratieve personeel zoveel mogelijk aan zich trachten te binden. Men moet maar eens naar de cijfers voor de metaalindustrie zien, om te constateren hoe de ondernemers bij een teruggang van de productie (in 1958) het aantal direct bij het productieproces werkzamen hieraan aanpast, het aantal overige werknemers echter zelfs nog uitbreidt.

Men moet zich evenwel afvragen of een crisis in plaats van een tijdelijke inzinking van de productie, die de kapitalisten zou dwingen alle onkosten tot een minimum te beperken niet nog veel ernstiger gevolgen speciaal voor het administratief personeel heeft, dan voor de arbeiders zelf.

Ongetwijfeld speelt ook de aanwezigheid van veel (goedkope) vrouwelijke arbeidskrachten een rol bij het streven van de kapitalisten, om door een bepaalde gelaagdheid onder de administratieve werkers, kleinburgerlijke verhoudingen te scheppen. Aan de andere kant speelt vermoedelijk het voornaamste en op de duur enige middel om deze groepen aan het kapitalisme te binden: hogere lonen dan de gemiddelde arbeider, een aanzienlijk minder grote rol dan voor de oorlog. Een onderzoek in deze richting zou interessant en ook noodzakelijk zijn.

DE TECHNISCHE ONTWIKKELING VAN DE NEDERLANDSE ARBEIDERSKLASSE

Hoe staat het met de technische ontwikkeling, de scholing van de Nederlandse arbeidersklasse? De enige mogelijkheid om deze vraag enigszins te beantwoorden is het nagaan van de ontwikkeling van het schoolbezoek in Nederland, en het onderzoek naar welke scholen de Nederlandse jeugd gaat. We hebben reeds gezien, dat het schoolbezoek na de lagere school aanzienlijk is toegenomen, zo aanzienlijk zelfs, dat dit toegenomen bezoek invloed had op onze statistieken der beroepsbevolking. We geven hieronder twee tabellen.

De eerste geeft het aantal leerlingen die voortgezet dagonderwijs genoten, dus exclusief avondscholen; de tweede tabel het percentage, dat deze groep vormde van het totaal aantal inwoners van 12-25 jaar in de betreffende jaren.

VOORTGEZET DAGONDERWIJS

	aantal leerlingen (doizendtallen)	perc. totale bevolking van 12-25 jaar
1920	70	7
1930	155	12,75
1939	220	16,0
1950	340	22,5
1957	565	31,5

Hieronder volgt een gedetailleerde opgave van de ontwikkeling van het onderwijs.

jaar	TECHNISCH ONDERWIJS				HOGER OVERIG ONDERWIJS				
	lager dag - avond	middelbaar	hoger	ULO	M.O. + Onderwijs opleiding	Totaal	Wis- en Natuurkunde	Economie	
1920	14,4	34,0	3,5	2,4	—	39,3	8,6	1,0	0,6
1930	19,0	39,9	4,2	1,7	61,2	54,5	12,0	1,8	1,1
1939	32,9	41,9	5,4	1,9(38)	99,8	67,1	12,6(38)	1,5	1,1
1951	60,1	61,0	14,8	5,1(50)	127,9	93,9	29,7(50)	3,4	3,1
1958	99,9	73,9	29,9	6,0(57)	225,0	162,3	32,6(57)	4,8	3,5

Om een beter inzicht in de groei van het onderwijs en de onderlinge verschillen in groeitempo te geven, stellen we de cijfers van 1930 weer op 100. Bovendien drukken we de cijfers van 1951 nog in procenten van 1939 en die van 1958 in procenten van 1951 uit.

1920	76	85	83	138	—	72	71	53	97
1930	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1939	173	105	127	110(38)	164	123	105	87	184
1951	317	150	357	291(50)	216	172	246	190	525
1958	526	185	720	346(57)	368	299	270	270	590

'51 in

% v. '39	183	146	281	265	132	139	234	218	285
----------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

'58 in

% v. '51	166	121	202	118	170	174	110	142	112
----------	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Ook deze cijfers geven zonder meer een duidelijk beeld van de groei van het onderwijs, van de toenemende ontwikkeling van de Nederlandse arbeidersklasse. Opvallend is daarbij nog de snelle groei van het technische onderwijs, een groei die, iets wat moeilijk met een statistiek is aan te tonen, maar uit andere gegevens blijkt, in het gehele land heeft plaats gehad. Ze wijst op de toegenomen klassebewustheid: vele mensen en niet eens uitsluitend arbeiders, zien voor hun kinderen een opleiding tot geschoolde arbeiders de meest reële weg voor hun toekomst.

Een ander verschijnsel is het relatief achterblijven van het hoger onderwijs in de laatste tien jaar, terwijl ook hier de ontwikkeling van het witte-boordenproletariaat uit de sterke groei van het middelbare en ULO onderwijs blijkt.

*

We hebben geprobeerd aan de hand van zo exact en zo recent mogelijke gegevens een beeld te vormen van de ontwikkeling van de Nederlandse arbeidersklasse in de afgelopen dertig jaar. Uiteraard hebben we getracht de cijfers zoveel mogelijk aan het woord te laten, en deze cijfers spreken een tamelijk duidelijke taal. In de eerste plaats valt de sterke groei van de arbeidersklasse op, een groei gebaseerd op een snelle bevolkingstoename, een sinds dertig jaar niet toegenomen kleinburgerlijke klasse en een vermindering van het aantal boeren, en van het aantal werklozen. Met onze cijfers konden we niet aantonen, dat de betekenis van de werkende vrouw aanzienlijk is toegenomen.

Uit alle cijfers blijkt de sterke groei van het witte-boordenproleta-

riaat, een groei die voor het ambtelijke deel zeker reeds van de dertiger jaren dateert. We zien een relatieve achteruitgang van het aantal werkers, dat direct bij het productieproces is betrokken, een achteruitgang die nog sneller is bij de vrouwelijke werkers. De groei van het witte-boordenproletariaat blijkt onverminderd voortgang te vinden, een invloed van toenemende mechanisatie bij de administratieve beroepen is er nog niet.

Uit de ontwikkeling van het onderwijs valt ook de toenemende ontwikkeling van de technische geschooldheid, de groei van de kaders af te lezen. Het is echter de vraag, die niet met bovenstaande cijfers beantwoord kan worden of deze groei voldoende is om in de sterk gestegen behoeften te voorzien.

Tenslotte stootten we met onze cijfers op typische verschijnselen, die in de richting wezen van de wijze, waarop de Nederlandse bourgeoisie het administratieve personeel een kleinburgerlijk stempel tracht op te drukken.

Of, en zo ja, in hoeverre, het voornaamste middel om dit te bereiken bestaat in het betalen van hogere lonen dan aan de direct bij het productieproces werkzamen, is een vraag, die onze cijfers niet kunnen beantwoorden, maar die voor de beoordeling van de positie van het witte-boordenproletariaat van beslissende betekenis is.

K. B.

CRITISCHE NOTITIES:

Petroleum-politiek

Naar aanleiding van de tekenen van achteruitgang der economische bedrijvigheid in Amerika, wordt in de laatste maanden druk gespeculeerd over de toekomst en de eventuele weerslag, die een crisis in Amerika op West-Europa zal hebben.

Een interessante bijdrage tot deze discussie vonden wij in „Die Weltbühne“ van eind september.

Het blad wijst er op, dat de wereldproductie van ruwe olie van 274 miljoen ton in 1938 steeg tot 540 miljoen ton in 1950 en 978,2 miljoen ton in het afgelopen jaar.

Deze stijging van de productie „is in de eerste plaats vrucht van het streven der grote petroleum-monopolies, om hun heerschappij op de afzetmarkt niet alleen te behouden, maar zo mogelijk nog uit te breiden“.

De strijd werd verhevigd toen Amerika onder druk van Standard-Oil, Gulf, Texaco en andere petroleummaatschappijen naar een regime van gedwongen importbeperkingen overging, waardoor de Amerikaanse markt verregaand van de wereldmarkt geïsoleerd werd.

Het blad schrijft:

„Het aandeel der Ver. Staten aan de wereldproductie van petroleum, die in 1938 toch 61 pct en in 1950 nog maar 53,3 pct bedroeg, is in 1959 gezakt tot een percentage van 37,8. Ook het aandeel van de Ver. Staten in het wereldverbruik is van 58 pct in 1938 tot 46 pct in 1959 gedaald. Terwijl echter in 1938 de Ver. Staten nog petroleum exporteerden, is de Amerikaanse markt heden bij machte, de gehele binnenlandse productie, zoals die er nu voor staat, op te slorpen, ja, zij moet zich zelfs enige import getroosten, die in 1959 de netto hoeveelheid van 80 miljoen ton beliep.

Ook de Amerikaanse markt staat on-

der de druk van overschotten in de productie, maar men begrijpt, dat de Amerikaanse petroleum-monopolies na beperking van de invoer in staat zijn, bij gezamenlijk optreden de binnenlandse verbruiker de prijzen voor te schrijven. Dat bleek in het begin van de julimaand 1960, toen de Amerikaanse raffinaderijen bij een terughoudende productiepolitiek hun prijzen voor autobenzine een halve cent per gallon, d.w.z. 4 pct konden opdrijven.

Des te meer spitste zich de worsteling om de resterende, inzonderheid Westeuropese verkoopmarkten toe. De eveneens door de Ver. Staten beheerste petroleumindustrie van Venezuela (rond 14,5 pct van de wereldproductie, tegenover 10 pct in 1938), die vroeger onbelemmerd naar de Ver. Staten exporteerde, heeft nieuwe afzetgebieden nodig. Ze stoot op zoek naar klanten op de leveranciers van het Midden-Oosten (Koeweit, Saoedi-Arabië, Iran en Irak), die in 1938 nog maar 6 pct van de wereldproductie leverden, hun aandeel echter inmiddels tot 22 pct (233 miljoen ton!) hebben weten op te voeren. Naast de Amerikaanse monopolies strijden daar zoals men weet steeds nog de Nederlands-Engelse Shell alsook de British Petroleum Cy. voor hun posities. De algehele toestand wordt bemoeilijkt door de overal, zowel in Westeuropa als in vele overzeese gebieden plaatsvindende en ijverig volgehouden boringen, die weliswaar nauwelijks tot export leiden, maar de gebieden in kwestie echter minder afhankelijk maakten van leveranties uit de oude, grote productie-centra.

Canada in de knel

Verder merkt het Berlijnse blad op: „Een fraai voorbeeld van de hardnekkigheid, waarmee ook om betrekkelijk bescheiden posities geworsteld

wordt, biedt de ontwikkeling in Canada. De internationale petroleum-monopolies, die over de meeste raffinaderijen in dat land beschikken, waar voornamelijk Venezolaanse en Saoedi-Arabische ruwe olie wordt verwerkt, beletten sinds jaar en dag de aanleg van een pijpleiding, waardoor de Canadese prairie-petroleum naar de verbruikscentra aan de Oostkust kan worden gespuid en aldus voor bewerking beschikbaar komt. De onafhankelijke oliebelangen van Canada, maar ook regerings- en handelskringen, wie de import van ruwe petroleum zwaar op de maag ligt, die immers honderden miljoenen dollars vergt, terwijl de tekorten op de betalingsbalans al tot de recordhoogte van 1460 miljoen zijn gestegen, verwelkomen daarom levendig een aanbod van de Sowjet-Unie voor de leverantie van geraffineerde petroleumproducten (benzol enz.) tegen bijzonder gunstige prijzen. Zij hopen, dat hierdoor een petroleumoorlog in Canada zal ontstaan, die leidt tot het omverwerpen van de alleenheerschappij der internationale monopolies en de weg effent tot een betere verwerking en exploitatie van de binnenlandse olie.

Ofschoon de exploitatie van de negen reusachtige petroleumbronnen in de Sahara nog niet op noemenswaard peil staat, is de prijsdruk, die bij de gespannen concurrentie op de buiten-Amerikaanse markten is komen te rusten, toch al duidelijk voelbaar. Reeds in februari 1959 hadden de petroleumproducenten van het Midden-Oosten zich genoodzaakt gezien tot een krachtdadige prijsverlaging van 18 dollar-cents per vat, die overigens het gevolg was van een verlaging van de Amerikaanse prijzen voor ruwe olie. De producenten in Westindië zagen zich hierdoor hunnerzijds genoopt tot een verlaging van hun prijzen met 5 tot 15 dollar-cents.

In de daarop volgende periode bleef de officiële prijs voor ruwe olie zowel in het Midden-Oosten als in Venezuela stabiel, maar steeds meer moesten op ongeveer de helft van de wereldverscheppingen aan grote afnemers kortingen van 10 tot 20 pct van de berekende prijzen worden toegestaan. Politieke redenen spraken tegen een verdere,

openlijke verlaging der prijzen: De concessiegelden, die de Arabische petroleumlanden ontvangen, zijn immers in percenten van de vast gefactureerde prijs (meestal 50 pct) vastgelegd, zodat de verlaging daarvan nieuwe spanningen dreigde mee te slepen. Maar ook die schroomvalligheid liet zich op de duur niet handhaven. Tengevolge van de onmogelijkheid, de last van de kortingen af te wentelen op de petroleumstaten, stegen deze voor de petroleummaatschappijen met niet minder dan 40 pct van het aandeel, dat de maatschappijen zelf dienden bij te dragen.

Zodoende hebben in augustus j.l. ondanks de verontwaardiging van de Arabische deelgenoten Esso en tengevolge daarvan ook Shell en Texaco besloten, hun officiële ruwe petroleum prijzen in het Midden-Oosten al naar de soort nogmaals 4 tot 14 cents per vat ofwel van 2,7 pct tot 7,35 pct te verlagen. De British Petroleum protesteerde weliswaar tegen deze handelwijze, om tegenover de petroleumstaten haar gezicht te redden, maar dat belette haar inmiddels niet, haerzijds met terugwerkende kracht tot 9 augustus j.l. de prijzen voor alle petroleumproducten uit de grote raffinaderijen van Abadan (Iran) te verlagen, om kort daarop, daarbij nagevolgd door de Gulf, een reductie van haar ruwe petroleum prijzen van 4 tot 8 cents per vat af te kondigen.

Zeer waarschijnlijk zullen de Venezolaanse producenten gedwongen zijn, dit voorbeeld te volgen. Daarbij moet men wel in acht nemen, dat de officiële prijsverlagingen niet het einde betekenen van de kortingen, die in maar weinig beperkte omvang ook verder dienen te worden toegestaan.

In elk geval kan men nu klaar en duidelijk zien, dat de petroleummarkt buiten de Ver. Staten diep in een malaise verkeert.

Te veel raffinaderijen

„Nog slechter dan in de productie van de ruwe petroleum ziet het er bij dit alles uit in de sector van de petroleumverwerkende raffinaderijen. Volgens een onlangs gepubliceerd rapport van de informatiedienst van de British Petroleum, bereikte op het einde

van 1959 de totale omvang van de raffinaderijen 1167 miljoen ton (waarvan Amerikaans kapitaal 666 miljoen ton controleert), en overtrof zodoende de wereldproductie van petroleum in het jaar 1959 (978,2 miljoen ton) nog aanmerkelijk. Maar in de loop van het jaar 1959 was de raffinerings-capaciteit toegenomen met 84,11 miljoen ton ofwel met rond 8 pct. De planloze manier van investeren, waarin zowel de grote petroleum-monopolies alsook het van de trusts afhankelijke kapitaal betrokken zijn, betekent niet alleen een verspilling van waarden, die in de eerstkomende tijd braak zullen komen te liggen, maar heeft ook, in verbinding met de stijgende prijsdruk op petroleum-producten, al heel wat raffinaderijen in de grootste financiële moeilijkheden gebracht. Zo was onlangs de met een aandelenkapitaal van 3,5 miljard lire voorziene „Italia Raffineria Olii Minerale” in Milaan gedwongen, zich officieel bankroet te laten verklaren en onderhandelingen te openen met de Standard Oil over verkoop van haar bedrijf in Cremona. Typisch voor de economisch volkomen onverantwoordelijke geestesgesteldheid van de petroleummagnaten is het feit, dat Standard Oil thans bekend maakt, de verwerkingscapaciteit van het grote bedrijf in Cremona ondanks alles tot het viervoudige op te schroeven — en dat in Italië, waar de capaciteit van in totaal 35 raffinaderijen bij stokkende import de opsloringsmogelijkheden door de binnenlandse markt toch al verreweg overtreft!”

Dieptepunt voor tankvaart

Rozig echter ziet de toestand van de „raffinaderijen er nog uit, als men deze vergelijkt met die van de *petroleum-tankscheepvaart*. De Suezcrisis gaf aanleiding tot een waanzinnige stroom van bouwopdrachten voor tankschepen. De wereldtankvloot, die op 1 juli 1956 een omvang had van 42,86 miljoen bruto-registerton, groeide binnen vier jaar tijds, volgens de becijferingen van de Londense marktfirmas Davies & Newman Ltd., met niet minder dan 22,27 brt., d.w.z. met rond 52 pct, tot een totaal van 65,15 brt. aan, zonder dat na

de heropening van het Suezkanaal de vraag naar tankschepen ook maar geen ton groter was dan voorheen.

Bovendien is de transportcapaciteit van de tankvloot nog aanmerkelijk hoger gestegen dan de zuivere tonnagescijfers laten zien, daar de nieuwe eenheden de oude aan snelheid verreweg overtreffen, zodat zij dus in een jaar een volstrekt grotere transportprestatie kunnen leveren. Het gebruik van tankruimte is dan thans ook tot een vroeger onvoorstelbaar dieptepunt gedaald. Daarbij beschikken de scheepswerven — o, ironie! — nog steeds over niet-uitgevoerde bouwopdrachten van meer dan 16,3 miljoen brt.! Ook houdt men er rekening mee, dat als gevolg van de exploitatie van nieuwe olievelden, in 't bijzonder in Noordafrika, de gemiddelde routes voor het petroleumtransport nog korter zullen worden..

Het ligt voor de hand, dat bij zulk een toestand van de markt de vrachtprijzen zijn afgezakst tot een voorheen niet gekend dieptepunt. De hoop van de tankvlootreders op een herbouw van talrijke petroleumtankers voor het transport van granen is tot nog toe niet in vervulling gegaan, daar de meeste havens voor het tijdrovend laden en lossen van zulke enorme graanschepen niet geoutilleerd zijn. Er is dus nog geen einde van de rampen te zien. Des te beter begrijpt men de woede van de reders en Londense scheepsmakelaars jegens de Standard Oil van New Jersey, die op 8 juli j.l. alle eigenaars en makelaars van tankschepen, die met de Sowjet-Unie chartercontracten sluiten voor petroleumschepen, de boycot dreigt aan te doen, onverschillig of de tankers voor petroleumvervoer naar Cuba of elders bestemd zijn!” Aldus „Die Weltbühne”.

Haar betoog is niet alleen belangwekkend met het oog op de toestand in de olie-industrie op zichzelf, maar het werpt ook een interessant licht op de tegenstellingen in de kapitalistische wereld. Dit is van groot belang voor het begrip van de toestand, want zoals bekend, wordt de politiek van een hele reeks kapitalistische regeringen in niet geringe mate bepaald door de grote olie-monopolies.

De waarheid over 20 juli 1944

De 20ste juli 1944... Het is een datum uit de Tweede Wereldoorlog, die dankzij de propaganda-fanfaries uit het Atlantische kamp na 1945 bij velen, ook in Nederland, een begrip is geworden. De meesten hunner zijn echter door film en boek zich amper van het *wan*begrip bewust, dat hun opzettelijk is bijgebracht. De aanslag op Hitler van die historische datum wordt immers doorgaans voorgesteld als een daad van moedig generaalsverzet tegen de gehate Führer; en, nietwaar, tot die generaals zouden de heren Speidel en Heusinger hebben behoord. En die twee heren, nietwaar, zijn thans respectievelijk NAVO- en Bundeswehr-opperbevelhebber. Onze soldaten staan dus onder commando van een verzetsheld.....

*

Na de verschijning van het boekje „Zur Vorgeschichte der Verschwörung vom 20. Juli 1944“¹⁾ zullen in ieder geval de Duits lezende historici in ons land niet meer met goed geweten kunnen meedoen aan het bedrog. Dit werkje namelijk, enkele maanden geleden in de DDR verschenen, rekent Duits-grondig af met alle fabels die rondom de 20ste juli 1944 zijn verkondigd.

Om te beginnen geeft het een duidelijke schets van de Duitse anti-fascistische verzetsbeweging, waaruit niet alleen het leidende aandeel van de KPD overduidelijk blijkt, maar bovendien het volstreckte ontbreken van ieder aandeel der 20-juli-generaals aan de strijd tegen het Hitler-fascisme.

„De door de KPD geleide verzetsbeweging stelde zich ten doel, het Duitse fascisme en militarisme, inclusief hun imperialistische wortels, op te ruimen en een waarlijk democratische vredelievende staat te vormen,” zo zegt het boekje op pag. 15. „Het karakter van de samenzwering van 20 juli 1944 werd door de belangen van de achter haar staande kringen der Duitse *heersende klasse bepaald*”, zo vervolgt het. Waarna een zeer gedocumenteerde analyse volgt van deze kringen.

Als keerpunt in de oorlog geldt ook hier voor het enig juiste begrip van de gebeurtenissen rondom de samenzwering, de nederlaag bij Stalingrad. Tevoren steunden de betrokken economische, politieke en militaire kringen onvoorwaardelijk Hitler in zijn fascisme en agressie. „Onder invloed van de slag bij Stalingrad ontstond binnen de samenzwering een groep, die uit patriottische motieven en met historisch vooruitstrevende doeleinden tot verzet tegen de fascistische oorlogspolitiek overging. Zij verzamelde zich om overste Claus Graf Schenk von Stauffenberg. Ze bleef echter een kleine minderheid en kon het reactionaire karakter van de samenzwering niet veranderen,” zo wordt op pag. 18 vastgesteld. Als actiefste man in het reactionaire complot wordt Carl Goerdeler beschreven, die gesteund werd door de concerns van Krupp, Bosch en Reusch. Deze Ruhrtrusts waren door hun economische belangen, vooral ook in het buitenland, geleidelijk aan met de Hitler-politiek in een zeker conflict gekomen, al verdienden ze anderzijds natuurlijk schatten aan de oorlog. Daarbij hadden zij het oog op Himmler als opvolger van Hitler, en zoals bekend, is deze ook enkele dagen vlak voor het einde van de oorlog Führer geweest. Andere namen in het complot zijn Flick, Schacht, Schniewind, graaf Moltke en de spionage-chef Canaris.

*

1) Verlag des Ministeriums für Nationale Verteidigung — Berlin 1960.

De verdienste van dit boekje is, dat het een uitvoerige samenvatting geeft van de binnenlands-politieke doeleinden die de samenzweerders zich stelden, wellicht het duidelijkst geformuleerd door Goerdeler zelf: „*Als we geen tweede november 1918 willen beleven, dan is het laatste moment gekomen om ons plan in een daad om te zetten.*”

November 1918... dat was de matrozenopstand in Kiel met aansluitend de vlucht van *Wilhelm II* en de opstand van de arbeiders, tenslotte in bloed gesmoord door de combinatie van ultra-rechts en rechtse sociaal-democraten als *Noske* en *Scheidemann*.

Men begreep natuurlijk heel goed, dat zo'n „tweede november 1918” niet meer zou kunnen worden bedwongen. En zo zien we, dank zij dit boekje, duidelijk aangetoond, hoe het de doodsangst van de Duitse imperialistische klasse was, die onbehagen over Hitlers nederlagen tenslotte omzette in de putsch-poging van 1944.

Vanzelfsprekend rekenden de heren daarbij op steun uit het buitenland, dat wilde dus zeggen: vooral uit bepaalde verwante kringen in de geallieerde landen Engeland en Amerika. Gedurende de gehele oorlog — dat is niet iets nieuws, maar het wordt wel op uiterst nuttige wijze hier nog eens samengevat — zijn er de pogingen van bepaalde Duitse concern-kringen geweest, om met Engeland en Amerika tot „verzoening” te komen teneinde gezamenlijk de Sowjet-Unie te beoorlogen.

Men publiceert in dit verband ook het program der samenzweerders, dat vlak vóór de 20ste juli aan de westelijke geallieerden werd overgebracht. Hoofdpunten waren: apart vredesverdrag met het westen en samen verder vechten tegen de Sowjet-Unie.

Gedurende de gehele oorlog zijn er in de westelijke geallieerde landen kringen geweest die hier alles voor over hadden. De naam van de Amerikaanse spionage-chef *Allan Dulles* duikt herhaalde malen in het boekje op; waarbij ook interessant is om te vernemen, dat de Duitse pogingen werden gebruikt door andere Engelsen en Amerikanen om inlichtingen te krijgen over de werkelijke situatie in Duitsland; omgekeerd trachtten de Duitsers langs deze weg inlichtingen te krijgen over de stand van zaken in Amerika en Engeland. Zo hield men elkaar aan het lijntje, zonder dat het onder druk van de Sowjet-overwinningen en de waakzaamheid tot overeenstemming kwam.

Terecht leggen de schrijvers er de nadruk op, dat bij dit onderlinge wantrouwen, als beslissende factor de rol van de USSR kwam, die grote overwinningen behaalde en het daarmee de kapitalistische geallieerden onmogelijk maakte, een 180 graden ommezwaai te maken tegenover de publieke opinie in hun eigen landen.

*

Uiterst nuttig is ook het hoofdstukje, dat de legende-vorming in dienst van de revanche-politiek van Bonn behandelt. Men laat zien, hoe aanvankelijk de 20ste juli zoveel mogelijk door de Adenauer-kliek werd verdonkeremaand, omdat men voor zijn nieuwe Wehrmacht liever niet herinnerde aan verzet tegen een „wettige regering” vanuit het leger. Toen echter het verzet tegen de nieuwe Wehrmacht in Duitsland en in het buitenland zeer groot bleek, heeft men zijn draai genomen en gepogd, het nieuwe Duitse leger te identificeren met anti-fascisme. Daarvoor kon men alleen de 20ste juli gebruiken...

Een goede literatuurlijst besluit dit bijzonder interessante boekje

W. K.

Resolutie van het Partijbestuur der CPN over enkele actuele vraagstukken

Op 15 en 16 oktober 1960 heeft een zitting plaatsgevonden van het Partijbestuur van de CPN, waar de actuele internationale problemen zijn besproken. Het Partijbestuur keurde het communiqué van het Dagelijks Bestuur van 1 augustus jl. over de besprekingen van vertegenwoordigers der communistische partijen in Boekarest goed.

Bij de beraadslaging van het Partijbestuur heeft de strijd voor de vrede in het centrum gestaan.

De uitspraken van het Britse vakverenigingscongres en van het congres der Labour-party voor het atoomvrij maken van Engeland vormen een grote stap vooruit voor de overwinning van de vredeskrachten.

Beide congressen hebben stelling genomen tegen de atoombewapening van Engeland en tegen de handhaving van Amerikaanse bases voor atoomvluchten.

Deze gebeurtenissen vormen een uitgangspunt voor een toenemende weerstand tegen de voorbereiding van een atoomoorlog door de Amerikaanse imperialistische scherpelijzers met behulp van hun Europese vazallen.

Sprekende voor het gehele Engelse volk — en in de eerste plaats voor zijn belangrijkste deel, de arbeidersklasse — hebben het TUC- en Labourcongres de dienst aan de atoompolitiek van Norstad en Speidel opgezegd.

Het door de Britse arbeidersbeweging ingenomen standpunt staat op de vaste grondslag van een realistisch inzicht in de keuze waarvoor Engeland staat: ontwapening of massale atoomvernietiging.

Deze ontwikkeling is het resultaat van gezamenlijk optreden van communisten, socialisten en gelovige democraten. Hun eenheid groeit, naarmate de beweging aan omvang wint.

Hiermee is een nieuw, overtuigend bewijs geleverd van de noodzaak en de mogelijkheden van eenheid van actie van socialisten en communisten, terwijl tevens opnieuw naar voren is gekomen dat in landen als Engeland, maar ook in Nederland, de vakbeweging het natuurlijke terrein is waar deze eenheid het eerst tot stand komt. De betekenis van het optreden van de Britse arbeidersbeweging tegen de atoomoorlog treedt extra duidelijk aan het licht, als men de strijd waarneemt die op het ogenblik gaande is tussen de verschillende imperialistische groeperingen over de atoombewapening.

Terwijl de Amerikanen er naar streven om binnen de NAVO de atoombewapening geheel te blijven controleren en aldus de andere imperialistische mogendheden te overheersen, tracht De Gaulle meer „armslag” te verkrijgen om eventueel massavernietigingswapens tegenover de Afrikaanse volkeren te kunnen gebruiken. Daarnaast blijkt West-Duitsland koortsachtig doende te zijn een eigen atoom-fabricage voor te bereiden, terwijl Amerika de leverantie van atoomraketten aan de Wehrmacht opvoert.

Bij dit alles verdient het de grootste aandacht, dat volgens uitlatingen van De Gaulle de meningsverschillen ook betrekking hebben op het plan tot lancering van een aanvalsoorlog met atoomwapens.

Vooral door de voorziening met atoomwapens van de misdadige revanchistenklieken in West-Duitsland, die hun veroveringszucht al lang niet meer verzwijgen, bestaat dus het gevaar dat de volkeren van Europa in een slachting met kernwapens worden gestort.

Deze feiten laten zien, hoe ernstig de gevaren zijn die de atoombewapening inhoudt en hoe noodzakelijk het is, dat ons volk op zijn hoede is voor de misdadige avonturen van de Westduitse revanchisten en hun Nederlandse handlangers.

Anderzijds tonen dezelfde feiten aan, dat de imperialisten geen gesloten front vormen, maar dat ze steeds dieper verstrikt raken in hun onderlinge tegenstellingen.

Het is voor de communisten zaak zich van deze tegenstellingen rekenschap te geven en overal waar dat mogelijk is te trachten, ze te gebruiken om de zaak van de vrede te bevorderen.

In dit verband stelt het Partijbestuur vast, dat het nodig is steeds uit te gaan van de concrete werkelijkheid bij het bepalen van zijn koers.

Deze concrete analyse van de huidige internationale toestand geeft het beeld te zien van:

a) een voortdurende groei van de krachten van het socialistische kamp en van zijn overwicht over de kapitalistische wereld;

b) de stormachtige ontwikkeling van de anti-koloniale beweging en de groei van het bondgenootschap tussen de socialistische en de voormalige koloniale, neutrale staten voor de vrede.

Ondanks de agressiviteit van de Verenigde Staten wijst de internationale toestand hierdoor niet op de onvermijdelijkheid van een oorlog van de imperialistische landen tegen de socialistische landen en evenmin op die van een oorlog tussen de imperialistische staten onderling, welke in bedwang gehouden worden door het bestaan van het socialistische wereldstelsel.

Het verwezenlijken van de vreedzame coëxistentie tussen landen met verschillende politieke en economische stelsels is dus een reëel perspectief.

Aangezien alle wereldoorlogen hun ontstaan in Europa gevonden hebben en West-Europa en Noord-Amerika de vestingen zijn van het imperialisme, is de rol van de arbeidersklasse binnen deze vestingen van het hoogste gewicht en rust op haar een zware verantwoordelijkheid.

De objectieve voorwaarden voor het vervullen van deze actieve rol door het proletariaat en de andere actieve vredeskrachten van deze landen zijn aanwezig.

Onder de bevolking van West-Europa neemt het bewustzijn toe dat een atoomoorlog zou betekenen, dat zij op massale wijze het slachtoffer zou worden van de politiek van de NAVO.

Het is de taak van de communisten om dit proces van bewustwording met uiterste inspanning van al hun krachten te bevorderen en zo in de gehele arbeidersbeweging de vredesgedachte tot de overwinning te leiden.

De wijziging in de internationale krachtsverhoudingen is bijzonder duidelijk aan de dag getreden tijdens de algemene vergadering van de UNO van dit jaar.

Nog is Washington er samen met zijn trouwe satellieten in geslaagd, zulke brandende kwesties als de ontwapening en de toelating van China uit te stellen, waardoor de ernst van de internationale situatie andermaal duidelijk is gebleken.

Een en ander kon echter ditmaal slechts met de grootste moeite en met behulp van de grofste misleiding gebeuren.

Terzelfdertijd hebben de imperialistische landen moeten gedogen dat het Sowjetvoorstel voor een onmiddellijke onafhankelijkheidsverklaring van alle koloniën terstond in de UNO-assemblee besproken zal worden, waarbij de eenstemmigheid van het besluit de hoop rechtvaardigt, dat zich een meerderheid van de UNO voor deze opheffing van de koloniale status in de gehele wereld zal uitspreken.

Ook al zou een dergelijk besluit zeker door een aantal koloniserende mogendheden als een formaliteit worden opgevat en feitelijk worden gesaboteerd, toch zal het onder meer een zware slag zijn tegen de Nieuw-Guinea-politiek van Luns en De Quay, waarvan de eerste speciaal naar New York is gegaan om te trachten het gezicht van de Nederlandse koloniale reactie te redden. Het resultaat is, dat de regering-De Quay hierdoor geheel geïsoleerd komt te staan in de wereld en dat de gevolgen voor haar bestaan niet uit kunnen blijven.

Het Partijbestuur van de CPN is van mening, dat het optreden van de Sowjet-

delegatie onder leiding van premier Chroestsjow en van de overige delegaties der socialistische landen, in de UNO-zitting en daarbuiten, van onschatbare waarde voor de zaak van de vrede is geweest.

Door dit optreden is de UNO een ontmoetingsplaats geworden van de regeringsleiders van een groot aantal belangrijke landen.

Bovendien heeft het optreden van Chroestsjow en de andere socialistische staatslieden ertoe geleid, dat de UNO-zitting niet opnieuw is vervallen tot hol gepraat en loze gebaren, waarachter de imperialistische ooglozdrijvers in het verleden hun misdadige plannen voor de volkeren verborgen konden houden. Het optreden van Chroestsjow en anderen heeft de aandacht van honderden miljoenen mensen op de grote vraagstukken van deze tijd gevestigd en heeft velen doen beseffen, dat het hier gaat om zaken van leven of dood.

De bespreking van de opheffing der koloniale status is een praktisch resultaat van het optreden der socialistische en z.g. jonge staten, dat grote betekenis heeft voor een belangrijk deel der mensheid.

Bovendien zullen tallozen uit het voorbeeld van de vertegenwoordigers der socialistische landen de moed en het vertrouwen hebben geput, die nodig zijn om met nog groter kracht en doorzettingsvermogen dan voorheen de strijd voor de vrede te voeren.

Op grond van het bovenstaande komt het Partijbestuur van de CPN tot de volgende conclusies:

De meest oorlogszuchtige groepen in het imperialistische kamp verzameld om Washington en Bonn, spannen zich tot het uiterste in om de atoombewapening op te voeren, met het doel een agressie-oorlog met kernwapens voor te bereiden. Door de atoombewapening van West-Duitsland en steeds scherper wordende provocaties tegen de Duitse Democratische Republiek en andere socialistische landen streven zij ernaar de spanning op te voeren. Terzelfdertijd hopen zij hierdoor de crisis in de NAVO te bezweren.

Daartegenover staat de groeiende macht van het socialistische kamp en de zich snel uitbreidende anti-koloniale beweging. In deze situatie, waarin de strijd voor de vrede de voornaamste taak is, rust op de arbeidersbeweging in West-Europa en Noord-Amerika een zware verantwoordelijkheid. De ontwikkeling in Engeland toont aan, dat zij zich daarvan bewust begint te worden.

Voor de Communistische Partij vloeit hieruit de plicht voort, al haar krachten te wijden aan de bewustwording van arbeidersbeweging en arbeidersklasse van de taken, die haar in het eigen land toevallen. Haar doel moet zijn de meerderheid van de gehele arbeidersbeweging te winnen voor de afwijzing van atoombewapening der Nederlandse strijdkrachten.

Het Partijbestuur van de CPN roept daarom de arbeidersklasse en alle vredelievende mensen op om met nog meer stelligheid dan tot nu toe, met moed en offerzin en in vertrouwen op eigen krachten, te strijden:

Voor een atoomvrij Nederland,

Tegen de invoering van kernwapens in onze strijdkrachten,

Voor opheffing van de Amerikaanse basis in Soesterberg,

Tegen de vestiging van Westduitse militaire bases en opslagplaatsen in ons land,

Tegen de integratie met de Duitse atoom-weermacht,

Voor terugtrekking der troepen uit Nieuw-Guinea.

Voor de eenheid van actie van socialisten en communisten tegen de oorlog.

Voor de eenheid van heel ons volk voor de vrede!

(Waarheid, 18 oktober 1960)

Resolutie van het Partijbestuur der CPN over de loonstrijd

Het partijbestuur van de CPN heeft zich op haar zitting van zaterdag en zondag jl. beraden over het vraagstuk van de lonen. Het legde haar mening vast in de navolgende resolutie:

Het Partijbestuur van de CPN is van mening, dat de thans bij het College van Rijksbemiddelaars door de Vakraad voor de metaalindustrie ingediende loonvoorstellen een minimum vormen van wat door de arbeiders wordt verlangd. Enige bekibbeling of het op de lange baan schuiven van deze voorstellen is onaanvaardbaar.

Even onaanvaardbaar is het ingrijpen door de regering-De Quay in de rechten van de vakbonden om tussentijds de CAO's te herzien.

De loonsverhoging is gerechtvaardigd en noodzakelijk geworden als gevolg van de verhoogde productiviteit en daardoor snel stijgende record-winsten. De arbeiders maken terecht gebruik van de schaarste aan arbeidskrachten om hun eisen te stellen en door te zetten.

Het tot dusver uitblijven van een landelijke loonsverhoging in de metaalindustrie heeft tot gevolg gehad dat in vele grote bedrijven de arbeiders hebben gestaakt en bedrijfseisen hebben gesteld en dat duizenden metaalbewerkers in de grote bedrijven ontslag aanvragen en individueel in andere bedrijven pogen hun inkomen te vergroten.

De gevoerde strijd en het enorme verloop onder de personen zijn dan ook de voornaamste redenen waarom de ondernemers in de metaalindustrie loonsverhoging willen toekennen.

Het Partijbestuur van de CPN roept alle metaalbewerkers op, in hun vakbonden te besluiten tot het stellen van een ultimatum op korte termijn. Zouden de minimumvoorstellen van de Vakraad voor de metaalindustrie niet onveranderd en met onmiddellijke ingang worden verwezenlijkt, dan zal dit door staking in de metaalindustrie moeten worden afgedwongen.

In enkele grote bedrijven hebben de personen onmiddellijke uitbetaling van anderhalf procent van het jaarloon aan de orde gesteld. Het Partijbestuur is van mening dat dit een navolgenswaardig voorbeeld is voor alle metaalbedrijven.

Hiermede wordt tevens druk uitgeoefend voor de inwilliging van het geheel der loonvoorstellen.

Loonsverhoging

Wat voor de arbeiders in de metaalindustrie geldt, geldt eveneens voor die in de meeste andere ondernemingen. Dit rechtvaardigt een optrekken van lonen en salarissen in het gehele bedrijfsleven met een evenredige verhoging als thans in de metaalindustrie aan de orde is gesteld.

In het bijzonder geldt dit ook voor het overheidsperoneel, waarvan ook door de regering erkend is dat zijn lonen die van de metaalindustrie moeten volgen.

Het Partijbestuur betuigt in dit verband zijn sympathie met de salariseisen van het lagere politieperoneel, dat moet beseffen dat zijn lot met dat van het gehele werkende volk verbonden is.

Als gevolg van de „vrijere loonpolitiek” van het kabinet-De Quay hebben nog vele tienduizenden loontrekkers in het laatste jaar in het geheel geen loonsverhoging ontvangen. Hierin moet zo spoedig mogelijk verandering komen.

Het Partijbestuur van de CPN wekt alle arbeiders, kantoorbedienden en overheidsperoneel op, overal in hun bedrijf en hun vakorganisaties eenheid van actie zonder onderscheid van politieke overtuiging of geloof te smeden en een offensieve strijd aan te binden voor de verwezenlijking van hun levensbelangen.

(Waarheid, 17 oktober 1960)

EEN VRAAGBAAK

voor wie het juiste weten wil!

C. de Rover / B. Blokzijl

Uw probleem, ons advies

160 bladz., ingen. f 3.50

Dat na een goede maand nu reeds de derde druk van dit handige en actuele boek verschenen is, spreekt voor zich zelf.

Dit uitstekende kompas door de doolhof van sociale verzekeringen en aanverwante wetten zal ook in de komende jaren Uw gids en raadsman kunnen zijn.

In 1961 zullen wijzigingen en aanvullingen op de thans bestaande regelingen in een supplement gratis ter beschikking worden gesteld aan de lezers.

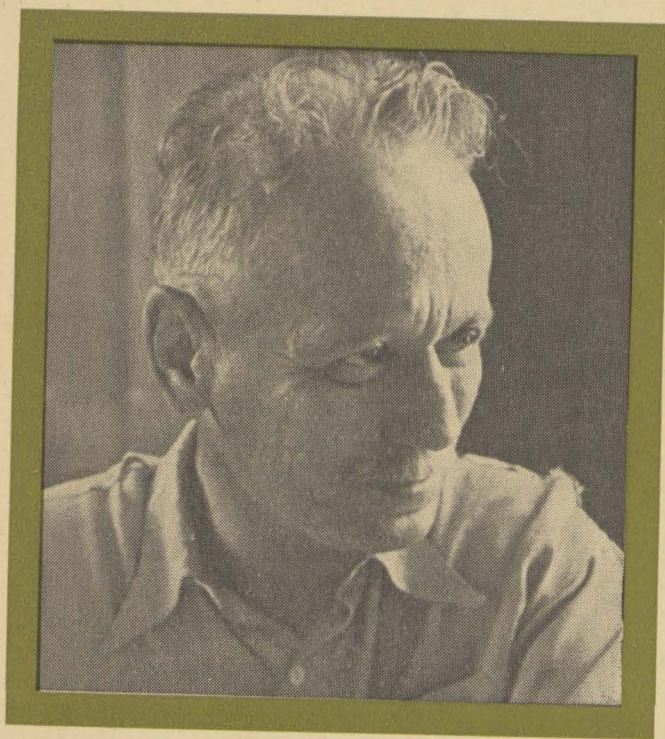
een Pegasus - uitgave

verkrijgbaar in de erkende boekhandel

een nieuwe roman van de bekende auteur:

Michail Sjolochow

NIEUW LAND ONDER DE PLOEG

Een onderhoudende, goed geschreven, door en door menselijke roman over de beslissende periode van de kollektivisatie in de Sowjet-Unie. Vertouwende in eigen kracht volbrachten eenvoudige mensen in korte tijd het schier ongelooflijke.

Een uitstekend verzorgde uitgave, gedrukt op prima papier, voorzien van een luxe-band 406 bladz., geb. f 9.90

een boeiende roman die zich als een zelfstandig vervolg laat lezen op de in de voor de oorlog verschenen gelijknamige uitgave.

Pegasus-Amsterdam

december 1960

Politiek en Cultuur

met de inhoud:

**Een proeve van katholieke
vernieuwing**

**Amerikaanse hulp voor
Hitler-Duitsland**

Saint Simon - waan en werkelijkheid

20ste jaargang, nr **12**

40 cent

DECEMBER 1960

De psycholoog en het „grijze kind” Proeve van katholieke vernieuwing	<i>Joop Wolff</i>	541
Amerikaanse hulp voor Hitler-Duitsland	<i>G. Verrips</i>	549
Saint-Simon — waan en werkelijkheid	<i>Theun de Vries</i>	557
De maatschappelijke groeperingen in Algerije en de nationale bevrijdingsoorlog		565
Roebel en dollar		571
Aantekening Een conferentie-comedie	<i>Obs.</i>	574
CRITISCHE NOTITIES:		
Hoe helpt men de onderontwikkelde landen?		577
De zaak-Korenschoof		579
ZELFSTUDIE:		
De Communisten en hun partij	<i>H. Verheij</i>	582
BOEKBESPREKINGEN:		
Wetenschappelijke bedrijfsvoering		586
Eigen weg	<i>F.B.</i>	586
Een boek vol cijfers		587

POLITIEK en CULTUUR

verschijnt maandelijks bij uitgeverij Pegasus

Leidsestraat 25, Amsterdam-C., tel. 35957.

De abonnementsprijs is f 4,50 per jaar, f 2,25 per half jaar,
losse nummers 40 cent.

Ons gironummer is 173127, gemeentegiro: P 1527.

Correspondentie over betalingen en verkoop zenden
naar de administratie p/a Pegasus.

Alle correspondentie over de inhoud naar de redactie van P. en C.
Prinsengracht 473, Amsterdam-C. tel. 62565.

Politiek en Cultuur

maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme onder leiding van het partijbestuur der c.p.n.

DE PSYCHOLOOG EN HET „GRIJZE KIND”

Een proeve van katholieke vernieuwing

De weg naar Rome is oud.

Zo oud, dat ze niet meer noodt tot een voetreis. En is het „voetvolk” niet nog steeds in de meerderheid ten opzichte van degenen, die de West-Europese wegen onveilig maken met hun glimmende limousine's?

Daarom hebben een reeks vooraanstaande katholieke politici (voor een deel afkomstig uit de KAB) geprobeerd, nieuwe stenen aan te dragen, waarmee de weg naar Rome geplaveid zou kunnen worden. Zij hebben een „vernieuwings”-rapport samengesteld, dat de naar rozen geurende naam draagt: „Welvaart, Welzijn & Geluk”. Het is dus niet weinig, wat zij voor het „voetvolk” in petto zeggen te hebben.

Voor iedere kilometer gaans een roos op de hoed!

Vanwaar deze plotselinge vrijgevigheid en deze drang tot studie bij een reeks katholieke leiders?

In hun rapport schrijven zij — aan de hand van een reeks feiten — dat het bepaald mogelijk is „de situatie van de kerk in de huidige Nederlandse samenleving als verontrustend, als kritiek te karakteriseren”.

Hoewel het door de kerk zelf opgegeven aantal katholieken 35 pct van onze bevolking bedraagt, signaleert men uitingen van afvalligheid. Zo schrijft men o.a.: „Uit het feit, dat migratie van katholieken uit een katholieke streek naar de sterk gemengde omgeving van de grote stad of van het boven-Moerdijkse, vaak geloofspraktijken doet opgeven, kan men concluderen, dat de geloofsschat minder aan persoonlijk eigenbezit dan aan een sociologische factor van traditie en milieu had vastgezetten”.

Toch blijkt *in het algemeen* de „afvalligheid” niet te bestaan in het opgeven van het geloof of in een weigering van de katholieke dogma's [zoals bijv. dat van Maria-ten-hemelopneming, dat in 1950 werd afgekondigd en waarvoor in West-Duitsland bijvoorbeeld een herderlijk schrijven nodig was om de gelovigen bijna te smeken niet tegen dit

dogma in verzet te komen), maar vèèl mèèr in de weigering om de aanwijzingen van de hoge geestelijkheid te aanvaarden ten aanzien van het volgen van de KVP en ten aanzien van het verdere leven buiten de Kerk. Bijvoorbeeld de aanwijzingen met betrekking tot het huwelijk en de burgerlijke echtscheiding, het kindertal etc.

Over de greep van de KVP op de gelovigen, kan men o.a. lezen: „Wat de homogeene katholieke of overwegend katholieke plattelandsgebieden betreft, die industrialiseren of waar veel bewoners in industriegemeenten in de omgeving of verder van huis arbeid hebben gevonden, daar is een achteruitgang merkbaar. In streken dus waar de geslotenheid verloren gaat”.

Waar een nieuw proletariaat ontstaat of waar het isolement, dat jarenlang door een KVP-regiem in stand gehouden werd, verbroken wordt, daar verslapt de greep van de KVP en daar begint men van de katholieke geestelijkheid te eisen, dat zij zich uitsluitend bij de directe geloofszaken en *buiten* het politieke en persoonlijke leven houdt.

En de gebeurtenissen in Oss, waar de massale staking van de arbeiders bij de NV Hartog's Vleesfabrieken (Unilever) tot een ware opstand tegen het KVP-regiem werd, vormen een tijdsgeestelijke illustratie van de verschijnselen, die in het rapport aangewezen worden.

De belangrijke, na-oorlogse industrialisatie, die zich in ons land voltrok en heden ten dage nog voltrekt, begint thans de politieke invloed van de katholieke reactie te ondermijnen, de traditionele tegenstellingen tussen leken en geestelijkheid en die tussen lagere en hogere geestelijkheid te verscherpen.

Een andere conclusie laat het „vernieuwings”-rapport niet toe.

*

Wat is het perspectief, dat de industrialisatie opent?

Het Communistisch Manifest, al honderden keren naar de rommelzolder van de antiekhandel verwezen door de leiders der „katholieke politiek”, maar in werkelijkheid springlevend en brandend actueel, geeft daarop het antwoord:

„De vooruitgang der industrie, welke willoze en weerloze draagster de bourgeoisie is, vervangt de isolering der arbeiders... Met de ontwikkeling van de grote industrie wordt dus aan de bourgeoisie de grondslag, waarop zij produceert en zich de producten toeëigent, onder de voeten weggetrokken. Zij produceert allereerst haar eigen doodgravers”.

Het kapitalisme produceert zijn eigen doodgravers, de proletariërs, die samengetrokken worden in de grote, moderne bedrijven, daar gezamenlijk aan de kapitalistische uitbuiting blootgesteld worden en gedwongen zijn zich daartegen gezamenlijk te gaan verzetten.

Maar de doodgravers van het kapitalisme zijn tegelijkertijd de doodgravers (katholiek of niet) die de „katholieke politiek” van Romme ter aarde zullen bestellen. Want deze politiek heeft in wezen niets met het geloof van doen, maar alles met de belangen van de grote monopolies.

De leiders der „katholieke politiek” schijnen (hoe hoog ze hun neus ook voor het marxisme ophalen) dat te begrijpen. Althans, zij ondernemen pogingen om de begrafenis uit te stellen en nieuwe theorieën uit te werken, die hun parasitaire leven kunnen rekken.

Voor eerst en alles beginnen zij het marxisme opnieuw dood te verklaren. Na meer dan 100 jaar volhouden een vermoeiende bezigheid! Zij omschrijven in hun rapport: „De feitelijke ontwikkeling... heeft de marxistische theorie wel zwaar gelogenstraff”.

Zij ontdekken een geheel ander patroon in de kapitalistische productie dan Marx en Engels zouden hebben voorzien. Men leest o.a. het volgende:

„De... sociale structuur houdt echter een bedreiging in van de hegemonie van de ondernemende burgerij. Enerzijds vindt zij hierdoor een groeiende bureaucratie op haar weg, die zich steeds meer doet gelden, anderzijds ontwikkelt zich in haar eigen achterban, t.w. in de regionen van haar beampten, steeds meer de rationele planning en wetenschappelijke research. Van twee zijden bedreigd vermindert haar betekenis om plaats in te ruimen voor een nieuwe opkomende leidinggevende sociale laag”.

De katholieke „vernieuwers” brengen dit dan van toepassing op de staat, zowel als op het gebied van de productie. Zij prijzen de „nieuwe élite” aan als een verschijnsel dat laat zien, dat het eigenlijke kapitalisme niet meer bestaat.

Maar niets is minder waar. Het laat slechts zien, dat de tegenstellingen binnen het kapitalisme zich verscherpen en dat de monopolies toonaangevend zijn geworden.

Het is in dit verband nuttig nog eens te citeren, wat de Sowjet-econoom Varga over dit verschijnsel schreef:

„De organisatorische rol van de bourgeoisie in het productieproces is zelfs nog sterker gedaald dan haar getalsterkte. Ofschoon de monopolies reeds aan het begin van deze eeuw een overheersende positie innamen en er toen al een vrij grote laag van couponknippers was, nam een aanzienlijk deel van de bourgeoisie actief deel aan het economische leven als ondernemers, organisatoren en leiders van hun eigen ondernemingen, als technici en uitvinders. Practisch al deze werkzaamheden worden thans uitgevoerd door loonarbeiders. Hedentendage zijn het wetenschappelijke werk en de uitvindingen in de allereerste plaats geconcentreerd in de laboratoria van de grote monopolies. Alle vruchten van de arbeid van wetenschapsmensen of van uitvinders behoren toe aan de monopolies en niet aan genoemde wetenschapsmensen en uitvinders. Een zeer grote en steeds groeiende laag van de bourgeoisie wordt parasitair van aard en ontwikkelt tot couponknippers”

De „captains” van de industrie, de managers, de wetenschappelijke staven die leiding geven, zijn geen zelfstandigen, maar instrumenten van de grote monopolies. Door hun verschijning krijgt het kapitalisme geen ander karakter, maar wordt slechts onderstreept, hoe het tegenwoordig de grote monopolies, de naamloze reuzenpoliepen zijn,

die het economische leven beheersen en de arbeiders uitbuiten tenbate van de couponknippers.

Dat is niet het patroon van een vernieuwing. Het is het patroon van een stelsel, dat haar ineenstorting nadert. En waarvan de „katholieke vernieuwers” als de advocaten optreden.

*

De reformisten hielden er vroeger veel van te zwijmelen over de *ethiek* van de *arbeid*. De rapporteurs van de Romme-politiek geven enkele slijmeringen ten beste (om een woord van Multatuli te gebruiken) over de *ethiek* van de *uitbuiting*. Alsof ethiek en uitbuiting geen onverzoenlijke tegenstellingen zijn.

Hun „vernieuwing” blijkt gelegen te zijn in een onderzoek naar de „bespeelbaarheid” van de arbeidersmassa. Hun devies blijkt een variant te zijn op de leuze van de Sophia-vereniging tot bescherming der dieren: „Spaar de vogels — behandel de dieren met zachtheid”.

Wat de arbeiders betreft wordt daaraan echter de beperking verboden: zolang dat tenminste gaat. Dat wordt niet geschreven, maar moet toch opgemaakt worden uit de jongste gebeurtenissen te Oss.

De „vernieuwers” pleiten voor een bedrijfsmethode van leidinggeven, „... waarbij de arbeidende mens niet louter wordt gezien als een leverancier van arbeidskrachten, maar als een persoon met eigen gedachten, gevoelens en verlangens, ook in zijn dagelijkse werk”.

Wat een verheven menselijkheid en wat een verrassende vernieuwingsgedachte!

Eens slingerde Multatuli de koloniale machthebbers en ondernemers het bittere verwijt in het gezicht: wat weet gij van de gemoedsaandoeningen van de koffie- en suiker-werktuigen, die men inlanders noemt?

Met die moeilijkheid zitten de katholieke politici ook.

Zij menen, dat men zich verwaardigen moet tot de eigen inlanders, de menselijke werktuigen in de Nederlandse bedrijven, neer te buigen, maar waarschuwen daarbij: „Het is dikwijls onmogelijk voor de hogere leiding van het bedrijf om werkelijk door te dringen in de informele sociale structuur en daarvan een goed beeld te krijgen. Juist omdat in deze structuur geheel andere normen en een geheel andere logica gelden dan in de rationele bedrijfsorganisatie is het zo moeilijk te begrijpen wat onder arbeiders leeft. Deze logica en deze normen liggen veelal buiten het gezichtsveld van de hogere, leidinggevende functionarissen”.

U ziet, beste lezer, hoe diep men moet buigen! En hoe „mooi” dat men zich deze moeite wil getroosten!

De „vernieuwers” menen, dat in de toekomst vooral de „werkbazen” zeer verdienstelijk kunnen zijn, wanneer zij de directies regelmatig op de hoogte houden van wat „er onder de arbeiders leeft”. Wat in dit verband de „verdienste” van de bedrijfspolitie is, wordt niet vermeld en dus kennelijk als algemeen bekend verondersteld.

Waar het de „vernieuwers” om gaat is niet dat de werkelijkheid van het kapitalistische productie-proces veranderd wordt, maar dat er

een schijn-werkelijkheid wordt opgebouwd. Men zou bijvoorbeeld niet meer moeten spreken van „werknemers”, maar van „medewerkers” van de ondernemer. Het zou afgelopen moeten zijn met aparte in- en uitgangen in het bedrijf. Tegen deze apartheidspolitiek wordt stelling genomen — met een diepzinnige ernst, als gold het een heilige zaak. De arbeider zou — volgens nieuwe katholieke maatstaf — het „gevoel” moeten krijgen „mee te doen”, „mee te denken” met de ondernemer. In deze zin vatten de KVP-politici het begrip medezeggenschap op. Want *beslissingsrecht* kennen zij de arbeiders onder geen voorwaarde toe.

Het katholieke rapport is dan ook niet meer dan een pleidooi voor het polijsten van de verhoudingen in de onderneming. Het gaat tevens uit van de stelling, dat de vakbeweging ingeschakeld moet worden — niet *tegen* de ondernemer, maar *in dienst* van de ondernemer. Op een bepaald ogenblik heet het:

„Het vertrouwen, dat de bestuurders der vakbonden zich bij de arbeiders verworven hebben, kan mede dienstbaar worden gemaakt aan het bevorderen van de nieuwe geest. In de voorlichting bv., die in verband met de andere wijze der bedrijfsvoering noodzakelijk is en de invoering van allerhande nieuwe maatregelen in de onderneming moet begeleiden, zouden in bepaalde gevallen met vrucht ook deze vertrouwensmannen kunnen worden ingeschakeld”.

Al zullen de vruchten wel héél klein en verschrompeld zijn, wanneer het de inschakeling van de bestuurders van St. Joris en St. Willebrordus bij de N.V. Hartog's Vleesfabrieken in Oss betreft. Men moet zich daar maar niet teveel van voorstellen.

De idee is overigens bepaald niet nieuw. Franco en Salazar zijn er de illustere voorgangers van.

Het hele rapport kabbelt voort langs de platgetreden paden van het corporatisme, dat de arbeider tot „bedrijfsgeenoot” van de ondernemer verheft en de „bedrijfsgeenoot” vervolgens laat hangen of vierendelen.

Men volgt de pauselijke encyclieken en vindt het marxisme hopeeloos verouderd. Dat vonden de Duitse kathedersocialisten reeds bij de geboorte van het marxisme. Wat dat betreft was het marxisme het „grijze kind”. De „vernieuwers” gaan het nu te lijf met bedrijfspsychologen en een flinke dosis zoetstof, die de wrange smaak van de werkelijkheid weg moet nemen. Zij klagen dan ook over het „wantrouwen” van de arbeiders in de goede bedoelingen van de ondernemer:

„Dit wantrouwen vindt naar onze mening zijn diepste grondslag in het feit, dat de arbeidende mens ondanks alle goede pogingen van ondernemerszijde in het verleden, toch de idee en het gevoel heeft behouden, dat hij niet werkt voor zijn eigen zaak, maar voor een loon, met in zijn achterhoofd de gedachte dat alle voordelen gaan naar de „grote baas”, de ondernemer. Hij blijft zodoende zijn hoofd botsen tegen het verschijnsel van de meerwaarde”.

En deze botsing kunnen de katholieke „vernieuwers” niet weg filosoferen — zij herhaalt zich, dag in dag uit, ieder uur en iedere minuut, in talloze vormen en overal, waar het particuliere bezit der productiemiddelen en de uitbuiting bestaan. Het rapport houdt een klaagzang

over de „vereenzaming van de arbeidende mens”, die zich voelt en vaak nog behandeld ziet als een aanhangsel van de machine.

„De arbeidende mens is men naast materiaal en machine gaan beschouwen als een middel, dat zo effectief mogelijk moet worden gecombineerd, teneinde tot een zo groot mogelijke produktiviteit en rentabiliteit te geraken. In het produktieproces is de arbeidende mens als één der produktie-„factoren” tot object gedegradeerd... Anders geformuleerd er is een disharmonie ontstaan in de verhouding tussen mens en techniek...”

En blijkt de camouflage-methode hier niet beter dan ergens anders? Want wat de katholieke politici bedoelen, is niets anders dan de tegenstelling tussen kapitaal en arbeid, tussen uitbouter en uitgebuitene. Hoe godslasterlijk en vrijgevochten hen dat in de oren moge klinken! Niet de nieuwste techniek, niet de automatisering, hebben de arbeider gemaakt tot een productie-„factor”, tot een „middel” naast machine en materiaal. Dat is het kapitalisme zelf.

Laten wij nog eens het „Communistisch Manifest” citeren:

„Deze arbeiders, die zich zelf stuksgewijs moeten verkopen, zijn een waar als ieder ander handelsartikel... De arbeid der proletariër heeft door de uitbreiding der machinerie en door de arbeidsdeling elk zelfstandig karakter en daardoor iedere bekoring voor de arbeider verloren. Hij wordt niets dan een aanhangsel der machine...”

En verder:

„Er bestaan nog slechts arbeids-instrumenten, die naar gelang van leeftijd en geslacht verschillende kosten meebrengen”.

Dat was in 1848, heren „vernieuwers”. Dat was *het* kenmerk van het moderne kapitalisme.

Het is anno 1960 mode geworden deze tegenstelling tussen kapitaal en arbeid te verstoppjen achter een tegenstelling mens-techniek, haar te besmeren met de zalf der „humaniteit” en — langs de weg der gebedsgenezer — haar te genezen door een huichelachtige moraalprediking.

Hoevele rapporten men ook nog mag schrijven, het zal niet helpen. De tegenstelling bestaat en leidt onvermijdelijk tot de botsingen, die de „katholieke politiek” tracht te bezweren. De stormachtige ontwikkeling van de techniek in de na-oorlogse jaren, de toename van automatisering heeft slechts een verdieping van de tegenstelling ten gevolge en verscherpt de uitbuiting.

Maar niet de techniek is de vijand van de arbeidende mens — wel het kapitalisme, dat door de katholieke „vernieuwers” met hand en tand (en vooral ook met de stroopkwast) verdedigd wordt.

*

De troef der „vernieuwing” is en blijft onveranderlijk de „bezitsvorming”.

Ook in het rapport wordt „een eigen huis” als toppunt van geluk

en welzijn aangevoerd, als het best denkbare product van gepremieerde spaarzin.

Paul de Groot schreef in „Romme legt zijn kaarten op tafel” (1954): „De KVP-leider vertrouwt ons in zijn boekje toe, dat hij zijn hart verpand heeft aan de „bezitsspreiding”. Hij droomt ervan de arbeiders tot bezitters te maken. Natuurlijk niet van de Amsterdamse Bank of zo.

Alle gekheid op een stokje.

Doch een eigen huisje bezitten, dat zou nog eens wat wezen!

Het beginsel van de bezitsspreiding put Romme uit de Pauselijke Encycliek „Quadragesimo Anno”. Daarin werd de katholieken voorgehouden te werken aan de „opheffing van de proletariërstoestand der massa door vermogensvorming”.

De katholieken ontvingen deze hoge opdracht reeds in het jaar 1931, toen de Encycliek verscheen.

En wat is er op de dag van heden van terechtgekomen?

De R.K. staatspartij, voorloopster van de KVP, beschikte ook in 1931 al over voldoende invloed in de regering om met de vermogensvorming der proletariërs te beginnen. En thans is die invloed niet geringer.

Doch waar zijn de huisjes van de proletariërs massa? Van die massa leven honderdduizenden niet eens in een eigen *huurwoning*”.

Nu, 6 jaar na het verschijnen van dit boekje, kan men hetzelfde herhalen. Niet alleen dat er geen „eigen woningen” voor de arbeidersmassa zijn gekomen, ook op andere gebieden is geen bezitsvorming. Het enige bezit dat zich steeds opnieuw vormt en dat steeds meer uitdijt, is dat van de miljonair. Terwijl er in 1947 precies 726 miljonairs in ons land waren, was dit aantal in 1956 tot 2.243 gestegen. Wanneer men de — meest „spontane” — bezitsvorming van de spaarders gadeslaat, dan ziet men, dat in 1952 circa 60 pct van de spaarrekeningen bij de Rijkspostspaarbank een tegoed hadden van *minder* dan f 100. Bij de spaarbank te Rotterdam was in 1958 bijna 68 pct van de tegoeden minder dan f 100. Met het gespaarde bezit van de gewone man vlot het dus niet.

Tòch blijft de KVP de „bezitsvorming” door middel van spaarrekeningen en eventueel te blokkeren spaarbankrekeningen in haar banieren voeren.

Het rapport omschrijft ook duidelijk, waarom het eigenlijk gaat. De weg naar de „bezitsvorming” bestaat voor de arbeiders uit „een zekere ontzegging van directe consumptieve vreugden en genoegens ten behoeve van een toekomstig doel: de verwerving van persoonlijke eigendom”. Daar wil men naartoe. De arbeiders moeten zich directe consumptie gaan ontzeggen, teneinde te sparen. In de situatie van vandaag is dat: geen loonsverhoging in de metaal, waardoor méér geld voor het gezin uitgegeven kan worden — maar, eventueel enkele los-vaste uitkeringen, die op de bank komen te staan en voorlopig niet gebruikt kunnen worden.

Wat moet er dan met het geld op de bank? Deze vraag komt op en het rapport blijft het antwoord niet schuldig. In de komende jaren zullen grote investeringen gedaan moeten worden voor uitbreiding

van de industrie, voor de uitvoering van de Delta-werken, voor een gesubsidieerde katholieke universiteit in Tilburg, voor havenwerken en tunnels van de Europoort etc. En, zo wordt in het rapport geschreven: „Zolang de internationale politieke verhoudingen niet wezenlijk veranderen, is het niet aan te nemen, dat financieringsbronnen kunnen worden gevonden door wezenlijke vermindering van de defensie-inspanning”. Het belastinggeld blijft bestemd voor de oorlogsbegroting en dus voor de atoombewapening. Voor de hierboven genoemde investeringen moet het geld uit een ander laatje komen. Beter gezegd: uit de portemonnaie van de werkers. De bezitsvorming, waarbij loonsverhoging zoveel mogelijk tegengegaan wordt en die bestaat uit sparen op de bank, dient voornamelijk om het geld te verschaffen, waarmee nieuwe investeringen voor de kapitalistische industrie of de kapitalistische overheid gedaan kunnen worden. Vertaald in actuele begrippen wil dat zeggen, dat Roolvink de metaalarbeiders voorhoudt: gij krijgt geen loonsverhoging, maar wel wat op de bank, waarmee gij meebetalen kunt aan de Deltawerken, de Europoort en onze katholieke universiteit in Tilburg. Is dit grote werk verricht, dan kunt gij Uw geld in de verre toekomst misschien terugkrijgen, met een paar procentjes rente. Wie dan leeft, wie dan zorgt! Zo ethisch en zoetig als de katholieke sociale politiek klinkt, zo *uitgerkend* is ze. En om een eventueel laatste misverstand weg te nemen, verklaren de „vernieuwers”, dat ook zij met de „bezitsvorming” géén herverdeling van het bestaande bezit bedoelen.

Wie had hen ooit van zoiets revolutionairs verdacht?

De „vernieuwing” wil er alleen een zijn van het woordgebruik en van de methode, die gehanteerd worden om de greep van KVP en hogere geestelijkheid op de gelovigen te handhaven. Men is bijvoorbeeld voor de afschaffing van het instituut van „geestelijke adviseur” in de katholieke vakbeweging. Men wil de priesters niet langer de bestuursvergaderingen laten bijwonen en hun veto-recht in de organisatie afschaffen. Voor het overige moet alles echter hetzelfde blijven. En voor alles moet de katholieke vakbeweging dienstbaar gemaakt worden aan de ondernemersbelangen.

Nee, nieuws is er niet onder de zon. Laat staan vernieuwing!

De weg naar Rome blijft slecht geplaveid. Misschien daarom waait er af en toe wat stof op, dat de ogen prikkelt maar ze niet verblinden kan.

Zelfs niet als de „vernieuwers” dat zouden willen. Want het getij verandert en de bakens worden verzet.

JOOP WOLFF

AMERIKAANSE HULP VOOR HITLER-DUISSLAND

Het meest oorlogszuchtige en misdadige Duitse monopolie dat de wereld gekend heeft, de IG Farbenindustrie AG, ontving tijdens de Tweede Wereldoorlog een deel van de winst die gemaakt werd op de benzine die de Britse luchtmacht gebruikte om het Europese vasteland te bombarderen. Dat was een onderdeel van een overeenkomst tussen de Duitse IG Farben en de Amerikaanse Standard Oil die de Britse luchtmacht benzine met een hoog octaan-gehalte leverde en het Duitse grootkapitaal daarvoor een premie betaalde. Ook voor de levering van explosieven die tetryl bevatten — een moderne verbinding in die tijd — door Amerika aan Groot-Brittannië, ontving de IG Farben een vergoeding van de Amerikanen. Dat was een onderdeel van een overeenkomst tussen de Rheinisch-Westfälische Sprengstoff AG, een dochtermaatschappij van de IG Farben en de Remington Arms Company, een dochtermaatschappij van het Amerikaanse chemische concern Du Pont de Nemours.

Krupp ontving tot en met juni 1941, terwijl Duitsland dus reeds bijna twee jaar in oorlog was met Groot-Brittannië en heel overig West-Europa onder de voet gelopen had, gedetailleerde economische, technische en militaire gegevens van de United States Steel Corporation, het grootste staal-monopolie ter wereld; vertegenwoordigers van Krupp hadden onbelemmerde toegang tot deze Amerikaanse wapeningsindustrie. Dat was een onderdeel van een patent-overeenkomst tussen Krupp en enkele grote Amerikaanse staalconcerns, waarmee Krupp ook bereikte, dat Amerikaanse staalleveranties Groot-Brittannië werden onthouden op het moment dat dit land alleen tegenover Hitler-Duitsland stond. Een soortgelijke overeenkomst bereikte Krupp ook met het grootste monopolie ter wereld op electrisch gebied, de Amerikaanse General Electric Company. Deze had betrekking op de levering van wolframcarbide, dat nodig is om staal harder te maken. General Electric en Krupp hadden samen een wereldmonopolie gevormd en spraken af dat wolframcarbide in Duitsland 50 dollar per pond en in Amerika 425 dollar per pond zou kosten. Dit betekende een enorme wapenings-voorsprong voor Hitler-Duitsland tegenover de westelijke geallieerden. Het verbruik van wolframcarbide per eenheid staal was in Duitsland 22 maal zo hoog als in de Verenigde Staten!

In Engeland bestond in de beginperiode van de oorlog een tekort aan vliegtuigcarburateurs. Dat was veroorzaakt door een overeenkomst tussen het Duitse concern Siemens Halske en de Amerikaanse Bendix Corporation over patenten voor electrische besturingsapparaten. Bendix sloot op basis van een licentie van Siemens overeenkomsten met diverse Europese bedrijven voor auto- en vliegtuigcarburateurs, maar was gebonden aan de voorwaarde der Duitsers dat er geen leveranties aan Engeland mochten worden gedaan.

Dit zijn slechts enkele voorbeelden van de internationale samenwerking tussen Duitse en Amerikaanse kooplieden des doods tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Op 11 december 1939, toen de wereldoorlog dus reeds enkele maanden gaande was, vond er in nazi-Duitsland een bijeenkomst plaats van de Reichsgruppe Industrie. Daarin werd de grote betekenis vastgesteld van het behoud van de internationale geheime overeenkomsten tussen de grote monopolies, zowel voor die monopolies zelf als voor de oorlogvoering van Hitler. Tegelijkertijd werd de betekenis onderstreept van de neutrale landen.

In oktober 1939 had er in Den Haag een bijeenkomst plaats gevonden van vertegenwoordigers der IG Farben en de Standard Oil, waar o.a. werd besloten tot de levering van 2.000 Duitse patenten aan de Amerikanen, die tijdens de oorlog konden worden benut, maar aldus voor de IG Farben behouden zouden blijven in de na-oorlogse jaren. In Amsterdam vond in die tijd een zitting plaats van de Internationale Kamer van Koophandel, waar vertegenwoordigers van Duitse monopolies onderhandelingen voerden met Amerikanen en andere westelijke imperialisten. Om de contacten gemakkelijker te kunnen voortzetten kwam men er overeen de zetel van de I.K.v.K. te verplaatsen van Parijs naar Stockholm in het neutrale Zweden en tevens een nieuwe president te kiezen, een die vriendschappelijker tegenover Duitsland stond dan zijn voorganger!

„Wij deden alles om de plannen voor een „Modus Vivendi” (voor toepassing van het principe: leven en laten leven!) tijdens de oorlog te voltooien en wel onafhankelijk ervan of de Verenigde Staten zouden deelnemen aan de oorlog of niet,” schreef een Standard Oil-directeur over de besprekingen met IG Farben-vertegenwoordigers in Den Haag. De IG Farben schreef in een memorandum over haar activiteiten aan de Gestapo, dat de licenties die het voor de productie van smeerolie en vliegtuigbrandstoffen van de Standard Oil had gekregen en de belangrijke informaties die het van het grootste Amerikaanse monopolie, General Motors, had ontvangen over de bouw van vliegtuigmotoren en de productie van synthetische brandstof, dat juist die overeenkomsten met de Amerikanen „Duitsland in staat stelden zich in technisch opzicht geheel en al op de oorlog voor te bereiden”.

Inderdaad, zonder de enorme Amerikaanse hulp die de Duitse imperialisten van de Amerikanen hebben ontvangen, direct en indirect, economisch, politiek en militair, zouden zij niet in staat zijn geweest zulk een agressieve militaire macht te worden, als die de volkeren van Europa in de jaren 1939-1945 zo onmeetbaar veel leed heeft bezorgd.

CREDIETEN

Het is buitengewoon moeilijk de geheime internationale verbindingen tussen de imperialisten in hun volle omvang bloot te leggen. Sowjet-historici en -economen, onderzoekers in de Duitse Democratische Republiek en enkele Amerikaanse marxisten hebben echter in de laatste jaren — in het kader van studies over de achtergronden van de Tweede Wereldoorlog en de structuur en ontwikkeling van het

Duitse en Amerikaanse monopoliekapitaal — toch reeds belangrijke gegevens weten op te speuren, waarmee de betekenis en de omvang van deze verbindingen schetsmatig kunnen worden aangeduid. Zij konden gebruik maken van de onthullingen, die uit het verloop der oorlogsgebeurtenissen, het in beslag nemen van archieven, processen tegen oorlogsmisdadigers en collaborateurs, e.d. voortkwamen. Onder de publicaties over de Amerikaanse hulp aan Hitler-Duitsland bij de voorbereiding en het voeren van de Tweede Wereldoorlog bevindt zich het waardevolle werk van de Sowjet-econoom I. M. Faingar, *De Ontwikkeling van het Duitse Monopoliekapitaal*¹⁾, waaraan wij de eerder vermelde bijzonderheden ontleenden. Faingar houdt zich voornamelijk met de economische aspecten van de Amerikaanse steun aan Duitsland tussen de twee wereldoorlogen bezig; de militaire en politieke hulp, die hiermee samenhang worden slechts genoemd.

Het Amerikaanse monopoliekapitaal trad na 1918 op als *credietverspreker* van het verslagen Duitsland. Van het begin af speelde daarbij het bankiershuis Dillon, Read & Co een grote rol. In 1920 hielp het de Duitse regering in de inflatieperiode Duits papiergeld in Amerika kwijt te raken tegen 7,5 miljoen goudmark; de Amerikaanse bankiers maakten daarbij gebruik van de „vaderlandstrouw”-gevoelens van Amerikanen van Duitse afkomst (alleen al in New York woonden één miljoen Duitsers). Wat internationale bankoperaties betreft behoorde Dillon-Read toen tot de allergrootsten; de firma stond vlak achter de Morgans.

De Duitse Staaltrust wist in de jaren tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog via de Dillon-Readbank Amerikaanse leningen te krijgen tot een bedrag van ruim vier honderd miljoen Mark.

Dillon-Read treedt op als bank voor het Amerikaanse oliekapitaal dat niet onder controle van Rockefeller staat (Texas Oil en Union Oil of California), heeft zich na '45 bijzonder intensief bezig gehouden met Amerikaanse beleggingen in Zuid-Afrika en trad ook als bankier op voor de regering-Malan op de Amerikaanse beurzen. De Amerikaanse minister van oorlog, Forrestal in de regering Truman (die zichzelf het leven benam) en Paul Nitze, toentertijd chef van de politieke planningsafdeling van het ministerie van Buitenlandse Zaken, waren bestuurders van de Dillon-bank. Een ander directielid, de Amerikaanse brigade-generaal William Draper, was lid van de economische leiding van de Geallieerde Controle-Raad in het verslagen Hitler-Duitsland. Een der Dillons werd in de regering Eisenhower onderminister van Buitenlandse Zaken, Douglas Dillon, en ondersteunde in deze functie krachtig de politiek tot Europese integratie van de West-duitse en Amerikaanse monopolies.

De Duitse Staaltrust en de Hitler-regering benoemden in de dertiger jaren de Londense Schroeder-bank tot hun vertegenwoordiger in Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. Een van de directeuren van deze bank in Amerika was Allan W. Dulles, die thans spionagechef van de Amerikaanse regering is. Tijdens de oorlog, in 1943 traden Allan

¹⁾ Dit boek werd in het juli-augustus-nummer 1960 van *Politiek en Cultuur* besproken.

Dulles en V. Lada-Mocarski, beiden directielid van de Schroeder-bank in Zwitserland in onderhandeling met de nazi's over het staken van de strijd aan de westelijke fronten en het gezamenlijk gaan bestrijden van de Sowjet-Unie.

Een derde directeur van deze J. Henry Schroeder & Co in New York was Avery Rockefeller van de Standard Oil familie.

Het advocatenkantoor Sullivan & Cromwell, dat door de latere minister van Buitenlandse Zaken John Foster Dulles en spionagechef Allan W. Dulles werd bestuurd, was reeds vanouds gespecialiseerd op het behartigen van buitenlandse belangen van grote Amerikaanse concerns en bijzonder nauw betrokken bij de Rockefellers. Voordat Foster Dulles Amerikaans minister van Buitenlandse Zaken werd, was hij voorzitter van de Rockefeller Foundation.

Sullivan & Cromwell, het grootste en belangrijkste advocatenkantoor in Wall Street, behartigde ook de belangen van Europese concerns in Amerika. De firma van Dulles vertegenwoordigde voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog de IG Farben en de Vereingde Stahlwerke uit nazi-Duitsland. De vertegenwoordiger van Sullivan & Cromwell in Duitsland, Westrick, was persoonlijk vertrouwensman van Hitler in de Verenigde Staten en werd in de oorlog een zeer belangrijk Wehrwirtschaftsführer. In de jaren '30 traden de gebroeders Dulles op voor een „neutraal" Amerika, d.w.z. zij eisten geen enkele steun aan de vijanden van de nazi's. Tegelijkertijd gaven de Dulles' financiële steun aan fascistische bewegingen in Amerika.

Deze enkele voorbeelden van contacten tussen Amerikaanse en Duitse bankiers voor en tijdens de oorlog geven nog lang geen indruk van de omvang, die de Amerikaanse credietverlening aan nazi-Duitsland heeft gehad. Zij laten echter wel enigszins zien op welk hoog niveau zij voor de oorlog reeds stonden en na de oorlog zijn gekomen.

Mede dank zij de grote steun van het buitenland nam Hitler-Duitsland in het midden der dertiger jaren wat de industrieproductie betreft weer de tweede plaats in de wereld in achter de Verenigde Staten. Wat de productie van aluminium, machines voor de metaalbewerking en een reeks synthetische producten betreft, was Duitsland zelfs weer op de eerste plaats gekomen. Het overtrof de VS op het gebied van de export van staal (22 pct van de wereldstaalexport), machines (26 pct van de wereldexport), chemicaliën, optische instrumenten en andere producten. Op basis van deze economische macht steunde het monsterverbond van het Duitse grootkapitaal met de nazi's bij het ontketen van de Tweede Wereldoorlog.

KARTELS EN PATENTEN

Het zijn niet alleen Amerikaanse grootkapitalisten geweest, die het Duitse imperialisme na '14-'18 weer op de been hebben geholpen. Het Britse, Franse en ook het Nederlandse grootkapitaal hebben daar eveneens toe bijgedragen. De Amerikaanse steun verdient bijzondere aandacht door zijn grote omvang en verstrekkende consequenties.

Het Amerikaanse imperialisme heeft tot nu toe één grote strategi-

sche lijn voor zijn optreden in de imperialistische wereld aangehouden: tegenstellingen tussen de anderen aanwakkeren en dan de buit bij overwinnaar en overwonnenen binnen halen. Dat is zo geweest in de Eerste Wereldoorlog en was het beeld in de Tweede Wereldoorlog. Men vindt dit patroon in de Amerikaanse politiek ook duidelijk terug in de na-oorlogse politiek, bijv. in de houding tegenover de Europese splitsing in de Zes en de Zeven.

De Amerikaanse hulp aan Hitler had als hoofddoel Duitsland tegen de socialistische Sowjet-Unie te richten en dus doelbewust op oorlog voor te bereiden. De Duitse imperialisten maakten van deze situatie gebruik om de posities van het Amerikaanse en Britse imperialisme te verzwakken.

Een van de belangrijkste wapens waarvan het Duitse grootkapitaal zich hierbij kon bedienen, waren de internationale kartel- en patent-overeenkomsten tussen de grote monopolies. Wegens de sterke technisch-wetenschappelijke ontwikkeling in Duitsland was er vele Amerikaanse monopolisten alles aan gelegen tot overeenkomsten met de Duitsers te komen. Deze maakten daarvan gebruik om hun eigen bewapeningsindustrie sneller te kunnen ontwikkelen en de Amerikaanse en Britse oorlogseconomie op enkele zeer belangrijke en kwetsbare punten aan te tasten.

Enkele voorbeelden daarvan zijn in de aanvang van dit artikel reeds genoemd. Enkele andere — minder bekend, maar niet minder belangrijk — zijn eveneens het vermelden waard.

Er bestonden overeenkomsten tussen de Duitse grootkapitalisten van de IG Farben en de Amerikaanse financiersgroep der Mellons (Pittsburgh), die o.a. de aluminium-productie beheersen. Op grond van deze overeenkomsten werd Duitsland in 1936 in verband met de oorlogsvoorbereiding vrijgelaten zijn aluminium-productie op te voeren. In 1938 was de Duitse aluminium-productie dan ook reeds tweemaal zo groot als in 1936 en overtrof zelfs de Amerikaanse productie. Van belang voor aluminium-alliages is magnesium. De IG Farben en de aluminium-trusts van de Mellons verenigden zich in de Amerikaanse Magnesium Development Corporation (50/50) maar feitelijk controleerde de IG Farben — via haar Amerikaanse dochteronderneming de American IG, — de Amerikaanse magnesium-productie en stelde de quota vast. De Magnesium Development Corporation verplichtte zich haar magnesium-afzet in Europa te beperken tot de IG Farben, met uitzondering van een leverantie (slechts 150 ton) naar Engeland. Zestig procent van het geproduceerde magnesium werd aan de IG Farben verkocht voor een prijs van 20 cts per pond, terwijl de prijs op de Amerikaanse markt 30 cts per pond moest zijn. Zo kreeg de Duitse vliegtuig-industrie enkele zeer belangrijke voordelen ten koste van de Britse en Amerikaanse.

Het Duitse Carl-Zeiss-concern had een wereldmonopolie voor de vervaardiging van een reeks optische instrumenten, in het bijzonder op militair gebied (optische apparatuur voor de marine en veldkijkers). Hoewel het Verdrag van Versailles Zeiss verbood optische instrumenten te produceren voor militaire doeleinden, werd de productie in het geheim, onder Nederlandse dekmantel, voortgezet. In 1921 sloot Zeiss

zelfs weer een overeenkomst met de Amerikaanse firma Bausch & Lomb Rochester, waarin men de wereldmarkt onder elkaar verdeelde. Volgens dit verdrag mocht de Amerikaanse firma geen optische instrumenten exporteren zonder toestemming van de Duitse firma Zeiss! Ook indirecte export was verboden. Bovendien werd Bausch & Lomb Rochester verplicht aan Zeiss gedetailleerde opgaven te verstrekken van de hoeveelheden en typen optische instrumenten, die de Amerikaanse strijdkrachten werden geleverd!

De IG Farben liet haar belangen in Amerika behartigen door de reeds genoemde American IG Chemical Corporation. Om te verhullen dat het hier om een verbinding met het Duitse grootkapitaal ging, werd het beslissende aandelenpakket in de American IG door de IG Farben in handen gegeven van haar dochteronderneming in Zwitserland, de IG Chemie. Zowel in het bestuur van de Zwitserse als in het bestuur van de Amerikaanse firma vond men Dietrich Schmitz, de broer van de president van de IG Farben. Verder zaten in het bestuur van het geheime Amerikaanse filiaal van de IG Farben Walter Teagle, president van de Standard Oil en Edsel Ford, zoon van de grote auto-koning. . . Van 1932 af werkte de American IG onder de naam General Aniline Works en deze firma bleef ook tijdens de Tweede Wereldoorlog onder controle van de IG Farben.

Van groot belang zijn de overeenkomsten geweest tussen het machtige oliemonopolie der Rockefeller's, Standard Oil en de IG Farben, die ten doel hadden gezamenlijk de ontwikkeling van de chemische industrie in de gehele wereld onder controle te krijgen. Duitsland verplichtte zich tot uitsluitende aankoop van ruwe olie van de Standard Oil, maar de belangrijkste voordelen van de Standard Oil lagen in het feit dat de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling van de Duitse chemische industrie (synthetische olie op basis van Duitse patenten bijv.) niet zo'n direct gevaar meer was voor de miljardeninvesteringen van de Rockefeller's. Een van de grote voordelen van deze overeenkomst voor de nazi's was buiten de olievoorziening (15 miljoen ton kort voor de oorlog) de beschikking over Amerikaanse patenten in de vervaardiging van synthetische vliegtuigbenzine e.a. militair belangrijke stoffen en de gelegenheid tot het onderdrukken van de ontwikkeling van de Amerikaanse industrie voor synthetische rubber. In 1942 verklaarde de Openbare Aanklager van de Verenigde Staten in een senaatscommissie: „De Standard Oil remt de productie van synthetische rubber (Buna) omdat de Hitler-regering uit militaire overwegingen niet wenst dat dit product in de USA wordt vervaardigd”.

Maar alle tot nu toe genoemde voorbeelden van Amerikaanse-Duitse samenwerking in de voorbereiding van de Tweede Wereldoorlog worden nog overschaduwd door de Amerikaanse hulp aan de Duitse reactie bij het ontlopen van de herstelbetalingen, die uit het Verdrag van Versailles voortvloeiden, de leningen in het raam van het Dawes en Young-plan, het Amerikaanse optreden in diverse internationale kartels en de directe deelname van de Amerikaanse monopolies aan de Duitse oorlogsproductie. Volgens Amerikaanse bronnen was nazi-Duitsland aan de vooravond van de Wereldoorlog betrokken bij niet

minder dan 1400 internationale kartels, die bijna de helft van de wereldhandel bepaalden. Wat de Amerikaanse directe deelname aan de oorlogsproductie van Hitler betreft: volgens de opgaven van het Amerikaanse departement van Financiën bedroegen de investeringen in nazi-Duitsland op 31 mei 1943 nog 420,6 miljoen dollar. De Focke-Wulf-vliegtuig-fabriek in Bremen stond onder controle van de firma Lorenz AG, een dochteronderneming van de Amerikaanse Internationale Telephone and Telegraph Corporation van de familie Morgan. In de Duitse electriciteitstruists AEG zaten tot november 1941 (!) nog steeds drie Amerikaanse directeuren; het kapitaal van de AEG werd gecontroleerd door de eveneens tot de familie Morgan behorende General Electric Company. Het grootste monopolie ter wereld, de General Motors, nam via zijn Opel-fabrieken in Duitsland deel aan de motorisering van de Wehrmacht.

*

In vele opzichten is de ontwikkeling van de betrekkingen tussen het Amerikaanse en Duitse imperialisme na 1945 overeenkomstig die van voor de Tweede Wereldoorlog. De Amerikaanse steun aan Adenauer-Duitsland heeft in wezen dezelfde doelstelling en hetzelfde karakter als de Amerikaanse steun aan Hitler-Duitsland: Europa veilig stellen voor het imperialisme in het algemeen en voor het Amerikaanse in het bijzonder, terwijl het Duitse imperialisme misschien tevens weer in oostelijke richting kan worden gestuurd. De samenwerking met het Amerikaanse imperialisme is voor het Duitse grootkapitaal het beste middel zijn invloed in de kapitalistische wereld te herwinnen.

Het is nu al weer zover, dat West-Duitsland na de Verenigde Staten de grootste industriële productie en de grootste export heeft in de kapitalistische wereld. Het Westduitse leger is, als de huidige ontwikkeling doorgaat, zeer binnenkort weer het sterkste in West-Europa, terwijl ook het politieke gewicht van West-Duitsland in de imperialistische arena vooroorlogse verhoudingen nabij is gekomen. Ongewijfeld is de Amerikaanse economische invloed in West-Duitsland in de na-oorlogse periode toegenomen, maar van een volledige Amerikaanse controle van de Westduitse economie is geen sprake. Met name in de zware industrie en de belangrijkste Westduitse financieringsinstituten blijkt de Amerikaanse invloed nauwelijks groter te zijn geworden, zeker niet groot genoeg om niet meer van een sterk zelfstandig Westduits imperialisme te kunnen spreken. De kracht van het Westduitse imperialisme tegenover de Amerikanen schijnt voor een belangrijk deel weer in de technisch-wetenschappelijke ontwikkeling te liggen, die in West-Duitsland in enkele sleutelindustrieën (chemische en metallurgische industrie) gelijke tred weet te houden met de Amerikanen en op sommige punten zelfs verder schijnt te zijn.

Een en ander mag echter niet uit het oog doen verliezen dat, hoe nauw de betrekkingen tussen het Duitse en Amerikaanse imperialisme ook geweest mogen zijn, de Verenigde Staten uiteindelijk Hitler-Duitsland de oorlog hebben verklaard. Niet alle groeperingen in het

Amerikaanse monopoliekapitaal hadden namelijk belang bij een Duits-Amerikaans bondgenootschap en degenen die er wel belang bij hadden, hadden dat niet onder alle omstandigheden. Op een zeker moment — beslissend schijnt daarbij de toegenomen Duitse invloed in het Zuid-Amerikaanse jachtgebied van de Amerikaanse monopolies te zijn geweest — werd Hitler-Duitsland voor de doorslaggevende krachten in het Amerikaanse imperialisme een te groot en gevaarlijk rivaal en kreeg het Anglo-Amerikaanse bondgenootschap tegen Duitsland voorrang.

Ook thans zijn de doelen die het Westduitse en Amerikaanse imperialisme zich stellen op den duur onverenigbaar en dit moet tot botsingen leiden. In de wereldhandel en in de strijd om het binnendringen van de steeds kleiner wordende koloniale ruimte, tekenen zich nu en dan reeds zulke botsingen af. Voor de beoordeling van de internationale ontwikkeling is het nodig met deze mogelijke Amerikaans-Westduitse conflicten rekening te houden en niet alleen Amerikaanse-Westduitse bondgenootschap, maar ook toenemende rivaliteit tussen Washington en Bonn te zien.

Hoe de feitelijke ontwikkeling op dit punt echter ook moge zijn in de komende jaren, de verhoudingen binnen het imperialistische kamp worden alle overschaduwd door het grote nieuwe feit van deze tijd, het bestaan van het socialistische wereldstelsel. Hoe gevaarlijk het huidige Amerikaans-Duitse imperialistische bondgenootschap ook moge zijn en hoe noodzakelijk het moge blijven de plannen van deze agressieve coalitie te verijdelen, de mogelijkheden voor de Herren van de Ruhr en de Yankees van Wall Street zijn kleiner dan ooit. De socialistische landen zijn militair en economisch sterker dan het Amerikaanse imperialisme en het Duitse imperialisme samen. Bovendien is hun ontwikkelingstempo — militair en economisch, maar niet in de laatste plaats ook wat betreft morele en politieke invloed in de moderne wereld — belangrijk hoger dan dat van Amerika en West-Duitsland. Daarin ligt de objectieve zekerheid, dat de strijd tegen de meest agressieve groeperingen in het imperialisme gewonnen kan worden.

G. VERRIPS

Saint-Simon of Waan en werkelijkheid

Op 17 oktober 1960 was het 200 jaar geleden, dat Claude-Henri de Rouvroy, graaf van Saint-Simon, in Parijs geboren werd.

Saint-Simon groeide in zijn leven uit tot een der voorlopers van het wetenschappelijke socialisme, die wij utopisten noemen, omdat hun denkbeelden rondom een door hen zelf ontworpen maatschappelijke fantasie, een utopie, hangen. Hun gedachten en hun streven bewegen zich tussen waan en werkelijkheid. Zo ging het met Saint-Simon, met Fourier en Owen, de drie grootsten, die door het marxisme als ernstig te nemen baanbrekers naar het moderne socialisme worden genoemd en gerespecteerd. Hun denkwijze is in het *Communistisch Manifest* van 1848 door Marx en Engels (in het hoofdstuk „Socialistische en communistische literatuur” onder punt 3) voortreffelijk gekenschetst. Hun „waan” bestaat daarin, dat zij de ware maatschappelijke toedracht eerder intuïtief benaderen dan doorzien, en hierbij tot voorstellingen komen, die buiten de feiten vallen. Het in hun dagen ontstaande, historisch gegroeide proletariaat zien zij zeer wel, maar zijn bijzondere positie is hun niet duidelijk. Zij willen niet één klasse, maar heel de mensheid tegelijk verlossen. Zij willen rede en rechtvaardigheid zien zegevieren, en herkennen de werkelijkheid, zowel die van de adelsheerschappij vóór de Franse revolutie van 1789, als ook die van de grote, naar zich toe graaiende reactionaire bourgeoisie na 1789 als caricaturen van deze rede. Zij zien een moderne industrie geboren worden, waarin naar hun mening de elementen leven voor een werkelijk logische en rechtvaardige samenleving. Het gaat er „slechts” om, een stelsel uit te werken, volgens hetwelke een redelijke en zedelijke orde worde opgebouwd, die de misstanden overboord gooit en alle leden der maatschappij tot nut en voordeel strekt...

De utopisten zijn alle met systemen voor het licht getreden, die nog steeds onze grote belangstelling hebben en soms bewondering wekken voor wat deze mannen aan waardevolle gedachten uitspraken. Het interesseert ons niet, heeft Friedrich Engels gezegd, wat er voor vreemde fantasterijen en vergissingen in hun ideeën zitten; wij willen liever blij zijn met de geniale gedachtenkiemen, die onder het fantastisch hulsel verborgen zijn en waarvoor de spitsburger, die er zijn hoon over uitstort, blind is.

*

Het leven van Saint-Simon was avontuurlijk en vol schokkende veranderingen als de tijd zelf, waarin het zich voltrok.

Hij werd geboren in het Frankrijk van de verdorven adelsmacht, waarvan de koningsmacht der Bourbons de rotte bekroning vormde. Saint-Simon zelf was uit een Frans grafelijk geslacht, dat zijn herkomst afleidde van keizer Karel de Grote . . . Hij heeft steeds de trots van de aristocraat op deze oude afkomst bewaard. Het nam niet weg, dat zijn schrander verstand toegankelijk was voor de kracht en frisheid van nieuwe, burgerlijke denkbeelden. Nog maar 15, 16 jaar oud werd hij leerling van de denker D'Alembert, een der mannen, wier stoutmoedige ideeën en wier alzijdige studies in het grote handboek van de „Encyclopédie” de Franse revolutie geestelijk hielpen voorbereiden. Door D'Alembert schudde Saint-Simon reeds jong één gedachtenkluster af: die van het Rooms-katholicisme, om er de materialistische verklaring van leven en wereld voor in de plaats te stellen.

Maar ook aan de zichtbare, tastbare veranderingen van zijn tijd had Saint-Simon werkzaam aandeel. Door de merkwaardige onvermijdelijkheid van het politieke lot steunde het monarchale Frankrijk de Engelse koloniën in Noord-Amerika, die in 1776 in opstand kwamen tegen het moederland, en zich spoedig vrij vochten. Bij de expeditie, die Lodewijk XV de Amerikanen te hulp zond, bevond zich de 16-jarige edelman Saint-Simon als officier. Hij keerde als kolonel uit de Verenigde Staten terug; maar hij had er vooral een tweede belangrijke les geleerd: hij begreep de noodzaak en draagwijdte van de burgerlijke revolutie. Hij zag in, dat Frankrijk ook een „opstand van de industriële vrijheid” dringend gebruiken kon, zoals hij het noemde. Met zijn „industriële vrijheid” bedoelde Saint-Simon de nijvere, ondernemende derde stand van kooplieden en fabrikanten, waartoe hij ook de bankiers rekende, die immers de zaakwaarnemers van de burgerij waren; van die „industriëlen” verwachtte hij alles.

Dit was een economische gedachte, gebouwd op politieke ervaring. Die economische gedachte nam bij Saint-Simon straks merkwaardige vormen aan, n.l. die, welke hem werden gepresenteerd door de Franse Revolutie, toen zij in 1789 werkelijk uitbarstte en de macht van adel en koningschap wegvaagde. De edelman Saint-Simon, weliswaar van oude, maar ook arme familie, had het nooit breed gehad. De Saint-Simon, die zich één van zin en strekking voelde met de Franse burgerlijke revolutie, ontdekte ongehoorde mogelijkheden voor zijn portemonnaie, toen de staat de goederen van kerken, kloosters en de gevluchte en terechtgestelde royalisten begon uit te verkopen. Saint-Simon, kortom, werd grondspeculant, en begon met de bankier Pérégaux alle mogelijke landgoederen op te kopen en weer te verhandelen volgens de logica van de „industriële vrijheid”, waarvoor naar zijn mening ook de Amerikaanse kolonisten gestreden hadden — een mening, die er overigens niet ver naast was.

*

In 1793 maakte de dictatuur van de Jacobijnse, plebejische vleugel in de Franse Revolutie een voorlopig einde aan het grijpen en graaien van de „accapareurs”. Saint-Simon werd als vele andere speculanten in hechtenis gesteld en moest elf maanden brommen. In

de cel kon hij nadenken over de verhouding van adel en bourgeoisie en volksmassa. Zijn sympathie voor de onderliggende klasse nam niet toe, maar het werd ook geen vijandschap. In zijn denkwijze kiemde de overtuiging, dat de revolutie er was, om alle klassen een beter bestaan te verschaffen. Toen de grote bourgeoisie in de revolutiestroom spoedig bovendreef en Saint-Simon zijn vrijheid herkreeg, vatte hij zijn „industriële gedachten” weer in de praktijk op. Hij speculeerde opnieuw; hij rekende dit zakendoen onverminderd tot positieve, eervolle maatschappelijke arbeid, zo goed als het werken van de arbeider, de koopman, de reder, de geldhandelaar. Voor hem waren de „darren” uitsluitend de parasieten van het oude regime. Dat hij zelf tot die van het nieuwe regime kon behoren, is nooit bij hem opgekomen. Hij leidde een burgerlijk-weelderig bestaan, hij verdiende grote sommen gelds, maar hij dacht (en fantaseerde) verder over de inrichting van de menselijke samenleving.

En nu kiemen er langzamerhand interessante gedachten in het hoofd van deze man, die niet stil kon zitten, en die zich ook niet kon en wilde onttrekken aan de sterke stromen van de tijd. Want die tijd leidde de revolutie binnen enkele jaren tot de burgerlijke verwildering. Het vraagstuk rees voor Saint-Simon, wie eigenlijk bekwaam was voor de politieke heerschappij. De volksmassa had zich daartoe volgens hem onbekwaam getoond door de jaren van de Terreur, waarin zij haar vijanden met de guillotine had opgeruimd. De grote bourgeoisie had aan die Terreur een eind gemaakt, maar er een corrupt en genotziek bewind voor in de plaats gesteld, dat staat en samenleving ontcrachtte. Het was derhalve nodig, dat de „industriële vrijheid” op vaste grondslag werd gezet, deugdelijk verdedigd door mannen van kennis, verantwoordelijkheid, nijverheid en geld. Hun diende de wereldse macht te behoren. Geloof diende door wetenschap te worden vervangen. De revolutie, zoals zij zich had ontwikkeld, was een oorlog gebleken van de ene klasse tegen de andere.

Die stelling van de klassenstrijd, waartoe Saint-Simon op het einde van de 18e eeuw kwam en die hij ook later bleef uitspreken, wekte de bewondering van Friedrich Engels. Zulk een inzicht aan de dag te leggen in 1802 (het jaar van Saint-Simons „Brieven uit Genève”) wordt door Engels gekenmerkt als een „hoogst geniale ontdekking”. De moraal, die Saint-Simon zelf uit deze ontdekking trok, was echter deze: Het volk als uitsluitend heersende klasse is een gevaar gebleken. Het volk, ingeschakeld in een nijvere klassenharmonie, verdient grote zorg en aandacht. Het is de eerste keer, dat over het proletariaat, zij het dan ook in deze verwrongen vorm, met sympathie wordt gesproken, en de eerste maal, dat een burgerlijk denkend economist voor de werkende massa opkomt.

Saint-Simons zaken hadden hem in de gelegenheid gesteld, zijn denkbeelden eindelijk stelselmatig uit te werken en op papier te zetten. Vanaf 1798 legt hij zijn gedachtengang vast in tal van geschriften zoals *Inleiding tot de wetenschappelijke ondernemingen van de 19e eeuw*, *De wetenschap van de mens* (1813), *De Industrie* (1818), *Het industrieel systeem* (1820), *Cathechismus der Industriëlen* (1823), en andere, die alle een maatschappelijk-economisch ka-

rakter dragen. De *Brieven van een Burger uit Genève* draagt hij reeds in 1802 op aan de dictator van Frankrijk — aan generaal Napoleon Bonaparte, die zich op de golven van de revolutie, de gunst van de bezitters en het algemeen verlangen naar rust en gezag omhoog had laten drijven naar de macht, om van 1799 af de revolutie te stabiliseren en haar burgerlijke orde vast te leggen in wetten en voorschriften, en de winsthonger te bevredigen door enorme militaire veroveringsoorlogen.

De bourgeoisie in Frankrijk kwam in zoverre tot rust, dat zij bij het stijgen van Napoleons ster geweldig profiteerde en zich als *de* overwinnaarsklasse van de 19e eeuw bevestigde. De veroveringen van Napoleon, die aanvankelijk van een leien dakje gingen, sleepten schatten naar Frankrijk, en gaven Franse kapitalisten het beheer over half Europa. Geen wonder, dat Saint-Simon een tijdlang blaakte van ijver voor de dictator Bonaparte, en zelfs in de mening verkeerde dat deze veroveraar, die zich in 't begin Eerste Consul liet noemen, maar zich al gauw de keizerskroon opzette, de uitvoerder van zijn plannen kon worden. Hij moest alras bemerken, dat hij zich hierin vergist had. Napoleons censuur lag zwaar op de intellectuelen: de keizer was al te bang voor een herhaling van de revolutie, naarmate hij meer landen in zijn greep kreeg en aan de uitbuiting van zijn bourgeois-klasse overleverde; van staats- en maatschappijplannen buiten de zijne om moest hij niets hebben.

Het is bekend, dat Saint-Simon uit deze houding van Napoleon zijn consequenties trok. Zijn streven naar een onschokbare „industriële orde” werd kennelijk alleen gediend door een burgerlijke republiek. Hij bleef in verschillende geschriften zijn meningen uiteenzetten, maar in zeer algemene termen. In het geheim hield hij voeling met anti-Bonapartistische kringen, republikeinen en zelfs met mannen, die niet ver afstonden van de destijds ondergrondse proletarische beweging — de volgelingen n.l. van Gracchus Babeuf, die indertijd ter dood was gebracht, maar wiens ideeën bij velen krachtig voortleefden.

*

Het is dan ook niet te verwonderen, dat Saint-Simon al dadelijk bij de val van Napoleon in 1814, als de verbonden legers Parijs binnenrukken, dus nog voor in 1815 de verbannen keizer nog éénkeer terugkomt en het tot aan Waterloo 100 dagen tegen zijn vijanden volhoudt, voor het licht trad met een nieuw staatkundig plan. In een brochure *Over de reorganisatie van de Europese samenleving* sprak Saint-Simon met wat Engels een „historische toekomstvisie” genoemd heeft uit, dat de vrede en het evenwicht in Europa alleen konden bestaan bij een hecht verbond van Frankrijk, Engeland en Duitsland, van de destijds overwonnenen met de overwinnaars.

Saint-Simon knoopte aan die stelling een heel „Europees plan” vast, waarop de huidige Straatsburger Europaspelers jaloers zouden kunnen zijn. Het moet naar zijn zin gedaan zijn met nationale regeringen, koningen en keizers. Er moet één Europees parlement komen,

samengesteld uit de begaafden en besten. Tot deze elite rekent Saint-Simon natuurlijk weer de fabrieksbezitters, de kooplui, de bankiers, maar ook niet minder de geleerden, de landbouwkundigen en technici, alles wat productief kan optreden.

Het Frankrijk echter, dat op Napoleon volgde, was alleen een herstel van het oude bewind. De Bourbons keerden terug in de gedaante van Lodewijk XVIII, en hoewel deze Restauratie een aanzienlijk deel van Napoleons instellingen en haast zijn hele burgerlijke wetgeving moest overnemen, was er met de nieuwe invloed van adel en kerk zoveel onverholven reactie, dat ze ook Saint-Simons gedachtengang wel moest beïnvloeden.

Saint-Simon begon te zoeken naar wat in de maatschappij het stabiele element uitmaakt. Hij bestudeerde daartoe in brede stijl de economische geschiedenis, daar het hem duidelijk was, dat het heden een historisch product is van wat er aan voorafging. Tot de jonge secretarissen, die hem o.a. in de jaren 1814-1817 terzijde stonden, behoorde Augustin Thierry, later een van Frankrijks vooruitstrevende geschiedschrijvers. Met al zijn studies, ook met zijn subsidies aan het geleerde onderzoek van andere economen raakte Saint-Simon zijn geld kwijt, zodat hij vrijwel tot het einde van zijn leven onderdak moest zoeken bij voormalige bedienden, of — zoals Vondel bij ons — aan de kost kwam als klerk van de lommerd.

Dit alles weerhield hem er niet van, onvermoeibaar verder te werken. De kern van zijn betoog bleef de nijverheidsgedachte; zij was voor hem de sleutel tot het begrijpen van de wereld, het stabiele element. Reeds in 1816 voorspelde Saint-Simon, dat de wetenschap van de productie de eigenlijke nieuwe politiek der beschaafde volkeren uitmaakt, en dat deze politiek geheel zou opgaan in de economie. Het was het utopisch, maar daarom in wezen niet minder juiste inzicht, dat alle staatkundig en maatschappelijk bestel beheerst wordt door de economische verhoudingen.

Nijverheid derhalve moet er zijn of komen, meer fabrieken, meer ondernemingen, productie en welvaart. De „industriëlen” moeten de moed hebben, geheel op te ruimen met de bloedzuigende macht van de adel, die niet werken wil. Ze moeten zelfs de koning dwingen, een „industriëel monarch” te zijn; doen ze dit niet, dan wordt het koningschap „een ons opgedrongen element”..... Dat waren revolutionaire woorden, de consequentie van 1789: Saint-Simon begreep, dat het tijdperk van het kapitalisme in grote stijl zou aanbreken en dat de industriële heren zelf daartoe het hunne moesten bijdragen. In 1820 schreef hij onder de naam Parabolus een polemisch werkje, dat tegenover de nutteloze monarchen de nuttige leden van de maatschappij als de ware heersers aanwijst, en van de liberale en voortbrengende bourgeoisie eist, dat zij de adel voorgoed zal verjagen en de industriële productie ten troon verheffen.

Voor dit boekje werd Saint-Simon, toen al zestig jaar oud, voor het Hof van Assisen, de politieke rechtbank, gedaagd. De rechters begrepen nauwelijks iets van het zonderling, geniaal en voor hen verward betoog, waarmee Saint-Simon hun duidelijk trachtte te maken, dat de toekomst behoorde aan de republiek, en wel aan de re-

publiek der ordelijke producenten. Zij achtten hem ongevaarlijk en lieten hem lopen.

Van 1820 tot 1823 bleef Saint-Simon de in zijn oog „producerende klasse”, de bezitters en ondernemers, vervolgen met zijn plannen voor een grondige opbouw van zo een nijverheidsrepubliek. De kapitalisten van zijn tijd waren echter volkomen tevreden met de ongehoorde winstmogelijkheden, die zij ook onder de reactionaire monarchie hadden behouden, en verlangden niet naar andere „systemen”. Saint-Simon kreeg buien van diepe verslagenheid, omdat het kapitalisme, zoals het zich aan hem voordeed, slechts uit anarchie en reedeloos avontuur leek te bestaan. Hij wanhoopte zelfs zo aan zijn industriëel ideaal, dat hij een poging deed om zichzelf van het leven te beroven.

*

Deze poging mislukte, hij stond opnieuw in het leven, en er waren opnieuw enkele welgestelden, die hem de gelegenheid verschaften om zijn studies en plannen te vervolgen.

Het resultaat van een en ander was een geschrift, dat 1824 verscheen en de titel draagt *Het nieuwe Christendom*. Het utopisch, fantastische karakter van Saint-Simon komt hier bijzonder duidelijk aan het licht. In menig opzicht zien we, dat Saint-Simon zich in dit boek tot voorspraak maakt van de uitgebuiten — de klasse van proletariërs, die het meeste leed en waarvoor men, naar zijn zeggen, ook het meeste doen moest..... Maar Saint-Simon verwikkelde zich al meteen in tegenstrijdigheden. Hij stond nog altijd op het standpunt, dat het proletariaat als maatschappelijke macht meer te vrezen dan toe te juichen was. „Zijn” klasse was en bleef die der industrie-kapitalisten. Wat zit derhalve achter de aansporing, om het proletariaat lichamelijke en geestelijke verbeteringen te bieden? Een „morele” bedenking — een nieuw Christendom, zoals Saint-Simon het zelf genoemd heeft, en wel in die zin, dat hij geen terugkeer van de maatschappij naar enig clericalisme verlangt, maar wel wenst, dat alle maatschappelijk handelen doordrongen worden van zedelijke overwegingen.

„Het primitieve doel van het christelijk geloof” (schrijft hij) „was de vernietiging van de slavernij. Toen dit doel bereikt was, moest de godsdienst zich een nieuw doel stellen, vooruitstrevender dan het eerste, en wel de instelling van een maatschappelijke organisatie, die zonder enige stoornis aan alle proletariërs arbeid garandeert, alsmede positief onderwijs aan alle leden van de maatschappij, en genietingen van zulk een aard, dat ze het verstand ontwikkelen.”

Hier is dus een recept, waarin de proletarische geit en de kapitalistische wolf beide gespaard worden; de leeuw en het lam moeten vreedzaam tesamenwonen; de arbeider heeft vast werk, hij krijgt goed onderwijs en zelfs ontspanning; maar de kapitalist houdt wat hij heeft — de economische macht. En het „nieuwe Christendom” is een goed gevonden, maar helaas niet bruikbare poging, om door het

werken op de morele sentimenten van alle klassen en standen de maatschappelijke vrede en harmonie te verkrijgen, die in werkelijkheid zal blijven afsluiten op het botte, wrede feit van de uitbuiting van de ene mens door de andere.....

*

De dood, die Saint-Simon in 1825 achterhaalde, trof hem in de voorbereidingen, om de paus en alle gekroonde hoofden van Europa per missive te bezweren, spoedig tot dit „nieuwe Christendom” over te gaan. Maar deze mystieke en vaak overspannen stemmingen van de utopist Saint-Simon (hij had zelfs visioenen, waarin zijn voorvaderen, tot Karel de Grote toe, hem verschenen om hem nieuwe ideeën in te blazen), vormen toch maar één kant van zijn persoon en zijn werk.

Wat in zijn denkwijze niet verloren gaat, is in de eerste plaats zijn grondige studie van het economisch Europees verleden — een studie, zo breed en diep, dat zij, zoals de Russische sociaaldemocraat Plechanow heeft opgemerkt, Saint-Simons leerling Augustin Thierry in staat zou stellen, een hele „omwenteling te weeg te brengen in de Franse geschiedschrijving”, en wel doordat Thierry de ontdekking van zijn meester, de geschiedenis te zien als een aflossing van de ene heersende klasse door de andere, overnam en verder uitwerkte.

Groot is in Saint-Simon de historische blik: de noodzaak van het kapitalisme te begrijpen in het tijdperk van zijn ontstaan en naar zijn organisatie te streven is genialer dan het op grond van sentimentele en reactionaire redeneringen af te wijzen, hetgeen door vele tijdgenoten geschiedde, die daarmee in wezen alleen een vals-romantische terugkeer naar de middeleeuwen predikten.

Groot is Saint-Simon in het doorzien van de anarchie, die het kapitalistische stelsel is ingeschapen; er is bij hem dan ook een duidelijk aantoonbare critiek op de methoden van de uitbuiting, want hij wenst het proletariaat, zij het op zakelijke en sociale gronden, een gezond en menselijk bestaan, waardoor het naar zijn utopische opvatting het best kan bijdragen tot de industriële orde.

Groot is Saint-Simon in het beseffen van de waarheid, dat politieke instellingen voortvloeien uit bezits- en economische verhoudingen. Daarmee gaf hij een vingerwijzing aan de wetenschappelijke socialisten, die deze zeer wel hebben begrepen. In dezelfde zin moet er aan herinnerd worden, dat Saint-Simons zonderling ingeklede pogingen, om klassenharmonie te prediken, voortkomen uit het inzicht, dat na de opheffing van de uitbuiting de aarde door een „verenigde mensheid” zal worden geëxploiteerd. En in zijn denkbeelden over de staat is Saint-Simon tot een geniale slotsom gekomen, die niet minder van maatschappelijke denkkraft getuigt, en wel deze, dat in een samenleving van de „verenigde mensheid” de staat als machtsapparaat van de ene klasse over de andere zal verdwijnen, en dat „op de heerschappij over de mensen een beheer over de dingen zal volgen”.

*

Toen de jonge Karl Marx in 1842-'43 redacteur was van de liberale *Rheinische Zeitung*, kwam hij door zijn dagelijkse praktijk tot de stelselmatige studie van de bestaande socialistische, economische en utopische literatuur. Hij bestudeerde onder deze ook de werken van Saint-Simon. Zijn schoonvader, baron Ludwig von Westphalen, was een overtuigd Saint-Simonist, en in zijn huis hoorde Marx over deze merkwaardige vorm van socialisme veel spreken. Marx' kennismaking ook met andere 'oude' socialisten, voor en na Saint-Simon, maakte dat onder zijn leiding de liberale *Rheinische Zeitung* een democratisch-revolutionair blad werd, dat vurig opkwam voor de rechten van het volk, en zich daarmee prompt het verbod door de censuur op de hals haalde.

Marx' diepgaande studie van de socialistische literatuur, die bij hem gepaard ging met een even grondige analyse van de klassieke Duitse filosofie, bovenal van Hegel, liet hem de werkelijke toedracht van de feiten met verloop van tijd middels de eenheid van een materialistische en dialectische beschouwingwijze inzelen. Daarmee kwamen de deugden en tekortkomingen van de utopisten in helder daglicht te staan; en ook de opvattingen van Saint-Simon (die b.v. voor Marx' vriend, Heinrich Heine, vrijwel tot het eind toe de profeet der toekomst bleef) werden zodoende voor Marx tot hun ware afmetingen en strekking teruggebracht.

De critiek die Marx, sinds 1844 in samenwerking met Friedrich Engels, op de bestaande socialistische en wijsgerige opvattingen uitbracht, en die zij ook dank zij hun persoonlijke ervaringen positief herschiepen in de hogere vorm van het wetenschappelijk socialisme, heeft het respect van beide mannen voor Saint-Simon niet verminderd. Nog steeds behoort hij tot de vaders van het moderne socialisme, door wier onafatend onderzoeken en nadenken de „gedachtenkiemen" werden gevormd, die door een gerijpte generatie in een gerijpte tijd konden worden omgezet in grondslagen voor een realistisch begrip van de krachten, die verleden en heden van de mensenmaatschappij hebben bepaald, en ook in het realistisch scheppen en beheersen van de krachten, die de maatschappij van morgen zullen bepalen.

THEUN DE VRIES

LITERATUUR

Saint-Simon: Bloemlezing uit de geschriften; met hist. inleiding door Jean Dautry. (Frans, 1955 — Les Classiques du Peuple).

Het Communistisch Manifest; hfdst. III.

Friedrich Engels: De ontwikkeling van het socialisme van utopie tot wetenschap. (Oorspr. uitg. 1882; laatste Nederl. vertaling Pegasus, 1940).

G. W. Plechanow: De ontwikkeling van de monistische visie op de geschiedenis. (Oorspr. uitg. 1896; Franse, Duitse en Engelse vertalingen).

Roger Garaudy: De Franse bronnen van het wetenschappelijk socialisme. (Oorspr. uitg. 1949; Duitse vert. 1954).

De maatschappelijke groeperingen in Algerije en de nationale bevrijdingsoorlog

Uittreksel van een artikel, verschenen in het laatste nummer van „Réalités algériennes et Marxisme” (5-3-60), theoretisch en politiek tijdschrift van het Centraal Comité van de Algerijnse Communistische Partij.

Het wezenlijke kenmerk van de Algerijnse Nationale Bevrijdingsoorlog en tevens de voornaamste reden van zijn kracht is de hechte eenheid van het volk. De kolonialisten slagen er soms in, door bedreigingen met moord, honger, corruptie en door op verschillende manieren druk uit te oefenen, een bepaald aantal personen aan zich te binden.

Maar de houding van deze afzonderlijke personen is slechts van individuele betekenis; zij is niet typerend voor de maatschappelijke laag waartoe deze enkelingen behoren. In de loop van de huidige oorlog heeft geen van de Algerijnse maatschappelijke groeperingen in zijn geheel of in meerderheid de nationale zaak verraden.

De kolonialisten hebben eveneens gedurende deze oorlog tevergeefs gepoogd een „derde macht” op de been te brengen, een „gematigd nationalisme” waarmee ze het op een accord zouden kunnen gooien. De laatste poging in die richting was die van de Franse monopolies en hun zaakwaarnemer De Gaulle, die de Algerijnen economische ontwikkelingsmogelijkheden voorspiegelden, omschreven in het „plan van Constantine”.*)

De eenheid van het Algerijnse volk is een echte eenheid, een werkelijke eenheid, gekenmerkt door de fusie van de oude nationalistische partijen (met uitzondering van de Nationale Algerijnse Beweging) binnen het Nationale Bevrijdingsfront (FLN), door de éénwording van de militaire krachten binnen het Bevrijdingsleger ALN), door de vakbewegingseenheid binnen een Algerijnse Algemene Arbeiders Unie (UGTA) en tenslotte door de steun van de politiek en organisatorisch onafhankelijk gebleven Algerijnse Communistische Partij (PCA) aan het Nationale Bevrijdingsfront (FLN).

Deze eenheid is gegrondvest op het accord tussen alle nationale krachten rondom een gemeenschappelijk nationaal en democratisch revolutionair program.

De voornaamste beginselen zijn: Algerijnse onafhankelijkheid; een

---

*) De Gaulle heeft op 3 oktober in de Algerijnse stad Constantine een zogenaamd 5-jarenplan ontvouwd, dat o.m. inhield 250.000 ha land onder de mohammedaanse boeren te verdelen.

Algerijnse democratische en maatschappelijke vooruitstrevende republiek; landbouwhervorming; het recht van de Algerijnse Europeanen op Algerijns burgerschap; nieuwe betrekkingen met Frankrijk, gebaseerd op vrijheid en wederzijds voordeel; Noord Afrikaanse eenheid; overeenstemming over de grondbeginselen van Bandoeng en de Afro-Aziatische Conferentie van Cairo.

De verwezenlijking en de hechtheid van deze eenheid worden voor alles duidelijk door het feit, dat alle maatschappelijke groeperingen van het Algerijnse volk sinds de Franse verovering, in 1830, geleden hebben door de misdrijven van onderdrukking en koloniale uitbuiting. Alle groeperingen, behalve een handjevol feodalen, zijn uitgeschud, vernederd, uitgeplunderd en uitgebuit.

Allen hebben belang bij het einde van het kolonialisme.

*

De verdeling van de Algerijnse rijkdommen tussen 9 miljoen Algerijnen en het miljoen Algerijnse Europeanen toont aan, in welke toestand de kolonialisten de Algerijnen in hun eigen land hebben gebracht.

Zo kwamen, bij het begin van deze oorlog, in de agrarische sector (plantaardige productie) van de 145 miljard francs bruto opbrengst 100 miljard ten goede aan 22000 Europese bezitters, terwijl slechts 45 miljard ten goede kwam aan een *half miljoen* Algerijnse boerenbedrijven.

Wat het totaal van de economie betreft, van de 4500 miljard private investeringen was slechts 8 pct bezit van Algerijnen.

Van de jaarlijkse omzet van 900 miljard kwamen er slechts 69 miljard ten goede aan de Algerijnen. In handel, industrie en financiële instellingen beschikken ongeveer 26000 Europese ondernemers over 300.000 loontrekkenden (90 pct van industrie en handel) tegen 7200 Algerijnse ondernemers met 23.000 loontrekkenden.

Van de groep der gesalarieerde beroepen behoren 7 pct der Algerijnen tot het hogere kader en 93 pct tot het lagere.

Wanneer men het levenspeil onderzoekt, dan blijkt dat het gemiddelde jaarlijkse inkomen van de Europese Algerijnen boven de 350.000 francs per persoon ligt, terwijl dat der Algerijnen beneden de 50.000 francs (ongeveer 490 gulden) blijft. Hieraan moet men toevoegen, dat het jaarlijkse inkomen per persoon op 20.000 francs wordt geschat en dat voor 5 miljoen Algerijnen.

Men begrijpt dus waarom het bondgenootschap van de Algerijnen, met inbegrip van de bourgeoisie, is verwezenlijkt niet alleen rondom de nationale politieke doeleinden, maar ook rondom de oorspronkelijke sociale doelstellingen zoals die van de agrarische hervorming en bepaalde nationalisaties.

Het belangrijkste kenmerk van de Algerijnse maatschappij, voortvloeiende uit de koloniale overheersing is dus, dat het belangrijkste deel van de economie van het land de Algerijnen ontnomen is, terwijl zij toch negen-tiende van de bevolking uitmaken.

De verschillende sociale groeperingen in Algerije hebben echter

niet op dezelfde manier en in dezelfde mate onder de koloniale overheersing geleden. Daarom verschilt onderling hun eigen rol en de respectievelijke omvang van hun deelname aan de strijd, hoewel zij één zijn in hun streven naar bevrijding van het koloniale juk.

De overwegende meerderheid van de Algerijnse bevolking maakt deel uit van de boerenstand, daar ongeveer 80 pct van de werkende bevolking in 1954 werkzaam was in de agrarische sector.

De boerenstand heeft het het hardst te verduren gehad onder de koloniale uitbuiting. Reeds Karl Marx heeft, in een onlangs in het Franse tijdschrift „La Nouvelle Critique” opnieuw gepubliceerd artikel, naar aanleiding van de ontwikkeling van het grondbezit in Algerije na de Franse verovering, de onwaardige machinaties van deze massale plundering laten zien. De bovenlaag van de boerenstand (die meer dan 50 ha bezit) maakt slechts 4 pct van de Algerijnse producenten uit.

De kleine plattelandsbourgeoisie telt 160.000 kleine boeren die 25 pct van de boerderijen bezitten, met een oppervlakte van 10 tot 50 ha, die juist genoeg opbrengen om hun gezinnen in leven te houden. Zeventig procent van de boerenstand is echter arm en elke kleine boer beschikt slechts over gemiddeld 4 ha zeer slechte grond. Het betreft hier een half landelijk proletariaat waaruit het landbouwproletariaat is voortgekomen, waarvan de gemiddelde inkomsten in 1955 geschat werden op 250 francs per dag voor een geheel gezin.

De boerenstand heeft al zijn hoop gezet op de onafhankelijkheid en de agrarische hervorming; zij ziet daarin het enige middel om uit haar onmenselijke toestand te geraken.

De huidige Algerijnse revolutie is in wezen en welbeschouwd een revolutie om de grond, een boerenrevolutie.

*

De boerenstand heeft het het zwaarst te verantwoorden sinds het uitbreken van de oorlog. Zonder de boeren zou de bevrijdingsoorlog nóch ondernomen nóch tot een goed einde gebracht kunnen worden. Daarom vervolgt de vijand hen zo hardnekkig, hetgeen niet alleen honderdduizenden doden onder de boerenstand met zich bracht en ontelbare verwoestingen, maar ook nog het patroon van de aardrijkskundige vestiging vernietigde, waarvan het nog niet mogelijk is de toekomstige gevolgen te overzien.

Op het Algerijnse platteland vindt men nog feodale bezitters, maar zeer weinig in getal. De bevrijdingsbeweging heeft een dermate grote vat op het platteland, dat velen van hen praktisch niets anders hebben kunnen doen dan materiëel de opstand steunen en sommigen hebben zich daarvoor moeten verantwoorden voor de koloniale rechtbanken. Een klein gedeelte der feodale bezitters slechts is onherstelbaar gecompromitteerd door openlijke collaboratie met de kolonialisten.

De arbeidersklasse omvat in Algerije ongeveer viervijfde van de loon- en salaristrekenden in de niet-agrarische sector. Ze heeft zich

pas kortelings ontwikkeld (het aantal Algerijnse arbeiders heeft zich tussen 1911 en 1948 verdrievoudigd). De arbeidersklasse telt plus minus 300.000 vaste of half-vaste arbeiders in Algerije zelf (en bijna 150.000 volledig werklozen). Verder zijn er 200.000 arbeiders in Frankrijk (op het totaal van 300.000 tot 400.000 Algerijnen die er wonen) waaronder men 100.000 tot 150.000 werklozen telt. De arbeidersklasse heeft te lijden onder het dubbele juk van het koloniale regiem en de uitbuiting der ondernemers.

In haar grote meerderheid heeft zij zich niet gevormd in de strijd tegen de nationale Algerijnse bourgeoisie, die haar bondgenoot is in de nationale strijd, maar wezenlijk in de strijd tegen de Franse koloniale bourgeoisie.

Dit feit heeft geleid tot een nauw verband tussen haar patriotisme en haar klassegevoel. Maar aan de andere kant draagt het bedoelde feit in de huidige periode van de bevrijdingsstrijd — die door de arbeidersklasse zij aan zij met andere groeperingen wordt gevoerd — bij tot een vervlakking van het klassegevoel van deze klasse.

*

De Algerijnse arbeiders waren reeds voor de eerste wereldoorlog de pioniers van de nationale beweging (stichting van de Noord-Afrikaanse Ster door Algerijnse arbeiders in Frankrijk met steun van de Communistische Partij van Frankrijk). Gedurende de gehele ontwikkeling van de nationale beweging heeft hun loon- en nationale strijd niet opgehouden een stempel te drukken op de bevrijdingsstrijd. De arbeidersklasse was niet alleen de voorhoede in de strijd, maar de voorhoede van de eenheid, òf dat nu was in de boezem van de vakverenigingen òf voor de eenheid van de nationale krachten in de boezem van een Nationaal Democratisch Front, waarvoor het idee werd gelanceerd door de Algerijnse Communistische Partij in juli 1946 en die haar eerste verwezenlijking vond in het Algerijnse Front in 1951. De politieke inspanningen van de Algerijnse Communistische Partij gedurende de periode voor 1954 waren een machtige bijdrage tot het terugdringen van het reformisme en de nationale bekrompenheid in de boezem van de Bevrijdingsbeweging. De Algerijnse arbeiders leveren in de huidige oorlog individueel een waardevolle bijdrage en verschaffen tevens aan het Nationale Bevrijdingsleger een hecht wapen, dank zij hun ontwikkeld politiek bewustzijn, hun organisatiegevoel, discipline en technische kennis.

Maar ze spelen ook als klasse een rol als voorhoede, dank zij hun zelfstandige organisaties (Communistische Partij van Algerije en vakbonden). Zo hebben de massale stakingen van de arbeiders die door hun centrale vakbonden, in nauw verband met de nationale strijd, werden georganiseerd, bijgedragen tot deze ontwikkeling gedurende de eerste jaren van de oorlog.

Als partij van de arbeidersklasse heeft de Communistische Partij van Algerije, behalve haar steun aan het Nationale Bevrijdingsfront, haar zelfstandige actie ontplooid door de oprichting en de strijd van de militaire eenheden van „Strijders voor de Bevrijding,” die ter

massale ondersteuning geheel zijn opgegaan in het Bevrijdingsleger, voor de verhoging van het politiek bewustzijn van de volksmassa's, voor de ontwikkeling van hun activiteit, van hun eenheid in de strijd, tegen de afwachtende houding, tegen de valstrikken van de koloniale bezitters, tegen de nationale en militaire bekrompenheid en tegen het anti-communisme.

Toch heeft de arbeidersklasse, ondanks haar belangrijke en invloedrijke rol- door objectieve historische omstandigheden, niet de praktische, politieke en ideologische leiding van de beweging op zich kunnen nemen.

*

Het is de *bourgeoisie* die de leiding tot zich heeft getrokken. De grote Algerijnse bourgeoisie, waarvan het aantal nauwelijks van belang is, is verstikt door de koloniale bourgeoisie. Er zijn ongeveer 10.000 Algerijnse bedrijven in het bezit van Europeanen. Men kan eigenlijk niet zeggen, dat de grote Algerijnse bourgeoisie werkelijk een rol van betekenis speelt in die ondernemingen, zelfs niet wanneer haar vertegenwoordigers persoonlijk daarop aanspraak maken. Hun houding is trouwens dikwijls afwachtend, aarzelend tussen de nationale beweging en bepaalde Franse „liberale” neo-kolonialistische burgers.

Uit de grote bourgeoisie en sommige bovenlagen van de middelgrote bourgeoisie probeert De Gaulle die „gematigde nationale” derde macht te kweken, ten einde afbreuk te doen aan de eenheid van de nationale krachten.

De *middelgrote bourgeoisie*, hoewel beperkt, speelt een belangrijke rol, door haar drang zich verder te ontplooiën en is sterk gekant tegen het kolonialisme, dat deze ontwikkeling belemmert.

De *kleine bourgeoisie* maakt de talrijkste en meest strijdbare groepering uit van de stedelijke Algerijnse bourgeoisie. De materiële toestand van de kleine bourgeoisie wisselt met de beroepen. Dikwijls is deze voor de meesten van hen hachelijk. Deze kleine bourgeoisie is bezield met een revolutionaire geest, hoewel haar ideologie in wezen burgerlijk is. De invloed van de middel- en kleine bourgeoisie op de andere maatschappelijke groeperingen, in het bijzonder op de arme boerenstand en de arbeidersklasse wordt duidelijk door haar economische positie, haar hoog cultureel niveau en haar betrekkelijke numerieke invloed. Deze zeer actieve bourgeoisie heeft een belangrijke rol gespeeld in de uitbreiding en de snelle ontwikkeling van de nationale beweging, waarvan zij de leiding stevig maakt. Zij heeft de meeste hogere leidinggevende figuren geleverd, getuige de huidige samenstelling van de voorlopige regering van de Algerijnse Republiek en van de leidende organen van het Nationale Bevrijdingsfront.

Herinneren wij nog tot slot aan het bestaan zowel in de steden als op het platteland van de belangrijke massa Algerijnse niets-bezitters, zonder werk, zonder vast beroep, levende van de ene dag in de andere. Zij tellen (in verhouding tot de gehele werkende bevolking) meer dan een miljoen werkloze landarbeiders en enige honderdduizenden stedelingen.

In het begin van dit artikel hebben wij gezegd, hoe de eenheid van al die maatschappelijke groeperingen tot stand is gekomen, met name op politiek en militair terrein. Wij behoren er nog aan toe te voegen, dat de werkelijkheid van die maatschappelijke groeperingen eveneens wordt weergegeven door het ontstaan in de loop van de Bevrijdingsoorlog van zelfstandige massa-organisaties: van arbeiders, kooplieden en handwerkslieden, studenten, Algerijnse arbeiders in Frankrijk, die eveneens strijden voor de eigen belangen van hun leden en voor het gemeenschappelijke doel van alle groeperingen, de onafhankelijkheid.

Deze organisaties vertegenwoordigen binnen het raam van de nationale strijd maatschappelijke lagen van verschillende strekkingen en stromingen. Hun oprichting en eenheid op een gemeenschappelijk politiek program hebben de weg geopend tot een ontplooiing van alle revolutionaire krachten tot hun opmars in eenzelfde richting, zoals sommige patriottische massa-acties van 1957 bewijzen. Zeker is het, dat de oprichting van een zelfstandige boerenorganisatie het Bevrijdingsleger en de Bevrijdingsbeweging op het platteland steviger steunpunten gegeven zou hebben.

Wat geldig is voor de massa-organisaties met een maatschappelijk karakter, is het nog veel meer voor de Algerijnse Communistische Partij, de revolutionaire partij van de voorhoede, die de huidige en toekomstige levensbelangen van de Algerijnse Staat op het hoogste niveau verdedigt en tot uitdrukking brengt en in het bijzonder die van de arbeidersklasse en de arme boerenstand.

*

Het bestaan van de Algerijnse Communistische Partij en haar eigen activiteit vinden hun historische betekenis in de interne wetten van de politieke en sociale ontwikkeling van Algerije, waarvan de arbeidersklasse haar politieke en sociale organisaties met hun eigen ideologie, het product zijn.

Zoals een brief van onze partij aan de FLN (12-7-57) er onder meer aan herinnert (een brief die duidelijk maakt, waarom de handhaving van onze partij en niet zijn ontbinding, zoals die van alle andere, nationalistische, partijen nodig was) is de ACP de natuurlijke en consequente verdediger van de belangen en doeleinden eigen aan de arbeidersklasse en de arme boerenstand, belangen die niet tegengesteld zijn aan die van de natie, maar er daarentegen het blijvend gist van zijn.

Het bestaan van een sterke marxistisch-leninistische partij is derhalve een garantie, dat de Algerijnse werkers voorwaarts zullen gaan naar een volledige bevrijding, terwijl het huidige doel de nationale bevrijding is.

Het is daarom dat — in deze bevrijdingsoorlog — de Algerijnse communisten hun vaderlandslievende taken volbrengen met de breedst mogelijke eenheidszin en in de overtuiging, dat elke versterking van de ACP op politiek en organisatorisch gebied objectief uitmondt in een versterking van de politieke eenheid der natie, tot hogere strijdvormen en dat daarentegen elke stap terug van de ACP schadelijk zou zijn voor de nationale zaak.

ROEBEL EN DOLLAR

Naar aanleiding van de herwaardering van de roebel is in de Sowjet-pers een beschouwing van de minister van Financiën, V. Garboezow, verschenen, waaraan het volgende wordt ontleend:

Als een gevolg van de economische vooruitgang van ons land, en de uitvoering van de maatregelen van de Communistische Partij en de Sowjet-regering tot verhoging van de koopkracht van de roebel en de consolidatie van het valuta-systeem van de Sowjet-Unie, zijn nu de voorwaarden rijp geworden tot verhoging van het goudgehalte van de roebel en zijn wisselkoers ten aanzien van buitenlandse valuta.

De tegenwoordige goudstandaard van de roebel — 0,222168 gram zuiver goud — werd in 1950 vastgesteld. Ingaande 1 januari 1961 zal de roebel een goudgehalte van 0,987412 gram hebben. Te gelijktijd wordt de wisselkoers van de roebel ten opzichte van de Amerikaanse dollar verhoogd: 1 dollar zal gelijk staan aan 90 kopeken,¹⁾ tegenover 4 roebel nu.

De nieuwe wisselkoers van de roebel ten aanzien van de Amerikaanse dollar komt overeen met de feitelijke verhouding tussen de koopkracht van de twee valuta's. Daar het goudgehalte van de roebel verhoogd wordt, zal de staatsbank der Sowjet-Unie ook zijn wisselkoers voor andere valuta-eenheden van de kapitalistische landen verhogen.

Met het oog op de nieuwe wisselkoers zal vanaf 1 januari de noodzaak van het toekennen van premies bij de officiële wisselkoers van deze geldeenheden niet meer bestaan, hetgeen nu bij de omwisseling van valuta gebeurt en ook niet bij de afrekening van tegoeden voor niet-commerciële betalingen. (Dit slaat op de toeslag die tot dusver o.m. voor toeristen werd verleend.)

De verhoging van het goudgehalte van de roebel en van zijn wisselkoers weerspiegelen de grote successen van de Sowjet-Unie in de vreedzame wedijver met het kapitalisme.

„De economie”, zo zei N. S. Chroestsjow op het 21ste congres van de C.P.S.U., „is het voornaamste gebied voor de vreedzame wedijver tussen socialisme en kapitalisme. En wij hebben er belang bij, deze wedstrijd in de historisch kortst mogelijk tijd te winnen.”

Door de uitvoering van de historische besluiten van het 20ste en 21ste congres der C.P.S.U. verzekeren de Sowjetmensen een groeitempo in de industriële productie en van het nationale inkomen, dat door het kapitalisme nooit bereikt kan worden.

Tussen 1950 en 1959 nam de omvang van de industriële productie in de Sowjet-Unie met het 2,8 voudige toe. In dezelfde tijd was er in Amerika en Engeland een toename van 41 resp. 26 pct. Terwijl het nationale inkomen van de S.U. in deze periode met het 2,5 voudige

¹⁾ Het goudgehalte van één Dollar is ca. 0,88 gram, red. P. en C.

toenam, groeide dat van Amerika met 32 en van Engeland met 18 pct.

Bij haar inspanningen tot het bereiken van de doelstellingen van het zevenjarenplan, heeft de Sowjet-Unie dit jaar nieuwe vooruitgang geboekt. De industriële productie steeg in de afgelopen 12 maanden met 11 pct. In Amerika daarentegen stapelden zich de symptomen van een algemene economische achteruitgang op.

„Kapitalisme”, schreef Lenin, „zal uiteindelijk door het socialisme verslagen worden door het bereiken van een nieuwe en veel hoger peil van arbeidsproductiviteit.”

Wat zijn de resultaten van de vreedzame wedijver in het licht van deze beslissende aanwijzing? Tussen 1950 en 1959 alleen steeg de arbeidsproductiviteit in de Sowjet-industrie met 88 pct. In Amerika en Engeland met 39 resp. 27 pct. Het zevenjarenplan voorziet in een verdere stijging van de arbeidsproductiviteit met 45/50 pct in de industrie en 60/65 pct in het bouwbedrijf. De resultaten van de eerste twee jaar tonen, dat deze voorname taak overtroffen zal worden.

De algemene crisis van het kapitalisme komt ook tot uiting in zijn geldsysteem en de chronische valuta-chaos. Inflatie is een permanent verschijnsel van het kapitalisme geworden. In de periode van 1950-1959 stegen de detailhandelsprijzen in de Ver. Staten met 21 pct en de groothandelsprijzen met 16 pct. In Engeland stegen zij zelfs met 48, resp. 32 pct.

In de S.U. daarentegen daalden zowel de detail- als de groothandelsprijzen met 25 pct, terwijl het zevenjarenplan in een verdere daling voorziet.

De dollarcrisis

Wijzende op de inflationistische verschijnselen in de kapitalistische wereld, die een „beproefde vorm” van aanval op het levenspeil der werkers zijn en op gezette tijden tot devaluatie van de valuta's leiden, vestigt Garboezow er verder de aandacht op, dat het goudgehalte van de nieuwe roebel 27,5 pct hoger zal zijn dan in 1913, terwijl dat van de dollar nog slechts 59,1 pct van 1913 bedraagt en van de meeste overige valuta's der kapitalistische landen nog minder.

Hij vervolgt: „Nog pas kort geleden beroemden de Amerikaanse monopolisten zich op de almacht van de dollar en veroorzaakten opzettelijk een „dollar-honger” in andere kapitalistische landen.

Maar in de laatste jaren is het prestige van de dollar belangrijk ondermijnd”.

Garboezow wijst er op, dat het tekort op de Amerikaanse betalingsbalans in de jaren 1950/60 elf miljard dollars bedroeg, voornamelijk veroorzaakt door de militaire uitgaven in het buitenland. De goudreserves verminderden in dezelfde periode met 4,8 miljard dollar.

De Amerikaanse goudreserves bedragen thans ca. 18 miljard dollar, maar de kortlopende buitenlandse schulden (bankbiljetten in particuliere buitenlandse handen niet meegerekend) bedragen ca. 20 miljard dollar. Het dalende vertrouwen in de dollar werd door deze ontwikkeling veroorzaakt en leidde op zijn beurt tot de paniek van oktober, toen de prijs van het goud ver boven de officiële dollarkoers

steeg. Een versterking van de gouduitvoer uit Amerika was hiervan het gevolg.

Minister Garboezow schrijft: „De instabiliteit van de kapitalistische valuta's wordt verscherpt door de geweldige omvang en de snelle stijging van de openbare schulden. In de negen jaren tussen 1950 en 1959 steeg de openbare schuld in Amerika met 34 miljard dollar en bedroeg 290,9 miljard eind 1959. In dezelfde periode steeg de Britse schuld tot 80 miljard dollar, terwijl die van Italië en Frankrijk verdubbelde.

Hoewel de Sowjet-Unie de hoofdlast van de oorlog tegen nazi-Duitsland moest dragen, is haar staatsschuld slechts een tiende van die der Ver. Staten. Sinds 1958 heeft de Sowjet-Unie een eind gemaakt aan het uitschrijven van staatsleningen onder de bevolking”. „Er is geen inflatie in de Sowjet-Unie en zij kan er niet zijn... De valuta van de Sowjet-Unie is stabiel, terwijl de hoeveelheid geld in omloop volgens plan verloopt in strenge overeenstemming met de voorraden goederen die ter beschikking van de staat staan.”

Hij merkt verder op: „De verhoging van het goudgehalte en van de wisselkoers van de roebel is van verstrekkende betekenis voor de buitenlandse economische betrekkingen van de Sowjet-Unie.

De nieuwe wisselkoers van de roebel maakt het mogelijk de wereldmarktprijzen met de groothandelsprijzen in de Sowjet-Unie te vergelijken. Op deze wijze kan het concurrerend vermogen voor in- en uitvoer van afzonderlijke goederen met grotere nauwkeurigheid bepaald worden en hetzelfde geldt voor de economische doeltreffendheid van de buitenlandse handel der Sowjet-Unie als geheel en vooral voor de handel met afzonderlijke landen. Tegelijkertijd zal het de activiteiten van de agenturen van de Sowjet-buitenlandse handel op de grondslag van het zichzelf bedruipen, verhogen.

De verhoging van het goudgehalte en van de wisselkoers van de roebel raakt niet de materiële belangen van andere landen. De verlaging van de wisselkoers der buitenlandse valuta's in verhouding tot de roebel zal begeleid worden door een verhoudingsgewijze vermindering van de in- en uitvoerprijzen, uitgedrukt in roebels. Tegelijkertijd zal een herwaardering van alle bedragen, uitgedrukt in roebels, plaatsvinden op basis van de in- en uitvoerprijzen: de kredieten, de clearing-balansen [de lopende tegoeden of schulden in de handel] en een reeks andere tweezijdige betalingen. Zulk een herwaardering zal geen van de betrokken partijen schade berokkenen.”

„Het hogere goudgehalte van de roebel, vergeleken met dat van de dollar weerspiegelt de overweldigende vooruitgang die door ons volk onder leiding van het leninistische Centraal Comité van de Communistische Partij van de Sowjet-Unie is bereikt” en Garboezow besluit: „De verhoging van het goudgehalte en van de wisselkoers van de roebel op de realistische basis van zijn koopkracht zal het internationale prestige van de roebel en zijn stabiliteit in internationale betalingen verder versterken.”

AANTEKENING

Een conferentie-comedie

Op 15 oktober 1960 werd in Café-Restaurant Engels, gevestigd in het Groothandelsgebouw te Rotterdam, een conferentie gehouden over het rapport „De hervorming van de onderneming”, dat in 1959 werd gepubliceerd door de Dr. Wiardi Beckman-Stichting, het wetenschappelijke bureau van de Partij v. d. Arbeid, welke stichting ook de conferentie organiseerde.

Wie kennis heeft genomen van het artikel „Versluiting van naakte kapitaalsmacht”, dat in december 1959 in P. en C. verscheen, en waarin bovenbedoeld rapport werd besproken, zal begrijpen, dat de taak, iets over deze conferentie te zeggen, niet bepaald dankbaar is. „De voorstellen” (van het W.B.S.-rapport OBS), zo staat in dit artikel te lezen, „beogen de opheffing van de ‚beschikkingsmacht-diktatuur’ van de ondernemingsbesturen door de benoeming, naast de commissarissen die feitelijk door de directies worden benoemd, van een aantal commissarissen, die respectievelijk de belangen van de staat en van de ‚werknemers’ moeten behartigen”. Ook de aandeelhouders, vindt het rapport, moeten beter worden vertegenwoordigd. „En een gedeelte van de conclusie van het artikel luidt: „De voorstellen van het rapport zijn..... ongevaarlijk voor de winstschuimers. Zij zijn niet alleen ongevaarlijk, maar ook nuttig. Zij leiden de aandacht af van de werkelijke machtsverhoudingen en van de waarheid, dat een werkelijke verschuiving van de machtsverhoudingen en lotsverbetering van de arbeiders alleen door politieke strijd tegen het (kapitalistische, obs.) stelsel bereikt zal worden”.

Waar de zaken zo staan, is het duidelijk, dat een woord van waardering over deze conferentie alleen mogelijk zou zijn, wanneer de hier bedoelde conclusie in de loop van de conferentie naar voren zou zijn gekomen. Dit geschiedde echter niet.

II

Inleiders op de conferentie waren:

1. drs. A. A. van Ameringen over „*Particuliere economische machtsposities*”;
2. mr. M. van der Stoel over „*De behartiging van de bij de onderneming betrokken belangen*”;
3. prof. dr. P. Sanders over „*Publikatieplicht van en controle op de onderneming*”.

Vervolgens werd er gediscussieerd door een aantal mensen, die daartoe van tevoren waren aangezocht. Dit waren: mr. H. Albarda, mr. Ph. C. M. van Campen, prof. mr. Jb. Zeylemaker en prof. dr. G. M. Verrijn Stuart, die allen, hetzij in het bedrijfsleven, hetzij in het staatsapparaat vooraanstaande functies bekleden of bekleed hebben.

Daarna volgde er een „zaaldiscussie”, waaraan o.m. werd deelgenomen door: prof. dr. I. Samkalden, de vroegere PvdA-minister van Justitie; de anti-revolutionaire prof. mr. H. J. Hellema, die vele commissarisfuncties bekleedt; mr. G. van Hall, de Amsterdamse burgemeester, ook een vooraanstaande figuur in de financiële wereld; H. J. Hofstra, de vroegere PvdA-minister van Financiën en drs. J. M. den Uyl, hoofd van de Dr. Wiarda Beckman-Stichting en vooraanstaand figuur in de PvdA. Daarna werden de opmerkingen door de drie inleiders beantwoord.

III

Wanneer men bedenkt, dat inleiders en discussianten, zoals onder II wel blijkt, allen „vooraanstaande personen” waren, dat velen „belangrijke posities in het bedrijfsleven” en andere „belangrijke functies” bekleden, althans bekleed hadden, en dat er ook vele andere aanwezigen waren, voor wie dit geldt, dan zou men wellicht „spijkers met koppen” hebben verwacht. Aan de hand van enkele voorbeelden willen wij aantonen, dat hiervan niet alleen geen sprake was, maar dat er verder gaande conclusies moeten worden getrokken.

In de stellingen van de inleider drs. Van Ameringen kan men b.v. lezen, dat „de overheid, vooral indien zij geruggesteund wordt door de publieke opinie, meestal wel in staat is het kwaad [van economische machtsvorming, OBS] te beteugelen”. Daarom echter zit de moeilijkheid daarin, „dat de groei van de economische machtspositie de mogelijkheid schept, de processen binnen de volkshuishouding op onzichtbare en oncontroleerbare wijze in andere richting te leiden dan het geval zou zijn met een vrij prijsmechanisme, steunend op een onbelemmerde werking van vraag en aanbod”. Eén conclusie, die men hieruit kan trekken, is, dat de inleider het voor-monopolistische stelsel van vrije prijsvorming als een soort ideaal ziet; dat, voordat er sprake was van de monopolies, zoals wij ze thans kennen, het kapitalisme al bestond, deert daarbij niet. Sterker nog, in het slot van de stellingen van drs. Van Ameringen staat te lezen „De houdbaarheid van onze sociaal-economische orde zal voor een niet onaanzienlijk deel afhangen van de vraag, of men een uitwerking zal kunnen vinden, die de economische machtspositie terugbrengt tot de hem toekomende plaats in een democratisch bestel”.

Hieruit blijkt dus, dat het de Wiarda Beckman-Stichting, en dus de PvdA, te doen is om de handhaving van „onze sociaal-economische orde”, het kapitalisme.

Het spreekt in deze gedachtengang vanzelf, dat er geen sprake is van *strijd* tegen de monopolies, terwijl toch alleen zulk een strijd kan leiden tot het terugdringen van hun macht, en terwijl deze strijd tevens een onderdeel vormt van de strijd tot vervanging van het kapitalisme door het socialisme, iets, waarvan de PvdA blijkens het bovenstaande in het geheel niet wil weten.

In één van de boven geciteerde stellingen van drs. Van Ameringen was al sprake van de overheid, die economische machtsvorming zou willen beteugelen. Hier stuiten wij op een zeer frappant kenmerk van de gehele conferentie. „De staat”, resp. „de overheid” was een

onschuldige en reine en bovenal onpartijdige engel, die komt neder dalen, wanneer de particulieren de zaak hebben verknoeid of wel eens zouden kunnen verknoeien. „De staat” werd zonder meer gelijkgesteld met „het algemeen belang”. Aan de „vervlechting van monopolies en staat”, waarover o.a. in het aprilnummer van P. en C. van dit jaar zulke hoogst interessante gegevens te vinden zijn, werd geen aandacht gewijd (met uitzondering van één zeer vage aanduiding in die richting door één discussiant). Dat er daarom van ingrijpen en terugdringen van de trusts, van wie de staat het apparaat vormt, geen sprake zal zijn, zolang het volk geen dwang uitoefent, behoeft o.i. geen verder betoog.

Het voorgaande geeft misschien enig idee van het niveau, waarop de conferentie zich bewoog. Zeker, er waren „voorstanders”, zowel als „tegenstanders” van het rapport aan het woord, en soms was er zelfs een „felle discussie” tussen deze. Maar de discussiant mr. Albarda, die in het bedrijfsleven volkomen thuis is, slaagde erin, de mening ten beste te geven, dat er bij directeursbenoemingen in naamloze vennootschappen geen sprake is van familiebelangen, waarop de zaal overigens met gelach reageerde, terwijl hij ook zei, dat hij nog nooit aperte onwaarheden in prospectussen van naamloze vennootschappen had ontmoet. Deze discussiant moet zich terdege bewust geweest zijn van de indruk, die zijn woorden op zijn toehoorders moesten maken, en niettemin schrok hij voor het uiten van deze beweringen niet terug.

Onze conclusie luidt derhalve: een aantal „prominente” aanwezigen is er niet alleen in doorkneed, het volk op een dwaalspoor te brengen, maar schrikt er daarenboven niet voor terug, tegenover elkander een comediespel op te voeren, terwijl ieder van de medespelenden zich van dit karakter van de conferentie terdege bewust is. Het verschil met de toneelkunst is niet alleen, dat de betrokkenen geen toneelschool hebben doorlopen: dit ware nog een gering bezwaar. Het grote verschil is, dat er bij de echte toneelkunst niet met de belangen van een geheel volk wordt gespeeld, terwijl zulks bij het politieke toneel, dat wij hierboven hebben beschreven, wel het geval is.

Zodat dus deze conferentie van de Wiarda Beckman-Stichting een teken aan de wand te meer vormde voor het Nederlandse reformisme. Want het is waar, dat in het orgaan van de Partij van de Arbeid „Paraat” van 22 oktober j.l. drs. Th. van Tijn in een overigens niet principieel betoog tot een conclusie komt, die als het ware al voor iedere schooljongen voor de hand ligt, n.l. dat de naamloze vennootschap op winst gericht blijft (ook met „arbeiderscommissarissen” en commissarissen-algemeen-belang), dat socialisten hiertegen zijn, en dat er „geen surrogaat voor socialisatie” bestaat

Dit neemt echter niet weg, dat er een geheel rapport opgesteld is en een gehele discussiedag georganiseerd werd, niet voor socialisme, maar voor gedachten, die in hun kern, zoals de inleider mr. van der Stoel verklaarde, reeds tweeënveertig jaar geleden (!) werden neergeschreven door Mackenzie King, een man, die later jarenlang minister-president van het kapitalistische Canada is geweest.....

OBS.

CRITISCHE NOTITIES:

Hoe helpt men de onderontwikkelde landen?

Drs. Linnemann heeft in *Economisch-Statistische Berichten* van 2 nov. jl. een vernietigend commentaar geleverd op de „hulp” der imperialistische landen aan de onderontwikkelde gebieden — al schijnt hij dat zelf niet te weten.

Naarmate de strijd voor de onafhankelijkheid van de koloniale landen zich ontwikkelt en steeds meer naties hun politieke onafhankelijkheid veroveren, wordt het vraagstuk van de hulp belangrijker. Bezien vanuit het standpunt der imperialisten en neo-kolonialisten doet zich het vraagstuk voornamelijk in deze vorm voor: Hoe binden wij zoveel mogelijk regeringen en delen der nationale bourgeoisie van pas vrijgeworden landen aan ons door hulpverlening? Waarbij die hulpverlening de directe vorm van omkoping van bepaalde kringen kan hebben, verbonden aan politieke voorwaarden zoals het toetreden tot militaire blokken (SEATO, CENTO, OAS) en het aanvaarden van leningen en schenkingen voor militaire doeleinden of verplichtingen tot aankoop van niet-dringende goederen.

Uiteraard moet het neo-kolonialisme van Amerikaanse makelij hierbij op de uiterst reactionaire en feodale kringen in deze landen steunen.

Het andere doel is het behoud van deze landen als leveranciers van goedkope grondstoffen.

*

Een voorbeeld hiervan is het op 11 juli jl. door president Eisenhower in zeer verheven bewoordingen aangekondigde plan tot versterkte hulp aan Latijns-Amerika. Hij kondigde toen — als reactie op de gang van zaken in Cuba — aan, dat hij het Congres meer geld zou vragen voor een „coöperatieve inspanning om de levensstandaard in Latijns-Amerika te verhogen”. De New York Times noemde dit plan niet voor

niets een „Marshall-plan” voor Zuid-Amerika.

Daarna is er niet veel meer over gehoord.

Op 4 augustus publiceerde Washington twee documenten, die moesten aantonen dat de hulp der „vrije wereld” aan de onderontwikkelde landen een veelvoud bedroeg van hetgeen de socialistische landen deden. Amerika alleen had volgens deze documenten in de periode van 1954 tot 1959 hulp verleend ten bedrage van 20,3 miljard dollar, tegenover de socialistische landen slechts 3,8 miljard.

Wij achten het hier overbodig deze cijfers thans nader te ontleden.

*

Laten we liever horen wat Linnemann te zeggen heeft.

Hij heeft in de eerste plaats de verliezen berekend die Latijns-Amerika als gevolg van de verslechtering van de ruilvoet heeft geleden. Onder ruilvoet verstaat men de verhouding tussen uitvoer- en invoerprijzen. Als men zegt dat de ruilvoet van een land gedaald is, dan betekent dit hier dus, dat men met een bepaalde hoeveelheid binnenlandse goederen minder in het buitenland kan kopen, hetzij omdat de prijzen van de uitvoergoederen gedaald, hetzij omdat die van de invoergoederen gestegen zijn.

In het geval van Latijns-Amerika gaat het vooral om de daling van de grondstoffenprijzen maar ook om de stijging van de prijzen der ingevoerde industrievoederen. Linnemann wijst er op, dat de uitvoer van Latijns-Amerika voor meer dan 95 pct. uit grondstoffen bestaat. Een typisch kenmerk van de koloniale gebieden.

Hij stelt verder de ruilvoet dezer landen van 1953 op 100 en berekent, hoe groot de verliezen in de jaren 1948—

1959 zijn geweest. In drie jaar (1948, 1949 en 1959) overschreed het verlies één miljard dollar, als gevolg dus van de daling der grondstoffenprijzen.

Uit zijn overzicht blijkt, dat het totale verlies van Latijns-Amerika in de periode van 1948-'59 niet minder dan 5,1 miljard dollar bedroeg. Tegenover deze geweldige verliezen stonden leningen ten bedrage van 2,1 miljard en schenkingen ten bedrage van 800 miljoen dollar, tezamen dus 2,9 miljard. Geheel afgezien van het karakter van deze leningen en schenkingen, blijkt dus dat Latijns-Amerika een netto-verlies heeft geleden van 2,2 miljard dollar. Anders uitgedrukt: de extra-winst van de internationale monopolies, voornamelijk de Amerikaanse, als gevolg van de daling van grondstoffenprijzen, overtrof de „hulp” met genoemd bedrag. De leningen en schenkingen waren om zo te zeggen het vijgenblad tot bedekking van de roef op grote schaal, die er werd bedreven.

Linnemann meent, dat uiteindelijk winst en verlies voor Latijns-Amerika in evenwicht zijn gebleven, omdat tegenover de daling van de ruilvoet een stijging van de absolute omvang der uitvoer stond. Maar deze redevantie gaat niet op. Want in de eerste plaats staat tegenover de gestegen uitvoer ook de gestegen winst van de monopolies en in de tweede plaats heeft de versnelde roefbouw op de natuurlijke rijkdommen der betrokken landen schadelijke gevolgen op lange termijn.

Wat zij nu tegen cadeauprijzen moeten uitvoeren, kunnen zij nu eenmaal nooit meer gebruiken als middel voor de ontwikkeling van de eigen economie.

Daarbij komt, dat de leningen, waarvoor hoge rente moet worden betaald, in overwegende mate aangewend werden voor de aankoop van militaire goederen in de Ver. Staten en voor verbruiksgoederen, waarvan een belangrijk deel het karakter van luxe heeft.

Maar de constatering van de auteur, dat de „internationale kapitaalhelp” de nadelen van de „prijsinstabiliteit” juist compenseert, veroordeelt al voldoende het karakter van de Amerikaanse hulp.

Zeer juist merkt hij op, dat zijn gegevens niet alleen typerend zijn voor La-

tijns-Amerika. Nee, zij zijn typerend voor alle onder-ontwikkelde landen. Dat wil zeggen, dat de 20 miljard dollar die Amerika in de jaren 1954-'59 zegt aan de onderontwikkelde landen geleend of geschonken te hebben, op zijn minst geheel en al terugbetaald worden door de leverantie van in prijs verlaagde grondstoffen.

*

Zelfs uitgaande van de stelling van Linnemann, dat verlies en winst in evenwicht zouden zijn, is het netto-resultaat verlies. Want het aanvaarden van de „hulp” betekent niet alleen verkoop van de politieke onafhankelijkheid, maar ook verfraging en uitstel van de plannen tot mobilisering der nationale hulpbronnen te eigen bate, in flatie als gevolg van de militarisering der economie, corruptie en bederf als gevolg van het omkopen van een dunne bovenlaag compradoren en andere profiteurs.

Linnemann ziet zeer goed dat de „neergaande trendbeweging”, de aanhoudende tendentie tot daling van de grondstoffenprijzen „veel landen een direct en steeds weerkerend verlies berokkent, „waarvan de omvang licht wordt onderschat”.

Derhalve meent hij dat hulpverlening van de kapitalistische landen als zodanig niet voldoende is. Zij dienen tevens te streven naar „stabilisatie van de grondstoffenprijzen op een redelijk niveau.” Waaruit blijkt, dat hij de vraagstukken als een technicus beschouwt zonder rekening te houden met het karakter van het imperialisme.

Het is bijvoorbeeld een feit, dat de daling der grondstoffenprijzen veroorzaakt wordt door de monopolistische beheersing van de wereldmarkt door de grote afnemers. Hun belang schrijft daling voor. En zullen zij uitmaken wat een „redelijk niveau” is, afgezien nog van de werking die uitgaat van de steeds massaler productie van vervangingsstoffen voor vele grondstoffen?

Zijn verlangen blijft een utopie. Maar dat zijn gegevens het karakter van de „hulp” der imperialisten verduidelijkt hebben, is in elk geval een verdienste.

De zaak-Korenschoof

Reeds lang is het de lezers van P. en C. bekend, dat het Nederlandse bedrijfsleven goeddeels in handen is van of onder druk gezet wordt van monopolies. Nu is het zo, dat deze feiten door de burgerlijke pers in het algemeen worden verzwegen of met de mantel der liefde bedekt. Maar niettemin komt ook in de burgerlijke pers nu en dan een ontwikkeling ter sprake, die een — zij het nog gedempt — licht werpt op de toestanden en omstandigheden, die men in het bedrijfsleven aantreft. Dit is o.m. het geval met de gebeurtenissen van de laatste tijd rondom de meelfabriek „De Korenschoof” N.V. te Utrecht.

Uit de gegevens blijkt dan, dat in de Nederlandse meelindustrie vier grote en drie kleinere bedrijven tezamen het — waarschijnlijk niet officieel geregistreerde — meelkartel vormen met tezamen — eveneens waarschijnlijk — 88 procent van de Nederlandse meelproductie. Acht kleinere bedrijfjes, die bij insiders „de dorpsmolenaars” worden genoemd, hebben 5 procent van de productie in handen, terwijl het enige grote bedrijf, dat buiten het kartel staat, de meelfabriek van de Nederlandse Verbruikscoöperaties te Rotterdam, 7 procent van de Nederlandse meelproductie voor zijn rekening neemt.

„Deze opvallende concentratie”, zo vermeldt „*Het Parool*” van 29 oktober j.l., „is in de loop der jaren opgebouwd door het verdwijnen, meestal ten gevolge van opkopen” door de vier grootste bedrijven in het kartel „van vele grote en kleine meelbedrijven, waaronder modern uitgeruste. Onze eigen optelsom wees uit, dat in de loop der jaren achttien meelfabrieken en — fabriekjes verdwenen zijn. Maar die optelsom is onvolledig, want het zijn er meer.”

Ziehier een bevestiging, uit wel zeer „onverdachte” bron, van de communistiche stelling met betrekking tot de voortdurende concentratie van de productie, toegepast op een willekeurige bedrijfstak.¹⁾

In voornoemd artikel wordt voorts vermeld, dat op 31 december 1958 de overeenkomst tussen de leden van het meelkartel afliep, en dat het kartel op die dag uiteenviel, omdat de grote partners een groter aandeel in de productie wilden hebben.

Een „meeloorlog” volgde, die tot doel had, de drie kleine bedrijven, die eertijds tot het kartel behoord hadden, op de knieën te dwingen, maar die tevens gericht was tegen de „dorpsmolenaars” en de coöperatieve meelfabriek. Deze „meeloorlog” werd gevoerd door middel van prijsverlagingen.

In en kort na de „meeloorlog” verdwenen vier bedrijfjes van het toneel. In de daarop volgende tijd werd de N.V. „De Korenschoof”, één van de kleine bedrijfjes, die eertijds tot het kartel behoorden, door de andere kartel-leden gedwongen, op straffe van buitensluiting uit het kartel, zijn bedrijfsvorm te veranderen. Gevreesd werd namelijk, dat door de ontwikkelingen in verband met de Euromarkt — die door de meelindustrie, evenals door vele andere Nederlandse bedrijfstakken, veeleer als een gevaar dan als een voordeel wordt gezien — het gemakkelijk zou kunnen gebeuren, dat buitenlanders zeggenschap zouden krijgen in de N.V. „De Korenschoof”, zij was n.l. een open d.w.z. ter beurze genoteerde N.V. Men vreesde, dat buitenlanders met het binnendringen in de De Korenschoof tegelijkertijd allerlei gegevens omtrent het kartel in handen zouden krijgen.

Nu zijn directie en commissarissen

¹⁾ Wij hebben in bovenstaande nog buiten beschouwing gelaten, dat er sprake is van een aanzienlijke verbinding tussen de meelindustrie enerzijds en de bakkerijen anderzijds. Welke gevolgen deze gehele concentratie heeft en kan hebben voor de prijzen, die aan de Nederlandse consument worden berekend voor een van zijn belangrijkste voedingsmiddelen, is duidelijk.

van „De Korenschoof” gezwicht voor de druk van hun „kartelgenoten” en hebben de volgende truc toegepast: zij hebben het besluit genomen, „om de gebouwen, machine-installaties, overige bedrijfsmiddelen en de exploitatie van de N.V. over te dragen aan de „Stichting De Korenschoof”. Dat betekent dus, hoewel dit op de desbetreffende aandeelhoudersvergadering niet werd erkend, dat de kleinere aandeelhouders die immers geen aandeelhouders in de Stichting, maar in de N.V. zijn, geen zeggenschap zullen hebben over wat er met het bedrijf gebeurt, dat immers door de Stichting wordt gevoerd. (Hierbij dient nog opgemerkt, dat de commissarissen waarschijnlijk de voor-naamste aandeelhouders zijn).

Wij geven hier een deel van het commentaar van een van de aanwezigen op de aandeelhoudersvergadering weer, zoals wij dit aantreffen in het „Algemeen Handelsblad” van 26 oktober j.l.: „Door de Stichting zijn commissarissen..... van een niet eens wankel stoel niet in een clubfauteuil, maar op een rustbank gekomen..... Wij aandeelhouders grijpen nu volkomen in de lucht

en kunnen op de Stichting geen controle uitoefenen. Naast de Stichtingsakte zijn op volkomen ondemocratische wijze, immers zonder dat aandeelhouders hierin zijn gekend, regelingen getroffen die zich geheel aan de beoordeling en de reikwijdte van de aandeelhouders onttrekken.”

Ziehier dus andermaal en kleine blik in de kapitalistische jungle. Kleine ondernemingen worden door grote verdrongen, neergeveld, en tot maatregelen in het voordeel van deze grote bedrijven gedwongen; allerlei organisatorische trucs worden toegepast om concurrenten buiten het bedrijf te houden; de kleine aandeelhouder (over welke de heer Romme, c.s. in het kader van de „Bezitsvorming” zo roerend kunnen schrijven en spreken) wordt van zijn rechten beroofd. Dat de niet-aandeelhouders, de arbeiders' dus, volkomen als pionnen in het winstspel beschouwd worden, blijkt ook hier weer voor de zoveelste maal. Behalve natuurlijk, wanneer zij zich doen gelden. Maar dit behoeft voor onze lezers geen nader be-
toog.

Elke dag een stad van 10.000 inwoners

De ontwikkeling der kleinere socialistische landen staat minder in de aandacht dan bv. die van de Sowjet-Unie. Toch moet men haar betekenis niet onderschatten.

Tsjechoslowakije is een goed voorbeeld. Het pers-agentschap CTK bericht, dat de totale investeringen gedurende het derde vijfjarenplan (1961-65) 322 miljard Kronen zullen bedragen. Voor elke werkdag betekent dit een investering van 210 miljoen Kronen. Om een idee van dit bedrag te geven, vermeldt het agentschap, dat het toereikend is om elke dag een stad voor 10.000 inwoners te bouwen, huizen, verbindingen, ziekenhuizen, winkels enz. inbegrepen.

Het grootste deel van het totaalbedrag zal besteed worden aan de constructie van energie-centrales en industriële ondernemingen, voornamelijk op het gebied van metallurgie en chemische industrie. Er komen o.m. vier grote krachtcentrales in Noord-Bohemen, die steunen zullen op de daar gedolven bruinkool en die stuk voor stuk een capaciteit zullen hebben, drie keer zo groot als de thans bestaande grootste centrales in het land. Ten zuiden van Kosice in Slowakije wordt een groot ijzer- en staalcombinaat gebouwd. Het zal voornamelijk plaatijzer produceren ten behoeve van de machinebouw-industrie.

Wanneer het combinaat klaar (1965) is, zal Tsjechoslowakije jaarlijks 10,6 miljoen ton staal produceren. De verschillen in omvang van de bevolking in acht genomen, betekent dit, dat het land méér staal zal produceren dan Amerika.

Betaling abonnementsgeld 1961

Politiek en Cultuur is ook in het komende jaar Uw onmisbare gids. Verzekert U zich daarom nu reeds van een regelmatige toezending door vóór 20 december a.s. Uw abonnementsgeld voor het jaar 1961 (f 4.50 voor het hele jaar, f 2.25 voor het eerste halfjaar) over te maken op onze postgiro 173.127 of ons voor dit bedrag een postwissel te sturen.

U bespaart ons veel werk, en U zelf een bedrag van 35 cent inkassokosten.

Mogen wij op Uw medewerking rekenen?

Boekhandel Pegasus

Leidsestraat 25 — Amsterdam

Zelfstudie

De Communisten en hun partij

De bevrijding van de arbeidersklasse kan alleen het werk zijn van de arbeidersklasse zelf. Maar daarvoor moet zij over de middelen beschikken die haar in staat stellen die strijd te voeren en te doen winnen.

Het voornaamste werktuig in die strijd is de politieke partij.

De partij is zowel werktuig als leidinggevende kracht van de arbeidersklasse maar tegelijkertijd is ze een onverbrekkelijk deel van die klasse.

Het proletariaat moet zijn eigen partij, een partij van het nieuwe type, scheppen. Deze politieke partij van het proletariaat onderscheidt zich principiëel van de politieke partijen van de burgerlijke klassen, doordat haar werkzaamheden er doelbewust op gericht zijn de maatschappij om te vormen van een kapitalistische in een socialistische maatschappij.

Het nieuwe leerboekje „De communisten en hun partij” stelt ons in staat kennis te nemen van de principes en beginselen waarop zo'n partij moet berusten. Juist het feit, dat de communistische partij een bijzondere partij is en ook moet zijn, leidde ertoe, dat de klassieke leermeesters van het socialisme, Marx, Engels en Lenin, zich intensief hebben bezig gehouden met de studie van de voorwaarden waaraan een werkelijk socialistische partij moet voldoen.

Het werk door Marx en Engels begonnen, werd onder nieuwe historische omstandigheden door Lenin tot een volledige en afgeronde theorie van de partij voltooid.

De studie van de theorie van de partij is een zeer belangrijke voorwaarde om succesvolle resultaten in de strijd tegen de reactie te behalen.

Daarom is het verschijnen van het nieuwe leerboekje een belangrijke zaak, die een bijdrage vormt voor de versterking van de partij. Het leert ons in eenvoudige en begrijpelijke woorden wat de partij is en hoe zij moet werken. Het leert ons tevens hoe de interne organisatie van de partij geregeld moet zijn.

In het tweede deel van het boekje, dat tot titel heeft „De marxistische-leninistische partij en haar rol in de klassenstrijd van de arbeiders” wordt begonnen met een uiteenzetting over het karakter van de marxistische partij en wordt antwoord gegeven op de vraag: Wat voor een partij heeft de arbeidersklasse nodig?

Aangetoond wordt, dat in de strijd van het proletariaat tegen het kapitalisme, verschillende organisaties worden voortgebracht, maar dat alleen de politieke partij op juiste wijze uitdrukking kan geven aan de fundamentele belangen van de arbeidersklasse en deze klasse naar de volledige overwinning kan leiden.

Van hoeveel betekenis de vakbonden en soortgelijke organisaties waarover de arbeidersklasse beschikt ook zijn, er is een organisatie nodig die zich niet beperkt tot de dagelijkse belangen van de werkers, maar die zich ten doel stelt de arbeidersklasse aan de macht te brengen.

Het aan de macht brengen van de arbeidersklasse is een beslissende voorwaarde voor de omvorming van de kapitalistische in een socialistische maatschappij.

De partij en haar leidende rol

Het voorgaande houdt in, dat de partij de hoogste vorm van klasseorganisatie is en dat zij een leidende rol t.o.v. de gehele arbeidersklasse moet vervullen. Die leidende rol wordt in het boekje behandeld en daaruit kunnen we leren, dat die leidende rol niet wordt vervuld door haar te proclameren, maar dat zij moet worden veroverd door het stellen van daden.

„De partij moet door haar werk het vertrouwen van de brede massa's verwerven” (blz. 52-53)

Op grond daarvan wordt duidelijk aan de orde gesteld, dat de partij zich niet kan beperken tot principiële kritiek op het kapitalistische stelsel, maar dat de partij over een actie-programma moet beschikken en antwoord moet geven op de vraag wat er *vandaag* gedaan moet worden.

De kennis die we kunnen opdoen in dit gedeelte van het nieuwe boekje komt ons uitstekend van pas bij onze actuele strijd. Het geeft een theoretische achtergrond aan onze politiek van democratische vernieuwing en tegen de reactionaire politiek der grote monopolies. Ons deze kennis eigen maken, betekent beter begrip krijgen voor de politieke strijd van vandaag, betekent werken aan een kwaliteitsverbetering van ons werk.

In dit verband willen we ook wijzen op enige opmerkelijke passages over de politieke strategie en tactiek die onze aandacht behoeven, omdat dit direct verband houdt met het leiding geven aan de massa's.

In een apart hoofdstukje wordt dit probleem behandeld en gesteld, dat men met tactiek bedoelt een politieke lijn voor een betrekkelijk korte periode, die gekarakteriseerd wordt door bepaalde concrete omstandigheden — terwijl strategie de lijn van een gehele etappe aanduidt.

Een wezenlijk onderscheid wordt hierbij gemaakt tussen het militaire en het politieke begrip van strategie. Dit onderscheid leren kennen, is zeer belangrijk om geen fouten te maken in de politieke strijd. Een legerleiding commandeert strijdkrachten waarover zij vrijelijk kan beschikken. Zij kan er mee manoeuvreren en reserves in de strijd werpen wanneer haar dit noodzakelijk voorkomt.

Een politieke leiding heeft die mogelijkheden niet. De klassen en krachten die haar ter beschikking staan, kunnen niet gecommandeerd worden, maar komen in beweging op basis van hun belangen en overeenkomstig hun inzichten op een bepaald moment van die belangen

en de mogelijkheden. Hierbij spelen dus heel andere factoren een rol dan bij de militaire strategie.

Dit onderscheid moet onderkend worden, wil de partij op een juiste wijze haar verhouding tot haar bondgenoten kunnen bepalen.

De bondgenoten van de arbeidersklasse hebben hun eigen belangen. Ze kunnen niet beschouwd worden als „reserves” die men naar willekeur „gebruiken” kan in de strijd. Als men het militaire begrip van de strategie in de politiek zou toepassen, vervalt men tot mechanisch behandelen, tot een abstracte sectarische politiek.

Het juiste begrijpen en toepassen van de politieke strategie leidt tot een levende soepele politiek, gebaseerd op de maatschappelijke ontwikkeling en op de actuele maatschappelijke verhoudingen. Tegelijkertijd is dat een strategie, die vele malen moeilijker te bepalen is en toe te passen dan de militaire strategie, doch het is een noodzaak waaraan men niet kan voorbijgaan.

In de politieke strategie moet *ten eerste* het hoofddoel van de arbeidersklasse in de bepaalde historische periode worden vastgesteld en moet worden bepaald wie de voornaamste klassevijand is waartegen alle krachten moeten worden geconcentreerd. *Ten tweede* moet de houding van de partij worden vastgesteld t.a.v. de middenlaag die zich in de strijd vaak tussen ons en onze vijand beweegt. Die middenlaag komt in oppositie tegen het grote kapitaal, maar is uit hoofde van haar klassepositie bijzonder wankelmoedig en opportunistisch. Gaat soms zelfs over tot rechtstreeks aanpappen met de vijand.

Ten derde moet men bij het uitwerken van de strategische lijn vaststellen wie de *bondgenoten* van de arbeidersklasse in een bepaalde etappe van de beweging zijn.

Dit is een zeer belangrijke zaak, ze mag er echter niet toe leiden, dat de aandacht uitsluitend gevestigd is op de bondgenoten of reserves. Altijd moeten de communisten, vooral in de kapitalistische landen, streven naar de sterkste verbindingen met de arbeidersbeweging, naar de eenheid van actie met de socialistische arbeiders.

Als we dit alles onder het oog zien, dan lijkt het ons volkomen terecht, dat het boekje schrijft over de kunst van het politiek leiding geven.

De structuur van het partijleven

De studie van het nieuwe boekje helpt ons ook duidelijker de organisatorische principes van de partij te leren kennen.

Het voornaamste principe is het democratisch-centralisme.

Aangetoond wordt, dat de organisatorische beginselen voortvloeien uit het doel dat de partij nastreeft. De strijd van de partij in het belang van de arbeidersklasse vereist eensgezind en gesloten optreden naar buiten tegen de klasstegenstander.

Alleen een *gecentraliseerde* leiding kan alle krachten verenigen en richten op één doel, de afzonderlijke activiteiten van enkelingen en van groepen arbeiders in één bedding te leiden.

Die eenheid van wil en optreden kan echter alleen bereikt worden

langs de democratische weg, dat wil zeggen, door gemeenschappelijke vrije discussie en beraadslagingen van alle leden. Op grond van een dergelijke discussie is het mogelijk het juiste besluit te nemen dat bindend is voor allen.

Zo lezen we op blz. 47:

„De democratie van de communistische partij is de democratie van actief, eensgezind optreden, d.w.z. een democratie waarbij de partijleden niet alleen kiezen en beoordelen, maar praktisch deelnemen aan het leiden van het partijwerk”.

Om dit laatste, het deelnemen aan het leiden van de partij door de leden, op een hoger kwalitatief peil te brengen, is voortdurende studie noodzakelijk.

Door het uitkomen van deze leerboekjes hebben we een sterke steun bij onze studie gekregen, die ons nieuwe mogelijkheden biedt onze kennis ten bate van partij en arbeidersklasse te vergroten.

LEESMATERIAAL „DE PARTIJ”:

Leerboek van de Ned. arbeidersbeweging, deel 3, hfdst. 2 en 3

Marx-Engels „Marxisme” — „Wat te doen”, blz. 135-140.

P. en C. juni 1958. Ontwerpprogram Joegoslavische communistenbond.

Communistisch Manifest, hfdst. II.

Lenin's linkse stroming. Leiders — partij — klasse — massa.

H. VERHEIJ

Wetenschappelijke bedrijfsvoering

De 'eigenlijke' taak van een bedrijf is productie, zeggen de auteurs K. en P. van Ginneken in een overigens zeer amusant en helder geschreven boekje over de „mensen en methoden in een modern bedrijf”.

Alleen zal het de eigenaars een zorg zijn, of er schepen of kaas gemaakt wordt, als de productie maar winst oplevert.

Hiermee willen we niet zeggen, dat sommige van de vraagstukken die de auteurs aansnijden, niet van groot belang zijn. Natuurlijk is het een feit, dat naar mate de bedrijven groter en de concentratie van bedrijven in handen van centrale, monopolistische leidingen omvangrijker wordt, — ook het vraagstuk van de organisatie ingewikkelder wordt en problemen oproept, die in het vroege kapitalisme niet aan de orde kwamen.

Het is dan ook begrijpelijk, dat de vraagstukken wetenschappelijk bestudeerd worden. Hierbij moet men echter niet vergeten — zoals deze schrijvers wel geneigd zijn te doen — dat elke organisatievorm aan één opperste maatstaf moet beantwoorden: is zij in overeenstemming met de winstbelangen van de eigenaars?

De rest zijn detailkwesties, hoewel soms van groot gewicht. Belangwekkend is bv. de vraag, wat men doen moet met monotoon werk dat afstompt en derhalve de opvoering van de productiviteit remt. „Natuurlijk”, zo antwoorden de auteurs, „kan men dit soort arbeid wel elimineren door volledig te automatiseren. Maar dat is vooralsnog economisch niet verantwoord”, een verklaring die voor zichzelf spreekt. Belangwekkend is ook de erkenning van de realiteit van de klassenstrijd, maar veel verder dan het constateren van deze „invloed van buiten” op de bedrijfsvoering komen de auteurs niet.

Wij achten dit echter niet zo erg belangrijk, daar het hier in de eerste plaats om een bespreking van de in eigenlijke zin technische problemen van de bedrijfsvoering gaat.

Wat de auteurs daarover te zeggen hebben, is buitengewoon interessant.

Wanneer men bv. leest, welke problemen er ontstaan in een groot bedrijf bij het doorgeven van bevelen van boven en wat ervan terecht kan komen, door slordige of onbegrijpelijke formulering van de taak — dan hoeft men ook niet verwonderd te zijn over de mate van verspilling die gangbaar is en ... die dan ongetwijfeld in de meeste gevallen leidt tot een nieuw onderzoek naar de vraag, hoe de prestatie van de arbeiders kan worden opgevoerd, die toch geheel en al onschuldig zijn aan de misgrepen van hun bazen.

Ir. K. H. van Ginneken en Paul J. van Ginneken, *Mensen en methoden in het moderne bedrijf*, 131 blz., Uitgeverij Het Spectrum.

Eigen weg

Voor hen, die de ontwikkelingsgang van de Joegoslavische revisionisten gevolgd hebben, zal de publicatie van het in 1958 aangenomen program van de Titoïsten in de Nederlandse taal, geen nieuwe onthullingen meer kunnen brengen.

Toch signaleren wij dit onder de titel „De Joegoslavische Visie”¹⁾ uitgekomen boek als een poging, het gewroet van diverse Nederlandse aanhangers van Tito wat aanzien te geven en hun licht-gewicht wat op te vijzelen.

Weliswaar verklaart de uitgeverij, waar overigens ook het maandblad „De

Nieuwe Stem" verschijnt, dat de uitgave van het program niet inhoudt, dat zij de inzichten van de in het vooruitzicht gestelde reeks documentatie-werken deelt, — maar het feit dat zij het program van de Tito-groep als eerste in deze reeks uit-geeft, maakt haar voorkeur reeds voldoende duidelijk.

Wij achten het hier niet nodig, nog eens op het program van de Joegoslavische revisionisten nader in te gaan. Afgezien ervan, dat de hoofdstellingen van dit program reeds eerder uitvoerig onder de loupe zijn genomen, is het in ons land reeds voldoende duidelijk toegelicht door het verraderlijke gewroet van de Brug-groep.

De inleider Th. van Tijn mag dan verrukt zijn over de „oorspronkelijkheid" van inzichten van zijn Joegoslavische vrienden en de „onbevangenheid" waarmee zij theoretische vraagstukken „nieuw" aanpakken, — de practijk is heel wat minder verheffend.

Wanneer wij derhalve van deze uitgave melding maken, dan is het vooral om te waarschuwen, dat de waakzaamheid tegen het optreden van de verslagen Neder-landse tak der revisionisten nooit verslappen mag.

F. B.

„De Joegoslavische Visie". 334 blz. f 6.50. Uitgeverij Nimo, Monnikendam.

Een boek vol cijfers

Wij ontvingen het „Statistisches Jahrbuch" 1959 van de DDR¹). Het is de vijfde keer, dat dit jaarboek verschijnt en reeds een vluchtige blik kan de lezer er van overtuigen, dat men hier met een voorbeeldig verzorgde uitgave te maken heeft.

Vergelijkt men dit jaarboek met de overeenkomstige Nederlandse publicaties, dan valt niet alleen op, dat het gegevens verschaft over zaken, die door ons eigen Centraal Bureau voor Statistiek angstvallig op de achtergrond worden gehouden. Maar men wordt ook aangenaam getroffen door de bevattelijke toelichtingen, die de auteurs op de opbouw van de door hen gehanteerde verhoudingscijfers geven. Zoals bekend wordt de ontwikkeling in ons land door een hele reeks indexen aangegeven, waarvan de samenstelling het publiek bijna geheel onbekend is en waarvan sommige inderdaad als staatsgeheim worden behandeld (b.v. de index voor de ontwikkeling van de productiviteit in de verschillende takken van industrie), terwijl de beoordeling op lange termijn bemoeilijkt wordt door de regelmatige verandering van de samenstelling der verhoudingscijfers bv. geldt dit voor de index van de kosten van levensonderhoud).

Van belang is de publicatie verder ook, omdat zij een verantwoorde en wetenschappelijk juiste analyse van het Nationaal inkomen der DDR bevat, iets wat men in onze officiële publicaties vergeefs zal zoeken.

De geïnteresseerde lezer zal de publicatie echter bijzonder waarderen vanwege het inzicht, dat zij hem verschaft in de verbazingwekkende ontwikkeling van de industriële productie en het levenspeil in de DDR.

De aantrekkelijkheid wordt nog verhoogd door vergelijkende overzichten voor de DDR en de Bondsrepubliek ten aanzien van het hoofdelijk verbruik van een reeks goederen, de productie en de ontwikkeling van het prijspeil.

Dit deel is bijzonder instructief voor hen, die nog steeds in het „economische wonder" van Bonn geloven en die twijfelen aan de plannen van de DDR, om de Bondsrepubliek binnenkort voorbij te streven.

¹) Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik, 1959, afgesloten in mei 1960, 612 pag. en 52 pag. internationale overzichten., Deutscher Zentralverlag, Berlijn.

P. en C. 1960 ingebonden

Ook dit jaar stellen we onze lezers in de gelegenheid de nummers van de jaargang 1960 te laten inbinden.

- Voor 1 februari 1961 dient daartoe het verschuldigde bedrag ad *f* 3.50 op onze giro 173127 te worden overgemaakt.
- Tegelijkertijd gelieve U, met duidelijke vermelding van naam en adres de 12 nummers van 1960 *franco* aan ons op te sturen.
- Eventuele ontbrekende nummers kunnen door ons worden bijgevoegd, indien daartoe het verschuldigde bedrag (*f* 0,40 per nummer) op onze giro is overgemaakt.
- Losse banden zijn eveneens verkrijgbaar wanneer *f* 2.35 (*f* 2.— band en *f* 0.35 verzendkosten) aan ons wordt overgemaakt.

Na 1 februari 1961 zal het ons niet meer mogelijk zijn het inbinden van de jaargang 1960 voor U te verzorgen.

Boekhandel Pegasus, Leidsestraat 25, Amsterdam.

Politiek en Cultuur

inhoudsopgave 1960

algemene en internationale vraagstukken

Na vijftien jaar	<i>F. Baruch</i>	205
De consequenties van Korea	<i>F. Baruch</i>	253
Monopolies en de prijzen	<i>A.B.</i>	170
Roebel en dollar	<i>F. B.</i>	571
De grote strijd van het Japanse volk	<i>Van D.</i>	351
Lenin en onze tijd	<i>P. de Groot</i>	145
Oorlog om ideologie?	<i>C. Klaphek</i>	198
Ontwapening het belangrijkste vraagstuk	<i>N. Luirink</i>	98
Europoort - monopoliepoort	<i>G. Makkellie</i>	261
De Spaanse Burgeroorlog	<i>M. Meijer</i>	394
Vreedzame coëxistentie — een levensbelang	<i>B. Ponomarjow</i>	506
K.S.G. — een crimineel kind	<i>J. Snellen</i>	131
Nieuwe patronen in de wereldeconomie	<i>G. Verrips</i>	59
Congo en Nederland	<i>G. Verrips</i>	402
Labour tegen de atoombom	<i>G. Verrips</i>	493
Amerikaanse hulp voor Hitler-Duitsland	<i>G. Verrips</i>	549
Saint-Simon of Waan en werkelijkheid	<i>Th. de Vries</i>	557
Vreedzame coëxistentie en de ideologische strijd		49
Het sprookje van het volkskapitalisme		127
Tekst van het nieuwe Sowjet-plan voor algemene ontwapening		338
De landbouw en de agrarische hervorming op Cuba		360
De martelaren van Coalbrook		367
De maatschappelijke groeperingen in Algerije en de nationale bevrijdingsoorlog		565

Nederland

Terugblik op de bouwvakstaking	<i>M. Bakker</i>	208
De middenstand in de knel	<i>M. Bakker</i>	301
Het volk contra de monopolies	<i>F. Baruch</i>	152
Na vijftien jaar	<i>F. Baruch</i>	205
Elite en massa	<i>F. Baruch</i>	327
Achtergronden der begroting	<i>F. Baruch</i>	445
Verkenningen in de geschiedenis van het NVV (III en slot)	<i>A. Blokzijl</i>	17
Over de toepassing van Sociale Verzekeringen	<i>B. Blokzijl</i>	410
Over de inhoud en financiering van de Sociale Verzekeringen	<i>F. Blokzijl</i>	464
De landbouw in de E.E.G.	<i>C. Borst</i>	459
Monopolies en de prijzen	<i>A. B.</i>	170

Economische aantekeningen:	
Ontwikkelingstendenties in de Nederlandse arbeidersklasse I	K. B. 481
Economische aantekeningen:	
Ontwikkelingstendenties in de Nederlandse arbeidersklasse II	K. B. 525
Ontwikkeling vakopleiding in Nederland	C. 280
Euromarkt en sociaal-democratie	R. Haks 316
Rotterdam en het Rijnmond-plan	L. van Halm 268
De bisschoppen en de vakbeweging	H. Hoekstra 217
De positie van Rotterdam	J. H. 396
Tilanus en de evenredige vertegenwoordiging	T. de Jonge 234
Europoort - monopoliepoort	G. Makkelië 261
Aantekening:	
Een conferentie-comedie	Obs. 574
Gelijk loon moet wet worden	A. van Ommeren—Averink 273
De Mammoetwet	G. van Praag 224
Kon. Shell - 70 jaar oliemonopolie	T. van Stralen 71
Het P.v.d.A.-congres	H. Verheij 1
Vraagstukken van het gemeenteraadswerk	H. Verheij 310
Loon en winst in de Nederlandse staalproductie	G. Verrips 118
Hemels vernuft in Holland	G. Verrips 161
Congo en Nederland	G. Verrips 402
Voor een atoomvrij Nederland	Jaap Wolff 397
De psycholoog en het „grijze kind”	
Een proeve van katholieke vernieuwing	Joop Wolff 541

Indonesië

Voor democratie en voor een nationaal coalitie-kabinet in Indonesië	
100 jaar Max Havelaar	Henk de Vries 10
Verklaring van het Politiek Bureau van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Indonesië	242
Een beoordeling van het Kerdja-kabinet, nadat dit een jaar aan het bewind is geweest	415
Nieuw Guinea-raad en Nieuw Guinea-onraad	Marcus Bakker 453

cultuur, geschiedenis en wetenschap

Over ons strafstelsel	mr M. D. Proper 29
Het avontuur met de dieren en de zieke jonker	
(Fragment uit een nieuw werk van Theun de Vries)	84
Wie vermoordde de veteranen?	Ernest Hemingway 185
De Mammoetwet	
Achterstelling van het openbaar onderwijs	G. van Praag 224
100 jaar Max Havelaar	242
Ontwikkeling vakopleiding in Nederland	C. 280
Mark Twain (Samuel Langhorne Clemens) 1835—1910	
„Aan hen die in duisternis leven”	Martha Dodd 287
Op de top der wereld	373
Mijn zakenloopbaan	Russel Davis 376

Karl Jaspers, filosoof van het neo-fascisme
Velasquez, schilder der werkelijkheid
Mens en godsdienst

I. G. Lezjnew 469
Cesar Arroquez 476
C. Klaphek 516

critische notities

De vrienden van De Kadet	35
Koersen, lonen en prijzen	36
Oude ideeën in nieuw gewaad	37
Bronnen van het anti-semitisme	90
Agent-provocateur	137
Het wonderkind van Adenauer	137
Tekenen van verandering	138
Vervlechting van monopolies en staat	175
De verbindingen van de Rotterdamse Bank	178
Enkele gegevens over de vier grote monopolies	183
„Weg met het parlement”	291
Een nuchtere kijk op de Sowjet-Unie	385
Een mislukt in memoriam	387
Een misplaatste nota?	433
Vol vertrouwen in Adenauer	485
Een overbodig onderzoek	486
Petroleum-politiek	532
Hoe helpt men de onderontwikkelde landen?	577
De zaak-Korenschoof	579

partijscholing

Zelfstudie	435—489—582
------------	-------------

partijdocumenten

Oproep van de communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa aan alle werkende mensen, aan alle democraten!	42
Partijbestuur CPN bijeen	95
Strijd voor ontwapening van beslissende betekenissen	
Wint 3000 nieuwe leden!	
Verklaring van het Dag. Bestuur van de CPN (over vorming „Socialistische Werkers Partij”)	143
Ontwerp program van de Communistische Partij van Nederland voor uitbreiding van de democratie en voor beperking van de macht der grote monopolies	193
Verklaring van het Dagelijks Bestuur (over binnen- en buitenlandse vraagstukken)	201
Verklaring van het Partijbestuur der CPN (in verband met de Mei-manifestaties)	248

Mededeling van het Dagelijks Bestuur der CPN (over provocatie Bruggroep tegen De Waarheid)	252
Verklaring van het Dag. Bestuur van de CPN: Voor onderhandelingen en vrede met Indonesië	299
Communiqué over zitting Partijbestuur der CPN	392
Waarheid-festival op 25 september	393
P. K. I. veertig jaar	393
Verklaring van twaalf communistische partijen	393
Strijd voor de vrede voornaamste taak	439
Mededeling van het Dagelijks Bestuur van de CPN inzake enkele internationale vraagstukken	440
Open brief aan de Partij van de Arbeid en haar aanhangers	441
Oproep van het Dagelijks Bestuur Geeft „De Waarheid” een jubileumgeschenk	492
Communiqué van het Partijbestuur der CPN	492
Resolutie van het Partijbestuur der CPN over enkele actuele vraagstukken	537
Resolutie van het Partijbestuur der CPN over de loonstrijd	540

boekbespreking

Ter verdediging van onze ideologie (Grundlagen der Marxistischen Philosophie; Politische Oekonomie, Lehrbuch)	F. B.	39
Een sluier van het Congo-verleden opgelicht (La Passion de Simon Kimbangu, 1921—1951 par Jules Chomé)	W. K.	92
Beginnelsen van de filosofie (Georges Politzer, Beginnelsen der Filosofie)	D. v. H.	139
De politiek van het katholieke onderwijs (Dr. M. Matthijsen: De intellectuele emancipatie der Katholieken)	C. K.	141
Het onsterfelijke garnizoen Herinneringen van dr Hirschfeld (Dr H. M. Hirschfeld, Herinneringen uit de jaren 1933—1939)	F. S.	191
Natuur en marxistische filosofie (Prof. dr W. Hollitscher, Die Natur im Weltbild der Wissenschaft)	W. K.	293
Twee goede en goedkope Sowjet-romans (A. Tsjakowski, Het gebeurde in Leningrad G. Fedosejew, In de greep van de Dzjoegdyr)	F. B.	296
De ontwikkeling van het Duitse monopoliekapitaal (I. M. Faingar, Die Entwicklung des deutschen Monopolkapitals)		389
De waarheid over 20 juli 1944 (Zur Vorgeschichte der Verschwörung von 20. Juli 1944)	G. V.	390
W. tenschappelijke bedrijfsvoering (Ir K. H. van Ginneken en Paul J. van Ginneken, Mensen en methoden in het moderne bedrijf)	W. K.	535
Eigen weg (De Joegoslavische Visie)		586
Een boek vol cijfers (Statistisches Jahrbuch der Deutschen Demokratischen Republik 1959)	F. B.	586
		587

Geld besparen?

Dat kan, want die kans geven U

C. de Rover / B. Blokzijl

met hun handige vraagbaak:

nu

reeds

4e druk

**Uw probleem-
ons advies**

160 blz., ing. f 3,50

Van dit handige en actuele boek is nu reeds binnen enkele maanden de vierde druk verschenen.

Dit uitstekende kompas door de doolhof van sociale verzekeringen en aanverwante wetten zal ook in de komende jaren Uw gids en raadsman kunnen zijn.

In 1961 zullen wijzigingen en aanvullingen op de thans bestaande regelingen in een supplement gratis ter beschikking worden gesteld aan de lezers.

een Pegasus - uitgave

Verkrijgbaar in de erkende boekhandel

Michaïl Sjolochow

de schepper van „De stille Don”, schreef nu de grote roman:

406 blz., geb. f 9.90

Een waarchtig relaas over de jaren van strijd en hard werk, van moeilijkheden en successen, gedurende het eerste vijf-jarenplan. Een zelfstandig te lezen vervolg op de in de vóór de oorlog verschenen roman, die dezelfde titel droeg.

EEN PEGASUS-UITGAVE

UITGEVERIJ PEGASUS

**DE GRONDSLAGEN
VAN HET
MARXISME-LENINISME**

Een antwoord op alle vragen over het Communisme

**COMMUNISME EN DE MAATSCHAPPIJ - COMMUNISME EN HET GELOOF -
FILOSOFIE VAN HET COMMUNISME - POLITIEKE ECONOMIE - THEORIE EN
PRAKTIJK - DE OPBOUW VAN DE COMMUNISTISCHE MAATSCHAPPIJ NU EN
STRAKS.**

EERSTE REEKS

Waarom juist nu intekenen?

OMDAT

nog nooit de belangstelling voor het communisme groter is geweest dan op dit ogenblik.

Nog nooit is er een idee geweest, die zich zo snel over de wereld heeft verspreid.

Nog nooit is er een begrip geweest, dat zo'n grote rol heeft gespeeld in het denken van de mensen als nu het communisme.

Daarom stelt het kapitaal alles in het werk om deze ontwikkeling terug te dringen en stop te zetten. Heel haar leger van schrijvende, pratende en filmende hulpkrachten heeft het gemobiliseerd om de denkbeelden van het communisme te vervalsen en te belasteren.

Wat is het communisme?

Die vraag proberen ze op hun manier te beantwoorden met verdachtmakingen en onzin van het soort dat professor Zuidema zijn jonge geloofsgenoten voorzet en Generaal-majoor Koning in „Ons Leger” aan zijn officieren.

Maar steeds meer mensen komen door deze bestrijding en juist door de communistische successen tot de slotsom, dat ze de communisten zelf om antwoord moeten vragen.

Daarom geeft Pegasus nu deze reeks boekjes uit, die het wat en het hoe van het communisme zullen belichten.

In verschillende reeksen zullen alle facetten van het communisme worden belicht, de rol van de arbeidersklasse in de moderne samenleving, de communistische partij en haar houding tegenover de socialisten en de gelovige arbeiders, democratie en vrede, nationale onafhankelijkheid en de bevrijdingsbeweging van de onderdrukte volkeren.

DE GRONDSLAGEN VAN HET MARXISME-LENINISME is het antwoord van de communisten op de vraagstukken van vandaag!

OMDAT . . . zij, die nu intekenen op deze **EERSTE REEKS** van 5 deeltjes (Totaalprijs f 5,10), van dit prachtige standaardwerk, tegelijk met de beide eerste delen **GEHEEL GRATIS** een goed verzorgde rood-saffiaan plastic leesomslag ontvangen . . . !

**Deze eerste reeks zal
in april 1961 geheel
compleet zijn.**

DEEL 1 EN 2 REEDS VERSCHENEN

Verdere delen zijn reeds in voorbereiding, en zullen in verschillende reeksen dit handboek compleet maken.

DE GRONDSLAGEN VAN HET MARXISME-LENINISME

is de Nederlandse uitgave van

„Osnowy Marksizma-Leninizma”

Samengesteld door een groep wetenschappelijke en politieke werkers uit de Sowjet-Unie onder leiding van Otto W. Kuusinen.

DEEL I

DE COMMUNISTEN EN HUN PARTIJ

- A. De arbeidersklasse heeft een wereldomvattende, historische taak.
- B. De Marxistisch-Leninistische partij en haar rol in de klassenstrijd van de arbeiders.

74 bladzijden.
Ingenaaid.

F. 1,25

DEEL II

DE COMMUNISTEN EN DE ANDEREN

- A. De politiek van eenheid van actie van de arbeidersklasse en alle democratische krachten van het volk.
- B. Het bondgenootschap van de arbeidersklasse en de boeren tegen het kapitalisme.

63 bladzijden.
Ingenaaid.

F. 1,-

Verdere delen in de Eerste Reeks:

DEEL III

Over de strijd om de bevrijding van de koloniale volkeren.

Versijnt in december 1960

DEEL IV

Over de strijd van de volkeren in de kapitalistische landen voor nationale zelfstandigheid en onafhankelijkheid.

Versijnt in februari 1961.

DEEL V

Over de verschillende vormen van de overgang naar het socialisme.

Versijnt in april 1961

Ondergetekende,

naam .....

adres .....

plaats .....

tekent hierbij in op de **EERSTE REEKS** van
DE GRONDSLAGEN VAN HET MARXISME-LENINISME
bestaande uit 5 delen tegen de prijs van
f. 1,25 (dl. 1) + f. 1,- (dl. 2) + f. 1,- (dl. 3) + f. 1,10 (dl. 4) +
f. 0,75 (dl. 5) = totaal f 5,10.

en ontvangt gratis de plastic leesomslag.

Datum ..... Handtekening .....

Inleveren bij Uw boekenfunctionaris of zenden aan
Pegasus, Leidsestraat 25, Amsterdam.

Verkrijgbaar in de boekhandel.

DE GRONDSLAGEN VAN HET MARXISME-LENINISME

EEN STANDAARDWERK VAN INTERNATIONALE
BETEKENIS!